229

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI BÖLÜMÜ

Taşlıcalı Yahyâ

KİTÂB-I USÛL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Mehmet Akif ALKAYA

DANIŞMAN
Yrd.Doç.Dr. Hasan KAVRUK

Malatya-1996

İÇİNDEKİLER

METİN

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında XVI. yüzyılın özellikle mesnevi sahasında önde gelen şairlerinden Taşlıcalı Yahya Bey'in Kitâb-ı Usûl adlı mesnevisini günümüze kazandırmaya çalıştık.

Bunu yaparken; öncelikle eserin tespit edilebilen on nüshası arasından istinsah tarihleri ve beyit sayıları göz önünde tutularak en sağlam olduğu kanaatine varılan dört nüsha seçilmiştir. Seçilen nüshalara, bulundukları kütüphane adlarının ilk harfleri baz alınarak sırasıyla İ (İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T 1967/3), A (Millet Kütüphanesi Ali Emîri Efendi Kitaplığı 986/4), B (Beyazıt Kütüphanesi, Umûmî Kitaplık 3470) ve S (Süleymâniye Kütüphanesi, Lâleli Kitaplığı, 1667) rumuzları verilmiştir. Bu nüshalar arasından da istinsah tarihi ve beyit sayısı bakımından en sağlam olan S nüshası asıl nüsha olarak kabul edilmiştir. Beyit numaralarında S nüshası asıl kabul edilerek, eserin karşılaştırmalı ve transkribeli bir metni hazırlanmıştır. Böylece otograf nüshası elde mevcut olmayan eserin, aslına en yakını meydana getirilmeğe çalışılmıştır. Dört nüshadan karşılaştırmalı olarak hazırlanan transkribeli metin, her satırda bir beyit olacak şekilde verilmiştir. Beyitlerin hemen başında her beş beyitte bir, beyit numaraları gösterilmiştir. Böylece metnin takibinde rahatlık sağlandığı gibi her beytin başına beyit numarası konmayarak göz kalabalığı giderilmeğe çalışılmıştır. Osmanlıca metin ile transkribesi yapılmış metnin takibini kolaylaştırmak amacıyla beyit numaralarının bulunduğu sütundan hemen önce gelen ilk sütunda da asıl nüsha olarak seçilen S nüshası esas alınarak sayfa numaraları verilmiştir. Metinde geçen ayet ve hadislerle Arapça ibare ve öz deyişler transkribede italik ve koyu harflerle gösterilerek bunların rahatlıkla farkedilmesi amaçlanmıştır. Nüsha farklılıkları sayfa sonlarında dipnot şeklinde gösterilmiştir. Dipnot şeklinde gösterilen nüsha farklılıklarında ayrıca dipnot numarası kullanılmamış farklılığın olduğu beyit numarası aynı zamanda dipnot numarası olarak verilmiştir. Nüsha farklılıkları gösterilirken her iki farklı yazılışın doğru olabileceği durumlarda S nüshasındaki yazım esas alınmıştır. S nüshasındaki yazımın anlam olarak beyite oturmaması ya da vezinde bozukluk meydana getirmesi durumunda diğer nüshalardaki okunuşlar doğru kabul edilmiştir. S nüshasındaki eksik kısımlarda nüsha farklılığı oluşması halinde anlam ve vezin bakımından beyite en uygun ifade, doğru kabul edilmiş diğerleri dipnotta gösterilmiştir. Metnin imlasında; Arapça ve Farsça kelimeler, sözlüklerdeki okunuşları esas alınarak verilmiştir. Türkçe kelimelerde ise; kelimenin okunuşunu gösteren hareke ya da vokal harflerinin varlığında bu işaret ya da vokallere itibar edilmiş, işaret ya da vokal olmayan durumlarda ise kelimeler, devrin fonetik ve morfolojik özellikleri göz önünde tutularak verilmiştir. Hiç bir nüshada okunamayan ve sözlüklerde de bulunmayan kelimeler vezne en uygun şekliyle okunmuş fakat bu tür kelimeler, yanlarına birer soru işareti konularak gösterilmiştir. Hiç bir halukarda okunamayan yerler orjijnal yazılışıyla verilmiştir. Metnin transkribesinde ve metinde yer alan bölümlerin sıralanışında S nüshasındaki diziliş aynen korunmuştur. S nüshasında eksik olan beyit, bölüm ve hikayeler ise diğer nüshalardan tamamlanmıştır.

Tezin başında, eserin transkribesi yapılırkan göz önünde tutulan hususiyetler bir liste halinde verilmiştir. Ardından şairin hayatı, yine şairin hayatıyla alakalı Kitâb-ı Usûl'de sunulan kesitler, şahsiyeti ve sanatı ile eserleri ayrı birer bölüm halinde verilmiştir. Bu bölümlerin yazımında, bizzat Kitâb-ı Usûl'ün kendisinden istifade edildiği gibi bunun

yanısıra şair ve eserleri hakkında daha önce yapılmış çalışmalar, edebiyat tarihleri ve antolojilerden yararlanılmıştır. Kitâb-ı Usûl'ün kendisi dışında yararlanılan kaynaklar yeri geldikçe dipnotlarla gösterilmiştir. Eserin kendisinden alınan beyitlerin sonlarında parantez içerisinde verilen rakamlar, eserdeki beyit numaralarını göstermektedir. Şairin eserlerinin tanıldığı bölümde Kitâb-ı Usûl, teze başlarken yaptığımız ön çalışmalar ve yararlanılan kaynaklar da gösterilerek şairin diğer eserlerine göre daha detaylı bir biçimde verilmiştir. Bu yüzden eserin genel hatlarıyla tanıtımı için ayrıca bir bölüm ayrılmamıştır.

Tezin birinci bölümünde önce, eserin muhteva ve şekil özellikleri, inceleme esnasında tespit edilen özellikler göz önünde tutularak verilmiştir. Bu arada eserin nüshaları hakkında da bilgi sunulmuştur. Eserin şu ana kadar tespit edilebilen ve Türkiye'deki çeşitli kütüphanelerde dağınık halde bulunan nüshaları; bulundukları kütüphaneler, kütüphane numaraları, varak ve satır sayıları verilerek kısaca tanıtılmıştır. Eserin incelemesinde esas alınan nüsha ile karşılaştırması yapılan nüshalar ve bu nüshalara verilen harf şeklindeki rumuzlar yine bu bölümde gösterilmiştir. Yine birinci bölümde toplu halde vermeğe çalıştığımız muhteva ve şekil özelliklerinden sonra, bu dönemle ilgili daha sonra yapılacak çalışmalara yardımcı olma gayesiyle eserde geçen; eserin yazıldığı yüzyılın dil özelliklerini yansıtan karakteristik kelimeler, atasözleri, deyimler, ayetler, hadisler, Arapça ibare ve öz deyişler, coğrafi mekan isimleri ile şahıs isimleri, birer küçük sözlük muhtevası içerisinde verilmiştir. Sayılan bu bölümler içerisinden coğrafi mekan isimleri; Anadolu ve Anadolu sınırları içerisinde kalan coğrafi mekan isimleri, Anadolu dışında kalan coğrafi mekan isimleri ve efsânevî mekan isimleri olmak üzere üç ayrı alt grupta ve şahıs isimleri de; dînî şahsiyetler ve tarihî şahsiyetler olmak üzere iki ayrı alt grupta toplanmışlardır. Bütün bu sayılan bölümlerden ayet, hadis ve Arapça ibareler dışında kalan bölümler alfabetik sıraya göre dizilmişlerdir. Ayet, hadis ve Arapça ibareler bölümleri ise eserdeki beyit numaralarına göre sıralanmışlardır. Döneme ait karakteristik kelimeler ve deyimlerin madde başları italik ve koyu harflerle verilmiş hemen karşılarında bugünkü anlamları gösterilmiştir. Yukarıda sıraladığımız bütün şekil özellikleri, eserde yer aldıkları beyitler verilerek örneklendirilmiş ve beyitlerdeki örnekler italik ve koyu harflerle gösterilmiştir. Örnek olarak seçilen beytin sonunda, parantez içerisinde verilen rakamlar beyit numaralarını göstermektedir. Birinci bölümde yer alan bütün konular sadece örneklendirilmekle yetinilmiş, anlam dışında ayrıca bir izahata gidilmemiştir.

İkinci bölümde ilk olarak bir mesnevi olması ve özellikle küçük hikayelerden oluşmuş ve şairin de ifadesiyle taklit ve tercüme olmayan bir eser olması dolayısıyla devrinin gündelik hayatını ve sosyal anlayışını belirli pencerelerden net bir biçimde yansıtan bu eserdeki yazıldığı döneme ait toplumsal hayata ilişkin özellikleri tespit etmeye çalıştık. Bir pend-nâme özelliği taşıyan bu eserde, devrin sosyal hayatına ait izleri tespit ederken, maddî unsurlardan daha çok manevi unsurlara, mücerret kavramlara yer verildiğini müşahade ettik. Bu yüzden de devrin sosyal hayatını yansıtan örneklerde, devrin ve şairin dünya görüşünü ve ahlaki anlayışını aksettiren bölümler yekünü teşkil ederken devre ait şekli özellikler ister istemez azınlıkta kalmıştır. Şairin hamsesinin dördüncü eseri olan ve yine şairin kendi ifadesiyle saçlarının ağardığı bir dönemde yazılan bu mesnevinin yazılış tarihinin şairin dünyadan ve dünya nimetlerinden elini eteğini çektiği bir ana rastlaması yukarıda söylediğimiz neticeleri zorunlu kılmaktadır. Bütün bu zorunluluklar içerisinde bu bölümde, daha çok insanın olması gereken hal ve davranışları, tasavvuf ve kendisi de bir

asker olan şairin asker ve savaş hakkındaki hem kendisinin hem de devrin genel temayüllerini bir araya getirip belirli bir tasnife tabi tutmaya çalıştık. Bu arada az da olsa eğlence hayatı gibi devrin gündelik hayatından sunulan örnekleri de değerlendirmeğe çalıştık. İkinci bölümün sonunda metindeki orijinal sıralarını aynen koruyarak, bu konu üzerinde daha sonra çalışmayı düşünebilecek araştırmacılara da yardımcı olması maksadıyla, eserde geçen bütün bölüm, hikaye, latife ve temsillerin küçük birer özetini verdik. Bu bölümün tamamında arada verilen örnek beyitlerin sonlarında parantez içerisinde verilen rakamlar metnin esasındaki beyit numaralarıdır.

Çalışmanın sonunda, çalışma esnasında istifade edilen bütün kaynakların alfabetik sıraya göre bir bibliografyası verilmiştir. Bu bibliyografyada önce yararlanılan kataloglar, ardından sırasıyla tezkireler, lügatler ve diğer eserler ayrı birer grup halinde tasnif edilmişlerdir.

Son bölümde ise eserin incelemesi sırasında edindiğimiz izlenim ve tecrübeleri toplu halde sunan sonuç bölümü yer almaktadır.

Tezin seçimi ve hazırlanmasında yardım ve tavsiyelerini esirgemeyen muhterem hocam Yrd. Doç. Dr. Hasan Kavruk Bey'e ve elinden gelen bütün kolaylıkları sağlayan muhterem hocam Doç. Dr. Gürer Gülsevin'e teşekkürleri bir borç bilirim.

M.Akif ALKAYA
15/1/1996

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

1. Arap alfabesinde bulunup da yeni Türk alfabesinde bulunmayan işaretler-harfler şu şekilde gösterilmiştir;

ʼ	ء
s̱	ث
ḥ	ح
ḫ	خ
ẕ	ذ
ṣ	ص
ż, ḍ	ض
ṭ	ط
ẓ	ظ
ʿ	ع
ġ	غ
ḳ	ق
ŋ	ك

2. Arapça ve Farsça kelimelerdeki hurûf-ı med denilen harfler şöyle gösterilmiştir;

Â, â	ا
Û, û	و
Î, î	ى

3. Arapça ve Farsça kelimelerin başına gelen edat ve ön ekler bir tire (-) işareti ile ayrılmış, buna karşılık sona gelen edat ve ekler kelimeye bitişik yazılmıştır;

min-vechin, vâ-esefâ, bî-vefâ, ber-bâd / nigehbân, bütkede, ḳamerveş gibi.

4. Arapça isim ve sıfat tamlamaları ile vasf-ı terkîbilerde kelimeler yazılışlarına uygun, bütün harfler görünebilecek biçimde harekelenmiştir;

beytü'ş-şebâb, tezkiretü'ş-şu'arâ, necmü'd-dîn gibi.

5. Farsça tamlama ve birleşik kelimelerde izafet kesresi ilk kelimeden bir tire (-) ile ayrılmış ikinci kelime müstakil yazılmıştır;

âb-ı ḥayât, mihr-i Ḫudâ gibi.

6. Farsça tamlamalarda (gayr-i melfûz) "he" ve uzun "î" biten kelimelerin sonlarında bu harfleri gösteren ayrıca bir işaret konmamıştır;

devre-i evvel, mâhî-i deryâ gibi.

7. Atıf terkibi ile yapılan Farsça tamlamalarda aradaki atıf vâvının düşmüş olduğu durumlarda tamlamayı oluşturan kelimeler bir tire (-) ile birbirlerinden ayrılmıştır;

güft-gû, cüst-cû gibi.

8. Arapça kelimelerin ilk seslerinde bulunan hemzeler metinde gösterilip gösterilmediğine bakılmadan trankribede gösterilmiştir;

dâ'im, kâ'im gibi.

9. Farsça kelimelelerde yer alan fakat okunmayan "vâv-ı ma'dûle"ler ḫ͘ᵛâr şeklinde gösterilmiştir.

Dukakin-zâde Taşlıcalı Yahya (? - 1582)

a. Hayatı

XVI. asır Osmanlı şiirinin önde gelen temsilcilerinden olup divan ve hamse sahibi bir şairdir. Doğum tarihi belli değildir. Şairin, divanında ve hamsesini oluşturan mesnevilerde sık sık Arnavut asıllı olduğunu bu yüzden de 'Sengistan (taşlı yer, taşlık)'tan koptuğunu belirtmesinden olsa gerektir "Taşlıcalı" diye anılmaktadır. Taşlıcalı Yahya Arnavutluk'un soylu Dukakin ailesindendir.[1] Doğumu ile ilgili kaynaklarda fazla bilgi olmamasına karşılık Arnavutluk'ta doğmuş olabileceği tahmin edilmektedir. Kitâb-ı Usûl'de de belirttiği gibi Arnavutluk'un Taşlık kasabasındandır:

Fakîr Arnavud aşlıyum ġâziyüm
O ṭaşlu vilâyetlerüñ bâzıyum (2779)

Devşirme olarak alınarak acemi oğlanlar ocağına getirildiği, babasının da kendisi gibi yeniçeri olduğu, hatta babasından dolayı acemi oğlanlar ocağına hiç katılmadan yeniçeri ocağına katıldığı söylenmektedir. Şair de bazı eserlerinde buna benzer ihsaslarda bulunmaktadır.

Askerliği döneminde; iyi yetişmiş olması ve şairliğinden dolayı gerçek anlamda askerlik yapmadığı söylenebilir. İlim ve sanata karşı duyduğu ilgi sayesinde yeniçeri ocağında bir çok şair ve nasirle dostluk kurdu. Buna karşılık bir çok sefere katıldığı ve bunun sonucunda yayabaşı mertebesine ulaştığı yine eserlerinden anlaşılmaktadır. Divanında Yavuz Selim'e takdim ettiği bir kasideden onun Çaldıran ve Mısır seferlerine katıldığı anlaşılmaktadır. Kitâb-ı Usûl'de de Kânûnî'nin Macaristan seferini bütün detaylarıyla anlatmış olması, büyük ihtimalle bu sefere de katıldığı izlenimi vermektedir. Kânûnî'nin cülûsundan itibaren alimlerin meclislerine ve devrin şairlerinin arasına girmek suretiyle şöhreti yayılmağa başladı. Divanında ne Selim'e bir mersiye ne de Kânûnî'ye bir cülûsiye vardır. Büyük ihtimalle bu dönemlerde şairliği ve şöhreti, bu iki büyük padişahın etrafında bulunan şairlerin arasına girmesini sağlayacak kadar büyük değildi.

Bizzat kendisi Kemal Paşa-zâde'den ders aldığını söylemekte ve Kadri Efendi'den üstadım diye bahsetmektedir.

Ömrü Anadolu ve Rumeli'de bir savaştan öbürüne koşmakla geçen Yahya Bey, Kânûnî'nin Viyana ve Alman seferlerinde bulunmuş, İbrahim Paşa'nın başlattığı ve padişahın sonradan katıldığı I. Irakeyn seferine katılmıştır. Kânûnî Sultan Süleyman'la birlikte Bağdad'a giden Yahya Bey'in divanında bulunan "Su" redifli gazelden, aynı redif ve kafiyedeki meşhir na'tın şairi Fuzûlî ile bu sefer esnasında tanıştığı söylenebilir. Ayrıca şairin çağdaşı Hayâli Bey ile aralarındaki meşhur düşmanlık büyük ihtimalle o sıralarda başlamıştır. Kitâb-ı Usûl'de bu düşmanlıktan dolayı olsa gerektir Hayâlî Bey râfizî olarak nitelendirilmiş ve bu özelliğiyle zemmedilmiştir;

---

1 Mehmed Çavuşoğlu, İslâm Ansiklopedisi, Yahyâ Bey Maddesi, s. 343

Uyup bir niçe râfizî câhile
Hayâlî Beg ile şoyunmış bile (2687)

Daha sonra 1548'de açılan II. Irakeyn seferi dolayısıyla Kânûnî'ye sunduğu bir kasîdede Hayâlî Bey ile kendisini mukayese edip, padişahın Hayâli Bey'e iltifatından yakınır ve hatta işi hakaret derecesine vardırır. Bu esnada kendisi sipahi zümresi arasına girmiştir. Bu kaside üzerine selefi İbrahim Paşa'nın koruduğu Hayâli Bey'i pek sevmeyen Rüstem Paşa, Yahya Bey'e Ebû Eyyûb-ı Ensârî mütevelliliğini verir;

Baŋa oldı şâh-ı cihândan naẓar
Sipâhî iken tevliyet virdiler (1021)

Dört padişah devri gören Yahya en iyi dönemlerini Kânûnî'nin saltanatı esnasında yaşamıştır. Ayrıca Şehzade Mustafa da Yahya'ya sahip çıkan şehzadelerdendi. Bu yüzdendir ki onun ölümüne çok üzülmüş ve devlet büyükleriyle arasını bozmayı göze alarak bir mersiye yazmıştır. Kendisine hamilik eden Rüstem Paşa ve hükümdar bu mersiyeden hoşnut kalmamışlar, hatta Rüstem Paşa nizâm-ı âlem için Yahya'nın idamını istemiştir. Fakat Kânûnî bu idama rıza göstermeyince ölümden kurtulmuştur.[2] Yine de kendi rahatını kendisi bozmuş, geçimi için kendisine tevdi edilen bütün mütevellilikler elinden alınarak Bosna eyaletinde bulunan İzvornik eyaletine sürülmüştür. Bu sürgünden kurtulması için Rüstem Paşa tarafından kendisine verilen özür dilemek koşuluyla bu sürgünden kurtulma şansını dürüst ve sert mizacı dolayısıyla reddetmiştir.[3]

Kânûnî'nin ölümüyle birlikte daha sakin bir hayat yaşamaya başlamış askerlikten de vazgeçerek kendisini eser yazmaya vermiştir. Bu olayı Kitâb-ı Usûl'ün sebeb-i te'lif bölümünde anlatmıştır. Bir süre askerlikle eser yazma arasında bocalayan şair, adının bu dünyada yaşamasının, ancak eser yazmakla mümkün olacağı kanaatine vararak bu yolu tercih etmiştir. Hayatının bu andan sonraki bölümünü Gülşeni Şeyhi Üryânî Dede'ye mürid olarak tasavvufa vererek geçirmiştir.[4]

Şairin ölüm tarihi hakkında çeşitli söylentiler varsa da doğruya en yakını 1582 yılında vefat etmiş olabileceğidir.[5] Bursalı Mehmed Tahir Efendi mezarının Lozniçe de olduğunu söylerse de[6] Mehmed Çavuşoğlu İzvornik'te olduğu görüşündedir.[7]

2. Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1971, c. 2, s. 599.
3. Mehmed Çavuşoğlu, Yahyâ Bey ve Divanından Örnekler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s. 11-12
4. Nev'i-zâde Atâî, Şakâyık Zeyli, İstanbul, 1268, s. 365
5. Mehmet Çavuşoğlu, Yahyâ Bey ve Dîvânından Örnekler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s.15.
6. Bursalı Mehmed Tâhir Efendi, Osmanlı Müellifleri, İstanbul, 1972, c. 2, s. 434
7. Mehmet Çavuşoğlu, Yahyâ Bey ve Dîvânından Örnekler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s.15.

b. Kitâb-ı Usûl'de Taşlıcalı Yahyâ

Yazar insanın istikamet üzere davranması, doğruluktan ayrılmaması gerektiği öğüdünü verdiği beşinci makamda kendi hayatıyla alakalı bir örnek anlatır;

Sipahilik görevini sürdürdüğü esnada padişah kendisine bir mütevellilik görevi verir;

Baŋa oldı şâh-ı cihândan naẓar
Sipâhî iken tevliyet virdiler (1021)

Kendi ifadesi ile önceleri fazlaca ince düşünmediğini, yemekten içmekten başkaca kaygısı olmadığını, gününü gün eden bir yaşam tarzı olduğunu söylemektedir. Fakat daha sonra aklı başına gelir. Boş işlerle meşgul olmaktan vazgeçer ve daha ciddi hareket etmeye, helale harama riayet etmeye başlar. Bu duygular içerisinde elindeki görevi büyük bir ciddiyetle ve büyük bir sorumluluk duygusu ile yerine getirmeye çalışır;

ʿAyân olsa ʿayn-ı ṭaʿamdan nişân
Ḳapanurdı maʿnâ ḳapusı hemân (1022)

Açılmazdı esrâr-ı Ḥaḳḳ'dan maḳâl
Hicâb olur idi bu bâṭıl ḫayâl (1023)

Olurdum naẓargâh-ı ʿayn-ı ʿuyûb
Ẓuhûr itmez olurdı bir beyt-i ḫûb (1024)

Çü gördüm żarardur bu gerd-i keder
Żarûrî ḫabâsetden itdüm ḥazer (1025)

Ḥarâma ṣaḳın eyleme iltifât
Ki ḫalḳa olur mâniʿ-i vâridât (1026)

Baŋa ṭoġrılıḳ oldı âhir ẓahîr
Ṣadâḳat serîrinde oldum emîr (1027)

Onun bu hali bazılarının rahatını bozar. Mütevellisi olduğu vakfın malını korumaya kalkışınca daha önce bu maldan istifade eden ekabiri kızdırır. Büyük başlılardan biri kendisinden şikayetçi olur. İşte bu andan sonra huzuru kaçar;

ʿİmâret ḫarâmîsine geldi güç
Bu ṭoġrılıġum oldı maʿnâda ṣuç (1028)

Meger sâbıḳan ḥaḳḳ-ı vaḳf-ı cemîl
Ekâbir evine olurmış sebîl (1029)

Büyük başlınuŋ biri oldı ʿadüv
Şikâyetçi itdürdi baŋa ġulüv (1030)

Ḥazân yaprağın ṣanki bâd-ı ṣabâ
Eşirrâyı taḥrîk ider dâ'imâ (1031)

Geçerdi bu dervîşi paşalara
Müsâvî mi eylerdi aġalara (1032)

Ḥuzûrum hümâsın uçurdı benüm
Düşürmek murâd eyledi düşmenüm (1033)

Bu ṭoġrılıġum ṣanki şem-ʿi münîr
Yirümi benüm ḳıldı nâr-ı saʿîr (1034)

Yanar şem-ʿi rûşen gibi niçeler
Görür ṭoġrılığı öcinden żarar (1035)

Şikayet üzerine müfettişler gelir kendisini sorguya çekerler. Şikayetçi büyük başlılardan biri olduğu için çok fazla sıkıştırırlar. Fakat Yahya, doğruluktan şaşmaz ve doğru bildiği ne varsa sadece onu söyler. Bu davranışı sayesinde alnının akıyla soruşturmayı atlatır;

Müfettiş olan kimseler dâ'imâ
Ḳıyâmet su'âlin iderdi baŋa (1036)

Ṣanurdum ki olurdı rûz-ı ḥisâb
Hezârân su'âle virürdüm cevâb (1037)

Baŋa kâr iderdi bu derd-i şedîd
Ḳara iken aġardı mûy-ı sefîd (1038)

Ṣanasın ki ḥaṭṭâṭ elinden ṣarîḥ
Elif gibi ṭoġrı çıḳardum ṣaḥîḥ (1039)

Olur ṭoġrıya ṣıdḳı tîġ ü teber
Yalan şâhidi cerḥi mecrûḥ ider (1040)

Bulınur ġam-ı ẓâlimüŋ çâresi
Ḳalur şûma ancaḳ yüzi ḳâresi (1041)

Naṣîḥat kelâmın işit uy söze
Ḫıyânet ġubârın getürme yüze (1042)

Ḳoma ṭoğrılıḳ cânibin ṣubḥ u şâm
Elif gibi Allâh ile ol müdâm (1043)

Bu hikayede bahsedilen doğru yolu nasıl bulduğunu da bir başka hikayede şöyle dile getirmektedir;

Bu hikayede Taşlıcalı Yahya, başından geçen bir mecazi aşk sayesinde nasıl hakiki aşka ulaştığını anlatmaktadır:

Eyâ ḳıṣṣadan ḥiṣṣe alan civân
Başumdan geçüpdür bu şîrîn beyân (1814)

Bütün halkın hakkında konuştuğu, dilden dile dolaşan her şeyiyle mükemmel olan bir güzel, tüm erkeklerin gönlünde ateş yakar;

Geçenlerde bir dil-ber-i nâzenîn
Güneş gibi od ṣaldı ḫalḳa hemîn (1815)

Anuŋ ʿışḳı yayıldı ilden ile
Cihân mülkine oldı bir zelzele (1816)

Görüp anı mânend-i çarḫ-ı berîn
Biri birine girdi ehl-i zemîn (1817)

Yüzi ayuŋ on dördi idi meger
Naẓargâh idinmişdi nevʿ-i beşer (1818)

Ne dirsem ol andan biŋ artuġ idi
Dehânı gibi beŋzeri yoġ idi (1819)

Getürmiş degül ḥâsılı rûzgâr
O serv-i revân gibi bir ṭoġrı yâr (1820)

Aynı güzele Taşlıcalı'da ilk görüşte vurulur;

Gözüm gördügi demde ḳan ağladum
Aŋa cân u dilden göŋül bağladum (1821)

O şâhin bakışluya oldum esîr
Bu bâzâr-ı ġamda alındum faḳîr (1822)

Beni derd-i ʿışk eyledi nâ-tüvân
Ki sâyem daḫî oldı bâr-ı girân (1823)

Göŋülde ġam-ı ʿışḳ u ʿaynumda âb
Tenüm bî-mecâl oldı ḥâlüm ḫarâb (1824)

Firâḳ ile ḳaldum ziyâde ġarîb
Ne seyr-i cemâl ü ne vaṣl-ı ḥabîb (1825)

Beni dûd-ı âhum iderdi nihân
Ṭumanlu ṭaġa dönmiş idüm hemân (1826)

Bu aşk derdiyle öylesine mecalsiz kalmıştır ki, aşığı yanından selam vererek geçse selamının alacak halde değildir. Şayet selamını almak için eğilirse yere yığılıp kalır. Artık onsuz bu dünyada yaşamak istememektedir. Yanyana yürüyen iki aşık görse kendi halini düşünüp içi yanar, kendisinin de bir gün sevgilisine kavuşup kavuşamayacağını düşünürmüş;

Selâm ile geçse sehî ḳâmetüm
Selâm almaġa yoġ idi ṭâḳatüm (1827)

Cemâlini görsem şaşardum hemân
Selâma egilsem düşerdüm hemân (1828)

Dir idüm n'olaydı yaradılmasam
Cihân var mıdur yoḳ mıdur bilmesem (1829)

Iraḳdan ki bir dil-ber olsa ʿayân
Aŋa beŋzedüp eyler idüm fiġân (1830)

Gün olur görürdüm ki bir meh-liḳâ
İder ʿâşıḳ-ı ṣâdıḳına vefâ (1831)

Baḳup ḥâl-i emṣâl-i yârânuma
Geçerdi firâḳ oḳları cânuma (1832)

Yaḳardı beni âteş-i ġayretüm
Ziyâde olurdı ġam u miḥnetüm (1833)

Fakat o sevgili kendisine hiç yüz vermemektedir;

Seḥer yilleri gibi ol bî-vefâ
Ṣovuḳ deprenürdi baŋa dâi'mâ (1834)

Beni görmez idi o ġonce-dehân
Ṣabâ gibi gözden olurdum nihân (1835)

Bir gece rüyasında sevgilisinin yanına geldiğini görür. Ona bakıp yanına gitmek istediğinde yere yıkılır kalır. Onun söz söyleyecek halde olmadığını gören sevgili tekrar

dönüp gider. Sevgiliye isyan etmek Taşlıcalı'nın kitabında yazmadığı için arkasından söyleyecek bir şey bulamaz. Uyandığında zaten sevgili hiç olmadığını bu gördüklerinin bir rüyadan ibaret olduğunu anlar;

Göŋül gülşeninde gül-i âftâb
Cemâline bir gice çekdi niḳâb (1836)

Meh-i nev sipihr üzre degdi ʿalem
Benefşe açıldı ṣaru lâle hem (1837)

Beni ḳıldı gûyâ ki devr-i zamân
Bu âh-ı siyâhum içinde nihân (1838)

Bu derd ü ġama ḳılmaġ içün meded
Baŋa ṭoġrılup geldi ol serv-ḳad (1839)

Gözüm açdum aŋa nigâh eyledüm
Yıḳıldum fiġân itdüm âh eyledüm (1840)

Görür bende güftâre yoḳ iḳtidâr
Girü ṣalını ṣalını gitdi yâr (1841)

Kişi sevse bir dil-beri cânla
Naẓar idemez ʿayn-ı ʿiṣyânla (1842)

Göz açup yumınca irişdi firâḳ
Düşürdi beni bâd-ı âhum ıraḳ (1843)

Şair tekrar eski derdine döner. Fakat artık sabredecek hali kalmamıştır.Aynı zamanda sevdiğine de kavuşamamaktadır;

Girü cûşa geldi bu baḥr-i ʿamîḳ
Girü tâzelendi bu derd-i ʿatîḳ (1844)

Çehennem odı firḳat-i yâr imiş
Żarûrî belâ derd-i nâ-çâr imiş (1845)

Ne vaṣl-ı nigâr u ne ṣabr u ḳarâr
Ḳażâ-yı cihân başuma oldı dar (1846)

Bu halde acılar içinde kıvranırken takati olmadığı halde kendisini dağlarda bulur. Artık Mecnun gibi sevgilisi adına dağlarla taşlarla dertleşmekte sevgilisini onlara sormaktadır. Seher yelleriyle sevgilisine selamlar göndermekte, yine onlar aracılığıyla sevgiliye intizar etmekte ve derdini anlatmaktadır;

Şeb-i firḳat-i yârla dûd-ı âh
Olurdı baŋa bir belâ-yı siyâh (1847)

Yanardum pür âteş olup ḫânede
Tenüm bunda cân kûy-ı cânânede (1848)

Vücûdumdan olmazdı ʿaḳlum ḫabîr
Ne tedbîr-i rûşen ne rây-ı münîr (1849)

Ne ṣabr itmege var idi iḫtiyâr
Ne ʿazm-i sefer ḳılmaġa iḳtidâr (1850)

Bu ḥâl ile mânend-i ebr-i siyâh
Düşürdi beni ṭaġlara bâd-ı âh (1851)

Aḳar ṣu gibi aġlayup ṣubḥ u şâm
Sözüm söyler idüm yabana müdâm (1852)

Oralarda var idi bir kûhsâr
Görinürdi andan serây-ı nigâr (1853)

Çıḳup aŋa dûd-ı müşevveş gibi
Zuhûr eyledüm anda âteş gibi (1854)

Aḳup gözlerümden bu seyl-i ʿaẕâb
İderdüm seḥer yillerine ḫiṭâb (1855)

Dir idüm ki peyk-i kûy-ı vefâ
Ḳudûmuŋdan irişdi câna sefâ (1856)

Kime hem-ser oldı benüm serverüm
Kimüŋle güler açılur dil-berüm (1857)

Göŋül derd-i hicrânla ġamdadur
O sulṭân-ı ʿâlem ne ʿâlemdedür (1858)

Kimüŋ hem-demidür kimüŋ yâridür
Kimüŋ maḥremidür hevâdârıdur (1859)

Duʿâ eyle serv-i hevâdâruma
Selâm eyle benden o dildâruma (1860)

Ḳodı derdmendini merd-i ġarîb
N'olaydı vefâdâr olaydı ḥabîb (1861)

Ṣakınsun ʿadû sözini ṭutmasun
Bu yâr-ı ḳadîmini unutmasun (1862)

Aklı karmakarışıktır. Ne yapacağını bilmez bir haldedir. Bu halde dolaşırken son çare olarak, bir umut diye ibadete yönelir. O anda sevdiği güzele kavuşamaz ama daha güzeline kavuşur, gerçek aşkı bulur;

Dil ü cân u ʿaḳl oldı hep târmâr
Ne fikr ü ferâset ne ṣabr u ḳarâr (1863)

Varup is̱me meşġûl oldum hemân
Baŋa tâ ki tesḫîr ola yâr-ı cân (1864)

Ṭutuşdum tecellâ-yı esmâ ile
Ḳarardı gözüm dûd-ı sûd ile (1865)

Cihân baŋa keşf oldı bî-iḫtiyâr
Göŋülde tulûʿ eyledi rû-yı yâr (1866)

Baŋa oldı her gizlüler âşkâr
Neye baḳsam anda görinürdi yâr (1867)

Zihî ʿâlem-i vuṣlatı ʿâşıḳân
Bu ʿâlem deger on sekiz biŋ cihân (1868)

ʿAcebden ʿacebdür ʿacebden ʿaceb
Cihân cümle taṣvîr-i yâr oldı hep (1869)

Yabanda arardum iderdüm fiġân
Meger bende imiş o şâh-ı cihân (1870)

Cihândârı buldum cihânı ḳodum
Cünûnı giderdüm yabanı ḳodum (1871)

Viṣâline ʿışḳum bahâne imiş
Vücûdum aŋa bende-ḫâne imiş (1872)

Beni baŋa gösterdi ḳıldı ʿayân
Bu fânûs-ı cismümdeki şemʿ-i cân (1872)

Perişan haliyle yıldızlar gibi dolaşırken, bir uykudan uyanırcasına parlak bir yıldızahaline bürünür ve kendisine kapalı olan bütün gizli sırlara vakıf oluverir. Böylece sülûk ehlinin gittiği yola girmiş olur;

Perîşanlıġumda kevâkib gibi
Göz açdum hemân necm-i s̱âḳıb gibi (1874)

Ṣanasın uyurdum uyandum hemân
Baŋa oldı cümle nihânum ʿayân (1875)

Sülûk ehlinüŋ şâh-râhı budur
Maḳâmât-ıʿışḳ-ı İlâhî budur (1876)

c. Şahsiyeti ve Sanatı

Yahya Bey devrinde hamsesiyle meşhur olmuş bir şairdir. Her ne kadar devrin geleneklerine uygun olarak bir divanı ve bunun yanısıra İstanbul ve Edirne şehrengizleri olsa da adını duyurması hamsesi sayesinde olmuştur. Bu yüzden onu devrin mesnevi üstadları arasında görmek diğer özelliklerinden daha ön plana çıkmaktadır. Eserlerinde askeri ve tasavvufi kimliğini açıkça görmek mümkündür. Şair eserlerinde Türki-i Basit akımının bir temsilcisi gibi davranmış, çok fazla girift anlamlı beyitlerden kaçınmış genelde sade ve anlaşılır bir üslubu tercih etmiştir. Tarihçi Âlî gazelde ve mesnevide Yahya Bey'in hal sahibi olduğunu yazar.[8] Divanının bir çok yerinde ve hamsesinde devrinin siyasi, içtimai ve askeri hususiyetlerini aksettiren kıymetli malumat vardır.

Yahya Bey Kânûnî Sultan Süleyman ile birlikte şark ve garp seferlerinin hemen hepsine katılmıştır. Kasideleri ve divanının musammatlar kısmındaki bazı şiirleri bu büyük padişahın ve muzaffer ordusunun fetih heyecanını dînî-destânî bir üslupla terennüm etmektedir.

Yahya Bey'in sağlığında ve ölümünden sonra yazılan tezkirelerde, şiirleri ve hamsesi haklı olarak övülmüştür. Tezkireciler arasında Beyânî, onun kasidelerinin hayal ve sanat bakımından değerine dikkat çekmiştir. İlk gazellerinde âşıkâne eda görülmekte ise de, Üryânî Mehmed Dede'ye intisabından sonra tasavvufi fikirler hakim olmuştur.

Yahya Bey'in dili sade ve üslubu akıcıdır. Türkçe kelimeleri aruz veznine uygulamakta zorluk çekmemiştir.

Belki dönemine adını daha iyi yazdırma şansını Şehzade Mustafa Mersiyesiyle elinden kaçırmıştır. Bu mersiye yüzünden devletin büyüklerinin şimşeklerini üzerine çekmiş gururlu kimliği dolayısıyla da sözünden geri dönmemiş ve böylece kendi rahatını kendisi bozmuştur. Şiir yazmayı, adının gelecek nesillere aktarılması ve hayırla yad edilmesi şeklinde gören şair bu düşünceyle hayatının son dönemlerinde askerlik mesleğinden vazgeçmiş, kendisini tamamen eser yazmağa vermiştir;

Ola Arnavud aṣlı ṣâḥib-kitâb
Açа ümmete bir cenâb-ı ṣavâb (3232)

Ṣafâ ile Yaḥyâ'ya eyle naẓar

---

8. Âlî, Künhü'l-Ahbâr, Üniversite Kütüphanesi, Numara T.Y. 5959, varak 432a

Ölür dirilür adın iḥyâ ider (3233)

Sebebdür du'âya bu şîrîn beyân
Ġaraż bir du'â vü s̱enâdur hemân (3234)

Bu taṣnîfi şol kim aça oḳıya
Saḫâvet elin açsun itsün du'â (3235)

Budur ḳıṣṣadan ḥiṣṣe sözden murâd
Olam dostânuŋ arasında yâd (3236)

Bu ṭasnîf ola bâ'is̱-i maġfiret
Ölürsem beni aŋdura 'âḳıbet (3237)

d. Eserleri

Yahya Bey'in divanının yanısıra Edirne ve İstanbul hakkında iki şehrengizi ve beş mesnevisinden ibaret bir hamsesi bulunmaktadır. Hamsesinde yer alan mesneviler Kitâb-ı Usûl, Gencine-i Râz, Şâh u Gedâ, Yûsuf ve Zelihâ, Gülşen-i Envâr adlarını taşımaktadır. Yahya'nın "hamsesi belki de seb'ası" olduğunu söyleyen Latîfî, onun bilinen mesnevilerinden yalnız Şâh u Gedâ, Yûsuf ve Zelihâ ile Gencine-i Râz'ın isimlerini verdikten sonra bir de Niyâz u Niyâz adlı bir eserin varlığından bahseder.[9] Ancak bu eser şu anda elde mevcut değildir. Onun iki bin beyit kadar bir Süleyman-nâme yazdığı ve peygamberin mucizelerinden bahseden Gül-i Sad-berg adlı bir eseri olduğu kaynağı meçhul rivayetlerdir.[10]

Hamsesinin tamamı Kânûnî devrinde yazılıp ona ithaf olunmuştur. Şair mesnevilerinin yazılış sırası, hatta isimleri hakkında bilgi vermemiştir. Fakat Âşık Çelebi, şairin hamsesinde önce Şâh u Gedâ'yı sonra Gencîne-i Râz'ı nazmettiğini, bir ara hac ziyareti dolayısıyla Yûsuf'un asıl vatanı olan Ken'an'da bulunduğunu ve o münasebetle Yûsuf ve Zelihâ'yı te'lif ettiğini söyleyip Kitâb-ı Usûl ile Gülşen-i Envâr'ın da adlarını vermek suretiyle eserlerin yazılış sırasını belirtmiştir.[11]

I. DÎVÂN :

Yahya Bey divanını üç defa tertip etmiş olup, her defasında şiirlerinde mühim değişiklikler yapmıştır. Divanın son tertibi 983 (1575-1576)'dan sonradır. Şair, önce zamanın padişahını (III. Murad) övdükten sonra divanını Ahmed Paşa'ya ithaf eder. Divanındaki ifadesinden bu zatın Şam, Anadolu ve Rumeli beylerbeyliklerinde bulunmuş olan şair şemsi Ahmed Paşa olduğu anlaşılmaktadır.Divanın karşılaştırmalı metni ve incelemesi Mehmed Çavuşoğlu tarafından bastırılmıştır.[12]

---

9. Latîfî, Tezkire, İstanbul, 1314, s.371.
10. Bursalı Mehmed Tahir Efendi, Osmanlı Müellifleri, İstanbul, 1972, c. 2, s. 434.
11. Âşık Çelebi, Meşâ'irü'ş-Şu'arâ, Tıpkı Basım, Meredith-Owens, London, 1971, varak 96a .
12. Mehmed Çavuşoğlu, Yahya Bey, Divan, İstanbul, 1977.

II. HAMSE

1. Şâh u Gedâ : Âşık Çelebi'ye göre Yahya Bey'in hamsesinde ilk telif ettiği mesnevi olan Şâh u Gedâ tahminen 943'ten sonraki bir iki yıl içerisinde yazılmış olmalıdır. Âşık Çelebi, Yahya Bey'in bu mesneviyi sevdiği biri için yazdığını söyler.[13] Bazı kaynaklarda da hamsenin üçüncü mesnevisi olduğu kabul edilir.[14] Riyâzu'ş-şu'arâ'da[15] şâir Rahmî'nin de İran şairi Hilâlî'den tercüme edilmiş ve aynı adı taşıyan bir mesnevisi bulunduğu,[16] ancak pek fazla ilgi görmediği, buna karşılık Yahya Bey'inkinin daha meşhur olduğu kaydedilir. Ayrıca kaynaklarda Sinoplu Beyânî'nin de Şâh u Dervîş adlı mesnevîsinden bahsedilir.[17]

Her halde dilinin sade Türkçe ve mevzuunun mahallî oluşu dolayısıyla Yahya Bey'in bu eseri, çok tanınmış ve övülmüştür. Eser 1284'te İstanbul'da basılmıştır.[18] Fakat bu tab'ı çok noksandır.

Eser Kazım Yoldaş tarafından İnönü Üniversitesi'nde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.[19]

2. Gecine-i Râz : Dini ve sosyal muhtevalı didaktik mahiyette bir eserdir. Sâdî, Attâr, Nizâmî ve Hüsrev gibi büyür İran şairlerinin tesiriyle yazılmıştır. Adı da bunlar arasında hürmetle anılan Nizâmî'nin Mahzenü'l-Esrâr'ından mülhemdir.

Kitap her birine "makale" adı verilen kırk manzumeden müteşekkildir. Birincisinde ilâhî aşktan başlayarak sıra ile namaz, gizli zikir, hakikati arama, şeytandan sakınma gibi dini esaslar anlatılmakta sonra, tevazu, ilim, gurur, sebat, kanaat, kalp kırma, adalet zulüm, rüşvet, cömertlik, içki ve sefahatten sakınma gibi konular hem dini, hem dünyevî bakımdan işlenerek nasihatler verilmektedir. Eserde bu konuya dair, evvelce izahat verip sonra ibretli bir hikaye anlatma yolu tutulmuştur.

Eser Kânûnî'ye ithaf edilmiştir. Hamse içerisinde te'lif tarihi taşıyan tek mesnevidir. "Hamuş" kelimesi ebced hesabıyla 947 (1540-1541) tarihini vermektedir. Eser hakkında İnönü Üniversitesi'nde Ramazan Sarıçiçek tarafından yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.[20]

3. Yûsuf ve Zelihâ : Esas itibariyle Kur'andaki Yûsuf suresine dayanan ve 'hikayelerin en güzeli" diye vasıflandırılan bu hikaye İran ve Türk edebiyatlarında en çok

---

13. Âşık Çelebi, Meşâ'irü'ş-Şu'arâ, Tıpkı Basım, Meredith-Owens, London, 1971, varak 96a.
14. Vasfi Mahir Kocatürk, Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, 1970, s. 357.
15. Riyâzî, Riyâzu'ş-şu'arâ, Üniversite Kütüphanesi, Numara T.Y. 1737, varak 37b.
16. Bursalı Rahmî, Şâh u Dervîş, Manisa Murâdiye Kütüphanesi, Numara 2711.
17. Agah Sırrı Levend, Divan Edebiyatında Hikaye, Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, 1973, s. 133-134.
18. Yahyâ Bey, Şâh u Gedâ, İstanbul, 1284.
19. Kazım Yoldaş, Taşlıcalı Yahya Bey, Şâh u Gedâ, İnönü Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 1993.
20. Ramazan Sarıçiçek, Yahyâ Bey Gencine-i Râz, İnönü Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 1991.

rağbet gören bir mevzu olmuştur. Acem şairlerinden Firdevsî, Nizâmî ve Câmî Yûsuf ve Zelihâ macerasını bir aşk destanı haline getirerek edebi bir şekle sokmuşlardır. Türk edebiyatında ise ilk defa on üçüncü yüz yılda Ali adlı bir şair tarafından yazılmış, bunu Şeyyâd Hamza'nın, Süli Fakih'in Yûsuf ve Zelihâları takip etmiştir. On beşinci yüz yıl şairlerinden Hamdullah Hamdi tarafından yazılan Yûsuf ve Zelihâ dil, anlatım ve tasvir bakımından mükemmel bir güzelliktedir.

Yahya Bey tarafından meydana getirilen Yûsuf ve Zelihâ ise edebiyatımızın bu mevzudaki en güzel eseri ve mesnevi tarzının mükemmel örneklerinden biridir. Mevzu muhtemelen Yavuz Selim'in Mısır seferi sırasında şairin kafasında teşekkül etmiştir. Fakat te'lifi Gencine-i Râz'dan sonradır. Yahya Bey bu eserini hamsesinin diğer mesnevileri gibi Kânûnî Sultan Süleyman'a ithaf etmiştir. Yûsuf ve Zelihâ hakkında Mehmed Çavuşoğlu tarafından doçentlik çalışması yapılmış, İstanbul Üniversitesi yayınları arasında bastırılmıştır.[21]

4. Kitâb- Usûl : Agah Sırrı Levend Kitâb-ı Usûl'ü şairin ikinci mesnevisi olarak gösterirse de[22] dördüncü sırada yazmış olduğu doğruya daha yakındır. Çünkü sebeb-i telif bölümünde belirttiği gibi bu eseri yazdığı sıralarda saçları ağarmağa başlamış ve artık askerlik yapabilecek gücü kalmamış, dolayısıyla iyice yaşlanmıştır. Çeşitli kaynaklarda eserin adı Usul-nâme olarak gösterilirse de eserin kendisinde böyle bir ada ya da bunu çağrıştıracak bir ifadeye rastlanmamaktadır. Ayrıca şair eserin, adını devamlı surette Kitâb-ı Usûl şeklinde kullanmış ve bunu sık sık tekrar etmiştir;

Gel ey nây-ı ḫâme fiġan eylegil
Kitâb-ı Uṣûl'i beyân eylegil (1)

Ümîdim budur bu Kitâb-ı Uṣûl
Seni terbiyet ide ʿinde'l-vuṣûl (347)

Ne lâzım nizâʿ u ne ḥâcet cedel
Kitâb-ı Uṣûl ile eyle ʿamel (376)

Eyâ ehl-i derd ü ḥazîn ü melûl
Ne dir aŋladın mı Kitâb-ı Uṣûl (603)

Yazılış tarihi kesin olarar belli olmayan eserin bu gün elimizde Türkiye'deki çeşitli kitaplık ve kütüphanelerde dağınık halde olmak üzere on nüshası vardır. Bu nüshalar arasında istinsah tarihi bakımından eserin yazıldığı tarihe en yakın olanı İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T 1800/2 ikide kayıtlı olan nüshadır. Fakat bu nüsha çok eksiktir.

21. Mehmed Çavuşoğlu, Yahya Bey, Yûsuf ve Zelihâ, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1979.
22. Agah Sırrı Levend, Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C. I, Ankara, 1984, s. 108.

Eser bütün mesnevilerde görülmeyen kaleme hitap bölümüyle başlar.[23] Eser makam ve şube başlığı altında on dokuz bölümden oluşmakta, her bölümde çeşitli sosyal konulara ilişkin öğütler verilmekte ve tavsiyelerde bulunulmaktadır. Bu görünüşüyle de mesnevi tasnifleri arasında şekil bakımından; konuları ulusal hayatımızdan alınmış yerli hikayeler arasında yer almaktadır. Konuları ulusal hayatımızdan seçilmiş yerli hikayeler arasında da; içinde çeşitli hikayeler bulunan büyük mesneviler sınıfına dahil edilmektedir.[24] İçerik bakımından ise ahlaki mesneviler arasında bulunmaktadır.[25]

Esere Bursalı Cinânî Mustafa'nın Cilâu'l-Kulûb adlı bir naziresi vardır.[26] Kitâb-ı Usûl'le aynı vezinle yazılmış olan bu eser, Kitâb-ı Usûl gibi on iki makam ve yedi şubeden oluşmuyorsa da bu eserde de ıkd başlığı altında yirmi bölüm bulunmaktadır. Bu bölümler içinde de yine Kitâb-ı Usûl'deki hikayelere benzer manzumeler yer almaktadır. Eserin sonunda Taşlıcalı Yahya hayırla anılmış ve onun adına bir beyit yazılmıştır;

Ḳılup rûh-ı Yaḥyâ'ya bî-ḥad duʿâ
Ḳo nefrini gel âferîn it ana[27]

Esere bir başka nazire de Hulvî Cemaleddin Mahmud tarafından yazıldığı söylenmekte ise de bu nazire elde mevcut değildir.[28]

Eser Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde lisans tezi olarak hazırlanmış[29] ayrıca Mehmed Çavuşoğlu metnini yayına hazırlamış fakat yayınlamağa ömrü vefa etmemiştir.[30]
Tezimizin konusunu teşkil eden bu eser hakkında daha detaylı bilgi ileriki bölümlerde verilmiştir.

5. Gülşen-i Envâr : Hamsenin sonuncusu olan bu eser de Gencine-i Râz ve Kitâb-ı Usûl tarzında tertip edilmiş olup fasıl, kısım, mertebe gibi başlıklar altında dini ve ahlaki hikayeler ile temsillerden teşekkül etmiştir. Şair bu eserinde Şehzâde Mustafa'nın katline de yer verir. Süleymaniye Camii'nin medhi, eserin dikkate değer parçalarındandır. Yazılış sebebi bölümünde, Yahya Bey kısaca kendi hayatını anlatır.
Gülşen-i Envâr üzerine de Bekir Kayabaşı yüksek lisans çalışması yapmıştır.[31]

---

23. İsmail Ünver, "Mesnevî", Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Dîvân Şiiri), S. 415-417, Temmuz-Eylül 1986, s. 433.
24. Agah Sırrı Levend, "Dîvân Edebiyitanda Hikaye I", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten, 1967, s. 93-94.
25. İsmail Ünver, "Mesnevî", Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Dîvân Şiiri), S. 415-417, Temmuz-Eylül 1986, s. 440.
26. Agah Sırrı Levend, "Dîvân Edebiyatında Hikâye II.", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 1967, s. 115.
Agah Sırrı Levend, Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1983, s. 77.
27. Agah Sırrı Levend, Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1983, s. 79.
28. Bursalı Mehmed Tahir Efendi, Osmanlı Müellifleri, İstanbul, 1972, c. 2, s. 550.
29. E. Özbay, Kitâb-ı Usûl, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Bitirme Tezi, 1970.
30. Cemal Kurnaz-Osman Fikri Setrkaya, "Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu Bibliyografyası", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C XXVI, İstanbul 1993, s. LVII.
31. Bekir Kayabaşı, Yahya Bey, Gülşen-i Envâr, İnönün Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 1991.

I. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

A. ESERİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Eser bütün mesnevilerde görülmeyen kaleme hitap bölümüyle başlar. Ardından sırasıyla; münâcaat, tevhîd, na't, mi'râciye ve devrin padişahı Kânûnî Sultan Süleyman'a sunulmuş bir medhiye bölümü gelmektedir. Bu bölümlerden kaleme hitap kırk iki, münâcaat kırk, tevhîd altmış yedi, na't elli üç, mi'râciye altmış bir ve medhiye elli bir beyitten oluşmaktadır. Bu bölümlerden sonra otuz beş beyitlik bir sebeb-i telif bölümüyle birlikte metne başlanmaktadır.

Eserin metin kısmı makam başlığı altındaki on iki ve şube başlığı altındaki yedi bölümden oluşmaktadır. Bütün bu bölümler içerisinde hikaye, latife ve temsil gibi değişik başlıklar altında yüz yirmi manzume yer almaktadır.

Eser mesnevilerde mu'tad olduğu üzere kık dört beyitlik bir hatimetü'l kitap bölümüyle tamamlanmıştır. Eserin yedinci şubesinde Şehzade Mehmed için yazılmış bir de mersiye vardır.

Eserin hem metin hem de diğer bölümleri Şeh-nâme vezni olan;

fa 'û lün fa 'û lün fa 'û lün fa 'ûl

vezniyle yazılmıştır. Şair eserin veznini yerini düşürerek eserde zikretmiştir;

Emîrü'l-kelâm olanuŋ kulı ol
Fa ûlün fa ûlün fa ûlün fa ûl (1306)

Eserde bir kaç yerde görülen zihaf dışında vezin hatasına rastlanmamaktadır. Eser toplam üç bin iki yüz otuz yedi beyitten müteşekkildir.

Yahya'nın asker ve mutasavvıf kimliği ile alakalı olsa gerek eserde kullandığı dil dönemine göre tamamen sade ve külfetsizdir. Vezin hataları da fazla bulunmayan eserde kulağı tırmalıyıcı ifadelere rastlanmamaktadır. Zaten Fuzûlî'den sonra mesnevi sahasında üstad kabul edilen şair, bu eserinde gereksiz zorlamalara girmemiş, akıcı bir üslup kullanmıştır. Söz sanatlarından fazla istifade etmeyi düşünmeyen şair eserde tamamen anlaşılırlığı ön planda tutmuştur. Günümüzde zor anlaşılan kelimeler de eserin yazılmış olduğu devirde rahatça anlaşılabilecek özelliktedirler.

B. ESERİN NÜSHALARI

Eserin bu gün için çeşitli Türkiye kütüphaneleri ve kitaplıklarında tespit edilen on nüshası bulunmaktadır. Bu nüshalar ve özellikleri şöyledir;

1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T 1800/2
İstinsah Tarihi: H. 1700 M. 1598/99 62 yaprak 21 satır

2. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T 1967/3
İstinsah Tarihi: H. 1013 M. 1604 97 yaprak 17 satır

3. Millet Kütüphanesi Ali Emîri Efendi Kitaplığı 986/4
İstinsah Tarihi: M. 1616 31 yaprak 27 satır
(Çift sütun)

4. Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Efendi Kitaplığı M.E. 994
İstinsah Tarihi: 1750/51 112 yaprak 15 satır

5. Süleymaniye Kütüphanesi, Lala İsmail Efendi Kt. 586/2
İstinsah Tarihi: ? 84 yaprak 19 satır

6. Beyazıt Kütüphanesi, Umûmî Kt. 3470
İstinsah Tarihi:? 83 yaprak 19 satır

7. Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Efendi Kitaplığı M.E. Mükerrer 904
İstinsah Tarihi: ? 110 yaprak 15 satır

8. Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Efendi Kitaplığı M.E. 1001/2
İstinsah Tarihi: ? 58 yaprak 23 satır

9. Köprülü Ktb. 719
İstinsah Tarihi: ? 47 yaprak metinde 15 satır
kenarlarında 12 satır

10. Süleymaniye Kütüphanesi, Lâleli Kitaplığı 1667
İstinsah Tarihi: ? 105 yaprak 16 satır

Çalışmamızda bu nüshalar arasından beyit sayısı ve istinsah tarihleri göz önünde tutularak şu dört nüshanın karşılaştırması yapılmış, dipnotlarda nüsha farkları verilirken karşılarındaki kısaltmalar kullanılmıştır;

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T 1967/3	İ
Millet Kütüphanesi Ali Emîri Efendi Kitaplığı 986/4	A
Beyazıt Kütüphanesi, Umûmî Kt 3470	B
Süleymaniye Kütüphanesi, Lâleli Kitaplığı 1667	S

Bu nüshalar arasında diğerlerine göre en az eksiği bulunan S nüshası çalışmamızda asıl nüsha olarak kullanılmıştır.

C. DİL VE ÜSLUP

Yeri geldikçe başvurulan çevre ve insan tasvirleri ile psikolojik tahliller son derece başarılıdır. Bu eser için, günümüz hikaye ve romancılığının devrindeki örneklerinden demek yanlış olmaz. Çünkü tasvir ve tahlillerde görülen bir resim kadar net görüntüleri günümüzdeki kimi eserlerde bile görmek mümkün değildir. Eserin manzum oluşu da göz önünde tutulursa bu başarı daha çok takdire layık bir mahiyet arzetmektedir.

Gemi korkusundan aşka, kadın erkek ilişkilerine ve ideal insanın vasıflarına kadar gündelik hayatın çeşitli yönleri bir mesnevi üslubu içerisinde kendisine konu olarak seçen şair bu konulardaki kendi izlenim ve tecrübelerini gelecek nesillere aktarmayı hedef edinmiştir. Bu hedefini de açık bir biçimde hatimetü'l-kitap bölümünde dile getirmiştir.

Her makam ve şubede, ayrı bir sosyal konuya değinilmiş, önce şairin bu konudaki düşünceleri ve konuya bakış tarzı verilmiş ardından gelen hikaye, temsil ve latifelerde konu çeşitli şekillerde örneklendirilmiştir. Hikaye başlığı altındaki bölümlerde, okuyucunun ders alması hedeflenmiş ve bu hedef genelde hikayelerin sonunda açıkça ifade edilmiştir. Temsillerde ise öğüt verme yerine sadece temas edilen konuların örneklendirilmiş olması ve okuyucunun kafasında konunun resmedilmesi ön plana çıkmıştır. Latifelerdeyse genellikle anlatılan konu detaylandırılmış, farklı yönleri gösterilmeye çalışılmıştır.

Eserde, şairin başından geçmiş ya da tanık olduğu hikayelerin yanısıra, konusunu dini motiflerden, Kur'an'dan ve peygamber hayatlarından alan ya da tamamiyle hayali ve efsanevi hikayelere de rastlanmaktadır.

a. Kitâb-ı Usûl'deki Döneme Ait Karakteristik Kelimeler

Bu bölümde eserin yazıldığı devir olan onaltıncı yüzyılda kullanılıp da bugün unutulmuş ya da az-çok anlam kayması ve şekil değişikliğine uğrayarak kullanılan Türk kökenli olan bir başka söyleyişle Arap ve Fars kökenli olmayan kelimeler küçük bir sözlük muhtevası içerisinde verilmiştir.

Kelimeler alfabe sırasına göre dizilmiş karşılarına anlamları verilmiş ve hemen altlarında da bir ya da bir kaç örnekte kelimenin eserde kullanılış biçimi gösterilmiştir. Kelimelerin anlamları Yeni Tarama Sözlüğü'ndeki[1] biçimleriyle verilirken örneklerin başında da beyit numaraları gösterilmiştir.

---

1. Dilçin Cem, Yeni Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları 503, Ankara 1983.

acı dil: Acı söz, dedikodu.

Uzatma doŋuzlar gibi *acı dil*
Kesel virme ḫalḳa cefâdan kesil (1131)

açılmak: 1. Zahir olmak, âşikâr olmak. 2. Ortadan kaybolmak, görünmez olmak.

Kime hem-ser oldı benüm serverüm
Kimüŋle güler *açılur* dil-berüm (1857)

aġır: 1. Sert, keskin. 2. Çok, bol, kalabalık. 3. Ağırlık.

Güzel ester idi ol ester ḳatı
Anuŋ *aġırı* sîm idi ḳıymeti (1109)

aġırlıḳ: 1. Ağır, değerli. Saygınlık, değer. 3. Vakar, temkin. 4. Nikahta kız tarafına verilen para, başlık. 5. Ev eşyası. 6. Karşılık, bedel.

Aġırlıgı begdür mis̱âl-i nebât
Niçe diş ḳoyurur aŋa mühmelât (2775)

aġmaḳ: 1. Çıkmak, yükselmek. 2. Aşağı inmek, ağır gelip aşağı meyletmek.

Demürden degüldür bunuŋ bâzusı
Göge *aġmadı* tecrübe ḳapusı (1652)

aġrıḳ: Ağrılı, ağrıyan.

Kime laḥm u şaḥm olsa bâr-ı girân
Seferde boğaz *aġrıġıdur* hemân (1435)

aḳışmaḳ: Sel gibi akmak, birikmek, üşüşmek.

Ciḫân ḫalḳı oldı bunuŋ ṭâlibi
Aḳışdı ʿavâm aŋa deryâ gibi (823)

al: Hile, düzen.

Bu *al* ile bu ḥîle ile laṭîf
Çalar paraya pâdşâhı ḥarîf (677)

aldamak: Aldatmak, kandırmak, oyun etmek.

Biri ʿilm-i cefr ile *aldar* ili
Yaban câhilini ṣanurlar velî (916)

Alur varduğı yirde iḥsanları
Bu vechile ***aldar*** Müselmânları (947)

Ḳolaydur begüm ***aldamaḳ*** eblehi
Vücûdı başîretden olur tehî (1125)

alınmak: 1. Tutulmak, kapılmak. 2. Endişe duymak.

O şâhin baḳışluya oldum esîr
Bu bâzâr-ı ġamda ***alındum*** faḳîr (1822)

alḳış: Övme, övüş, dua.

Eger ḫalḳı incitmez ise kişi
Selâmet ider anı il ***alḳışı*** (565)

almaḳ: 1. Basmak, yenmek, istilâ etmek, kaplamak. 2. Ele geçirmek, yakalamak, elde etmek. 3. Gereken şeyi kendine mâl etmek.

Bu yay ile geçdük cihân sâḥilin
Bu yay ile ***alduḳ*** fenâ menzilin (1173)

aŋdurmak: Hatırlatmak.

Bu taṣnîf ola bâʿis-i maġfiret
Ölürsem beni ***aŋdura*** ʿâḳıbet (3237)

aŋmak: 1. Anlamak. 2. Hatırlamak. 3. Sözünü etmek.

Görür esteri ṣâḥibi nâ-gehân
Yanan esteri ***aŋar*** eyler fiġân (1120)

arıḳ: Zayıf, cılız.

Yirine anuŋ baġladı bir ḳatır
Ziyâde ***arıḳ*** gören âdem acır (1112)

Bir at virdiler aŋa ḳılmaġa ceng
Yaġırlu ***arıḳ*** hem bir ayaġı leng (1676)

arḳa: Yardımcı, koruyucu, kayırıcı.

Bu maẓlûm-ı maḥkûma ḳıl merḥamet
Anuŋ ***arḳasın*** çâh-ı sine ilet (532)

artuġ: 1. Başka, gayri, maada. 2. Fazla, ziyâde. 3. Küsur, -den fazla. 4. Üstün. 5. Bir bütünün büyük bir kısmı.

Benüm istiḳâmetdürür ḫilḳatüm
Daḫî ***artuġ*** olmaḳ gerek ʿizzetüm (1006)

aṣṣı: 1. Yarar, çıkar, kazanç, kâr. 2. Fâiz.

Salâḥ u günâh itse ḫalḳ-ı cihân
Ne ***aṣṣı*** olur ẕâtuŋa ne ziyân (66)

Siz at gibi çıḳmazsuŋuz ḫâneden
Ne ***aṣṣı*** size ḳun efsâneden (1488)

Ziyânı ṣavar ***aṣṣı*** eyler kişi
Ḳaçan rây-ı ḫayr ile olur işi (2840)

Olur ***aṣṣı*** senden ziyânı keṡîr
Yürür ḫalḳ arasında ḫʷâr u ḥaḳîr (2870)

Vücûd-ı sefîh oldı ʿayn-ı ziyân
ʿAcebdür ki bir ***aṣṣısı*** var hemân (2990)

aşaġa: Aşağı.

Ṣalar başını ***aşaġa*** ġoncevâr
Olur nergisi ġuṣṣadan jâledâr (2463)

avurd: Söz, laf, sohbet.

Yiter saŋa bu ʿâḳil-âne ḫaber
Bu yaban ***avurdını*** dilden gider (2608)

Îlüŋ sözini tercüme itmedüm
Yabanuŋ ***avurdın*** aŋa ḳatmadum (3203)

ayrıḳsı, ayruḳsı: Başka, başka türlü, farklı.

Gerekmez baŋa didi virdi ṭalâḳ
Bir ***ayrıḳsı*** ḥâl oldı işbu firâḳ (2102)

Firâḳuŋdan irişdi ***ayruḳsı*** ḥâl
Seni bir daḫî görmek oldı muḥâl (3094)

azıtmak: 1. Azmak. 2. Yitirmek, yolunu şaşırmak. 3. Azdırmak, yolunu şaşırtmak, yoldan çıkarmak.

Deveye hücûm itdi ḥubbü'l-vaṭan
Azıtdı izin râh-ı Ḥaccâc'dan (1520)

babaḳ: Korkak.

Ḳulaḳ urdı ṭavşan aŋa söyledi
Babaḳ fikrine derdmendüŋ didi (570)

baġ: Demet, bağlam.

Benefşe gibi ***baġla*** derdnâk
Girîbânı gül gibi yüz yirde çâk (1226)

baġlamaḳ: 1. Kapamak. 2. Durdurmak, alıkoymak, engel olmak. 3. Sarmak. 4. Hasretmek, ayırmak. 5. Hasıl etmek.

Muḫanneslıgüŋüz aŋup aġlarıñ
Bunuŋ gibinüŋ yüzini ***baġlarıñ*** (1648)

baġlu: 1. Kapalı. 2. Erkekliği bağlanmış olan.

Meger bir ġarîbüŋ aġarmış gözi
Siyâh ile ***baġlu*** gözinüŋ yüzi (2986)

baṣmaḳ: 1. Alt etmek, yenmek. 2. Bastırmak, kapatmak. 3. Teskin etmek. 4. Üstüne oturmak, altına almak. 5. Atmak, savurmak, yağdırmak. 6. Kaplamak, bürümek. 7. Koyup bastırmak.

Ṣanasın ki emvâc-ı âb-ı ḥayât
Baṣardı biri birini vâridât (3205)

baṣılmaḳ: 1. Alt olmak, yenilmek, yere serilmek, çiğnenmek, horlanmak. 2. Bastırılmak, yatıştırılmak.

Bozarmış yeşil câmesi var ḫarâb
Baṣılmış çemen gibi olmış türâb (902)

başmaḳ: Ayakkabı.

Ayaġında ***başmaġı*** yoḳ seyr ide
Giyecek bulamaz ki ḳalḳa gide (818)

bay: 1. Zengin, müstağni. 2. Ulu, kibar, soylu. 3. Temiz.

Ḳaçan atdan indirse ol ***bayını***
Ġire ḳoltuğına ala pâyını (2177)

Kesiciligin egleyüp dâ'imâ
Ölümlüsi olmışdı ***bay*** u gedâ (2441)

beg: 1. Zevc, koca. 2. Küçük devlet başkanı. 3. İleri gelen, sözü geçen, nüfuzlu zengin kişi.

Ḳolaydur ***begüm*** aldamaḳ eblehi
Vücûdı baṣîretden olur tehî (1125)

Ağırlığı ***begdür*** mis̱âl-i nebât
Niçe diş ḳoyurur aŋa mühmelât (2775)

berk itmek: Kuvvetli bulundurmak, sağlamlaştırmak.

Muḥabbet ḳuşağını ***berk itdiler***
Bu mühmelce ef'âli terk itdiler (2712)

bıldır, buldur: Geçen yıl.

Adın dâḫi yâd eyleme yatlunuŋ
Ki ***bıldır*** ölendür eyüsi bunuŋ (639)

Seŋi on yasaḳçı arayup yürür
Maḥalle imâmına ***buldur*** sorar (2451)

bile: 1. Birlikte, beraber. 2. Dahi, de. 3. ile.

Eger muştılıḳ virürseŋ baŋa
Varalum ***bile*** ḫânesinden yaŋa (2296)

biliş: 1. Bildik, tanıdık, dost, âşinâ. 2. Marifet.

Biliş çıḳduğı kâfire söylemiş
Laṭîfeyle ġâyet de gülmiş dimiş (2693)

binmek: Çıkmak, oturmak, cülûs etmek.

Zihî bî-baṣîret zihî nâ-murâd
Bine bir cemâda ide i'tiḳâd (2730)

birez: Biraz.

Şükûn ehli olup cünûnî gider
Ġurûr u sürûrı ***birez*** terk ider (1414)

birikmek: Birleşmek, bir araya gelmek.

Birikdi bu eşrâf-ı ehl-i süḫan
Aŋa itdi isnâd mâlüm yegin (1049)

biş: Beş.

Didi geldi ***biş*** kimse üştür-süvâr
Gözi ʿayn-ı âteş sözi pür-şerâr (1513)

bitmek: 1. Meydana gelmek, hâsıl olmak, çıkmak. 2. Bitişmek, kaynaşmak. 3. Mahvolmak, iflâs etmek. 4. (İnsanlar için) Yetişip büyümek.

Ḳarındaş olup ittiḥâd itdiler
Ġeçenden geçüp birlige ***bitdiler*** (1940)

Göŋül hem-çü topı maʿânî-s̱emer
Biri ḳopduġı dem birisi ***biter*** (3206)

bozarmak: Kırlaşmak, ağarmak, sararmak.

Bozarmış yeşil câmesi var ḫarâb
Başılmış çemen gibi olmış türâb (902)

bön: Saf, ahmak.

Seni dögse ***bönler*** uzatma zebân
Elüŋden gelürse elin öp hemân (2854)

bucaḳ, bucaġ: Köşe.

Girür bir ***bucaġa*** oturur ḳalur
Sever ṭâʿat-i Ḥaḳḳ'ı leẕẕet alur (817)

Ṣanem gibi bu dil-ber-i nâzenîn (2461)
Ṭurur bir ***bucaḳda*** melûl u ḥazîn

buçuḳ: Yarım, yarı.

İder zehr-i ḳahr ile ʿömri mürûr
Buçuḳ sâʿat itmez cihânda ḥużûr (2861)

bulaşmaḳ: 1. Karışmak, fenâlaşmak. 2. Musallat olmak. 3. Çatmak, sataşmak, duçar olmak. 4. Meşgul olmaya başlamak. 5. Bulanmak, alûde olmak.

Naṣîḥat sözin itmez idi ḳabûl
Meşâyıḫ ***bulaşmağa*** bulmazdı yol (2963)

buŋ: Zaruret, felâket, sıkıntı, gam, kasavet, şiddetli ihtiyaç.

Meded ***buŋ*** demidür şefâ'at gerek
Bu aḥvâle himmet-i 'inâyet gerek (964)

buŋa: 1. Buraya. 2. Bunu.

Sözüŋ ṭoğrısı budur itmek 'aceb
Elümde giren ***buŋa*** ḫarc oldı hep (1171)

burmaḳ: 1. Bükmek, sarmak. 2. Çevirmek, yöneltmek. 3. Sancılanmak.

Füratuŋ uzanur dili her zamân
Burar boynını dest-i ḳahr-ı cihân (1140)

bügmek: Önünü tutup engel olmak.

Begüm sözümi balla ***bügerin***
Ben ol yirdenüm anları ögerin (2778)

bürünmek: Giyinmek.

Bürünmez vücûdına bâr-ı ġubâr
Bunuŋ gibi keẕẕâba ne i'tibâr (930)

calasın: Kahraman, babayiğit, gürbüz delikanlı.

Calasın ḳılıç begleri dâ'imâ
Ṭaḳar yanına ol şeh-i muḳtedâ (291)

Ḫaracı ḳapusında eyler mezâd
Calasın yigitler yürür nâ-murâd (499)

Ḳo sögsün ***calasın*** olan yoldaşum
Leke olayın tek ṣağ olsun başum (1509)

Bu esnâda bir ḳaç ***calasın*** civân
Yiyüp içer iken meger nâ-gehân (1591)

Ġam-ı cevri çoḳ şefḳati az idi
Calasın civân idi şâhbâz idi (1883)

Meger var idi bir *calasın* civân
Dilîr-i zamân u ferîd-i cihân (2436)

cebe: Zırh, zırhlı elbise.

Bıraḳdı yabana *cebesi* olan
Çıḳardı libâsını pîr ü civân (1706)

çaġırmaḳ: Bağırmak, haykırmak.

Birisi işitmez biri *çaġırur*
İşiden kişinüŋ başı aġarur (643)

çaġırtmaḳ: Yüksek sesle duyurmak, tellal bağırtmak.

Niçe kerre kesmez bıçaġın urur
Boġazladıġını *çaġırdur* ṭurur (2542)

çaḳ: 1. Ta, tam, tamam. 2. Sırf, salt, sâde, yalnız, saf, hâlis.

Yoluŋdan çıḳup mest ü mecnûn-mis̱âl
Ne lâzım baŋa *çaḳ* bu deŋlü su'âl (433)

İdersin Müselmanlıġı bî-ḥużûr
Nigeh *çaḳ* bu deŋlü ġurûr u sürûr (556)

Sögüşdi dögüşdi çıḳardı bıçaḳ
Bıçaġ ile urdı boġazına *çaḳ* (2515)

Umulmazdı *çaḳ* böyle hicrân ola
Serâyuŋ bize beyt-i aḥzân ola (3091)

çaḳıldaḳ: 1. Bostanlarda kuş ürkütmek için yaptıkları ses çıkaran fırıldak. 2. Öğütülen buğdayın taşlar arasında bittiğini bildiren ve değirmen taşına çarparak çak çak ses çıkaran aygıt.

Ṣanasın döner âsyâbı yıḳar
Çaḳıldaġını boġazına ṭaḳar (1127)

Bulınmaz kelâmında aṣlâ esâs
Çaḳıldaḳ ṣadâsına olur ḳıyâs (3041)

çalma: Yazma, çember de denilen baş örtüsü ve sarık.

Şarı *çalması* ile âteş-mişâl
Virür gördügi hâneye ihtilâl (2898)

Büyük **çalma** şarar ziyâde sefîh
İder başını karlu tağa şebîh (2911)

Kapar *çalmasın* bir levend-i dilîr
Kaba başlu kalur o bedr-i münîr (1316)

çalmak: 1. Kesmek üzere sürmek, kesmek. 2. Vurmak, çarpmak, atmak. 3. Çelmek. 4. Çizmek, iptal etmek.

Bu al ile bu hîle ile latîf
Çalar paraya pâdşâhı harîf (677)

çekişmek: Tartışmak.

Şu kim pendüŋe eylemez iktidâ
Çekişme talaşma ulaşma aŋa (896)

çekmek: 1. Yükseltmek. 2. (Yemek) Dizmek, sıralamak. 3. Tartmak. 4. Uzatmak. 5. Zorla almak.

Çeker pehlüye kaddin eyler kemân
İder anı tîr-i günâha nişân (2387)

çepel: 1. Kirli, pis, murdar. 2. Pislik. 3. Bataklık.

Çepellik iderdi bozan rûzgâr
İdemezdi balçıkdan âdem güzâr (1588)

Senüŋ çünki Kur'ân'uŋa yok oran
Çepel kahpe olsun burada turan (2081)

Olur bir *çepel* ʿavratuŋ merkebi
Başın şalar ahfeş keçisi gibi (2189)

O sâʿatde ol mülmel ü nekbeti
Getürdi aŋa bir *çepel* ʿavratı (2278)

Mülevves *çepel* bâtın u zâhiri
İşinde gücinde olur hâtırı (2880)

çevük: Çevik, canlı, hareketli.

Yaşasın yaşadıḳça merd-i ḳıtâl
Çevük deprenür bâd-ı ṣarṣar-mis̱âl (1742)

çıḳışmaḳ: Başa çıkmak.

ʿAmel eyleyen rây-ı idrâkle
Çıḳışur ʿadû-yı ġażabnâkle (1738)

Çıḳışmaz kişi rind-i ḳattâl ile
Ḳağan arslanı ṭutar âl ile (2476)

çoġa: Çok, çok a, çok bulunur, çok vardır.

Cevâbın virüp didi ey nev-civân
Çoġa oldı ġâyet baŋa bu kemân (1170)

çuḳa: Çuha.

Vefâ ḳaṣdını itdi ol mâh-rû
Didi ***çuḳamı*** ṭut alayın vużûʾ (1956)

Virür ***çuḳasını*** Murâd'a laṭîf
Gider âb-ı dest almaġ içün ḥarîf (2510)

deli: Zorlu, azgın, korkunç, suretle.

Uzadur sözi her sefîh ü ***deli***
Ecel gelmeyince ṭutulmaz dili (1133)

deprenmek: Hareket etmek, harekete gelmek, kımıldanmak, sarsılmak.

Sefîhâne ***deprenme*** eyle sükûn
Ṣaḳın müsrif olma ḳalursın zebûn (1257)

Yaşasın yaşadıḳça merd-i ḳıtâl
Çevük ***deprenür*** bâd-ı ṣarṣar-mis̱âl (1742)

Seḥer yilleri gibi ol bî-vefâ
Ṣovuḳ ***deprenürdi*** baŋa dâi'mâ (1834)

dernek: Toplantı, toplantı yeri, cemiyet.

Ṭaġıtdı fesâd ehlinüŋ ***dernegin***
Ṣalâḥ ehlinüŋ oldı sözi yegin (308)

dil bağı: Söyleme gücünü engelleyen şey.

Varalum kitâb açdıralum saŋa
Ya ***dil bağı*** yazsun ya itsün du'â (958)

dilek eylemek: Dilemek, ricâ etmek, niyâz etmek, şefâat etmek.

Dilek eyledi ḥażretinden bizi
Sevindürdi her 'âṣi-i 'âcizi (259)

dilkü: Tilki.

Ṭaḳup tâcına ***dilkü*** ḳuyrıḳların
Döner ḳalġar idi ṣalardı serin (933)

diŋmek: Sakin olmak, susmak.

Fenâ buldı sâzende ıḳlıḳları
Muġannîlerüŋ ***diŋdi*** sıḳlıḳları (305)

dirilmek, derilmek I: Toplanmak, tecemmu etmek.

Dirildi ölüm erleri biŋ kişi
'Alî Ḥamzaveş cümlenüŋ cünbişi (1703)

Ekâbir cimâ' eylese 'avrata
Derilmez olan 'aḳlı cem'iyyete (3037)

dirilmek II: 1. Yaşamak, ömür sürmek. 2. Geçinmek, imtizaç etmek. 3. Taşlamak, ... davasında bulunmak.

Dirildüm yedi yıl bunuŋla tamâm
Aramızda olmadı bârid kelâm (2062)

Anuŋ gibi zenle ***dirilen*** ṭırıl
Bunun gibi sözlerden olmaz ḫacîl (2985)

dirlik: 1. Yaşayış, hayat, sağlık, geçim. 2. Tahsisat, ödenek.

Senüŋ bilmediler mi kâfirligüŋ
Niçe geçti bu ḫalḳla ***dirligüŋ*** (2691)

dişi: Kadın.

> ***Dişi*** ġuṣṣası erre-i ʿömr olur
> Zamânuŋ ġam ile nihâyet bulur (2010)

dögdi: Çekiç, keser, gibi aygıtların bir şeyi döğmeye ve ezmeye yarayan düz ve yuvarlak taraf.

> Nacaḳ ***dögdisinden*** irince ṣudâʿ
> ʿAdûya ḥayat eyler idi vedâʿ (1459)

dögmek: 1. Ezmek. 2. Topat tutmak, bombardıman etmek. 3. Basmak, baskın yapmak.

> Ġażab eyledi ***dögdi*** sögdi ḳau
> Didi ey yalancı yaban ġurbeti (912)

dökmek: 1. Bırakmak, terketmek, atmak. 2. Sarfetmek, harcamak.

> Ḳaçırdum elümden o şeh-bâzumı
> Kime ***dökeyin*** derdümi râzumı (3111)

döndürmek: 1. Tercüme etmek, çevirmek. 2. Reddetmek, kabul etmemek. 3. Değiştirmek, başka şekle çevirmek.

> Libâsını ***döndürmiş*** itmiş pelâs
> Yeŋi eskimiş eskisi bî-esâs (900)

dörpü: Törpü.

> ʿÖmür ***dörpüsidür*** münâfiḳ olan
> İki yüzlü şemşîre beŋzer hemân (373)

dürüşmek: 1. Çalışmak çabalamak, sebat etmek. 2. Karşı karşıya gelmek, çarpışmak, mücâdele etmek.

> Yüri ol kitâba ***dürüş*** az u çoḳ
> Ki ʿanḳâ gibi adı var kendü yoḳ (342)

düşmek: 1. Vaki olmak, olabilmek. 2. Mağlup olmak. 3. Müstevli olmak. 4. Üzerine yürümek, hücum etmek. 5. Yakışmak, ait olmak. 6. Konmak, inmek, nüzul etmek. 7. Şehit olmak, savaşta ölmek. 8. Başvurmak, intisap etmek. 9. Girmek, kapanmak, sığınmak. 10. Atlamak, girmek. 11. Yıkılmak. 12. Aciz, çaresiz kalmak, sefil olmak.

Ṭulunmazdan evvelce mihr-i kemâl
Maḥall ***düşdi*** dersümde itdüm su'âl (1401)

Ḥarîṣ olmayana güzeller üşer
Görür ṭoġrılıġını güler ***düşer*** (2376)

düzmek: 1. Dizmek, ipliğe geçirmek. 2. Yapmak, meydana getirmek, tertib etmek, tanzim etmek. 4. Hazırlamak. 5. Düzeltmek, tashih etmek. 6. Düzen vermek, akort etmek. 7. Süslemek, donatmak.

Faḳîr öldi ṣoŋında ol nîk-baḫt
Demürden baŋa ***düzdi*** bir kîr-i saḫt (2265)

düzülmek: 1. Düzelmek, intizama girmek, eski haline dönmek. 2. Yapılmak, tertib, tanzim olunmak hazırlanmak. 3. Dizilmek, sıralanmak. 4. Tertib olunmak.

Lisân-ı ẓerâfetle itdi su'âl
Düzüldi sözi riştesine le'âl (1165)

düzünmek koşunmak: Güzelce süslenmek.

Refîḳ itme her merd-i zen-meşrebi
Düzüne ḳoşuna gelincik gibi (1436)

Düzünür ḳoşunur gelincik gibi
Ezilür aŋa ṭâlib ü râġıbı (2026)

eglemek: 1. Geçiştirme, vakit geçirmek. 2. Avutmak, oyalamak.

Kesiciligin ***egleyüp*** dâ'imâ
Ölümlüsi olmışdı bay u gedâ (2441)

egri: Eğrilik, kötülük, fenâlık.

Felek gâh olur ***egrini*** ḫoş görür
Meh-i nev gibi etmekin arturur (980)

elvere: Mümkün ki, olur ki.

Sözin diŋler eyler o dildâra nâz
Aŋa dir ki fâş ola ***elvere*** râz (2456)

ergen: Bekâr, evli olmayan.

O gün cem' idüŋ bir niçe bûriyâ
Ki ***ergenler*** ayağı başmış ola (2147)

es: 1. Akıl, zekâ, us. 2. His duygu. 3. Sağlamlık, sıhhat, safvet. 4. Koku, râyihâ.

Sözin ***esle*** ḳıl ḳullıgın ihtimâm
Kelâmu'l-mülûk mülûku'l-kelâm (507)

eslemek: Dinlemek, kabul etmek, baş eğmek.

Ki ya'ni sözüme 'inâd itmedüŋ
Sözüm ***esledüŋ*** bir fesâd itmedüŋ (2818)

etmek: Ekmek.

Felek gâh olur egrini ḫoş görür
Meh-i nev gibi ***etmekin*** arturur (980)

Bir evde ki ṭoyınca ***etmek*** bulur
Ḫıyânet ider 'ayn-ı Fir'avn olur (2798)

ezilmek: Yaltaklanmak, dalkavukluk etmek.

Düzünür ḳoşunur gelincik gibi
Ezilür aŋa ṭâlib ü râğıbı (2026)

Ṣuya düşmiş at tersi gibi revân
Ezilür bu 'avratlara nâ-gehân (2253)

futa: Bir iş işlerken veya hamamda veya vesâire ahvalde bele bağlanan ipek peştemal.

Ḳalur bir ***futa*** bir baḳır taş ile
O dâḫi ilüŋdür getürmez bile (781)

geçkin: 1. Kendinden geçmiş, aşırı sarhoş, aşırı derecede. 2. Pek geçen, çok işleyen, etkin.

Meger ḳatı tiryâki ***geçkin*** idi
Ara yirde yellendi güngürledi (443)

geçmek: 1. İleri geçmek, öne geçmek. 2. Geçirmek, yaşamak, ömür sürmek. 3. Vazgeçmek. 4. Gitmek, geçip gitmek. 5. Girmek, dahil olmak. 6. Kendini .... saymak.

Bu efsûnla *geçdi* bend-i ʿacîb
Viṣâl aḳçesiz pulsuz oldı naṣîb (2475)

Ḫuṣûṣâ kimisi sipâhî *geçer*
Sefer olur ise seferden ḳaçar (2869)

Sefihüŋ kimi yaʿni uṣlu *geçer*
Maḥallinde söz söylemekden ḳaçar (2927)

gele: Gel, hele gel, haydi gel.

Aŋa eydür ey devlet issi aġa
Gele şimdiden muştılıḳ vir baŋa (924)

gelincik: Ars denilen hayvan.

Refîḳ itme her merd-i zen-meşrebi
Düzüne ḳoşuna ***gelincik*** gibi (1436)

Düzünür ḳoşunur ***gelincik*** gibi
Ezilür aŋa ṭâlib ü râġıbı (2026)

gidermek: Uzaklaştırmak, çıkarmak, yok etmek, kaldırmak, def etmek.

Gider anı tersine dönsün yüzi
Lekenüŋ yüzine göredür sözi (1510)

girişmek: Karışmak, müdâhale etmek.

İdüp ġâziler gibi saʿy-i kes̱îr
Çalışur ***girişürdi*** şemşîr ü tîr (1465)

göcen: Kokarca, sansar cinsinden kediye benzer bir hayvan.

Ṭutar şîri âl ile ḥîle iden
Mes̱eldür ṭutılmaz güc ile ***göcen*** (1740)

göçmek: 1. Yurt değiştirmek, hicret etmek. 2. İrtihal etmek, ölmek.

Göçer mülk-i bâlâya bâlın açar
Göz açup yumınca semâya uçar (2622)

gömgök: Aşırı derecede.

Benüm ***gömgök*** otum sen ey nâzenîn
Cefân ile itme fakîri hazîn (2119)

görüklü: Güzel, temiz, iyi mübarek, çekici, gösterişli.

Görüklü kadırğa gibidür közüm
Aŋa hiç bakmağa doymaz gözüm (2738)

gözlemek: 1. Gözetmek, riâyet etmek. 2. Gözetlemek, bakmak, tecessüs etmek. 3. Beklemek, intizâr etmek.

Ko egriligi şimdi mânend-i mâr
Yüri dâ'irüŋ ***gözle*** pergârvâr (432)

gözlü: Kalp gözü gören, basiretli.

Erâzil en aŋlar ne iz'ân ider
Hemân ***gözlü*** gün gibi turur bakar (1305)

Ağır başlu olur hımâr-ı enâm
Bakar ***gözlü*** gün gibi tanmaz müdâm (2928)

güç, güc: 1. Zulüm, haksızlık, zor, eziyet, sitem. 2. Cidal, şiddet.

'İmâret harâmîsine geldi ***güç***
Bu toğrılığum oldı ma'nâda şuç (1028)

Koyuna varur mı ***güc*** ile köpek
Kadîmî meseldür at olmaz eşek (1501)

Gice irişür ***güc*** olur gördiler
O tağ içine kondılar turdılar (1565)

Atası anası yüzini görür
Kocamış karımış ***güc*** ile yürür (3147)

güden: Çoban.

Komaz merd-i zen-pâre ***güdenligi***
Şoŋında melâlet olur şenligi (2348)

Melâline degmez geçen şenligi
Melâmet ider anı ***güdenligi*** (2893)

Baŋa eydür ol hey yaban ***güdeni***
Bu altun on idi birisi ḳanı (2979)

gümürdemek: Homurdanmak.

Naḳâre çalarken göreŋ muṭribi
Gümürdür bu ḳın başmış ayı gibi (2550)

gün: 1. Güneş. 2. Gündüz.

Erâzil en aŋlar ne iz'ân ider
Hemân gözlü ***gün*** gibi ṭurur baḳar (1305)

Aġır başlu olur ḥımâr-ı enâm
Baḳar gözlü ***gün*** gibi ṭanmaz müdâm (2928)

güngürlemek: Uyku basmak, uykudan sersem olmak, sızmak.

Meger ḳatı tiryâki geçkin idi
Ara yirde yellendi ***güngürledi*** (443)

ırılmaḳ: 1. Ayrılmak, uzaklaşmak, uzaklaşıp kaybolmak. 2. Yorulmak, yorgunluk duymak.

Ḳara suya döne gözinüŋ yaşı
İrılmaya secde yirinden başı (39)

Tükürmiş yüzine dimiş ey ṭırıl
Yıḳıl git gözümüŋ öŋinden ***ırıl*** (2232)

ırmaḳ: 1. Ayırmak, cüdâ kılmak. 2. Ayrılmak, geçmek, uzaklaşmak.

Şu kim ḥâl idinür aŋa bu sözin
Selâmet yaḳasından ***ırmaz*** gözin (2737)

ışmarlamaḳ: 1. Tevdi etmek, emanet etmek. 2. Tenbih etmek, tavsiye etmek.

Didi eyler iken cihândan sefer
Beni Ḥaḳḳ'a ***ışmarlamadı*** peder (1264)

ıssı: 1. Sıcaklık, hararet. 2. Sıcak.

Güneş gibi bu ***ıssılarda*** gezer
Arar ol palan issini der-be-der (387)

Eli ṭoḳınur girü eyler firâr
Teni ***ıssı*** hem ḳıllu bir nesne var (1600)

Yanar başı şemʿ-i şeb-istân gibi
Teni ***ıssı*** ḫurşîd-i raḫşân gibi (2993)

ışık: 1. Demir başlık, migfer. 2. Parlak, güzel yüzlü. 3. Aydınlık, parlaklık.

Ḳalender bu resme ***ışıḳ*** ḫod ḫarâb
Uġursuz yüzin görmemekdür s̱evâb (2697)

il: 1. Memleket, ülke, yurt, diyar, iklim, vilâyet. 2. Halk, ahali, kendisine yabancı olanlar, başkası. 3. Hısım, akraba, yabancı olmayan, dost. 4. Oba, aşiret.

Eger ḫalḳı incitmez ise kişi
Selâmet ider anı ***il*** alḳışı (565)

Kişi kendüyi ***ilden*** aʿlâ ṣanur
Tüvânâ vü dânâ vü bînâ ṣanur (549)

Ṭoġan niçesinden uçar mürg-i cân
Gelür ***illere*** egrilerden ziyân (1001)

İline günine öŋinden hemân
İcâzet alup gitdi pîr-i cihân (1293)

Baŋa yegdür andan ki ***iller*** göre
Ḳaçarken melâmet ṭaşını ura (1507)

ilenç: 1. Beddua. 2. Azarlama.

Eger olmaz iseŋ saḫâ maʿdeni
Dilenci ***ilenci*** oŋarmaz seni (374)

il gün: Memleket, halk.

Muṭî olanuŋ ʿaynına nûr olur
Yıḳılmaz ***ili güni*** maʿmûr olur (286)

İline günine öŋinden hemân
İcâzet alup gitdi pîr-i cihân (1293)

İline günine yöneldi o mâh
Şeb-i firḳat oldı belâ-yı siyâh (1989)

Görinmez ḳażâ gibi bâd-ı firâḳ
Bıraġur *ilinden güninden* ıraḳ (2747)

iŋen: Çok, pek, daha çok, gayet, ziyâde.

İŋen yaġmaz emṭâr-ı mülk-i Hicâz
Anuŋ yaġmurı eşk-i ehl-i niyâz (753)

ʿAḳıllu bahâdır gerekdür kişi
İŋen başa varmaz delünüŋ işi (1438)

İŋen baḳma ol ḫâ'in-i ḫâ'ife
Odur egriden ḫalḳ olan ṭâ'ife (2013)

Ṣalâḥ u ṣalâta *iŋen* yüz yumaz
Levend ü mübâḥîlere yir ḳomaz (2363)

Cimâʿ itselermest ü ḥayrân iken
Ṭoġan oġlanuŋ ʿaḳlı olmaz *iŋen* (3042)

issi: Sahip, malik.

74 Ḳaçan ḳulda bulunsa ʿayb-ı ḳadîm
Virür eski *issine* şerʿ-i ḳavîm (74)

Olur eski ʿayb *issinüŋ* ʿâdetâ
Rücûʿ eyledüm şimdi döndüm Ḥaḳ'a (76)

Güneş gibi bu ıssılarda gezer
Arar ol palan *issini* der-be-der (387)

Gelür kendü noḳsânuŋile belâ
Ṭolaşur bulur *issini* bed-duʿâ (651)

Ḳamu genc ü mâl *issi* mâtemdedür
Gemisi yoġ olmış gibi ġamdadur (849)

Aŋa eydür ey devlet *issi* aġa
Gele şimdiden muştılıḳ vir baŋa (924)

Baḳar ester *issi* ider âh u zâr
Ḳatır yanduġına acır bî-şümâr (1116)

Ne baġa ki uġrardı ʿacebü'l-fevḳ
Ṣındırmaz mı *issisiz* gözine ḳoruḳ (1770)

işbu: Bu, işte bu.

Cünûn ehlinüŋ ***işbu*** ḳayd-ı saʿîd
İder niçe biŋ ḳaydını nâ-bedîd (1796)

Gerekmez baŋa didi virdi ṭalâḳ
Bir ayrıḳsı ḥâl oldı ***işbu*** firâḳ (2102)

Temâşâ ider ***işbu*** ʿüryânları
Gemisi içine alur anları (2759)

ivmek: Acele etmek.

Ne beng ü ne çeng ü çeġâne sever
Ḥarâm aḳçaya cânı ammâ ***iver*** (621)

ḳaba: Büyük, iri, kocaman.

Ḳapar çalmasın bir levend-i dilîr
Ḳaba başlu ḳalur o bedr-i münîr (1316)

Eyitdi bir ulu ġazâ idelüm
Ḳaba başlu ceng itmege gidelüm (1695)

ḳaba ḳuşlıḳ: Öğleye yakın olan kuşluk zamanı.

Vücûdına on biş ḳoyun on şıġır
Olurdı ***ḳaba ḳuşlıgın*** bir oyuk (1769)

ḳabarmaḳ: Büyümek, şiddetlenmek.

Ḳabarırdı baġ bellemekden eli
Ḫam olurdı bâr-ı belâdan beli (1275)

kaçan: Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, vakta ki, nasıl, ne suretle.

Bizi ol ***ḳaçan*** kim burada bulur
Ne daʿvâ başumuz ḳayusı olur (524)

Ḳaçan ṭoġrılıḳ gösterür nâmeye
Ḳalemdânı zindân olur ḫâmeye (1059)

ḳaġan arslan: Kızmış, kükremiş, çok öfkeli (arslan, kaplan).

Çıḳışmaz kişi rind-i ḳattâl ile
Ḳaġan arslanı ṭutar âl ile (2476)

ḳaḳımaḳ: 1. Öfkelenmek, kızmak. 2. İtiraz etmek, karşı gelmek. 3. Azarlamak, tekdir etmek.

Ḳaḳır âdemi âdem ile urur
Ḳor anı da bir ġayrısın ḫoş görür (585)

ḳaḳmaḳ: 1. Kalkmak, kabarmak. 2. Çalmak, vurmak, itmek, tepmek. 3. Çakmak, saplamak.

İl içinde ṭanbur uzanur yatar
Ṣalâḥ ehli anı görince ***ḳaḳar*** (2546)

ḳalġıdmaḳ: Sıçratmak, hoplatmak.

Ḳanı ol sehâ ma'deni kâmkâr
Segirdüp atın ***ḳalġıdan*** şeh-süvâr (3117)

ḳalġışmaḳ: Sıçramak.

Çıḳup âteş-i tîġdan dûd-ı âh
Şerâre gibi ***ḳalġışırdı*** sipâh (1456)

ḳalmaḳ: Bağlanmak, kapılmak, değer vermek, itibar göstermek, bakmak.

Anı genc ṣanurdı ulu vü kici
Ḳala yalu ṭaşı vü vaylı içi (2029)

ḳamu: 1. Bütün, hep, her. 2. Herkes.

'Ayân olsa aṣlıyla esrâr-ı Hû
Ṣalâḥ ehli olurdı 'âlim ***ḳamu*** (1396)

ḳanlu: Kâtil.

Fülân şeyḫdür ***ḳanluya*** baş olan
Fülân ṣûfidür baŋa yoldaş olan (1084)

Ḥaḳîḳatde ***ḳanludur*** anlar hemîn
Bu ẓulm-i ṣarîḥe olurlar mu'în (1090)

ḳaplubaġa: Kaplumbaga.

Çeker ḫırḳaya başın ol masḫara
Şu ***ḳaplubaġa*** gibi kim ḳuş göre (941)

ḳara baş: 1. Dertli baş. 2. Akılsız.

Gezer ***ḳara başına*** dermânı yoḳ
Bunuŋ gibinüŋ ḥadd ü pâyânı yoḳ (2865)

ḳaracı: Haydut.

Ḳarışdurma deccâlı eşġâlüŋe
Ḳaracı aḳın ṣalmasun mâlüŋe (973)

ḳara düş: Korkulu rüya.

Niçe öldi oġlum Muḥammed ʿaceb
Ḳara düşlerüm baŋa virdi taʿab (3106)

ḳaraŋu: Karanlık.

Neʿ işyân ki yolum ***ḳaraŋu*** ider
Anı mihr-i iḥsânuŋ ile gider (47)

Gelür ẓulmünüŋ ẓulmeti nâ-gehân
Ḳaraŋu olur gözlerine cihân (490)

ḳara pus: Kara sis, kâbus, endişe.

ʿArablar ṭururlar ***ḳara pus*** olup
Ḳara evler içinde me'nûs olup (1527)

Ḳara pus olur incinür âh ider
Peçesin giyer atasına gider (2079)

ḳararmaḳ: Canı sıkılmak, kederlenmek.

Ayaġınuŋ altında ditrer zemîn
Ḳararur gelür aŋa ṭoġrı hemîn (1610)

ḳarı: 1. İhtiyar, yaşlı. 2. Eski, köhne.

Ḳarı olmıya ġonceveş genc ola
Gele ṣadr-ı vîrânuŋa künc ola (2000)

Atası anası yüzini görür
Ḳocamış *ḳarımış* güc ile yürür (3147)

ḳat ḳalmaḳ: Acz içinde kalmak, umutsuz, çaresiz kalmak.

Ne söyler ne ḳaçar ne ṭâḳat ḳalur
Hemân kendisinden gider ***ḳat ḳalur*** (1611)

ḳavare: Yellenme, carta.

Ḳavare çakından açıldı gözi
Uyandı utandı ḳızardı yüzi (445)

ḳayu: Kaygı, endişe, tasa.

Bizi ol ḳaçan kim burada bulur
Ne daʿvâ başumuz ***ḳayusı*** olur (524)

Girenden çıḳandan başumuz ***ḳayu***
Senüŋçün bize iller oldı ʿadû (2231)

ḳazımaḳ: 1. Tırmalamak, tahriş etmek. 2. Tıraş etmek. 3. Kazmak.

Ṣaḳalın ***ḳazur*** bir şeh-i kâm-yâb
Görür ṣûfinüŋ biri eyler ḫitâb (1178)

kes: Şaşkın, mebhût, hayrân.

Olup rûzgâruŋ işinden melûl
İl içinde ***kes*** düşdi ġâyetde ol (446)

kesicilik: Katillik.

Hemân ʿaybı bu idi ol dil-rübâ
Olurdı ***kesicilere*** âşnâ (2439)

Kesiciligin egleyüp dâ'imâ
Ölümlüsi olmışdı bay u gedâ (2441)

kesilmek: Ayrılmak, uzaklaşmak, ilgiyi kesmek, vazgeçmek.

Delü olma ḳayd u cihândan ***kesil***
Tecevvâʿ terânî tecerred taṣıl (727)

Uzatma doŋuzlar gibi acı dil
Kesel virme ḫalḳa cefâdan ***kesil*** (1131)

Efendüm ider günde on kez cimâʿ
Ara yirde hergiz *kesilmez* nizâʿ (2131)

kesmek: 1. Kesin sonuca bağlamak. 2. Bir bedel üzerinde uyuşmak. 3. Ayırmak, uzaklaştırmak, koparmak.

Melîḥü'l-kelâm olmağa ḳıl heves
Ne kim kes düşüre seni anı *kes* (1295)

key, gey: 1. Çok, pek, gayet, pek çok. 2. İyi, iyice, hakkıyla. 3. Uygun, lâyık, muvâfik, doğru, yerinde. 4. Büyük, muhteşem.

Ya ölür ya tebdîl olur ḥâkimi
Ziyâde bolur ṣoŋra *gey* ẓâlimi (637)

Ṣafâ ḳaṣrına ṭoğrılıḳdur ʿimâd
İder egrilik ġuṣṣa *key* izdiyâd (999)

ḳılıç ḳoymaḳ: Kılıçla saldırmak, kılıçtan geçirmek.

Ḳılıç ḳoydı biri birine hemân
ʿArablar taṣavvurdan itdi ziyân (1736)

ḳılmaḳ: Yapmak, etmek, eylemek.

Ḫuşûʿ ile mânend-i ʿayn-ı rükûʿ
ʿUbûdiyyet-i Ḥaḳḳ'a *ḳıldı* şürûʿ (791)

ḳıran: Öldürücü hastalık salgını.

Ezel şâdmân idi oldı ḥazîn
Ḳıran eyledi aŋa be'sü'l-ḳarîn (2076)

ḳırmaḳ: Öldürmek, yok etmek, imha etmek.

Çoğ olur geh az leşker ile kişi
Ḳırar keṡret-i nâsı oŋar işi (1741)

Bir aya degin günde birin *ḳırar*
Yalan idi cümle bu ḳara ḫaber (2473)

kici: Küçük.

Anı genc şanurdı ulu vü ***kici***
Ḳala yalu ṭaşı vü vaylı içi (2029)

kicük: Küçük.

Kicük küymezdi dîvânevâr
Açuḳ şeddüm ile leyl ü nehâr (1773)

kişi: 1. İnsan, adam, kimse. 2. Erkek. 3. Sahip.

Ḳuluŋ kim fesâd itmek ola işi
Aŋa eylik ile yaramaz ***kişi*** (2802)

ḳoca: Yaşlı, ihtiyâr.

Atası anası yüzini görür
Ḳocamış ḳarımış güc ile yürür (3147)

ḳocunmaḳ: Çekinmek, korkmak.

Şu kimse ki ʿömri kemânın yasar
Sefîhüŋ ***ḳocunduġı*** yire başar (2841)

ḳoçmaḳ, ḳocmaḳ: Kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak.

Meger bir ḳız eyler delükden naẓar
Görür bir ḳoca ʿavratını ***ḳocar*** (2088)

Görür anı zen-pârece bir ḳoca
Diler bir bahâneyle anı ***ḳoça*** (2113)

Olup câm-ı bâde gibi leb-be-leb
Ḳoçar mısın ol nâzenîni ʿaceb (3024)

ḳomaḳ: 1. Bırakmak, terketmek. 2. İzin vermek, müsade etmek, serbest bırakmak, salıvermek. 3. Alıkoymak. 4. Tesir etmek, etkilemek.

Cihândârı buldum cihânı ***ḳodum***
Cünûnı giderdüm yabanı ***ḳodum*** (1871)

ḳonaḳ: 1. Konuk olunan yer, menzil, misafirhane. 2. Misafir. 3. Bir konaklık yer.

Döner tırtıl otlamışa her varaḳ
Ya bir sebzeyi yolcı ide ***ḳonaḳ*** (3230)

ḳonmaḳ: Yolcu bir yere inip oturmak, konaklamak.

ʿAcemden girü yirine döndiler
Gelüp bir teke türkine ***ḳondılar*** (2588)

ḳonuḳlamaḳ: Misafir edip ağırlamak.

Murâd'ı ***ḳonuḳlar*** ẓiyâfet ider
Yarındası seyrâna daʿvet ider (2500)

ḳoŋşı, ḳoŋşu: Komşu.

Yüzin göre nâ-maḥremüŋ rûz u şeb
Geze ***ḳoŋşıdan ḳoŋşıya*** bî-sebeb (2183)

Bu ḳavmüm bu ḳulum bu ***ḳoŋşum*** diyü
Evine ṣoḳar ṭaşradan içerü (2186)

Didiler ki bir ***ḳoŋşumuz*** var deli
Fülân begdür adı helâk itmeli (2632)

ḳopmaḳ: 1. Ayağa kalkmak, haşrolmak. 2. Meydana çıkmak, zuhur etmek, çıkmak. 3. Harekete geçmek, fırlamak, kalkmak.

Zamân-ı ḳıyâmetde ẓâlim olan
Ḳopar yüzi ḳâre miṡâl-i duḫân (487)

Temâşâ budur ey ġarîbü'l-bilâd
Ḳopar gâh olur ṭoġrı sözden fesâd (1002)

Bahâdır ***ḳopar*** merd-i meydân olur
Varur ʿâḳıbet Mıṣr'a ṣulṭân olur (2826)

Zihî merd-i ʿâṣî eşirrü'l-enâm
Ḳopar ṣûret-i segde rûz-ı ḳıyâm (2862)

Göŋül hem-çü topı maʿânî-ṡemer
Biri ***ḳopduġı*** dem birisi biter (3206)

ḳorḫulu: Korku veren, kendisinden korkulan.

Ecel yolı ***ḳorḫuludur*** dâ'imâ
Kemân ile geçmek revâdur revâ (1174)

ḳoşmaḳ: 1. Arkadaş olarak vermek, eklemek, artırmak. 2. Nazmetmek.

Ḳoşarlar aŋa ḳâḍınuŋ birini
Ki teftîş ide ẓulm ü taḳṣîrini (641)

ḳovaltmaḳ: Yüksekte, havada serbest tutmak.

İki ḳoltuġını ***ḳovaldur*** yürür
Ġurûr u sürûrile cânın sürür (595)

ḳovmaḳ: 1. Takip etmek, izlemek, kovalamak. 2. Koşturmak.

Ḳovarken biri birini mâhiyân
Birisi ḳaçup geldi açdı dehân (653)

Didi kim ki dünyâyı itmez ṭaleb
Ḳovar anı dünyâ daḫî rûz u şeb (828)

ḳoyurmaḳ: Etki ettirmek.

Aġırlıġı begdür mis̱âl-i nebât
Niçe diş ***ḳoyurur*** aŋa mühmelât (2775)

köz: Kor, ateş koru, kızıl ateş parçası.

Görüklü ḳadırġa gibidür ***közüm***
Aŋa hiç baḳmaġa doymaz gözüm (2738)

ḳurı: 1. Kara toprak, yer. 2. Boş, faydasız, nâfile, değersiz. 3. Boş, eli boş, mahrum. 4. Yalnız, sade.

Siz at gibi çıkmazsuŋuz ḫâneden
Ne aṣṣı size ***ḳurı*** efsâneden (1488)

küp küp: küt küt, güm güm.

Ki bir boġazı iplüye baş ḳoşar
Bir egrinüŋ üstine ***küp küp*** düşer (2539)

küymek: Beklemek, sabretmek, çevreyi gözetlemek.

Kicük ***küymezdi*** dîvânevâr
Açuḳ şeddüm ile leyl ü nehâr (1773)

leke: Nakise, ayb, şâibe, şöhret ü itibara halel getirecek hal ve hareket.

Ayaḳ baġıdur cenk içinde ***leke***
Ṣanur her yiri menzil-i mühlike (1480)

meçük: 1. Av aracı olarak kullanılan topuzlu değnek. 2. Başı topuzlu çomak, davul tokmağı.

Ḳuluŋ başı üstinde żamme-miṡâl
Meçük eksik olsa bulur iḫtilâl (2799)

muştılıḳ: 1. Müjde. 2. Müjdelik, müjde bahşişi.

Aŋa eydür ey devlet issi aġa
Gele şimdiden ***muştılıḳ*** vir baŋa (924)

nacaḳ: 1. Hançer. 2. Kazma.

Nacaḳ dögdisinden irince ṣudâʿ
ʿAdûya ḥayat eyler ide vedâʿ (1459)

nesne: 1. Şey, nesne. 2. Bir şey, hiç bir şey.

Tenüŋden ki bir ***nesne*** çıḳsa ʿayân
Żarûrî gelür başuŋa bir ziyân (1379)

niçe: 1. Nasıl. 2. Çok, bir çok, hayli. 3. Çok kez. 4. Ne. 5. Ne zaman. 6. Kaç, ne kadar. 7. Hangi. 8. Ne kadar, ne derece. 9. Ne vakta kadar.

Eger ʿâmilüŋ ẓulmi taḳrîr ola
Niçe ḥaşr ola bulmıya intihâ (685)

Niçe öldi oġlum Muḥammed ʿaceb
Ḳara düşlerüm baŋa virdi taʿab (3106)

niteki: Gibi, benzeri, nasıl ki, nitekim.

Vücûduŋ dü-tâ oldı ***niteki*** dâl
ʿİbâdetde dâḫi gerek iʿtidâl (794)

oğlan: 1.(Erkek olsun, kız olsun) Evlat. 2. Erkek çocuk, yavru.

Alur vâri̱s ü ḥâdi̱sin yanına
Virür yüz biŋ altun bir ***oğlanına*** (1255)

Müderris olan cân virür cân alur
Kitâbın ṣatar dil-ber ***oğlan*** alur (2353)

oğlancıḳ: Çocuk, küçük çocuk.

Yalân ile ***oğlancığ*** aldar pelîd
Zihî kâr-ı Firʿavn u fiʿl-i Yezîd (2362)

oğuz: 1. Mübârek, iyi yaratılışlı. 2. Anlaması kıt, bön, ahmak, saf.

Bir ***oğuz*** eri şehre gelmiş meger
Birin gördi ṭabl u naḳâre çalar (2562)

omca: Kütük, ağaç kütüğü, tomruk.

Ḳulağına girmez muḫâlif kelâm
Odunci gözi ***omcadadur*** müdâm (2098)

oŋarmaḳ: 1. Islah etmek, yoluna koymak, rast getirmek, tamir etmek, düzeltmek. 2. Ondurmak, tedavi etmek, iyileştirmek.

Eger olmaz iseŋ saḫâ maʿdeni
Dilenci ilenci ***oŋarmaz*** seni (374)

oŋmaḳ: İyileşmek, şifa, salah bulmak, uygun olmak, uygun gelmek, feyz ve bereket bulmak, düzelmek.

Çoğ olur geh az leşker ile kişi
Ḳırar ke̱sret-i nâsı ***oŋar*** işi (1741)

oralıḳ: Ora.

Ağız bir idüp geldi uç begleri
Oralıḳda cemʿ oldı ḫayli çeri (1692)

ot: 1. İlâç. 2. Kokulu tohumlar, baharat.

Benüm gömgök ***otum*** sen ey nâzenîn
Cefân ile itme faḳîri ḥazîn (2119)

oynaş: 1. Kadının kocasından başka seviştiği erkek. 2. Erkeğin karısından başka seviştiği kadın. 3. Kendisine karşı aşk beslenen.

Zinâ ehli bir ḫ̌âce ḳalur faḳîr
Ṭurur ***oynaşınuŋ*** yanında ḥaḳîr (2236)

ög: Akıl, hatır, zihin.

İki egridür ʿâlemüŋ ***ög*** kimi
Birisi gemici birisi gemi (2735)

ölümlü: Ölmeğe mahkum, ölmek üzere bulunan.

Kesiciligin egleyüp dâ'imâ
Ölümlüsi olmışdı bay u gedâ (2441)

öŋ: 1. Önce, mukaddem, evvel. 2. İleri, üstün, makbul.

İline günine ***öŋinden*** hemân
İcâzet alup gitdi pîr-i cihân (1293)

öŋürdi: Önce, ilk önce, daha önce, ileri.

Seḥerden ***öŋürdiçe*** girmiş yola
ʿAle'l-fevr irişdi naṣîbi aŋa (1319)

Öŋürdi geçenlerden alan ḫ̌aber
Bu der-bend dünyâyı âsân geçer (1444)

Şu kim rây ider aŋa reh-ber ider
Diyârına bir gün ***öŋürdi*** gider (3181)

özge: Başka, gayri.

Senüŋ câriyenle işüŋ var imiş
Evümde saŋa ***özgeler*** yâr imiş (2047)

para: Parça.

Bu al ile bu ḥîle ile laṭîf
Çalar ***paraya*** pâdşâhı ḥarîf (677)

Demür ***parası*** od içinde eger
Ḳızıl ḳor gibi olsa iṭṭâr eder (1203)

ṣaḳ: 1. Uyanık, çabuk duyan, tetikte, ihtiyatlı, müteyakkız. 2. Rahat, sağlam, emin.

Kişi ḫaşmına böyle ḳılmaḳ gerek
Er olan uyanıḳ gerek ***ṣaḳ*** gerek (1584)

ṣaḳınmaḳ: 1. Uzaklaşmak. 2. Saklamak, muhafaza etmek. 3. Esirgemek.

Bu ḫârı yoluŋdan gider çâre ḳıl
Cemâlüŋ güli ***ṣaḳın*** olur ḫacil (1893)

ṣaḳlamaḳ: Muhafaza etmek, sakınmak, korumak, esirgemek.

Aŋa aġlayup ***ṣaḳlayup*** yalvarur
Bir altun virür ḫânesine varur (2386)

ṣanmaḳ: 1. İstemek, dilemek. 2. Düşünmek, tasavvur etmek. 3. Kuşkulanmak, tereddüt etmek.

Zamân ile var idi ʿacebü'l-fevḳ
Ṣanur itdi bir şehre oyuḳ boyuḳ (1765)

ṣavmaḳ: 1. Geçiştirmek, defetmek, bastırmak, atlatmak, uzaklaştırmak, gidermek, bertaraf etmek. 2. (Durgun suya) Yol vermek.

Çoġaldur kişi âşnâsın velî
Zamânında ***ṣavmaġa*** varmaz eli (808)

O kim ṭoġrıdur armaganı ḳalîl
Ṣavar ok gibi gözden eyler ẕelîl (2890)

ṣavulmaḳ: 1. Savuşturulmak, geçiştirilmek, atlatılmak, bertaraf edilmek. 2. Dağılmak, uzaklaşmak, bir tarafa çekilmek, yol vermek üzere bir tarafaçekilmek. 3. Çağı vakti gelmek.

Ṣavulmaz ʿadüv cümlesi dâ'imâ
Kemân-ı ḳażâ bir gün eyler ḫaṭâ (564)

ṣaymaḳ: 1. Tutmak, addetmek. 2. Bedel tutmak, bir şey yerine kabul etmek.

O baḥr-i siyâhı bu bahr-i sefîd
Ṣayup eyledi cân gibi nâ-bedîd (1468)

segirdişmek: Koşuşmak, koşuda yarışmak.

> ***Segirdişdi*** andan yaŋa ʿâm u ḫâṣ
> Boġulmaḳdan oldı muḥaṣṣal ḫalâṣ (3010)

segirmek: 1. Koşmak. 2. Hafif kımıldamak, kıpırdamak, segirmek.

> Keseŋ el gibidür hemân âleti
> ***Segirseŋ*** aġaç gibi ṭaşdan ḳatı (2132)

segirtmek: 1. Koşmak. 2. Yürümek. 3. Koşturmak. 4. Saldırmak, akın etmek, çapul için hücum etmek.

> ***Segirdür*** o bîmâre ṭoġrı ḥarîf
> Bu ḥâli beyân eyler aŋa laṭîf (1926)

sehel: Az, azıcık, pek, basit.

> Buŋa beŋzer ol ḳavm-i bî-ʿaḳl u hûş
> Görür bir ***sehel*** ẓulmi olmaz ḫamûş (636)

seme: Şaşkın, sersemlemiş, sersem olmak.

> Erin ḳaḥpe mekr ile eyler ***seme***
> Yidürür eşek bînisin âdeme (2284)

ṣıçan otı: Arsenik.

> Güzel ḳız ḥaḳîḳatde cân otıdur
> Senüŋ otuŋ ancaḳ ***ṣıçan otıdur*** (2121)

sıḳlıḳ: Islık, ağızdan çıkarılan düdük sesi gibi ses.

> Fenâ buldı sâzende ıḳlıḳları
> Muġannîlerüŋ diŋdi ***sıḳlıḳları*** (305)

ṣımaḳ: 1. Kırmak. 2. Bozmak, nakzetmek. 3. Yenmek, mağlup etmek, tepelemek. 4. Aşağı görmek. 5. Gereğini yapmamak, bertaraf etmek, reddetmek, hiçe saymak, kabul etmemek. 6. Yıkmak, harap etmek.

> Ḳamunuŋ ẓerâfetde ʿarẓın ***ṣıdı***
> Hem-ân-dem o ʿâlimler içün didi (1089)

> Bu sihr-i helâl ü bu tedbîr ü âl
> ***Sıdı*** düşmenin bî-nizâ u cidâl (1739)

Sözüm güherîn la'l-i nâbî *ṣımaz*
Benüm rây-ı idrâküme lâ dimez (2410)

ṣındı: Makas

Demür *ṣındı* gibi dehânın açar
Nebâtât-ı ṣaḥrâyı bir bir biçer (1195)

ṣındırmaḳ: 1. Kırmak, parçalamak. 2. Bozmak. 3. Yenmek, tepelemek. 4. Korkutmak, yıldırmak.

Ne bağa ki uğrardı ʿacebü'l-fevḳ
Ṣındırmaz mı issisiz gözine ḳoruḳ (1770)

sırça parmak: Serçe parmak, küçük parmak.

Görür âletin *sırça parmakça* var
Sümüklü böcek gibi bî-iḳtidâr (2139)

sin: Mezar, kabir.

Bu maẓlûm-ı maḥkûma ḳıl merḥamet
Anuŋ arḳasın çâh-ı *sine* ilet (532)

ṣoğulmaḳ: 1. Suyu çekilmek, kaynağı gitmek ya da kurumak, feri gitmek, solmak, gitmek. 2. Darlaşıp, çukurlaşmak.

Bu ağmâ kişi var idi nâ-tüvân
Ṣoğulmış bıŋar idi ʿaynı hemân (2203)

ṣolaḳ: Osmanlı padişahının özlük koruyucusu olan yeniçeri.

Öŋince *ṣolaḳlarla* peykân-ı Rûm
Yürür altun üsküfle ṣankim nücûm (1237)

ṣoyunmaḳ: İçinden çıkmak.

Uyup bir niçe râfiżî câhile
Ḫayâlî Beg ile *ṣoyunmış* bile (2687)

söylemek: Konuşmak

Tamâm olmaz ağzında hergiz kelâm
Ṣular gibi *söyler* yabana müdâm (1128)

söyünmek: Sönmek, parlaklığı gitmek.

Şu dem kim ẓahîr ola ẕât-ı vücûd
Söyünmez hevâ ile şemʿ i vücûd (59)

Yerindürme ol dil-ber-i mehveşi
Sevindür ***söyünsün*** firâḳ âteşi (2415)

Ney-i nîze yil gibi irse hemân
Söyünürdi ḳandîl-i rûḥ-ı revân (1466)

ṣu: Zaman, vakit.

Tamâm olmaz aġzında hergiz kelâm
Ṣular gibi söyler yabana müdâm (1128)

ṣubaşı: Zabit, zabıta memuru, komutan.

ʿAseslerle ***ṣubaşıya*** şeş gelür
Şaşar ʿaḳlı bu işe ḫayrân ḳalur (2292)

ṣunmaḳ: 1. Uzatmak. 2. El uzatmak, uzanmak. 3. Saldırmak, hamle etmek, hücum etmek.

Ol iki çuvalı bu merd-i güzîn
Delükden ***ṣunuvirdi*** bir bir hemîn (1558)

Gelür iʿtimâd itdügüŋden żarar
Ṣunar bir çanaġa raḳîbüŋ çıḳar (2499)

süŋük: Kemik.

Ne çâre ***süŋüge*** irüpdür bıçaḳ
Ṭutulmaġa ḳâbil degül bu yasaḳ (1902)

sürmek: 1. Yürümek, ilerlemek. 2. İzlemek, devam etmek. 3. Geçirmek, görüp geçirmek, yaşamak. 4. Kovmak, uzaklaştırmak, gidermek, tardetmek. 5. Yürütmek. 6. Ovmak, ovuşturmak. 7. Karıştırmak, katmak, ilave etmek.

Muḫâlif esen yil gibi ***sürdiler***
Getürüp nihân itdügin gördiler (1240)

sürümek: 1. Sürüklemek. 2. Sürmek.

İki ḳoltuġını ḳovaldur yürür
Ġurûr u sürûrile cânın ***sürür*** (595)

şenlik: 1. Bayındır ve yerleşilir olma hali. 2. Sevinç, neşe.

Ḳomaz merd-i zen-pâre güdenligi
Ṣoŋında melâlet olur ***şenligi*** (2348)

Melâline degmez geçen ***şenligi***
Melâmet ider anı güdenligi (2893)

şorba: Çorba.

Tavuḳdur yiyen herzeyi ey hümâm
Tavuḳ ***şorbasın*** ḳâḍılar yir müdâm (1301)

ṭabanca: Tokat, şamar, sille.

Sipâhî bunuŋ diŋledi sözini
Ṭabancayla dört eyledi gözini (911)

ṭalamaḳ: Isırmak, yaralamak, sokmak.

Deŋizde gemici olur beg gibi
Ṭalar gördügi âdemi seg gibi (2739)

ṭalaşmaḳ: Döğüşmek, tartışmak.

Şu kim pendüŋe eylemez iḳtidâ
Çekişme ***ṭalaşma*** ulaşma aŋa (896)

ṭalaz: Dalga, kasırga.

Deŋiz ḳorḳusından yüzüŋ zerd olur
Saŋa her ***ṭalaz*** ḳulle-i derd olur (2723)

Ṭalaz ejdehâsı ḳaçan el ṣunar
Gemi yelkeni bir ḥabâba döner (2729)

Baḳup bengle ḫoş gelürdi aŋa
Ṭalazlar ḳopardı virürdi ṣadâ (2953)

talazlanmak: Dalgalanmak.

Teni derledi ebr-i raḥmet gibi
Ṭalazlandı deryâ-yı ḥikmet gibi (770)

Ḳaşın çin idüp nâra döndi gözi
Ṭalazlandı baḥr-i celâli yüzi (1223)

ṭam: Ev, üzeri örtülü yer, dam.

Görüŋ uğrunuŋ mekr ü aḳdâmını
Yaḳar âteşe esterüŋ *ṭamını* (1114)

ṭanmaḳ: Danışmak, istişare etmek.

Ağır başlu olur ḥımâr-ı enâm
Baḳar gözlü gün gibi *ṭanmaz* müdâm (2928)

ṭaŋ mı: Şaşılır mı?

Didi ḳâmetüm *ṭaŋ mı* olsa dü-tâ
Ḳatı muḥkem olur kemerlü binâ (2118)

ṭapu: 1. Huzur, nezd, makam, kat. 2. Zat, zât-ı âlî, hazret. 3. Hizmet, görev, ibadet, yüceltme, saygı. 4. Af dileme töreni.

Ḳoya Ḥaḳḳ ḳapusındağı ṭâʿati
Ekâbir *ṭapusı* olaʿ âdeti (895)

ṭaş: Dış.

Anı genc ṣanurdı ulu vü kici
Ḳala yalu *ṭaşı* vü vaylı içi (2029)

ṭınmaḳ: Ses çıkarmak, söz söylemek.

Gelici gidiciden olmaz ziyân
Ne derd ise çek *ṭınmayıvir* hemân (2234)

Hele bir görelüm behey yâdgâr
Ṭının ṭın terânuŋ ne maʿnâsı var (2607)

ṭırıl: Çıplak, züğürt.

Tükürmiş yüzine dimiş ey *ṭırıl*
Yıḳıl git gözümüŋ öŋinden ırıl (2232)

Anuŋ gibi zenle dirilen *ṭırıl*
Bunun gibi sözlerden olmaz ḥacîl (2985)

tike: Kuşbaşı büyüklüğündeki et parçası.

Lekelikle faḫr eyleyüp bir ***tike***
İşitdüm ki söylerdi bir muḍḥike (1504)

ṭolanmaḳ: Dolaşmak.

İki bû gelür ʿömri ġâyet bolur
Meh-i nev gibi ***ṭolanur*** ġayb olur (759)

Ecel illere eylemiş pâymâl
Ṭolanmış ʿiẕârında mihr-i cemâl (1067)

Ṭolandı güneş irdi câna melâl
Ḳarardı cihân ḳalb-i ẓâlim-mis̱âl (1570)

ṭolunmaḳ: 1. Kaybolmak, görünmez olmak. 2. Batmak, gurup etmek.

Hemân oldı yıl ḳadd-i pîr olsa dal
Şitâb ile gözden ***ṭolınur*** hilâl (1163)

Ṭolunmazdan evvelce mihr-i kemâl
Maḥall düşdi dersümde itdüm su'âl (1401)

Ṭolundı güneş gibi meh-peykerüm
Yigitligine ṭoymadı serverüm (3113)

ṭonatmaḳ: 1. Süslemek, giydirip kuşatmak. 2. Bir kimseyi kötü sözlerle bastırmak. 3. Techiz etmek.

Vezîre bunuŋ ḥâli maʿlûm imiş
Ṭonatmış laṭîfeyle gülmiş dimiş (1009)

ṭop: 1. Bütün, büsbütün. 2. Küme, topluluk.

Yeŋilmezdi her biri ṭutup ṭutup
Bu leşker gelüp bir yire oldı ***ṭop*** (1704)

Göŋül hem-çü ***ṭopı*** maʿânî-s̱emer
Biri ḳopduġı dem birisi biter (3206)

ṭoyumlıḳ: 1. Ganîmet. 2. Ziyafet, bahşiş.

Biri birine anı yükletdiler
Ṭoyumlıḳ ṣanup aldılar gitdiler (1559)

ṭuraḳ: Yerleşilen yer, yurt.

Dimiş ehl-i dünyâdan olan ıraḳ
Ḳılur mülk-i bâlâda dâ'im ***ṭuraḳ*** (744)

ṭurı: 1. Saf, temiz, berrak. 2. Duru, sâkin.

Yüri âb-ı ṣâfî gibi ***ṭurı*** ṭur
Seni mühmelât itmesün bî-ḥużûr (977)

Sürinür yürürsin aḳar ṣu-miṣâl
Ṭurı gelmege sende yoḳdur mecâl (2117)

ṭurmaḳ: 1. Ayağa kalkmak, kıyam etmek. 2. Vazgeçmek geri durmak. 3. Kurulmak, yapılmak. 4. Karşı durmak, karşı koymak. 5. Bağlanmak, kendini vermek, mülâzeme etmek. 6. Kopmak, meydana gelmek. 7. Yaşamak, çok yaşamak. 8. Erişmek, yerleşmek.

Ezel yoġidi sende hiç iḥtiyâç
Ṭurursın yabanlarda muḥtâc u aç (795)

Ṭuran oturan oldı ḫandân aŋa
Firâr itdi kâfir evinden yaŋa (1302)

ṭutmaḳ: 1. Sabit kalmak. 2. Farzetmek. 3. Yapmak, amel etmek. 4. Saklamak, muhafaza etmek. 5. İstilâ etmek, zaptetmek, kaplamak. 6. Bir hayvan çiftleştiği erkekten yavruya yüklü kalmak. 7. Kapatmak, seddetmek. 8. Elde etmek, iltizam etmek, ihtiyar etmek. 9. Alıkoymak, gitmeğe bırakmamak, engel olmak. 10. Kullanmak. 11. Saymak, addetmek, kabul etmek. 12. Karşısına koymak.

Ṭutalum ki ẓâlim ola gökde mâh
Eridür yoġ eyler anı nâr-ı âh (538)

ṭutulmaḳ: 1. Mahkum olmak, zan altına düşmek. 2. Durdurulmak, zaptedilmek. 3. Donuklaşmak, kararmak, sıkılmak. 4. Sesi çıkmaz olmak. 5. Kullanılmak. 6. Bırakılmak, alıkonulmak, bulundurulmak. 7. Kapanmak, kapatılmak, tıkanmak.

Gözinde anuŋ yoġ idi nûr u fer
Felekde nitekim ***ṭutulmış*** ḳamer (2205)

Varup sancaġına ***ṭutuldı*** o mâh
Cihân yüzini ṭutdı âh-ı siyâh (3077)

türk: Güzel, civan.

Didi aŋa ey ***türk-i ʿâlî-naẓar***
Yıkarsaŋ bu heybetlü şaḫsı eger (1661)

İmâmuŋ biri azıdur izini
Alur bir yaban ***türkünüŋ*** ḳızını (2075)

ʿAcemden girü yirine döndiler
Gelüp bir teke ***türkine*** ḳondılar (2588)

uġramaḳ: 1. Tesadüf etmek, rastlamak, rasgelmek. 2. Karşılaşıp geçmek, uzaklaşmak. 3. Üstüne varmak, birden saldırmak.

Ne baġa ki ***uġrardı*** ʿacebü'l-fevḳ
Ṣındırmaz mı issisiz gözine ḳoruḳ (1770)

uġru: Hırsız.

Zihî ṣûret ***uġrusı*** ehl-i riyâ
Yaban ġurbeti bî-ḥayâ bî-nevâ (894)

Zamân ile at ***uġrusınuŋ*** biri
Uġurlamaġ isterdi bir esteri (1108)

uġur: 1. Ön, yön. 2. Yol.

Elümüzden alur yabana atar
Sürer bir ***uġurdan*** öŋine ḳatar (520)

Görinen köpekler daḫî rû-be-rû
Bir ***uġurdan*** eyler bu kelbe ġulüv (609)

İl içinde maḥşerde ḳalmaz yüzi
Ṭoyurmaz bir ***uġurdan*** olsa yüzi (2886)

Hemân bir ***uġurdan*** gülüşdi ricâl
Büyük ḥâdiṡe oldı üştür-miṡâl (2942)

uġurlamaḳ: Çalmak, sirkat etmek.

Zamân ile at uġrusınuŋ biri
Uġurlamaġ isterdi bir esteri (1108)

Ḥarîfüŋ meger gizlü mâlin ṭuyar
Uġurlar ḳaçar bir levende uyar (2825)

ugurlanmak: 1. Çalınmak. 2.Gizlenmek.

Bir alay kişi arasında meger
Uġurlandı ḫaylice sîm ile zer (1747)

ulaşmak: 1. Yakınlık peyda etmek, yaklaşmak. 2. Birleşmek, birleşip yapışmak. 3. Yetişmek, erişmek, ulaşmak, kavuşmak. 4. Bulaşmak, etkilemek, sirâyet etmek. 5. Akraba olmak, yakınlık kurmak. 6. Eline geçmek, kendisinin olmak.

Şu kim pendüŋe eylemez iḳtidâ
Çekişme ṭalaşma ***ulaşma*** aŋa (896)

Ulaşma leke kimsenüŋ nesline
Bulaşma ıraġ ol necis aṣlına (2001)

ulu, ulı: 1. Zengin. 2. Ağır. 3. Çok büyük, pek önemli. 4. Şerefli, saygı değer.

Yaramazlaruŋ uyma iġvâsına
İki ***ulunuŋ*** girme arasına (1358)

Olur sâdisinci ekâbir ḳulı
Begenmez ili kendüsinden ***ulı*** (2887)

uzanmak: Uzun sürmek, uzamak.

Füratuŋ ***uzanur*** dili her zamân
Burar boynını dest-i ḳahr-ı cihân (1140)

ün: 1. Ses, yüksek ses, nida, avaz, sada. 2. Şöhret, şan.

Ḫumâr ile yaturdı dîvân güni
Ḳulaġına girmezdi maẓlûm ***üni*** (2961)

üsküf: Başlık, serpuş.

Öŋince ṣolaḳlarla peykân-ı Rûm
Yürür altun ***üsküfle*** ṣankim nücûm (1237)

üşmek: Yığılmak, toplanmak, tecemmu, tahaşşüd etmek.

Ṣürâhînüŋ aġzına ***üşdi*** ẕübâb
Ḫarâbâtîler ḥâli ġâyet ḫarâb (307)

Üşer meyyit-i cîfesine kilâb
Olur bâ'is-i şükr-i ehl-i sevâb (491)

Gelür tâli'i müflise iftitâh
Cemâ'at *üşerler* iderler nikâh (2137)

Üşer kaldırur anı bir kaç himâr
Aşar kapu dîvârını sâyevâr (2301)

Harîs olmayana güzeller *üşer*
Görür toğrılığını güler düşer (2376)

üzülmek: 1. Kopmak, koparılmak, kırılmak, kopup dağılmak, bozulmak, kesilmek, sökülmek, uzaklaşmak. 2. Yüzülmek, 3. İlgiyi, ilişkiyi kesmek. 4. İyileşmeğe yüz tuttuğu halde yeniden hastalanmak.

İp üstinde cevelân iderken 'ayân
Yire düşdi boynı *üzüldi* hemân (468)

Leke câmeden çıksa virür safâ
Çürügüŋ *üzüldügi* yegdür saŋa (1503)

yaban: 1. Issız kır, ova, insandan boşalmış yer. 2. Yabancı. 3. Dışarı, başka ülke.

Bırakdı *yabana* cebesi olan
Çıkardı libâsını pîr ü civân (1706)

Cihândârı buldum cihânı kodum
Cünûnı giderdüm *yabanı* kodum (1871)

Kaçan lü'lü-i şehvet eyler hurûş
Yabanda bulınur bu idrâk ü hûş (3039)

yab yab: Yavaş yavaş, sessizce.

Beni kaldaruŋ aşayın *yab yab*
Size tuymadın ideyin feth-i bâb (2300)

yadlık: Yabancılık, ayrı gayrılık.

Hayâl-bâz olur alamaz *yadlıgı*
Atuŋ ürkegi vü erüŋ korkagı (1581)

yağı: Düşman.

Yime anı kim ʿaḳluŋı ṭağıdur
Şu kim ʿaḳlı vardur aŋa ***yağıdur*** (2920)

yağır: 1. Hayvanların sırtında çıkan yara. 2. Sırtı yaralı (hayvan).

Bir at virdiler aŋa ḳılmağa ceng
Yağırlu arıḳ hem bir ayağı leng (1676)

yaḫşi: İyi, güzel.

Olur ***yaḫşi*** altun gözine ʿayân
Nuḥûset nücûmıyla itmez ḳırân (883)

yaḳışmaḳ: Yaklaşmak, meyletmek.

Yaḳış ol perî-çehrelü âdeme
Günâhına girme melûl eyleme (2426)

yaḳmaḳ: 1. Yaklaşmak. 2. Yaklaştırmak.

Kime ***yaḳalum*** el-firâku'l-firâk
Boyuŋ servi oldı ḥaremden ıraḳ (3092)

yalıŋ: Çıplak, açık, kapsız, örtüsüz.

Meger bir ***yalıŋ*** yüzlüce dil-rübâ
Ṣalar Bursa şehrine nâr-ı belâ (1966)

yalıŋlanmaḳ: Parlamak, ışıldamak, ışık saçmak, alevlenmek.

Yalıŋlandı derd-i firâḳ âteşi
Ḳoyup gitmelü oldı mâlın kişi (1254)

Segirdürdi at ile ehl-i cidâl
Yil ile ***yalıŋlanmuş*** âteş-mis̱âl (1457)

yalıŋ yüzlü: Tüysüz, parlak yüzlü.

Meger bir ***yalıŋ yüzlüce*** dil-rübâ
Ṣalar Bursa şehrine nâr-ı belâ (1966)

Binüp atına bir ***yalıŋ yüzlü*** yâr
Dimiş ey cihân-dîde-i rûzgâr (2378)

yaŋşamaḳ: Saçma sapan söz söylemek, gevezelik etmek.

Benüm sırrumı bilmedin *yaŋşama*
Köse aldanur ṣanma herzeŋ yime (928)

yapınmaḳ: 1. Kendisi için yapmak. 2. Kapanmak, kapatılmak, örtülmek. 3. Hazırlanmak, davranmak. 4. Örtünmek, bürünmek.

Zırıhlar giyüp ṣaḳlamış cânını
Yapınmış celâl ile ḳalḳânını (1655)

yaramaz: Yararsız, boş, uygunsuz, zararlı, kötü.

Yaramazlaruŋ uyma iġvâsına
İki ulunuŋ girme arasına (1358)

Ġaraż iḫtimâlini dilden gider
Eyü varmaz ol kim *yaramaz* ider (3032)

yarar: 1. İşe yarayan, faydalı. 2. Güvenilir, güvenilen. 3. Mümkün, muhtemel, olabilir. 4. Kahraman, cesur, muktedir, yetkili.

Maḳâdîr-i nâsı murâd eylemez
Yarar yoldaşa luṭfla söylemez (501)

yarındası: Ertesi, ertesi gün.

Yarındası ol mesti bu şehryâr
Getürdi helâk itmege ḫ̬âr u zâr (1224)

Yarındası mânend-i bürd-i ʿacûz
Bürûdet idüp söyledi ḫayli söz (2068)

Müferriḥ temâşâya meşġûl olur
Yarındası hem-sâyesini bulur (2089)

yasaḳçı: Muhafız, bekçi, koruyucu, zabıta memuru.

Seni on *yasaḳçı* arayup yürür
Maḥalle imâmına buldur sorar (2451)

yaṣmaḳ: 1. Yayın kirişini gevşetmek. 2. Yassıltmak, düz hale getirmek.

Kemançe yayın *yaṣdı* ḳaldı zebûn
Ḳadehler felekler gibi ser-nigûn (306)

Şu kimse ki ʿömri kemânın *yaşar*
Sefîhüŋ ḳocunduğı yire başar (2841)

Kesüp dirligini hemân aṣasın
Anuŋ ʿömrinüŋ yayını *yaşasın* (2906)

yatlu: Kötü, uğursuz, âdi, fena.

Adın dâḫi yâd eyleme *yatlunuŋ*
Ki bıldır ölendür eyüsi bunuŋ (639)

yava: 1. Zayi, yitik, kaybolmuş, kayıp. 2. Başıboş gezen, sahipsiz.

Ḳo ögür *yavayı* yanuŋdan müdâm
Ne aŋa kelâm eyle ne vir selâm (2531)

yavı ḳılmaḳ: Kaybetmek, yitirmek.

Devesi palanını *yavı ḳılan*
Arayup yürime bulundı palan (386)

yavuz: 1. Kötü, fenâ. 2. Sert, azgın, keskin, güçlü, çetin, yaman, şiddetli. 4. Kötülük, fenalık.

Yavaş olma aʿdâya virme vücûd
Yavuz olma senden ḳaçar ehl-i cûd (369)

Edânî sözi ḳalbe *yavuz* gelür
Ḫiṭâb itme çâha saŋa söz gelür (1303)

Yavuz yiller esse eger bî-şümâr
Ṣaḳın Teŋrinüŋ saŋa bir ḫışmı var (1377)

yavuzlanmak: Kızmak, azgınlaşmak.

Tenezzül idüp aŋa yalvarmadı
Yavuzlandı ammâ eyü varmadı (1896)

yavuz yil: Sert rüzgar, fırtına, kasırga.

Yavuz yiller esse eger bî-şümâr
Ṣaḳın Teŋrinüŋ saŋa bir ḫışmı var (1377)

yazı: Ova, sahra, ıssız kır.

Niyâz itdi Mevlâ'sına ġâziler
İŋilderdi kûhsârla *yazılar* (1710)

yazmak: 1. Nakşetmek, resmetmek, süsleyip bezemek. 2. Yaymak, dağıtmak, açmak.

Ol âdemde kim ḳâbiliyyet sezer
Anuŋ adına bir nice söz *yazar* (918)

yegin: Üstün, baskın, galip, kuvvetli, şiddetli.

Birikdi bu eşrâf-ı ehl-i süḫan
Aŋa itdi isnâd mâlüm *yegin* (1049)

yegin olmaḳ: Zor ve kuvvetle birisini ezecek durumda olmak, bir şey üzerine zor kullanıp ağır basmak, üstün olmak, gâlip durumda bulunmak.

Ṭaġıtdı fesâd ehlinüŋ dernegin
Ṣalâḥ ehlinüŋ *oldı sözi yegin* (308)

yellenmek: Karındaki gazların geriden çıkmasına yol vermek.

Meger ḳatı tiryâki geçkin idi
Ara yirde *yellendi* güngürledi (443)

yeŋmek: Dayanmak, tahammül etmek, galebe etmek, karşı durmak.

Bunuŋ gibilerden gerekdür ḥaẕer
Yöresine uġramıyanlar *yeŋer* (2477)

yerindürmek: Tasalandırmak, üzmek, yoksun bırakmak.

Yerindürme bu ümmet-i Aḥmed'i
Sevindürme her kâfir ü mürtedi (1669)

yınaḳ: 1. Kendisine inanılan ve güvenilen kimse, mutemet. 2. Kendisini emniyette bilen.

Didi bul şerîküŋi yoldaşuŋı
Yınaġuŋı yârân u evbâşuŋı (1081)

Yınaġum benüm ḫâṣılı ḳâḍıdur
Bunuŋ gibi şer işlere râżıdur (1083)

yidmek: Çekmek, yedekte götürmek.

Ṭaḳar boynına ḥalḳa-i laʿnetin
Yider ol ḳılâd ile nefsî atın (2685)

yigitlik: Gençlik.

Yigitlik de maşrıḳ da ẓâhir olur
Ḳocalıḳ da maġrib de âḫir olur (1162)

yil: Rüzgar.

Yilüŋ muḳteżâsıdurur ḳılma şek
Aşaġı yuḳaru yilüp yürimek (1407)

Segirdürdi at ile ehl-i cidâl
Yil ile yalıŋlanmış âteş-mis̱âl (1457)

yiler oŋmaz: Uğraşıp durduğu halde eline bir şey geçmeyen, çalışıp kazanamayan.

O bir ḳaç ***yiler oŋmaduḳ*** nekbetî
Ecel gibi gözler dem-i furṣatı (1569)

yilmek: 1. Koşmak, acele etmek, yürümek, esmek. 2. (Hayvan) Tırıs gitmek, eşkin yürümek, hızlıca yürümek.

Felekler umûrında eyler şitâb
Yiler ḫizmetinde ṣabâ vü seḥâb (111)

Yilüŋ muḳteżâsıdurur ḳılma şek
Aşaġı yuḳaru ***yilüp*** yürimek (1407)

Ne ögrenmek ister ne bilmek diler
Hevâ ehli câhiller ile ***yiler*** (2867)

yirinmek: Kederlenmek, üzülmek, mahzun olmak, tasalanmak.

Olur ḳolı ḳaṣr-ı cemâle ʿimâd
Yirinür mis̱âl-i ġarîbü'l-bilâd (2462)

yoḳ: Değil.

Evüŋde ṣuyuŋ içdüm oldum ḳonuḳ
Ḳonuġuŋ helâk itme ol ***yoḳ*** bu ***yoḳ*** (1230)

yolunmak: 1. Kendi saç ve sakalını yolmak. 2. Temizlemek. 3. Halas bulmak, kurtulmak.

Olur ḳabri laʿnet ṭaşından cibâl
Yolunur yolından o ḫâr-ı cidâl (537)

yöre: Etraf, çevre, civar, daire, muhit, havali.

Bunuŋ gibilerden gerekdür ḥaẕer
Yöresine uğramıyanlar yeŋer (2477)

yuvalamak: Yuvarlamak.

Şikârın ḳovan ejdehâ gibi seyl
Yuvalardı eşcârı bir niçe meyl (1589)

yügrük: 1. Yürük, hızlı giden, çok koşan, işlek. 2. Yürürlük, hızlı gitmek.

İder *yügrük* atlular aŋa ʿaẕâb
Ḳaçar yil öŋinden ṣanasın seḥâb (1198)

yürümek: 1. Gezmek, dolaşmak. 2. Hareket etmek, iş yapmak. 3. Tedavül etmek, geçer olmak. 4. Hareket etmek, dönmek. 5. Hücum etmek, saldırmak. 6. Ayrılmak, uzaklaşmak. 7. Sözü geçmek.

Ḫaracı ḳapusında eyler mezâd
Čalasın yigitler *yürür* nâ-murâd (499)

Ezelden ḳapıḳdur benüm bir gözüm
Yüri câriyem ile yoḳdur sözüm (2049)

b. Eserde Geçen Atasözleri ve Deyimler

b.*a. Atasözleri*

1. Açık boğaz aç kalmaz.

Nedür bu tevaḳḳuʿ nedür bu niyâz
Meẕeldür ki **aç *ḳalmaz açıḳ boğaz*** (749)

2. Alacak olan bir kıldan alır.

Sözin ṣûfinüŋ ṭutdı şâh-ı cihân
Meṡeldür ki ***bir ḳıldan alur alan*** (1190)

3. Beyden gelen tercih edilir.

Riyâset gelür cümleden yek olur
Meṡeldür ki ***begden gelen yeg olur*** (510)

4. Büyük fil düşünce ayağa kalkamaz.

Ayaġuŋ ki sürçe olursın tamâm
Düşince büyük fil idemez ḳıyâm (360)

5. Çok gören çok bilir.

Sefer ḫam olan merdi puḫte ḳılur
Meṡeldür bu kim ***çoḳ gören çoḳ bilür*** (1439)

6. Ele bahane gereklidir.

Bu ḥâliyle anı düşirür dile
Meṡeldür ***bahâne gerekdür ile*** (840)

7. Eşek at olmaz.

Koyuna varur mı güc ile köpek
Kadîmî meseldür ***at olmaz eşek*** (1501)

8. Güç ile göcen tutulmaz.

Ṭutar şîri âl ile ḥîle iden
Meṡeldür ***ṭutılmaz güc ile göcen*** (1740)

9. Günah ölenindir.

Olur öldüren şaḫsuŋ adı yavuz
Günâh ölenüŋdür meṡeldür bu söz (2394)

10. Misafir umduğunu değil bulduğunu yer.

Meṡeldür ***ḳonuḳ umduġını yimez***
Görinmez ḳażâyı kişi ṭuyamaz (2140)

11. Çaresizin yapacağı iş şükürdür.

Meseldür ki ***nâ-çâr işi şükr olur***
Bu şükr ile âdem selâmet bulur (508)

12. Oduncunun gözü ağaç kütüğündedir.

Ḳulağına girmez muḫâlif kelâm
Oduncı gözi omcadadur müdâm (2098)

13. Sürüsünden ayrılan kuzuyu kurt yer.

Sürisinden ayrılsa ḳoyun eger
İzinden bulur anı yir ḳurdı yir (796)

14. Tatlı söz yılanı ininden çıkartır.

Atalar sözidür bu şîrîn ḫaber
Yılan ṭatlu sözle ininden çıḳar (1294)

15. Yol eri yolda gerektir.

Meseldür ki ***yolda gerek yol eri***
Ḳoma kendüŋi ḳâfileŋden geri (3184)

b.b. Deyimler

1. ağız bir itmek: Söz birliği yapmak.

Ağız bir idüp geldi uç begleri
Oralıḳda cemʿ oldı ḫayli çeri (1692)

2. ayağın ṭurmaḳ: Ayak üstünde durmak, ayakta durmak.

Ayağın ṭururdı mağara gibi
Dehânın açardı naḳḳâre gibi (1766)

3. ayaḳ baṣmaḳ: Ayak diremek, ısrar etmek.

O gün cemʿ idüŋ bir niçe bûriyâ
Ki ergenler ***ayağı baṣmış*** ola (2147)

4. baş ḳoşmaḳ: 1. Baş başa vermek, fikir birliği yapmak. 2. Canla başla bir işin üzerine düşmek. 3. Komutan olarak atamak. 4. Yarış etmek.

Ki bir boġazı iplüye ***baş ḳoşar***
Bir egrinüŋ üstine küp küp düşer (2539)

5. berk itmek: Kuvvetli bulundurmak, sağlamlaştırmak.

Muḥabbet ḳuşaġını ***berk itdiler***
Bu mühmelce efʿâli terk itdiler (2712)

6. birbirini baṣmaḳ: Birbirini çiğnemek.

Ṣanasın ki emvâc-ı âb-ı ḥayât
Baṣardı biri birini vâridât (3205)

7. bir ṭaşla iki ḳuş vurmaḳ: İki işi bir anda gerçekleştirmek.

Müṣâḥib düşerler bu ḳallaşla
İki ḳuş urur anda bir ṭaşla (2433)

8. boġazın ele vermek: Yakalanmak, yakayı ele vermek.

Oraya şu kim pâk ü ṣâfî gele
Deŋiz gibi ***virmez boġazın ele*** (976)

9. dilek eylemek: Dilemek, rica etmek, niyaz etmek, şefaat etmek.

Dilek eyledi ḥażretinden bizi
Sevindürdi her ʿâṣi-i ʿâcizi (259)

10. diş bilemek: Tamah etmek, iştahlanmak.

Şol oġlan ki iller ***dişini biler***
Mülâyimligi ḳıṣṣasını dizer (2393)

11. diş ḳoyurmaḳ: Diş geçirmek.

Aġırlıġı begdür miŝâl-i nebât
Niçe ***diş ḳoyurur*** aŋa mühmelât (2775)

12. düşünde daḫi görmemek: Yapılan işin büyüklüğünü hayal bile edememek.

Bu miʿrâca Yûsuf atın sürmedi
Bu seyri ***düşinde daḫî görmedi*** (170)

13. düzünmek ķoşunmaķ: Güzelce süslenmek.

Refîķ itme her merd-i zen-meşrebi
Düzüne ķoşuna gelincik gibi (1436)

14. elin almaķ: Elinden tutmak, yardım etmek.

Ḫuṣûṣâ yürürken *elin alalar*
İde dillü düdük gibi nâleler (2012)

15. el ṣunmaķ: 1. El uzatmak. 2. Cüret etmek.

Ṭalaz ejdehâsı ķaçan *el ṣunar*
Gemi yelkeni bir ḥabâba döner (2729)

16. el yumaķ: El çekmek, vazgeçmek.

Ṭolardı fiġân ile kevn ü mekân
Ḥayâtından *el yurdı* ḫalķ-ı cihân (1879)

17. eyü varmaķ: İyi yapmak, iyi hareket etmek.

Tenezzül idüp aŋa yalvarmadı
Yavuzlandı ammâ *eyü varmadı* (1896)

Ġaraż iḥtimâlini dilden gider
Eyü varmaz ol kim yaramaz ider (3032)

18. gün açılmaķ: Hava açılmak, güneş ortaya çıkmak.

Gün açıķlığında o şems-i ḍuḥâ
Gülistâna gelse mis̱âl-i ṣabâ (2484)

19. gün gibi ʿayân itmek: Olduğu gibi ortaya çıkarmak, bütün netliği ile göstermek.

Ṣanasın ki genc-i nihân idi dîn
ʿAyân itdi gün gibi ḫalķa hemîn (173)

20. içi ṭolmaķ: Ağlayacak hale gelmek.

Daḫî ġayrı ecnâsu'l-ḫâs olur
İçi ṭolu vesvâs-ı ḫannâs olur (2785)

21. işini başa iltmek: İşi bitirmek, sonuçlandırmak.

İşin başa iletdi gürz-i girân
Ḳulağın çekerdi görince kemân (1455)

22. iş itmek-eylemek: 1. Kötülük yapmak. 2. İş yapmak, bir şey yapmak. 3.Adet etmek.

Dirîġâ ne yavuz *iş itdi* saŋa
Sürûruŋ serîrine virdi fenâ (2576)

Eyitdi *işi ben aŋa eyledüm*
Acâ'ib ġarâ'ib ez̲â eyledüm (2577)

23. izini azıtmaḳ: İzini kaybetmek.

Deveye hücûm itdi ḫubbü'l-vaṭan
Azıtdı izin râh-ı ḥaccâcdan (1520)

İmâmuŋ biri *azıdur izini*
Alur bir yaban türkünüŋ ḳızını (2075)

24. ḳan itmek-eylemek: Başkasının kanını dökmek, cinayet işlemek.

Şu kim ʿilmle râh-ı şerʿa gide
Olur mı ki nâ-ḥaḳ yire *ḳan ide* (1087)

Meger kâfirüŋ birisi *ḳan ider*
Diyârını iḳlîmini ḳor gider (2682)

25. ḳapu yapmaḳ: Kapıyı kapamak.

Bulutdan şu gül yüzlü kim nem ḳapar
Ġulam-pâreye *ḳapusını yapar* (2392)

26. ḳaşını çin etmek: Kaş çatmak.

Ḳaşın çin idüp nâra döndi gözi
Ṭalazlandı baḥr-i celâli yüzi (1223)

27. ḳat ḳalmaḳ: Acz içinde kalmak, umutsuz çaresiz kalmak.

Ne söyler ne kaçar ne ṭâḳat ḳalur
Hemân kendisinden gider *ḳat ḳalur* (1611)

28. kendüden gitmek: Kendini kaybetmek, kendinden geçmek, bayılmak.

Çıḳardı bıçağını çaldı hemân
Düşüp ***kendüden gitdi*** ol nâ-tüvân (1907)

29. ḳılıç ḳoymaḳ: Kılıçla saldırmak.

Kılıç ḳoydı biri birine hemân
ʿArablar taṣavvurdan itdi ziyân (1736)

30. muştılıḳ virmek: Müjde vermek.

Eger ***muştılıḳ virürseŋ*** baŋa
Varalum bile ḫânesinden yaŋa (2296)

31. ocağına ṣu ḳoymaḳ: Ocağını söndürmek.

Yazıḳlar ki ol aḥmaḳ-ı tünd-ḫû
Laṭîfeyle ḳoydı ***ocağına ṣu*** (1333)

32. oran olmaḳ: Derecesini bulmak.

Oran olmadı mı utanmaz mısın
Daḫî ḳahpelikden uṣanmaz mısın (2230)

33. söz eslemek: Söz dinlemek, bir söze önem vermek, öğüt tutmak.

Ki yaʿni sözümeʿinâd itmedüŋ
Sözüm esledüŋ bir fesâd itmedüŋ (2818)

34. şeş gelmek: Rastlamak, tesadüf etmek.

İki kimse ol kârbândan ḳalur
Ḳażâ ile biş ḫırsıza ***şeş gelür*** (1564)

ʿAseslerle ṣubaşıya ***şeş gelür***
Şaşar ʿaḳlı bu işe ḫayrân ḳalur (2292)

35. ṭaŋa ḳalmaḳ: Şaşakalmak, donakalmak.

Ayuŋ eskisi gibi ***ḳaldı ṭaŋa***
Tükürdi niçe kez ḳandan yaŋa (2032)

O ṣoŋra gelen ḳaḥpe-i bed-likâ
Bunuŋʿavratı çıḳdı ***ḳaldı ṭaŋa*** (2279)

36. tıraş eylemek: Elde etmek.

Dilerdi ki şâh ***ide başın tıraş***
Kişi bu cevâb ile ḳurtardı baş (1267)

37. ṭuş olmaḳ: 1. Yönelmek. 2. Rast gelmek, isabet etmek, karşılaşmak. 3. Nâil olmak, erişmek. 4. Dalâlet etmek, uygun gelmek.

Gözi ***ṭuş olur*** bir alay ʿavrata
Görüp anları geldi germiyyete (2252).

38. yabana söylemek: Temelsiz şeyler söylemek, hezeyan etmek.

Tamâm olmaz aġzında hergiz kelâm
Ṣular gibi ***söyler yabana*** müdâm (1128)

39. yavı ḳılmaḳ: Kaybetmek, yitirmek.

Devesi palanını ***yavı ḳılan***
Arayup yürime bulundı palan (386)

40. yayını yaṣmaḳ: Mücadeleden vaz geçmek.

Kemançe ***yayın yaṣdı*** ḳaldı zebûn
Ḳadehler felekler gibi ser-nigûn (306)

Kesüp dirligini hemân aṣasın
Anuŋ ʿömrinüŋ ***yayını yaṣasın*** (2906)

41. yiler oŋmaz: Uğraşıp durduğu halde elne bir şey geçmeyen, çalışıp kazanamayan.

O bir ḳaç ***yiler oŋmaduḳ*** nekbetî
Ecel gibi gözler dem-i furṣatı (1569)

42. yire depmek: Yere çarpmak, vurmak.

Ḫalâs itdi ol mâh-ı maḥbûsını
Yire depmedi ʿışḳı nâmûsını (1918)

43. yol azmak: Yolunu şaşırmak, doğru yoldan sapmak, yanlış yola gitmek.

Yol azdum beni aldı gitdi hemîn
Ḥarâmî ʿArablar yirine degin (1525)

Biş on kişi olur alaydan cüdâ
Yol azup giderler meger bir yaŋa (1632)

44. yol bulmak: 1. Fırsat bulmak. 2. Benliğine girmek, etkilemek.

Yüri ḳara ṭoprağ gibi alçağ ol
Hevâ ehli tâ ***bulmıya saŋa yol*** (1416)

Naṣîḥat sözin itmez idi ḳabûl
Meşâyıḫ bulaşmağa ***bulmazdı yol*** (2963)

45. yolına gelmek: 1. Karşısına çıkmak. 2. Yolunu kesmek, önüne çıkmak.

Gözi yaşı ḫalkuŋ irişdi aŋa
Yolına gelüp oldı seyl-i belâ (2443)

46. yüz başa gelmek: Baş üstünde yeri olmak.

Ṣubaşıya eydür ṣafâ geldüŋüz
Ḳamuŋuz ***yüzümüz başa geldüŋüz*** (2303)

47. yüze gelmek: 1. Yüze vurmak, başa kakmak. 2. Meydana çıkmak, kendisini göstermek.

O ṣâliḥ kişiden olup şermsâr
Yüze geldi ḳanlu çü laʿl-i nigâr (1098)

c. Eserde Geçen Ayet-Hadis ve Arapça İbareler

c.a. Ayetler

1. Dilüŋdenʿayân oldı tefsîr-i ***Nûn***
Rumûz-ı künûz-ı ***vemâyesṭerûn*** (8)

2. Ḳaçan gelse iḍlâle ehl-i hevâ
Fefirrû ila'llâh'ı aŋdur baŋa (58)

3. Zemîn noḳṭa-i merkez-i ***kün fe-kân***
Semâ resm-i pergâr-ı devr-i zamân (114)

4. Olur şâhid-i fażlı ḳavl-i Ḫudâ
Ve inne ilâ Rabbike'l-müntehâ (192)

5. Selâmu'llâh ile müsellemdür ol
Ki *ṣall â'aleyh* aŋa itdi nüzûl (194)

6. Vücûdıdur âyine-i Ḥaḳ-nümâ
Yiter naṣṣ-ı *naṣrun mine'llâh* aŋa (202)

7. İrüp cezbe-i ḫâl-i *hel min mezîd*
Siyâh u sefîd oldı hep nâ-bedîd (227)

8. Niḳâbını açdı sa'âdet yüzi
Ḥicâb olmadı *len terânî* sözi (241)

9. Te'âla'llâh ol ḥażret-i Lâ-yezâl
Didi 'izzet ile *te'âl ü te'âl* (248)

10. Saŋa ḫiffet olan yire varma gel
'Asâ en tuḥibbû ile ḳıl 'amel (336)

11. Delü olma ḳayd-ı cihândan kesil
Tecevvâ' terânî tecerred taṣıl (727)

12. Şerî'at ḥiṣârında eyle ḳarâr
Bu *vesvâs-ı ḫannâsa* ne i'tibâr (1400)

13. Seḥâb-ı melâmet ider nâ-bedîd
Olur ṣoŋra mef'ûl-i *men lem yezîd* (2435)

c.b. Hadisler

1. Resûl'üŋ ḥadîsinde gördüm faḳîr
Olur ḥırṣ-ı nâsa göre her emîr (506)

2. Eyitdi buyurdı Resûl-i Ḫudâ
Kişi kim işini danışsa saŋa (702)
Senüŋ cânuŋa ne ṣaŋursaŋ müdâm
O mefhûm ile eyle fetḥ-i kelâm (703)

3. Beni öldürüp cismümi ḳılma kem
Buyurdı Resûl *ekrimû day'aküm* (1231)

4. İşâret ider ḫalḳa bu żilleti
Seyyi'âtı zamân 'alâ-ümmetî (2014)

c.c. Arapça İbareler

1. Gerekdür saŋa ṣoḥbet-i ehl-i ḥâl
Dimişler ***liküllin maḳâmın maḳâl*** (15)

2. Ẕülâl-i maᶜânîye ol nâv-dân
Seriᶜü'l-beyân ol seriᶜü'l beyân (21)

3. Müfessir ola râz-ı Peyġamber'e
Müşârü'n-ileyh ola hep illere (41)

4. ***Faṣîhu'l-maḳâl u melîhü'l-cemâl***
Kerîmü'l-ḫıṣâl u ᶜadîmü'l-miṡâl (157)

5. ***İmâmü'l-imâm u hümâmü'l-kirâm***
ᶜAleyhi'ṣ-ṣalât ü ᶜaleyhi's-selâm (158)

6. ***Beşîrü'n-neẕîr ü sirâcü'l-münîr***
Şeh-i sidre-eyvân u refref-serîr (188)

7. Süvâr oldı ***nûrun ᶜalâ nûr*** olup
Yola düşdi gün gibi mesrûr olup (216)

8. Nücûma ne emr itse ol âftâb
ᶜAle'r-re'si ve'l-ᶜayn olurdı cevâb (218)

9. Ümîdim budur bu Kitâb-ı Uṣûl
Seni terbiyet ide ***ᶜinde'l-vuṣûl*** (347)

10. ***Saᶜîdü'l-ḥayât u şehîdü'l-memât***
Ser-i sürûrân pâdşâh-ı ġuzât (402)

11. Sözin esle ḳıl ḳullıgın ihtimâm
Kelâmu'l-mülûk mülûku'l-kelâm (507)

12. Yüri ᶜayn-ı ᶜaḳlile eyle naẓar
Żarardan ṣaḳın ***el-ḥaẕerü'l-ḥaẕer*** (814)

13. ***Ḳalîlü'l-ḥayâ kâne ke'l-ḫunfesâ***
İẕâ ḥarreket bi'l-fesâd-i fesâ (1304)

14. Seḥer vaktinüŋ ola gör râġını
Naṣîbük yuṣîbük bi-ḥaḳḳın Nebî (1320)

15. İki nev-civân geldi benden yaŋa
Didiler baŋa *eyne âbâünâ* (1529)

16. Bir atı anuŋ ḥâżır imiş meger
Biner ata eydür ki *eyne'l-maḳarr* (2521)

d. Eserde Geçen Coğrâfî Mekan ve Şahıs İsimleri

d.a. Coğrâfî Mekan İsimleri

I. Anadolu ve Anadolu Sınırları İçerisinde Kalan Coğrâfî Mekan İsimleri:

1. Anadolu:

Anuŋ ḫâṭırına gelüp rây-ı ***Rûm***
Kemend-i du'âsıyla itdi hücûm (178)

'Acemden gelür ***Rûm'a*** bir ḫoş ḥakîm
'Ulûm-ı nücûm-ı sipihre 'alîm (454)

Buluşur varur Ḳayser-i ***Rûm'a*** ol
İder sevgüsi ḳalb-i Sulṭân'a yol (456)

Ḳaçan girse ḥammâma ***Mollâ-i Rûm***
Ṣafâlar sürerdi o kân-ı 'ulûm (768)

Vaṭan ârzûsı idince hücûm
Mekânum benüm oldı ***iḳlîm-i Rûm*** (937)

O hengâme-gîr olan ehl-i hevâ
Gelüp ***Rûm'a*** şeyḫ olmış eyler du'â (938)

2. Akşehir:

Mekân eyler ***Aḳ-şehr'i*** bir nev-civân
Alur bir ḳara 'avratı nâ-gehân (2054)

Bu ḳara ḳażâ saŋa lâyık degül
Bu ***Aḳ-şehr'e*** hergiz muvâfıḳ degül (2059)

3. Bursa:

Gelür ***Bursa*** şehrine bir nekbeti
Kefen soymaġ olur anuŋ ʿâdeti (626)

Meger bir yalıŋ yüzlüce dil-rübâ
Ṣalar ***Bursa*** şehrine nâr-ı belâ (1966)

Düşer ***Bursa'ya*** bir ḥarîfüŋ yolı
Alur bir gözi şaşı Çerkes ḳulı (2822)

4. Edirne:

Ḳaçarken o ḳattâl u merd-i denî
Didi ***Edrene'de*** buluŋuz beni (2517)

5. Fırat:

Füratuŋ uzanur dili her zamân
Burar boynını dest-i kaḥr-ı cihân (1140)

II. Anadolu Dışında Kalan (Acem) Coğrâfî Mekan İsimleri:

1. Acem:

ʿAcemden gelür Rûm'a bir ḫoş ḥakîm
ʿUlûm-ı nücûm-ı sipihre ʿalîm (454)

2. Almanya:

Alaman diyârına oldı sefer
Aḳın ṣaldı şâhen-şeh-i baḥr ü berr (1631)

3. Balkan Dağları:

Meger ***kûh-ı Balḳânı*** bir kârbân
Geçerken bulutlar gibi nâ-gehân (1563)

4. Buhâra:

Diyâr-ı Buḫârâ'da bir nâ-bekâr
Yalıŋ yüzlünüŋ birin eyler şikâr (2385)

5. Eflak ve Boğdan:

Şol ***Eflâḳ u Boġdan*** atı dâ'imâ
ʿArab ayġırını ṭoġurmaz saŋa (2002)

6. Horasan:

Ḫorâsân'a bir ḫar meger sâbıḳâ
Ḳażâ ile oldı Emîrü'l-livâ (1064)

7. Irak:

Gehî ḳıldılar Isfahân'da ḳarâr
Gehî eylediler ***ʿIrâḳ'a*** güẕâr (2587)

8. Isfahan:

Gehî ḳıldılar ***Isfahân'da*** ḳarâr
Gehî eylediler ʿIrâḳ'a güẕâr (2587)

9. Kuzey Çin:

Cihân-dîde bir pîr-i rûşen-zamîr
Ḫaṭâ pâdşâhına oldı vezîr (1192)

Deve ḳuşınuŋ ikisin aldılar
Ḫaṭâ pâdşâhına dek geldiler (1212)

Ḫaṭâ şâhı ʿizzetler itdi aŋa
Didi ey Arisṭo-yı ḥikmet-nümâ (1216)

10. Macaristan:

Ḳaçan ***Engürûs*** ile ḳıldı ḳıtâl
Güneş gibi berḳ urdı tîġ-ı celâl (1453)

11. Mısır:

Yola düşdiler ṣanki bâd-ı ṣabâ
Varup ***Mıṣr'a*** dek çekdiler biŋ belâ (1211)

Selîm Ḫân-ı Ġâzî meger bir zamân
Mıṣır fetḥine olmış idi revân (1690)

Olup cümle ***Ṣultân-ı Mıṣr'a*** ʿadû
ʿArab begleri geldi ḳıldı ġulüvv (1722)

Mışır taḫtına gelsün olsun mekîn
Aŋa olalum bende-i kem-terîn (1728)

Çıḳup *Mısr* Ṣultân'ı ḳıldı hücûm
Ṭağıldı ḳum içinde ol ḳavm-i şûm (1737)

Bahâdır ḳopar merd-i meydân olur
Varur ʿâḳıbet *Mışr'a* ṣultân olur (2826)

12. Portekiz:

Meger *Portuḳal'uŋ* gemisi şaşar
Ḳażâ ile mezkûr adaya düşer (2758)

13. Sava Nehri:

Ṣava ṣuyı yanında bir gün meger
Biçilmelü olmış niçe tarlalar (3004)

14. Şam:

Bu dervîşe bir niçe yıl *şehr-i Şâm*
Sipâhî iken olmış idi maḳâm (931)

Meger bir ḳara günlü *Şâm'a* gider
Varur şehr ü bâzârını seyr ider (1943)

Görür *Şâm* şehrinde bir mehveşi
Ṭolar gözi vü göŋli ʿışḳ âteşi (1944)

15. Şirvan:

Gelür *şehr-i Şirvân'a* bir nev-civân
Ġarîbü'l-bilâd u faḳîr-i cihân (1268)

ʿAyân oldı çün rıḥletinden nişân
Çağırdı anı **şâh-ı Şirvâniyân** (1283)

16. Tuna Nehri:

Ġazâ-yı cûğ eyler o ṣâḥib-ḳırân
Tuna'dan aḳıtdı niçe kerre ḳan (285)

İkindi zamânında ʿasker ḳamu
İnüp atdan aldı *Tuna'dan* vużû (1709)

ʿAdûyı ***Ṭuna ṣuyına*** ṭıḳdılar
Yigirmi otuz beglerin yıḳdılar (1715)

17. Yemen:

Teveccüh idince o ẕât-ı şerîf
Yemen ḳalb-i yümn ile oldı laṭîf (175)

III. Efsânevî Mekan İsimleri:

1. Kaf Dağı:

Büyüklendi ḳayser aŋa hem-çü ***Ḳâf***
Başın ḫâke indirdi mânend-i kâf (177)

Gemiler ṣalar baḥre ***mânend-i Kâf***
Büker ḳaddini kâfirüŋ hem-çü kâf (281)

2. Nur Dağı:

Kelîm'üŋ ʿaṣâsı gibi ḳıl ẓuhûr
Olur saŋa her yazı bir ***Ṭûr-ı Nûr*** (6)

d.b. Şahıs İsimleri

I. Dînî Şahsiyetler:

1. Hz. Âdem:

Daḫî bilmedin ***Âdem*** adın cihân
Anuŋ adı olmuşdı vird-i lisân (163)

Bu taʿẓîm ü tekrîmi ***Âdem*** gibi
Ne gördi ne işitdi Şît nebî (164)

Açup ellerin ḳıldı ***Âdem*** duʿâ
Elinden gelen luṭfı itdi aŋa (238)

Zamân ile Ḥavvâ'yı ol Müsteʿân
Binâ ḳıldı ***Âdem*** etinden ʿayân (2017)

2. Dört Halife:

Yüzi ṣuyına ***çâr yâruŋ*** şehâ
Anı bir yaŋa eyle rûz-ı cezâ (264)

Kerem-kânıdur ***çâr yâr-ı güzîn***
Olupdur ḳamu ʿunṣur-ı ḳaṣr-ı dîn (2652)

I. Hz. Ali:

ʿAlî ẕü'l-feḳârına olduŋ miṡâl
Ẓuhûr itdi senden celâl u cemâl (19)

Anuŋ ḳadri ʿâlî miṡâl-i ***ʿAlî***
Velîdür velî ʿâlemüŋ ekmeli (274)

Ġazâ ḳılsa ol şâh-ı ***Ḥaydar-vaḳâr***
Her iki benânı olur Ẕü'l-feḳâr (280)

Bahâdırlık itseŋ miṡâl-i ***ʿAlî***
Ekâbir ḥużûrında aduŋ deli (326)

Velâyetde mîr-i muẓaffer misin
Kemâl-i şecâʿatde ***Ḥaydar mısın*** (553)

Ḳılıç Ẕü'l-feḳâr oldı kendi ***ʿAlî***
Neye kim uzatsa irerdi eli (1680)

Dirildi ölüm erleri biŋ kişi
ʿAlî Ḥamzaveş cümlenüŋ cünbişi (1703)

Yezîdüŋ zamânında her ṣubḥ u şâm
ʿAlî Ḥażreti'ne sögerdi ʿavâm (2698)

Didi ʿâlemüŋ faḫri iken Resûl
ʿAlî'ye ḳızın virdi itdi ḳabûl (2708)

Atından bilürler bahâdır eri
Bilen düldülinden bilür ***Ḥaydar'ı*** (2908)

II. Hz. Ebû Bekir:

Güler yüzlüdür ol gül-i bâġ-ı cân
Ebû Bekr-i Ṣıddîḳ'a beŋzer hemân (271)

III. Hz. Osman:

İşi ma'delet 'âdeti merhamet
Odur Al-i 'Osmân'da ***'Osmân-sıfat*** (273)

IV. Hz. Ömer:

Hakîkatde ol hüsrev-i bahr ü ber
Olur rây-ı hayr ile ***'ayn-ı 'Ömer*** (272)

'Ömer hazreti anı yolda görür
Hemân kaldurur arkasına urur (384)

3. Eyyûb-ı Ensârî:

Gider seyr-i ***Eyyûb-ı Ensâri'ye***
Kişi şükr ider Hazret-i Bâri'ye (2502)

O tâze civân ile miskîn Murâd
İder ***kabr-i Eyyûb*** seyrin murâd (2505)

4. Hz. Hamza:

Dirildi ölüm erleri biŋ kişi
'Alî ***Hamzaveş*** cümlenüŋ cünbişi (1703)

5. Hz. Hasan:

Su'âl itse ol pâdşâh-ı güzîn
İderlerdi inkâr-ı ***Hasan*** Hüseyn (2662)

6. Hz. Havvâ:

Zamân ile ***Havvâ'yı*** ol Müste'ân
Binâ kıldı Âdem etinden 'ayân (2017)

7. Hızır Aleyhisselam:

Bu şahsa hitâb eyledi nâ-gehân
Didi ey baŋa ***Hızr*** u İlyâs olan (2017)

8. Hz. Hüseyin:

Su'âl itse ol pâdşâh-ı güzîn
İderlerdi inkâr-ı Hasan ***Hüseyn*** (2662)

9. Hz. İbrahim:

Gül-i gülşen-i ḫândân-ı Ḫalîl
Cemâli celâli cemîl ü celîl (166)

Varup oldı ***mihmân-ı ḫân-ı Ḫalîl***
Du'âsın alup buldı ecr-i cezîl (236)

10. Hz. İlyas:

Bu şaḫsa ḫiṭâb eyledi nâ-gehân
Didi ey baŋa Ḫıżr u ***İlyâs*** olan (1932)

11. İmâm-ı Âzâm:

İmâm A'ẓam ol nev-civânı görür
Ṭavâf eyler iken yanınca yürür (2155)

Anasın görüp arḳasında ***İmâm***
Dimiş ol civâna bir iki kelâm (2156)

Dimiş oğlına ḳarı rû-be-rû
İmâmuŋ sözin diŋle ġavġâyı ḳo (2160)

12. Hz. İsâ:

Ḳalem elde mehd içre ***'İsâ-mis̲âl***
Daḫî ṭıfl iken ḫalka söyler maḳâl (33)

Mesîḥ oldı devrinde 'âlî-cenâb
Yire inmege belki itdi ḥicâb (168)

Ṣoruşdı biraz ṭurdu Mûsâ ile
Görüşdi ṣafâ sordı ***'İsâ*** ile (237)

Ḳudûm ile itdi tesellî beni
Mesîhâ gibi ḳıldı iḥyâ beni (1935)

13. Hz. Mûsâ:

Kelîm'üŋ 'aṣâsı gibi ḳıl ẓuhûr
Olur saŋa her yazı bir Ṭûr-ı Nûr (6)

'Uluvv-i celâlini gördi 'aẓîm
Sükût eyledi ġonce gibi ***Kelîm*** (167)

Ṣoruşdı biraz ṭurdu ***Mûsâ*** ile
Görüşdi ṣafâ sordı ʿÎsâ ile (237)

Zamânile ***Mûsâ*** ʿaleyhi's-selâm
Meger itdi deryâ kenârın maḳâm (652)

Kelîm'ile söyleşdi ḫayli kelâm
Didi ey naẓargâh-ı Rabbü'l-enâm (654)

Nidâ kıldı ***Mûsâ'ya*** Rabbü'l-mu în
Didi lutfile ey Nebiyyü'l-emîn (657)

14. Hz. Nuh:

Fenâ baḥrine mübtelâ oldı ***Nûḥ***
Anuŋ yüzi ṣuyına buldı fütûḥ (165)

15. Hz. Şît:

Bu taʿẓîm ü tekrîmi Adem gibi
Ne gördi ne işitdi ***Şît*** nebî (164)

16. Hz. Süleyman:

Gelür bir yire baʿżı sivri siŋek
Varurlar ***ḥużûr-ı Süleymân'a*** dek (514)

Süleymân'a bir gün ʿaleyhi's-selâm
Eşekler gelüp söylemiş çoḳ kelâm (1481)

17. Veysel Karânî Hazretleri:

Üveysü'l-Ḳaran ḥażreti sâbıḳâ
Görür yolda şeyṭânı eyler eẕâ (1385)

18. Hz. Yûnus:

Gemide olursın perîşân ḥâl
Balıḳ ḳarnı içinde ***Yûnus-miṣâl*** (2722)

19. Hz. Yûsuf:

Bu miʿrâca ***Yûsuf*** atın sürmedi
Bu seyri düşinde daḫî görmedi (170)

O ġaddâr u ḳattâl u ehl-i cidâl
Şeref virdi zindâna *Yûsuf-mis̱âl* (1913)

Yaḳınlarda gördüm ki *Yûsuf-mis̱âl*
Düşümde baŋa ḳıldı ʿarż-ı cemâl (3154)

Beden *Yûsuf'u* câna zindân imiş
Ḥaḳîḳatde bir beyt-i aḥzân imiş (3180)

II. Tarihî Şahsiyetler:

1. Aristo:

Ḫaṭâ şâhı ʿizzetler itdi aŋa
Didi ey *Arisṭo-yı ḥikmet-nümâ* (1216)

Ḥakîmüŋ birisine itdüm su'âl
Didüm ey ḥakîmi *Arisṭo-mis̱âl* (1418)

Arisṭo'ya varmış ʿazîzüŋ biri
Dimiş ey fünûn-ı cihân mâhiri (2163)

2. Asaf:

Cevâbın virüp *Âṣaf-ı ber-ḥayâ*
Dimiş ey ḥımâr-ı muḳassî-ṣadâ (1486)

Ḳılur bunlara *pend-i Âṣaf* eser
Ġazâya giderler iderler sefer (1489)

3. Behlûl:

ʿArab şâhı *Behlûl-i dîvâneyi*
Getürdi aŋa virdi bir ḫâneyi (2099)

4. Cem:

Ya Cemşîd-i ʿâlem misin *Cem misin*
Nerîmân mısın Zâl-i Rüstem misin (554)

5. Cemşîd:

Ya ***Cemşîd-i ʿâlem misin*** Cem misin
Nerîmân mısın Zâl-i Rüstem misin (554)

6. Fatih Sultan Mehmet:

Zamân ile ***Sultan Muḫammed*** meger
Çıḳar seyre mânend-i şems ü ḳamer (1236)

7. Firavun:

Bir evde ki ṭoyınca etmek bulur
Ḫıyânet ider ***ʿayn-ı Firʿavn*** olur (2798)

8. Gâzî Murat:

Şeh-i ġâziyân yaʿni ***Ġâzî Murâd***
Gülistâna varmaġa ḳıldı murâd (403)

9. Haccâc-ı Zâlim:

Zamânında ***Ḥaccâc-ı Ẓâlim*** meger
Eline bir âyine alur baḳar (686)

O maẓlûma ***Ḥaccâc-ı ehl-i ġażab***
Yıḳıl git diyü ḳovdı ıtdi taʿab (692)

10. Kânûnî Sultan Süleyman:

Şeh-i ġâziyân pâdişâh-ı kerîm
Süleymân Ḫân ibn-i Sulṭân Selîm (265)

Şeh-i Âl-i ʿOsmân u ṣâḥib-ḳırân
Süleymân-ı devrân cihân-pehlevân (1452)

Süleymân'a fi'l-ḥâl iderler duʿâ
Varup dirler ey Server-i Enbiyâ (1496)

Babası ***Süleymân-ı devrân*** ile
Olurdı seferde ḥażarda bile (3074)

Süleymân Şâh ibn-i Sulṭân Selîm
Görür ilde var ıżṭırâb-ı ʿaẓîm (3102)

11. Kârûn:

Çoġaldı mekânında ki sîm ü zer
Zekâtı çıḳar ***mâl-ı Kârûn*** ḳadar (1278)

12. Koca Balı Bey:

Ḳoca Balı Beg ehl-i tedbîr idi
Yed-i nuṣrete tîr ü şemşîr idi (1693)

13. Mecnûn:

Biri ṭaġda ***Mecnûn'a*** ṣormış meger
Vuḥûş u ṭuyûr ile seyrân ider (2371)

14. Nerîmân:

Ya Cemşîd-i ʿâlem misin Cem misin
Nerîmân mısın Zâl-i Rüstem misin (554)

15. Nûşirevân:

Şeh-i ḳâmrân yaʿni ***Nûşi'r-revân***
Ki ʿadlile âsûde idi cihân (415)

Ṭururken serâyında ***Nûşi'r-revân***
Vezîrüŋ biri fevt olur nâ-gehân (2627)

16. Sâmirî:

Ġulam-pârelerden yezîdüŋ biri
Olur bunlara ***sâḥir-i Sâmirî*** (2405)

17. Şehzâde Mehmet:

Niçe öldi oġlum ***Muḥammed*** ʿaceb
Ḳara düşlerüm baŋa virdi taʿab (3106)

18. Yavuz Sultan Selim:

Şeh-i ġâziyân pâdişâh-ı kerîm
Süleymân Ḫân ibn-i ***Sulṭân Selîm*** (265)

Selîm Ḫân-ı Ġâzî meger bir zamân
Mıṣır fetḥine olmış idi revân (1690)

Süleymân Şâh ibn-i ***Sulṭân Selîm***
Görür ilde var ıżṭırâb-ı ʿaẓîm (3102)

19. Yezîd:

Yezîdüŋ zamânında her ṣubḥ u şâm
ʿAlî Ḥażreti'ne sögerdi ʿavâm (2698)

20. Zâl-i Rüstem:

Yarar kimse aŋlar ḳılıç âdemi
Bilür ***Rüstem-i Zâl*** olan rüstemi (339)

Ya Cemşîd-i ʿâlem misin Cem misin
Nerîmân mısın ***Zâl-i Rüstem misin*** (554)

II. MUHTEVA

1. TOPLUM YAŞAYIŞIYLA İLGİLİ KONULAR

A. İnsan Özellikleri

a. İdeal İnsanın Vasıfları

a.a. Müttakî Olma:

Taşlıcalı Yahya insan-ı kâmili kaleme benzetmiştir. Eserin giriş bölümünde önce kaleme hitap etmiş ardından bu hitabın aslında insan-ı kâmil olana olduğunu belirterek bir anlamda onun her ikisinin özelliklerini verdiğini söylemiştir. Taşlıcalı'ya göre kaleme benzeyen insanın ilk özelliği müttaki olması yani Allah'tan korkmasıdır;

Ḳalem didügüm ey ciḥân revnaḳı
Ol insan-ı ḳâmildürür müttaḳî (34)

Allah'tan korkan insan her şeyle ilgilenebilir. Yalnız bir şartla; korktuğu varlıkla arasına hiç bir şey engel olarak girmeyecektir;

Ki her ḳanda ola eli vü dili
Ḫudâ'dan yaŋa olmıya ḥâ'ili (35)

Kaleme benzeyen, onunla ortak özellikleri olan insanın kalem gibi gözleri yaşlı olmalıdır. Gözlerinin yaşlı olması da aşkının büyüklüğüne bağlı olacaktır. Aşkı, uğruna yakasını paçasını parçalayacak kadar büyük olan insanın kalemin akıttığı mürekkep kadar da gözleri yaşlı olacaktır;

Ḳalem gibi çeşmini nemnâk ide
Girîbânını ʿışḳ ile çâk ide (38)

Şair kalemin akıttığı yaşın rengin kara olmasını çokluğuna bağlamıştır. İnsan da kâmil olabilmek için kalem kadar çok göz yaşı dökecektir. Bunun için de itikadının sağlam olması alnının secdeden ayrılmaması gerekmektedir. Tıpkı kalemin alnının kağıttan ayrılmadığı gibi;

Ḳara ṣuya döne gözinüŋ yaşı
İrılmaya secde yirinden başı (39)

İnsanın aşkının büyüklüğü, alnını secdeden ayırmaması için gönlünde aşıkından başka hiç bir şeye yer ayırmaması gerekmektedir. Gönlünü öylesine temizlemelidir ki yakuttan yapılmış ayı karşılıksız olarak elden çıkarabilmeli tasadduk edebilmelidir;

Derûnı ola ġayrılerden tehî
Ṣaya yoḳ ḥisâbına ṣafir mehi (40)

İnsan aşığının kendisine yasak etmiş olduğu işlerden sürekli olarak uzak durabilmelidir. Maşuğu ile arasında hiç bir engel bırakılmamış olan aşığın, böyle bir zahmete katlanmasına gerek yokmuş gibi bir görünse de aşık her zaman maşuğuna muhtaçtır. Maşuğun ise hiç bir şeye ihtiyacı yoktur. Fakat yine de insan onun emrine itaat etmenin ötesinde her nefesinde ona yalvarış yakarış içerisinde olacaktır. İnsan-ı kâmil olmanın başka yolu da yoktur;

Menâhîden ide müdâm iḥtirâz
Ḳıla her nefes bî-niyâza nıyâz (42)

İnsanın mükemmeliyete erişmesi için yaptığı ibadetlerin kendisini görüp gözetmesine ihtiyacı vardır. Ancak bu şekilde kötü amellerden korunması mümkün olacaktır. İbadet insanı sadece kötülüklerden korumakla kalmaz onu dünyada ulaşamadığı ebedi padişahlık makamına yükseltir. O insan ebediyyen kendi nefsinin ve diğer insanların şahı olma fırsatını yakalar;

Nigehbân ola ʿayn-ı ṭâʿat saŋa
ʿİbâdet seni ide şâh-ı beḳâ (788)

Şayet insan sadece insanların gözünde değil Hak katında da kabul görmek istiyorsa içinde ahiret korkusu taşımalıdır. Zaten Hak katında kabul gören insanların önünde de makbul olacaktır,

Şu kim ola maḳbûl-ı Ḥaḳḳ ʿâḳıbet
Girer gönŋline ḫaşyet-i âḫiret (863)

a.b. Nefse Eziyete Talip Olma:

İnsan gerçek manada olgunlaşmak istiyorsa önce nefsini terbiye etmelidir. Bu da onun isteklerine gem vurup, ona eziyet etmekle mümkün olacaktır. Tabi bunu gerçekleştirmek için de önce can u gönülden nefis terbiyesini istemek gerekmektedir;

Ne yirden ẓuhûr itse nefse eẕâ
Aŋa ṭâlib ü râġıb ol dâ'imâ (765)

Unutmamalı ki her eziyetin sonunda bir güzellik vardır. Her meşakkat bir rahmeti iltizam eder. Nefis terbiyesi zordur ama insan yükseklere kanat açmak istiyorsa bu zorluğu göze alacaktır;

Celâlüŋ ṣoŋında cemâli olur
Belânuŋ tamâmında bâlî olur (766)

Nefis terbiyesini isteme ve gerçekleştirme her babayiğidin harcı değildir. Bu işin sonundaki güzellikleri, bu sıkıntıları çekmeyi göze alanlar ve daha önce bunu gerçekleştirmiş olanlar göreceklerdir;

Sülûk ehli aŋlar bu ḥâli tamâm
Göremez bu envârı ʿayn-ı ʿavâm (767)

a.c. Yabancı Dil Bilme:

İnsanın her şeyle, herkesle ve var olan bütün yaradılmışlarla ilişki içinde olması, ilgilenmesi gerekmektedir. İlgilenmelidir de. Ama bunun için onların halinden ve dilinden anlayabilmelidir. Anlayabilmesi için de yetmiş iki milletin dilini bilmesi gerekmektedir;

Sözin anlaya ʿâlem-i keṣretüŋ
Dilin bile yetmiş iki milletüŋ (36)

a.d. Adaletli Olma:

İnsan feraset ve adalet sahibi olmalıdır, aynı zamanda yalan söylemekten çekinmelidir;

Cihândâr olanda ferâset gerek
Görür gözi ʿayn-ı ʿadâlet gerek (351)

Ne eylerseŋ eyle hemân ʿâdil ol
Ḳo bâtıllıgı ḥaḳ söze mâ'il ol (352)

a.e. Liderlik Sevdasında Olmama:

İnsan liderlik sevdasında olmamalıdır. Çünkü siyaset ve liderlik sevdası bir toz bulutu halinde insanın gözünü kör edebilir;

Riyâset riyâsından eyle firâr
Ki cân gözini kör ider bu ġubâr (354)

a.f. Zalim Olmama:

İdeal insan başkalarına zarar vermekten kaçınmalıdır. Hele diğer insanlara yok yere eziyet etmek hiç kabul edilebilecek bir davranış tarzı değildir. Bu tarz şahsiyetler bırakın ideal insan olmayı, insan bile değil köpeklerle eştir. Çünkü durmadan başkalarına saldırmak onlarla kavga gürültü içinde olmak köpeklere has bir duygudur. Aslında köpek gibi durmadan insanlara sataşan, onlara eziyet iden sonuçta zararı yine kendisine vermektedir. Görünüşte acı çeken başkaları gibi olsa da Allah'ın gazabını üzerine çeken de kendisidir. Karşılığında en şiddetli azabı görecek de yine o olacaktır. Allah görünüşte küçük bir acı çeken o mazlum insanı, sevabına nail ederken zalimi de gazabına müstehak edecektir;

Ne var ẓâlim olursa kelbe-mis̱âl
İşi oldı ġavġâ vü ceng ü cidâl (612)

Ḫudâ merd-i maẓlûma virür s̱evâb
İder ẓâlimi müsteḥaḳḳ-ı ġaẕâb (613)

Görür ẓâlim olan ʿaẕâb-ı elîm
Aŋar laʿnetile Kelâm-ı Ḳadîm (615)

Zalimin zulmü Allah'ın gazabını çektiği için kendisine ağır yük olurken, eziyet ettiklerine de Allah'ın rahmetini çektiği için sevap kapısı açmış olur;

Olur ẓâlime ẓulmi bâr-ı girân
İle fâ'ide kendüsine ziyân (614)

Zalimin cefası onun köpek gibi olan nefsinin gölgesidir, dolayısıyla kendisi de köpekten başka bir şey değildir;

Cefâsı seg-i nefsi iżlâlidür
Bunuŋ gibinüŋ ḥâli it ḥâlidür (616)

Şu da unutulmamalıdır ki zulm ehlinin yaptığı kötülükler yanına kar kalmayacaktır. O yukarıda da belirtildiği gibi ahirette yaptıklarının cezasının olduğu gibi çekerken, bu dünyada da eziyet ettiği insanlar fırsat bulup bir gün kendisinden öclerini alınca yaptığı bütün bu uğursuz işler başına bela yağdıracaktır;

Ṣaḳın ṣanma ẓulm ehli râḥat olur
Cezâsını dünyâda evvel bulur (617)

Şikâyetçiler bir gün eyler hücûm
Belâ yağdırur başına kâr-ı şûm (618)

Eserde, daima zulmeden insanların, yaptıkları zalimliklere karşılık fetva da verilmiştir. Bu tür insanları dövmet sevap, öldürmek ise gazadır;

Şu ẓulm iltizâm ideni dâ'imâ
Dögersen s̱evâb öldürürsen ġazâ (1018)

Şayet zalime yardım eden, onun kapısına giden, onunla dostluk kuran bir alim görülürse zalime verilecek ceza bırakılmalı yerine o alim helak edilmelidir. Çünkü zalimle dost olduğu halde ona engel olmayan, ona doğruyu göstermeye çalışmayan ve hiç bir şey yapamıyorsa onu terk etmeyen alim zalimden daha çok cezayı hak eder;

Der-i ẓâlime varıcı ʿâlimi
Helâk idesin ḳoyasın ẓâlimi (1097)

İnsan-ı kâmil, kimseye sebepsiz yere eziyet etmemelidir. Bu şekilde davranan kimsenin vücut ağacının, eziyet ettiği kişinin göklere yükselen âh ateşiyle yanması kuvvetle muhtemeldir. Göklere yükselen bu âh sesleri birer kılıç gibi geri dönerek o zalimin ömrünü kesebilir. Ayrıca eziyet ettiğin cefâ ettiğin insana bir gün muhtaç olmayacağını da kimse garanti edemez;

Ġażab eyleme kimseye bî-günâh
Dıraḫt-ı vücûdı yaḳar bâd-ı âh (355)

Ḳılıç gibidür dûd-ı âh-ı faḳîr
Keser ẓâlimüŋ ʿömrin eyler ḳaṣîr (356)

Gedâya cefâ ḳılmadan ḳıl ibâ
Sen elvere muḥtâc olasın aŋa (368)

Aslında insanın zalimlik ile çektirdiği eziyetin sağlayacağı hiç bir fayda da yoktur. Çünkü zalimin bıraktığı üzüntünün elbette bir çaresi bulunur. Fakat zalim ömrü boyunca alnındaki lekeyle yaşamak zorunda kalacaktır;

Bulınur ġam-ı ẓâlimüŋ çâresi
Ḳalur şûma ancaḳ yüzi kâresi (1041)

a.g. İyi Ahlaklı Olma:

İnsan hangi makam ve mevkide olursa olsun bir gün ölümle tanışacaktır. Bu tanışma da çoğu zaman hiç beklenmedik anlarda gerçekleşir. İnsanın bu tanışmadan galip ayrılabilmesi yani adını gelecek nesillere hayırla yad ettirebilmesi, bulunduğu makamın büyüklüğü yerine bünyesinde taşıyacağı güzel hasletlere bağlı olacaktır. Zalim insan hiç bir zaman hayırla yad edilmeyecek aksine la'netle anılacaktır;

Ecel beglerüŋ taḫt u tâcın alur
Cihândan gider âdem adı ḳalur (359)

Sefâhet ider ẓulm iden yaŋılur
Ölür la'net ile adı aŋılur (361)

Gerçek manada pehlivanlık kendinden güçlü insanı yenebiliyor olmak değildir. Asıl pehlivanlık insanın kendisinde var olan kötü huyları yok etmesidir. Çünkü bu daha zordur. İnsanın bunu gerçekleştirebilmesi için nefsini ve şeytanını yenmesi gerekmektedir;

Hüner budur ey pehlevân-ı cihân
'Ayıblu işi terk idesin hemân (787)

a.h. Muhtaçlara Yardım Etme:

Akıllı insan bir gün gelip acz içinde kalmak istemiyorsa elinde fırsat varken acizlerin yardımına koşmalıdır;

Zebûn olmayam dir iseŋ dâ'imâ
Zebûn olanuŋ derdine ḳıl devâ (363)

İnsan elinden geldiğince hayır yapma gayreti içinde olmalıdır. Çünkü ömrü boyunca elinin üstün olması, iyi şartlarda yaşaması gibi bir garantisi yoktur. Ancak herkes tarafından iyi bilinen insan düştüğü zaman çevresinde elinden tutacak birilerini bulabilecektir;

Elüŋden gelen ḫayra ḳıl ihtimâm
Eli üstün kişinüŋ müdâm (364)

Ömrü boyunca boş işlerle uğraşan insan, bir gün hayat binasını boşlukta inşa ettiğini görecektir;

Yaramaz işe şol ki ṣaldı binâ
Binâ-i ḥayâtını ḳıldı hebâ (365)

Şayet gerçek anlamda cömert biri değilsen dilencinin duasından fayda beklemek beyhude olacaktır;

Eger olmaz iseŋ saḫâ ma'deni
Dilenci ilenci oŋarmaz seni (374)

a.ı. Haramdan Sakınma:

İçinde içki olan kadehle dostluk kuran insanın mükemmel olması beklenemez. Şayet insan mükemmel olmak istiyor fakat aynı zamanda da böyle bir derde düçarsa bir an önce kendini bu dertten kurtarmanın yollarını aramalıdır;

Ḫumârı olan câmı ṣad-pâre ḳıl
Ecel gelmedin derdüŋe çâre ḳıl (367)

Uyuşturucu kullanan insan aklı olmayan bir uğursuzdur. Uyuşturucu kullanan insan korkak olur. Bir savaş çıksa, korkaklığından dolayı böylesinin yapacağı iş, böyle ulvi bir vazifeden kaçmak olacaktır. Uyuşturucu insanın hafizasını zayıflatır, beynine zarar verir. Aklı olan insan böyle bir haramdan uzak durur;

Ol eşḫâṣ-ı menḥûsenüŋ ʿaklı yoḳ
Yiye berşle beng ü afyonı çoḳ (2918)

Kişi bengilik yirse ḳorḳaġ olur
Ḳaçan ceng ola işi ḳaçmaġ olur (2919)

Yime anı kim ʿaḳluŋı ṭaġıdur
Şu kim ʿaḳlı vardur aŋa yaġıdur (2920)

a.i. Dosta Karşı Yumuşak Düşmana Karşı Kahredici Olma:

İnsan düşmanına karşı mümkün olduğunca şiddetli ve sert davranmalıdır. Ona taviz vermemelidir. Buna karşılık eli açık, cömert birini bulduğunda da ona kesinlikle katı davranmamalıdır. Bunlar insanın ciddiyetinin temel anahtarlarındandır;

Yavaş olma aʿdâya virme vücûd
Yavuz olma senden ḳaçar ehl-i cûd (369)

a.j. Zarif Olma:

Olgun insanın bir diğer özelliği de zarif ve kibar olmasıdır. Şayet insanları etkilemek, onlara bir şeyler anlatabilmek istiyorsak zerâfetten kırılacak hale gelmeliyiz. Çünkü bu tutum erenlerin tutumudur. Erenler vasfını verdiğimiz gerçek insan olma şerefine ulaşabilmiş kişiler, insanlara, gül bahçesi içinde esip de güllere zarar verme endişesi taşıyan nesîm rüzgarı kadar yumuşak huylu davranırlar;

Ẓerâfet yolına erenler gider
Müdârâ ile ḫalḳı ıṣlâḥ ider (370)

Erenler ider ḫalḳa ḫulḳ-ı kerîm
Gülistân içinde nitekim nesîm (372)

Herkese kibar davranan insanların bu halleri en ufak hareketlerinden belli olur. Böyle insanları toplum içinde tanımak çok kolaydır. Çünkü zerafet böylelerinin her yerlerinden akmaktadır;

Żerâfetle żabṭ eyleyen ʿâlemi
Ḳarîneyle maʿlûm ider âdemi (2644)

Sözünü tutmayı bilmeyen insanlardan zerafet beklemek yanlış olur. Bu tip insanlar her ortamda kabalıklarını orta yere döküverirler. Deliler gibi durmadan konuşurlar. Böyleleri ile dost olmamak gerekir. Çünkü Resûl-i Emîn bile böylesi delilerden kaçardı. Nerde ne söyleyeceği belli olmayan insanlar kişiyi her an utandırabilirler;

Şunuŋ kim kelâmında yoḳ iḫtiṣâr
Sefîh olduġını ider âşkâr (2915)

Delilerle olma ṣaḳın hem-nişîn
Deliden ḳaçardı Resûl-i Emîn (2917)

Bazı rezil insanlar da akıllı geçindiklerini zannederek yeri geldiğinde konuşmazlar. İnsanların eşeği ağır başlı göründüğünü zannederek akıl danışmaktan bile çekinir. Bunu kendisine zül sayar. Fakat kendilerine söz düşmeden, olur olmaz yerde konuşarak yine kendi foyalarını kendileri ortaya çıkartırlar;

Sefîhüŋ kimi yaʿni uṣlu geçer
Maḥallinde söz söylemekden ḳaçar (2927)

Aġır başlu olur ḥımâr-ı enâm
Baḳar gözlü gün gibi ṭanmaz müdâm (2928)

Sükût idecek yirde söyler sefîh
Zihî fiʿl-i nâ-pâk ü kâr-ı kerîh (2929)

a.k. Gösteriş ve Riya Sahibi Olmama:

Şayet kişi insanlar arasında kendine iyi bir edinmek istiyorsa gösteriş ve riya perdesini yırtmak zorundadır. Bu hal de arzu ve isteklerinden kurtulmuş olgun insanların işidir. Eğer bu perdeyi yırtıp hevesatımızın peşinden koşmaya devam edersek bir bela

rüzgarı gelir ve bizi aldığı öylesine bir köşeye atar ki tozumuzu dahi kimse göremez. İnsanların içinde zerre kadar yerimiz olmaz;

Şaman çöpüdür şanki ehl-i hevâ
Öŋine katar anı bâd-ı belâ (601)

İder kendüye bir bucakda mekân
Belürmez vücûdından anuŋ nişân (602)

a.I. Zarardan Sakınma:

İdeal insan aklıyla hareket eden insandır. Aklıyla hareket eden insan da kendisine zarar verecek işlerden aman aman sakınan kişidir;

Yüri ʿayn-ı ʿaklile eyle nazar
Żarardan şakın el-ḥazerü'l-ḥazer (814)

Zaman olur ki insan akıllıca davrandığını zannederek şecaatini arzetmek isterken aptallık yapabilir;

Dem olur ki âdem ḥamâkat ider
Şecâʿat şanur bir sefâhet ider (1605)

Aptalca davranan insanın başına her türlü bela gelir. Fakat kendi akılsızlığından dolayı bu belaları hak ettiği için böylelerine acımamak gerekir;

Sefîhüŋ gelür başına çok belâ
Maḥalldür sezâdur revâdur aŋa (1620)

İnsan kendisine zarar verecek hiç bir davada ısrarcı olmamalıdır;

O daʿvâ-yı bâṭıldan eyle ibâ
Ki şoŋında ölüm getüre saŋa (1629)

Şayet insan tedbiri elden bırakmazsa alçak insanlardan gelebilecek olan zararları zamanında savmış olur;

Belâsın şavar ehl-i tedbîr olan
İrişmez erâzilden aŋa ziyân (1787)

İnsan hayır yoluyla hareket ederse kendisine gelecek olan ziyanı savar hatta o ziyanı kar hanesine bile yazdırır. Buradaki hayırdan zeki ve kurnazca, kendisine hayır getirecek biçimde anlamındadır. Eğer böyle hareket etmezse bir anlamda eceli gelen köpek

cami duvarın işer misali alçakların kuyruğuna basacak ve böylece ömrünün yayını germiş olacaktır;

Ziyânı ṣavar aṣṣı eyler kişi
Ḳaçan rây-ı ḫayr ile olur işi (2840)

Şu kimse ki ʿömri kemânın yasar
Sefîhüŋ ḳocunduġı yire baṣar (2841)

Bazı insanlar için alçak tabiri hafif kalır. Onlara alçağın da alçağıdırlar. Çünkü bu tür insanlar kendilerine zarar vermekten çekinmeyen insanlardır. Alçaklık atına binip altından elbiseler giymişlerdir. Bir kaç kuruş paraya sahip olunca eşeklerden daha eşeklik yaparak, iki yüzlülüğe başlamışlardır. Böyle insanlar farkında olmadan kendilerine zarar verirler. Zira bu yaptıkları ile kendi etraflarında düşman toplar ve kendi iplerini kendileri hazırlarlar;

Sefîhüŋ sefîhi olur baʿżı nâs
Biner alçaġ ata giyer zer libâs (2904)

Biŋ altuna mâlik olur niçe ḫar
İki yüzlik atıyla eyler sefer (2905)

Kesüp dirligini hemân aṣasın
Anuŋ ʿömrinüŋ yayını yaṣasın (2906)

Bunun aksine kendisini düşünen insanlar yiğit olurlar, sözünün eri olurlar. Onların elbiseleri aba ve bindikleri at yiğitlik atıdır. Dünyada başka şeye güvenmezler ve başka bir mala da tamah etmezler. Ellerindekini kendileri için yeterli görürler. Yiğit olan kişi atından tanınır;

Bahâdırlaruŋ ʿaḳlı mümtâz olur
Libâsı ʿabâ atı şeh-bâz olur (2907)

Atından bilürler bahâdır eri
Bilen düldülinden bilür Ḥaydar'ı (2908)

Sefahatin sonu alçaklıktır. Alçak olmak, kendisini elaleme rezil etmek isteyen kimse evini altınla doldurur. Kendilerine acı çektirmekten zevk alan insanlar bu kadar mal mülk karşılığında eşlerini pahalı elbiselerle donatırken, kendileri eski elbiselerle yaşamayı tercih ederler. Bunlar aslında paraya kıyamazlar fakat eşlerini de kıramazlar. Bu yüzden cimriliği kendilerine karşı yaparlar. Bu durumun farkedilmemesi için de başına kocaman bir örtü geçirerek halk arasında dolaşırlar. Zira böyle dolaşmazlar ise insanlar: "Bu kadar çok mala karşılık giydiği kıyafete bak!" diye ayıplıyacaklardır. Hele karısı, yanında gayet şık yürürken bu daha da utanç verici bir durum olacaktır;

Sefîhüŋ öte ucıdur ol denî
Ṭonadur yürür ḫânesinde zeni (2909)

Alur ʿavratına bahâlu libâs
Giyer kendü ammâ ki köhne pelâs (2910)

Büyük çalma ṣarar ziyâde sefîh
İder başını ḳarlu ṭaġa şebîh (2911)

Kendisini düşünmeyen insanlar olur ki kulaklarına iyi bir nasihat girer endişesiyle kulaklarını pamukla tıkarlar;

Ḳulaġın bu penbeyle eyler ṭolu
Duḫûl itmesin pend-i nâṣiḥ diyü (2912)

Gerekli olmadığı halde sağa sola durmadan borçlanan insan da sonunda zararı kendisine vermiş olur. Böyle davranması insanın akıl kıtlığına delalet eder. Bu tür alçak insanlar kendi mevkilerini bilmezler, bir askerken gidip bey kıyafeti giymeğe kalkarlar. Ayaklarını yorganlarına göre uzatmayı bilmezler. Bilemedikleri için de durmadan borçlanırlar. Sonunda da kendilerinden daha aşağıdaki insanların kendilerine söyleyecekleri kötü sözlere katlanmak zorunda kalırlar. Bu durumu da hiç utanmadan çevrelerinde anlatırlar. Kendi ayıbını bilmeyen, ayıbını bir iftihar vesilesi zanneden insan, alçak, deli ve çaresiz insandır. Gelirinden çok gideri olan insan, akılsız insan olduğundan, onunla dostluk kurup, iyi ilişkiler içine girilmemelidir;

Çoġaldur o kim borcını her zamân
Olur ʿaḳlı az olduġına nişân (2921)

Sipâhî ki begler libâsın giyer
Sefîh olduġın kâ'inâta yayar (2922)

Sefîhüŋ biri buŋa ikide bir
Gelür çaġıra çaġıra söyleşür (2923)

ʿAḳılsız kişi illere aldanur
Söze gelse kendüyi ʿâḳil ṣanur (2924)

O kim kendü ʿaybına nâẓır degül
Sefîh ü cünûn ehli bî-çâre bil (2925)

Kimüŋ ḥâṣılından ola ḫarcı çoḳ
Varup gelmek olmaz aŋa ʿaḳlı yoḳ (2926)

İnsanın yeteri kadar geliri olduğunda bunu israf etmesi de yine kendine zarar vermesi demektir. Müsriflerin aklı da dini de insafı da yoktur. İnsan bir kere akılsız kaldığı zaman artık onun yapacağı alçaklıkların sonu da gelmez. Kendisine, yaptığı işin yanlış

olduğunu, sonunda zararı kendisine verdiğini hatırlatmaya çalışan akıllı ve iyi dostlarına da kendisinin kazanıp kendisinin harcadığı gibi saçma sapan bir söz söyleyerek eziyet ederler;

O şahsun mi mâline isrâfı var
Ne ʿaklı ne dîni ne insâfı var (2930)

Şu kim cevher-i ʿaklını aldurur
Sefâhet meyinden tolu kaldurur (2931)

Nasîhat iden halka eylerʿitâb
Açar ehl-i idrâke ʿayn-ı ʿazâb (2932)

Kendi nefsini zabt edemeyerek kendisine acı ve sıkıntı çektiren insan başkalarına nasıl sahip olabilir ki? Allah bir şehrin halkına kızarsa; o şehrin lideri hem kendisine hem de halkına eziyet etmesi için alçak ve rezil bir insan olur;

Çeken nefsi żabtına zecr ü taʿab
İli niçe żabt idebilür ʿaceb (2945)

Bir iklîme hışm itse Rabbü'l-ganî
Olur hâkimi bir sefîh ü denî (2946)

Rezillik bir adamın içine işlerse, yaptığı rezilliklerin, kendisine ve halka nasıl zarar verdiğinin farkında bile olmaz;

Sefâhet ki bir kalbe ide duhûl
Sefîh-âne vażʿından olmaz melûl (2971)

Alçak olan insanın vücudu kendisine verdiği zararları olduğu gibi gösterir. Bu insan iyi iş yapayım, kendime yararım olsun derken, kendisine ve başkalarına zarar verir. Böyelerinin söylediği perişan sözler insanları sadece güldürürler;

Vücûd-ı sefîh oldı ʿayn-ı ziyân
ʿAcebdür ki bir aşsısı var hemân (2990)

Perîşân sözi güldürür âdemi
Siler tağıdur dilde dâğ-ı gamı (2991)

a.m. Hatasını Kabullenme:

Allah katında da kul nezdinde de iyi insan hatasını kabullenebilen insandır. Bu tür insanlar Allah'a karşı günah işlemekten ve insanlara karşı da kusur etmekten son derece fazla korkarlar. Bu korkuları yüzünden hem insanların gönlünde hem hak katında kabul görürler. Böyleleri devamlı hata yapma korkusu içinde olduklarından kendilerine her hangi

bir eksiği söylendiğinde onu kulaklarına küpe yaparlar, her hangi bir hataları hatırlatıldığında ise memnun olurlar;

Naṣîḥat sözi her nedeŋlü ki var
Olur gûşına güher-i şâhvâr (864)

Elinden ki ṣâdır ola bir ḫaṭâ
Sevinür ḳaçan mâniʿ olsan aŋa (865)

Günâh işledükçe peşîmân olur
Ḫaṭâsına giryân u nâlân olur (866)

Kişide bu ḫoşʿâdet ü bu nişân
Yiter bâʿiṡ-i raḥmet-i müsteʿân (868)

Tam aksine olgunlaşmamış, insan-ı kâmil olamamış insanlar hatalarını kabul etmezler. Kendilerini kusursuz görürler. Onlara hataları söylendiğinde huzursuz olup çeker giderler. Şayet doğru bir söz söylense insanlarla kavga ederler. Hele bir ayıpları hatırlatılsa bırakın kavga etmeyi insanı öldürmeye kalkarlar;

Didi ol ki dergâhdan ola dûr
Olur ʿaybını söyleseŋ bî-ḥużûr (858)

ʿAẕâba sezâvâr olan mübteẕel
Ḳaçan ḥaḳ söz işitse eyler cedel (859)

Aŋa gizlü ʿaybın aŋarsaŋ eger
Saŋa incinür ḳatlüŋe ḳaṣd ider (860)

Evet, bazı insanlar zulmetmeye meyilli olur. Bu kötü bir huydur. Fakat şayet kendilerine ikna edici söz söylendiğinde kabul edebiliyorlarsa bu da ayrı bir erdemdir;

Velî baʿżılar ẓulme mâ'il olur
Diseŋ ḳâr-ı maʿḳûlı kâ'il olur (706)

a.n. Doğruluktan Ayrılmama:

İdeal insan istikamet üzere olmalı doğruluktan şaşmamalıdır. Çünkü doğruluk kurtuluş kalesidir. İnsanın kendisini o hisara atması ve elif gibi dosdoğru olması gerekir. O hisara giren insan her türlü beladan kendisini emniyette hissedebilir. O hisarda din düşmanlarının eli ona ulaşıp zarar veremezler. İnsan her halükarda gece ve gündüz her an doğruluğun ve doğruların yanında olmalıdır. Böylece elif gibi devamlı surette birliği ve vahdeti gösterecek böylece Allah'a daha yakın olacaktır;

Olur istiķâmet ḥiṣâr-ı emân
Elif gibi orada eyle mekân (974)

İder her belâdan vücûdın emîn
Żarar idemez dest-i a'dâ-i dîn (975)

Ķoma ṭoġrılıķ cânibin ṣubḥ u şâm
Elif gibi Allâh ile ol müdâm (1043)

İnsan her işini besmele ile yapmalıdır. Çünkü besmele elif gibi Allah'a uzanan yolun kapılarını açmaktadır;

İder Besmele müddeti'llâh'a yol
Elif gibi zîrâ ki ṭoġrıdur ol (996)

İnsanın saf su gibi duru olması lazımdır. Çünkü böyle bir suya değen her türlü pislik kendisini açığa çıkartacaktır, belli olacaktır. Bulanık suya değen pislikler ise bulanıklığın içinde kaybolur giderler. Şayet insan saf su gibi duru ve temiz olursa kimse onun hakkında boş ve yalan yanlış sözler söyleyip onu rahatsız edemeyecektir. Böylesi iftiralar hemen açığa çıkacaklardır;

Yüri âb-ı ṣâfî gibi ṭurı ṭur
Seni mühmelât itmesün bî-ḥużûr (977)

Atalar, doğruluk iki cihana yarar diye ne güzel söylemişlerdir;

Ne zîbâ meseldür bu ṭoġrı ḫaber
Ki ṭoġrılıķ iki cihâna yarar (978)

Selvi doğruluğun sembolü olduğu için ona hiç bir zaman hazan ulaşmaz. O devamlı surette yeşil kalır, yapraklarını dökmez. İnsan da şayet sararıp solmak istemyirsa selvi gibi dosdoğru olmalıdır;

Yaşar istiķâmetle serv-i revân
Bahârına hergiz irişmez ḫazân (979)

Dosdoğru direğe asılı olan bayraklar altlarında bütün bir halkı toplamaktadırlar. İnsan da kendi mekanını dosdoğru olan bayrak direği yaparsa onun altında sadece halk değil ermiş insanlar da toplanıp ona uyacaklardır;

'Alemler gibi ṭoġrı ol dâ'imâ
Erenler seni tâ ide muķtedâ (983)

Doğruluktan sapan bütün insanlar bir gün başaşağı dönmeye, ayaklar altında kalmaya mahkumdurlar. Mutlaka bir gün bela yüküyle karşılaşacaklar ve o yükün altında yok olup gideceklerdir;

Olur cümleten egriler ser-nigûn
İder cismini bâr-ı miḥnet-zebûn (991)

İnsanın ok gibi dosdoğru olması ve okun eğri olan yayından kaçışı gibi eğri olanlardan kaçması gerekmektedir;

Yüri oḳ gibi ṭoġrı ol ṭoġrı var
Kemân gibi egriden eyle firâr (992)

İnsan, tuzak gibi hile ile av bulmaya çalışmamalıdır;

Ḥarâm-ẕâdelik itme mânend-i dâm
Şikâr itme egrilik ile müdâm (994)

İnsan, kesinlikle doğru olmayan insanlara özenmemeli, onlarla dostluk kurmaya çalışmamalıdır. Çünkü doğru olmayan insanlar devamlı surette yumruk altında yaşayan mühür gibi tehlikeler içinde yaşamaktadırlar;

Ṣaḳın olma egrilerüŋ ṭâlibi
Olur yumruġ altında ḫâtem gibi (995)

İnsan cetvel dosdoğru olmalı ve öylece yaşamalıdır. Böyle yaşadığı takdirde olgunluk kitabının kapağını aralayıp oradan içeriye girme imkanı bulacaktır. Bu kitabın kapağını aralamak için insan kendisine evliyâları rehber edinmelidir. Çünkü onların cetvel gibi oldukları herkesçe bilinmektedir ve onlar bu kitabın kapağını çoktan aralamışlardır. Yani onlar bu yoldan çoktan geçmişlerdir ve insanın zararsız bir şekilde bu yoldan nasıl geçeceğinin en iyi bilen insanlardır;

Yüri istiḳâmetle cedvel mis̱âl
Ola gör muḥîṭ-i kitâb-ı kemâl (1000)

Velîler şu mısṭar gibidür hemân
Saŋa ṭoġrı yol gösterür her zamân (997)

Mescidin yüceliğini, minarelerin dosdoğru halleriyle temsil etmeleri gibi insanın da manevi anlamdaki süsü doğruluk olmalıdır. Yanıbaşında minare gibi duran bu doğruluk vasıfları sayesinde diğer insanlar onların gönlüne çekinmeden, rahatça girebilmelidirler;

Olur ṭoġrılıḳ âdemüŋ zîneti
Minâreyledür mescidüŋ şevketi (998)

Mutluluk sarayının direği doğruluktur. İnsan şayet doğruluğu elden bırakırsa bu direği yerinden kaldırmış olur ve o sarayı başına yıkarak kederler içinde yaşamak zorunda kalır;

Ṣafâ ḳasrına ṭoġrılıḳdur ʿimâd
İder egrilik ġuṣṣa key izdiyâd (999)

Her doğan insan bir gün mutlaka ölecektir. İnsan öldükten sonra hayırla yad edilmek istiyorsa hayatını istikamet üzere geçirmelidir. Çünkü insanlara ancak doğru olmayan kişilerden zarar gelir ve böyleleri de hayırla yad edilmezler;

Ṭoġan niçesinden uçar mürg-i cân
Gelür illere egrilerden ziyân (1001)

İnsanın ağzından çıkacak bütün sözler doğru olmalıdır. Fakat her doğruyu her yerde söylememelidir. Çünkü gün gelir ki söylenmemesi gereken bir doğru sözden dolayı ortalık birbirine karışabilir;

Temâşâ budur ey ġarîbü'l-bilâd
Ḳopar gâh olur ṭoġrı sözden fesâd (1002)

İnsanın dosdoğru olabilmesi için önce eğri yolların ne olduğunu da bilmesi gerekir. Yoksa eşek hoşaftan ne anlar misali; eşeğin önüne yem diye asılan sarı altınları yememesi, geri alınca da gücenmemesi onun doğruluğuna işaret değil bilaki eşekliğine işarettir. Kötü yola sapabilecek, yoldan çıkabilecek gücü ve kudreti varken istikameti tercih eden insanları doğruluğu gerçek doğruluk olacaktır. Bu yüzden insanın hainlik yolunu da bilmesi fakat bildiği halde hainliğe başvurmaması gerekmektedir;

Senüŋ müstaḳîm olduġuŋ bî-gümân
O ḫar gibidür kim aŋa nâ-gehân (1011)

Aṣarlarsa bir torba altun yimez
Alurlarsa altunı nesne dimez (1012)

Gerekdür ki her müstaḳîm evvelâ
Ḥıyânet ṭarîḳına ʿâlim ola (1015)

İnsan, hilekârın nasıl hileler yapabileceğinin inceliklerini, çarşı esnafının insanı nasıl aldatabileceğini bilmeli. Fakat kendisi bu yollara tevessül etmediği gibi başkalarının tevessül etmesine de izin vermemelidir;

Ṭuya ḥoḳḳa-bâzuŋ ẓerâfetlerin
Bile ehl-i sûḳuŋ ḫıyânetlerin (1016)

Nice insanlar vardır ki hiç bir halükarda doğruluğu elden bırakmazlar. Fakat bu doğruluk bir mum yanar ve bazen sahibine zarar verir. Zaten elif gibi dosdoğru olan insanlar bir anlamda bela ve kaza diyarında ikamet ederler. Zira doğruluk her an eğrilerin gazabını çeker. Fakat her ne olursa olsun insan doğruluğu elden bırakmamalıdır. Çünkü bu sadakatleri birer ok ve mızrak haline gelir yalancı şahitlik yapanların kendilerini yaralar. Bu

yüzden insan zarar görme riski de olsa doğruluktan şaşmamalı ve hainlik tozunu yüzüne bulaştırmamalıdır;

Yanar şemᶜ i rûşen gibi niçeler
Görür ṭoġrılıġı öcinden żarar (1035)

Elif gibi her kim ola müstaḳîm
Belâ vü ḳażâda olurmış muḳîm (1061)

Olur ṭoġrıya ṣıdḳı tîġ u teber
Yalan şâhidi cerḥi mecrûḥ ider (1040)

Naṣîḥat kelâmın işit uy söze
Ḫıyânet ġubârın getürme yüze (1042)

İnsan unutmamalıdır ki doğruluk ve dürüstlükten dolayı gelen gam dünya gamıdır. İnsan doğruluktan şaşarak öbür dünyada çekebileceği gamdan korkmalıdır. Fakat yine doğruluk insana dünyada gam çektirse de onu yalnız bırakmaz ve bir gün çektiği sıkıntılardan kurtulmasına vesile olur. Ayrıca doğruların yardımcısı ve koruyucusu muhakkak ki Allah'tır. Ve bu en büyük yardımcı ve koruyucu onu mutlaka gam denizinden kurtaracaktır. Asıl korkulacak olan o yüce yaratıcının gazabını çekecek bir sıkıntıya düşmek olmalıdır;

Ne ġam gelse ṭoġrıya dünyâ ġamı
Yabanda ḳomaz ṭoġrılıḳ âdemi (1107)

Gelür ṭoġrıya gerçi mevc-i belâ
Çeker ḳurtarur bahr-i ġamdan Ḫudâ (1102)

Şayet kalem mektuba doğruluğunu göstermek ve anlatmak isterse kalemliğinin içinde duramaz. Kalemliği ona bir zindan haline gelir;

Ḳaçan ṭoġrılıḳ gösterür nâmeye
Ḳalemdânı zindân olur ḫâmeye (1059)

a.o. Devlet Malını Koruma:

Devlet memuriyetinde bulunan insanın devletin malına kendi malı gibi sahip çıkması gerekmektedir. Devlet malını da şahsi malı kadar iyi koruyup gözetmelidir. Çünkü o mal ve bulunduğu mevki kendisine halktan bir emanettir. Sonuçta devletin malı da halkın malıdır. Bu yüzden ne kendisi yemeli ne de başkalarının yemesine fırsat tanımlalıdır. Bunda muvaffak olabilmek için de çevresindeki insanları iyi tanımalıdır. Devletin malından yardımda bulunurken kimin gerçek ihtiyaç sahibi kimin haramzâde olduğunu bilmesi lazımdır;

Ne yi ne yidür pâdşâh mâlini
Ḥarâm-zâdenüŋ aŋla aḥvâlini (1013)

İnsanın devlet malını korurken israf kapısını sonuna kadar kapaması ve tasarruf kapısını da ardına kadar açması gerekir. Böylece bu malın gerçek sahibi olan halkın yüzündeki gülümsemeyi yani halkın mutluluğunu ve refahını artırmış olacaktır;

Taṣarruf ḳapusın güşâde ide
Müdârâ-yı ḫalḳı ziyâde ide (1017)

İnsan devlet malını korurken kesinlikle harama iltifat etmemeli. Çünkü kendisine emanet edilen mal halkın malı olduğundan şayet harama tevessül ederse halkın gelirinden yemiş ya da yedirmiş olacak ve onların gelirlerine engel olacaktır;

Ḥarâma ṣaḳın eyleme iltifât
Ki ḥalḳa olur mâni‘ i vâridât (1026)

b. Liderde Aranan Vasıflar

b.a. Adaletli Olma:

Gerçek liderin birinci vasfı adaletli olmasıdır. Şayet lider adilse halkı rahat edecektir. Lider halkına eziyet etmek için var değildir. Halkın bir adı da re'âyâ ise şayet lider onlara zulmetmek onları koyun sürüsü gibi görmek yerine onların haklarına riâyetkâr olmalıdır;

‘Adâlet ḳılan ḫalḳı râḥat ider
Re‘âyâya böyle ra‘iyyet ider (396)

Hem öylesine adaletli olmalı ki sadece insanları değil bitkileri dahi görüp gözetmelidir;

Şu kim ‘adli ırmağını uzadur
Nebâtâtı daḫî görür gözedür (411)

Adaletle hareket eden lider bütün halkına idaresi boyunca bahar mevsimi yaşatır;

‘Adâlet iden pâdşâh-ı şefi‘
Olur ‘âleme ṣanki faṣl-ı rebî‘ (413)

Bu bahar mevsimini sadece insanlar yaşamaz. Bütün kâinât bu neşeye ortak olurlar;

Anuŋla güler açılur kâ'inât
Ṣafâ-baḫş u ma'mûr olur her cihât (414)

b.b. *Affetmesini Bilme:*

Liderin bütün hataları cezalandırma şansları yoktur. Her hataya ceza verilecek olsa insanların hali harap olur. Bütün insanları bir anda düzeltme imkanı olmadığı için lider, bazı hataları cezalandırırken bazılarını affetmesini bilmelidir. Böylece insanlara ibret alma şansı tanınmalıdır. Şayet lider büyüklerin en büyüğü olduğunu gösterecekse affedicilik özelliğini elden bırakmamalıdır;

Günâhına göre idersen ʿaẕâb
Günâh ehlinüŋ ḥâli olur ḫarâb (450)

Yaramaz bir uğurdan olmaz eyü
Birine ʿitâb eyle birini ḳo (451)

Birin öldürürseŋ birin ḳo diri
Birini görür ʿibret alur biri (452)

Ulusuŋ ulusı iseŋ uluma
Hele cânib-i ʿafvı elden ḳoma (453)

Lider kendisinden aman dileyen insanları ise kesinlikle affetmelidir. Bu şekildeki bir davranış tarzı peygamber öğüdüdür. Haccâc-ı Zâlim bile kızarak yanından kovduğu birisini kendisine danıştığı için Resûlullah'ın hadisine ittibaen affetmesini bilmiştir;

Ayıtdı buyurdı Resûl-i Ḫudâ
Kişi kim işini danışsa saŋa (702)

Senüŋ cânuŋa ne ṣaŋursaŋ müdâm
O mefhûm ile eyle fetḥ-i kelâm (703)

Resûlüŋ ḥadîs̱iyle itdüm ʿamel
Seni luṭf u iḥsâna gördüm maḥal (705)

b.c. *Zalim Olmama:*

Lider vasıflarından birisi de zalim olmaması tebasına şefkatle davranmasıdır. Şayet lider zalim olursa onun uğursuz talihi halkı fakir eder;

Ḳaçan olsa bir şehre ẓâlim emîr
İder ṭâli'-i şûmı ḫalḳı faḳîr (486)

Fakat kimsenin yaptığı yanına kalmaz. Halka hem zulmeden hem de onların fakir olmasına neden olan lider kıyamette bu yüz karasıyla haşr olur. Eziyet ettiği her mazlumun çığlıkları birer kılıç olur ve şüphesiz ki tekrar kendisini kılıçlar. Yetimin göz yaşı deniz haline gelir ve o denizde boğulmak suretiyle yaptığı zulmün cezasını çeker. Yaptığı zalimlikler ansızın zulmet haline dönüşür ve gözlerinde dünya kararı verir. Bu da yetmez o günahsızların şükrünün sebebi olarak ölüsünün leşine ancak köpekler üşüşür;

Zamân-ı ḳıyâmetde ẓâlim olan
Ḳopar yüzi ḳâre mis̱âl-i duḫân (487)

Ḳılıçlar çeker aŋa her dûd-ı âh
Ḳılıçlar vücûdını bî-iştibâh (488)

Yetîmüŋ gözi yaşı deryâ olur
Boġar ẓâlimi itdügini bulur (489)

Gelür ẓulmünüŋ ẓulmeti nâ-gehân
Ḳaraŋu olur gözlerine cihân (490)

Üşer meyyit-i cîfesine kilâb
Olur bâ'is̱-i şükr-i ehl-i s̱evâb (491)

Lider şayet akıllı davranıp halkı incitmez, ona zulmetmezse, halkın duası ona bir can simidi olur ve onu selamet yakasına iletir. Ayrıca o dualar ona bir bekçi ve kaza ve belalardan koruyan bir kalkan olur;

Eger ḫalḳı incitmez ise kişi
Selâmet ider anı il alḳışı (565)

Du'âsını aŋa nigehbân olur
Belâ vü ḳażâsına ḳalḳan olur (566)

b.d. Akıllı Olma:

Lider akıllı olmalıdır. Çünkü liderlik belirli bir zihni kapasiteyi gerektirir. Ancak akıllı olanlar insanlara insanca davranabilirler. İnsanca davranmak adaletli olmayı gerektirir. Adaleti herkese hakkıyla dağıtabilmek için de yine akla ihtiyaç vardır. Aklı sayesinde adaleti herkese layıkıyla uygulayabilen liderden herkes memnun ve hoşnut olacaktır. Böylece lider, sadece idaresi altındaki topraklarda değil insanların gönlünde

de taht kurma imkanına sahip olacaktır. Herkesin birbirine güvendiği, liderin halkına adaletle muamele ettiği, halkın da liderine güvendiği toprakları idare etmekten daha kolay ne olabilir ki;

Kimi luṭf-ı ṭab'ile 'âḳil çıḳar
Mürüvvet ider ḫalḳa 'âdil çıḳar (493)

Gören anı râżî vü ḫoşnûd olur
Ḳulûb içre memdûḥ u maḥmûd olur (494)

Lider, zor anlarda üreteceği parlak fikirlerle zormuş gibi görünen işleri kolaya çevirmesini bilen kişidir;

Żarûret zamânında rây-ı münîr
İder cümle emr-i 'asîri yesîr (2720)

b.e. Kibirli Olmama:

Liderde büyüklük duygusu olmamalıdır. Alçak gönüllü olmalı, tevazu ile hareket edebilmelidir. Kendisini herkesten büyük görme, insanları hor ve hakir görme lideri zalim yapar. Gönlünden acıma duygusunu kaldırır;

Kimi kibriyâ ile ẓâlim çıḳar
Eser ṣarṣar-ı ḳahrı evler yıḳar (495)

Liderde büyüklük duygusu, hayatı ve insanları tanımamaktan ileri gelir. Hayatı boyunca fil dişi kulelerde yaşayan, hayatın cilveleri ve zorlukları ile karşılaşmayan lider küçük dağları kendisinin yarattığı inancına sahip olacaktır. Garip kalmadığı için gariplerin, fakir olmadığı için fakirlerin halinden anlamayacaktır. Savaşa gitmediği, kılıcını kınından çıkarmadığı için toprağın değerini bilmeyecektir;

Ġarîb olmamış görmemiş miḥneti
Faḳîr olmamış çekmemiş zaḥmeti (496)

Ġazâ itmemiş cenge varmış degül
Ḳılıcın ḳınından çıḳarmış degül (497)

Kibirli, burnu büyük insanların bu halleri sadece gün görmemiş olmalarından değildir. Bu tür insanlar aynı zamanda cahildirler de. Çünkü ilim mütevazi olmayı gerektirir. Böylesi cahil insanlardan, ne parlak bir fikir bekleyebilirsin ne de güzel bir söz işitebilirsin. Bunların bildikleri tek şey insanlardan zorla haraç almak ve nice vasıflı insanları emirlerinde bir takım hilelerle ya da zorla kullanmaktır;

Ne luṭf-ı kelâm u ne ʿilm ü kemâl
Ne tedbîr-i rûşen ne ḥüsn-i maḳâl (498)

Ḫaracı ḳapusında eyler mezâd
Çalasın yigitler yürür nâ-murâd (499)

b.f. Maddi Gücüne Güvenmeme:

Lider maddi gücüne güvenerek hareket etmemelidir. Çünkü Yahudi gibi değer olarak sadece parayı tanıyan, her şeyi onunla halledebileceğini zannedenler bir takım insani değerlerden yoksun olacaklardır. Ellerindeki makamı onun sayesinde elde ettiklerini düşünecekler dolayısıyla da başka hiç kimsenin maddi olarak kendisinden daha güçlü hale gelmesini istemeyeceklerdir. Herşeyi paranın gücüyle elde ettiklerini düşündüklerinden ve tek dost olarak onu tanıdıklarından en güvenilir dostlarına kaba davranacaklardır. Taşlıcalı, böyle bir duyguyla hareket eden ve en yakın dostlarına kaba davranan kişilere çok ağır ithamda bulunmakta ve onların başlarının ayaklarının altına gelmesini istemektedir;

Gelür bir Yahûdî-ṣıfat nekbeti
Alur ḳuvvet-i mâlla ḫidmeti (500)

Maḳâdîr-i nâsı murâd eylemez
Yarar yoldaşa luṭfla söylemez (501)

Kişiden ki bî-zâr ola yoldaşı
Ayağınuŋ altına gelsün başı (502)

Elbetteki böylesi bir güce sahip olan kişinin çevresinde ona dalkavukluk yapan aşağılık bir sürü insan da olacaktır. Etrafı böylesi dalkavuklarla dolunca da gözleri dünyaya kapanacak ve her yaptıklarını doğru sanacaklardır. Kendileri bu şekilde ham kalmaya mahkum olduklarından işlerini maharetli, yetenekli, becerikli ve olgun insanlara yürüttürmek zorunda kalacaklardır;

Edânî ider kendüye iltiyâm
İlüŋ puḫtesiyle ḳalur şöyle ḫâm (503)

b.g. Özel Hayatına Dikkat Etme:

Büyük insanlar, liderlik pozisyonundaki insanlar her adımlarını dikkatli atmak zorundadırlar. Onlar diğer insanlar için doğal olan işleri yaparken bile büyüklüklerini unutmamalı bu sorumluluk duygusu içerisinde hareket etmelidirler. Bazen çok doğal olan işler bile lider için kusur sayılan davranışlar arasında olabilir;

Ekâbir ʿiyâlinde çoḳdur sefîh
Vecîh olsa dâḫi görinür kerîh (3036)

Büyük insanlar eşleriyle birlikte oldukları an toplumu unutmak zorunda kalacaklardır. Halbuki onlardan beklenen kendi özel zevklerini bir tarafa bırakıp her an toplumu düşünmeleridir. Yaptıkları bu işten dolayı güçsüz kalıp asıl yapmaları gereken işleri yapamama rizikosu içindedirler. Aklı eşinde ve yatakta olan liderin aklını toplayıp cemiyeti düşünmesi zor olacaktır. Liderin aklı her an şehvet incisinde olmamalıdır. Böylesi bir davranış diğer insanlar için normalken lider için çok da doğru değildir;

Ekâbir cimâʿ eylese ʿavrata
Derilmez olan ʿaḳlı cemʿiyyete (3037)

Ḳalur kes̱ret-i şuġlla bî-mecâl
Perîşân olur ʿaḳlı encüm-mis̱âl (3038)

Ḳaçan lü'lü-i şehvet eyler ḫurûş
Yabanda bulınur bu idrâk ü hûş (3039)

Böyle davranan ve özel hayatına dikkat etmeyen liderin sözü artık dinlenmez hale gelecektir. İnsan onların sözlerini değirmen taşının sesi gibi boş ve anlamsız bulmaya başlayacaktır;

Bulınmaz kelâmında aṣlâ esâs
Çaḳıldaḳ ṣadâsına olur ḳıyâs (3041)

Hatta cima ederken doğacak olan çocuklarının bile hesabını yapmalıdırlar. Doğacak olan çocuklarının gelecekte topluma faydalı olup olmayacaklarını düşünmelidirler. Şayet sarhoş bir halde cima edilirse, korkulur ki doğacak olan çocuğun aklı biraz kıt olur. O yüzden lider sarhoş bir halde hanımına yaklaşmayı düşünmemelidir. İnsanlar sadece zeka ile yönetilmezler. Başlarına gelecek kötü haller liderlerin liderliklerini yok edebilir;

Cimâʿ itselermest ü ḥayrân iken
Ṭoġan oġlanuŋ ʿaḳlı olmaz iŋen (3042)

Cimâʿuŋda cemʿiyyet-i ḫâṭır it
Getür ʿaḳluŋı başuŋa ḥâżır it (3043)

İder ẓulmet-i derdi merdi helâk
Delîl olmaz illâ ki idrâk-i pâk (3044)

c. İnsan Grupları

Taşlıcalı'ya göre bu dünyada yedi fırka insan yaşamaktadır.

Yedi fırḳadur nesl-i âdem olan
Olur farḳı biri birinden ʿayân (2842)

Bu yedi grup insan ve bu insanların özellikleri şöyledir;

Birinci Grup İnsan:

Bu gruba giren insanlar toplum arasında hayırla anılan kişilerdir. Çünkü onlar Hakk'ın rızasından başka bir iş düşünmeyen, yaptıkları her işte Allah rızasını gözeten insanlardır;

Birisi olur ḫayr-ı ḫ̌âh-ı enâm
Rıżâ-yı Ḫudâ'dur murâdı müdâm (2843)

Bu tür insanlar abdestsiz yere basmazlar. Bu yüzden de kendilerine hiç bir günah tozu bulaşma fırsatı bulamaz;

Yürür âb-ı dest ile şâm u seḥer
Yüzinden ġubâr-ı günâhı gider (2844)

Bu insanların boyları kulluk için dal olmuştur. Allah'a kullaktan başka bir düşünceleri ve endişeleri yoktur. Ruhlarının en rahat ettiği an Allah'a kulluk ettikleri, ona kullukta bulundukları andır. Bu yüzden de başka hiç bir işle meşgul olmayı arzu etmezler. Her saniyelerini Allah'a kullukla geçirirler. Allah karşısında her an belleri iki büklümdür. Böylece her an nefis merkeplerinin üzerindedirler. Bu merkepten inmeyi, ona fırsat tanımayı düşünmezler;

ʿUbûdiyyete dâldur ḳâmeti
Dem-i ṭâʿati rûḥunuŋ râḥatı (2845)

Rükûʿa varur ẓâhir ârâ gibi
Olur merkeb-i nefsinüŋ râkibi (2846)

Onların tek meskenleri mescitlerdir. Bu mesken onlar için bir dua harmanı olduğundan en çok huzur buldukları yer burasıdır;

Anuŋ mescid ortasıdur meskeni
Ṣafâlar virür ol duʿâ ḫırmeni (2847)

Bu insanların yüzleri nur kandilleri gibidir. Gören insanın içini rahatlatır, gönlünü ferahlatırlar;

Cemâli misâl-i kanâdîl-i nûr
Ziyâde ider câna şevk ü sürûr (2848)

Bunlar her an Rabb'leriyle baş başa oldukları için onlara bu dünyada gizli sır kalmamıştır. Bu yüzden her türlü problemi halledebildikleri gibi dünyadaki bütün ilimler de onlara karşı olan sır perdelerini yırtmışlardır;

Su'âl itdügüŋ müşkili hep bilür
Fünûn-ı cihânı mürettep bilür (2849)

Bütün salih kişiliklerine ve kimliklerine rağmen günahtan o kadar çok korkarlar ki göz pınarları dinmek bilmez. Kendilerini hala günahkar kabul edip buluttan yağmur boşanırcasına ağlarlar. İşte bu hal enbiya ve evliya özelliklerindendir. Onlar bütün günahlardan masun oldukları halde dünyanın bütün günahlarını kendileri işlemişçesine hareket ederler;

Günâhın aŋar aġlar eyler fiġân
Sehâb ile gûyâ ki ra'd-ı cihân (2850)

Budur evliyâ enbiyâ ḫaṣleti
Erenler gibi ḫayra ḳıl niyyeti (2851)

Bütün bunların ötesinde en ufak bir nasihatte bulunulsa hemen kabullenir, can kulağıyla nasihat edenin sözünü dinlerler. Büyüklükten ve gururdan tek bir emare bile yoktur. Bu nasihat karşısında utançlarından bütün vücutları terler, kendilerine hatırlatılan en ufak kötü huylarından o anda vazgeçerler;

Naṣîḥat sözi ḳalbine kâr ider
Keser kâr-ı 'iṣyânını 'âr ider (2852)

'Araḳ-rîz olur cismi eyler ḥicâb
Yaramaz ḫuyından ider ictinâb (2853)

Bu tür insanların felsefesi döğene elsiz, söğene dilsiz olmaktır. Kendilerine el uzatan ahmaklara karşılık vermek yerine sevap kapısını açtıkları için ellerini öpmeyi tercih ederler;

Seni dögse bönler uzatma zebân
Elüŋden gelürse elin öp hemân (2854)

İkinci Grup İnsan:

Bu fırkadaki insanlar durmadan başkalarına eziyet ederler ve bu yüzden halkın arasında kötü adla anılırlar;

İkincisi mûẕîlik eyler müdâm
İder kendü kendüyi bed-nâm-ı ʿâm (2855)

Bu insanlar, dikenli bir tarla gibi her an yanıbaşlarındaki insanların kalplerini kırar, onları gücendirirler;

Virür ḫâṭır-ı ʿâṭıra inkisâr
Şu yirler gibi kim bite anda ḫâr (2856)

Bu hünersizler sadece başka insanların değil babalarının bile elini öpmez, annelerinin sözüne boyun eğmezler;

Başın egmeyince anası eger
Babası elin öpmez ol bî-hüner (2858)

Onların işleri akrep gibi sokacak insan aramak ve her an başkalarıyla kavga etmektir;

Açar aġzını ʿayn-ı ʿakreb-mis̱âl
İder iller ile nizâʿ u cidâl (2859)

Devamlı surette başkalarına kin besler ve düşmanlık düşünürler. Kendilerinden güçsüz olanları döver, ağlatır, insanları üzerler;

Kimine ḥased kimine kin ider
Döger aġladur ḫalḳı ġamgîn ider (2860)

Ömürlerini kahır-bela içerisinde geçirir, kendilerine bile yarım saat huzur vermezler;

İder zehr-i ḳahr ile ʿömri mürûr
Buçuḳ sâʿat itmez cihânda ḥużûr (2861)

Bu insanlar asi ruhlu ve insanların en alçağıdırlar. Bu yüzden de bu tür insanlar ahirette köpek suretinde haşrolacaklardır;

Zihî merd-i ʿâṣî eşirrü'l-enâm
Ḳopar ṣûret-i segde rûz-ı ḳıyâm (2862)

Üçüncü Grup İnsan:

Üçüncü fırkaya mensup insanlar ortalıkta eşek gibi bön bön bakarak gezerler ve insanların aklına bir sürür soru getirirler;

Biri dâḫi ṭurur baḳar ḫar-miŝâl
Velî cümle ḥâli maḥall-i su'âl (2863)

Ne sorulsa sorulsun, hiç bir şeyden haberleri yoktur. Ne hayra yararlar ne şerre. Bir anlamda kafaları hiç bir şeye çalışmaz;

Neyi sorsaŋ andan olur bî-ḫaber
Vücûdı ne ḫayra ne şerre yarar (2864)

Bu tür insanlardan toplumda çok bulunur. Bunların tek başına gezecek bile halleri yoktur. Kendi başlarına her hangi bir işi becermekten acizdirler. Hep başkalarına muhtaçtırlar;

Gezer ḳara başına dermânı yoḳ
Bunuŋ gibinüŋ ḥadd ü pâyânı yoḳ (2865)

Bu insanlar ne dinden anlarlar, ne imandan. Bu yüzden de adları ayaklar altında gezer. Kendilerini herkese rezil ederler;

Ne dînini aŋlar ne îmânını
Çalar yirlere adını şanını (2866)

Bunlar, kara cahil oldukları halde kendilerini geliştirmeğe de yanaşmazlar. Bu tür insanların dostları da kendilerine benzer. Bunlarla ancak heva ve hevesine düşkün akılsız insanlar beraber olurlar;

Ne ögrenmek ister ne bilmek diler
Hevâ ehli câhiller ile yiler (2867)

Bu insanlar ahmak oldukları için aynı zamanda insafsızdırlar. Yaptıkları hataların farkına bile varmazlar. Böylece hayatlarını bir hiç uğruna heba ederler;

Ne cürmini aŋlar ne inṣâf ider
Nuḳûd-ı ḥayâtını isrâf ider (2868)

Denk gelir içlerinden birisi asker olursa, onu da beceremez. Çünkü savaş anında savaştan kaçar;

Ḫuṣûṣâ kimisi sipâhî geçer
Sefer olur ise seferden ḳaçar (2869)

Bu tip insanların başkalarına, karlarından çok zararları dokunur. Bunlar, halkın arasında aşağılık bir biçimde gezerler ve bu halleriyle tanınıp bilinmeleri kolay olur;

Olur aṣṣı senden ziyânı keṣ̱îr
Yürür ḫalḳ arasında ḫᵛâr u ḥaḳîr (2870)

Dördüncü Grup İnsan:

Dördüncü grup insanlar acaip mahluklardır. Bunları tanımak çok zordur. Çünkü bunlar insanların yüzlerine karşı devamlı güldükleri halde, gülücüklerinin altında çirkin bir surat taşırlar. Yüze gülerek başkalarının mallarını yerler, yine yüze gülere insanlar arasına nifak tohumları saçarlar;

Olur ḳısm-ı râbiʿ ʿacebden ʿaceb
Ḫoş-âmed ider varduġı yire hep (2871)

İlüŋ rîş-i ḫandeyle yir mâlini
Geçürür nifâḳ ile aḥvâlini (2872)

Bu tip insanların gözü paradan başka bir şey görmez. Hep kendi menfaatlerinin peşindedirler. Para için her türlü yalanı söylemekten kaçınmazlar;

Yanında yalanuŋ biŋi bir pula
Baḳar aḳçe derdiyle ṣaġa ṣola (2873)

Bunların dini imanı paradır. O hırsla her şeyi yapabilirler. Ele geçirdikleri parayı da kaybetmemek ve harcamamak için üzerine on kez düğün attıkları bir yere saklarlar. Böylece evlerinin bir köşesinde -sanki ahirete de taşıyabilecekmiş gibi- paradan bir kule oluştururlar. Paranın sıcaklığında uyumayı her şeye tercih ederler. Bu şekilde yalan dolanla elde ettikleri zenginlikleri ile kendilerine mutluluk sarayı inşa edebeliceklerini ve bu sarayda ebediyyen yaşayacaklarını zannederlerken ecel gelip onların ömürlerini ve mutluluklarını kısaltıverir;

Olur ḥırs ile dîni îmânı kim
Urur aḳçe başına on kez dügüm (2874)

Ḥarâm ile gûyâ ḥabâb-ı şarâb
Yapar ṭurmayup ḫânesinde ḳıbâb (2875)

Ṣafâ ile ḳaṣrını yapup gider
Ecel bir yaŋa ʿömrini ḳaṣr ider (2876)

Bu insanların yüzleri gaflet şarabıyla kızarmış, zenginlik ve para hırsından dolayı da gözleri kararmıştır. Artık başka hiç bir şeyi görecek halleri yoktur. Birisi kendilerine nasihat edecek, yaptıkları hatayı gösterecek olsa, bu insana yüzlerini karartır, onların sözünü dinlemeyi kabul etmezler;

Mey-i ġaflet ile ḳızarmış yüzi
Ḫaṭâsını görmez ḳararmış gözi (2877)

İşidürse naṣṣ-ı naṣîḥat sözin
Ḳarardur ḍurur nâme gibi yüzin (2878)

Beşinci Grup İnsan:

Beşinci fırkadaki insanlar sanatlarıyla meşhurdurlar. Onlar yaptıkları iş uğruna eziyet çekmekten hoşlanırlar;

Bişinci niçe ehl-i ṣan'at olur
Ḥużûrı belâ vü meşaḳḳat olur (2879)

Bunlar içlerinin ve dış görünüşlerinin pis olmasına aldırmazlar. Çünkü zihinleri hep yaptıkları işle meşguldür;

Mülevveṡ çepel bâṭın u ẓâhiri
İşinde gücinde olur ḫâṭırı (2880)

Bu şekilde kendilerini o kadar çok işlerine kaptırmışlardır, bu yüzden o kadar gaflete düşmüşlerdir ki dinleri imanları yaptıkları işleri olmuştur. Bu dünyaya kendilerini çok fazla kaptırdıkları için öbür dünyayı düşünemez hale gelmişlerdir;

Gezer bilmez îmân u İslâm'ını
Elinden ḳomaz ġafletî câmını (2881)

Başları ancak düştüklerinde yere değer hale gelmiş, namazı niyazı unutmuşlardır;

Namâzın ḳor uymaz muṣallâlara
Başı düşmeyince ṭoḳunmaz yire (2882)

Bu insanlar, iyi yaptıklarını zannederek işlerine çok düştüklerinden, artık ibadetleri bile işleri olduğundan, ona tapmaya başladıklarından kendilerini dünya gamından kurtaramadan ölür giderler. Çünkü insanın dünyaki işleri ancak ölünce biter;

ʿİbâdet yirine ṣenâʿat ider
Bu derd ü belâ ile ölür gider (2883)

Ömürlerini faydalı işlere adadıklarını zannederken farkında olmadan hazan yaprağı gibi çürür giderler. Yine farkında olmadan imanlarını da kaybettiklerinden cenazeleri de insanlara ağır bir yük olur. Onlar, artık mezara değil bir kafir gibi sadece ölüm çukuruna girerler. Mahalle imamı da bu tür insanların imanlarıyla öldüklerini zannederek, cenaze törenlerinde bütün dini vecibeleri yerine getirir fakat aslında boşuna zahmet çekmiş olur. Bu tür insanların mahşerde el içine çıkacak yüzleri kalmamıştır;

Çürür ʿömri mânend-i berg-i ḫazân
Ölüsi olur ḫalḳa bâr-ı girân (2884)

Ten-i cîfesi bir çuḳura girer
Maḥalle imâmına zaḥmet virür (2885)

İl içinde maḥşerde ḳalmaz yüzi
Ṭoyurmaz bir uġurdan olsa yüzi (2886)

Altıncı Grup İnsan:

Altıncı fırkadakiler; aslında sadece makam ve mevkice büyük bir kişinin kölesi olmaktan öte bir meziyetleri olmadığı halde kendilerinden başka hiç kimseyi beğenmeyen insanlardır;

Olur sâdisinci ekâbir ḳulı
Begenmez ili kendüsinden ulı (2887)

Bu insanlar kazık yutmuş gibidirler. Gururlarından dolayı, sahiplerinden başka hiç kimsenin önünde boyun eğmezler;

Ḳazıḳ yutmışa beŋzer anlar müdâm
Egilmez tevâżuʿla virmez selâm (2888)

Sahiplerinin gücüne güvenerek önüne çıkan herkesi kırar geçirir bütün insanlara lalasıymış gibi davranırlar;

İder ḫâṭırın her kişinüŋ melûl
Lalasına söyler gibi söyler ol (2889)

Kendilerini değil, sahiplerini görmeğe dosdoğru fakat hediyesi az bir insan gelse, sahiplerinin adına fakat sahiplerinin haberi yokken o insanları atlatır, geri gönderirler. Hele bir de kendilerine rüşvet verilmezse gelen kişinin o kölenin efendisini görmesi hayal olur;

O kim ṭoġrıdur armaġanı ḳalîl
Ṣavar ok gibi gözden eyler ẕelîl (2890)

Gelen aḳçe virmezse kendüsine
Buluşdurmaz anı efendisine (2891)

Efendisinin gücünü kullanarak insanlara eziyet eden bu alçakların bir gün gelir efendileri ölüverirse, ellerindeki her şeyi kaybederler, insanların ayaklarının altında gezen birer süprüntü durumuna düşerler. Çünkü kendilerine ait hiç bir kıymet-i harbiyesi olmayan bu insanlar, sadece efendilerinin gücünü kullanmaktadırlar;

Efendisine irse nâ-gâh ecel
Dögerler sögerler yürür mübteẕel (2892)

Başkalarının sırtından geçindikleri fakat görevlerini de kötüye kullandıkları için sırtlarını dayadıkları insanlar sayesinde mutlu geçirdikleri zamanlar, daha sonra yaşayacakları üzüntülere değmeyecektir;

Melâline degmez geçen şenligi
Melâmet ider anı güdenligi (2893)

Ehl-i yakîn mertebesine ulaşan insanlar, bunları yakından tanıdıkları için bu tür insanlara yakın olmaktan o derece uzak dururlar;

Ṭarîḳ-ı ṭarîḳatde ehl-i yaḳîn
Bunuŋ gibi eşḫâsa olmaz yaḳîn (2894)

Yedinci Grup İnsan:

Son fırkadaki insanlar din düşmanıdırlar. Bunların hayaları azdır. Yani bu grupta yer alan insanlar müşriklerdir;

Yedinci bölük oldı aʿdâ-i dîn
Ḳalîlü'l-ḥayâ yaʿni kim müşrikîn (2895)

Daha önce bahsedilen bazı fırkalardaki insanlar gibi bunları tanımak zor değildir. Çünkü bunların adları bellidir. Bunlardan bir bölüğü hristiyan diğer kısmı da yahudidirler. Hristiyanlar Allah'ın ayetleriyle lanetlenmiş insanlardır. Bu yüzden bunların küçüğü de büyüğü de şaşkındır, yoldan çıkmıştır. Yahudilerin ise yaptıkları bütün işler beyhudedir. Doğru dürüst hiç bir halleri yoktur. Ya tamahkarlık ederler, ya gayret etmeden kazanmağa çalışırlar ya da hile ile işlerini halletmek isterler. Üzerlerindeki sarı elbiseler onların açık açık tanınmasına sebep olurlar. Gittikleri her yerde karışıklık çıkarırlar;

Naṣârâ ki naṣṣ ile mel'ûndur
Ṣıġâr u kibâr ile maġbûndur (2896)

Yehûdâ ki beyhûde evżâ'ı var
Ṭama'kâr u bî-ġayret ü ḥîlekâr (2897)

Ṣarı çalması ile âteş-miṣâl
Virür gördügi ḫâneye iḫtilâl (2898)

İnsanın bu grupta yer alan insanların hiç birisine itimat etmemesi gerekir. Çünük bunların kadını da erkeği de fesat yuvalarının başıdır;

Firenge ṣakın eyleme i'timâd
Eri 'avratı olur ümmü'l-fesâd (2899)

Kişi bu grupta yer alan insanların kölelerini de kendisine köle olarak seçmemelidir. Çünkü onlar insanın değil fırsatların kölesidirler. Her an kendi menfaatleri için fırsat kollarlar;

Ḳulını esîrini ḳılma ḳabûl
Ki 'âlemde fırsat esîridür ol (2900)

Bu alçak yaradılışlı insanlara hiç bir halukarda iyi gözle bakılmamalıdır. Çünkü özünde meyve verme özelliği taşımayan ağaçtan meyve beklemek ne derece beyhudeyse bunlardan herhangi birinin de bir gün iyi olacağını düşünmek o derece yanlıştır. Hakk'ın düşmanı olandan dost edinmek yapılacak en büyük hatalardan bir tanesidir;

Bu ecnâs-ı encâsa itme naẓar
Yimiş virmez aṣlâ aṣılsız şecer (2901)

Saŋa dost olmaz Ḥaḳ'uŋ düşmeni
Bulardan biri ile cân u teni (2902)

d. Kadın-Erkek

İnsanın eş olarak seçtiği insan onun namusudur. Kendi hayatından önce korumakla yükümlü olduğu emanet, namusu olan o insandır. Bu amaçla eşini mümkün olduğunca haram gözlerden sakınması gerekir. Bu çok ince ve çok dikkat edilmesi gereken bir noktadır. Bir kere ellerin diline düştü mü bir daha yuvasına sahip olabilmesi ve yuvasında huzur bulması çok zor olacaktır. Böyle bir duruma düşmemek için de insan tedbirini baştan almalı, paçasını karısına kaptırmamalıdır.

Paçasını baştan karısına kaptıran insan ağır bir mihnet altına girmiş demektir ki bu insan alçak bir insandır. Çünkü onun isteği ile yeri gelir karısını ata binmesine izin verir

zina ehlinin söz atmasına sebep olur. Yanında kölesini de gönderse artık adı ve şanı yerlerde olacaktır. Zira o köle de bir erkektir. Karısını ata bindirir indirirken ister istemez onunla uygunsuz durumlarla karşılaşacaktır. Karısının topuğundan tutmak zorunda kalacak, hizmet olsun diye eteğini altına sıkıştırmaya çalışacak, attan indirirken koluna girecektir. Bütün bunlara izin veren kadında ne din, ne de haya aramak mümkün değildir;

O şaḫıṣ denîdür ki bir ʿavrata
Musaḫḫir ola uğrıya miḥnete (2173)

Ata bindire ʿavratın dâ'imâ
Aŋa söz ata yolda ehl-i zinâ (2174)

Bile ḳoşa yanınca oğlanını
Çala yirlere adını ṣanını (2175)

Ata bindürürken ṭopuğın ṣıḳa
Etegini altı yanında ṭaḳa (2176)

Ḳaçan atdan indirse ol bayını
Gire ḳoltuğına ala pâyını (2177)

O ʿavrat ki bu işe vire rıżâ
Ne dîn ola anda ne ḫavf u ḥayâ (2178)

Dinden imandan anlamayan, haya perdesi bir kere yırtılan kadın, peçesini başka erkeklerin yanında açmakta bir beis görmeyecek, yanına bütün kölelerini alarak yürüyüşe çıkmağa kalkışacak, güvercin alayı gibi yanında beş on cariye olduğu halde sokaklarda yürüyecek, salına salına yürüyerek bütün dikkatleri üzerine toplayacak, sebepsiz yere evinden çıkarak komşu komşu gezecek ve bu arada yüzünü bütün erkeklere gösterecek ve herkes birbirine bu şu adamın karısıdır diye işaret edecek, böylece kocasının ve namusunun ağızlarda sakız olmasına sebep olacaktır;

Peçesin aça ṣuratın göstere
Yüzi ḫalḳ arasında düşe yire (2179)

Eri ḳulların yanına ṭaḳına
Gide ardına baḳına baḳına (2180)

Biş on câriyeyle geze her zamân
Gügercin alayına döner hemân (2181)

Uşûle uyar gibi reftâr ide
İle şîve vü nâzın iẓhâr ide (2182)

Yüzin göre nâ-maḥremüŋ rûz u şeb
Geze koŋşıdan koŋşıya bî-sebeb (2183)

Diye yolda gördikçe her nekbeti
Budur ol fülân kimsenüŋ ʿavratı (2184)

Yine haya perdesi bir kere yırtılan kadın; bu akrabam, bu kölem, bu komşum diyerek bütün erkekleri evine almakta beis görmez ve bir kere paçasını karısına kaptıran insanın da evine giren çıkandan haberi olmaz;

Bu ḳavmüm bu ḳulum bu ḳoŋşum diyü
Evine ṣoḳar ṭaşradan içerü (2186)

Belâ gelsün ol şaḫsa kim dâ'imâ
Girenden çıḳandan ḫabîr olmıya (2187)

Böyle bir adam, karısının eşeği gibidir. Görevi, sadece karısının söylediklerine baş eğmekten ibarettir. Karısının sözünden dışarı çıkmayan insan, boynuzlu olmaktan kurtulamaz. Böyle kalmağa devam ettiği sürece de boynuzu büyüyecek, serpilip gelişecektir. O insanın yardımcısı artık nursuzlar olacaktır. Kulağını her türlü söze, gözlerini de her gördüğüne kapatmaktan başka çaresi yoktur;

Olur bir çepel ʿavratuŋ merkebi
Başın ṣalar aḫfeş keçisi gibi (2189)

Ol âhû baḳar ʿavratı sözine
Egilür girer boynuzı gözine (2190)

Teraḳḳî bulur ṣanʿatı dâ'imâ
Olur gergedân-ı ḳażâ-i ḳażâ (2191)

Anuŋ ʿayn-ı naṣrîsi bî-nûr olur
Ḳulağı ṣağır gözleri kör olur (2192)

İşveli, oynak olan kadın güneş bile olsa ona bakmamalıdır. Başını hareminden dışarı çıkaran, gelen geçene kendisini gösteren kadından insana hayır gelmez. Bu tip kadınlarla baştan evlenmemelidir. Çünkü böyle yapan insan kumaşını pazara çıkaran esnaf gibi her zaman onun peşinden koşturmak, yaptıklarını denetlemek zorunda kalacaktır. Zinaya baştan hevesli olan kadın insanların içinde gezmekte bir beis görmez.
Böylesini evlendikten sonra da uslandırmak mümkün değildir;

Şu ʿavrat ki oynarça başlu ola
Eger şems ise dâḫi baḳma aŋa (2193)

Şu servüŋ ki başı ḥaremden çıḳar
Hevâ ehli yoldan geçerken baḳar (2194)

Ḳumaşını bâzâra viren kişi
Olur müşterîsin gözetmek işi (2195)

Şu zen kim zinâya çeker intiẓâr
İder kes̱ret-i nâs içinde güẕâr (2196)

Kendisi ve ailesi böyle olmadığı halde böyle ailelerle oturup kalkan, onlarla dostluk kuran insanın içinde de fesat var ve bu yüzden onlarla dostluktan hoşlanıyor demektir. Böylesi aileler veba hastalığı gibidirler. Çok kısa sürede yayılma imkanı bulurlar. Bunlardan kurtuluşun tek çaresi ise, cemiyeti de korumak için onları yok etmek olacaktır;

Bu ḳavm ile şol kim ide ittiḥâd
Dımâġında vardur anuŋ da fesâd (2197)

Kesilse yasaġ olsa ehl-i zinâ
Cihândan ibâ eyler idi vebâ (2199)

Böyleleri öğüt de dinlemezler. Şayet öğüt vermeğe kalkan olursa ona düşmanlık beslerler;

Bunuŋ gibiye pend idерseŋ eger
Yalan şâhid olur ʿadâvet ider (2200)

İnsanda şayet biraz erkeklik varsa çevresindeki örneklerden ibret almalı, ailesine sahip çıkmalı ve şeytanın hilelerinden kendisini emin kılmalıdır. Kadın kısmının yeri her zaman evi olmalıdır. Gerekli olmadan başını evinden dışarı çıkarmamalıdır. Çünkü o bir hazinedir ve her hazinenin peşinde koşan haramileri mutlaka olacaktır;

Recûliyyetüŋ var ise ʿibret al
Ṣaḳın âl-i şeyṭân ider saŋa âl (2218)

Nisâ ḳısmı olmaḳ gerek her zamân
Muʿammâ gibi beyt içinde nihân (2219)

Evüŋ ḳıl ḥelâlüŋe dârü'l-ḳarâr
Bu genc-i nihânuŋ ḥarâmîsi var (2220)

Domuz etinin haram olmasının sebebi diğer hayvanlar gibi eşlerini hemcinslerinden sakınmamaları ve birbirlerinin önünde eşleri ile cima etmelerinden kaynaklanır. Domuz dışındaki hayvanlar eşleri için kavga eder, hemcinslerinden eşlerini sakınırlar. Domuz oğlu domuz olan, yaratılışında domuz tiyneti taşıyan insanlar da eşlerini başkalarından sakınmazlar. Sakınmadıkları gibi de öğüt vermeğe kalksan kulak asmazlar;

Ḥarâm oldı insân ḫınzır eti
Nedür aŋladuŋ mı anuŋ ḥikmeti (2222)

Biri biri yanında eyler cimâʿ
Dişisini ḳısḳanmaz itmez nizâʿ(2223)

Bunuŋ ġayrı ḥayvânda olmaz bu ḥâl
İder gördügi gibi ceng ü cidâl (2224)

Ṣaḳınmaz niçe ṭoŋuz oġlı ṭoŋuz
Ḳulağına girmez bunuŋ gibi söz (2226)

Kahpe olan kadınlar fazlasıyla eşkiya olurlar. Ahmak olan insanı şakayla karışık mağlup ve mahcup ederler. Ancak ebter ve eşek olan insan da gider böyle kahpelere müşteri olur;

Olur ḳaḥpe zenler ziyâdẹ şaḳî
Laṭîfeyle maġlûb ider aḥmaḳı (2272)

Beşer ḳısmınuŋ ebteri vü ḫarı
Baḳar ḳaḥpe-vâta olur müşterî (2273)

Kahpe olan kadın hileyle erkeğini sersemleştirir ve one eşeğin burnunu yedirir. Karısının hilesiyle ahmaklaşan adam karısının işlediği suçu düşünemez de kendisinin suçlu olduğunu zanneder;

Erin ḳaḥpe mekr ile eyler seme
Yidürür eşek bînisin âdeme (2284)

Ḥamâḳat gelür aŋa bî-rây olur
Ḳabâḥat ider ḫalḳa rüsvây olur (2285)

İnsan ne zampara olup, başkalarından utancına gölge gibi yerlerde sürünmeli, ne de cahillik yapıp kötü insanlara görünmelidir;

Ne zen-pâre ol sâye gibi sürin
Ne cehl ile ʿayn-ı ʿâvâne görin (2308)

Şayet erkek, zamparalık yaparak, kadınların peşinden koşmayı bırakmazsa sonunda sıkıntı çekmeğe mahkum olur. Kendisini perişan ettiği yetmezmiş gibi bu tür insanların birbirlerine de zararları dokunur. Nefsine uyan insanların işlerini gaflet uykusu bitiriverir;

Ḳomaz merd-i zen-pâre güdenligi
Ṣoŋında melâlet olur şenligi (2348)

Perîşân olur zevḳ-i cemʿiyyeti
Biri birine ṭoḳınur nekbeti (2349)

Bu nefsine uymışlaruŋ ṣubḥ u şâm
İder ḫ̮ᵛâb-ı ġaflet işini tamâm (2350)

Rezil olanların sırtlarına karıları biner onları birer eşek gibi kullanırlar. Bu tür insanların hayatları boyunca çalışıp çabaladıkları karıları sayesinde boşa çıkar;

Sefîhüŋ biner üstine ʿavratı
Dökilür yire mîve-i ġayreti (2981)

Güneş de Arapça gramerde semai münnes kabul edilir. Bu yüzdendir ki kadın gibi bakanın gözlerini yakar;

Semâʿî mü'enneṣdür âftâb
Baḳan gözler aŋa olur pürʿaẕâb (2982)

İşlerinde çok başarılı olan nice erkek vardır ki evde karılarına sakallarını yoldurtmaktan kendilerini kurtaramazlar. Böylelerinin sakallarını sakal zannetmemek gerekir. Çünkü onlar sakal değil eşeğin kuyruğudur, ancak eşeğin kuyruğu çekilmeğe yakışır. Hilekar olan kadına aldanmamak gerekir. Böyle bir kadına aldanıp da onunla hayatını geçirmek zorunda kalanlar, hayatları boyunca kendilerini alçaltıcı sözlerin muhatabı olmuşlar demektir;

ʿAcebdür niçe iş eri nâ-bekâr
İder evde kîne ṣaḳalın yolar (2983)

O dünbâl-ı ḫardur ṣaḳal sanmaŋuz
Zenüŋ ḥîlekârına aldanmaŋuz (2984)

Anuŋ gibi zenle dirilen tırıl
Bunun gibi sözlerden olmaz hacîl (2985)

e. Evlilik ve Karı-Koca İlişkileri

İnsanın evlat sahibi olabilmesi için evlenmesi gerekmektedir. Evlat sahibi olmak da bu dünyada ad bırakmak, neslini devam ettirmek için şarttır;

Te'ehhül münâsibdür evlâd içün
Ne evlâd ʿâlemde bir ʿâd içün (1995)

İnsanın tek başına iken beş on olması mutluluğu, insana ömür boyu yetecek bir mutluluktur. İnsan evlad ü iyalinin çok olmasından korkmamalıdır. Böylesine bir korkuyu içinde taşıyıp da güvercinin doğandan kaçtığı gibi kaçmamak lazımdır;

Cihânda yiter bu sa'âdet saŋa
Bir iken biş on olasın dâ'imâ (1996)

'İyâlüŋ çoġ olursa itme cedel
Ṭoġandan kebûter gibi ḳaçma gel (1997)

İnsan evlilikten ve çoluk çocuk sahibi olmaktan çekinmemelidir. Ancak eşini iyi seçmelidir. Çünkü; hayatta her türlü derde katlanılır. Fakat kadın derdi öylesine bir derttir ki insanın ömrünü yer bitirir. İnsan bu dertten ömür boyu başını çıkaramaz

Dişi ġuṣṣası erre-i 'ömr olur
Zamânuŋ ġam ile nihâyet bulur (2010)

İnsan kadının hilesini hiç bir zaman hayır diyemez fakat zaman olur ki hile işinde erkekler de kadınlardan aşağı kalmazlar;

Kişi 'avratuŋ mekrine lâ dimez
Yiri gelse er dâḫi eksik ḳomaz (2144)

Ağzında fil gibi iki dişi bile kalmış olsa insan, kadının sözüne inanmamalıdır;

İnanma dişi ḳısmına ey kişi
Gerek fil gibi ḳala iki dişi (2162)

Bu dünyada kadın sözünü dinleyen hakikatte huy itibariyle kadın gibidir. Karısının sözünü dinleyene erkeklik adı haram olur. Ancak beyinlerinde delilik olanlar akılları kısa olanların sözü karşısında aciz kalırlar. Dünyada iki ses erkeğe azap verir; bunlardan birisi kadın sesi, diğeri köpek havlamasıdır. Sadece kadınların değil Resûlullah'ın hadisinde belirttiği gibi kadın gibi olan, sözünü tutmayanların da sözünü dinlemek insana züldür;

Cihân içre 'avrat sözine uyan
Ḥaḳîḳatde 'avrat gibidür hemân (2166)

Ḥelâli sözine uyana müdâm
Olur ḥâṣılı erlik adı ḥarâm (2167)

Dimâġında anuŋ ki vardur cünûn
Olur nâḳıṣatu'l-'uḳûla zebûn (2169)

Ṣadâ-i zenân ile ṣavt-ı kilâb
Gelür merd-i meydâna 'ayn-ı 'aẕâb (2170)

Ḥadîs̱-i Resûl'ün ḫaber-dârı ol
Sözinüŋ eri olanuŋ yâri ol (2171)

Paçasını hanımına kaptırıp onun yüzünden eziyet çekmeğe razı olan insan alçak insandır;

O şaḫış denîdür ki bir ʿavrata
Musaḫḫir ola uğrıya miḥnete (2173)

Kumaşını pazara veren kişi onun müşterisini gözetmek durumundadır. Bu yüzden hanımını rahatça el içine çıkaran insan aynı zamanda ona sahip olma gibi bir sıkıntının içine düşecektir;

Ḳumaşını bâzâra viren kişi
Olur müşterîsin gözetmek işi (2195)

Aşağıda sayılacak özellikler aranmadan bir evlilik yapılırsa insanın ömrünü kavga gürültü içerisinde geçirmesi kaçınılmaz olacaktır. Böyle bir evlilik yapmaktansa bu sevdayı bırakıp evlenmemek tercih edilecek en kısa yol olmalıdır. İnsan aradığı kadınla evlenip de bir olan şeytanının sayısını ikiye çıkarmamalıdır;

Ne eylerseŋ eyle bu sevdâyı ḳo
Nizâʿ itme zinhâr ġavġâyı ḳo (2019)

Yanar oda atma ṣaḳın cânuŋı
Bir iken iki itme şeyṭânuŋı (2074)

Peki eş seçiminde dikkat edilmesi gereken özellikler nelerdir;

f. Evlenilecek Kadında Aranması Gereken Özellikler

f.a. Güzellik:

Kadın güzel olmalıdır ki erkeğin aşkına bir vesile olsun. Evleneceği kadının güzel olmasına dikkat etmeyen erkek güneşten kaçarak gölgede yaşamayı tercih eden insan gibidir. Güzelliklere isteyerek gözünü kapatmış demektir;

Şu şarṭ ile ammâ cemîle ola
Senüŋʿışḳuŋa bir vesîle ola (1998)

Güzel ṣûrete olmıyan diḳḳati
Güneşden ḳaçan sâyedür ḫilḳati (1999)

f.b. Genç Olma:

Evlenilecek kadın genç olmalı ki insanın hanesine bir hazine gibi gelmeli;

Ḳarı olmıya ġonceveş genc ola
Gele ṣadr-ı vîrânuŋa künc ola (2000)

Ağzında dişi kalmamış, saçı başı ağarmış, yaşı yüze varmış, burnundan midye gibi sümükler akan, gözünün istiridye gibi ağı dışarı çıkmış olan, yüzü sadef kabı gibi buruş buruş olan bir kadınla herhalde kimse evlenmek istemez;

Dehânında yoḳ ol ḳarınuŋ dişi
Aġarmış başı yüze yitmiş yaşı (2007)

Sümüklü olur burnı midye gibi
Gözi aġ olur istiridye gibi (2008)

Ṣadef ḳabı gibi buruşmış yaŋaḳ
Ki dendânı dürrinden olmış ıraḳ (2009)

Erkekler eskidikçe parlayan ay ve güneş gibi yaşlandıkça nûrânileşirler. Buna mukabil; kadınlar yaşlandıkça çirkinleşirler. Her ne kadar süslenerek çirkinliklerini yok etmeğe çalışsalar da üzerlerindeki kasaveti yok etmek mümkün değildir. Erkeğin yaşlı olmasında zarar yoktur. Fakat tersi hiç hoş olmayacaktır;

Ḳocadıḳça nûrâni olur ricâl
Mis̲âl-i meh ü mihr-i rûşen-cemâl (2015)

Ḳarılar yaşadıḳça çirkin olur
Muḳassî olur gerçi tezyîn olur (2016)

Allah'ın Hz. Havva'yı Hz. Adem'in etinden yarattığı unutulmamalıdır;

Zamân ile Ḥavvâ'yı ol Müsteʿân
Binâ ḳıldı Âdem etinden ʿayân (2017)

Et kısmı bayatladıkça kurur. Üzerind olan bütün çekiciliği ve güzelliği kaybeder;

Bayat olsa et ḳısmı olur ḳadîd
İder zînet ü sûretin nâ-bedîd (2018)

f.c. Neslinin Temiz Olması:

Neslinde her hangi bir karışıklık olan, hergangi bir bozukluk olan kadına yaklaşılmamalıdır. Unutulmamalıdır ki Eflak ve Boğdan atı hiç bir zaman Arap aygırı doğuramaz. Nesli temiz olmayandan temiz bir nesil beklemek hata olur;

Ulaşma leke kimsenüŋ nesline
Bulaşma ıraġ ol necis aṣlına (2001)

Şol Eflâḳ u Boġdan atı dâ'imâ
ʿArab ayġırını ṭoġurmaz saŋa (2002)

Nankör, vefasız olan bir kadına bakılmamalıdır. Çünkü onun soyunda mutlaka bir bozukluk var demektir;

İŋen baḳma ol ḫâ'in-i ḫâ'ife
Odur egriden ḫalḳ olan ṭâ'ife (2013)

f.d. Maddi ve Manevi Bakımdan Erkeğe Denk Olma:

Evlenilecek kadın, çevrenin ileri gelenlerinden birinin kızı olursa böyle bir evliliği kesinlikle kabul etmemek lazımdır. Çünkü böyle birinin kızı, babasının gücünden dolayı dilini çok uzatsa erkek sözünü kesmek, ona cevap vermemek durumunda kalır. Böyle bir kadının saçının her teli erkeğin ağzına bağlanacak bir bağ olur. Böyle birisi erkeğin üstüne çıkmaktan, onu ezmekten çekinmez. Böyle büyük bir aile, kızlarıyla evlenilmesine razı olurlar fakat daha sonra insanı şaşkına çevirirler. Yapmadıkları eziyeti bırakmazlar;

Zenne kim ekâbirden ola sened
Ḳabûl itme zinhâr anı eyle red (2003)

Zebânın dırâz eylese ey faḳîr
Senüŋ olur el-ḳıṣṣa sözüŋ ḳaṣîr (2004)

Olur saçınuŋ her ḳılı dil baġı
Biner üstüŋe ṣaḳın altuŋdaġı (2005)

Ekâbir dem olur virür bir ḳarı
Ara yirde maġbûn ider bir eri (2006)

Şayet insan karısını büyük mevkili bir aileden seçerse ömrünün sonuna kadar korku içinde yaşamak zorunda kalır;

Ekâbirden alsa kişi ʿavratı
Dükenmez anuŋ ḫavfla ḫaşyeti (2053)

f.e. Kara ve Kuru Olmama:

Şayet evlenelicek kadın kara ve kuru olursa, onun erkeği ömür boyu sıkıntılar içinde eriyip gidecektir. Böyle bir kadının sadece görünüşü değil huyu da kötü olacaktır. Şayet yolda yürürken erkeği, elinden tutmaya kalksa dilli düdük gibi inlemeye başlar. Tabi hangi elinden tutabilecekse! Bir dirhem et bin ayıp örter düsturu akılda bulundurulmalıdır;

Ḳurı olsa vü ḳara olsa ḳarı
Erir mum gibi miḥnet ile eri (2011)

Ḫuṣûṣâ yürürken elin alalar
İde dillü düdük gibi nâleler (2012)

g. Oğlan ve Oğlancılık

Şair eserde, devrinde yapılan bu yüz karası işi ve onun çirkinlikleri anlatmağa özel ihtimam göstermiş ve bu tür insanlar için bir makam ayırmıştır (On ikinci makam).

Eserden, bu dönemde toplum arasında oğlancılığın çok yaygınlaştığının, toplumun hemen her kesiminde ve her mertebedeki insanlar arasında bu işi yapanlara rastlandığının anlatıldığına şahit olmaktayız. Bu tür insanlar arasında hacılara, hocalara, kadılara rastlandığı gibi sûfî görünüşlü şeytanlara ve velî görüntüsü altındaki münafıklara da tesadüf edildiği ifade edilmektedir;

Kime ḥâcı dirseŋ ʿacebdür bu dem
Çıḳar ḳoltuğında anuŋ bir ṣanem (2351)

Ki yaʿnî nihânîce dil-ber sever
Olur ḫânesi burc-ı şems ü ḳamer (2352)

Müderris olan cân virür cân alur
Kitâbın ṣatar dil-ber oğlan alur (2353)

Ḳużâtuŋ kimi ḳâtı maġbûn olur
Varur bir ulu şehre ṭâʿûn olur (2354)

Müselmanlıġuŋ alur oġlanını
Cehennem odına atar cânını (2355)

Niçe ṣûfî olur ki şeyṭân olur
Ṣaḳal anda pâ-bend-i cânân olur (2356)

Münâfiḳ geçer sen ṣanursın velî
İnan ḳalmadı kimseye ḥâṣılı (2357)

Aŋar gül budaġın miṣâl-i ṣabâ
Ḳonar aŋa mânend-i mürġ-i belâ (2358)

Yaḳar bir gümüş servi ṣarṣar-miṣâl
Ne eylerse eyler ider pâymâl (2359)

Fakat bu tür insanların, toplumun ve şairin gözünde hiç de makbul olmadıklarını görmekteyiz. Şair böylelerini, kendilerini nefs-i emmâre yılanına sokturmuş insanlar olarak görmektedir;

Bulur nefs-i emmârenüŋ mârını
Aŋa ṣoḳdurur cism-i dildârını (2360)

Böylesi insanlar, bir pula bin yalan söyleyebilecek yaradılışlı oldukları gibi bunların hepsi doğru yolda sebat etmesini bilmeyen, nursuz insanlardır;

Olur arada bir pula biŋ durûġ
Ḳamu bî-ṣebât u ḳamu bî-fürûġ (2361)

Çünkü bu reziller yalan söyleyerek masum oğlanları aldatmakta ve böylece ancak Yezid'e ve Firavun'a yakışacak bir işi irtikab etmektedirler;

Yalân ile oġlancıġ aldar pelîd
Zihî kâr-ı Fir'avn u fi'l-i Yezîd (2362)

Bu tür insanların abdestle namazla işleri olmadığı gibi bunlarda doğruluk da aranamaz. Zaten bu halleriyle gerçek yiğitlere de yer bırakmazlar;

Ṣalâḥ u ṣalâta iŋen yüz yumaz
Levend ü mübâḥîlere yir ḳomaz (2363)

Kendisini böyle bir pisliğe bulaştırmış insan bir daha ondan uzaklaşamaz. Çünkü bu öyle bir hastalıktır ki zaman geçtikçe insanı sarar;

Bu 'ömre sürer bir maraẓdur kişi
Ḳocaldıḳça artuġ ider bu işi (2364)

Bunların parasına ve puluna aldanan temiz yüzlü oğlanların yüzleri bir daha kalkmamak üzere yere düşer;

Güneş gibi aldansa sîm ü zere
Düşer sâde rûnuŋ yüzi yirlere (2365)

İdeal insan, gerçekten olgun insan; evi böyle tertemiz yüzlü oğlanlarla dolsa bile onların yüzlerine bakmaz. Çünkü onun peri yüzlü bir yari vardır ve ona isyan etmeyi aklının ucundan bile geçirmez. Zaten böylesine olgun insanların peşinden koşan, ona talip olan da çok olur. Ama o her şeye rağmen sevgisine sadık kalmasını bilir;

Kemâl ehli olur ki ṭoġrı olur
Evi sâde-rûlarla memlû olur (2366)

Bulur bir perî yüzlü yâre vuṣûl
Aŋa ʿayn-ı ʿisyânla baḳmaz ol (2367)

Kemâl ehlinüŋ çoġ olur ṭâlibi
Yaġar aŋa maḥbûb yaġmur gibi (2368)

Eğri olan, dosdoğru yolda gitmesini bilmeyen insanlara ayıplama, kınama ve soru sorma kar etmediği gibi, cetvel gibi dosdoğru olan, hayatında en ufak bir sapma bulunmayan insanlara da en ufak bir aşağılık atfetmek mümkün değildir;

Ne egrilere eyle ṭaʿn u su'âl
Ne ṭoġrılara eyle dûn iḥtimâl (2369)

Gece gündüz işi oğlan kovalamak, onları avlamak olan insandan, temiz yüzlü kişiler kaçarlar, uzak dururlar ve o insana iki cihanda da düşman olurlar. Aksine hırsının esiri olmayan insanın başına da güzeller ve güzellikler öylesine üşüşürler ki doğruluğunun sağladığı bu mükafata insan kendisi bile şaşırır;

Her oġlan ḳovandan ḳaçar sâde-rû
Olur aŋa iki cihânda ʿadû (2375)

Ḥarîṣ olmayana güzeller üşer
Görür ṭoġrılıġını güler düşer (2376)

Haram lokma yiyen insanlar halkı utandırırlar. Böylelerinin na yanına gitmeli, ne de onlarla konuşmalıdır;

Ḥarâm-ẕâde ḫalḳı ider şermsâr
Anuŋla ne söyleş ne yanına var (2384)

Şayet oğlan ahmak olursa her önüne gelen onu aldatır ve halk arasında bir pislik olarak yaşamak zorunda kalır. Eğer uyanık olursa havadan nem kapar bir halde yaşar ve bütün oğlancılara kapısını kapatır;

Ne murdâr olur oğlanuŋ aḥmaḳı
İl içinde aldar yürür her şaḳî (2391)

Bulutdan şu gül yüzlü kim nem ḳapar
Ġulam-pâreye ḳapusını yapar (2392)

Oğlanı kucaklarına düşürmek, onu kandırmak isteyen kimseler, kolayca kandırabilmek için onun yumuşak huylu ve yumuşak başlı olduğu hikayesini halk arasında yayarlar;

Şol oğlan ki iller dişini biler
Mülâyimligi ḳıṣṣasını dizer (2393)

Şayet oğlanın içinde kendisiyle beraber olmak isteyenlere karşı bir istek varsa, onda var olan sermaye onun arzu ettiği işe kavuşmasına imkan hazırlar;

Şu dil-ber ki ʿuşşâḳa meyyâl olur
Metâʿı viṣâline dellâl olur (2395)

Dilini tutmasını bilmeyen oğlan, dili sayesinde kendisini oğlancılara satmaktan kurtulamaz;

Şu hîzin ki perhîzi yoḳ söz atar
Ġulam-pâreye kendüsini ṣatar (2396)

Şayet oğlan halk arasında çok dolaşırsa alçak insanların kendisini dost edinmesinden kurtulamaz. Böylece her kara yüzlü kendisini şarapla aldatır bundan sonra da kendisine bulaşan yüz karalığı ömür boyu peşini bırakmaz;

Ne müşkildür ey emred geştini
Muṣâḥib idine edânî seni (2397)

Ḳıla her siyeh-rû şarâb ile al
Ṭura bu siyeh ṣarḳa kâkül-mis̱âl (2398)

Şayet bu işi, kendisine iş edinenler olursa bunlar ellerin maskarası olmaktan kurtulamazlar ve ömür boyu yemiş ağacı gibi utançlarından yere bakmak zorunda kalırlar. Böyle bir gamı yüklenip de başaşağı olmağa, rezil-rüsvay olmağa ve ömür boyu böylesine utanç verici bir acizliği yaşamağa ne gerek vardır;

Bu işi idenler düşer masḫara
Yemiş aġacı gibi baḳar yire (2399)

Ne ḥâcet bu ġamdan olup ser-nigûn
Melâmet yükinden olasın zebûn (2400)

Kim günah işlemekte acele ederse o insan Allah'a itaatte de o kadar tenbel davranacaktır. Böylesi günah işlemeğe hevesli olan bir insan, mutlaka bir yol bulup, bir fikir geliştirecek ve o artu ettiği güzel oğlanı kalbine şifacı kılacaktır. Çünkü bu tip insanların yardımcısı şeytandır;

Günâha şu kim ol çâlâk ü cüst
Olur ṭâʿat-ı Ḥaḳḳ'da ġâyet de süst (2527)

İder rây-ı merġûb u tedbîr-i ḫûb
O maḥbûbı eyler şifâ'ü'l-ḳulûb (2528)

Ol işde ki yardımcı şeyṭân olur
Bunuŋ gibi müşkiller âsân olur (2525)

h. Köle ve Cariye

Eserde cariye ve köle seçiminde dikkat edilmesi gereken hususların ve özellikle hangi ırkın cariye ve kölelerinin makbul olduklarının bir şubeye konu edildiğini görmekteyiz. Buna göre şairin kendisinin de oralı olması dolayısıyla Arnavut cariye ve kölelerin ilk sırayı aldıklarını, ikinci sırada Boşnak cariye ve kölelerin geldiklerini, üçüncü sırayı Çerkeslerin oluşturduklarını, bunlar dışındaki ırkların sıralamaya giremediklerini ve özlellikle tavsiye edilmediklerini müşahade etmekteyiz;

Şayet kul yani köle ve cariye sahiplerinin evinde karınlarını doyurduktan sonra sahiplerine ihanet edebiliyorlarsa, bu kullar Firavn gibidirler, onlardan kimseye hayır gelmez. Kul kendiliğinden iyi olmalıdır. Yoksa onu tutabilmek, yola getirebilmek için devamlı başında bir tokmak tutmak çözüm değildir;

Bir evde ki ṭoyınca etmek bulur
Ḫıyânet ider ʿayn-ı Firʿavn olur (2798)

Ḳuluŋ başı üstinde żamme-mis̱âl
Meçük eksik olsa bulur iḫtilâl (2799)

Sahibinin sözüne karşılık vermekten çekinmeyen, her söylenen söze hamam kubbesi gibi cevap yetiştiren cariye ve köleleri bir su kabarcığı gibi hemen patlatmak lazımdır. Böylelerinin yüzünü yerden kaldırmamak lazımdır;

Sözüŋ ḳarşularsa mis̱âl-i ḳıbâb
Göz açdurma hergiz nitekim ḥabâb (2800)

Düşür yüzini ḫâke olsun ḫacil
Naḳâre gibi çal iki pâre ḳıl (2801)

Kulun bütün işi gücü çalıştığı evde fesat çıkarmak, insanları birbirlerine düşürmek ise böylelerine iyilik yapıp onları köle ve cariye olarak barındırmamak lazımdır;

Ḳuluŋ kim fesâd itmek ola işi
Aŋa eylik ile yaramaz kişi (2802)

İnsan köle ve cariye seçiminde çok dikkatli davranmalıdır. Özellikle hangi soydan geldiklerini tespit etmek çok önemlidir. Çünkü unutulmamalıdır ki altın ve gümüş, altın ve gümüş toprağından çıkar. Şayet her topraktan altın ve gümüş çıksaydı bu madenler bu kadar değerli olmazlardı. Az olanın kıymeti çok olur. İyi olan bir tane olur fakat kötü olandan binlerce bulmak mümkündür. İnsanların kimisi mübarek olur kimisi de kötü olurlar fakat kötülerin kötülükleri iyilerin iyilikleri sayesinde bilinebilir;

Ṣaḳın âdem olmaz aṣılsız beşer
Gümüş ṭopraġından çıḳar sîm ü zer (2803)

Eger olsa her ṭopraġuŋ cevheri
ʿAzîz eylemezlerdi sîm ü zeri (2804)

Ḳalîlü'l-vücûda olur iʿtibâr
Eyü vâḥid olur yaramaz hezâr (2805)

Kimisi mübârek kimi şûm olur
Yaramaz eyülerle maʿlûm olur (2806)

Akıllıca davranan, akıllıca hareket eden köle ve cariyeler yaptıkları iyi işlerle efendilerini kendilerine köle yapabilirler. Adam gibi olan sadece yaptığı işi düşünen insana kimseden zarar gelmez, buna mukabil görevini hakkıyla yapmak istemeyen insanı da döverek yola getirmenin bir anlamı yoktur. Çünkü dayak sadece eşeği yola getirir ve sadece eşeğe yakışır;

O bende ki bir fiʿl-i maʿḳûl ider
Efendisini kendüye ḳul ider (2807)

Ḳuluŋ âdemîsine gelmez żarar
Dögülmek sögülmek ḫımâra yarar (2808)

Özrü kabahatinden çok olan köleler yok olsa yeridir. İnsan böylesi nasipsiz kullarını döverse sevaba girmiş, öldürürse gaza etmiş olur;

O ḳul dîn-i kâfir gibi yoġ ola
Ki ʿözri günâhında artuġ ola (2820)

Bunuŋ gibi mühmelleri dâ'imâ
Dögerseŋ s̱evâb öldürürseŋ ġażâ (2821)

h.a. Arnavut Köle ve Cariyeler:

Arnavut soyundan gelen cariye ve köleler gözü pek olurlar. Bu yüzden insan cariye ve köle almak isterse onlara müşteri olmalıdır;

Şehâ Arnavud aṣlı olur cerî
Ḳul alursan ol cinse ol müşterî (2767)

Arnavutların boyları o kadar uzundur ki etekleri daima ancak bellerine ulaşır;

Anuŋ nitekim serv-i bâġ-ı irem
Miyânındadur dâmeni dem-be-dem (2768)

En kötüsünün bile savaşta eşi benzeri olmaz, hepsi savaşa her an hazır çekilmiş birer kılıç ve atılmağa hazır birer ok gibidirler;

Ġazâda eŋ ednâsınuŋ mis̱li yoḳ
Çekilmiş ḳılıç olur atılmış oḳ (2769)

Arnavutlar, her türlü hizmeti çekinmeden yaparlar ve ellerinden gelen gayreti gösterirler. Sahiplerine o kadar sadıktırlar ki sahiplerinin veziri gibi onun adına evdeki her işi yürütmeğe çalışırlar;

İder ḫiẕmeti vü çeker ġayreti
Vezâret maḳâmınadur himmeti (2770)

Şayet hizmetkar olmayıp okumuş olsalar, en az kadılık makamına yükselebilecek kadar zekidirler;

Oḳursa be-her-ḥâl ḳâḍî olur
Varur gün gibi menzilini bulur (2771)

Aynı zamanda çok utangaçtırlar ve bu haya perdesini yırtmamak için ellerinden geleni yaparlar. Hele sahiplerine ihanet diye bir şeyi akıllarının ucundan bile geçirmezler;

Ḫacâlet ḥicâbını görmez gözi
Ḫıyânet niḳâbını bilmez yüzi (2772)

Kadını da parlak yüzlü genci de tertemizdirler. Alınların da leke namına bir şey bulmak mümkün değildir. Namuslarına o kadar düşkündürler ki böyle bir konuda kızdırıldıkları an, kan dökmekten zerre kadar endişe etmezler;

Ẓeni sâde-rûsı ḳatı pâk olur
Ġażab ehli ḫûnî vü seffâk olur (2773)

Kin besleyenin yanından bile geçmezler. O kadar dürüsttürler ki alçaklara bile alçaklık etmeği düşünmezler;

Ġarażlu olana ṭoḳınmaz geçer
Edânîye alçaḳlıġ itmez ḳaçar (2774)

Bir bey kadar ağırbaşlıdırlar. Aynı zamanda bir bitki kadar da sebatkardırlar, yerlerinden oynamayı düşünmezler. Ağır başlılıklarından dolayı boş sözlerden hoşlanmazlar ama boş söz söyleyene de ses çıkarmazlar;

Aġırlıġı begdür miŝâl-i nebât
Niçe diş ḳoyurur aŋa mühmelât (2775)

Taştan çıkan su kaynağı kadar tertemizdirler;

ʿAcebdür ki ol ḳavm-i ṣâfî-naẓar
Ḥayât âbıdur ṣanki ṭaşdan çıḳar (2776)

Şayet insan Arnavut köle ve cariyeleri evinde barındırmak isterse sahiplerine karşı tek bir duygu beslerler; o da sadakat ve doğruluk olur;

Evüŋde elif gibi itsen muḳîm
Olur mâlike toġrı vü müstaḳîm (2777)

h.b. Boşnak Köle ve Cariyeler:

Şayet Arnavut köle ve cariye bulunamazsa ikinci sırada Boşnaklar da tercih sebebi olabilirler. Çünkü Arnavutlar kadar iyi olmasalar da işe yaramaz da değildirler;

İle girmese Arnavud râygân
Yaramaz degül Bosna cinsi olan (2782)

Boşnakların da çoğu sahiplerine karşı sadık olur ve yine çoğu yiğittirler. Gaza esnasında Boşnaklar da cesurdurlar;

Çoġı ṣâdıḳ olur dil-âver olur
Ġażâ günlerinde ġażanfer olur (2783)

h.c. Çerkes Köle ve Cariyeler:

Üçüncü sırada tercih edilebilecek köle ve cariyeler Çerkeslerdir. Onlar da diğerleri kadar yiğittirler fakat keşke biraz da deli olmasalardı. O zaman daha da makbul olabilirlerdi;

Bahâdır olur cins-i Çerkes velî
N'olaydı çoğı olmayaydı deli (2784)

h.d. Diğer Irklardan Olan Köle ve Cariyeler:

Bunlar dışında kalan ırklardan kesinlikle köle ve cariye tercih edilmemelidir. Çünkü onlar şeytanın hileleri ile dolu olurlar. Özellikle zenci kökenlilerden uzak durmak gerekir. Şayet renkleri siyah olan köle ve cariyeler iki gözün kadar kıymetli bile olsalar onları çıkartıp atmak lazımdır. Ayrıca hangi kulda kötü bir huy varsa onu hiç vakit kaybetmeden asıl sahibi kimse ona iade etmelidir;

Dahî gayrı ecnâsu'l-hâs olur
İçi tolu vesvâs-ı hannâs olur (2785)

Hayır gelmez aslâ sakın karadan
İki gözüŋ ise çıkar aradan (2786)

O kul kim kapuŋda ola bed-sıfât
Hemân anı bakar göresin sat (2787)

B. Tasavvufî Özellikler

a. Hak ve Batıl

Ey uyanık insan bilmelisin ki hayatta insanın gidebileceği iki yol vardır:

Bunlardan birincisi bâtıl ikincisi Hak yoludur. İnsan şayet birinci yoldan giderse büyük bir azapla karşı karşıya gelecektir. Eğer ikinci yoldan giderse bu yolda insanlara büyük bir mükafat vardır. İnsanların kimisi şeytanın hilelerine meyilli olup, o hilelere aldanırlar, kimi insanlar da sadece Kur'an'ın emrine uyarlar, ağızlarından başka kelam duymak mümkün olmaz;

Yol ikidür ey merd-i âgâh-ı Hakk
Biri râh-ı bâtıl biri râh-ı Hakk (1367)

O yolda çekilür ʿaẕâb-ı elîm
Bu yolda olur ḫalḳa ecr-i ʿaẓîm (1368)

Şeytan aslında insan için en büyük düşmandır. Bu düşman bu dünyaya gelen nice insanı mağlup ederek onların halkın diline düşmesine sebep olmuştur;

Şeyâṭîn ulu ḫaṣm olur âdeme
Niçesin gülünç eyledi ʿâleme (1370)

İnsanlar hayatlarında bu en büyük düşmanlarıyla satranç oynuyor gibidirler. Bu yüzden her hamlelerini dikkatle yapmak zorundadırlar. Bir yanlış hamle insanın mat olmasına sebep olabilir. Fakat İnsan Hak yolundan gidiyorsa bu kadar da çok endişe etmemesi gerekir. Çünkü gittiği yolun sahibi sayesinde hasmını kolayca mat edebilecektir;

Ṭurup kendünüŋ ḫaṣmı ile müdâm
Ṣanasın ki şaṭranc oynar ʿavâm (1371)

Anuŋ rûḥı kim râh-ı Ḥaḳḳ'a gider
Ṭutar kendü şeyṭânını mat ider (1372)

Şayet bir gün gelir insan Hak yoldan sapar ve şeytana mağlup olur ve bu nedenle de hata edip, günah işlerse hiç kimseye kızmamalıdır. Buna hakkı da yoktur. Çünkü başına gelen ve gelebilecek olan şeyler insana ta başından öğretilmiştir. Fakat bunlar rumuzlar içinde gizlidir, insanın çaba harcayıp onları anlaması gerekirdi. Haddizatında o yüce yaratıcı hiç bir kulunun şeytana mağlup olmasını istemez. Fakat mağlup olmak için ayak direyenler için de yapılabilecek bir şey yoktur;

Eger ġâlib olursa şeyṭân saŋa
Günâh işleyüp eyler iseŋ ḫaṭâ (1373)

Saŋa vâḳıʿuŋ ʿayn-ı taʿlîmdür
Rumûz-ı nihân ile tefhîmdür (1374)

Günâh işleyen ḳulını ol Ḫudâ
Dilemez ki maġlûb-ı şeyṭân ola (1375)

İnsan bu dünyada yaratılmış olan her şeyin bir hikmetinin varlığına inanmalı ve ve onu anlamaya çalışmalıdır. Hatta anlamaya çalışmaktan öte o hikmetlerin varlığını kabullenip sadece onları ululamalı ve onlara saygı göstermelidir;

Tefekkür idüp ol ḳaṣîrü'l-lisân
Yaradılmışuŋ ḥikmeti var nihân (1392)

ʿİnâd itme her nesnenüŋ aṣlı var
Degüldür velî ḥikmeti âşkâr (1430)

Ġaraż saŋa taʿlîm ü tefhîmdür
Ne tefhîm taʿẓîm ü tekrîmdür (1431)

Allah ezelde ne emrettiyse o meydana gelir. Fakat o meydana gelen olayların ve yarattıklarının bütün hikmetlerini insanın kısa aklıyla bilmesi mümkün değildir. O yüzden insana düşen, yaratılmışların gerekli olup olmadıklarını düşünmek değil balık gibi susarak ağzını açmamaktır. İnsanın, o yüce yaratıcının ilmini bilmesi, insan aklının da onun sırlarına akıl erdirmesi mümkün değildir. Zaten her şeyin hikmeti açık açık bilinseydi bu dünyanın bir imtihan dünyası olmasının bir anlamı olmazdı, salih olan herkes aynı zamanda alim olurdu, bu şekilde de herkes salih bir kul olmanın yollarını arardı. Gerçekten şeriati ve onun yol ve yöntemlerini bilen insan, Allah'ın ezeli ilminin hikmetlerine kafa yormak yerine, şeriat kalesinde olmak ve onun dışına çıkmamak için çaba sarfeder ve şeytanın hilelerine aldanmaz. Böylece gücünü yerinde kullanmış boş yere kendisini yormamış olur;

Ẓuhûra gelür emr-i taḳdîr-i Ḥaḳḳ
Buʿilm-i ezelden bilinmez sebaḳ (1393)

Bu deryâ-yı fânîde mânend-i ḥût
Dilüŋ ṭut kelâm eyleme ḳıl sükût (1394)

O bâlâya irmez kemend-i ʿuḳûl
Muḥîṭ olamazʿilm-i Mevlâ'ya ḳul (1395)

ʿAyân olsa aṣlıyla esrâr-ı Hû
Ṣalâḥ ehli olurdı ʿâlim ḳamu (1396)

Ḥaḳîḳatde merd-i şerîʿat-şinâs
Bunuŋ gibi sözlerde bulmaz esâs (1399)

Şerîʿat ḥiṣârında eyle ḳarâr
Bu vesvâs-ı ḫannâsa ne iʿtibâr (1400)

İnsan, bu dünyada Hak yolda yürümek, yolunu şaşırmamak istiyorsa, kara toprak gibi alçak gönüllü olmalıdır. Çünkü yükseklerde uçarsa, bu uçuş sırasında hevesine tabi olanlara yakalanma riski vardır;

Yüri ḳara ṭopraġ gibi alçaġ ol
Hevâ ehli tâ bulmıya saŋa yol (1416)

Yezîdî ve râfizîler bu dünyada birer köpek gibidirler. Çünkü onlar Allah'a düşmanlık etmektedirler. Allah'a düşman olan insan ise münafıklığını ilan etmiş demektir. Münafığın da bu dünyadaki yeri köpeklerin yanıdır. Allah, böylesi dinsizlerin içindeki imanı alarak onları can damarlarından vurmuştur. Allah'ın tokatını yiyenin de bir daha ayağa kalkması mümkün değildir. Allah'ı düşman olanlardan ne bahsetmeli ne de onlara itibar etmelidir;

Yezîdî ile râfiżîdür kilâb
Yiter anlara bu delîl-i ṣavâb (2654)

Şu kim ehl-i Ḥaḳḳ'a ʿadâvet ider
Münâfiḳlıġına ʿalâmet ider (2655)

Bu dinsizleri Taŋrı urmuşdurur
Ki îmânı mürġin uçurmuşdurur (2656)

Adû-yı Hudâ'dur adû-yı Hudâ
Ne bahs it ne iltifât it aŋa (2657)

İnsan içindeki gizli düşmanlıkları gönlünden çıkartıp atmalıdır. Şayet gönülde kötü şeyler beslenirse iyi bir davranış yapılmamış, hata edilmiş olur. İnsanın beynine şeytan girerse sevdiğinin elif gibi dimdik olan boyunu dal gibi ikiye büker. Doğruyu eğriltenler uğursuz kimselerdir. Gerçek müslüman olan eğriyi doğrultur. Kim akıl gözüyle çevreye bakarsa her delinin sözünü nasihat diye dinlemez;

Ġaraż iḥtimâlini dilden gider
Eyü varmaz ol kim yaramaz ider (3032)

O şaḫṣı ki şeyṭânı iżlâl ider
Elif ḳaddini yârinüŋ dâl ider (3033)

Ki ṭoġrıyı egri iden uġrıdur
Müselmân olan egriyi ṭoġrıdur (3034)

Şu kim ʿayn-ı ʿaḳl ile açdı gözin
Delîl eylemez her delinüŋ sözin (3035)

b. Aşk

Mutluluk ehlinin adına muhabbet dedikleri, aslında gerçek adı aşk olan şey insana öylesine eziyet çektirir ki o eziyetin sonu bir türlü gelmez;

Şu miḥnet ki olmaz nihâyet aŋa
Muḥabbet ḳomış adın ehl-i ṣafâ (1788)

Bu Rabbü'l-enâm'a duyulan öylesine kızgın bir ateşdir ki içine ham olarak düşen insanı kesinlikle pişmiş olarak içinden çıkarır;

ʿAceb nâr imiş ışk-ı Rabbü'l-enâm
Ki anuŋla puḫte olur merd-i ḫâm (1789)

İnsanın aşkı tertemiz, katıksız bir aşksa maşuğuna kavuşmasına vesile olur. Zaten gerçekten sevenler dertlerinin devasını vuslatta bulurlar. O aşk, gerçekten temiz ise bir Burak hükmüne geçer ve gönül kuşuna kol kanat olarak alır insanı arşa çıkarır;

Viṣâle vesîle olur ʿışḳ-ı pâk
Devâsın bulur ʿâşıḳ-ı derdnâk (1790)

ʿUrûc itmege ʿarşa bi'l-ittifâḳ
Kişiye olur ʿışḳ-ı pâki Burâḳ (1792)

Göŋül mürġine ʿışḳ olur ḳol-ḳanat
Mekân eyler uçmaḳda bulur necât (1793)

Müridin mürşidi şayet sevgiyse, o mürşit müridinin ağzını hayretler içinde açık bırakacaktır;

Mürîdüŋ ki ḥayretde ḳalsa dili
Muḥabbet olur mürşid-i kâmili (1791)

İnsanoğlu hayatta binlerce endişeyle doludur. Aşkın sırrını ancak akıllı olanlar bilebilirler. Bildiklerinde ve o sırra ulaştıklarında ise beynindeki bin bir türlü endişeden kurtulur, sadece bir endişeye düçar olur, sadece bir şeyi düşünmeye başlar; o da maşukudur. Maşukunu düşünmeğe başladığı andan itibaren de aklını kaybeder. Akılsız insan için değerli değersiz her şey birdir. Sadaret makamı ile ayakkabılık onun için aynı değerdedir;

Muḳayyeddür âdem niçe ḳayd ile
Bu esrârı ʿâḳil gerekdür bile (1794)

Kişi ʿâşıḳ olsa gider ol ḳuyûd
Hemân ʿışḳ olur anda ḳayd-ı vücûd (1795)

Cünûn ehlinüŋ işbu ḳayd-ı saʿîd
İder niçe biŋ ḳaydını nâ-bedîd (1796)

Ber-â-ber olur ʿizzet ü ibtiẕâl
Gider ḳayd-ı ṣadr ile ṣaff-ı niʿâl (1797)

Aşk, aşığın gönlünü halden hale koyar. O insanın gönlünde artık dünya nimetlerinin her türlü hayali birer mezbelelik olmuştur. Tek bir fikirle baş başa kalmıştır; sevdiğine kavuşma fikri. O insan yolundaki bütün dikenleri temizleyip sevdiğinin nuruna kavuştuğu zaman ancak mutluluğa ulaşacaktır;

Dil-i ʿâşıḳı ʿışḳ pür-ḥâl ider
Ḫayâlât-ı dünyâyı baṭṭâl ider (1798)

Vücûdında ḳalur hemân fikr-i yâr
Çeker vaṣl dildârına intiẓâr (1799)

Yolın pâk ider ḫâr-ı ağyârdan
Ṣafâ irişür nûr-ı dîdârdan (1800)

Aşığın vücut gözü dünyaya karşı kapalıdır fakat o hakiki sevgilinin nuru, onun akıl gözünü açmıştır. Her taraftan kulaklarına değişik sesler gelmektedir. Akıl gözünün açılması sayesinde o mecazi güneşe ulaşan insan, yağmur tanesinin tekrar buhar olup gökyüzüne yükselmesi gibi gökyüzüne doğru yol almaya başlar. O insana aşk denilen şey sadece bir bahaneden ibaret kalır. O bahane sadece altındaki atını hızlandırmasına yarayan bir kırbaç halinde kalır. Asıl gayret maşuğun içinde yok alabilmek içindir;

Gelür ġûşına şeş cihetden ṣadâ
Açar ʿayn-ı ʿaḳlını Nûr-ı Ḫudâ (1801)

Bu mihr-i mecâza olan müktesib
Hevâya olur ḳaṭreveş münḳalib (1802)

Muḥabbet aŋa bir bahâne olur
Hevâ atına tâziyâne olur (1803)

O insan aşk dersini layıkıyla bitirirse az önce mecazi dediğimiz güneş, birden hakikiye dönüşüverir. Hakiki güneşe kavuşunca da o kadar yükseklerden, doğu batı arasında kalan her şeyi görebilmeğe başlar. Böylece bütün alemi keşfetme şansına sahip olur. Bu keşif öyle bir keşiftir ki sözle ifade edebilmek mümkün değildir;

O kim ders-i ʿışḳını tekmîl ider
Mecâzı ḥaḳîḳiye tebdîl ider (1804)

Açıḳ buldılar ʿâşıḳuŋ ʿaynını
Görür şarḳla ġarb mâ-beynini (1805)

Kişi ʿışḳla ḫayli ḥâlet bulur
Varur ʿâlem-i keşfe mâlik olur (1806)

Bu keşf ü kerâmât u bu vecd ü ḥâl
Olur ẓarf-ı taʿbîre ṣığmaḳ muḥâl (1807)

Şayet gönül yakıcı bir sevgili naz yapsa bu nazdan ne anlamlar çıkartılır ne anlamlar! O naz ve şive konuşma sayılır ve sevgilinin bin bir türlü ifadesi sadece aşık tarafından anlaşılır. Ama aşıktan maşuğun ne dediği anlatması istendiğinde hiç bir şey anlatamaz. Kendisi anlar fakat anladıklarını ifade edemez. İşte aynen bunun gibi gerçek aşktaki bu halin de anlatılması mümkün değildir, çünkü o yüksek duyguya insan sesinin ve sözünün erişebilmesi mümkün değildir. Bu halin sadece adı konabilir o da ilm-i ledündür;

Ḳaçan şîveler itse bir dil-rübâ
Ḳoparsa göŋüllerde ẕevḳ ü ṣafâ (1808)

Anuŋ şîvesi niçe ta'bîr olur
Hemân şîvenüŋ adı taḳrîr olur (1809)

Beyân olamaz ḳâle gelmez bu ḥâl
İrişmez o bâlâya ṣavt-ı maḳâl (1810)

Eyâ merd-i âvâre ġâfil-mekin
Bu 'ilm-i ledündür bu 'ilm-i ledün (1811)

Aşk insanı deli eder. Bu deliliği herkesin kaldırabilmesi mümkün değildir. Bu delilik yüzünden insan, gönül kırıcı olup diğer insanlara bir ömür boyu eziyet edebilir. Bu halden de sakınmak lazımdır;

Muḥabbet cünûnı ile dâ'imâ
Dil-âzâr olup ḫalḳa ḳılma cefâ (1812)

İnsanın gönlüne aşk girip, kendini kaybettirircesine onu kuşatırsa, bir anda dilencilikten velilerin şahı olma mertebesine yükselir. Ne zaman ki o aşkın büyüklüğünü taşıyamayacak hale gelir, erenler kendisine bir şey söyleme fırsatı bulamadan bu dünyadan ayrılır maşuğuna kavuşmak üzere yola çıkar;

Şu dilde ki bir vecd ü ḥâlet olur
Gedâ olsa şâh-ı velâyet olur (1962)

Ḳaçan 'ışḳı deryâsı başdan aşar
Erenler ṭoḳunmazdan evvel düşer (1963)

İnsan sevdi mi ya sevgisini başının üzerinde tutacat kadar çok sevmelidir. Ya da sevgisinden feragat etmelidir. Sevgi bunu gerektirir;

Naṣîḥat sözin diŋle eyle ḳabûl
Ya başa çıḳar 'ışḳı ya fâriġ ol (1994)

Aşığın aşkı doruk noktasına ulaştığında aşık maşukuna kavuşma imkanı bulur. Bu kavuşma da onun maşukta yok olmasına, ölmesine vesile olur. İnsan hasretine son vermek isteyip maşuğuna gerçek manada yalvarırsa maşuğu da onun bu halini görüp onu geri çevirmeyecektir;

Ḳaçan 'ışḳ-ı 'âşıḳ nihâyet bulur
Memât viṣâli vesîle olur (3166)

Kişi ḥasretine bulınca vuṣûl
Du'âsın ḳılur Ḥażret-i Ḥaḳḳ ḳabûl (3167)

c. Yalnızlık (Uzlet)

Eserde insanın uzlete çekilmesi, toplumdan uzak yaşaması, olur olmaz herkesle münasebet kurmaması gerektiği üzerinde durularak bu tür davranış tarzı ve yaşaşayış şekli övülmüş bunların aksi olan toplumla içiçe yaşamak istemesi, insanlardan medet umması, onların gözüne hoş görünmek için gayret sarfetmesi uygun görülmemiştir.

Elif, vahdeti, tekliği, birliği gösterdiği ona işaret ettiği için boyu uzun ve gözü yükseklerdedir. Yalnız yaşamayı, yalnız oturmayı, kendi kendisiyle hem-hâl olmayı bilmeyen insanın gözünün yükseklerde olması, zirveleri zorlaması mümkün değildir;

Şu âdem ki tenhâ-nişîn olmıya
Elif gibi bâlâ-nişîn olmıya (707)

Kim ki bütün dünya işlerinden elini ayağını çekmesini becerebilirse gönül aynasını saf, temiz, lekesiz hale getirebilecektir. Bunun aksine insanların izzet ve ikramlarını gözeten, onlardan gelecek olan rızıktan medet uman kişiler sadece midesinin sesine kulak verdiklerinden onların vücutlarının hayvanlardan bir farkı kalmayacaktır. Çünkü tek endişesi midesini doyurmak olan, bunun için yaşayan varlıklar hayvanlardır. Bu yüzden, ancak midesinin sesine kulak tıkayarak ruhunun ve gönlünün sesini dinleyenlerin, gönül eri olanların gözleri yaşlı olabilecektir. O gözyaşı da insanın gönlünü ve ruhunu yıkayarak tertemiz, pak olmasını sağlayacaktır;

Şu kim i'tikâfa gire hem-çü kâf
Olur gün gibi göŋli mir'atı ṣâf (708)

Anuŋ 'aynı kim il ta'âmındadur
Vücûdı bahâyim maḳâmındadur (709)

Anuŋçün münevver olur çeşm-i ter
Ki ḫalvet serâyından itmez güẕer (710)

Gafûr olan Allah, insanın gözü gibi, bir köşede oturmasını bilenlerin gözlerini aydınlatacaktır. Aksine toplum içinde yaşamaya heveslenir ve değerinin burada bilinmesini isterse o kadar büyük kalabalığın içinde değeri ancak nokta kadar olacaktır. Çünkü insan bir topluluk içinde yaşarken bahşedilen ihsanlardan kendisine düşen hissesi kadarını alabilecekken tek başına yaşadığında bütün ihsanları toplama şansına sahip olacaktır. Şayet insan, ay gibi kendisine herkesin ötesinde bir mekan seçerse, olgunluk güneşinin bütün ışınlarına talip olma hatta sahip olma imkanına kavuşabilecektir;

Gözüŋ gibi bir kûşede ḳıl ḥużûr
Seni 'ayn-ı nûr ide tâ kim Ġafûr (711)

İden kimseler kesrete intikâl
Olur yok hesâbında nokta-misâl (712)

Çıkup bir kenâra meh-i nev gibi
Kemâl âftâbınuŋ ol tâlibi (714)

İnsanların gözbebeği olmayı isteyenlerin kendini yetiştirmesi, olgunlaşması mümkün değildir. O, insanların iltifatlarının peşinde koşarken kendisine vakit ayıramayacağından ham olarak kalması kaçınılmazdır. Nasıl ki bulut, güneşin ışınlarını keserek o ışınların nimetlerinden istifade etme imkanını yok ederse, halkın insana ilgi göstermesi ve itibar etmesi de insanı şımartarak ma'nâ dünyası ile arasına bir perde çekecek ve bu dünyanın feyiz ve bereketlerden istifade imkanını yok edecektir. Bu yüzden ehl-i hâl halkın teveccühünü elde etmekten şeytandan kaçar gibi kaçmışlar, hatta insanların, gözlerinde erişilmez buldukları sadaret makamını bile bir ayakkabılık kadar hor ve hakir görmüşlerdir;

Olanlar nazargâh-ı ʿayn-ı ʿavâm
Kemâle irişmez kalur şöyle ḫâm (716)

ʿAvâm oldı maʿnâ yüzine hicâb
Güneş pertevine nitekim sehâb (717)

Bu sevdâ-yı sadrile saff-ı niʿâl
Gelür ehl-i hâle müzaḫref ḫayâl (718)

İnsanların itibarını kazanma gibi bir yükten uzak durmak gerektir. Çünkü her itibar bir karşılık gerektirir. Bu da ayrı bir yük demektir. Bu kadar yükün altına girmek, onun ağırlığını omuzlarında hissetmek yerine Ka'be gibi herkesten uzak bir köşede durmak tercih sebebi olmalıdır. Kısaca çoklukta huzur yoktur fakat teklik ve yalnızlığın her bir köşesinde ayrı bir mutluluk vardır;

İlüŋ iʿtibârî yükini bırak
Bu kesretden ol Kaʿbe gibi ırak (723)

Muhassıl bu kesretde yokdur hużûr
Zevâyâ-yı vahdetde çokdur sürûr (812)

Bunun ötesinde padişaha yani lidere de insanın, canını feda edecek kadar saygısı ve sevgisi olmalıdır ama onun hizmetinde bulunmak gibi bir kaygıdan da uzak durması gerekir;

Fedâ olsun ol Şâh'a cân u tenüŋ
Müberrâ ola hizmetüŋden senüŋ (724)

İnsan şayet bu dünyayı ve onun sonunu birazcık düşünse hemen o anda insanların çoğuna bağlılıktan vazgeçer ve gidip yalnızlık köşesine çekilmek zorunda kalır;

Tefekkür iden ʿâlem ü ḥaddini
Keser kes̱ret-i nâsdan nisbeti (801)

İnsanlarla iyi münasebetler kurma gibi bir kaygıyı ve endişeyi taşımak, kendini onlara bağlanmak yerine onların seni senin de onları bilmemen Allah'ın da tavsiye ettiği yoldur. Çünkü o yüce yaratıcı insanın, insanlardan uzaklaşarak kendisine yakınlaşmasını emretmektedir. Bunun ötesindeki bir tercih, yani dünya endişesiyle yaşamak, delilikten başka ne olabilir ki;

Gider ḳayd-ı eşḫâṣı diŋle beni
Ne sen kimseyi bil ne kimse seni (726)

Delü olma ḳayd-ı cihândan kesil
Tecevvâʿ terânî tecerred taşıl (727)

Yüce yaratıcı insanların kendi huzuruna da yalnız çıkmaların istemiştir. İnsan her türlü ibadetini bütün dünyevi arzulardan kendisini kopararak yapmalıdır. İbadetin efdal olanı budur. Hatta bunun ötesinde yapabiliyorsa Allah'la bütünleşmenin yollarını arayıp öylece ibadet edilmelidir;

ʿİbâdet yiri oldı ʿuzlet yiri
Ne ʿuzlet yiri belki vaḥdet yiri (727)

İnsanın en son gideceği makamda da yalnızlık vardır. Şimdiden uzleti tercih eden kendisini o makama alıştırmış olur. Allah'ın hakkıyla bilinip tanındığı, görüldüğü yer yine yalnızlık dergahıdır. Bu dergaha yakın olan kurtuluşa yaklaşmış demektir;

Serâ-perde-i ʿuzlete ol yaḳîn
Naẓargâh-ı Ḥaḳḳ oldı ʿuzlet-nişîn (784)

İnsanı bu yalnızlık makamına götürecek vasıta nerede varsa ona yaklaşmalı ve ona yerleşmeye bakmalıdır. Hakiki şeyhler hamam gibidirler. İnsanı o yalnızlık makamına götürecek yoldaki fazlalıkları üzerinden atmasını, gereksiz şeylerden tamamen arınmasını sağlarlar;

Ne yirden ki ola tecellî saŋa
Yaḳîn ol ḳarîn ol mekîn ol aŋa (785)

Meşâyiḫ o ḥammâma olur mis̱âl
Yunur pâk olur varsa ehl-i ḍalâl (786)

Azîz olan ruhlar gözler önüne çıkmaktan çekinirler. Çünkü ortaya çıkma göze görünme elemi, kaygıyı, tasayı endişeyi de beraberinde getirir. Sen de ruhunu azîz kılmak istiyorsan sevgilinin ağzı gibi görünmez olmayı tercih etmeli ve yine o sevgilinin ayva tüyleri gibi ortaya çıkıp insanların nazar-gâhı olmaktan kaçınmalısın;

Revâdur ʻazîz olsa rûḥ-ı revân
Çıḳup ʻayn-ı aʻyâna olmaz ʻayân (728)

Olayın dirisen elemden emîn
ʻAyân olma gizlen görinme hemîn (729)

Görinme mis̱âl-i dehân-ı nigâr
Ṣaḳın yüze gelme çü ḫaṭṭ-ı ġubâr (730)

Şayet bu fani dünyada ezilip çiğnenmek, itilip kakılmak istemiyorsan ot gibi başını bulunduğun yerden yukarı uzatmaktan çekinmelisin;

Bu deryâ-yı fânîde mânend-i ḫas
Ṣaḳın yüze gelmege itme heves (731)

Ham sofular iltifat, ilgi pazarını gözlerler. Şayet kendilerindeki hazineyi satma fırsatı bulurlarsa hiç çekinmeden onu pazarlamaya giderler. Fakat böyle olup insanların sana veli demelerini ummaktansa onlardan uzak kalıp deli demelerini duymak, hatta duymamak yegdir. Çünkü seni öven insanlar değil belâ rüzgarıdır. O rüzgar gelerek senin nefsindeki riyâ ateşini bir körük misali üfler ve bu ateşin çoğalmasına vesile olur;

Şu ṣûfî ki bâzârı seyrân ider
Hemân kendüyi ṣatmaġ içün gider (732)

Velîdür dimekden saŋa ḫâs u ʻâm
Delidür dimek dâḫi yegdür müdâm (733)

Seni medḥ iden ṣanki bâd-ı belâ
Riyâŋ âteşin arturur dâ'imâ (734)

Bu alçak zamanın ve zeminin aldatıcı güzelliklerine, göz kamaştırıcı parıltısına sakın aldanma. Çünkü onların seni delirtmekten, aklını başından almaktan başka bir işlevleri yoktur;

Baḳup ḳalma dîvâne eyler seni
Bu naḳş-ı zemîn ü zamân-ı denî (735)

Nefsinin gözü yerine, aklının gözüyle gören kimse kendisine hümâ kuşu gibi en yüce yerlerde mekan bulur. Şayet insan, akıl gözüyle görüyor ve onun rehberliğinde hareket ediyorsa Ankâ gibi birlik, teklik, yalnızlık dağında oturur;

O kim ʻayn-ı ʻaḳlıyla bînâ olur
Hümâ gibi illerden aʻlâ olur (736)

Otur Ḳâf-ı vaḥdetde ʿankâ-mis̱âl
Bu ġavġâ-yı kes̱retden it irtiḥâl (737)

İnsanın canı gibi aziz ve yüce yerleri kendisine vatan edinebilmesi için alçak yaratılışlı insanlarla görüşmeyi bırakması gerekmektedir. Çünkü taze, saf, berrak su pisliğe uğrar, pisliğin içinden geçmek zorunda kalırsa bu özelliklerini ister istemez kaybedecektir. Kaybetmemesi ve böylesi insanlarla karşılaşmamanın en emin yolu yükseklerde yaşamaktır;

Denî kimseler iḫtilâṭın kesen
İder cân gibi yüce yirde vaṭan (745)

Bozar ḫilkati rengini âb-ı ter
Yolı uġrasa mühmelâta eger (748)

d. Velî

Velînin ilk özelliği tevazu ile belinin iki büklüm olmasıdır;

Velî olan insana budur nişân
Tevâżuʿla ḳaddini eyler kemân (870)

Velî, Ka'be gibi yerinde ve sözünde duran insandır. O bu dünyaya bağlanmaz. Bu dünyaya bağlanmak ona üzüntü ve sıkıntı verir. Kendisini bu bağdan kurtarabilmiştir;

Olur Kaʿbe mânendi s̱âbit-ḳadem
Görinür aŋa ḳayd-ı ʿâlem elem (871)

Velî, haysiyetine düşkündür. Başkalarının kapısına varıp yüz sürmekten kaçınır. Çünkü bilir ki basit bir ücret için gideceği el kapısında değeri paha biçilemez olan velâyet nakdini elinden kaçırmak gibi bir tehlike vardır. Elinde böylesi bir nakit olan kişinin dünya dinarlarına bakması hiç düşünülemez. Bu yüzden de velî, kimseye el açmaz ve kimseden bir şey ümit etmez. Şayet gözüne güzel bir altın görünse onu uğursuzluk yıldızı sayar ve onunla yakınlık kurmaktan kaçar, bunu yaparken ardına dönüp bakmaz bile. Yanında şerefli, cömert kimselerin kapısı anılsa hemen yüzüne örtü olarak mânâ şâhını çeker;

Ḳızardup yüzini mis̱âl-i şarap
İl ayağına varmaz eyler ḥicâb (872)

Şu kim ehl-i dünyâ eline baḳar
Nukûd-ı velâyet elinden çıḳar (881)

Denânîr-i dünyâyı almaz velî
Açılmaz ümîd ü recâsı eli (882)

Olur yaḫşi altun gözine ʿayân
Nuḥûset nücûmıyla itmez ḳırân (883)

Aŋa bâb-ı mîrân-ı âlî-cenâb
Çeker şâh-ı maʿnâ yüzine niḳâb (892)

Onlar âb-ı hayât gibi değerli olduklarından halkın yanına gitmek bir yana halktan kaçıp gizlenirler. Çünkü o âb-ı hayâttan içmek için onların peşinde olan halktır;

Ḳaçar gizlenür şanki âb-ı ḥayât
Cihân ḫalḳına eylemez iltifât (889)

O, malına haram karışmasından ve boğazından haram lokma geçmesinden son derece fazla endişe eder. Hatta sadece kendi malına haram karışmasından endişe etmez. Çünkü onun zaten haram karışacak kadar malı yoktur. Fakat malına haram katan başka insanların da ikramını yemez, o tür insanlardan nefret eder. Haram karıştığı net olmayan şüpheli olan mallardan bile çekinir. Kendisine böylesi bir hediye götürüldüğünde hemen celâllenir ve malı evine bile sokmadan dışarı atar;

Aŋun mâline kim ḳarışur ḥarâm
Taʿâmın yimez nefret eyler müdâm (873)

İletseŋ eger şüpheli mâl aŋa
Alur gözle baḳmaz eyler ibâ (874)

Velîler olur sanki baḥr-i celâl
Atar ṭaşra ol malı cîfe-mis̱âl (875)

Gerçek velî, velâyetini kimseye duyurmaz. Şayet onun bu halinden anlamadan yanından geçen olursa onlara da gücenmez. Çünkü son derece alçak gönüllüdür. O sadece Allah'a ibadeti düşünür, onunla meşgul olur. Başkaca bir endişesi yoktur. Bu yüzden de itaat ve ibadet denizinde onun şanı çok yücedir. İbadetten başka şeyle meşgul olmadığı için çehresi sadef gibi parıl parıldır. Kendisi de büyük inci tanesine benzemektedir;

Ṭuyurmaz ṣelâhiyyetin ʿâleme
Gücenmez yanından geçen âdeme (877)

Olur baḥr-i ṭâʿatda şânı ʿaẓîm
Ṣadef çehresi kendü dürr-i yetîm (878)

O, alçak gönüllü olduğu için dövene elsiz sövene dilsizdir. Kendisine vurana karşılık vermek bir yana sevap kazanmasına vesile olduğu için vuran kişinin ellerinden öper. Velîde velâyetine ait hiç bir iz bulunmaz. Onun başının tacı dert ve kederdir. Sûfî gibi görünüp halkın kendisini tanımasından son derece kaçınır. Onu görünen tek özelliği Allah korkusu ve inlemesidir. Bu özellikleri de aynı zamanda yücelik sarayının merdivenleridir;

Velâyetden anda ki ola eser
Dögen âdemüŋ ellerini öper (879)

Başında olur tâcı ber-derd-i ser
İder şûfılık şûretinden hazer (880)

Aŋun havf-ı Hakk ile âhı ayân
Olur kadri eyvânına nerdbân (890)

Velâyet makamındakiler alçak nefislerinin ayaklarının altına almışlardır. Artık onun boyunduruğundan kurtulmuşlardır. Bu yüzden de onlarda nefsin işaretleri olan acelecilik, tamahkarlık, kanaatsizlik gibi kötü huylardan hiç birini göremezsin. Onlar sakindirler, sabırlıdırlar, kanaatkardırlar, aç olan karınlarını bile doyurmazlar çünkü kanaati kendilerine ilaç yapmışlardır. Akıllarından bu dünyanın nimetlerinin peşinden koşma gibi bir deliliği silmişlerdir. Bu dünyaya ait boş işlerin peşinden koşma gibi bir kayıtları ve kaygıları yoktur;

Velîler ider nefs-i dûnın zebûn
Ziyâde olur anda şabr u sükûn (887)

Toyurmaz kaçan kim ola karnı aç
Mizâcına eyler kanâ'at ilâc (888)

Dimâğında derd-i cünûnı gider
Keser mâ-sivâ kaydını terk ider (891)

Veli kabalık ve aşağılıkta bulunmaz. Yalan söyleyerek kimsenin malına göz dikmez ve kimsenin malını almaya kalkışmaz;

Velî gılzet ü ibtizâl eylemez
Yalan ile tahşîl-i mâl eylemez (915)

Velîlik mertebesine ulaşmış olan insan bu dünyanın kayıtlarından birisi olan zaman kaydından da kendilerini kurtarıp hayatın sonunu görebilirler. Onu görerek yaptıkları davranışlara da halk bir anlam veremez ve onları delilikle itham eder;

Kuyûd-ı cihândan geçer ehl-i hâl
İder irtihâl-i hayâtı hayâl (2108)

Kemâline irişe 'akl-ı enâm
Cünûn ile zikr eyler anı 'avâm (2109)

e. Hadîs-i Şerife Verilen Değer

Eserin yazıldığı dönemde Resûlullah'ın sözüne büyük bir değer atfedildiğini, yapılan işlerde onun örnek olarak alındığını görmekteyiz. Bunu eserde anlatılan hikayelerin seçiminde ve verilen örneklerde açıkça tespit etmek mümkündür.

İkinci makamda Taşlıcalı Yahya, insanların, başlarındaki lidere hangi sıfatta ve ne durumda olursa olsun tabi olmaları ve isyan etmemeleri gerektiğini anlatırken verdiği tavsiyeleri Hz. Muhammed'in bir hadîs-i şerîfiyle desteklemektedir;

Resûl'üŋ ḥadîs̱inde gördüm faḳîr
Olur ḥırṣ-ı nâsa göre her emîr (506)

Yine aynı makamda Haccâc-ı Zâlim'i konu ettiği bir hikayesinde Haccâc'ın bile yeri geldiğinde hadisle amel ettiğini, peygambere gösterdiği saygı neticesinde insanları affedebildiğini görmekteyiz;

Eyitdi buyurdı Resûl-i H̬udâ
Kişi kim işini danışsa saŋa (702)

Senüŋ cânuŋa ne ṣaŋursaŋ müdâm
O mefhûm ile eyle fetḥ-i kelâm (703)

Resûlüŋ ḥadîs̱iyle itdüm ʿamel
Seni luṭf u iḥsâna gördüm maḥal (705)

Üçüncü makamın son hikayesinde ise azizin birine bir başka aziz bu dünyada iyi insan ile kötü insanın ayıracak bir ölçünün var olup olmadığını, insanların birbirlerinden nasıl ayırt edilebileceklerini sorunca, cevabın hadis-i şerife dayanarak verildiğini görmekteyiz;

Ḥadîs̱-i Resûl ile virdi cevâb
ʿAlâmetlerüŋ bildi ḳıldı ḫiṭâb (857)

İnsan aşığını kendisine tanıtan ve ona giden yolu gösteren önderinin yani Peygamberi'nin sırlarını açıklayabilecek kadar ona yakın olmalıdır. Böylelikle insanlar arasında parmakla gösterilen birisi olacaktır;

Müfessir ola râz-ı Peyġamber'e
Müşârü'n-ileyh ola hep illere (41)

Yine bir başka hikayede padişaha hakaret ettiği için cezalandırılmak üzere huzurunda bekleyen bir sarhoş çok susadığını söyleyerek padişahtan bir bardak su ister, getirilen suyu içtikten sonra padişaha, evinde suyunu içtiğini dolayısıyla artık onun konuğu sayılacağını, dolayısıyla kendisine eziyet etmemesi gerektiğini söyleyerek peygamberin:

"Misafirlerinize ikram ediniz." hadis-i şerifini hatırlatır ve böylece padişahın merhametine nail olarak cezadan kurtulur;

Şeh-i baḥr ü berr mu'taṣım bir seḥer
Serâyına ṭoġrı giderken meger (1221)

Dil uzatdı mestüŋ biri bî-sebeb
Vücûdına geldi ziyâde ġażab (1222)

Ḳaşın çin idüp nâra döndi gözi
Ṭalazlandı baḥr-i celâli yüzi (1223)

Yarındası ol mesti bu şehryâr
Geṭürdi helâk itmege ḫ'âr u zâr (1224)

Ṭururdı ḥużûrında taḥḳîr ile
Yaşı ırmaġı gibi zencîr ile (1225)

Benefşe gibi baġla derdnâk
Girîbânı gül gibi yüz yirde çâk (1226)

Ḫıṭâb eyledi pâdşâha hemân
Didi bir sözüm var emânü'l-emân (1227)

Ṣusızlıḳdan öldüm meded ey emîr
Babaŋ cânı içün baŋa bir ṣu vir (1228)

Ṣuyı virdiler içdi şükr eyledi
Baḳup pâdşâhuŋ yüzine didi (1229)

Evüŋde ṣuyuŋ içdüm oldum ḳonuḳ
Ḳonuġuŋ helâk itme ol yoḳ bu yoḳ (1230)

Beni öldürüp cismümi ḳılma kem
Buyurdı Resûl ekrimû ḍay'aküm (1231)

Yoġ itme beni şimdi ey pâdşâh
Şarâbı yoġ eyle anuŋdur günâh (1232)

Baġışladı bir söz ile cânını
Cünûnına ḥaml itdi noḳṣânını (1233)

Gerçekten yaşanmış olduğu özellikle belirtilen bir hikayede ise babayiğit bir kafirle savaşacak olan yorgun, bitkin ve yaralı haldeki bir askerin en zor anında gözünün önünde Resûlullah belirir ve himmetinin kendisiyle olduğunu ve korkmadan kılıcını kafire sallaması

gerektiğini söyler. Her an gönlü peygamber sevgisiyle dolu olan bir ümmet için böyle bir hadise fevkalade olmasa gerektir;

Ümîd anuŋ içinde ʿayne'l-yaḳîn
Görünmiş gözine Resûl-i Güzîn (1682)

Dimiş kendüye ey żaʿîf ümmetüm
Senüŋle biledür benüm himmetüm (1683)

Ṣala düşmene tîġ-ı berrânuŋı
Emîn eyle her ḳorḳudan cânuŋı (1684)

Hz. Muhammed bu dünyaya gelip din emrine intizam vermiş, onu son ve değişmez şekliyle insanlara sunmuştur. Yaramaz olanlarla iyi olanlar onun tarafından bilinmekteydi. Neyin ve kimin doğru neyin ve kimin yanlış olduğu ona Allah tarafından bildirilmekteydi. Çünkü o Allah'ın habibiydi ve Allah habibine yanlış şeyleri reva görmezdi. Dolayısıyla Peygamber, hayatında nasıl davranmış ve nasıl davranılmasını emretmişse öylece davranmak insanlar için bir vecibe haline gelmiştir;

Nebîmüz Muḥammed ʿaleyhi's-selâm
Gelüp virdi dîn emrine intiẓâm (2646)

Yaramaz eyü âşkâr u nihân
O Sulṭân'a maʿlûm idi her zamân (2647)

Resûli ḥabîb idi çünkim Ḫudâ
Yaramazları aŋa görmez revâ (2648)

f. Dosluk-Arkadaşlık

Taşlıcalı'ya göre insanın Hak yolunu unutmuş olanlarla dostluk kurmaması gerekmektedir. Hatta dostluk kurmak bir tarafa onları anmamalıdır bile;

Unut anı yâd eyleme dâ'imâ
Ki Ḥaḳ cânibini unutmış ola (320)

İnsanı güzel ameller yapmaktan alıkoyan, vaktini boş işlerle geçirmeye sebep olan kişi ne söylerse söylesin, nasıl mazeretler uydurursa uydursun boşa konuşuyor demektir. Bu tür insanları dost olarak seçmekten kaçınmalıdır;

Şu kim mâniʿ i ḥüsn-i aʿmâl ola
Cevâb u ḫiṭâbı ḫaṭâdur ḫaṭâ (715)

Dost insanın sırlarını paylaştığı kişidir. Bu yüzdendir ki insan, gizli kalmış ve kalması gereken şeylerini açabileceği kişilerle dostluk kurmalıdır. Yoksa senin değerini ve kıymetini anlamayanlarla dostluk kurmanın, oturup kalkmanın hiç bir anlamı olmayacaktır;

O ḥayrâna fâş itme esrâruŋı
Ne ḳadrüŋi aŋlar ne miḳdâruŋı (321)

Beyninde yüzlerce endişe olan her şeyi kendisinin halledebileceğini sanan ve yanındakine güvenmeyen kişilere de bağlanıp kalmanın ve itibar etmenin gereği yoktur. Kafasında bin bir türlü kaygı olan insanın bu haline sevinmemeli fakat ona itibar da edilmemelidir;

O mecnûn u şeydâ ki yüz ḳaydı var
Muḳayyed olup eyleme i'tibâr (322)

Ne şâdî ki ardınca endûhı var
Sevinme aŋa eyleme i'tibâr (366)

Bu dünyadan başkasını gözü görmeyen, her an menfaat peşinde koşanlara da mülâzım olmak, onlara tutunup kalmak ve sonuçta duman gibi başını belalardan çıkaramamak da anlamsız olacaktır. Böyleleri kendileri lekeli olduklarından elbet bir gün insana yüz karası olacak bir lekeyi bulaştırırlar;

Mülâzım olup ehl-i dünyâlara
Duḫân gibi meyl itme belâlara (323)

Getürme hevâ ehlini yanuŋa
Lekeyi ṭoḳundurma ḳaftanuŋa (2532)

Bu tür insanları seven ve dost edinen kişi sadece başını belalardan çıkaramamakla kalmaz aynı zamanda onlar gibi hayvanlarla eşit seviyeye iner. Bu yüzden böylesi insanlarla bırakın dost olmayı kapısına dahi uğramamak gerekmektedir. Çünkü sonuçta onlara uyup llah katından kovulmak gibi bir tehlike vardır;

Müsâvîdür ol kimse ḥayvânile
Seve ehl-i dünyâyı biŋ cânile (884)

Der-i ehl-i dünyâya başma ayaḳ
Ṣaḳın olma maḳbûl-i merdûd-ı Ḥaḳḳ (885)

İnsanın birlikte olacağı kişilerin yüksek mertebedeki kişiler olmaması da ayrıca önemli bir hususiyettir. Derviş gönüllü olan, su gibi, yerlerde dolaşmayı seven insanlar aynı zamanda gerçek birer dost olabilecek kişilerdir;

Ekâbir ḳapusın ḳo dervîşe var
Ṣu gibi gel alçaḳda eyle ḳarâr (324)

Büyük insanlarla arkadaşlık etmek güzeldir fakat zordur. Çünkü ona saygı ve hürmette kusur etmeme endişesi insanı yer bitirir;

Belâdur ulu kimseler ṣoḥbeti
Saŋa ḳayd olur ḥürmeti ʿizzeti (722)

Zaten büyüklerin kapısını kendisine kıble yapıp onlardan dost arayan kimse iki yüzlü kimsedir. Çünkü onun derdi kendisine dost edinmek değil menfaat sağlamaktır. Şayet menfaat peşinde olmasalardı kendilerine Hak kapısı ve bu kapıdaki insanlar yetecek büyük görünenlerin makamlarında işleri olmayacaktı;

Mürâ'îdür anlar ki ḳalḳar gider
Ekâbir ḳapusını miḥrâb ider (893)

Ḳoya Ḥaḳḳ ḳapusındağı tâʿati
Ekâbir ṭapusı ola ʿâdeti (895)

İlim ve fazilet sahibi insanların sözleri birer mücevher hükmündedir. Bu yüzden insan bu tür şahsiyetlerle hem-dem olmalıdır. Böylesi şahsiyetler sabah akşam insana rehber olacaklar, doğru yolu göstereceklerdir. Böylece insanın kötü yollara sapma imkanı ortadan kalkacaktır;

Şu kim ʿilm ü fażl ile deryâ ola
Sözi güherîn diŋle ol âşnâ (353)

Ögerseŋ anı ög ki ṣubḥ u mesâ
Ola kendüye mürşid-i reh-nümâ (1383)

İnsan dostlarının sözlerini dinlemelidir. Şayet içinde kin ve düşmanlık besleyen insanları ayırt edemezsek onlarla dost olmak zorunda kalırız. Tabiatıyla da bu tür insanların sözlerini dinlemek mecburiyetinde oluruz. Bu şekildeki bir davranış biçimiyle hareket ettiğimiz takdirde de iki cihanda adımızın ve yerimizin kalmayacağı muhakkaktır;

Ṭutarsaŋ sözini ġarażlûlaruŋ
Senüŋ ḳalmaz iki cihânda yerüŋ (371)

Münâfık, iki yüzlü olan insanlar yanındakiler için birer ömür törpüsüdür. Dost ve arkadaşlarının ömürlerini yer bitirirler. Bu tür insanlarla dostluk kurmaktan şeytandan kaçar gibi kaçmalıdır;

ʿÖmür dörpüsidür münâfiḳ olan
İki yüzlü şemşîre beŋzer hemân (373)

İnsanın kendisine dost olarak seçtiği kimselerin söz dinler insanlar olması da önemli bir özelliktir. Söz dinlemesini bilmeyen insanlardan dost seçilirse insanın durmadan onlarla

tartışması gerekecektir. Çünkü her iki taraf da kendi dediklerinin olmasını isteyeceklerdir. Bu yüzden inatçı insanlardan dost seçilmemeli, onlara iltifat edilmemelidir. Böylesi insanlar intçı olmalarına karşılık, sebatkâr olamazlar, yani uzun süreli dostluk kuramazlar, saba yeli gibidirler, ne zaman hangi yönden esecekleri belli olmaz;

Şu kim pendüŋe eylemez iḳtidâ
Çekişme ṭalaşma ulaşma aŋa (896)

Muʿânidlere eyleme iltifât
Ṣabâ gibi anlarda olmaz s̱ebât (1384)

Durmadan kötü huylu insanlarla münakaşa etmektense onlarla olan dostluğu bitirmek ya da hiç dostluk kurmamak daha kestirme bir yoldur,

Nizâʿ itme bed aṣlile her zamân
Yaramaz aġaçdur kesivir hemân (375)

Heva ve heves peşinde koşan, nefsinin sözünden başkasını dinlemeyen insanların meclislerinde bulunmak, insanın bir anlamda boğazına lanet gerdanlığı takması demektir. Çünkü onlarla birlikte lanetle anılmaktan kendisini kurtaramaz. Bu yüzden bu tür insanlarla dost olmaktan da çekinmelidir;

Saḳın ḥalḳa-i bez̠m-i ehl-i hevâ
Olur maʿnada ṭavḳ-ı laʿnet saŋa (713)

İçi rezilliklerle dolu insanda güzel tabiat aramak zordur. Bu tür insanlarla dost olmak onlarla sohbet etmek insanın kendi kendisine şiddetli bir azap çektirmesinden başka bir işe yaramayacaktır;

Bulınmaz erâẕilde ḫulḳ-ı kerîm
Olur soḥbeti bir ʿaẕâb-ı elîm (719)

İnsanın dostlarını düşünmeden, gereksiz yere çoğaltmasının da faydası yoktur. Çünkü dostları çoğaltmak insanın kendi elindedir fakat onları azaltmak kendi elinde değildir. Olsa bile çok zordur. Elbetteki yeni bir dost ya iyi çıkacaktır ya da kötü. Şayet kötü çıkarsa ondan ayrılmak büyük bir bela haline gelecektir. İyi çıktığında ise dostların çokluğundan o yeni dosta zaman ayırmak onunla görüşüp konuşmak büyük bir azap haline gelecektir. O halde en iyisi insanın az ama öz dosta sahip olmasıdır. İnsan dost sayısını ve dost edinme zamanını iyi ayarlarsa yukarıda saydığımız endişelerden ve bunun getireceği zahmetlerden işin başında kurtulmuş olacaktır;

Çoġaldur kişi âşnâsın velî
Zamânında ṣavmaġa varmaz eli (808)

Ḳaçan gelse bir âşnâ-yı cedîd
Ya ġâyet eyüdür ya ġâyet pelîd (809)

Bunuŋ iftirâkı belâ-yı ʿazîm
Anuŋ ihtilâtı ʿazâb-ı elîm (810)

Ferâgat mekânında olan mekîn
Olur gayriler zahmetinden emîn (811)

Her önüne gelenle dost olmaya kalkışılmamalıdır. Çünkü dikkat edilmeden kurulan dostlukların mutlaka birisinden insana zarar gelecektir. Hem de bir daha kurtulamayacağı bir zarar;

Şakın olma her âdeme âşnâ
Olur cânuŋa bir şavulmaz belâ (2533)

İnsanın dostlarının iyi ya da kötü oluşu biraz da insanın kendisiyle alakalıdır. Şayet kendisi yaratılış itibariyle kötülüklere ve günahkarlığa yakınsa dostları da o tür insanlar olacaktır. Yok, şayet iyilik ve güzelliklere meyilli ise dost olarak seçtiği insanlar da bu tür özellikleri olan iyi insanlar olacaktır;

Kişi kim günâha ola mürtekib
Aŋa hep hevâ ehli olur muhib (861)

Şalâh ehlini görse râgıb olur
Eyü kişilerle muşâhib olur (867)

İnsan can düşmanıyla dost olamağa kalkmamalıdır. Bu beyhude bir iş olacaktır. Çünkü aradaki hüsumeti gidermek mümkün değildir. Düşmanından dost edinmek isteyen insanın en keskin kılıçla kesip cezalandırmak gerekir, zira insana itimat ettiği kişiden zarar gelir, şu anda birbirlerine güvendikleri halde bir gün mutlaka yine birbirleriyle rakip olacaklardır;

Kesesin anı tîg-ı berrânla
Ki hem-dem olur düşmen-i cânla (2498)

Gelür iʿtimâd itdügüŋden żarar
Şunar bir çanaġa rakîbüŋ çıkar (2499)

Haram mal yiyenlerin sohbetinde bulunmamak lazımdır. Çünkü mutlaka bir gün insanın başına bir musibet açar, bela getirirler;

Żarardur harâm-zâdenüŋ şohbeti
Şonuŋda be-her-hâl olur nekbeti (2530)

İnsanın başıboş gezen kişiyle dostluk kurmaması onu hemen yanından uzaklaştırması gerekir, böyleleriyle ne konuşmalı ne de onlara selam vermelidir;

Ḳo ögür yavayı yanuŋdan müdâm
Ne aŋa kelâm eyle ne vir selâm (2531)

İnsanın gönlü heva ve hevesine uyan insanlarla olmayı arzu ediyorsa, bu insanın salih kişilere uyması onların sözlerini dinlemesi beklenemez. İnsanda olan aykırı karakter kendisine ilaç olarak zehri tercih etmesine sebep olur. İnsanın fıtratında kötülük varsa iyi insanlardan kaçacak böylece bal yerine soğan gönlünü doyurmayı tercih etmiş olacaktır;

Göŋül olsa mu'tâd-ı ehl-i hevâ
Ṣalâḥ ehline idemez iḳtidâ (2616)

Kişide ki ola muḫâlif-mizâc
Olur derdine zehr-i ḳâtil 'ilâc (2617)

Yaramaz olanlar eyüden ḳaçar
Baṣalla geçinür 'aselden geçer (2618)

İnsanın mizacı yaptığı işler ve tercih ettiği dostlarda önemli bir işleve sahiptir. Demir nasıl su üstünde durmazsa mizacında kötülük olan insanın da cehennem dışındaki bir yeri mekan tutması mümkün olmaz. Buna karşılık hüma kuşunu zorla denize batırmak onu su içinde tutmağa yeterli olmaz, bırakıldığı anda tekrar göklere yükselir. Aynen bunun gibi gönlü yükselerde pervaz eden insanı aşağılık işlerle uğraşmağa kimse razı edemez. İnsan, dostlarını iyi insanlardan seçer heva ehlinden şeytandan kaçar gibi kaçarsa bu mutluluk ona dünyada da ahirette de yeterli olacaktır. Buna mukabil dostlarını ve arkadaşlarını alçak, rezil insanlardan seçen kişiye de bu durum hayırlı bir alamet olmasa gerektir;

Demür pâresin baḥre atsaŋ eger
Batar esfelü's-sâfilîne gider (2619)

Żarûrî dil 'âşî-i bed-liḳâ
Cehennem 'aẕâbın ider iḳtiżâ (2620)

Hümâ ḳuşını ṭutsalar alsalar
Güc ile deŋiz dibine ṣalsalar (2621)

Göçer mülk-i bâlâya bâlın açar
Göz açup yumınca semâya uçar (2622)

Bülend ise ger kendüŋe himmetüŋ
Çeker 'âḳıbet cez̲be-i rif'atüŋ (2623)

Sa'âdet nişânıdur ey mâh-rû
Hevâ ehline olduŋ ise 'adû (2624)

Muṣâḥiblerüŋ kim erâẕil ola
Ḫayırlu ʿalâmet degüldür saŋa (2625)

Savaşmayı bilmeyen insandan kişiye arkadaş olmaz. Çünkü böylesi at kullanmayı bile bilmediğinden onunla yolculuğa dahi çıkılmaz. Çıkılsa bile insanı yarı yolda bırakır;

Şu âdem ki ceng itmege yaramaz
Senüŋ râh-ı ilġâruŋa varamaz (2913)

Sefer yoldaşı eylemek dâ'imâ
Gerekmez eyâ merdüm-i ḫoş-liḳâ (2914)

g. Düşmanı Tanıma

Taşlıcalı'ya göre insanın düşmanı zelzele gibidir. İnsanın cisim hanesine ondan mutlaka zarar gelir. Zelzele gibi ilk gelişinde yıkmaz belki ama sarsar, gücünü azaltır ikincisinde ise mutlaka yerle bir eder. Bu yüzden insan düşmanına karşı her an teyakkuz halinde olmalı. Hele ikinci gelişinden aman ha aman sakınmalıdır;

ʿAdüvv zelzele gibidür fi'l-miẟâl
Gelür ḫâne-i cisme andan ḫalel (562)

Birinde yıḳılmaġa âsân ider
Birinde yıḳar ḫâke yeksân ider (563)

İnsanın düşmansız olması düşünülemez. Bütün insanları bir anda iyi etmek mümkün değildir. Bu yüzden insan tedbirli olmalıdır. İyi günlerinde yüze gülen bir çok kişi insanın düşmesini beklerler. Düşünce bir anda bakar ki hepsi birden karşısına dikilivermişler. Düşmemek gibi bir garanti de hiç kimse için söz konusu değildir. O halde tedbiri elden bırakmamaktan başka çare yoktur;

Ṣavulmaz ʿadüv cümlesi dâ'imâ
Kemân-ı ḳażâ bir gün eyler ḫaṭâ (564)

h. Lisan

İnsanoğlu şayet selamette kalmak, başına belalar almak istemiyorsa diline sahip olmasını bilmelidir. Bu, insanın hiç konuşmaması anlamına gelmez. İnsan, insan olduğuna göre hayvandan farklı olarak kendisine ihsan edilen konuşma kabiliyetini kullanacaktır. Tabi ki insanlar konuşa konuşa anlaşırlar. Fakat insanın neyi, ne zaman ve nerede söyeleyeceğini bilmesi, ne kadar konuşacağını iyi ayarlaması gerekmektedir. İnsanı halkın

gözünde ve gönlünde sevdiren de dilidir, başına onulmaz belalar açtıran da yine dili olacaktır.

Kamil insan dilini tutmasını bilen, neyi, nerede söyleyeceğini bilen insandır. Denize bela seli, muma da yokuk ateşi hep dillerinden gelir. Gonca ağzını açmaya kalkışsa şüphesiz ki gonca olma özelliğini kaybedeceğinden perişan olacaktır. Bunun gibi söyleyecek sözü olmayan insanlar da halk arasında itibarlarının devam etmesini istiyorlarsa ağızlarını açmamalıdırlar. Çünkü bu halleriyle, belki insanlar nasıl birisi olduğunu bilemediklerinden haklarında hüsn-i niyet gösterebilirler;

Şu ḳavl ile kim żabṭ ide kendüni
Maḥallinde ṣarf eyleye pendini (1145)

Dilinden gelür baḥre seyl-i belâ
Dilinden düşer şem a nâr-ı fenâ (1132)

Perîşân olur ġonce açsa dehân
ʿAyândur ki ʿayn-ı ziyândur zebân (1135)

Kibar olan insanların konuşması bir gül yaprağı kadar nazik ve yumuşak olduğu için halka teselli verir, onları rahatlatır. İnsanlar akar su gibi uzun sözlere de bazen rağbet ederler. Fakat tek bir şartla söylenen sözlerin kibar ve yumuşak olması şartıyla. Olgun olan insanların olgunluğunun göstergesi onların sözleriyle belli olur. Bu tür insanlar çok konuşsalar da boş konuşmayacakları için onların sözleri bir hayat suyu gibi bütün insanlar tarafından bıkmadan içilecektir. İnsanın ağzından devamlı surette güzel sözler dökülmelidir. İnsan güzel ifadeleri ağzından düşürmemelidir ki diğer insanlar tarafından sevilsin ve itibar görsün;

Tesellî virür ḫalḳa ẕât-ı şerîf
Dili berg-i gül gibi olur laṭîf (1129)

Aḳar ṣuya ḫalḳuŋ olur raġbeti
Kelâmında zîrâ ki var lîneti (1134)

Kelâmiledür kâmilüŋʿizzeti
Ḥayât âbıdur sözinüŋ kes̱reti (1144)

Dilüŋ eyle muʿtâd-ı luṭf-ı kelâm
Ḳoma ḥüsn-i taʿbîri elden müdâm (1149)

İnsanın kötülüğü dilinin uzunluğu sayesinde belli olur. Böylesi insanların dili terazi dili gibi hep dışarıdadır. İnsanın bu tip şahsiyetlerden uzak durması gerektiği gibi kendi sözlerini de çan sesi gibi uzatmamalıdır. İki tip insanın dili ecel gelmeyince bitmez. Bunlardan birincisi hayatını zevk ve eğlence merkezlerinde geçiren, hayatını ve parasını israf eden insandır. Bu insan sözlerini israf etmekte de beis görmez. İkincisi ise aklı başında olmayan, dolayısıyla her hangi bir sorumluluk da taşıyamayacak olan delidir. Çok söz

hayanın azlığına işarettir. Utanmanın ne olduğunu bilmeyen insanları susturmak zordur. Fakat bunların başları da dilleri yüzünden bir türlü belalardan kurtulmak bilmez. Topluluk arasında uzun ve sıkıcı konuşmalarıyla, ağızlarında kaldığı sürece cevher kıymetinde olan sözlerini bir türlü tutamazlar ve topluluk içindeki fertlerin gazaplarını her an üzerlerine çekerler. Fırat nehrinin suyu da bu insanların dili gibi uzundur ama dünyanın kahır eli onun yatağını kıvrım kıvrım yaparak boynunu burmuştur. Şair dili uzun olan insanları bu şekilde kötüledikten sonra onları; "Dilinde boş ve uzun konuşma olan insanların dilleri, hazan yaprağı gibi kurusun." diyerek levmetmektedir;

ʿAvân olan olur ṭavîlü'l-lisân
Zebâne gibidür zebâni hemân (1130)

Kelâm-ı ʿavânîden it iḥtirâz
Zebânuŋ ceres gibi ḳılma dırâz (1154)

Uzadur sözi her sefîh ü deli
Ecel gelmeyince ṭutulmaz dili (1133)

Ḳalîlü'l-ḥayâdur kes̱îrü'l-kelâm
Belâdan ḫalâs olmaz ol hem-çü lâm (1136)

İl içinde kendüyi leffâf ider
Sözi gevherîn ṭurmaz isrâf ider (1137)

Füratuŋ uzanur dili her zamân
Burar boynını dest-i ḳahr-ı cihân (1140)

Zebânında anuŋ ki vardur ziyân
Dili ḳurusun ṣanki berg-i ḫazân (1143)

İnsanın başka insanlara domuzlar gibi kötü dil uzatmaması ve bu şekilde onlara eziyet ederek tenbelliğe itmemesi gerekir. İnsanlara kötü dil uzatan, onlara yerici sözler söyleyen delilik etmiş olur. Çünkü kötü insan ünvanını alacak olan kişi kendisidir;

Uzatma doŋuzlar gibi acı dil
Kesel virme ḫalḳa cefâdan kesil (1131)

Kimi ḫalḳ arasında ẕemmâm olur
Delülük ider kendü bed-nâm olur (1138)

Bazı yabani insanlar dilleriyle sağa sola saldırmaktan başka bir iş yapmazlar. Bu tür insanlar ortalığa fitne ateşi salıp, insanları birbirlerine düşürmekten başka bir iş yapmayan bela rüzgarı gibidirler;

Eser ṣavurur baʿżı yaban eri
Olur âteş-i fitnenüŋ ṣarṣarı (1139)

Hakiki anlamda müslüman olan kimseler cahillerin sözlerini dinlemezler. Çünkü bu sözler kilise çanı gibi insanın kafasını şişirmekten başka bir işe yaramazlar;

Müselmân olan diŋlemez câhili
Derâ-yı kilîsâ gibidür dili (1141)

İnsanın yanında günahkar biri hatalı konuşursa ona cevap vermemelidir. Çünkü ona verilecek en büyük cevap susmaktır. Ona cevap vermek insanın kendisini onun mertebesine indirmekten başka bir işe yaramaz. Ayrıca bu tipler sözden de anlamazlar;

Ḫaṭâ itse yanuŋda bir nâ-ṣevâb
ʿİtâb ile virme sözine cevâb (1147)

Cahillerin söylediği sözlerle insan üzüntüye kapılmamalıdır. Çünkü onlar ne dediklerini bilmezler;

Kelâm-ı cehûl ile olma melûl
Sözi maʿnasın aŋlamaz çünki ol (1148)

İnsan ne söylerse söylesin üstü kapalı söylemesini bilmelidir. Eğer bir pîr-i fâniye; ecelin belini iki büklüm ettiği, bu yüzden ölümün yaklaşmış bulunduğu, zamanın boyunu keman gibi eymiş olduğu ve bedeninin artık ölüm oku tarafından vurulduğu yüzüne karşı açık açık söylenirse, söylenenler doğru olmasına rağmen bu insan incitilmiş olur. Bu şekildeki bir davranışla onun içi-dışı gam ve kederle dolar;

Ne söylerseŋ ey merdüm-i nüktedân
Rumûz-ı nihân ile eyle beyân (1150)

Eger pîre dirseŋ yaḳındur memât
Ecel ḳâmetüŋ eyledi iki ḳat (1151)

Kemân itdi ḳaddüŋi devr-i zamân
Ölüm oḳına cismüŋ oldı nişân (1152)

Bu ṭoġrı söze incinür ḫâṭırı
Ġam ile ṭolar bâṭını ẓâhiri (1153)

Dili deniz gibi berrak ve saf olan insan, dilinden dökülecek ince lutuf ve ihsanlarla insanların yüzel güzellik gülleri açtırabilecek, gülümseme meydana getirebilecek, gönüllerini fethedebilecektir;

Dili pâk olan kimse deryâ-miṡâl
Açar luṭf u iḥsân yüzinde cemâl (1177)

İnsanın yeri geldiğinde güzel sözler söylemesi uygun olur. Bu şekilde sarfedeceği sözler onun mücevheri olacaktır;

Laṭîfe güzeldür düşince yiri
Olur baḥr-i ʿummân-ı dil gevheri (1189)

İnsanın şayet erkekliği varsa diline sahip olmalıdır. Her bulduğunu söylemek erkekliğe yakışır bir davranış tarzı değildir;

Er olan dilinden ṣaḳınmak gerek
Sefahet olur bulduğıŋ söylemek (1220)

İnsanın dilinden onuru bırakmaması gerekir. Bu sayede söyleyeceği güzel sözler insanın zor anlarında kurtarıcısı olabilirler;

Dilüŋden ḳoma iltiyâmı müdâm
Ḫalâṣ eyler insanı luṭf-ı kelâm (1246)

İnsan her sözünü tatlılıkla söylemeye çalışmalıdır. Şayet kendisini tatlı dilden ayırmaya kalkacak birisi olursa hemen onunla irtibatını kesmelidir;

Melîḥü'l-kelâm olmaġa ḳıl heves
Ne kim kes düşüre seni anı kes (1295)

İnsanın alçaklarla muhatap olup onlara kötü söz söylememesi gerekir. Çünkü kuyuya söylenen her kötü söz dönüp dolaşıp tekrar insanın yüzüne çarpar;

Edânî sözi ḳalbe yavuz gelür
Ḫiṭâb itme çâha saŋa söz gelür (1303)

Akıllı olan kimse, kendisine sorulan hiç bir sorudan dolayı sıkıntıya düşmez, kendisine sorulan her soruya kendisinin ve karşısındakilerin içini rahatlatacak şekilde cevap verir. Bir anlamda akıllı insanı kimse lafla köşeye sıkıştıramaz;

Anuŋ kim ola ʿaḳlı ʿâlî-cenâb
Virür her su'âle müferrih cevâb (1303)

Bu dünyada hiç kimse kimseden üstün değildir. Herkes ecel karşısında boynunu bükecek ve toprağın altına eşit olarak gidecektir. Bu yüzden insan ne kendisini herkesten faziletli zannedip dilini fazlaca uzatmalı, ne de başka fazilet sahibi insanları hor ve hakir görmeğe kalkmalıdır;

Ne fażl ile olsun zebânuŋ ṭavîl
Ne fażl ehlini eyle ḫ̌âr u ẕelîl (1351)

Sefih, alçak kimselerin ağızlarından dökülen laflar insanın içini karartır. Bu iç karartıcı sözlerin sonunun gelmesi bu tür insanları ecelin susturması ile mümkündür. Böylelerinin ağzı iç karanlık olan testiye benzer. Bu ağızdan çıkan her söz başkalarına zarar verir;

Sefîhi ecel eyler eylerse lâl
Ḳasâvet sözine olur aġzı fâl (3002)

Sifâl-i sükân gibidür ol dehân
Ki andan çıkan sözden ire ziyân (3003)

Sefih olan kimseler ağızlarından çıkan bir laftan geri dönmemek uğruna başlarını verirler de kendilerine yaptıklarının farkında olmazlar. İnsan ders almak istiyorsa, çevresindeki sefih ve ahmak insanların, sefihane ve ahmakça davranışları yeterli olacaktır;

Sefâhet idenler vebâle girür
Ziyâde ʿinâd ile başın virür (3017)

Naẓar ehline ʿibret-i mâ-ḥażar
Sefâhet ḥamâḳat idenler yiter (3018)

ı. Dünya Hayatı

Taşlıcalı Yahya'ya göre bu dünya gelip geçicidir. Bu yüzden gelip geçici dünya için gam çekmek beyhudedir. Bu dünyayı ne fazlaca sevmek, ne de onun belasını çekmek lazımdır. Ona kıymet-i harbiyesi kadar değer vermek gereklidir;

Ne ḥâcet bu dünyâ içün ġam yimek
Ne dünyâyı sev ne belâsını çek (589)

Her kim dünyayı ve onun nimetlerini istemez ondan yüz çevirirse, gece gündüz dünya onun peşinde koşar. Her kim de dünyaya itibar eder, onun peşinden koşarsa, dünya onu gördüğü yerde sırtını dönüp ondan kaçar. Bu yüzden dünya nimetlerinden hakkıyla istifade etmek isteyen kimse ona fazla değer vermemeli, bir anlamda onu şımartmamalıdır;

Didi kim ki dünyâyı itmez ṭaleb
Ḳovar anı dünyâ daḫî rûz u şeb (828)

Bu dünyâya her kim ḳılur iʿtibâr
İder gördügi yirde dünyâ firâr (829)

Bu alçak dünya utangaç sevgiliye benzer. Şivesi ve işvesiyle aşığını peşinde koşturur. Fakat ona bir türlü gerçek anlamda yüz çevirmez. Yani aşığının ona kavuşması muhaldir;

O maḥcûba beŋzer ki dünyâ-yı dûn
İder ʿâşıḳın şîvesiyle zebûn (830)

Bu düya bir imtihan meydanıdır. İnsan bu dünyada ne ekerse öbür dünyada onu biçecektir. Vücudunda dalalet tohumu olanlar öbür dünyada Ebû Cehil'le birlikte haşrolacaklardır. İnsan şayet ufku geniş ve yüksek görüşlü ise dine ve Allah'a olan bağlılığını hiç bir zaman elden bırakmayacak bu şekilde de öbür dünyada vücudunun zemininde reyhanlar bitecek, yani rahat edecektir. Şahsiyetinde yüce yaratılış gayesinin bütün özelliklerini toplamış olan insanları Allah u Teâlâ öbür dünyada mükerrem olarak yaratacak ve ona göre imtihana tabi tutacaktır;

Begüm ʿâlem-i imtiḥândur cihân
Ne ekseŋ sen anı biçersin hemân (1363)

Vücûduŋda var ise tuḫm-ı ḍalâl
Olur ḥâsıluŋ cümle ḥanẓal-miŝâl (1364)

Ṣalâḥı ḳomaz merd-i ʿâlî-naẓar
Vücûdı zemîninde reyḥân biter (1365)

Olur yaʿni ẕâtıŋda ḫulḳ-ı ʿaẓîm
Mükerrem ider anı Rabbü'l-kerîm (1366)

i. Ölüm

Eserde ölüm insanların kaçamayacakları son olarak düşünülmüştür.

İnsanların ömrü ancak güneş gibidir. Bir gün doğdularsa elbet bir gün batacaklardır. İnsanların gençliği gibi güneşin doğuşu da önce görünür. Yine aynı şekilde yaşlılık da güneşin batması da onun arkasından gelir;

Güneş gibi ancak bu ʿömr-i ricâl
Ki şânında vardur kemâl ü zevâl (1161)

Yigitlik de maşrıḳ da ẓâhir olur
Ḳocalıḳ da maġrib de âḫir olur (1162)

Şayet ecel yaşlı insanın boyunu keman gibi eğerse bunun bir mutluluk nişanı olduğunu zannetme. Çünkü bu durum mutluluk haberinden çok insanın öbür dünyaya göçeceğinin habercisidir. Fakat insan bu haberden o kadar da me'yus olmamalıdır. Çünkü öbür dünyada insanın bu kemana ihtiyacı olacaktır. Ecel yolu çok korkuludur. Bu korkulu yoldan insan bu kemanı köprü gibi kullanarak emin bir şekilde geçme imkanına

ulaşabilecektir. Hesap gününde, Allah'ın bu kemana sahip olan insandan, yani beli iki büklüm olmuş insandan utanacağı ve ona azap etmeyeceği rivayet edilir;

Sa'âdet nişânıdur itme gümân
Ecel ḳâmet-i pîri itse kemân (1164)

Ecel yolı ḳorḫuludur dâ'imâ
Kemân ile geçmek revâdur revâ (1174)

Rivâyet olur pîre rûz-ı ḥisâb
'Aẕâb itmege Teŋri eyler ḥicâb (1175)

Bu dünyanın serveri olan insanoğlu ölünce yanında sadece kefenini bir de kuru başını götürebilecektir. Hiç bir dünya malını öbür dünyaya taşıyamayacaktır. Ne kadar çok yaşarsa yaşasın ve ne kadar çok malı olursa olsun bu kural hiç kimse için değişmeyecektir;

Mezaruŋda ey server-i rûzgâr
Ṣalâḥ olur ancak saŋa yâr-ı ġâr (1250)

Ne deŋlü yaşarsa ölince ricâl
Ḳurı başı ile ider irtiḥâl (1251)

Bu dünyada fakir ve garip olan insanoğlunun mezarı, insanoğlunu acayip ve heybetli bir şekilde ağzını açmış beklemektedir. İnsana her gün on kez gel diye bağırmaktadır. Resûl-i Hudâ buyurmuştur ki: 'Ecel, salih olan müslüman için daimi surette yüce yaratıcının rahmetinin nimetlerine kavuşma anıdır." Bu yüzden müslümanlar için ecel, korkulu bir rüya değil düğün bayram günüdür;

Mezâruŋ senüŋ ey faḳîr ü ġarîb
Açılmış aġızdur mehîb ü 'acîb (3045)

İder saŋa her günde on kez nidâ
Bu resme buyurdı Resûl-i Ḫudâ (3046)

Ecel müslim-i ṣâlihüŋ dâ'imâ
Olur ni'met-i raḥmetine ṣalâ (3047)

Ṣalâh ile var ise bir 'âlimüŋ
Dügün bayram olur dem-i mâtemüŋ (3048)

İnsanoğlunun vücudu akarsu misali dönüp dolaşıp asıl mekanı olan denizine ulaşacaktır. Nasıl ki topraktan hayat bulmuştur dönüş yine toprağa olacaktır. İnsanoğlu topraktan geldiğine göre bütün varlığı bir avuç toprak değil midir? Bu bir avuç toprak neden bu kadar değerli olsun ki? Sonuçta bir avuç toprağı dağıtacak olan atılacak bir tekme değil midir?

Vücûd-ı beşer mâ-i cârî-mişâl
İder aşlı deryâsına irtiḥâl (3049)

Ne kim ḫâkden buldı neşv ü nemâ
Rücû'ı ġirü ḫâkedür dâ'imâ (3050)

Niye ġarra olsun bir avuc ġubâr
Ki bir püşt ü pâdan olur târmâr (3051)

Bahar gelince ağaçlar hayat bulurlar. İnsanın ölümü de hayatının sonbaharıdır. Tekrar dirilmek üzere kaybolduğu gündür. Ağaç yapraklarının kızarması, ertesi bahar bir daha dirilmek üzere ecellerinin geldiğine işaret değil midir?

Bahâr olsa eşcâr bulur ḥayât
Ḫazân faşlıdur vaḳt-i rûz-ı memât (3052)

Ḳızarsa aġaç yapraġı nâ-gehân
Olur zaḫm-ı tîġ-ı ecelden nişân (3053)

İnsan vücudu bir karınca gibidir. Canı bal ister ve bal yemek için bal kasesinin içine girerse, o bala ayağı yapışır kalır ve o çok sevdiği nesne içerisinde ölüverir. Karıncanın balı insanın dünya sevgisine benzer insan da karınca gibi mutlaka dünya sevgisi içerisinde ölümü tadacaktır. Çünkü insanın içinden bu sevgiyi atması mümkün değildir;

Ḳarınca gibidür vücûd-ı beşer
'Asel kâsesine iderse naẓar (3054)

Düşer üstine cânı lez̲z̲et alur
Ṭutılur ayaġından ölür ḳalur (3055)

Cihân lez̲z̲etine 'aseldür mes̲el
O lez̲z̲etde iken irişür ecel (3056)

Bu dünya yedi başlı bir ejderhaya benzer. Hiç farkında olmadan insanı yeyiverir. Bu dünyada kimse ebediyyen kalmamıştır. Hayat kervanı durmadan yol almaktadır. Buraya gelenler elbet bir gün bir daha dönmemek üzere buradan ayrılacaklardır;

Yedi başlu bir ejdehâdur bu yir
Aman virmeyüp cism-i insânı yir (3057)

Giden gelmez olmaz cihânda sebât
Geçer turmayup kârbân-ı hayât (3058)

İnsanın kurtuluşa ermesinin tek yolu, yoklukta mutlu olması olduğu gibi, mutlu olmasının tek yolu da Hakk'ın rızasını kazanmaktan geçmektedir. Yüce Allah'ın Hz.

Yusuf'a buyurduğu gibi; ardından gelen yücelik ve mutluluğa bakılınca bir çukurun endişesini taşımanın anlamsızlığı ortaya çıkacaktır;

Selâmet yaḳası ṣafâ-i fenâ
Sa'âdet ḳażâsı rıżâ-i Ḫudâ (3059)

Ḫudâ Ḥażret-i Yûsuf'u ḳıldı şâh
Ġam-ı çâha degmez gelen 'izz ü câh (3060)

Ecel, bu dünyaya gelen nice Zalleri, Rüstemleri, Dahhâkları, Feridunları, Cemleri bu dünyada bırakmamış geri götürmüştür. Sırtı dünyada yere gelmeyen nice pehlivanların sırtını yere getirmeyi bilmiştir;

Ecel tîġı ḫalḳı ider ser-nigûn
Niçe Zâl'i âl ile itdi zebûn (3061)

Niçe Rüstem'e ḳıldı cevr ü sitem
Niçe şeh-süvârı idüpdür 'adem (3062)

Ecel niçe Ḍaḥḥâk'ı giryân ider
Ferîdunları ḫâke yeksân ider (3063)

Bu 'âlem ki vardur soŋında elem
Hezârân Cem'üŋ ḳaddini kıldı ḫam (3064)

Niçe pehlevâna virür inḳılâb
Getürür yire arḳasın bu türâb (3065)

Ecel görünmez kazadır. Ne zaman geleceği belli olmaz fakat sakın uzakta olduğu zannedilmemelidir. Çünkü bütün uzaklar yakındır. Hayat güneşi hakiki güneşe benzer çabuk doğar çabuk batar. O yüzden bu dünya hayatını kavga gürültü içerisinde geçirmeğe hiç gerek yoktur;

Görinmez ḳażâdur ecel ey ḥabîb
Iraḳdur dime küll-i âtin ḳarîb (3066)

Serî'u'z-zevâl oldı şems-i ḥayât
Ḳo ġavġâyı olmaz cihânda s̱ebât (3067)

İnsanın canı, bedeninden çok utanmağa başlayınca ondan ayrılacaktır. İnsanın bedeni insana olduğu gibi görünmeğe başlayınca, bu beden cana ağır bir yük haline gelecek ve can onu terk etmek isteyecektir. Beden tümüyle toprağın evidir. Bu yüzden her tarafı toprağın üzerindeki süprüntüler gibi çer-çöple doludur. İnsan bir an önce bu geçici alemden ayrılmanın yolların aramalıdır. Bunun için de eteğine takılıp kendisini engelleyecek dikenlerden bir an önce kurtulmalı, temizlenmelidir;

Bu burc-ı bedendür ḥicâb-ı kes̱îf
Olur ḥâ'il-i ʿayn-ı cân-ı laṭîf (3174)

Beden ḳalıbı kim görinür ʿayân
Olur cân-ı insâna bâr-ı girân (3175)

Beden cümleten ḫâne-i ḫâkdür
Ki her cânibi ḫâr u ḫâşâkdür (3176)

Ḳo ten ʿâlemin geç bu efkârdan
Ṣaḳın dâmen-i ʿarżuŋı ḫârdan (3177)

Bir gün gelir can kuşu yuvasını bırakıp göklere kanat açıverir. O an geldiğinde bu dünyada eve sahibi olan insan birden misafir konumuna geliverir. Bu an geldiğinde insanın, bir avuç toprak parçası için göz yaşı dökmemesi gerekir. Gözünü bu dünyadan bir anda kesip ayırmağa hazırlıklı olmalıdır;

Ḳoyup âşyânın uçar mürġ-i cân
Muḳîm iken olur müsâfir hemân (3178)

Ṣaḳın noḳṭa-i ḫâk içün dökme yaş
Bu ʿâyine-i dîdeden ḳıl tirâş (3179)

İnsanın bedeni can Yusuf'una bir zindanmış, gerçekte ise bu beden hüzünlerin dolu olduğu bir ev hükmündeymiş. Bu hüzün dolu eve kim, önderlik ve rehberlik etmesini bilirse bir an önce bu hüzünlü mekandan uzaklaşıp gerçek mekanına ulaşacaktır. Bu geçici mekanı arzu etmeyenler ona değer vermezler. İnsan kendisini geçici güzelliklerle oyalamamalıdır. Bu güzelliklerin asıl kaynağına ulaşmağa bakmalıdır. Yola gidecek olan insanın bir an önce yola çıkması gerekir. Oyalanmanın bir anlamı ve hikmeti yoktur. Evliyalar bu diyardan kendilerini ayıracak hiç bir fırsatı kaçırmazlar. Bu yüzden ölmeden önce ölümü tatmak onların yolu olmuştur;

Beden Yûsuf'u câna zindân imiş
Ḥaḳîḳatde bir beyt-i aḥzân imiş (3180)

Şu kim rây ider aŋa reh-ber ider
Diyârına bir gün öŋürdi gider (3181)

Cihân deyrine eylemez ʿizzeti
Murâd itmeyen ʿâlem-i ṣûreti (3182)

Baḳup ḳalma her naḳşa dîvânevâr
Ḳo naḳşı naẓargâh-ı naḳḳâşa var (3183)

Mes̱eldür ki yolda gerek yol eri
Ḳoma kendüŋi ḳâfileŋden geri (3184)

Sülûk ehli fevt eylemez furṣatı
İder ölmedin ölmege ġayreti (3185)

İnsanın bu dünyada kaldığı her an hanesine zarar olarak yazılır. Çünkü her an yeni bir günaha girme, yeni bir günah işleme rizikosu içindedir. İnsan toz zerreciklerinin güneş vurunca ortaya çıkması gibi ortaya çıkmaktan, kendisine ait gizli yönlerin başkaları tarafından görünmesinden sakınmalıdır. Yok olmak görünmez olmak tercih edilecek yol olmalıdır. Evliyalar bu yoklukta var olmayı tercih ettiler. Böylece hakiki varlığın dostu olma makamına ulaşmış oldular;

Żarardur bu ʿayn-ı taʿayyün saŋa
Olur ʿayn-ı ʿisyân u ʿayn-ı ʿanâ (3186)

Ṣaḳın żerreler gibi ey ehl-i cûd
Bu mihr-i sipihr ile bulma vücûd (3187)

Erenler bu yoḳlıḳda var oldılar
Sezâvâr-ı dîdâr-ı yâr oldılar (3188)

Bu dünyanın kaygı ve endişelerinden, bu dünyaya bağlanmaktan kendilerini kurtarabilen insanlar için bu dünya menzili göz açıp kapayıncaya kadar geçiverilecektir. Böylesi insanlar, uçsuz bucaksız bir okyanus gibi görünen bu dünyadan rüzgarın bile kendilerini yakalamasına fırsat vermeden geçip gideceklerdir. Onlara günah ve kötülük namına her hangi bir şey, yetişme ve ulaşma fırsatı bulamayacaktır;

O cânlar ki ḳayd-ı cihândan ḳaçar
Bu deryâyı göz yummaġ ile geçer (3189)

Cihânuŋ geçer baḥr-i ʿummânını
Taratmaz ṣabâ gibi dâmânını (3190)

j. Zenginlik - Fakirlik

Eserde zenginlik ve fakirlik ile zengin ve fakir insanların durumları hakkında da bilgiler ve öğütler bulmak mümkündür. Bu öğütlerde genel olarak zenginlik zemmedilirken fakirlik övülmüştür.

Kefesinde mal ve hazineye sahip olan insanın başında her an terazinin başındaki yumruk gibi bir yumruk vardır. Mizan yumruğu gibi duran o yumruğun altında insan her an dikkat ve rikkat ile hareket etmelidir. Çünkü mal insan için bir imtihan vesilesidir. Bu yüzden hiç bir zaman insanı rahat bırakmaz;

Kimüŋ keffesinde ola genc ü mâl
Olur yumruġ altında mîzân-miṡâl (843)

Mal insanı hiç bir zaman rahat bırakmadığı için zenginin derdi, malı kadar çok olur. Malından dolayı insanın gerçek anlamda dostu az olduğu halde düşmanı ummadığı kadar çok olur;

Ġanînüŋ olur derdi ġâyet ʿasîr
Muḥibbi ḳalîl ü ʿadûsı kes̱îr (844)

Buna karşılık fakir kimsenin dostu çoktur. Çünkü onun arkadaşı Settâr ve Gaffâr olan yüce Allah'tır;

Faḳîrüŋ eḥibbâsı bisyâr olur
Ḳafadârı Settâr u Ġaffâr olur (845)

Fakir insanın malı oranında derdi de az olur. Bu yüzden fakirlik insana mutluluk ve huzur sağlar. Öte yandan zengin insanın aklı hep malında olacağından bu mal ona huzursuzluk vesilesi olacaktır;

Faḳîre olur faḳrı ẕevk u sürûr
Ġanîye ġınâsı müzîl-i ḥuzûr (846)

İnsanın öz oğlu bile onun canı yerine malını düşüneceğinden gün gelir kendisinin düşmanı olur;

Ġanînüŋ öz oğlı olur düşmeni
Ayur mâl u mîrâs̱a cân u teni (847)

Bütün mal ve mülk sahipleri gemisi batmışçasına yasdadırlar. Bir dünya malı uğruna bu kadar rezilliğe katlanan insanlara yazıklar olsun;

Ḳamu genc ü mâl issi mâtemdedür
Gemisi yoġ olmış gibi ġamdadur (849)

Ayâ ehl-i dünyâ yazıḳlar saŋa
Seni mâl ider pâsbân-ı belâ (850)

C. Askerlik ve Savaş

a. Asker - Askerlik ve Askerde Bulunması Gereken Özellikler

İnsan, şayet sahip olduğu toprakları ve idare ettiği insanları diğer özelliklerinin yanında yiğitliğiyle, cesur ve mert oluşu ile emri altında tutuyorsa, yanında kendisi gibi askerler bulunmalı ve böyle yiğitlerden oluşan bir ordusu olmalıdır;

Dil-âverlik ile ṭutan ʿâlemi
Yanından gidermez ḳılıç âdemi (1432)

Bu orduda yer alacak askerleri ve özellikle komutanları titiz bir imtihana tabi tutmalı ki sonradan onlardan utanmamalı ve onların yüzünden sıkıntıya düşmemeli;

Bahâdırlığı olmasa imtiḥân
Anı eyleme ḥâkim-i ġâziyân (1433)

Peki, bu askerlerde bulunması gereken özellikler nelerdir?

Öncelikle asker selvi gibi olmalı, kilosu fazla olan gebe kadınlar gibi gezen insanların eline kılıç verilmemelidir. Çünkü bu tür insanlar yemek ve içmekten başka bir şey düşünmezler. Böyleleri de insana yük olmaktan başka bir işe yaramazlar;

Ḳılıç itmegin virme her merkebe
Ki ʿavrat gibi ola ḳarnı gebe (1434)

Kime laḥm u şaḥm olsa bâr-ı girân
Seferde boġaz aġrıġıdur hemân (1435)

Kadınlar gibi süslenmekten hoşlanan erkeğin de ordu da yeri yoktur;

Refiḳ itme her merd-i zen-meşrebi
Düzüne ḳoşuna gelincik gibi (1436)

Asker olmak isteyen kişi öncelikle ata binmesini ve at sürmesini bilmelidir;

Atın koşmaġa olmayan ḳudreti
Aradan götürsün hemân s̱ıkleti (1437)

Ayrıca asker olacak kişi hele ilerlemek kumandanlık mevkiine yükselmek istiyorsa zeki olmalıdır. Aklını kullanmasını bilmeyen, sadece kaba kuvvetine güvenen insanlar orduya fayda değil zarar verirler;

ʿAḳıllu bahâdır gerekdür kişi
İŋen başa varmaz delünüŋ işi (1438)

Askerlik ve özellikle savaş, ham olan insanı olgunlaştırır. İnsan asker olma ve sefere gitme zahmetinden kaçarsa ömrünü heba etmiş demektir. Olgunlaşma fırsatına erişemeden bu dünyadan ayrılır;

Sefer ḫam olan merdi puḫte ḳılur
Mes̱eldür bu kim çoḳ gören çoḳ bilür (1439)

Sefer zaḫmetinden idersen ibâ
Tevârîḫ oḳı ḳılma ʿömrüŋ hebâ (1440)

Akıllı olan insan, başına çok bela gelmiş, gün görmüş insanları kendisine dost olarak seçer. Marifete talip olan bal arısı gibi olmalı her çiçekten bal almaya çalışmalıdır. Bu şekilde başına gelen sıkıntıları halledebilir. Kendisinden önce gelip geçenlerden haber alan, onların başlarına gelen sıkıntıları nasıl atlattıklarını öğrenen kişi, dar bir geçit hükmünda olan bu dünyayı rahat geçer. İşte bütün bu örnekler gibi; insan savaşa giderken kendisine daha önce bu yollardan geçmiş, yol korkusunun ne olduğunu, hangi engellerin bulunabileceğini bilen insanları yol arkadaşı olarak seçmelidir. Genç bir komutana güvenip, nerede ne yapacağını bilmeyen şaşkına bağlanarak yola çıkılmamalıdır;

Begüm ehl-i idrâk ü ʿâḳil kişi
Muṣâḥib ider çok belâ çekmişi (1441)

Dil ü cânla maʿrifet ṭâlibi
Gerekdür ola bal arusı gibi (1442)

İrişe ele her çiçekden ʿasel
Ola müşkili ehl-i ḥâl ile ḥal (1443)

Öŋürdi geçenlerden alan ḫaber
Bu der-bend dünyâyı âsân geçer (1444)

Ol âdem gerekdür seferde refîḳ
Ki çekmiş ola niçe ḫavf-ı ṭarîḳ (1445)

Uyup tâze serdâra olma yaḳîn
Aḳın itme bir şaşḳın ile şaḳın (1446)

Cahil olan insanlar ıslah olmazlar. Onlar ne okur, ne söz dinlerler. Oldukları gibi kalmaya mahkumdurlar. İnsan böylesine aciz kişileri kavga gürültü ile savaşa götürmemelidir. Sonuçta kendisi zararlı çıkar;

Yazıḳlar ki ıṣlâḥa gelmez ʿavâm
Ne oḳur ne diŋler ḳalur şöyle ḫâm (1447)

Şu kim kendü emrinde ʿâciz ola
Nizâʿ u cidâl ile sürme yola (1448)

Kendi eksiğinin, kusurunun farkında olmayan insanları ıslah etmek mümkün değildir. Böylelerine eksiğini söylesen, kusurlarını hatırlatsan düşmanlık yaparak huzurunu giderirler. Böylelerini de askere almanın gereği yoktur;

O kim gizlü ʿaybına ʿâlim degül
Naṣîḥat aŋa hiç lâzım degül (1449)

Naṣîḥat iderseŋ ʿadâvet ider
Gelür şirret eyler ḥużûruŋ gider (1450)

Korkak olan insanların askere alınmaması gereklidir. Bu tür insanlar her yerde bir tehlikenin var olduğunu sanarak savaşta bir orduya birer leke, yüz karalığı olurlar. Bu tür korkak insanlar bu korkaklıklarıyla eşeğe benzerler. Sonra bu tür insanlardan akıllıca hareket etmeleri de beklenemez;

Ayaḳ bağıdur cenk içinde leke
Ṣanur her yiri menzil-i mühlike (1480)

Seferden ḳaçan kâhil ü nekbeti
Eşek gibidür ṣûreti sîreti (1502)

Muḥanneṡleri eyledüm imtiḥân
Seri rây-ı idrâke olmaz mekân (1744)

Yürekli cesur olan yiğidin ise yardımcısı Allah olur ve onun zor işini kolay eyler. Cesaretin yanında feraset de lazımdır. Cesur olup da aptalca hareket edilmemelidir. Cesaretin yanısıa tedbir de elden bırakılmamalı ve savaşın incelikleri iyi bilinmelidir;

Olur Ḥaḳḳ Teʿâlâ muʿîn ü zahîr
Dilîrüŋ ʿasîrini eyler yesîr (1744)

Ferâset feresdür bahâdırlara
Müdebbirlere cenge ḳâdirlere (1745)

Savaşmasını bilen, rüzgar gibi hareketli canlı kanlı, yerinde duramayan asker ömrü oldukça yaşasın. Fakat tenbel olan, kılıcına eli uzanmayan askerin de eli kırılmalıdır ki bir daha hiç uzanmasın. Hiç değilse ordu ondan kurtulmuş olur;

Yaşasın yaşadıḳça merd-i ḳıtâl
Çevük deprenür bâd-ı ṣarṣar-miṡâl (1742)

Ḳırasın hemân kâhil ü tenbeli
Ḳi şemşîr-i cenge uzanmaz eli (1743)

Şayet askerin i'tikadı sağlam, yapılan işi Allah adına yaptığını düşünüyorsa, çok fazla insana gerek yoktur. Böylesi askerlere sahip olduktan sonra düşmanın sayısını hiç mi hiç akla getirilmemesi gerekir. Tarih bunun örnekleriyle doludur;

Ḳaçan kim ide ʿayn-ı ʿavnî naẓar
Hezârân çoğı aza mağlûb ider (1720)

Ne dem kim ola i'tiḳâd-ı cemîl
Sa'âdet olur merd-i râha delîl (1721)

Savaşta her şey güçle elde edilmez. Savaş aynı zamanda bir zeka işidir de. Bu yüzden akıllıca davranan, yeri geldiğinde hile, sayıca az da olsa kendinden çok ve güçlü olan düşmanı yenebilir. Savaşta akıllıca hareket etmenin ötesinde bir diğer önemli özellik de sabırlı olmasını bilmektir;

'Amel eyleyen rây-ı idrâkle
Çıḳışur 'adû-yı ġażabnâkle (1738)

Çoġ olur geh az leşker ile kişi
Ḳırar kes̱ret-i nâsı oŋar işi (1741)

Kişi 'ayn-ı 'aḳl ile nâẓır gerek
Bahâdır gerek derde ṣâbir gerek (1746)

b. Savaş

Eserde Yahya'nın kendisinin de ordunun bir elemanı olarak katıldığı, Kânûnî Sultan Süleyman'ın Macaristan seferlerinden birinin anlatıldığını görmekteyiz;

Şeh-i Âl-i 'Os̱mân u ṣâḥib-ḳırân
Süleymân-ı devrân cihân-pehlevân (1452)

Ḳaçan Engürûs ile ḳıldı ḳıtâl
Güneş gibi berḳ urdı tîġ-ı celâl (1453)

Bu dönemdeki savaşların şekli hakkında bu savaş örneğinden bilgi almak mümkün olmaktadır.

Bu yüzyılda en kudretli devrini yaşayan Osmanlı İmparatorluğu'nun ordusu da bu büyüklüğe yakışır haldedir. Tabi böylesi bir ordunun yaptığı savaşlar da çok çetin olmaktadır;

Aḳan ḳanlar olmışdı deryâ gibi
Yüzerdi kesik başlar elma gibi (1454)

İşin başa iletdi gürz-i girân
Ḳulağın çekerdi görince kemân (1455)

Çıḳup âteş-i tîġdan dûd-ı âh
Şerâre gibi ḳalġışırdı sipâh (1456)

Segirdürdi at ile ehl-i cidâl
Yil ile yalınlanmış âteş-misâl (1457)

Bulaşırdı her çarḫı ḳalḳana ḳan
Şafaḳlar felekden olurdı nişân (1458)

Dünyaya mutlak hakimiyetin kabul ettirildiği bu dönemde bütün savaşların galibi de elbetteki Osmanlı ordusu olacaktır. Tıpkı bu savaşta olduğu gibi. Düşman kim olursa olsun mağlubiyet kaçınılmaz bir sondur;

Nacaḳ dögdisinden irince ṣudâ'
'Adûya ḥayat eyler ide vedâ'(1459)

Beden âşyânın ḳoyup mürġ-i cân
Ḳażâ-yı beḳâya olurdı revân (1460)

Ḳılıçlar ara yirde nâr-ı 'aẕâb
Yıḳar ḫırmen-i cânı eyler ḫarâb (1461)

Görinen kemânlar sipihr-i dü-tâ
Kirişler misâl-i ḫaṭ-ı istivâ (1462)

Teberden düşerdi dıraḫt-ı vücûd
Kemend âteş-i tîġa olmışdı dûd (1463)

Ḳılıçdan ḳaçan kâfir itse firâr
İrişürdi her tîr şeh-bâzvâr (1464)

İdüp ġâziler gibi sa'y-i keşîr
Çalışur girişürdi şemşîr ü tîr (1465)

Ney-i nîze yil gibi irse hemân
Söyünürdi ḳandîl-i rûḥ-ı revân (1466)

Savaşlardaki ve yapılan seferlerdeki duygu cihattır. Bu duygu içersinde bütün savaşlar Hak ve batılın mücadelesi şeklinde geçmektedir. Bu mücadele içerisinde iki ordu iki renge benzetilmektedir. Osmanlı ordusu beyazın timsali olarak, doğruyu, aydınığı ve güzelliği gösterirken, düşman ordusu siyah rengi temsil etmekte ve karanlığı ve zulmeti bünyesinde barındırmaktaydı. Tabi Osmanlı ordusu, düşmanı yenerek zulmeti ortadan kaldırmakta ve huzuru, refahı, güzellikleri insanlara sunmaktaydı;

İki baḥr idi iki berrden sipâh
Birisi sefîd ü birisi siyâh (1467)

O baḥr-i siyâhı bu baḥr-i sefîd
Ṣayup eyledi cân gibi nâ-bedîd (1468)

Güneş gibi tîğ-ı şeh-i kâmkâr
ʿAdû ẓulmetin eyledi târmâr (1469)

Muḫanneslerüŋ uçdı beŋzinde ḳan
Ṣaramışdı mânend-i berg-i ḫazân (1470)

Bu dönemde savaşlar çok uzun sürmekteydi. Öylesine uzun ki henüz savaş devam ederken daha önce ölenlerin sadece kemikleri kalmaktaydı;

Niçeler düşüp oldı ʿaẓm-i remîm
Orada olurken bu ceng-i ʿaẓîm (1471)

Tabi her toplulukta olduğu gibi böylesine azametli bir orduda da tek tük de olsa bu orduya yakışmayan korkak insanların çıkması doğaldı;

Uçar gökde bir ḳuş açar bâl ü per
Görür sâyesin bir muḫannes meger (1472)

Hevâyî ṭopa oldı ṣandı nişân
Yüzin tersine döndi ḳaçdı hemân (1473)

Bahâdırlaruŋ biri ḳıldı ʿitâb
ʿİtâb ile cânına itdi ʿaẕâb (1474)

Didi ey yoġ olası mühmel ne var
Muḫannesligi eyleme iḫtiyâr (1475)

Ḳaçup itme sehv ile dîvânelik
Yirüŋ mezbele gibi itme delik (1476)

İdüp zen gibi ḫavf u fikr-i daḳîḳ
Yıḳılma miṣâl-i binâ-yı ʿatîḳ (1477)

Eyitdi melûl ü perîşân olup
Girîzân u lerzân u giryân olup (1478)

Hevâyî top atdı ʿadû-yı denî
Eger ḳaçmazsam öldürürdi beni (1479)

Ayaḳ baġıdur cenk içinde leke
Ṣanur her yiri menzil-i mühlike (1480)

Cihat ruhu seferlerdeki temel mantık olduğu için rehber de Hz. Muhammet'tir. Manevi olarak Peygamber her an ümmetinin yanındadır. Kimi zaman sadece manevi olarak değil kerâmât ile bizzat gelerek askere yol gösterir;

Ümîd anuŋ içinde ʿayne'l-yaḳîn
Görünmiş gözine Resûl-i Güzîn (1682)

Dimiş kendüye ey żaʿîf ümmetüm
Senüŋle biledür benüm himmetüm (1683)

Ṣala düşmene tîġ-ı berrânuŋı
Emîn eyle her ḳorḳudan cânuŋı (1684)

Eserde anlatılan ikinci savaş da yine Yavuz Sultan Selim Han'ın Mısır seferidir. Bu seferle alakalı daha fazla ayrıntı bulmamız mümkün olmaktadır;

Selîm Ḫân-ı Ġâzî meger bir zamân
Mıṣır fetḥine olmış idi revân (1690)

Yavuz Sultan Selim'in bu savaştaki kumandanlarından biri de Koca Balı Beg idi;

Ḳoca Balı Beg ehl-i tedbîr idi
Yed-i nuṣrete tîr ü şemşîr idi (1693)

Bu savaş bir aya yakın bir zaman devam etmişti ve karşı tarafın ordusuna bütün uç beyleri katılarak büyük bir güç meydana getirmişlerdi;

Ḥavâle ḥisârına üşdi ḳral
Bir aya yaḳîn kıldı ceng ü cidâl (1691)

Ağız bir idüp geldi uç begleri
Oralıḳda cemʿ oldı ḫayli çeri (1692)

Savaş uzayınca Koca Balı Beg beş on bin kişilik ordu arasından bin kişilik çok özel bir grup meydana getirir;

Biş on biŋ kişiden çıḳardı biŋ er
Şecâʿatle meşhûr u ehl-i hüner (1694)

Dirildi ölüm erleri biŋ kişi
ʿAlî Ḥamzaveş cümlenüŋ cünbişi (1703)

Yeŋilmezdi her biri ṭutup ṭutup
Bu leşker gelüp bir yire oldı ṭop (1704)

Koca Balı Beg çok özel olan bu bin kişiyi toplayarak onlara bir konuşma yapar. Çok özel bir görevle bir araya geldiklerini, bir anlamda ölüme gittiklerini, geride bıraktıklarını düşünen ve ölümden korkan varsa hemen ayrılması gerektiğini, kendisine gerçek mertlerin gerekli olduğunu söyler;

Eyitdi bir ulu ġazâ idelüm
Ḳaba başlu ceng itmege gidelüm (1695)

Bizi öldürüp ṣoymadın müşrikîn
Libâsı çıḳarup atalum hemîn (1696)

Ölüm ḳorkusın aŋan olsın ıraḳ
Gerekmez bu yolda bize bî-meẕâk (1697)

Ḳanı ölmege cân viren ḫâṣlar
Şecâ'at rebâbına raḳḳâṣlar (1698)

İdelüm bu der-bend-i tenden güẕer
Ḳażâ-yı beḳâyı ḳılalum maḳarr (1699)

Şehâdet açar ḫalḳa bâb-ı necât
Olur ma'nâda 'ayn-ı âb-ı ḥayât (1700)

Evin barḳını yâd iden gelmesün
Göŋül ḳalsun ala ki yol ḳalmasun (1701)

Ẓuhûr eylesün merd-i meydân olan
Muḫanneṡler itsün vücûdın nihân (1702)

Bu yiğitlerin hepsi akrabalarıyla helalleşirler, yanlarında ne varsa bırakırlar, hatta zırhlarını bile çıkarırlar, dualar arasında naralar atarak, hepsi birden ölmek üzere düşmana doğru yola çıkarlar;

Ḥelâlleşdiler aḳrabâsı ile
Revân oldılar il du'âsı ile (1705)

Bıraḳdı yabana cebesi olan
Çıḳardı libâsını pîr ü civân (1706)

Ḳılıç gibi 'üryân idüp ḳulların
Hemân na'ralar urdı merdân-ı dîn (1707)

Bu 'üryânları ḳılmaġ içün fedâ
Alup gitdi semt-i 'adûdan yaŋa (1708)

İlkindi vakti Tuna nehrine ulaşırlar, hepsi abdest alarak namaz kılarlar ve muzafferiyet için dua ederler;

İkindi zamânında 'asker ḳamu
İnüp atdan aldı Ṭuna'dan vużû' (1709)

Niyâz itdi Mevlâ'sına ġâziler
İŋilderdi kûhsârla yazılar (1710)

Düşman askerinin sayısı, hepsi seçkin savaşçılardan oluşmak üzere elli bin kişi idi;

ʿAdû elli biŋ kâfir idi tamâm
Fülân bin fülân her birisi be-nâm (1711)

Henüz tan yeri ağarmamışken, alacakaranlıkta düşmana saldırırlar. O bin kişi daha ne olduğunu anlamadan elli bin kişilik orduyu dağıtır. Bütün düşman ordusunu Tuna'ya döker. Ölenlerin arasında yirmi otuz kadar bey de vardır;

Aġarmamış iken daḫî ṭaŋ yiri
Bu kâfirleri geldi baṣdı çeri (1712)

Ḳatı yaydan oḳ gibi irişdiler
Bu cumhûr-ı aʿdâya girişdiler (1713)

Bu leşker meger oldı seyl-i ġażab
Yıḳıldı öŋine gelen cümle hep (1714)

ʿAdûyı Ṭuna ṣuyına ṭıḳdılar
Yigirmi otuz beglerin yıḳdılar (1715)

Düşman ordusundan geriye kalan sadece beş bin kişidir. Bunların hepsi düşmanın ileri gelenleriydi. Kimis kralın oğlu, kimisi beydi;

Diri ṭutılan biş biŋ insân idi
Ḳral oġlı idi çoġı ban idi (1716)

Bin kişilik bir grup, elli bin kişiyi dağıtmıştı. Bin kişiden de beşyüzü şehit olmuştu;

Ṭaġıtdı ol elli biŋi biŋ kişi
Ḳara ṭag gibi oldı kâfir leşi (1717)

O biŋ ġâzinüŋ nıṣfı oldı şehîd
Yirini cinân itdi Rabbü'l-mecîd (1719)

c. Savaş Araç ve Gereçleri

Bu dönemde savaş aracı olarak şunların kullanıldığını görmekteyiz;

1. Gürz:

İşin başa iletdi ***gürz-i girân***
Ḳulağın çekerdi görince kemân (1455)

2. Ok ve yay:

İşin başa iletdi gürz-i girân
Ḳulağın çekerdi görince ***kemân*** (1455)

Bulaşırdı her ***çarḫı*** ḳalḳana ḳan
Şafaḳlar felekden olurdı nişân (1458)

Görinen ***kemânlar*** sipihr-i dü-tâ
Kirişler mis̱âl-i ḫaṭ-ı istivâ (1462)

Ḳılıçdan ḳaçan kâfir itse firâr
İrişürdi her ***tîr*** şeh-bâzvâr (1464)

İdüp ġâziler gibi saʿy-i kes̱îr
Çalışur girişürdi şemşîr ü ***tîr*** (1465)

Teninde ḳara atun ey mâh-rû
Nücûma döner ***oḳ*** yarası ḳamu (1492)

Es̱er eyledi ***zaḫm-ı tîr ü teber***
Boġazı ele virdi bu ġâziler (1636)

Nücûm idi her ***zaḫm-ı tîr ü sinân***
Ḳılıç yâresi mâh-ı nevden nişân (1638)

3. Hançer:

Nacaḳ dögdisinden irince ṣudâʿ
ʿAdûya ḥayat eyler ide vedâʿ (1459)

4. Kılıç:

Ḳılıçlar ara yirde nâr-ı ʿaẕâb
Yıḳar ḫırmen-i cânı eyler ḫarâb (1461)

Teberden düşerdi dıraht-ı vücûd
Kemend âteş-i *tîğa* olmışdı dûd (1463)

Kılıçdan kaçan kâfir itse firâr
İrişürdi her tîr şeh-bâzvâr (1464)

İdüp gâziler gibi sa'y-i kesîr
Çalışur girişürdi ***şemşîr*** ü tîr (1465)

Güneş gibi ***tîğ-ı şeh-i kâmkâr***
'Adû zulmetin eyledi târmâr (1469)

Nücûm idi her zahm-ı tîr ü sinân
Kılıç yâresi mâh-ı nevden nişân (1638)

Miyânında ***şemşîr*** elinde sinân
Çıkar sahn-ı meydâna kâfir hemân (1654)

Bu ***şemşîrle*** sînesin yarayın
Kızıl kanını toprağa karayın (1659)

Za'îf idi yol zahmetinden katı
Kılıç salmağa yoğ idi tâkati (1673)

Bu miskini hışm ile çağırdılar
Bir eski ***kılıç*** bir siper virdiler (1675)

Kılıç Zü'l-fekâr oldı kendi 'Alî
Neye kim uzatsa irerdi eli (1680)

Şala düşmene ***tîğ-ı berrânuñ***
Emîn eyle her korkudan cânuñı (1684)

*5. **Mızrak:***

Kirişler misâl-i hat-ı istivâ (1462)

Görinen kemânlar sipihr-i dü-tâ

Nücûm idi her ***zahm-ı tîr ü sinân***
Kılıç yâresi mâh-ı nevden nişân (1638)

Miyânında şemşîr elinde **sinân**
Çıkar sahn-ı meydâna kâfir hemân (1654)

6. Balta:

Teberden düşerdi dıraht-ı vücûd
Kemend âteş-i tîga olmışdı dûd (1463)

Demür kır at üstine *zahm-ı teber*
Şanasın ki gökde hilâle döner (1491)

Eger eyledi *zahm-ı tîr ü teber*
Boğazı ele virdi bu gâziler (1636)

7. Hava topu:

Hevâyî topa oldı şandı nişân
Yüzin tersine döndi kaçdı hemân (1473)

Hevâyî top atdı ʿadû-yı denî
Eger kaçmazsam öldürürdi beni (1479)

8.Top:

Dem olur ki *topdan* perîşân olur
Başı ayağı gûy u çevgân olur (1493)

9. Kalkan:

Zırıhlar giyüp şaklamış cânını
Yapınmış celâl ile *kalkânını* (1655)

Bu miskini hışm ile çağırdılar
Bir eski kılıç bir *siper* virdiler (1675)

D. Eğlence Hayatı

a. Mûsıkî

Eserde mûsikî aletlerine, mûsikî ile ilgilenen ve mûsikî aletleri çalanlara hiç de iyi gözle bakılmamış, mûsikî aletleri teker teker ele alınarak her birindeki eksiklikler ve insana verdiği kötü duygular birer birer incelemeye tabi tutulmuştur. En sonunda da bunlarla uğraşan insanlar levmedilmiş sebep olarak da bunların Allah tarafından yasak edilmesi gösterilmiş ve "kötü olmasalardı yasak edilmezlerdi" denmiştir.

Çalgıcı kısmının hepsi yok olsun çünkü onların yeri her zaman en son sıra yani ayakkabılık layık görülmüştür. Gerçek erkeğe kadınların da uğraşabileceği bir işle uğraşmak yakışmaz. Çünkü, çengi kadınlar da çalabilir fakat kılıç çalma işi ancak erkeklerin yapabileceği bir iştir. Erkekler kendilerine yakışan işlerle uğraşmalıdırlar,

Bu sâzende ḳısmuna gelsün zevâl
Yiri oldı her yirde ṣaff-ı ni'âl (2534)

Gerekmez er olana şuġl-ı zenân
Ḳılıç çalabilür mi çengi çalan (2551)

Çengini altına alarak bakan, onu çalmak için hazırlanan insanlar semer üzerine binmiş eşeklere benzerler;

Alur altına çengini ol baḳar
Semer üzre binmiş ḥımâra döner (2535)

Çeng ve şeş-tâların çalgıcıları tarafından çalınırken, çalgıcılarının ellerinden çektikleri sıkıntıları gören insan, onların bu halinden utanır ve onlara arkalarını döner;

Göreŋ çeng ü şeş-tâlaruŋ derdini
Utanmaz çalana döner ardını (2536)

Kopuzun sesini uzaktan duyan kişi, duyduğu sesten dolayı kazanın üzerine damla damladığını zanneder;

Ḳopuzı işiden kişi aldanur
Ḳazan üstine ṭamla ṭamlar ṣanur (2537)

Kemançe görünüş itibariyle putlara benzer. Bu yüzden müslümanım diyen insan onunla uğraşmağa, onu elinde tutmağa meyilli olmaz. Çünkü onunla uğraşmak; boğazına ip takılı olan, sonu idam olan birisiyle fikir birliği yapmağa, baş başa vermiş olmağa benzer. Hele bir de kemançe ile kemançeye uymayan bir şey çalar, bir de onu kötü ve berbat çalarsa insanların halini düşünmek lazım. Kemançe çalan aşağılık ve basit insan; kör bıçakla adam kesmeğe kalkan fakat bir türlü öldürmeyi başaramadığı için kurbanını bağırtan çingeneye benzer. Kemançe şeytanın kemanı olur ve insanları isyana teşvik eder;

Ṣanemler gibidür kemançe hemân
Aŋa mâ'il olmaz Müselmân olan (2538)

Ki bir boġazı iplüye baş ḳoşar
Bir egrinüŋ üstine küp küp düşer (2539)

Ḫusûsâ ki çalduġı nâ-sâz ola
Bed-âheng ola hem bed-âvâz ola (2540)

Kemançe çalan mühmel ü mübtezel
Şu çingeneler gibidür fi'l-mesel (2541)

Niçe kerre kesmez bıçağın urur
Boğazladığını çağırdur turur (2542)

Kemançe şeyâtîne olur kemân
İder halkı ʿisyân okına nişân (2543)

Def çalan insanın boynuna, kıyamette lanet gerdanlığı, lanetlendiğini gösterir gerdanlık olarak çaldığı def asılır ve bu utanç ona yeter. Zaten def de görünüş olarak dilenci çanağına benzemektedir;

Kıyâmetde ey mutrib-i gec-nazar
Defüŋ boynuŋa tavk-ı laʿnet yiter (2544)

Defüŋ pulı eksük degül her zamân
Dilenci çanagına beŋzer hemân (2545)

Tanbur, halkın arasında bir meyyit gibi uzanıp yatsa ve onun o halini salih kimseler görseler hiç itibar etmez, tekmeyi yapıştırırlar;

İl içinde tanbur uzanur yatar
Salâh ehli anı görince kakar (2546)

Zurna çalan insan, zurnayı üfleyebilmek için yanağını şişirdiğinde görünüş olarak ağzına eşeğin cinsel organını ağzına almış birine benzer;

O żurnacınuŋ kim avurdı şaşar
Olur hassiyetinle bir kîr-i har (2547)

Davul çalan insanın, çaldığı davulun sesi uzaktan duyulsa, eziyet edilen bir ayının homurdandığı zannedilir;

Nakâre çalarken göreŋ mutribi
Gümürdür bu kın başmış ayı gibi (2550)

Çengle, çalgı çalmakla, esrarla ve ahmak bir insanla uğraşan insana yazıklar olsun. Çünkü bütün bunlarla uğraşmayı Rabbü'l-enâm yasak etmiştir. Şayet bu uğraşlar iyi uğraşlar olsaydı Allah onları insanlara yasak etmezdi:

Hayıf aŋa hayrân olup çengle
Ol âhengle bengle dengle (2552)

Harâm itdi bu kısmı Rabbü'l-enâm
Eyü olsa olmazdı bunlar harâm (2553)

Mûsikî aletleriyle uğraşan insanların uğraştıkları mûsikî aleti hangisi ise onu alıp başına çalmak gerekir, böyle yapmakla insan sevap işlemiş olur. Bu tür aletlerle uğraşan insanların yaptıkları iş maskaralıktan başka bir şey değildir. Aslında bunların yaptıkları iş kulaklarını azarlamadır. Kemal ehli olan, olgun olan insanlar ilimle mutlu olurlar, onlar kulaklarını azarlamadan uzak dururlar. Ellerindeki kitaplar, gerçekten olgun insanlar için ibret alınacak en büyük kaynaklardır. Çalgıların telleri yerine kitaplarındaki satırların çizgileri onlara en renkli müzikleri çalarlar. İnsanın kilise çanı gibi başaşağı olmasının ve başına böyle bir belayı satın almasının hiç gereği yoktur. Öğüt dinlemeyen çalgıcı her türlü makamı bildiğini zanneder fakat gerçek aşıkların makamlarından hiç anlamaz demektir. Böyle gerçek aşıkların makamlarından anlamayan insanlara, çengin baş eğdiği gibi baş eğmemeli, yaptıkları işin yanlışlığını anlatmak uğruna da onlarla kavga etmemelidir. Çünkü anlamazlar;

Hemân bunların sazını alasın
S̱evâba girüp başına çalasın (2554)

Bunuŋ gibiler cümle suḫriyyedür
Ḥaḳîḳatde ta'ẕîr-i üẕniyyedür (2555)

Kemâl ehli 'ilm ile mesrûr olur
Bu ta'ẕîr-i üẕniyyeden dûr olur (2556)

Kitâbı olur aŋa 'ibret-nümâ
Virür saṭrı evtârı rengîn-ṣadâ (2557)

Ceres gibi her-dem olup ser-nigûn
Başuŋa bu ġavġâyı alma ṣatun (2558)

O sâzende kim pendüŋi diŋlemez
Maḳâmât-ı 'uşşâḳı hiç aŋlamaz (2559)

Ṣaḳın aŋa baş egme mânend-i çeng
Ḫaṭâdur bu ḳısm ile baḥs̱ ile ceng (2560)

Ayş ve sefa ehli mutlaka bir yolunu bulur intikamını alır. İnsanların kendi kusuruna karşılık olarak gülmesine bir sebep uydurur. Bu şekildeki boş insanlarla oturup kalkarak, insanın kendisini gülünç duruma düşürmemesi gerekir. Çünkü böyleleri zaten kendilerini gülünç duruma düşürürler ve bir de bu halleriyle gurur duyarlar. O tip insanların oturup kalktıkları, beraber oldukları kişiler ehl-i isyandır ve yaptıkları işler de şeyatanın işidir. Onlar adeta şeytanın müezzinidirler ve bu yüzden Allah onlara düşman olmuştur. Zira yüce yaratıcının yasat ettiği işle uğraşmaktadırlar. Ellerindeki gaflet aletlerinin ancak kendilerine yakışması gibi bu gibilerin başlarına gelecek her türlü felaket ve uğursuzluk da ancak kendilerine yakışacaktır. Bunların dillerindeki sözleri anlamak mümkündür fakat çaldıklarına ne demeli!..

Alur intiḳâmını ehl-i ṭarab
İlüŋ gülmesine bulur bir sebeb (2583)

Ṣaḳın hem-dem olma bu mühmellere
Gülünç eyleme kendüŋi illere (2584)

Ṭarab ehli olan ʿaceb yaŋılur
Gülünç olsa cânına minnet bulur (2603)

Tefâḫur ider fiʿl-i şeyṭân ile
Ṭurur oturur ehl-i ʿiṣyân ile (2604)

Bu ḫâ'inlere oldı Taŋrı ʿadû
Ki şeyṭân mü'eẕẕinleridür ḳamu (2605)

Uyar aŋa her nekbeti laʿneti
Olur çalduġı âlet-i ġafleti (2606)

Hele bir görelüm behey yâdgâr
Tının tın terânuŋ ne maʿnâsı var (2607)

b. Mûsıkî Aletleri

Eserde mûsikî aletleri olarak şunlara rastlamaktayız:

1. Çeng (Kanuna benzer, dik tutularak çalınan bir çeşit saz):

Alur altına ***çengini*** ol baḳar
Semer üzre binmiş ḥımâra döner (2535)

Göreŋ ***çeng*** ü şeş-tâlaruŋ derdini
Utanmaz çalana döner ardını (2536)

Ḥayıf aŋa ḥayrân olup ***çengle***
Ol âhengle bengle dengle (2552)

Ṣaḳın aŋa baş egme ***mânend-i çeng***
Ḫaṭâdur bu ḳısm ile baḥs ile ceng (2560)

Meger ṣoḥbet eylerdi Manṣûr-ı leng
Gelüp bir ʿacem çaldı yanında ***çeng*** (2569)

Görür çalduğı ***çengi*** nâ-sâz ider
Ḥarîfi o ṣoḥbetden ifrâz ider (2570)

Buyurdı didi mîr-i ṣâḥib-ḫurûc
Bu ***çengi*** çalan ḳıldı ğâyet de ṣuç (2571)

Anuŋ ***çengi*** burnındaġı ḳılları
Ṭaḳuŋ burnına gezdürüŋ her yiri (2572)

Şu ẓulmi ki ***çenge*** iderdüŋ müdâm
Saŋa eyledi şimdi mîr-i be-nâm (2575)

İl içinde elden gelen ***çeng*** idi
Sefîhâne âheng-i bî-reng idi (2581)

2. Şeş-tâ (Telli tanbur):

Göreŋ çeng ü ***şeş-tâlaruŋ*** derdini
Utanmaz çalana döner ardını (2536)

3. Kopuz (Ud biçiminde eski bir Türk sazı):

Ḳopuzı işiden kişi aldanur
Ḳazan üstine ṭamla ṭamlar ṣanur (2537)

Ḳopuzı rebâbı ele aldılar
Uṣûl ile çağırdılar çaldılar (2589)

4. Kemançe, rebab (Kemençe, yayla -diz üzerinde- çalınan, kemana benzer küçük bir çalgı):

Ṣanemler gibidür ***kemançe*** hemân
Aŋa mâ'il olmaz Müselmân olan (2538)

Kemançe çalan mühmel ü mübte̱zel
Şu çingeneler gibidür fi'l-me̱sel (2541)

Kemançe şeyâṭîne olur kemân
İder ḫalḳı ʿiṣyân oḳına nişân (2543)

Anuŋ burnına kıl geçürdi hemân
Misâl-i rebâb itdi ol dem fiğân (2573)

Kopuzı *rebâbı* ele aldılar
Uşûl ile çağırdılar çaldılar (2589)

5. Keman:

Kemançe şeyâţîne olur *kemân*
İder halkı ʿisyân okına nişân (2543)

6. Def (Tef, zilli ve pullu bir çembere gerilmiş deriden ibaret çalgı):

Kıyâmetde ey muţrib-i gec-nazar
Defüŋ boynuŋa ţavk-ı laʿnet yiter (2544)

Defüŋ pulı eksük degül her zamân
Dilenci çanağına beŋzer hemân (2545)

7. Tanbur (Tambur, Türk halk müziğinde kullanılan, cura, bulgari, çögür, bağlama gibi mızrapla çalınan telli çalgılara verilen genel bir ad):

İl içinde *ţanbur* uzanur yatar
Şalâh ehli anı görince kakar (2546)

8. Zurna:

O *zurnacınuŋ* kim avurdı şaşar
Olur hassiyetinle bir kîr-i har (2547)

9. Nakâre, tabl (Davul, kös):

Nakâre çalarken göreŋ muţribi
Gümürdür bu kın başmış ayı gibi (2550)

Bir oğuz eri şehre gelmiş meger
Birin gördi *ṭabl u naḳâre* çalar (2562)

Didi aŋa ey muṭrib-i bî-nevâ
Bu *ṭabl u naḳâre* ki virür ṣadâ (2563)

c. Canbaz Oyunu

Onaltıncı yüzyılda günümüzdeki anlamda sirkler yoksa da en azından ip üstünde yürüyebilen kişilerin varlığını elimizdeki eserden tesbit edebilmekteyiz. O devirde de canbaz adını taşıyan bu kişilerin ve oyunun şu özelliklerini görmekteyiz.

On adam boyu yüksekliğindeki bir yere ip gerilir. Canbaz bu ipin üstüne çıkar ve kimi zaman oturarak, kimi zaman göğsünün üzerinde, kimi zaman tek ayağının üzerinde durarak, kimi zaman da ipin üstünde yürüyerek izleyenlere heyecanlı dakikalar yaşatılır;

On âdem boyı yirde bir ip ḳurar
Oturur ip üstinde gögsin gerer (459)

Dilerse bir ayağı üzre ṭurur
İp üstinde ḳalğar segirdür yürür (460)

Canbaz çok çevik ve atletik bir yapıya sahiptir. Örümcek kadar hızlı ipin üstüne çıktığı gibi güvercin kadar rahat yere inebilmektedir;

Örümcek gibi ipe çıḳdı hemân
Kebûter gibi yire indi revân (464)

Bu günkü gibi ipin altına ağ gerilmediği için ipden düşen canbazın ölümden kurtuluşu hemen hemen mümkün değildir;

İp üstinde cevelân iderken ʿayân
Yire düşdi boynı üzüldi hemân (468)

Nihâl-i naḥîfinde bir yâsemîn
Ṣanasın ki indi zemîne hemîn (470)

Beden bir yaŋa gitdi cân bir yaŋa
Fiğânile ṭoldı zemîn ü semâ (471)

Bu oyun halkın izleyebileceği bir meydanda yapılır. İnsanlar, bir taratfan canbazı alkışlarken bir taraftan da düşmemesi için içlerinden ona dua ederlerdi;

Yürürdi ip üstinde miskîn kişi
Düşürmezdi anı ilüŋ alḳışı (475)

Olurdı aŋa dostâne naẓar
Du'âlar iderlerdi nev'-i beşer (476)

d. Bahar Gezintileri

Her şeyin hayat bulduğu, kâinâtın neşeyle dolduğu bahar mevsiminde padişahlar reayâsı ile birlikte bahar gezintilerine çıkarlardı. Bu gezintiler sadece hava almak ya da hoşça vakit geçirmek için değil aynı zamanda Allah'ın yaratmış olduğu bu güzellikleri görerek onun kudretini tefekkür etme imkânı sağlaması bakımından da önem taşırdı;

Şeh-i ġâziyân ya'ni Ġâzî Murâd
Gülistâna varmaġa ḳıldı murâd (403)

Bahâruŋ bu resme görüp ziynetin
Tefekkür iderken Ḥaḳ'uŋ ḳudretin (404)

e. Hamam Safaları

Bu dönemde hamamlar, özellikle devlet başkanlarının yani padişahların ve devletin ileri gelenlerinin uzun süreli durdukları sadece yıkanmanın ötesinde hoşça vakit geçirdikleri bir anlamda stres attıkları yerlerdir;

Meger bir gün ol 'âlimüŋ devleti
Çoġ eglendi hammâm içinde ḳatı (769)

Hamama girilirken fena alemin gidiliyormuşçasına bütün dostlar ve akrabalar dışarıda bırakılır tamamen yalnız kalınırdı;

Ḳalur ṭaşrada hem-demüŋ maḥremüŋ
Fenâsı ziyâde olur âdemüŋ (774)

İnsan hamam içinde tamamen yalnız olduğu için peştemal dışında tamamiyle anadan üryan bir haldedir. Bu mekanda artık makam ve mansıbı gösteren bütün kıyafetlerden arınılmıştır. Görüntü itibariyle padişahla dilenci aynı haldedirler. İkisi de sadece et ve kemikten ibaret birer insandır. Hamam içinde insanın üzerinde bir peştemalden ve çevresinde bir tasdan başka hiç bir şey yoktur. Onlardan zaten başkasına yani hamamcıya aittir;

Ecel gibi ḥammâm-ı ḥayret-nümâ
Ṣoyar ḫalḳı ʿüryân ider dâ'imâ (775)

Giyilmez bu ḫalvete tâc u ḳabâ
Ber-â-ber olur bunda şâh u gedâ (777)

Ḳalur bir futa bir baḳır ṭas ile
O dâḫi ilüŋdür getürmez bile (781)

Tasavvufi manada ise hamam insanın müşahhas olan her şeyden arınmasından dolayı fena alemine, ebedi aleme benzetilir. Oraya giden ecele gider gibi dünyaya ait her şeyini arkada bırakmaktadır;

Didi anlara ol ser-i evliyâ
Bu ḥammâmuŋ içinde vardur fenâ (773)

Ecel gibi ḥammâm-ı ḥayret-nümâ
Ṣoyar ḫalḳı ʿüryân ider dâ'imâ (775)

Hamamın içinde sıcaktan dolayı bunalmak ve terlemek sülûk ehlinin halevete girerek vecd ü halete gelmesine benzetilir. Bütün dünya endişelerinden uzaklaştıran yer olmasıyla da yine sülûk ehlinin halvegahına benzetilir;

Sülûk ehline bir ḥarâret gelür
Bu efkâr ile vecd ü ḥâlet gelür (776)

Ḥarâret vücûdında eyler mekân
Olur mâniʿ i fikr-i ḳayd-ı cihân (782)

Olur cümle-i mâ-melekden berî
Bunuŋ gibi olmaz ʿibâdet yiri (780)

Yine içerdeki bunaltıcı ve sıkıcı ortam kıyamet gününe benzetilir. Makam ve mevkiye ait bütün izlerden ve giyeceklerden uzaklaşılmış olması, dilenci ile padişahın eşit şartlarda oluşu ile de rûz-ı mahşer işaret olunur;

Maḳâm-ı fenâ oldı bu câme-kân
Ḳıyâmet güninden olupdur nişân (778)

Kişiden libâs-ı riyâset gider
Bu esbâb-ı ʿörf ü iżâfet gider (779)

E. Toplumsal Yaşayışla İlgili Diğer Konular

a. Rüşvet

Eserde insanın kötü zaaflarından biri olan rüşvetten de bahsedilmiştir. Doğal olarak rüşvetin kötü yönleri ve insanı düçar edeceği sıkıntılardan söz edilmiştir.

İnsan Hakk'ı ve doğruluğu bir tarafa bırakarak batıla ve yanlışa yönelmemelidir. Çünkü bu şekilde insan kendisini kuşatan manevi değerlerden uzaklaşacak ve sınır tanımamaya başlayacaktır. Böyle bir insan için rüşvet almak, rüşvet irtikab etmek basit ve zararsız bir iş haline gelecektir. İnsan; "ne zararı var ki?" diye düşünmeye başlayacaktır. Fakat bu hal, insanı Hakk'ın gözünden düşürdüğü gibi insanların diline düşmesine de sebep olacaktır;

Ḳoyup Ḥaḳḳ'ı meyl eyleme bâṭıla
Ṣaḳın irtişâ ile düşme dile (984)

Kefene bir ehl-i hâlin bir dirhem para koymasından çekin, çünkü o bir dirhem insanın terazi gibi bir tarafının ağır basmasına sebep olacaktır. Ağır basan tarafı ise elbetteki kötü tarafı olacaktır;

Kefüŋe direm ḳoysa bir ehl-i ḥâl
Ḥaẕer ḳıl egilme terâzû-miŝâl (985)

Rüşvet olarak alınan altınlar, kendisi farketmese bile insanın yüzünü kendi renkleri gibi sapsarı hale getirirler. Böylesi yüzü sararmış insanları bırakın dostları, düşmanları bile kabul etmez;

Yüzüŋ derd-i rüşvetden olsa ṣaru
Seni görse ʿaynına almaz ʿadû (986)

Rüşvet sancağı belaların başıdır. Onunla birlikte bütün bela kapıları açılacak ve her birisi insanın başına üşüşecektir. İnsan kendisini diğer belalara düçar olmaktan alıkoyamayacaktır. Rüşvet sayesinde elde edilen dirhemler insanların zenginliği ve süsü olmayacak, her biri insana birer gözyaşı olacaktır;

Begüm rây-ı rüşvet belâ başıdur
Derâhim-i maʿdûde göz yaşıdur (987)

Rüşvet altını, kimsenin görmesinin mümkün olmadığı bir zaman olan kapkaranlık bir gecede bile verilse insanın uğursuzluk talihinin yıldızı olacaktır. O yıldız, rüşveti alanın peşinden bir dakika bile ayrılmayarak başında pırı pırıl parlayacak ve zifiri karanlıkta bile yerinin belirlenmesini sağlayacaktır;

Giceyle verilen o rüşvet zeri
Olur ṭâli῾i naḥsuŋuŋ aḫteri (988)

İnsanoğlu zaten bütün mahlukatın en şereflisi olarak yaratılmıştır. Rüşvet alarak elde edilmeye çalışılan itibar insanı şereflendirmeyecek, bilakis bir ateş gibi onun cebini ve kendisini her gün yakacaktır;

Saŋa rüşvet ile gelen eşrefi
Bir âteşdür ey῾âlemüŋ eşrefi (989)

b. Hırsızlık

Hırsızlık toplumda en nefret edilen meziyetlerden bir tanesidir. Başkasının malına göz diken insanın insanların yanında da Hakk'ın yanında da yeri yoktur. Hırsızlık yapan insanlar eşekten daha aşağı varlıklardır. Çünkü eşek belki eşekliğiyle temiz olmayan, aynı zamanda aptal olan bir yaratıktır. Fakat hiç değilse başkalarının malında gözü olmaz;

Bunuŋ gibilerden ḫar olur ῾azîz
Hele ḫırsız olmaz ḫar bî-temîz (1761)

Hırsızlık yapması için insanın deli olması gerekir. Çünkü böylesine bir korkuyu çekmek ve kendisine bu kadar ihanet etmek olsa olsa delikle izah edilebilir. Bir nebze aklı olan insan hırsızlık yapmayı tercih etmez. Doğrusunu söylemek gerekirse akıl sahibi insan sonunda boğazını kaptıracağı bir işe girişmez;

Bunuŋ gibilerden ḫar olur ῾azîz
Hele ḫırsız olmaz ḫar bî-temîz (1761)

Olur uġrılıḳ muḳteżâsı cünûn
Bu ḫavf u ḫıyânetle olma zebûn (1762)

O merdüŋ ki bir ẕerrece῾aḳlı var
Ḥarâmîliği eylemez iḫtiyâr (1763)

c. Rüya Tabirleri

İnsana görmüş olduğu rüyalar birer ayna gibidirler. İnsan onların sırrını bilir ve ders alabilirse hayat yolundaki hayır ve şerri, doğruyu ve yanlışı bilip anlaması mümkün olacaktır;

Güzel âyine oldı rü'yâ saŋa
İder ḫayr ile şerri peydâ saŋa (1382)

İnsanın düşünde duman görünürse, daha önce yapmış olduğu bir zulm işaret ediliyor demektir. Geçmişini gözden geçirip yaptığı zulmü bulmalı ve istiğfar etmelidir;

Düşüŋde eger görinürse duḫân
Senüŋ itdügüŋ ẓulmi eyler beyân (1376)

Şayet rüyada sert esen rüzgarlar görülürse bu da insanın bir hata ederek Allah'ın hışmını üzerine çektiğine bir işarettir;

Yavuz yiller esse eger bî-şümâr
Ṣaḳın Teŋrinüŋ saŋa bir ḫışmı var (1377)

İnsan gördüğü düşde çırılçıplak kalırsa ecelinin yaklaşmış olduğunu anlarız;

Düşinde ḳaçan kişi ʿüryân ola
Dimişler ecel yaḳlaşuptur aŋa (1378)

Eğer rüyasında teninden garip bir nesnenin çıktığını görürse başına bir belanın ve ziyanın geleceğine işarettir;

Tenüŋden ki bir nesne çıḳsa ʿayân
Żarûrî gelür başuŋa bir ziyân (1379)

Kim ki rüyasında kendisini iğrenç bir mahluk olarak görürse yüzünün karalığına işarettir, halk arasında utanılacak bir hareket yapacaktır;

Ne kim cins-i mekrûh ola âşkâr
Yüzüŋ ḳâresidür ider şermsâr (1380)

Rüyada iç açıcı nesneler görülürse, bu nesneler insanın kurtuluşa ve mutluluğa ereceğinin habercisi olurlar;

Müferriḥ olan nesneler bî-gümân
Ṣalâḥ u saʿâdetden olur nişân (1381)

d. Devlet Malı Yiyen Vergi Memuru

Eserde dönemin vergi tahsildarları ile ilgili bir hikaye anlatılmakta ve haklarında bilgi verilmektedir.

Buna göre bu dönemdeki vergi tahsildarları rahat insanlardır. Devlet adına topladıkları paralara zarar gelmesinden endişe duymamaktadırlar. Aslında devlet malına

zarar vermenin cezası büyüktür. Sonunda ya hapis vardır ya da ayaklarına zincir vurularak halk içinde dolaştırma gibi ağır bir ceza.

Zamânile bir ʿâmile bir kişi
Dimiş iltizâm eyledüŋ bu işi (662)

Eger mâl-ı şâhı iderse ziyân
Olur saŋa zindân içinde mekân (663)

Ḳılurlar seni gün gibi pâymâl
Gelür orta yirde başuŋa zevâl (664)

Gezersin güneş gibi zencîr ile
Baḳar hem-demüŋ saŋa taḥḳîr ile (665)

Fakat minareyi çalan kılıfını hazırlar anlayışı içerisinde bu cezalardan korkmamaktadırlar. Kendilerine bu rahatlığın hikmeti sorulduğunda; eşeğe düdük çalmayı öğretmek vaadiyle padişahı kandırıp ondan elli bin akçe para ve üç yıl süre isteyen nasıl olsa üç yıl içinde ya eşeğin, ya kendisinin ya da padişahın öleceğini düşünerek rahat hareket eden adamın hikayesini anlatırlar;

Oʿâmil ʿacâ'ib şekerler yimiş
Cevâbın virüp bir ḥikâyet dimiş (666)

Ki devr-i zamânda bir ehl-i hüner
Varup şâha ḥâlini iʿlâm ider (667)

....

Kelâma gelür eydür ey pâdşâh
Baŋaʿayn-iʿavnuŋla eyle nigâh (668)

Eşigüŋde maḳsûdum oldur bu dem
Ḥımâra düdük çalmağı ögredem (669)

....

Su'âl eyleyen şaḫsa ḳıldı ḫiṭâb
Bu şirîn laṭîfeyle virdi cevâb (681)

Didi üç yıla dek uzaḳdur zamân
Ya ben ölürin ya eşek ey civân (682)

Ya şâh-ı cihâna irişür memât
Arada be-her-hâl olur bir necât (683)

Bu rahatlık içerisinde padişah malını yiyen vergi memurları yaptıkları işten o kadar emin ve rahattırlardır ki bu işin ahirete kadar böylece süreceğini hiç ortaya çıkmayacağını düşünmektedirler;

Görüŋ ᶜâmil olanlaruŋ ḥâlini
Bu âlile yir pâdşâh mâlini (684)

Eger ᶜâmilüŋ ẓulmi taḳrîr ola
Niçe ḥaşr ola bulmıya intihâ (685)

e. Deniz Seyahati ile İlgili Düşünceler

Eserde geminin fiziki özelliklerinden daha çok onun insan gözündeki psikolojik durumundan bahsedilmiştir. Buna göre gemiler bu devirde güvenle binilebilecek vasıtalar değildir. Gemi; insanlara korkulu anlar yaşatan ve insanları yolculuk boyunca perişan eden savaş ve binek vasıtasıdır. Gemiye ancak muradına erememiş, basiretsiz insanlar güvenip de binebilirler. Kaptanlar da vasıtalarının bu özelliklerini bildiklerinden içindeki insanlara pek hoş davranmazlar. Bütün bu duygularda; şairin bir sipahi oluşunun da olumsuz etkisi tabi ki göz ardı edilmemelidir;

Gemi deniz içerisinde gökteki dolunay kadar güzel görünse bile ona binmeğe heves etmemek gerekir. Çünkü insan gemide yolculuk yaparken balığın karnındaki Yunus peygamber gibi perişan olur. Deniz korkusundan insanın yüzü sararır, denizdeki her dalga insana bir derd kulesi haline gelir;

Deŋizde hilâl ise keştî eger
Aŋa ṭoġrılup bir gün itme naẓar (2721)

Gemide olursın perîşân ḥâl
Balıḳ ḳarnı içinde Yûnus-mis̱âl (2722)

Deŋiz ḳorḳusından yüzüŋ zerd olur
Saŋa her ṭalaz ḳulle-i derd olur (2723)

Rüzgar, denizin ortasındaki geminin iplerini birbirine vurunca insan, rüzgarı bela çenginin tellerinin çalgıcısı zanneder ve ürperir. İnsan, bu dünyada bir avuç topraktır. Denizin orta yerinde yel ve su gibi iki büyük güçle birden nasıl başedecektir? Rüzgarlı havada dalgalar kabarır ve insanın üzerine birer zırhlı asker gibi gelirler. Şayet deniz, rüzgarın şiddetiyle dalgalansa, dalgalar insanın gözüne, kızgın bir deve kadar heybetli görünür. Denizdeki dalgalar, yine rüzgarın şiddetiyle gökyüzünde koşuşturan bulutlar gibi ızdırap çekerler. Dalga ejderhası gemiye elini bir kerecik değdirse gemi, üzerine yelken takılmış su kabarcığına döner. Bu ejderhanın yanında cüssesi ancak o kadar görünür;

Gemi iplerin bâd ider pür ṣadâ
Olur muṭrib-i târ-ı çeng-i belâ (2724)

Beşer ḳısmı gûyâ bir avuç türâb
Yil ile ṣuya niçe virür cevâb (2725)

Ṭalazlar ġulüvv eyler ejder gibi
Gelür saŋa cevşenlü leşker gibi (2726)

Ṭalazlansa deryâ görinür ʿacîb
Ḳöpürmiş deve gibi olur mehîb (2727)

Deŋizde ṭalazlar çeker ıżṭırâb
Ṣanasın ki gökde segirdür seḥâb (2728)

Ṭalaz ejdehâsı ḳaçan el ṣunar
Ġemi yelkeni bir ḥabâba döner (2729)

Bu kadar korku ve endişelerle dolu olan gemiye ancak muradına erememiş ve basiretsiz insanlar güvenip de binebilirler. Aklı başındaki insanların binmesi beklenemez. Deniz acısı insanın bağrına bir ateş yanığı gibi oturur kalır. Çektiği sıkıntıların büyüklüğünden insanın başı, bulutlardaki nem kadar sırılsıklam hale gelir. Baştan aşağıya terler içinde kalır. Şayet ecel teknesine benzeyen bu gemiye ahmağın biri girmeğe kalksa ve deniz de onu helak etse, insan, başına geleni kendi rızasıyla hak etmiş demektir. Hevesine yenik düşen, utanmaz insan, bir gün tuzlu suda harap olan gemi harap olmağa mahkumdur. Çünkü, gemiye ancak zevk olsun diye binilir. Bunun dışında kimse gemiye mecbur olduğu için binmez. Heva ve hevesine tabi olan bütün insanlar, gemi gibi eninde sonunda bir gün mihnet rüzgarına tutulup yok olacaklardır;

Zihî bî-baṣîret zihî nâ-murâd
Bine bir cemâda ide iʿtiḳâd (2730)

Deŋiz acısı bağruŋa dağ olur
Bulutlar gibi başuŋ ırmağ olur (2731)

Ecel teknesine giren aḥmaḳı
Helâk itse deryâ ḥaḳıdur ḥaḳı (2732)

Hevâsına tâbiʿ olan bî-ḥicâb
Gemiler gibi bir gün olur ḫarâb (2733)

Gemi gibidür cümle ehl-i hevâ
Bulur bâd-ı miḥnetten âḫir fenâ (2734)

Bu dünyada insanın aklı gibi eğri olan iki şey vardır: Bunlardan birisi gemidir diğeri de gemicidir. Aklı ve gemisi gibi eğri olan gemici denizde kendisinden büyük kimsenin olmadığını düşünerek, köpek gibi insanlara saldırır, onlara hiç de iyi davranmaz;

İki egridür ʿâlemüŋ ög kimi
Birisi gemici birisi gemi (2735)

Deŋizde gemici olur beg gibi
Ṭalar gördügi âdemi seg gibi (2739)

Gemiler, insanlar için gerçekten helak olma riski olan tehlikeli yerlerdir. İnsan bu vasıtalara binip de kendisine açıkça zulmetmemelidir;

Gemi menzil-i mehlikedür ṣaḥîḥ
Ṣaḳın kendüŋe ḳılma ẓulm-i ṣarîḥ (2766)

Şayet insan, hayatı boyunca huzurlu olmak, emin yaşamak istiyorsa bu sıralanan öğütleri tutar ve selamet yakasından gözünü ayırmaz. Yere sağlam bastığı, emin yaşadığı kara parçası dururken, her an tehlikeler içinde olacağı gemiye binip de ömrünü korkular arasında heba etmez;

Şu kim ḥâl idinür aŋa bu sözin
Selâmet yaḳasından ırmaz gözin (2737)

2. *KİTÂB-I USÛL'DE YER ALAN BÖLÜMLERİN ÖZETLERİ*

KİTÂB-I UṢÛL-İ YAḤYÂ (Kaleme Övgü)

Bütün mesnevilerde görülmemekle birlikte kimi mesnevilerin başında "mev'ize" , "sözün yüceliği" ve "kaleme hitab" bölümleri yer almaktadır. Taşlıcalı Yahya'da eserine "kaleme hitab" bölümüyle başlamıştır.

Bu bölümde kaleme seslenerek öncelikle ondan bir figan etmesini ve böylelikle Kitab-ı Usul'i yazmasını istemiştir. Ardından kalemin şekli ve işlevsel yönüyle ilgili çeşitli benzetmelerde bulunmuş ve ondan övgüyle söz etmiştir;

Şair kalemin kemal sahibi kimselerin elinde şehbaz gibi mana kuşunu avlayabileceğini belirtmiştir. Onu Hz. Musa'nın asasına benzeterek o asanın beyitleri iki parçaya ayırdığını söylemiştir. Böylelikle beyitlerin iki parça olmasının sırrını da kaleme atfetmiştir. Kalemden akan sözlerin ilhâm-ı Rabbânî olduğunu söyleyerek "Nûn" ayetinin sırrının ancak kalemle açığa çıkabileceğini bildirmiş ve yine kalemle insanlar için böylesi kapalı manaların aydınlığa kavuşabileceğinden söz etmiştir. Kalemin dilinden ancak gönül sahibi insanların anlıyabileceğinden bahisle ilim denizinin manalarının da yine kalemle

açıldığını dile getirmiştir. Şair kalemin içinin inceliğini onun gönül yapısındaki inceliğe bağlamış ve bu durumun kemal ehlinin bir iktizası olduğunu söylemiştir. Yine bu bölümde kalem Hz. Ali'nin kılıcı olan Zülfekâr'a benzetilmiştir. Kalemden iki satır arasında cennetteki süt ırmaklarına benzer ırmaklar akıtması istenmiştir. Kalemin, ucundan mürekkep akıtması göz nûru dökmesi olarak telakki edilmiş ve gönülleri aydınlattığı zikr edilmiştir. Ayrıca kalemin Hz. İsâ gibi henüz daha çocukken konuşabildiği dile getirilmiştir.

Şair bölümün sonunda, saydığı bütün bu özelliklerin aslında insan-ı kâmilin husûsiyetleri olduğunu belirtmiştir. Böylelikle kâmil insan olmak isteyen kişinin bu özellikleri gözardı etmemesi istenmiştir. Sonuçta kalemi tutan ve eseri yazanın insan olduğu dile getirilmiş ve kalemin bu husûsiyetleri taşımasının şairin kişiliğine ve kimliğine bağlı olduğu zikredilmiştir. Bu son bölümden Taşlıcalı Yahya'nın asıl muhatabının kalem değil kalemi tutan şahıs yani şair olduğu sonucuna varmakta, asıl seslenişin kaleme değil şaire olduğunu anlamakta ve bu bölümü yazma sebebinin eser yazma niyetinde olan kişilere bir nasihat teşkil etmesi olduğunu çıkartabilmekteyiz.

MÜNÂCÂT

Şair bu bölümde mesnevilerde adet olduğu veçhile Allah'a yalvarış yakarış içerisindedir. Kendisinin günahkarlığından, isyankarlığından, acizliğinden, fakirliğinden, garipliğinden, bu dünyada yetim oluşuunda, çaresizliğinden yaratanının ise ganî oluşundan, rahman ve rahim, gaffâr ve settâr oluşundan, kerîm oluşundan, her şeyin yaratıcısı ve sahibi oluşundan dem vurarak yaratanının kendisine rahmet etmesini, cennetine kabul etmesini, cehenneminden uzak tutmasını, şeytanın hilesinden emin etmesini, daima ubudiyetle meşgul olma şerefine erdirmesini, kendisinin gizli hazinesi olan din ve imandan ayırmamasını, azabından korumasını, rahmetiyle yüzünü kara çıkarmamasını, nûruna ve zât-ı vücûduna ulaştırmasını niyaz etmektedir. Çünkü bu istekleri yaratan da odur. İsteklere cevap verecek olan da yine o olacaktır.

Devâ eyle Yaḥyâ'ya iḥsân ile
Başı ḥallüdür derd-i ʿisyân ile

TEVḤÎD Ü TEMCÎD RABBÜ'T-TEʿÂL CELLE CELÂLÜHÜ VE ʿAMME NEVÂLÜHÜ

Yine mesnevilerin geleneksel bölümlerinden olan bu bölümde adından da anlaşılacağı üzere Allah'ın varlığı ve birliği anlatılarak özellikle şu sıfatları övülmüştür;

Var ve yok olan, bilinen ve bilinmeyen bütün ilimleri bilen olduğu, varlığının hakikakitinin insan aklının sınırları ötesinde oluşu, ezeli oluşu, insan gözünün onu göremez, ona bakamaz oluşu, her yarattığının mutlaka bir hikmetinin varlığı, kudretinin ve

hakimiyetinin yüceliği, kimi insanları mutlu kıldığı buna karşılık kimilerini de ihtiyaç içinde bırakarak hakiki şükreden yaptığı, insan aklının onun varlığını hayal bile edemeyecek durumda oluşu, azabının şiddetli oluşu bunun yanında rahmetinin de hesapsız oluşu, onun varlığının ve ilminin yanında insan varlığı ve aklının nokta ve toz mesabesinde oluşu, hiç bir yarattığının bir diğerine benzemeyişi, varlık ve yokluk alemindeki bütün her şeyin yaratıcısı ve sahibi olduğu, emsalsiz rızık verici oluşu, gece ve gündüz gibi birbirine zıt mefhumları yarattığı ancak bunların arasında mutlaka bir muvazene unsurunu da yarattığı, gökyüzüne ayı onun taktığı ve yine yıldızları da birer kandil gibi onun yaktığı, nehirleri zincir biçiminde onun yarattığı ve akıttığı, yine dağların onun sayesinde sessizce yerlerinde duruşu, güllerdeki güzelliği yaratanın o oluşu ve yine onları soyanın da ancak kendisinin olacağı, dünyayı yoktan var edenin o oluşu ve her köşesinde onun izlerinin bulunuşu, göklerin onun emriyle dönüşü ve yine yellerinde onun hizmetinde esişi, dünyayı yarattıktan sonra karaları ve denizleri de onun yarattığı ve bu kara ve denizlerin üstüne gökyüzünü altına yeryüzünü onun yerleştirdiği, isterse bir dilenciye hidayet nasip eyleyerek onu kendi kapısında velilerin şahı eyleyebileceği, alemi terbiye edenin kendisi olduğu ve mağfiret kapısının ancak onun aşkıyla açılabileceği, denizdeki yakut cevherini onun yaktığı ve lalenin göğsüne yanığı anun sanatının yerleştirdiği, nisan bulutlarındaki hayat vericiliğin onun izniyle oluşu, bülbülün gönlüne güle olan aşk ateşini onun koyduğu, selvinin ayakta onu zikrettiği, çiçekleri, çimenleri ve bütün bitkileri hep onun yarattığı ve hepsine ayrı ayrı özellikleri yine onun verdiği, rahmetine sonsuzluğun işaretinin bahar mevsimi oluşu ve yine kıyametin varlığının delilinin de yine sonbahar mevsimi oluşu, onun kudretinin enginliğinin yanında cihanın bir damla oluşu ve hikmetinin yüceliğinin yanında güneşin bir zerre oluşu, aşıkların gönlündeki hüznü de yeryüzünü ve gökyüzünü de kat kat onun yarattığı, onun hayat bağışlayıcı nefesinin üflenmesiyle kainatın kımıldanmağa başladığı yoksa varlık aleminin yokluk karanlığında kalacağı, insanların ve cinlerin yaratıcısının ancak salih kimselerin kalbinin doruklarında yer edebileceği, kulllarını ancak kendisine ibadet etmeleri için yarattığı, on sekiz bin cihan yok olsa onun varlığına zerre kadar ziyan veremiyeceği, nimetlerinin sonsuz oluşu, insandaki dili anca kendisine şükretmesi için yarattığı, çimenlerin lisan-ı halleriyle onu zikretmesi sayesinde yağmurları lutfettiği, yaratıcının güneşinin ulmaşmasıyla bitkilerin gökyüzüne başlarını kaldırabildiği, bütün bunlara karşılık insanların çoğunun nankör oluşu ve kurtuluş yolu yerine belayı tercih etmeleri, gerçekte ise ibret almak isteyen için yaratılmış olan her şeyin ona birer delil teşkil ettiği, Allah'ın nuruna giden yolun sonuna kadar açık olduğu, bu yolun başında hiç bir bekçi ve kapıcının bulunmadığı ve son olarak da Kerîm olan yaratıcının bütün ümmeti, Resûl'ünün yüzü suyu hürmetine cennetine kabul edeceği ve orada ikamet ettireceği bildirilmiştir.

NAʿT-I SEYYİDÜ'S-SÂDÂT U SENEDÜ'L-MEVCÛDÂT ʿALEYHİ'Ṣ-ṢALAVÂT

Klasik mesnevi bölümlerinden olan bu bölümde de peygamberin bir insan ve Allah'ın elçisi olarak taşıdığı yüce vasıflardan bahsedilmiştir. Bu vasıfları şöylece sıralamak mümkündür;

O yaratıcnın kudretini yazan bir kalem gibidir, bütün gizli ilimler onun sayesinde açığa kavuşmuşlardır, yaratıcının kudret kalemi olan o zatdan hayatı boyunca hiç bir hata

ve hiç bir karalık zuhur etmemiştir, o kara yüzlüleri aklaştırmaya vesile olmuştur ancak hiç bir beyazı karartmamıştır, onun zihnin de levh-i mahfuz gibi bütün bilgiler gizli olduğu halde okuma-yazma bilmezdi, kalem gibi bütün sırların taşıyıcısı ve Allah'ın kudre elinde uçan bir kuştu, o sırlar deryasının dalgalarının başı ve niyaz ehlinin önderiydi, onun sözü fasih ve güzelliği sevimli idi, o güzel hasletlerin sahibi ve yokluk aleminin bir örneğiydi, o bütün önderlerin önderi ve bütün kerem sahiplerinin lideriydi, o bütün nebilerden yüce ve bütün velilerin üstündedir, o bütün nebiler içinde en son gelmekle birlikte yaratıcının son tebliğlerini de beraberinde insanlara sunmuştur, diğer nebiler onun gelişini beklemek ve ta'zimde bulunmak için onun önüsıra gelmişlerdir, o Allah'ın Resûlü ve nebilerin sonuncusudur, o Allah'ın varlığının delili ve velilerin en bilgesidir, onun yaratcısına yaptığı ta'zim ve tekrimi ne Hz. Adem ne de Şit nebi ne duymuş ne de işitmişlerdi, insanlık Hz. Adem'in adını bilmeden onun adını diline tesbih yapmıştı, Hz Nuh onun yüzü suyu hürmetini yok alemini fetihlere çıkabildi, o Hz. İbrahim'in gül bahçesinin gülüdür, onun güzelliği de kızgınlığı da güzeldir ve hoştur, onun yüceliğinin büyüklüğü karşısında Kelîm sıfatının taşıyıcısı Hz. Nuh gonca gibi ağzını kapatmak zorunda kalmıştır, yer yüzüne geri dönmesi beklenen Hz. İsa onun yaşadığı çağda yeryüzüne geri dönmekten utanmıştır, onun mi'raçta çıktığı noktayı Hz. Yûsuf rüyasında bile görmemiştir, o Allah'ın zatının ve sıfatlarının kaşifi ve kainatın yaratılış hikmetine vakıf olandır, onun sözü sırlar denizinin bir incisiydi ve yüzü ise Gaffâr olan yaratıcının nûrunun bir deniziydi, gizli bir hazine olan dini gün gibi açığa çıkaran oydu, Resûlullah kelimesindeki lam harfi bütün Arap kavmini bir çengel gibi yakalayarak İslâm'a çekmiştir, o yüce zat teveccüh edince bütün Yemen halkının kalbi letafetle doldu, o Allah'tan getirdiği davet mektubunu sununca hakanlar onun yoluna ram oldular, başı Kaf dağında gezen Kayser'in başını toprak gibi yere indiren oydu, onun vücudunda açık olan can gözü sayesinde bütün alem baştan başa ona görünürdü, o yüce soylu Nebî, ay ve güneş gibi bir bakınca yeryüzünde ne varsa hepsini görürdü, Allah'ın koruması ve kollaması her an bir bulut gibi onun başında dolaşır ona gölgelik yapardı, celal ve cemal, Hak'ın güneşi ve yine celâl sahibi yaratıcının gölgesi olan Peygamber'de gerçek değerlerini bulmuşlardır, o asi ve aciz herkese şefaat eder, o terbiyesini Hak'dan almıştır ve bizi de onunla terbiye etmektedir, onun güzelliği Allah'ın bir aynasıdır, temiz gönlünde her türlü üstün ve olgun vasıf toplanmış durumdadır, onun yüzü yaratıcının nurunun aksiyle güzelleşmiştir, bu nurun tecellisi sayesinde onun kaşı ayı ikiye ayırmaya muvaffak olmuştur, onun yüceliği gökteki aydan denizdeki balıklara kadar bütün mahlukat tarafından bilinmektedir, onun faziletinin şahidi Allah'ın bizzat kendi sözüdür, onun söylediği şeyler onun doğruluğuna ve ihlasın tam bir uyum sağlamaktadır, onun ay gibi yüzünün parlak oluşu yaratanın nûruna batırılmış olmasındandır, o şeriatte bütün âşıkların mâşukudur, tarîkatte ise bütün mürşitlerin şeyhidir, o küfür ehlinin bütün karanlığını zelîl etmiş ve onun hadisleri bize açık bir yol gösterici ve delil olmuştur, o bütün cihan mülkünün sultânı ve hânı olduğu giydiği elbise sadece bir çuldu, ayın bir tarafını kırılmış hale getiren o olduğu gibi gökyüzünün yüceliğini de alçaklaştıran onun yüceliğidir, bütün gökyüzü ve bütün varlık alemi onun at oynattığı mekanlardır, onun vücûdu Rabb'inin bir aynasıdır, yaratıcının cezbesi çekince onu kendine yakınlaştıran ve başka hiç bir kula nasip olmayan mi'râc yine o yaratıcının sayesinde sadece ona nasip olmuştur.

MİʿRÂC-I FAḪRÜ'L-ENÂM ʿALEYHİ'S-SELÂM VE'L-İKRÂM

Her mesnevide yer almayan bu bölümde Hz. Muhammed'in mir'ac vak'ası bir hikâye üslubu içerisinde nakledilmiştir.

Bölümün sonunda böyle bir şerefe nail olan ve bütün ümmeti için müjdelerle dönen Hz. Muhammed'in kendisine özellikle şefaat etmesini istemekte ve dört halifenin yüzü suyu hürmetine rûz-ı cezâda ayrıcalık tanınmasını dilemektedir.

Zamân-ı ḳıyâmetde Yaḥyâ senüŋ
Öle dirile ḳomıya dâmenüŋ

Yüzi ṣuyına çâr yâruŋ şehâ
Anı bir yaŋa eyle rûz-ı cezâ

TAʿRÎF Ü TAVṢÎF-İ PÂDİŞÂHİ'L-İSLÂM NAṢṢARAHU'LLÂHİ'L-MELİKÜ'L-ʿALLÂM

Mesnevilerin geleneksel bölümlerinden olan bu bölümde de şair, devrinde yaşadığı ve ordusunda hizmet etme imkanı bulduğu Osmanlı padişahlarından Yavuz Sultan Selim'in oğlu olan ve ondan sonra tahta çıkan Osmanlı'ya en parlak dönemlerini yaşatan Kânûnî Sultan Süleyman'ı övmüş ve onun vasıflarını dile getirmiştir.

Kısaca; Kânûnî Sultan Süleyman'ın ülkeler fetheden cihan padişahı olduğu dile getirilmekte, onun dört halifeyle benzeşen yönlerinden dem vurulmakta, bütün ümmet tarafından sevilişi, adil oluşu, atından hiç inmeden ömrünü seferlerde geçirişi, cömertliğinden, yüceliğinden, din düşmanlarının korkulu rüyası oluşu, kerem sahibi oluşu, soyunun yüceliğinden, eğlence meclislerini dağıtışından, müziği ve müzik aletlerinin yasak edişinden, fesat yuvalarını dağıtışından bahsedilmektedir.

Bölümün sonunda pâdişâha duâcı olduğunu bildirmekte onun bütün isteklerinin Allah tarafından kabul edilmesini dilemekte ve dostlarının mutlu olmasını, düşmanlarının ise gözünün çıkmasını istemektedir.

Duʿâ vü s̱enâsı ʿibâdet yiter
Duʿâcısı olmaḳ saʿâdet yiter

İlâhî ḳabûl it münâcâtını
Müyesser ḳıl anuŋ murâdâtını

Ehibbâsı ḫandân u mesrûr ola
Çıḳa ʿayn-ı aʿdâsı bî-nûr ola

SEBEB-İ TE'LÎF

Şairin eserini yazılış sebebini ve şeklini anlattığı bu bölüm yine klasik mesnevi bölümleri içerisinde yer almaktadır.

Bölümün başında şair eserin kendi ihtiyarının dışında yazılmaya başlandığını söylemektedir. Şair günlerden bir gün sabah vakti kaleminin âh u figân ettiğini duyar, kulak kabartır kaleminin cızırtısını işitir ve Allah'a yönelir. Allah tarafından kendisine şevk elbisesi giydirilir ve kendisiyle sohbet etmeye başlanır;

Meger ṣubḥ-ı sâdıkda bir gün ʿayân
Olmadan ḳalem ḳıldı âh u fiġân

İşitdüm ney-i ḫâmeden bir ṣarîr
Hemân cenâb-ı Ḥaḳḳ'a döndüm faḳîr

Geyürdi baŋa şevkden bir libâs
Semâʿ eyledüm bî-ḥad ü bî-ḳıyâs

Şair artık yaşının geçkin olduğunu, sakalının ağarmaya yüz tuttuğunu ve ecelin ufukta göründüğünü söyleyerek, bu yaştan sonra Hz. Ali gibi bahâdırlık etmeğe kalksa büyükler arasında adının deliye çıkacağından endişe etmektedir;

Aġarmaġa yüz ṭutdı ḳara saḳal
Yaḳındur ecel yormıya mübtezel

Bahâdirlik itseŋ miṡâl-i ʿAlî
Ekâbir ḥużûrında aduŋ deli

Bundan sonra şair bahâdırlık etmekle kitap yazmak arasında nefis muhasebesine tutuşur. Her ikisinin de eksi ve artılarının kendince değerlendirir ve sonuçta kitap yazmakta karar kılar;

Bu ḳavl ü ḳarârı idüp iḫtiyâr
Zebânum söze başladı ḫâmevâr

Bu kararında, öldükten sonra adının hayırla yad edilmesi endişesinin de etkili olduğunu ise bölümün son iki beytinde dile getirmektedir;

Göŋül meşrıḳından idüp irtiḥâl
Tulûʿ eyledi âftâb-ı kemâl

Aŋa öldi dimek ḫatâdur ḫatâ
Sözi oḳına adı iḥyâ ola

EVVELKİ MAḲÂM KEYḲUBÂD EVLÂDINA VAṢİYYET-İ ʿADL Ü DÂD EYLEYÜP ṬARÎḲ-I SAʿÂDETE BU RESME İRŞÂD İTDÜGİDÜR

Toplumsal tabakaların anlatıldığı ve pend-nâme özelliği taşıyan eserin birinci makamında şair hakîki saâdet yolunun anahtarını vermeyi arzulamakta ve Keykubâd'ın çocuklarına bıraktığı vasiyyetten ilhamla ideal insan tipinin sınırlarını çizmektedir.

Bu özellikleri maddeler halinde şöylece sıralayabiliriz:

1. İnsan feraset sahibi olmalıdır.
2. Adaletli olmalıdır.
3. Her söylediği söz doğru olmalıdır.
4. İlim ve fazilet sahibi insanlarla beraber olmalıdır.
5. Liderlik hevesinde olmamalıdır.
6. Sebepsiz yere kimseye eziyet etmemelidir.
7. Zâlim olmamalıdır.
8. Hırsızlık yapmamalıdır.
9. İhtiyaç sahiplerinin yardımına koşmalıdır.
10. Elinden geldiği kadar hayır yapmalıdır.
11. Yaramaz, boş işlerle uğraşmamalıdır.
12. Sıkıntı sahibi insanların bu sıkıntılarından dolayı sevinç duymamalıdır.
13. İçinde içki olan kadehi eline almamalıdır.
14. Birgün kendisinin de aynı duruma düşebileceğini düşünerek dilenciden iğrenmemelidir.
15. Düşmanlarına karşı yumuşak davranmamalıdır.
16. Eli açık, cömert insanlara karşı sert davranmamalıdır.
17. İnsanları ıslah yolunda gayet kibar ve nazik olmalıdır.
18. İçlerinde kin ve düşmanlık besleyenlerin sözlerini tutmamalıdır.
19. İnsanlara karşı gayet yumuşak davranmalıdır.
20. İki yüzlü, münâfik olmamalıdır.
21. Eli açık olmalıdır.
22. Kötü huylu insanlarla tartışmaktan çekinmelidir.

Ḥikâyet

İnsanların gölgede duramadıkları, ortalığın alev alev kavrulduğu bir Ramazan gününde Hz. Ömer yolda yürürken deve çobanının birinin develerinden birinin semerini düşürdüğünü görür. Hemen semeri sırtına atarak sahibini aramaya başlar. Bunu gören insanlar bir liderin böyle bir eziyet çekmemesi gerektiğini söylerlerse de Hz. Ömer'i bu arama işinden vazgeçiremezler. Çareyi bütün sıcağa rağmen dağlara çıkıp deve sahibini bularak Hz. Ömer'in yanına getirmekte bulurlar.

Ḥikâyet

Bir bahar mevsiminde Gazi Murâd Han baharın güzelliklerinden istifade edebilmek ve Hakk'ı tefekkür edebilmek gayesiyle reâyâsı ile birlikte bir gezintiye çıkar. Yanında bulunanlardan biri padişaha hoş görünebilmek için kırmızı bir gül koparak padişaha sunar. Padişahtan iltifat beklerken bir canlının hayatına kıydığı için beklemediği derecede azar işitir. Murâd Han böylece sadece insanların değil bitkilerin de hayatını düşünecek kadar adaletli olduğunu gösterir.

Ḥikâyet

Nûşirevân'ın hükümdarlığı döneminde bir gün padişah bir seferden dönerken kendisine dualar eden biri yolunu keser. Padişah onun iltifatlarını duyunca durur ve şahsın geldiği yerlerin durumunu sorar. Şahıs padişahın büyüklüğünü anlatabilmek için az önce ıssız bir dağ başında bir kadınla karşılaştığını söyler. Kadın o dağ başında padişahın adaletinden emin olduğu için çok rahat bir şekilde dolaşmaktadır. Bir süre kadını izleyen şahıs güzelliğine dayanamayıp yanına giderek gönlünün ona tutulduğunu söyler. Kadın böylesine adaletli bir padişahın var olduğu memlekette hangi cesaretle bir nâ-mahreme baktığını ve hangi cüretle bu sözleri sarfettiğini sorar. Adamı azarlayarak oradan uzaklaşır. Bu olayı duyan padişahın yüzü kızarır ve çok sinirlenerek hemen oracıkta adamı cezalandırır. Kendi ağzıyla yakalanan şahıs harama baktığı ve onunla konuştuğu için dilinden ve gözünden olur.

Ḥikâyet

Arap şahlarından birisi halkının şikâyetlerini dinlerken içlerinden uyuşturucu alışkanlığı olan birisi uyuyakalır ve yellenir. Yellenmesinin tesiriyle kendisine gelir ve insanların arasında utanarak ne yapacağını şaşırır. Şah yapılan bu hatadan hoşnut olmaz fakat büyüklüğünü göstererek hata eden şahıstan kulaklarının ağır işittiğini ve ne söylemek istiyorsa yanına gelip söylemesini ister.

Ḥikâyet

Acem'den Rûm'a eşi benzeri olmayan, cihanın bütün fenlerine sahip bilgi bir kişi gelir. Olgun kişiliğiyle hemen Rûm Kayseri'nin sevgisini kazanır. Bir gün Kayser ona bir canbazın var olduğunu yaptığı işin akıl almaz derecede acaip olduğunu bunun sırrının ne olduğunu bilgi kişiye sorar. Bilge kişi anlatılan tarzda ip üstünde yürüyen bir canbazı hiç görmediğini hikmetini bilmesi için görmesi gerektiğini söyler. Hemen canbaz çağırılır maharetini göstermesi istenir. Canbazı izleyen bilge kişi bu işin sırrının onu izleyen halkta olduğunu çözer ve canbaza kimsenin bakmamasını ister. Hemen o anda canbaz ipten düşerek ölür. Bilge kişi onu izleyen halkın ürperti içerisinde farkında olmadan ona dua ettiklerini bu duaların kesilmesiyle de canbazın var olan gücünü yitirdiğini işin sırrının burada yattığını Kayser'e anlatır.

İKİNCİ MAKÂM ZULMET-İ ZÂLİM-İ İSM SEBEB-İ ZİLLET Ü MÛCİB-İ NEKBET OLUP ʿÂKIBETİ NEDÂMET Ü MELÂMET OLDUĠINI RİVÂYET İDER

Şair bu bölümde farklı nitelikteki dört liderden bahsetmiştir. Bunlardan birincisi zalim, ikincisi akıllı üçüncüsü kibirli ve dördüncüsü maddi gücüyle lider olan ve her şeyi onunla halledebileceğine inanan lider tipidir. Taşlıcalı, bunların durumlarını arzettikten ve halka nasıl muamele edebileceklerini belirttikten sonra insanların başında bunlardan hangisi olursa olsun sabredilmesi ve isyan edilmemesi gerektiğini söylemektedir. Sebep olarak da "Hırs-ı nâsa göre olur her emîr" hadis-i şerifini göstermektedir. İnsanlar yaşadıkları gibi idare edileceklerine göre isyan etmenin bir anlamı olmayacaktır. Böylesi bir davranış istenmeyen lideri daha da hırçınlaştırıp işleri daha da çıkılmaz hale getirecektir. Çünkü güç şu anda onun elindedir. Ne yapılması gerektiği noktasında ise şükr etmek gerektiği tavsiyesi verilmektedir.

Ḥikâyet

Bir gurupsivrisinek Süleyman Peygamber'e gelerek rüzgarın kendilerine eziyet etiğini söyleyerek ondan şikayetçi olurlar. Hz. Süleyman sivrisineklerden, yanlarına kendi teb'asından birisini alarak rüzgarı yanına getirmelerini ister. Ancak bu şekilde davalarına bakabileceğini söyler. Sivrisinekler kendilerinin rüzgarı şikayet ettiklerini görürse daha şiddetli eziyet edeceklerinden korkarak davadan vazgeçerler.

Daha sonra şair bu örneği insanlara teşmil ederek insanların, kendilerine eziyet eden daha büyük güç karşısında yapabileceklerinin ancak dua etmek olduğunu, başka çarelerinin olmadığını söylemektedir. Çünkü duanın kabul olup eziyet edeni mutlaka kahredeceği fakat şikayet olunanın bu durumu duyduğu zaman daha çok eziyet edebileceği söylenmektedir.

Ḥikâyet

Ağanın birisi bir gün bir delikanlıya hiç suçu yokken yüz değnek vurulmasını emreder. Genç etraftakilerin yüzüne şaşkın şaşkın bakarak; "bu adam ya ömrü boyunca döğülmemiş ya da yüzün kaç olduğunu bilmiyor" der.

Şair bu olaya, bazen akılsız kişi yaptığı utanılacak işi marifet zanneder yorumunu eklemiştir.

Hikâyet

Şeyhin biri bir gün ağanın birini karşısına alarak şu nasihati eder:

'Bazen insan kendisini diğer insanlardan yüce görür. Bu zaman aynasının bir aldatmacasıdır. Bu dünyada insanın olması gereken halkına iyi davranmasıdır. Yoksa belirli bir makamdaki insanın düşmanı çok olur. O düşmanlar fırsat kollarlar. Bir düşmeye gör hepsi başına üşüşürler. Düşmeyeceğini de kimse garanti edemez. O halde kibir ve gururu bırakıp insanların duasını almaya çalışmak lazımdır. Çünkü o dualar insanı kaza ve beladan muhafaza eder."

Hikâyet

Kurbağanın birisi böbürlene böbürlene gelir ve bir tavşana eziyet eder. Aniden üstüne atlayarak bağırıp çağırmaya başlar. Tavşan çaresiz bir ine girer. Kurbağa arkadaşlarına dönerek; 'bakın tavşanı nasıl kaçırdım" der. Bunu duyan taşan inden başını uzatarak 'benim korkum sen değilsin şayet yukarıda şu "tavşancıl" olmasaydı şu anda sen hayatta olmazdın" der.

Zalim ağada bu kurbağa gibidir. Halka olmadık eziyetler eder fakat halk sesini çıkarmaz. Gerçekte ise halkın saygısı ve korkusu o zalim ağaya değil padişahadır.

Hikâyet

Kalp gözü açık birisi bir gün şaire bir destan anlatır:

Gökyüzünün tepesinde bir gözü vardır. Bir gün bir şeye sinirlenen gökyüzü elini yere uzatır ve eline bir eşek değer. O sinirle eşeği aldığı gibi başının üzerinden savurur. Fakat o anda yaptığı hatanın farkına varır ve meleklerden utanır. Sonra bir de bakar ki o savurup attığı bir eşek değil eşek suretinde bir insandır. Pişmanlığından vazgeçerek o eşek herife iyice eziyet eder. O günden sonra ne zaman eşek suretinde bir insan görse ona olmadık eziyetler eder. Fakat bu eziyet sadece insanlara zulmeden eşekleredir. Adil insanlara ise eziyet etmek bir yana yan gözle bile bakmaz. Hatta elinden geldiği kadar onun izzetini artırmaya çalışır.

Hikâyet

Üstübaşı yerinde adamın birisi bostan tarlasının içinde gezmekteydi. Fakat geziş ne geziş. Koltukları havada, başı dik, gururdan başı göklere değecek haldedir. Kibarca bir adam onun bu halini görünce dayanamaz ona; "Aman dikkat et. Koltuğunun altındaki karpuzları düşürürsen olacakları hayal bile etme. Bütün makam ve mevkin elinden gider. Diğer insanlarla beraber olursun." der.O gururlu kişi bu ince sözden hemen dersini alır ve irfan sahibi birisi olur.

Gösteriş meraklılarının hali böyledir. Bela rüzgarı umulmadık bir anda geliverir ve onları aldığı gibi öyle bir köşeye atar ki kimse izini bile göremez.

Ḥikâyet

Köpeğin biri bir gün bir ayna dükkanına bakar. Karşısındaki aynaların her birinde bir köpek görünce korkar. Onlara saldırmaya başlar. Her yaptığı hamlede karşısındaki köpeklerin hepsi aynı şekilde kendisine saldırmaktadırlar. Köpek bu haliyle oradan gelen geçenlerin eğlencesi olur. Onun bu halini gören durup ona bakmakta ve kendisine eğlence konusu yapmaktadır.

İşte zalimin hali de bunun gibidir. O aslında etrafıyla kavga gürültü içinde olarak başkalarına zarar verdiğini zannetmektedir. Halbuḳi aslında bütün zararı kendisine vermektedir. Kendi kendisine eziyet ettiğinin farkında bile değildir.

Temṡîl

Bazı günahkar insanlar vardır ki günah diye şarap içmezler. Fakat bunun dışında çalıp eğlenmekten sakınmaz, haram para almaktan kaçınmaz. Bu gibilerin durumu köpeklerin işerken kıç ayaklarını kaldırıp o necasetten sakınmaları gibidir. Çünkü o zavallı köpek bilmez ki kendisinin her tarafı necistir.

Ḥikâyet

Bursa'ya ölülerin kefenlerini soyan bir hırsız gelir. Bütün halk bunun elinden illallah eder. Sonunda çareyi bir kaç kişi toplanarak hırsızın evini basmakta ve onu oracıkta asmakta bulurlar. Fakat hemen peşinden bir başka kefen hırsızı şehre gelir. Arkadaşına yapılanı duyunca sadece kefen soymakla kalmaz öcünü almak için ölülerin ödünü de almaya başlar. Böylesine zalim biri karşısında halka Allah'a dua etmekten başka çare bulamaz.

Akılsız olan şehir halkının da durumu bunun gibidir. Başlarındaki idareciyi kendilerine eziyet ediyor diye beğenmezler. Fakat o idareci ölür ya da başka bir yere gider. Tam sevinmek kurtulduk diye sevinirlerken yerine gelen evlerini yıkmaya başlayınca eskisinin kıymetini anlarlar.

Ḥikâyet

Kör birini hazinenin bekçisi yaparlar. Fakat kör olduğu için emanetleri koruyamaz. Bunu gören halk bekçiyi kadıya şikayet edip gidip bir bakmasını isterler. Teftiş için gelen kadı da sağır olduğu için bekçiyle bir türlü anlaşamazlar ve tartışmaya başlarlar. Fakat

kimin ne dediği belli değildir. Araya insanlar girer anlaştırmaya çalışırlar ama nafiledir. İkisi de bağırmaktan dolayı insanların başını şişirmekten başka bir iş yapmazlar. İşin içinden çıkamayacağını anlayan halk suç bizde değil sizleri buralara getirenlerde deyip isteklerinden vazgeçmek zorunda kalırlar.

Ḥikâyet

Bir gün Hz. Mûsâ bir su kenarında oturmuş dinlenirken birbirini kovalayan iki balıktan küçük ve önde olanı yanına gelir ve dert yanar. Büyük balıklar tarafından durmadan kendisine eziyet edilmekte olduğunu, onların yüzünden kenarlarda dolaşmak zorunda kaldığını, üstüne üstlük şayet yakalasalar hiç düşünmeden kendisini yiyeceklerini söyler. Tam o anda Rabbü'l-Mübîn, Hz. Mûsâ'ya şikayette bulunan balığın sabah akşam kendisinden küçüklerini yediğini şüphesiz ki başkalarına yaptığı zulmün karşılığını bulduğunu söyleyerek ilâhî hikmeti aktarır.

Ḥikâyet

Zamanın birinde bir vergi memuruna bir kişi gelir ve ona böylesine riskli bir işi nasıl üzerine aldığını sorar. Çünkü padişahın malına en ufak bir zarar getirirse kendisine çok büyük ceza verebileceklerini söyler. Onun ayaklarını zincirlerle bağlayabileceklerini ve kendisini bütün halkın önünde dolaştırarak elaleme rezil edebileceklerini anlatır. O vergi memuru gayet rahat bir şekilde önündeki şekerlerden bir kaç tane daha ağzına atarak karşısındaki şahsa aşağıdaki hikayeyi anlatır:

'Zamanın birinde hüner sahibi biri varmış. Onun kendi sahasındaki ilmine herkes itimat edermiş. Kimsenin şüphe etmesi mümkün değilmiş. Bir gün padişahın yanına çıkarak şayet kendisine elli bin akçe ve üç yıl süre verilirse bir eşeğe düdük çalmasını öğretebileceğini, hem de öylesine ki en ağır müzikleri hiç şaşırmadan çalabilecek şekilde öğretebileceğini söyler. Padişah bu şahsa inanır ve talep ettiği elli bin akçayı vererek üç yıl süre tanır. Adam parayı alır almaz hemen gider yiyip içmeye ve eğlenmeye başlar. Bu durumu gören neyzenin biri dayanamayarak adamın yanına gelir. Ona söylediği şeyi yapmasının mümkün olmadığını fakat neye dayanarak bu işi üzerine aldığını ve gayet rahat yiyip içip eğlenebildiğini sorar. O hüner sahibi kişi, üç yılın uzun zaman olduğunu bu süre içerisinde eşeğin ya da kendisinin ölebileceğini hatta padişahın da ölebileceğini söyler.

Ḥikâyet

Haccâc-ı Zâlim bir gün arkadaşlarıyla otururken eline bir ayna alarak kendi yüzüne bakar. Zamanın kendisin ne kadar ihtiyarlattığını yüzünün ne kadar çirkin göründüğünü söyler. Etrafındakilerden birisi latifeyle karışık o yüzü kendisinin bir kere görmesiyle içinin sıkıldığını ya her gün yüzlerce binlerce defa görenlerin halinin nice olduğunu söyler. Buna duyan Haccâc çok sinirlenerek o adamı hemen huzurundan kovar. Haccâc'ın evinde iki kapı bulunuyordu. Birinin adı bâb-ı hayât, diğerininki ise bâb-ı memâttı. Huzurundan

cezalandırılarak kovulanlar bâb-ı memâttan dışarıya çıkartılırlardı. Bunu bilen dost Haccâc'a hangi kapıdan çıkması gerektiğini sorar. Haccâc kendisine bâb-ı necâttan çıkmasını söyler. Adam dışarı çıkarken merak eder ve hafif bir gülümse ile neden affedildiğini sorar. Haccâc o anda aklına Resûlullah'ın 'Kim sana bir şey danışırsa kendi nefsin için istediğini danışan kişi için de iste ve öyle cevap ver." hadîs-i şerîfini hatırladığını ve bu yüzden de kendisini affettiğini söyler.

ÜÇÜNCİ MAḲÂM FEŻÂ-YI ʿUZLET DÂFİ-ʿİ BELÂ-YI KES̱RET Ü MÂNİʿ-İ ḪAṬÂ-YI ṬÂʿAT OLUP MÛRİS̱Ü'Ṣ-ṢALÂḤ U BÂ'İS̱Ü'L-FELÂḤ OLDUĠIN RİVÂYET EYLER

Bu makamda insanın, yalnızlığı tercih etmesinin, uzlete çekilmesinin, insanlar arasına fazlaca girmekten kaçınmasının yararları ve faziletleri ile insanların iltifatları ile mutlu olmayı beklemenin, onların teveccühünü kazanmaya çalışmanın, onlardan fayda ummanın ve onlarla içiçe yaşamanın tehlikeleri ve musîbetleri anlatılmıştır.

Ḥikâyet

Bir gün hüma kuşuna diğer kuşlar gelerek; kendisinin de sonuçta bir kuş olduğunu neden diğer kuşlardan ayrı yaşadığını, yerinin yurdunun belli olmadığını, mekan olarak kendisine bulutları seçtiğini sorarlar. Hüma kuşu onlardan uzaklaşıp göklere çıkmış ve oradan bağırarak; onların zaten yerlerinin süprüntülük olmasa kimseye bir lokma yiyecek vermeyeceklerini, oralarda yaşamaya mecbur olduklarını, ne yazık ki cahil olduklarını, bu yüzden de her türlü alçaklığa meyilli olduklarını, taze, temiz ve saf suyun yolunun pisliğe uğraması durumunda özelliklerinin bozulacağını, onlardaki bu rızık bulma kavgasını ve riya sahibi sofi gibi başkalarının eline bakmalarını anlayamadığını, açık boğazın aç kalmayacağının bir atasözü olduğunu, ehl-i dünyadan uzak kalmayı isteyen kimsenin kendisine yükseklerde mekan bulması gerektiğini kendisinin bu gibi endişelerden uzak olduğunu bu yüzden de herkeslerden uzak ve yükseklerde yaşamayı tercih ettiğini söyler.

Ḥikâyet

Ka'betullah'ın bulunduğu yörede ve hatta onun kırk elli günlük uzağında hiç bir dünya nimetinin yetişmemesinden bahisle Allah u Teâlâ'nın insanlardan isteğinin bu mekanlara bütün dünya zevklerinden uzaklaşıp gelmeleri olduğu belirtilmiştir. Buradan yola çıkılarak da her türlü ibadetin uzlet içerisinde yapılması gerektiği sonucuna varılarak uzletin değeri ifade edilmiştir.

Ḥikâyet

Hz. Mevlânâ hamama gidince orada uzun süre kalmayı, dünya endişelerinden uzaklaşmayı tercih ederdi. Onun gibi bir gün padişahta hamama gider ve bir müddet sonra rahatsızlanarak çıkmak zorunda kalır. Hemen alırlar, Hz. Mevlânâ'ya getirip hikmetini

sorarlar. Hz. Mevlânâ, her mekanın olduğu gibi hamama girmenin de bir adabı olduğunu söyler. Hamama bütün arkadaş ve akrabalardan ayrılarak, üzerindeki bütün kıyafetlerden soyunarak yalnız ve anadan üryan girileceğini yanında kendine ait hiç bir şey kalmayacağını içeride sadece bir peştemal ve bir tasla kalacağını bunların da sahibinin başkası yani hamam sahibi olacağını söyler. Padişah bunlara riayet etmediği için içeride rahatsızlanmıştır.

Tabi bunları söylerken bunların ardındaki tasavvufi düşünceleri de anlatır. Hamamda eş dost ve akrabalardan uzak kalmak hamamın fena alemine benzemesindendir. Yine yanında kendine ait hiç bir şey kalmaması ecele gitmeğe benzetilir. Makam ve mansıbı gösterir bütün giysilerden arınmak kıyamet gününe ve ruz-ı hesaba işarettir. Hamamın sıcak ve bunaltıcı havası mahşer günüyle eş tutulur. Bütün bunlar söylendikten sonra insanın bir gün mutlaka yalnız kalacağı, uzlete çekilmek zorunda olacağı o yüzden, o yalnızlığa insanın şimdiden kendisini alıştırması gerektiği bunun için de meşayıhın rehber olarak kullanılabileceği öğüdü verilir.

Ḥikâyet

Padişahın biri bir zaman gelir, bütün insanlarla ilişkiyi keser, kendisini bir yere kapatır sabah akşam Hakk'a ibadetle meşgul olmaya başlar. Azîzin birisi yanına gelerek; bir zamanlar ne güzel halkla içiçe yaşadığını, mutluluk içinde olduğunu, derdin kederin ne olduğunu bilmediğini fakat şimdi vücudunun iki büklüm hale geldiğini, ibadette dahi itidal olması gerektiğini, hiç bir şeye ihtiyacı yokken bugün aç ve sefil gezdiğini, sürüsünden ayrılan kuzuyu kurdun yiyebileceğini söyleyerek bunun hikmetinin ne olduğunu sorar. Padişah; aslında bu haline şükrettiğini, şekere bulanmış güzel meyvelerin insanların bozukluğundan dolayı kirlendiğini, onlar sayesinde anber ve miskin bile kötü kokulu hale geldiğini, bu yüzden kendisinin insanlarla mecz etmesinin gereksiz olduğuna inandığını çünkü sonundaki şerden korktuğunu bu yüzden bunları gören birisi olarak böyle bir hayatı tercih ettiğini söyler.

Ḥikâyet

Geçenlerde bir gurup ehl-i yakîn bir araya gelip otururlar. O sırada yanlarına kibarca bir adam gelir. Onu görünce içlerinden bir yiğit kalkıp gider. Yine içlerinden birisi gidenin arkasından; böylesi bir dosttan çekinmemesini, ondan çekinmeye gerek olmadığını, bilakis böyle bir insanla dost olunması gerektiğini söyler. Giden delikanlı sözün yerini düşürüp; insanın dostlarını farkında olmadan çoğalttığını, fakat gün gelip bunları azaltma şansının olmadığını, yeni bir dostun mutlaka ya iyi birisi ya da kötü birisi olacağını, kötü çıkarsa ondan ayrılma işinin büyük bir bela haline; iyi çıktığı taktdirde de dostların çokluğu dolayısıyla onunla konuşup görüşmenin büyük bir azap haline geleceğini, zaman varken o dostluktan vazgeçmenin en iyisi olacağını söyler.

Hikâyet

Bir zamanlar sûfînin birisi uzleti tercih ederek insanların arasından ayrılıp bir köşeye çekilir. Öylesine fakir bir hale gelir ki ne oturacak bir hasırı kalır, ne yürüyecek bir ayakkabısı ne de insan içine çıkacak bir elbisesi. Fakat o, bu halinden gayet memnun bir şekilde Allah'a olan itaatini ve ibadetini devam ettirir. Bir müddet sonra Rabbü'l-celîl'den onun bu haline lutuf ihsan edilir ve veli mertebesine yükseltilir. Artık hiç kimseyle konuşup görüşmemektedir. Fakat kısa zamanda onun bu hali halk arasında duyulur, bütün insanlar kapısına gelerek ona hediyeler vermeye ve onun hayır duasını almak için yarışmaya başlarlar. Bir gün fakir biri gelerek veli zata, fakirlikten artık bıktığını bundan kurtulmak için ne yapması gerektiğini sorar. Veli kişi ona dünyadan yüz çevirmesini, çünkü dünyanın sevgiliye benzediğini, peşinden koştukça kaçtığını fakat yüz verilmediğinde onun aşığın peşinden koşmaya başladığını söyler. O fakir kişi velinin sözünü dinler. Tamamen münzevi ve muttaki bir hayat yaşamaya başlar. Bir süre sonra o da halk arasında şöhret bulur. Hatta yıllardır konuşmadığı, aylardır oruç tutup yemek yemediği gibi hakkında olağanüstü hikayeler anlatılmaya başlanır. Onun evi de gelen hediyelerle dolup taşar. Önceleri hiç birinin yüzüne bakmayan o şahıs bir süre sonra gelen hediyeler sayesinde arzuladığı zenginliğe kavuşmanın verdiği mutlulukla safa sürmeye başlar.

Hikayenin sonunda, bu dünya malının ve nimetlerinin çok fazla arzulanmaması gerektiği çünkü her zaman zenginliğin insanın başına bela ve musibetler açtığı, fakirin fakirliğinin oranında derdinin ve kederinin az olacağı, onun koruyucu ve gözeticisinin Allah olacağı öğüdü verilir.

Hikâyet

Aziz bir insan bir başka azize gelerek elini öper ve ona ağlayıp yalvararak; iyi ve kötü insanın öbür dünyada birbirlerinden ayrılacaklarını fakat bu dünyada onları ayıracak her hangi bir alâmet-i fârikanın olup olmadığını sorar. Diğer aziz Peygamber sözüyle cevap verir: 'Günahkar ve kötü insanlar zaten günahlarından ve hatalarından dolayı rahatsızdırlar. Bu yüzden yüzlerine karşı her hangi bir ayıpları hatırlatılsa huzursuz olup kalkıp giderler. Şayet kendilerine doğru bir söz söylense, söyleyen insanla kavga ederler. Hele gizli bir ayıpları karşılarında anılırsa bırakın kavga etmeyi anan insanı öldürmeye kalkarlar. Günahkar olan insanların çevrelerinde de kendileri gibi hep kötü ve günahkar insanlar olur. Allah katında makbul ve fitraten iyi olan insanların kalplerinde zaten ahiret korkusu vardır. Bu yüzden kendilerine nasihat edilse kızmak yerine o nasihati kulaklarına küpe yaparlar. Kazayla bir hata işleseler ve bu, yüzlerine karşı söylense sevinirler. Yaptıkları günahlardan dolayı her zaman nedamet içerisindedirler. Bu yüzden hep ağlamaklıdırlar. Zaten bu tür insanların çevrelerinde de kendileri gibi salih ve iyi insanlar vardır."

DÖRDİNCİ MAḲÂM ʿALÂMET-İ VELÂYET-İ İNSÂN ʿAYN-I ʿAVÂMÎDEN NİHÂN OLUP KÛH-I GİRÂN GİBİ ḲADEMİN DÂMÂN-I ʿUZLETE İLETDÜKLERİDÜR

Bu makamda velî kimselerin özellikleri anlatılmıştır. Bu özellikleri aşağıdaki maddelerde toplamak mümkündür;

1. Tevazu ile beli iki büklümdür,
2. Sözünün eridir,
3. Dünyaya bağlanmayı elem görür,
4. Başkalarının kapısına varmaktan çekinir,
5. Malına haram karışan kimsenin malını yemez,
6. Dünya malını sevmezler,
7. Velâyetlerini kimseye duyurmazlar,
8. Sadece ibadetle meşguldürler,
9. Döğene elsizdirler,
10. Nefislerini ayaklarının altına almışlardır,
11. Sabırlı ve sakindirler,
12. Karınları doyana dek yemek yemezler,
13. İnsanlardan gizlenir, onlara itibar etmezler,
14. Allah'tan çok korkarlar,
15. Boş şeylerle uğraşmazlar,
16. Büyük rütbeli insanlarla dost olmaktan kaçınırlar.

Ḥikâyet

Sipahinin birisi perişan bir halde seferden gelir. Atının yürüyecek hali kalmamıştır, kendisinin üstü başı perişandır, beş kuruş parası yoktur, sinirinden etrafındakilere kızar, üzüntüsünden kendisiyle savaşır, açlıktan gözü dönmüştür, yerde kuş pisliği görse akça sanıp alır. Tam bu haldeyken karşısına garip kıyafetli elinde asası olan bir adam gelir. Kendisini ona erenlerin gönderdiğini söyler. Adağının olduğunu ve bu adağı kendisine vermesi gerektiğini belirtir. Sipahi adamın sözünü dinledikten sonra suratına bir tokat akşeder bir güzel azarlar ve: "Ey yalancı herif. Diyelim ki adağım olduğunu bildin, halimden param olmadığını da mı anlamadın." der.

Ḥikâyet

Adamın birisi gaipten haber vererek kendisin velî gibi gösterir ve halk aldatmaya başlar. Kendisine gelen herkese durumuna bakarak geleceği ile ilgili bilgiler verir. Bunu yaparkende kendisine gelen şahsın durumuna bakar,hakkında bir şeyler tahmin eder ve ona göre bir şeyler uydurur. Bu şekilde halkı soyarak zengin olmaktadır. Bir gün kösenin birisi bu şahsın doğruluğunu ölçmeye gelir ve kendisi hakkında da tahminde bulunmasını ister. Adam ilk görüşte köseyi saraydan bir ağa sanır ve gelecekte onun vezir olacağını söyler. Yalanını yakalayan köse, saçma sapan konuşmamasını, kendisinin ağa bile olmadığını vezir

olabilmek için önce ağa olunması gerektiğini söyler ve böylece adamın yalancılığını ortaya çıkarmış olur.

Ḥikâyet

Sipahinin biri yıllarca Şam'da kalır. Bu kaldığı süre içinde Şam'da meclislerde insanları eğlendiren, onlara şaklabanlık yapan biri varmış. Gün olur sipahi memleketine döner. Bir de bakar ki bu şaklaban üzerine bir aba, eline bir asa almış evliya gibi davranarak halkı aldatmaktadır. Yanında da ona yardım eden bir iki yüzlü onu veli diye halka tanıtmakta, kazandıklarını ortak olarak bölüşmekteler. Sipahi hemen adamın sırrını ortaya çıkarır ve o şaklaban o gün şehri terketmek zorunda kalır.

Ḥikâyet

Bazı iki yüzlü kişiler aynı zamanda hilekar olurlar. Çok müttaki göründükleri halde asıl işleri güçleri bu görüntüden istifade ederek yankesicilik ve dolandırıcılık yapmak olur. Makam sahibi birisini birisini mahzun, bezgin bir halde görünce dost görünerek yanına giderler. Onun bu haline yardımcı oluyormuş gibi yaparak ona tavsiyelerde bulunurlar. Mübarek bir adam tanıdıklarını her türlü derde deva olabildiğini söylerler. Ona gitmeleri gerektiğini derdi ne ise çözebileceğini belirtirler. Yalnız bu işi ancak yüz altına yapabileceklerini ifade ederler. Çaresiz kalmış makam sahibi sıkıntısından kurtulmak için o iki yüzlüye yüz altını verir ve sırrını açar. Onun sırrını öğrenen iki yüzlü adam artık makam sahibini soymaya başlar. Defalarca ondan para alır. Derdine deva olacak yalanıyla makam sahibinin malını yer bitirir. Karşılığında yaptığı sadece bir takım boş hikayeler anlatmak ve makam sahibinin eline, üzerinde sahte grafikler olan kağıtlar vermektir. Makam sahibi bunlarla derdinden kurtulacağını sanarken paçayı kaptırdığı için farkında olmadan derdi daha da çoğalır. O iki yüzlü, makam sahibini sömürebileceği kadar sömürür işini bitirdiğini anlayınca çeker gider. İnsanın bu tür iki yüzlülerden kendisini koruması, o tür insanlara karşı dikkatli olması gerekmektedir.

BİŞİNCİ MAḲÂM ʿÂDET-İ İSTİḲÂMET-İ SEBEB-İ İSTİRÂḤAT Ü MÛCİB-İ ʿEMÂNET OLDUĠIN RİVÂYET İDÜP BİLDÜRÜR

Taşlıcalı Yahya bu makamda insanın hayatını dosdoğru, istikamet üzere yaşaması gerektiği öğüdünü vermiş ve doğruluğun faziletlerini anlatmıştır. Bunu yaparken doğruluğu elif harfi, bismillah lafzı, saf su, selvi ağacı, bayrak direği, ok, cetvel, minare ve kiriş gibi düzgünlük, doğruluk ve saflıklarıyla tanınan maddi unsurlarla tavsif ederek, bu unsurlardaki özelliklerden yola çıkmış ve böylece doğruluğun çerçevesini çizmeye çalışmıştır.

Ḥikâyet

Bir sabah vezirin birine ahmak bir insan gelir ve kendisini över. İstikamet sahibi dosdoğru bir insan olduğunu, bu güne kadar kimsenin bir lokmasını yemediğini, büyük küçük herkesin bunu bildiğini ve dolayısıyla izzetinin artırılması gerektiğini söyleyerek kendisine yardım etmesini ister. Vezir bu adamı daha önceden tanıyormuş. Bu yüzden gülerek; 'Ey kendisini beğenen ve öven zavallı ahmak. Senin dosdoğru olduğun şüphesiz. Fakat sen o eşeğe benzersin ki boynuna bir torba altın asılsa onu yemez, o altını geri alsalar niye alıyorsunuz diye sormaz. Çünkü değerini bilmez. Senin doğruluğunda böyledir. Yoksa becerebildiğin halde doğruluktan ayrılıyor değilsin." diye cevap verir.

İnsanın doğru olabilmesi, devlet malını yerinde ve zamanında kullanıp onu heba etmemesi için önce yanlış yolları ve yanlış olanları bilmesi gerekmektedir. Bir devlet makamında oturuluyorsa onun hakkı verilmelidir. Yoksa gelip her derdini anlatana yardımcı olmaya çalışılırsa devlet malı değerini bilmeyen, onu yerinde kullanamayacak kişilere harcanır ki bu da devlet malının istemeden de olsa heba edilmesi demektir.

Ḥikâyet

Bu hikayede şair kendi başından geçen bir olayı anlatır:

Sipahilik görevini sürdürdüğü bir zamanda padişah kendisine bir mütevellilik görevi verir. Bu görevi aldığı ilk zamanlarda sorumsuz bir hayat yaşamaktadır. Harama helale dikkat etmemekte, gününü gün etmekte, yemek ve içmekten başka kaygısı olmamakta, dinden imandan söz açıldığında yüz çevirmektedir. Fakat bir müddet sonra aklını başına alır ve daha düzenli bir hayat sürmeye başlar. Tabi bu arada harama helale de dikkat etmeye başlar. İşte ne olursa bundan sonra olur. Mütevellisi bulunduğu vakfın malları önceden ekabir tarafından çar-çur edilmektedir. Şair buna engel olunca başı büyülerden birisi hakkında şikayette bulunur. Hemen soruşturma açılır, müfettişler gelir kendisin sorguya çekerler. Olmadık eziyetler yapılır, ahiret soruları sorulmaya başlanır. Şair artık gerçeği görmeye başladığı için doğru bildiğinden şaşmaz, yalana tevessül etmez ve bu sayede alnının akıyla bu soruşturmadan kendisini kurtarır.

Ḥikâyet

Doğruluğuyla tanınmış bir Müslüman genç çalışıp çabalayarak büyük bir mansıbı elde eder. Bu makamda doğrulukla hareket etmeye, sadakatten ayrılmamaya çalışır. Bu amaçla hırsızların geçim kaynaklarını keser, kendisinden büyüklere devlet malından hediye vermez, elindeki nakit paraları gerekli yerlere harcar, padişahın malına son derece titizlikle sahip çıkar. Fakat çıkar odaklarının yuvalarına çomak soktuğu için, hakkında iftira edilir ve makamı elinden alınır. Genç üzüntüyle şehrini terk eder ve dağlara çıkar. Burada bir gurup zalim görür. Dağdaki ne kadar doğru ağaç varsa kesmekte, kendilerine ok ve direk yapmakta peşinden de elde ettikleri aletlere gururla bakmaktalar. Tabi ki eğri ağaçlara

kimse bakmamakta ve dokunmamaktadır. Genç o anda anlar ki bu dünyada zarar hep doğru olanlara gelmektedir. Bu duyguyla içi biraz olsun rahatlar.

Ḥikâyet

Horasan'a kaza ile bir gün eşek sıfatlı bir adam emir olur. Hemen arkasından surların kenarında bir gencin ölüsünü bulurlar. O emîrin emriyle salih bir kişiyi gencin katili diye yakalayıp getirirler ve ona olmayacak eziyetler ederler. Salih kişi bakar ki kurtuluş yok suçu kabul edip üzerine alır. Emir kendisine ortaklarının kim olduğunu sorar. Salih kişi cevap olarak şehrin kadısından, şehirde yaşayan şeyhlere, sûfilere kadar ne kadar makam sahibi olan ya da iyi bilinen insan varsa hepsinin kendisinin ortağı olduğunu söyler. Bunun üzerine şehrin ileri gelenleri yanına gelerek salih kişiye ne yapmak istediğini sorarlar. Nasıl olur da ilim sahibi bir kadının ya da bir şeyhin kendisine ortak olabileceğini, kan dökmeye razı olabileceğini söylerler. Onlara iftira ettiğini, günahlarına girmemesi gerektiğini belirtirler. Salih kişi cevap olarak; bu insanların kendisine yapılan zulme rıza göstererek, kendisini tanıdıkları halde emire gerçeği söylemeyerek, böyle bir emirle dostluk kurarak, onun verdiği hediyeleri alarak doğal olarak bu suça ortak olduklarını belirtir. Bu sözleri duyan emir daha fazla dayanamaz ve suçunu bir iken iki etmemek için itiraf eder. Böylece o salih kişiyi bırakırlar ve gerçek suçlu olan emiri bağlayarak suya atarlar ve bu şekilde gerçek suçlu cezasını çekmiş olur.

Ḥikâyet

Bir zaman at hırsızının birisi güzelce bir atı çalmak ister. Hırsızlığının anlaşılmaması için bir hile düşünür. Gider zayıf, cılız, bir ayağı sakat ve güçsüz bir katır getirir ve atın ahırına onu bağlar. Daha sonra ahırı ateşe verir. At sahibi bir anda atının ve ahırının yandığını görür. Fakat yapabileceği bir şey yoktur. Çaresiz yangından sonra kömüre dönmüş katırı kendi atı sanarak gömer. At hırsızı da güzel atı alarak gider. Bir süre sonra at hırsızı çaldığı atla birlikte tekrar katırı yaktığı yerlere gelir. Atın sahibi atı görür öldü zannettiği atına benzetir, tekrar onu hatırlayarak ağlar ama bu atın kendi atı olduğunu hiç aklına getirmez. Belki de böyle bir tahminde bulunsa atına tekrar kavuşacaktır.

Şair, hikayenin sonunda böylesine ahmak olan insanları aldatmak kolaydır hükmünü verir.

ALTINCI MAḲÂM SELÂMETÜ'L-İNSÂN FÎ-ḤIFẒI'L-LİSÂN İLE ʿÂMİL OLAN İNSÂN-I KÂMİL DÂ'İM SÂLİM OLUP BELÂ VÜ ḲAŻÂDAN MAḤṢÛN OLDUĠIN BİLDÜRÜR

Bu makamda insanın diline sahip olmasının faydaları ile söylenilen sözün yerinde ve zamanında söylenmesinin faziletleri ve gereksiz yere laf üretmenin ve boş konuşmanın insana ve çevresindekilere verdiği zararlar anlatılmıştır.

Hikâyet

Bir delikanlı yolda yaşlı bir insan görür. Beli iki büklüm olmuş, elindeki asası sayesinde ayakta durabilmekte, saçları beyazlamış ve dökülmüş, vücudu zapzayıf bir haldedir. Sözlerine inci tanesi dizmişçesine zerafetle ona; belinin bükülmüş halde olduğunu ve elindeki asayı kendisine direk yapmış olduğunu gördüğünü, bu halinin kendisine çok yakıştığını, belindeki bu mübarek eğriliğin neden olduğunu, bu eğriliğin bir kıymetinin var olup olmadığını, bu şekle gelene kadar ne kazanıp ne kaybettiğini sorar. İhtiyar, gence; uzun zaman önce bu hale geldiğini, bütün kazancının bu hali sayesine olduğunu, şayet Allah'tan kendisine böyle bir hal verilmeseydi ona dua etmeyi unutmuş olacağını, belindeki bu yay sayesinde cihan sahiline geldiğini, fena menzilini bu yay sayesinde aldığını, ecel yolunun korkulu olmasına rağmen insanın belindeki bu yayla o yolu rahatça geçebileceğini, çünkü hesap gününde Allah'ın böylesi pîr-i fânilerden utanıp onları emn ü emanete çıkaracağının rivayet edildiğini ve bu halinden çok memnun bulunduğunu söyler.

Hikâyet

Padişahın biri bir gün sakalını keser. Sûfinin biri onun bu halini görünce; vücut ağacına yorgunluğun geldiğini bu yüzden sonbahar gibi bütün yapraklarını dökmüş olduğunu gördüğünü, insanın sakalını keserek yüzüne zulmetmiş olacağını, çimensizliğin ovaya yakışmadığı gibi sakalsızılığın insana yakışmadığını söyler. Padişah kendisine bunları söyleyen sûfiye zerafetle; keçilerde de sakal olduğunu fakal akıllarının bulunmadığını, şayet insan sakalından dolayı aziz olsaydı tekelerin şeyhlerin başı olacağını, iki yüzlülerde de sakal bulunduğunu fakat ısırgan kökünün bu kişilerin sakalına tercih edileceğini, iki yüzlü insanlarda sakal olduğu halde insanlar arasına nifak soktuğunu bu yüzden burakla iki yüzlülerin eşit olduğunu bu yüzden sakalını kestiğini belirtir. Fakat sûfiyi de kendisini kibarca uyardığı için gümüş ve altına gark eder. İnsanın yeri düşünce güzel konuşmasını becermesi onu iltifatlara mazhar eder.

Hikâyet

Dünyayı görmüş tanımış yaşlı bir adam Hatâ padişahına vezir olur. Bir gün bir sohbet esnasında bir hikaye anlatır; Ka'be'de kocaman bir kuş gördüğünü, adının deve kuşu olduğunu, ağzının demir bir makasa benzediğini bu ağızla bütün sahranın çimenlerini biçebildiğini, bembeyaz ve göklerde meşhur olan bir yumurtasının bulunduğunu, bunun kadar acaip bir kuşun olmadığını, gövdesinin karlı bir dağ kadar acaip göründüğünü, hızlı koşan atlıların arkasından koşturup onu kovaladığında yel önünden kaçan bulut kadar hızlı koşabildiğini, uzaktan bakınca bir hilal gibi göründüğünü, insanın beyaz bir kale görmüş gibi olduğunu, kanadını açıp uçtuğunda yelkenli bir gemiye benzediğini, gerçekten çok büyük ve acaip olduğunu, görenlerin çiçeklerle bezenmiş bir ağaca benzetebileceğini, oturunca deveye uçunca anka kuşuna benzediğini, kızıl kora dönmüş bir ateş parçasını yiyebildiği halde ne ağzının yandığını, ne de vücudunda bir ürperti meydana geldiğini söyler. Hikaye bitince ortalık birbirine girer. Böyle bir şeyin olamayacağı söylenir.

Kendisine ne askerler ne de padişah inanır. Yemin de ettiyse sözün ısrar da ettiyse kimseyi inandıramaz. Yalancı duruma düştüğü için utanır. Bu utancını gidermek için beş on kişi tutar. Birlikte Mısır'a kadar giderler. Beş sene süren meşakkatli bir yolculuktan sonra tarif ettiği deve kuşunu Hata padişahının huzuruna kadar getirirler. Onu yalancı durumuna düşürenler utanırlar. Padişah kendisine ey hikmet gösteren Aristo: 'Bu hareketinle bizi sıkıntıya düşürdün. Aramızda tartışmaya sebep oldun. Sonunda haklı olduğunu ispat ettin. Fakat bu eziyete hiç değer miydi? Yalancı çıksan ya da yalan söylemiş olsan bundan iyiydi." der.

İnsan sözünden sakınmalıdır. Her ağzına geleni anlatmaya kalkışırsa bunun gibi sıkıntılara düşmesi kaçınılmaz olacaktır.

Ḥikâyet

Dağlara ve denizlere hükmeden bir sabah sarayına doğru giderken yolda bir sarhoşa rastlar. Sarhoş mest olmanın verdiği ahmaklıkla padişaha dil uzatır. Padişah bu hale çok kızar. Hemen ertesi günü cezalandırmak üzere sarhoşu huzuruna getirtir. Sarhoş padişahın huzurunda üzgün ve ağlamaklı bir halde dururken, susadığını ve kendisine bir bardak su verilmesini rica eder. Getirilen suyu bir güzel içtikten sonra padişaha dönerek; artık onun suyunu içtiğini dolayısıyla onun misafiri olduğunu, peygamberin bir hadis-i şerifte: 'Misafirlerinize ikram edin." buyurduğunu ve bu yüzden kendisini cezalandırmamasını, yok edilecek biri varsa onun da kendisini bu hale düşüren şarap olduğunu söyler. Bu davranış padişahın yumuşamasına sebep olur ve sarhoşu affeder. Padişah o günden sonra bütün ülkede şarabı yasak ederek mekanını cennet eyler.

Ḥikâyet

Sultan Muhammed bir gün bütün teb'asıyla birlikte şehirde bir gezintiye çıkar. Yolda bir sûfîyi görürler. Sûfînin hırkasının altında bir kabarıklık olduğunu ve ağır bir yük taşıdığını görürler. Huzura getirip hırkasını açtırırlar altından şarapla dolu bir sürahi çıkar. Padişah bunun ne olduğunu sorunca miskin sûfî boza olduğunu söyler. Padişah bunun nasıl bir boza olduğunu, bozanın renginin boz olacağını oysa bunun renginin kırmızı olduğunu söyleyince sûfî; gerçekte bu bozanın renginin boz olduğunu fakat padişahı görünce utancından renginin kızardığını söyler. Böylece kibar bir sözle başını kurtarmayı başarır. Sûfî başını kurtarmayı başarmıştır ama şans insana her zaman böyle gülmeyebilir, şarap insanı olur olmadık yerde utandırabilir. O halde en güzeli ondan uzak durmaktır.

Ḥikâyet

Çok fazla mala sahip olan bir insan vardı. Bir gün ecel gelip kapısına dayanır. Malının kendisine çare olamayacağını ve onu bırakıp gitmek zorunda olduğunu anlayan adam yanına oğlunu çağırarak; kendisine yüz bin altın bırakdığını şayet idareli kullanırsa bunun ömür boyu yeteceğini söyler. Bir süre sonra baba ölür oğlan kendisine kalan mirası

zevk ve eğlence içinde kısa sürede yer bitirir. Artık başkalarının eline bakmak, dilencilik yapmak zorundadır. Onun bu halini gören padişah yanına çağırtır. Kendisine babasından bunca mal kaldığını bu kadar kısa sürede bu malı ne yaptığını sorar. Oğlan, babasının, sağlığında kendisini Hakk'a ısmarlamadığını, malına ısmarladığını, yüz bin altının kendisine hayat boyu yeteceğini söylediğini dolayısıyla ortada bir suç varsa bunun babasına ait olduğunu kendisine eziyet etmemesi gerektiğini söyler. Oğlanın başını almak üzere yanına çağırtan padişah bu sözleri duyunca ona hak verir ve affeder.

Ḥikâyet

Bir gün Şirvan'a bir genç gelir. Fakir mi fakir, yoksul mu yoksuldur. Gözyaşından başka kendisine ait hiç bir şeyi yoktur. Vatanından ayrı olduğu için hiç bir dostu, kendisine yardım edecek ve teselli verecek hiç kimsesi de yoktur. Bu haliyle ar eder, dilencilik yapmak, köpekler gibi başkalarının vereceği ekmeğe muhtaç olmak istemez. Bu yüzden ne iş bulduysa yapmaya başlar. En ağır işlerde çalışarak rızkını temin eder. Bu arada iki akça kazansa birini yer birini bir tarafa saklardı. Bu şekilde malını çoğaltınca ticaret yapmaya karar verir. Ticarette de Allah yürü ya kulum der, öylesine zengin olur ki malının zekatı tabir-i caizse Karun kadar olur. Böylece aradan yirmi-otuz yıl geçer. İçinde vatan arzusu uyanır, çocukluğunun geçtiği yerleri hatırlayarak oralara özlem duyar. Kararsız bir haldeyken gitmeğe karar verir. Bütün malını mülkünü toplamaya başlar. O şahsın bu halini Şirvan padişahı duyar, yanına çağırtır. Gitmeğe karar verdiğini duyduğunu fakat elindeki malları bu şehirde kazandığı için kendisine ancak bu malları bıraktığı taktirde izin verebileceklerini söyler. Aksi taktirde burada kalması gerektiğini belirtir. Bu sözleri duyan adam, padişaha; kendisinin bu diyara geldiğinde gencecik bir delikanlı olduğunu, zamanın kendisini burada çürüttüğünü, kendisine gençliği verildiği taktirde mallarını bırakmaya razı olacağını söyler.Biraz düşünen padişah adamın haklı olduğuna karar verir ve onun gitmesine engel olmaz. Tatlı sözün yılanı ininden çıkartacağı bir atalar sözüdür. Bu yüzden insan ne söylerse söylesin tatlı dille derdini anlatmalıdır.

Ḥikâyet

Rüşvet yiyen kadılardan biri bir gün bir kafiri yakalar, onu hem döğer hem de ona küfreder. Kafire olur olmaz yerde herze yememesini kötü söz söylememesini belirtir. Kafir kadıya cevaben; herzeyi tavukların yediğini, tavuğu yiyenin de kadı olduğuna göre asıl herzeyi yiyenin kendisi olduğunu söyler. Bu söze etraftakiler gülüşmeğe başlar. Kadı utanır. Kafir de kaçar evine gider.

İnsanın alçaklarla muhatap olmaması gerekir. Çünkü kuyuya söylenen her kötü söz geri dönüp insanın yüzüne çarpar.

Ḥikâyet

Padişahın yanında devlet görevi yapan birine emîrin birisi; her geçen gün kıymetinin arttığını, güzel huylarla olgunlaştığını, durmadan yüceldiğini ve yükseldiğini, padişahın onu canı gibi sevdiğini, bu işi nasıl başardığını sorar. O zat; kendisinin her gün erkenden kalktığını, güneş doğmadan işinin başında olduğunu, bundan dolayı Hudâ'nın rızkını artırdığını, sabahları erken kalkanın koruyucusunun Allah olduğunu, bu yüzden işlerinin rast gittiğini, erkenci olanlara zarar gelmeyeceğini söyler. Bir gün adam, subh-i kâzibde işe gitmek üzere yola çıkmışken bir hırsızla karşılaşır, hırsız onun şapkasını aldığı gibi ortadan kaybolur. Kendisine hani sabahları erken kalkana zarar gelmeyeceğini söyledi hatırlatıldığında; o hırsızın kendisinden daha erkenci olduğunu bu yüzden onun, rızkına daha önce kavuştuğunu söyler.

Akıllı olan insanlar hiç bir sorunun altında kalmaz, bütün sorulara akıllıca cevap verip kurtulmasını bilirler.

Ḥikâyet

Biri iki gören şaşı bir emir varmış. Bir gün önünde kaza ile bir kuş uçar. Emir kuşu görür. Yanındakilere uçan iki kuşa bakmalarını, ne güzel uçuştuklarını, beraberce av peşinde olduklarını söyler. Bu sözlere yanındakilerden kimisi gülüp kimisi de ikinci kuşu ararken, içlerinden birisi şakayla karışık uçan kuşların iki değil dört tane olduğunu söyler. Hemen ortaya başka birisi atılır, ne yaptığını, hangi cüretle emîre karşı çıktığını sorar. Önceki sözü söyleyen adam gülerek; emîrin biri iki ettiğini, kendisinin de dört yapsa ne zararı olacağını söyler. Bu arada konuşmaları emîr duyar ve şaka yapan adamı öldürtür. Mübarek bir zat gelerek emîre; ne yaptığını, günahsız bir adamı sırf latife yaptı diye öldürdüğünü, halbuki insanların latifelerine karşılık ceza değil mükafat almaları gerektiğini söyler. Cevap olarak emîr; kendisinin o adama yaptığı iyiliği kimin yapabileceğini, günahsız yere öldürerek onu şehit ettiğini ve mekanını cennet eylediğini söyler.

Kimi insanlar vardır ki hatalarını kabul etmezler, bu emir gibi hatayı kabullenmek de ayrı bir erdemdir.

Ḥikâyet

Bir gün Figânî vezirin birinin kendisine eziyet etmesine kızarar biraz da itibarının verdiği rahatlıkla vezire şu beyti söyler;

"Dü İbrâḥim âmed bedîr-i cihân
Yeki büt-şiken şüd diger büt-nişân"

(Dünyaya iki İbrahim geldi. Birisi putları yıkan diğeri putları diken.)

Vezir bu beyti duyunca hemen Figânî'nin evini bastırtır. Figânî'yi yakalayıp Mansur gibi oracıkta asarlar.

Hiç kimse bu dünyada kalmayacaktır. Figânî öldürüldüğü gibi bir gün gelip vezir de ölümü tadacaktır. Bu dünyada kimsenin eli kimseden üstün değildir. Herkesin boynu ecel karşısında aynı şekilde büküktür. O yüzden insan, ne kendini herkesten faziletli sayıp dilini uzatmalı, ne de kendisinden başka fazilet sahiplerini hor ve hakir görmelidir.

Ḥikâyet

Adamın biri serseri bir halde gezerken bir dostunu görmüş. Ona: "Gel bugün ekabir gibi bir gün geçirelim, birlikte güvercin eti yemeye gidelim demiş. Onlar bu hayalle mutlu iken onları duyan üçüncü bir şahıs yanlarına gelerek: "Siz ne yapıyorsunuz. Ekabir gibi olmak istiyorsanız güvercin eti mi yenir? Ekabir kaz eti yer, onların ağırlığına yakışan da budur zaten der." Böylece adamların bütün zevkini ve hayallerini öldürür.

YEDİNCİ MAḲÂM ḤİKMET-ÂMİZ Ü'İBRET-ENGÎZ KELİMÂT-I ṬAYYİBÂTUN BEYÂNINDADUR

Bu makamda dünyanın bir harman olduğu, insanın ne ekerse onu biçeceği, bu dünyada iki yolun bulunduğu, bunlardan birisinin batıl ve diğerinin hak olduğu, ilk yolun tehlikeleri ve zararları ile ikinci yolun güzellikleri ve rahatlıkları anlatılarak, insanın istikamet üzere olmasında rüya tabirlerinden nasıl yararlanabileceği verilmiş ve rüya tabirlerinden örnekler sunulmuştur.

Ḥikâyet

Veysel Karânî, bir gün yolda giderken şeytanı görür ve ona: "Kara yüzlü, halk arasında kötü şöhret bulmuş varlık, Hakk yolunda sen neden böyle devamlı eğrisin." diye sorar. Bir anda aradaki mana perdesi açılır ve bu kötü yaratık cevap verir: "Benim eğriliğim ayın eğriliği gibidir. Kendime fazilet ve güzellik kazandırır. Yarin eğri kaşı gibi bana eğriliğim sayesinde itibar edilir. Şayet yılan eğri büğrü olmasaydı vücudunu hareket ettiremezdi, ben de yılan gibi eğriliğim sayesinde yaşayabilmekte ve hareket etmekteyim. Akar su gibi eğri büğrü görünmem benim varlığımın cevherini artırmaktadır."

İnsan bu dünyada her yaratılmışın bir hikmeti olduğun tefekkür edebilmeli. Aslında Allah'ın takdiri her zaman açık açık görülmez, ilm-i ezeldeki bazı dersler yaşanarak öğrenilebilir. Bu yüzden yaratılmış hiç bir şeye dil uzatılmamalı, her şeyin bir hikmeti olduğu düşünülerek balık gibi ağzını açmamayı bilmemelidir. O yüce yaratıcıya kulun kısır aklının erişmesi mümkün değildir. Her şeyin hikmeti açık açık belli olsaydı bu dünyadaki herkes salah ehli olur, kimse doğru yoldan ayrılmazdı. Ayrılık olmasaydı kavuşmanın kıymeti, kötülük olmasaydı güzelliğin kıymeti bilinmezdi. Şeriati hakkıyla bilen insan hiç bir varlık hakkında; "acaba niçin yaratıldı, ne gerek vardı" gibi soruları aklına bile

getirmez. İnsan yaratılmışların gerekli olup olmadığını düşünmek yerine şeytana itibar etmeyip doğru yolda yürümesini bilmelidir.

Ḥikâyet

Taşlıcalı Yahya bir gün dersteyken hocasına; neden çoğu peygamberlere kırk yaşına gelmeden önce nübüvvetin verilmediğini sorar. Hocası: "Yaratılmış olan diğer nesneler gibi insan vücudunun da bazı hikmetleri ve kayıtları olduğunu, nasıl ki rüzgarın sağa sola esmesi, ateşin gurur ve sürur içerisinde yanması, suyun huzur uykusundaymış gibi akması ve içmeğe yaraması, toprağı sükûnet içinde yerde yatması bu varlıkların tabiatlarında olan özellikleri ise insanın da kırk yaşına gelince olgunlaşması, heva ve hevesatından kurtulması, sakinleşmesi, gurur ve sürurdan uzaklaşması onun yaratılışındaki hikmetlerdendir. Her varlık yaratılış özelliğini kaybedince etrafına zarar verir; ateş çevresindeki her şeyi yakar, su sel olup insanlara zarar verir, rüzgar önüne çıkan ne varsa onu yıkarsa, insan da kırkına varmadana önce kendisine büyük vazifeler tevdi edilirse onları taşıyamayabilir." der.

Ḥikâyet

Şair bilge bir kişiye:"Bütün vahşi hayvanlar ve kuşları, bütün dört ayaklı hayvanları, yılan ve karıncayı, kısaca hayvan aleminden her hangi birini denize atsan boğulmaz hemen çıkar. Fakat şayet insan yüzme bilmiyorsa denize düştüğünde hemen boğulur. Bunun hikmeti nedir?" diye sorar. O bilge kişi bu işin hikmetini şöylece açıklar: "İnsan aklına sınır yoktur. Bu yüzden denize düşünce o anda öleceğini düşünür ve korkmaya başlar. Bu korkunun etkisiyle insanın teri, vücudunun neresinden çıkıyorsa oradaki vücut delikleri açılır ve vücuduna su dolmaya başlar. Böylece vücudu ağırlaşır ve batmaya başlar. Bu yüzden de şayet yüzme bilmiyorsa boğulur. Halbuki hayvanlar akılsızdırlar. Denize düştüklerinde ağırlığı olmayan çöp gibi olurlar. Çünkü onlar denizin ne olduğunu ne gibi bir işlevi bulunduğunu bilmezler. Bu yüzden de korkmadıkları için boğulmazlar."

Ölümden çok korkan insanları hasta kimselerin yanına götürmemek gerekir. Çünkü bu hastalar ona ölümü hatırlatır ve o korku ile kendilerinin de öleceklerini zannederler.

Her yaratılmış şeyin bir hikmeti vardır. Fakat bu hikmet açıkça görülmez. İnsana düşen bu sırları bilmeye ve anlamaya çalışmaktır, hatta anlamaya çalışmak bile değil o sırlar karşısında onları ululama ve saygı göstermektir.

SEKİZİNCİ MAḲÂM DİLÎRÂN-I CİHÂN ŞÎRÂN-I NEY-SİTÂN ḌARB U ḤARB OLUP MÜSTEḤAḲḲ-I HİMMET Ü LÂYIḲ-I ʿİNÂYET OLDUĞIN BİLDÜRÜR

Kendisi de bir asker olan Taşlıcalı Yahya biraz da askerlikte edindiği tecrübelere dayalı olarak bu makamda; asker, askerlik ve askerde bulunması gereken özelliklerden bahsetmiştir.

Ḥikâyet

Bu hikayede Kânûnî Sultan Süleyman'ın Macaristan seferlerinden bir tanesi anlatılmıştır. Bu savaşın bütün şiddeti ve azameti, Macar ordusunun nasıl şaşkına döndüğü bir tablo suretinde resmedilmiştir. Bu resim içerisinde kötü bir örneten de bahsedilir; Savaşın en şiddetli anlarında Kânûnî'nin ordusunda bulunan askerlerden bir tanesi gökyüzünde bir kuş görür ve kaçmağa başlar, hemen durdurulup neden kaçtığı sorulunca, düşman toplarından birinin üstüne doğru geldiğini söyler.

Taşlıcalı nasihat olarak böylesi korkak olan insanların asker içine sokulmaması gerektiği bunların her yeri, ve her şeyi bir tuzak olarak gördüklerini söyler.

Ḥikâyet

Hz. Süleyman'a bir gün eşekler gelerek insanları şikayet ederler. İnsanların eşeklere zulmettiklerini onlara aşağılık gözüyle baktıklarını, atlar gibi kendilerine hürmet edilmediğini, kendilerine köpekler gibi muamele edildiğini, aslında kendilerinin en ağır işlerdi kullanıldıklarını, suyu, odunu insanlara taşıyanın hep kendileri olduklarını, bu yapılanların kendilerine reva olmadığını, kendilerine hep cefa çektirildiği halde atların safa içinde yaşadıklarını söylerler. Hz. Süleyman'ın veziri Asaf utanarak Hz. Süleyman'ın yerine cevap verir: 'Siz de atlar gibi savaşa gidin insanlar size de hürmet etsinler. Sız rahat içinde evlerinizde oturmaktasınız. Savaş denilen şey size hikaye gibi gelmektedir." der. Eşekler Asaf'ın sözünü dinlemeye karar verirler ve kalkıp bir savaşa giderler. Savaş meydanının o çetin halini, burada atların çektikleri sıkıntıları, sağda solda ölen atları görürler. Gözleri korkar. Atlara hayran kalarak söylediklerine pişman olurlar. Tekrar dönüp Hz. Süleyman'a gelirler. 'Biz savaşa gitmek istemiyoruz. Çünkü onun sonunda ölüm vardır. Eski çektiğimiz zahmetlere razıyız. Biz gene su taşımak, odun çekmek istiyoruz. Yeter ki sonunda ölüm olmasın." derler. Eşeklere izin verilir, herkes kendi vazifesini yapmak üzere yerine döner. Böylece her şey eski düzenine döner.

İşte savaştan kaçan insanlar bu eşekler gibidir.

Ḥikâyet

Şair, ayıplarıyla övünmeyi seven birisinin bir şaklabana şunları söylediğini duyar: 'Ey nasipsiz insan. Bana bahadırlığın adını anma. Şayet bahadırlardan birisi savaşta ölürse onu şehit derler. Fakat ben böyle bir sıfat sahibi olup da ölmüş olmayı tercih etmem. Savaştan kaçarken insanlar beni görüp beni ayıplamaları arkamdan 'savaştan kaçtı kahpe oğlu kahpe' demeleri, bana küfretmeleri benim tercihim olur. Çünkü bütün bunları duyar ve hak ederim ama hiç değilse başım sağ olur."

Hikâyet

Kervanın birisi Balkan dağlarından geçerken iki kişi kervandan geri kalır ve kervanlarını kaybederler. Az sonra gece olacağını düşünüp hemen dağdan bir vadiye inerler. Emniyette olmak için arkalarını bir akar suya verip bütün mallarını bir yere toplarlar. Biraz sonra çevrede gezen eşkiyaları görürler. Etrafı dolaşmakta soyabilecekleri insan aramaktadırlar. Hava kararınca bu iki kişi güzel bir fikir geliştirirler. Yere iki sopa dikip üzerlerine kendi kıyafetlerini giydirirler. Biraz uzağa gidip beklemeğe başlarlar. Çünkü artık yatma zamanı gelmiştir ve bu halde uyurlarsa başlarına haramiler tarafından bir iş gelme ihtimali vardır. Haramiler gelip o sopaları görürler. Tam onlara saldırmağa hazırlanırlarken arkalarından o iki yiğit gelip hepsini öldürürler.

Şayet böyle korkulu yerlerde tedbirini almadan uykusuna yenik düşen olursa o insan bilerek ölüm uykusuna yatmış demektir. Böylesi insanlardan kimseye fayda gelmez. Yiğit olan kimsenin uyanık ve tedbirli olması gerekmektedir.

Hikâyet

Gökyüzünün siyaha boyandığı, rüzgarın insanı ürperttiği ve koca koca ağaçları önüne katarak yuvarladığı, bütün alemin gök gürültüsüyle dolduğu, gök yüzü ağlıyormuşçasına yağmurun yağdığı, insanların çamur ve balçıktan yürüyemez hale geldiği ve sanki bütün bir dünyanın karanlık bir karganın kanatlarının altında kalmışçasına berbat olduğu bir havada bir kaç genç bir arada yiyip içerken, bir anda aralarında iddialaşırlar. Bu iddia sonucunda aralarından bir tanesi yolu mezarlıklardan geçen bir dağa giderek oraya bir işaret diker. Dönüşte mezarlardan birinin içinden acaip seslerin geldiğini duyar. Sesler, sanki cehennemde azap çekmekte olan birinin iniltilerini andırmaktadır. Geri dönüp sesin geldiği yöne doğru gider. Fakat karanlıktan mezarın içi görünmemektedir. Ses de o görünmeyen delikten gelmektedir. Eğilir sesin geldiği deliğe elini uzatır. Eline sıcak ve kıllı bir nesne değer. Hemen ürpertiyle elini çeker. Bu havada buralarda gezmeği göze alacak kadar cahil olan genç bir cahillik daha yapar ve tekrar elini delikten içeri sokar. O inleyen varlığı alıp arkasına atar ve eve getirir. Arkadaşları arkasında bir keçi yavrusunu görünce nereden bulduğunu sorarlar. Arkadaşlarına bir keçi sürüsü mezarlıkta otlarken bunun o mezarın içine düşmüş olabileceğini söyler. Arkadaşları keçi yavrusunu bir güzel yerler fakat onun gösterdiği bu cesaretten dolayı da utanırlar.

Zaman olur ki insan şecaatini arzedeyim derken aptallık yapar.

Hikâyet

Adamın birisi kendi cesaretini ölçmek amacıyla bir gün adı cin yatağı olarak meşhur olan bir hamama gitmeğe karar verir. Yatsı namazıntdan sonra eline mum bile almadan karanlıkta hamam gider. Zar zor kurnayı bulur. Tam kurnayı açıp yıkanacakken bir ses duyar. Zeminin titrediğini bir karartının kendisine doğru gelmekte olduğunu farkeder. O anda ne bir şey söyleyecek ne de bir tarafa kaçacak hali kalır. Eli ayağı

çözülür, çaresiz kalır. Gölge gibi kurnanın dibinde beklerken aklına bin bir türlü şey gelir. Gürültüyü çıkartan karartı onu hisseder ve yanıbaşına gelerek başından aşağıya su dökmeğe başlar. Çaresizce gözlerini yumar ve öylece sabaha kadar bekler. Sabah olunca bir tanıdığı gelir bu halde burada ne yaptığını sorar. Adam gözlerini açar bir de bakar ki karşısında boğazında torba asılı bir eşek durmaktadır.

Meğerse soğuktan hastalanmış bir eşeği sabaha kadar ısınsın diye sahibi hamama bırakmıştır. Hayvancağız susamış ve kurnanın başına su içmeğe gelmiştir. Su içmek için kafasını her eğdiğinde torbası da kurnaya dalmakta her kaldırdığında da adamın başına sular akmaktaymış.

Aptal olan insanın başına çok bela gelir. Fakat sefahatinden dolayı başına gelen her şey ona layıktır. Acımamak lazımdır.

Ḥikâyet

Adı olmayan, çok korkulu, Bâbil çukuru gibi karanlık, cahil kalbi gibi kararmış, kafir dili gibi sıkıntılı, yer içine girmiş fener kulesi gibi derin bir mağara vardı. Birisi mertlik davası yaparak geceleyin o mağaraya gidebileceğini söyler ve bir gece karanlıkta oraya gider. Başına mutlaka bir bela geleceğini düşünerek herkes arkasından üzülür. İşaret olması için bir kazığı yere çakmak ister. Yanlışlıkla eteğini de o kazıkla beraber yere çakar. Kalkmak isteyip de kalkamayınca o anda korkudan can verir.

İnsan, sonunda kendisine ölüm getirecek batıl bir davada ısrar etmemelidir.

Ḥikâyet

Taşlıcalı Yahya bu hikayenin başında anlatılacak olan bu hikayenin gerçek bir hikaye olduğunu, latife sanıp da basite alınmaması gerektiğini söylemektedir.

Osmanlı ordusu Alman ülkesine sefere çıkarlar. Bir ara ordudan beş on asker alaydan uzaklaşırlar. Daha sonra yollarını şaşırlar. Düşmanlardan bir bölüğün pususuna düşerler. Savaşmaya başlarlar fakat düşman güçleri sayıca çok fazladır. Her bir müslümana yüz kafir düşmektedir. Bu yüzden esir düşmek zorunda kalırlar. Bütün silahları ve yanlarında olan bütün malları ellerinden alınır. Yara bere içinde, aç susuz bir halde yürütülerek kralın yanına kadar getirilirler. Kralın yanındaki askerler bu yiğitlerin başına üşüşüp alay elde etmeye başlarlar. İçlerinden uzun boylu birisi işi iyice büyütüp hakaret etmeye başlar. Bu hakaretleri müslümanlara tercüme ettiklerinde içlerinden birisi çok sinirlenir. Bu kafirin cüssesine güvcenmemesi gerektiğini her müslümanın kendisini yenebileceğini söyler. Bu sözleri de kafirlerin kralına tercüme ederler. İkisinin cenk etmesine karar verilir. Hep beraber cenk meydanına giderler. Uzun boylu kafirin belinde kılıç, bir elinde mızrak diğer elinde de kalkan vardır. Tamamiyle zırhlara bürünmüş durumdadır. Kral, müslüman yiğidi yanına çağırtır. Ona şayet bu heybetli kafiri yenerse her türlü ihsanda bulunacağını, arkadaşlarıyla birlikte kendisini serbest bırakacağını söyler.

Müslüman yiğit, kraldan arkadaşlarını ve kendisini bu günlük serbest bırakmasını rahatça bir köşeye çekilip dua etmek istediklerini söyler. İstekleri yerine getirilir. Hep beraber bir köşeye çekilip, kendilerini bu kafirler karşısında utandırmaması için Allah'a dua ederler. Müslüman yiğit günlerce yolda olduklarından iyice güçsüz kalmıştı. Cenk meydanına çıktığında kendisine eski bir kılıç, eski bir kalkan ve bir ayağı aksak zayıf bir at verirler. İki hasım dövüşmeğe başlarlar. O anda sanki müslümanın elindeki kılıç Zülfekâr, kendisi de Hz. Ali oluverirler. Bir tarafta kafirler kendi adamları için bağırıp çağırmakta, diğer tarafta da müslümanlar yiğit için dua etmektedirler. Bu ortam içindeyken yiğidin gözüne bir anda Resûl-i Güzîn görünüverir. Himmetinin kendisiyle birlikte olduğunu korkmadan kılıcını düşmana salmasını söyler. Bu kerâmâtı duyan yiğit bir nara atarak kafire karşı koşar ve bir vuruşta kafiri yere serer. Peygamberin mucizesi gerçekleşir ve bu işe kral gayet üzülür. Fakat sözünü tutmaktan başka yapabilecek bir şeyi yoktur. O Allah katında yüzü ak olan insanları bırakır.

Yürekli cesur insanın yardımcısı Allah olur ve onun zor işini kolay eder.

Ḥikâyet

Bu hikayede Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi anlatılmaktadır;

Yavuz Sultan Selim beş on bin kişilik bir ordu ile Mısır'a gelir. Düşman çok güçlüdür. Mısır'ın bütün uç beyleri savaşa katılmıştır. Düşman ordusu tamamen seçkin askerlerden oluşan elli bin kişidir. Bir aya yakın muhasara sürerse de muvaffak olunamayınca Koca Balı Beg komutasında bin kişilik çok özel bir grup oluşturulur. Bu özel grup bir sabah alacakaranlıkta aniden düşmanı basar. Bir anda bütün düşman ordusu daha ne olduğunu anlayamadan Tuna'ya dökülür. Düşmandan geri kalan seçkin insanlardan oluşan beş bin kişidir. Bu arada yirmi otuz kadar düşman beyi de öldürülenler arasındadır. Osmanlı ordusunun zayiatı ise sadece beş yüz kişi civarındadır.

Şayet insan i'tikadı sağlam olan ve kendine güvenen askerlere sahipse düşmanın kaç kişi olduğu hiç önemli değildir.

Ḥikâyet

Bütün Arap beyleri bir araya gelerek Mısır'a saldırırlar. Onları gören sultan çaresiz sarayına kapanmak zorunda kalır. Yüz bin kişilik Arap ordusu on kere hücum gerçekleştirirler. Mısır Sultan'ı çaresiz kalınca Araplara itaat etmiş gibi görünerek bir hile akıl eder. Araplara elçi göndererek Arap beylerinden en büyüğü kimse onun elini öpmek istediğini, diğerlerinin de mertebelerine göre dizilmesini her birine değerine göre hediye dağıtacağını söyler. Bunu duyan Arap beyleri birbirlerine girerler. Hepsi kendisinin en büyük olduğunu söyleyerek bu makamı kimseye kaptırmak istemez. En küçükleri bile bu kavgaya ortak olur. Kimse kimsenin altında oturmak istememektedir. Aralarına saltanat fitnesi girmiştir. Onlar birbirlerini yiye dursunlar Mısır Sultan'ı kalesinden çıkarak hepsini dağıtır ve yok eder.

Akıllıca hareket eden insan her türlü düşmanı yenmesini bilir.

Ḥikâyet

Bir grup insan arasında çok miktarda altın ve gümüş hırsızlığı olur. Altın ve gümüşlerin sahibi bütün aramalarına rağmen mallarını bulamayınca kadıya başvurur. Malları çalanı bulabilmek için kadı akıllıca bir hile düşünür. Eşeğin birisini karanlık bir yere kapatarak üstünü kömürle boyar. Yatsı namazından sonra bütün ahaliyi eşeği kapattığı mekana götürür. Herkesin sırayla buraya girerek elini eşeğe sürmesini ister. Şayet hırsızlığı yapan içeri girip eşeğe elini sürerse eşeğin bunu anlayıp anırmaya başlayacağını söyler. Sırayla herkes içeri girip eşeğe elini sürmeğe başlar. Çıkışlarında kadı sırayla mum ışığı altında herkesin eline bakar. Eşek kömüre bulanmış olduğundan herkes elini siyaha boyamış olarak oradan çıkar. Fakat hırsızlığı yapan eşeğin anıracağından korktuğu için eşeğe yanaşıp elini sürmekten çekinir. Sadece eli temiz olarak dışarıya çıkan o olur. Böylece kendi eliyle yüzünün karalığını ortaya çıkarmış olur. Bu ana kadar bütün halk onun elinden çekmekteydi, şu anda aynı el hırsızın kendisini ele vermiş oldu.

Eşek bütün eşekliğine rağmen böylesi insanlardan daha mübarektir. Çünkü hiç değilse insanlara zarar vermez. Zaten aklı başında olan hiç bir insan böyle bir işe girişmez. Çünkü bu işin sonunda ziyadesiyle sıkıntı vardır ve bir gün mutlaka insan kendisine de zarar verecektir. Aklı başında olan hiç bir insan ne bu korkuyu çekmeğe katlanır ne de bir gün boğazını ele vermeğe razı olur.

Ḥikâyet

Acaip bir yaratık vardı. Bir şehre girerse orayı oyuk boyuk hale getirmekteydi. Ayağının bastığı yer mağara gibi oyulurdu. Ağzı kocaman bir dümbelek kadar büyüktü. Sabır taşı kadar büyük dişleri vardı. Boyu kıyamet günü kadar uzundu. Deniz ancak o insanın topuğuna kadar çıkabilmekteydi. Koynuna on beş koyunla on sığır sığabilmekteydi. Böylesine acaip bir olan bu yaratık ne zaman bir bağın içinden geçse bağın bir daha kullanılacak hali kalmamaktaydı. Her sene üzüm zamanını bekleyip insanların üzüm bağlarını berbat etmekteydi. Bütün halk bu yaratıktan illallah etti. Ne yaptılarsa yaratığa bir türlü önlem alamadılar. Zaten kimse bu yaratık yüzünden bağları bekleme gibi bir şeyi göze alamıyordu. Sonunda yaşlıca bir adam bir kurtuluş çaresi akıl eder. Yaratığa giderek niçin üzerinde elbisesi olmadığını sorar. Yaratık parası olmadığı için alamadığını söyler. Yaşlı adam daha sonra ödemek üzere kendisine elbise temin ederlerse kabul edip etmeyeceğini sorar. Yaratık kabul edeceğini söyleyince bütün halk bir araya gelir ve beş yüz arşından ona bir elbise dikilir. Daha sonra ödemek üzere elbiseyi giyen yaratık borcunu ödeyemediği için utancından bir daha o şehre gelemez. Böylece halk yaratıktan kurtulmuş olur.

TOKUZINCI MAKÂM MEŞHÛR ÂFÂK-I MAKÂM-I ʿUŞŞÂKDUR Kİ MİHNET-İ MUHABBET ʿÂLET-İ TERBİYYET-İ ʿÂŞIKÂN-I CİHÂN OLDUĞIN BEYÂN U ʿAYÂN EYLER

Bu makamda hakiki aşk ve bu aşkın güzellikleri ile insanı verdiği saadetler tavsif edilmiştir.

Hikâyet

Bu hikayede Taşlıcalı Yahya kendisinin bir dilbere nasıl vurulduğunu ve günlerce onun ızdırabıyla yanıp tutuştuktan sonra hakiki aşka nasıl kavuştuğunu anlatmaktadır.

Hikâyet

Bir zamanlar güzelliğine güzel fakat aynı zamanda sert tabiatlı bir dilber varmış. O dilbere gencin biri gönlünü kaptırmış. Her gün gizlice dilberin evinin önüne gidip onu görmeğe çalışıyormuş. Dilberin arkadaşlarından birisi bu durumu fark ederek uzaktan genci dilbere gösterir ve durumu anlatır. Delikanlıyı methederek böyle bir fırsatı kaçırmamasını, gencin kendisini gerçekten sevdiğini bu sevginin cümle alemin dilinde olduğunu söyler. Fakat sert mizaçlı dilber bu duyduklarına çok sinirlenir. Hemen, evinin önünde duran gencin yanına giderek peşini bırakmasını, bir daha evinin civarında dolaşmamasını, bu hareketiyle kendisini elaleme rezil ettiğini söyler. Genç cevap olarak; ne çare ki artık bıçağın kemiğe dayandığını, bu aşktan vazgeçmesinin imkansızlığını, bunun kendi elinde olan bir şey olmadığını, buraya nasıl geldiğinin bile farkına varmadığını, paçayı aşkına kaptırdığı için kendisini bin parçaya bölse bile istemeyerek de olsa bundan vazgeçemeyeceğini anlatır. Bu sözlere daha da sinirlenen dilber bir bıçak çıkararak oracıkta gence saplar. Hemen dilberi hapse atarlar. Ağır yaralanan fakat ölmeyen genç kendisine gelince kendisini vuranın dilberi olmadığını söyleyerek onu hapisten kurtarır ve şayet kendisi ölürse onu cezalandırmamalarını ister. Böylece aşkının namusuna sadık kalır. Nice zaman sonra bir gün dilber merhamete gelerek gencin evine gider kapıyı açan kişiye durumunu sorar. İyi olduğunu öğrenince sevinerek yanına girmek için müsade ister. Kapıyı açan kişi sevinerek içeri koşar. Gence sakin olmasını, söyleyeceklerine inanamayacağını, sevgilisinin kapıda kendisiyle görüşmek için beklediğini belirtir. Genç dilbere geldiği için teşekkür ettiğini, ancak onunla görüşmek için hiç takati olmadığını, neredeyse unutmak üzere olduğunu, tekrar yanına gelip de kanına girmesini ve canına kıymasını istemediğini söyleyerek reddeder. Aracının, bunun bir fırsat olduğunu, sevgilinin ilk kez dikbaşlılığı bıraktığını söylerse de ikna edemez. Bu şekilde aylar hatta yıllar geçer. Genç iyileşir, eski sıhhatine tekrar kavuşur. Artık sevgisini kalbine gömmüştür. Sevgilisi ile görüşüp kardeş olurlar. Aralarında geçenleri unuturlar. Fakat genç, sevgisine öylesine sadık kalır ki hayatı boyunca başka birine aşık olmaz.

Ḥikâyet

Bir gün Şam'a kara talihli biri gelir. Pazarda dolaşırken gözü ay yüzlü bir güzeli görür. O anda gözü ve gönlü o güzele takılır kalır. Bu güzele esir oluverir. Onun aşkıyla yanıp tutuşmaya başlar. Beraber geldikleri bütün dostları ülkelerine dönerler. O Şam'da aşkıyla yapayalnız kalır. Aşkından dolayı bir deri bir kemik kalır ve öylece yaşamaya başlar. Bir gün büyük bir yolda bir akar su kenarında dururken sevgilisi çıkagelir. Kendisine olan sevgisinden habersiz bî-çare adamla konuşmaya başlar. Aşkının bütün dillere destan olduğunu, bu dertle mutlu olup olmadığını, aşk derdinin sonu olup olmadığını, bu belanın devasının ne olduğunu aşığa sorar. Fakat ne söylerse söylesin cevap alamaz. Bunun üzerine sevgilisi, aşıktan abdest almak istediğini üzerindeki şalı birazcık tutmasını ister. Aşık şalı eline alır bir ah çeker, kaldırır başını gökyüzüne bakar. Sevgilisinin şalını yüzüne gözüne sürmeğe başlar. O mutlulukla bir anda yere düşer ve canını Hakk'a teslim eder.

İnsan sevdi mi böylesine sevmelidir. Hakiki manada sevenler maşuklarının uğrunda canını verebilenlerdir.

Ḥikâyet

Bir güzelin yolu bir gün Bursa'ya düşer. Bütün şehir halkının gönlünü yakar. Fakat şehrin ileri gelenlerinden birisi de gönlünü bu güzele kaptırdığı için kimse ona eğri gözle bakamaz. O güzel dilber şehrin büyüklerinden olan şahsın sevgisinden emin olunca onu kabul eder. Nice yıllar beraberce yaşarlar. Birbirlerinin sırdaşı, dostu ve hayat arkadaşı olurlar. Bir gün dilber aşığına bir şey söylemek istediğini fakat cesaret edemediğini söyler. Aşık için güzelin her teklifi canına minnettir. Sevgisi, her istediğini yaptırabilecek kadar büyüktür. Ne söylerse söylesin hayır demesinin mümkün olmadığını şayet yoluna canını feda etmesini istiyorsa hemen hazır olduğunu, yok eziyet etmek istiyorsa başının kıldan ince olduğunu sevgilisine belirtir.Fakat bunları söylerken ayrılık gibi bir derdin başına geleceğini hiç tahmin etmemişti. Sevgili, vatan sevgisinin depreştiğini, kendisine akrabalarından birisinini mektup gönderdiğini şayet müsadesi olursa onun yanına gitmek istediğini utana sıkıla söyler., Aşık, çaresiz her şey için söz verdiğinden teklifi kabul etmek zorunda kalır. Dilber memleketine doğru yola çıkar, aşık da aşkının büyüklüğünden delirerek dağlara. Bu dünyada hiç bir zaman işler istenildiği gibi yolunda gitmez. Mutlaka bir aksilik, bir bela insanın yakasına yapışır.

Aşık, sevdiğinin en küçük ricasını bile kırmayacak kadar çok sevmelidir. Velevki bu rica sonuçta kendisine zarar versin. Böylesine büyük sevgisi olmayanlar da hiç sevmesinler.

ONINCI MAḲÂM TE'EHHÜL-İ İNSÂN MÜHİMMÂT-I DÎNİYYE VÜ VÂCİBÂT-I İNSÂNİYYEDEN OLDUĞINI İŞ'ÂR U İẒHÂR EYLER

Bu makamda insanın evlenmesinin ve çoluk çocuk sahibi olmasının şart oluşu ancak bunu yapmak kadar iyi bir eş seçmenin de gerekliliği vurgulanmış ve iyi bir eşte

bulunması gereken özellikleri verilmiştir. Buna göre erkeğin evleneceği kadında arayacağı şartlar şunlar olmalıdır;

a. Güzel Olmalı,
b. Genç Olmalı,
c. Nesli Temiz Olmalı,
d. Maddi ve Manevi Bakımdan Erkeğe Denk Olmalı,
e. Kara ve Kuru Olmamalı.

Laṭîfe

Zamanın birinde titiz bir adamı kötü huylu bir kadınla evlendirirler. Kadın, iki ayağı iki sopa gibi duran, teninde bela çukuru gibi oyuklar olan, kış rüzgarı gibi soğuk yüzlü, cefa ateşi gibi acı sözlü, yüzüne rastık çekse duvara kara çalınmış gibi duran çirkin mi çirkin bir kadındır. Fakat aynı kadın, evden dışarı çıkacak olsa, altınlarla bezenmiş kıyafetler giyer, düzünür kuşanır, bütün yüzünü gözünü süslerle kapatırdı. Bu haliyle gören erkekler ona hayran kalır, onu gencecik fidan gibi bir dilber sanarak kendilerinden geçerlerdi. Yine bir gün kocasıyla birlikte dışarı çıktılar. Gencin biri onu görünce ezilip büzülmeğe başlar. Kocası durumu farkedince karısının yüzünü açıverir, onun çirkin suratını gören genç tiksintiyle karının yüzüne tükürür. Erkek gence seslenerek: "Azıcık hayaline ziyan gelince neden böyle tiksindin? Seni dışı yakıp üzmekteydi beni ise içi, kara güle döndürmekteydi." der.

Laṭîfe

Askerin birisi sefere çıkmak üzereyken eski bir dostunu görür. Bakar ki dostunun bir gözü görmez haldedir. Hikmetini sorar. Adam kapalı olan gözünü açarak neden böyle kapalı gezdiğinin hikayesini eski dostuna anlatmağa başlar: "Aslında gördüğün gibi benim gözüm kapalı falan değil, her hangi bir rahatsızlığımda yok. Fakat benim evde güzel bir cariyem vardı. Ne zaman canım onu çekse bana yemek getirdiği sıra gözümün birini kapatırdım. Bu bizim aramızda işaret olmuştu. Hemen, önceden kararlaştırdığımız yere gider nefsimizi köreltirdik. Yine bir gün cariyemin bana yemek getirdiği bir sırada gözümü kapattığımı karım görür. Durumu anlayarak bağırmağa çağırmağa başladı. Az kalsın beni öldürecekti. Kendisini zor sakinleştirerek ikna etmeği başardım. Kendisine benim gözlerimden birinin zaten kapalı olduğunu bunu farketmemesinin mümkün olamayağını söyledim. Olayı zayiatsız atlattım ama korkumdan da beş on gün emek sarfederek gözümü böyle kapalı tutmağa alıştırdım. Karımın hışmından kurtulabilmek için böyle yaşamağa mahkum oldum. Artık bu kötü adeti bırakacak durumda da değilim.

Ḥikâyet

Delikanlının birisi Akşehir'e yerleşir. Oradan kendisine bir eş bulur. Fakat eşi şehrin adının aksini kara mı kara birisidir. Gözü ateşe dili hançere benzemektedir. Bir gün

delikanlının babası evine misafir olur. Delikanlının karısını görünce alaysı bir tavırla: 'Karın neden bizim yanımızda peçesini çıkarmıyor. Niye bizi kendisine yakın hissetmiyor. Bizim gelmemizden sanki hoşnut değilmişçesine yanımızda kararıp durmaktadır. Akşehir'in adına hiç uymayan bu kadın sana layık değildir." der. Oğlu babasına hitaben: 'Senin beğenmediğin bu kadın benim karımdır. Yedi yıldır birlikte yaşıyoruz aramızda kötü tek bir kelime geçmemiştir. Bu halinden dolayı onunla alay etmek bir yana onu incitmemek için yaşadığımız şehrin bile adını ağzıma almadım. Bu kadıncağız gölgem gibi bana arkadaş olmuştur. Beni her hareketiyle razı ve hoşnut etmiştir." der.

Laṭîfe

Müderrisin birisi cahil bir kadınla evlenerek başına bir bela alır. Evinde önce karısının isteklerini yerine getirdikten sonra kitabıyla uğraşmağa başlardı. Fakat kadını bir türlü memnun edemezdi. Kadın erkeğin bütün iyi niyetine rağmen mutlaka bu kitap meselesi yüzünden bir soğukluk meydana getirir, kocasını döver araya düşmanlık sokardı. Kocasına utanmadan: 'Bu evde ya kitap duracak ya ben duracağım. Kitapların bana birer kuma olmaktalar. Benden fazla kitaplarla ilgilenmektesin. Bundan sonra benim yanımda kitap okumayacaksın!.."derdi.

Kadının aklını ve dinini görün. Şeytan ona neler yaptırmakta. Kimse cahil bir kadınla evlenip de bir olan şeytanını ikiye çıkartmasın.

Laṭîfe

İmamın birisi yolunu şaşırarak bir yaban türkünün kızını kendisine eş olarak seçer. Böylece daha önce var olan huzurunu kaçırarak kötülüğü kendi eliyle kendi kapısına çağırmış olur. İmam ne zaman eve gelip Kur'an okumağa kalksa, kadın adamı olmayacak şekilde, döver tek tek sakallarını yolardı. Yüzünü karartır ahlar vahlar arasında babasının evine giderdi. Giderken de imama dönerek: 'Senin Kur'an okumanın sınırı yoktur. Bir daha bu eve dönen kahpe olsun." derdi.

Kadın kısmı şayet kötü çıkarsa insanın şeytanı olur. Böyle bir kadın insanın dünyasına bela, canına felaket getirir.

Laṭîfe

Akraba-i taallukatı çok olan bir adam zayıf ve güçsüz bir kadınla evlenmiş. Kadın kocasına gelerek, akrabalarının çok fazla olduğunu bunlardan hangilerine görünmesi, hangilerine görünmemesi gerektiğini sorar. Adam karısına: 'Gelip de benim başımı ağrıtma. Yanımda konuşup da beni huzursuz eyleme. Akrabamdan kime görünürsen görün, hiç birinden utanma. Yeter ki benim gözüme görünme." der.

Latife

Kızın birisi bir kapının deliğinden içeri bakar. İçerde bir adamın karısına sarılmış olduğunu görür. Zevkle onların yaptıklarını izler. Ertesi gün kadını bulur. Hal hatır sorduktan sonra, utanıp sıkılmadan; kadının akşam kocasıyla ne yaptıklarını, kendisine yedirdiği ekşi şeyin ne olduğunu sorar. Kadın kıza: 'Bak kızım, bana kocam ekşi şey yedirmiyordu. Senin o ekşi dediğin nesne aslında tatlıdır. Hem öylesine tatlıdır ki kadın erkek herkes onu arzu eder." derse de kızı bir türlü ikna edemez. Kız, kadının her şeyi güzel söylediğini fakat ekşiye tatlı diyerek kendisini kandırdığını, çünkü şayet ekşi olmasa idi onları izlerken kendisinin ağzının suyunun akmayacağını söyler.

Bu nesnenin küçüğü büyüğü yoktur. Nasıl ki oduncu tomruktan başka bir şey düşünmez, bunun tadını alan herkesin aklı da bu nesnede kalır.

Latife

Arap şahı Behlül bir kızla evlenir. Bir gün kızın yanına oturur kulağını onun karnına yaslar ve biraz dinler. Hemen arkasından kızın yanından kaçarak onu boşar. İnsanlar Behlül'ün yaptığı işin hikmetini anlayamazlar. Gelip kendisine, adet üzere olmayan bir iş yaptığını, insanları kendisine güldürdüğünü, bu işin sırrının ne olduğunu sorarlar. Behlül; aklını fikrini toparlayarak kızın karnına kulağını dayadığını, içerde bütün çocuklarının kavga ettiklerini duyduğunu, seslerinin ta dışarılara geldiğini, insanlara oğulllarının ve kızlarının birer bela olduğu için, şimdilik görünmez olan, fakat ileride ortaya çıkacak olan bu belalardan vakit geçirmeden kurtulmak için bu hareketi yaptığını söyler.

Veli insanlar dünyanın kayıtlarından kurtularak hayatın sonunu görebilirler. Hayatın devamını görerek yaptıkları hareketlere de halk anlam veremez ve onları delilikle itham eder.

Latife

Boyu gümüş selviye benzeyen, görünüşüyle insanın iştahını kabartan, boyu gökte saçı yerde, kuşluk vakti güneşi kadar insana haz veren güzelce bir kız açık artırmayla satılmaktaydı. Zampara bir adam onu görür ve almak ister. Fakat adam oldukça yaşlı dişleri dökülmüş bir haldedir. Kendisine müşteri olan bu adama kız; kendisine hürmet edebilecek, izzet ve ikramda kusur etmeyecek birisinin gerektiğini, adamın, akar su gibi yerde süründüğünü, yürüyecek halinin bile olmadığını, dolayısıyla ona bunamış bir karının lazım olduğunu söyler. Adam kıza; boyunun iki büklüm oldu ise bundan ne zarar geleceği, kemerli binanın daha da sağlam olacağı, göm gök yeni yeşermiş bir ota benzeyen kızın kendisini üzmeyerek kabul etmesi gerektiği cevabını verir. Bunun üzerin kız adama: 'Doğru söz seni üzmesin ama gel sen bu sevdadan vazgeç ve bana ahiretlik bir baba ol. Ancak seninle böyle olabiliriz. Güzel kız hakikatte insana can otudur ama sana yaraşsa yaraşsa arsenik otu yaraşır." der.

Laṭîfe

Dul bir kadına miras yoluyla bir ev dolusu mal ve mülk kalır. Kadın bu zenginlik ile büyük bir adamla evlenmek isterdi. Zamanını boşa geçirmek istemezdi. Bu yüzden de kendisine gelen adamları beğenmezdi. Hilekar bir adam onun bu halini görür ve bir hile düşünür. Cariyesine öğütte bulunarak kadının yanına gönderir. Cariye kadına; sahibinin kendisine çok eziyet ettiğini, her gün on kez kendisiyle birlikte olduğunu, bu sebepten aralarında çok kavga çıktığını, sahibinin aletinin çok sert olduğunu, bu yüzden çok acı çektiğini, sahibinin aklında, birlikte olmaktan başka bir şey olmadığını, söyleyerek, kendisini bu zalimin elinden kurtarmasını ister. Cariye beş on gün aynı şeyleri anlatarak kadının evine gelip gider. Kadın duyduklarından çok zevk alır, ağzının suyu akmağa başlar ve bu adamla evlenmeğe karar verir. Kimsenin sözüne itibar etmeyerek hemen nikah kıyılır. Hilekar adamın talihi açılmış olur. O gece kadınla hilekar adam birlikte olurlar. Kadın bir de bakar ki adamın aleti hiç de anlatıldığı gibi değildir. Serçe parmak kadar bir şeydir. O da sümüklü böcek gibi iktidarsızdır. Kadının bütün hayalleri suya düşer. Bu dertle kısa zamanda verem hastalığına yakalanarak ölür. Bütün malı mülkü hilekar adama kalır.

İnsan kadının hilesine hayır diyemez fakat zaman olur ki erkekler de hilede kadınlardan aşağı kalmazlar.

Laṭîfe

Kadının biri hasta olur. Öleceğini anlayınca etrafındakileri yanına çağırarak onlara vasiyette bulunur; şayet muradını almadan ölecek olursa kendisine izzetle hürmet etmelerini, velilerin, ermişlerin ayaklarının basmış olduğu bir hasır getirmelerini, kendisini bu hasıra sarmalarını, bir ateşin yanına götürerek kendisi ile birlikte yakmalarını, arta kalan küllerini de zengin fakir kimin çocuğu sünnet olursa yarasına ekmelerini ister. Böylece ruhunu şad edeceklerini, gönlünü gamdan azad edeceklerini söyler.

Şeytanın kadına yaptırdıklarını görün ve ibret alın.

Laṭîfe

Genç bir delikanlı annesini sırtına alarak Ka'betullâh'a gelir. Beraberce Ka'be'yi tavaf ederken onların bu halini İmâm-ı Azam görür. Yanlarına giderek gence iki çift laf eder. Şayet sevap kazanmak istiyorsa annesini sırtında taşımak yerine bir erkekle evlendirmesinin daha iyi olacağını söyler. Genç İmam-ı Azam'a; annesinin gerçekten çok yaşlı olduğunu, her tarafının buruş buruş olduğunu, bir erkekle evlenmesinin münasip olmadığını zaten bunu kendisinin de istemediğini söyler. Tam o sırada araya gencin annesi girerek: "Koskoca İmam senin kadar bilmiyor mu? Onunla kavga etmeği bırak da öğüdünü dinlemeğe bak." der.

Şayet fil gibi iki dişi bile kalsa, kadın kısmının sözünü dinlememelidir.

Ḥikâyet

Mübarek adamın birisi Aristo'ya giderek bu dünyada erkek ve kadın cinslerinden hangisinin çok olduğunu sorar. Aristo adama; bu dünyada yüz kadına bir erkek düştüğünü, bu dünyada kadınların sözüne uyanların kadınlar gibi olduğunu, karısının sözüne uyana erkek denemeyeceğini, ancak aklında bir bozukluk olanların kısa akıllılara uyabileceğini söylemiş.

İnsan Peygamber'in sözünü dinlemeli ve bu dünyada sadece sözünün eri olabilecek kişilerin sözlerini dinlemelidir.

ON BİRİNCİ MAḲÂM BA'ŻI BÎ-ĠAYRET Ü BÎ-ḤAMİYYET OLAN NÂ-DÂNLAR EZVÂCINI SEYRÂNA İḪRÂÇ EYLEYÜP NÂ-MAḪREMLERE GÖSTERÜP MANẒÛR-I ÜLÜ'L-EBṢÂR U MENFÛR-I RÛZGÂR OLDIḲLARIN BİLDÜRÜR

Bu makamda paçasını karılarına kaptırıp onların sözünü dinleyen, onları el içine rahatça çıkartmakta bir beis görmeyen ve bu şekilde bol bol hem kendisini hem de hanımını harama sokan, böylece halkın ve Allah'ın nefretini kazanan erkeklerden bahsedilmiştir.

Ḥikâyet

Bu hikaye sahih bir hadis-i şerifi anlatmaktadır;

Gözleri tamamen kör olan birisi Hz. Muhammed'in yanına gelir. Ona bir şey danışarak hemen geri gider. O gittikten sonra Resûlullah bakar ki Hz. Aişe oradadır. Ona dönerek; yanında bir erkek varken neden sakınmadığını, başka bir odaya gitmediğini sorar. Hz. Aişe o erkeğin gözleri kör olduğu için sakınmak gereği hissetmediğini söyler. Bunun üzerine Hz. Muhammed: "O seni görmüyors sen de onu görmüyor musun? Bundan sonra hiç bir halde hiç bir erkeği ne görmelisin ne de ona görünmelisin." der.

İnsanın bu hikayeden alması gerekli olduğu çok ders vardır. İnsan şeytanın hilesine aldanmamalıdır. Kadının yeri evidir. O bir hazine olduğu için onun haramisi de çok olacaktır. Bu haramilerden korumanın en güzel yolu da hanımın evini mekan kılması, mecbur olmadıkça dışarı çıkmamasıdır.

Temṣîl

Domuz etinin haram olmasının sebebi diğer hayvanlar gibi olmayıp eşini kıskanmamasından ve başka domuzların yanında eşiyle cima etmesinden ileri gelir. Domuz dışındaki hayvanlar eşi için mücadele ederler, eşlerini diğer hemcinslerinden sakınırlar.

Domuz oğlu domuz olan insanlar da eşlerini başkalarından kıskanmazlar. Bu tür öğütleri de kulaklarına sokmak istemezler.

Şair, devrinde şehirlerin domuz gibi insanlarla dolduğu halde kimsenin bunları avlamağa niyeti olmadığını belirtmektedir.

Laṭîfe

Adamın biri çaresiz kalır. Karısını karşısına alarak azarlamağa başlar: 'Hey insafsız kahpe! Sana lanet olsun. Yaptığın işlerden hiç utan mazmısın? Artık kahpelikten usanmadın mı? Eve girenin çıkanın haddi hesabı yok. Senin yüzünden herkes bize düşman oldu." der. Yüzüne tükürerek yanından kovar. Karısı gayet pişkince; ne derse desin bu huyu kesmeyeceğini, işlek kuyunun suyunun tatlı olacağını, eve gelen giden çoksa bundan ne zarar geleceğini, çevreye birazcık kulaklarının tıkamasını söyler.

İnsan bu ibret aynasına bakarak karısının sözüne itimat etmemesi gerektiğini öğrenmelidir.

Laṭîfe

Zina ehli bir hoca bütün malını mülkünü metresine kaptırıp çaresiz bir halde kalır. Artık daha fazla sabrı ve malı kalmadığı için metresinden ayrılmağa karar verir fakat bu ayrılık ona çok zor geldiğinden ağlamağa başlar. Onu bu halde gören metresi neden ağladığını sorar. Hoca, onun gibi bir kadına gönül bağladığı için ağladığını söyler. Kadın pişkin bir halde ona ne yaptığını, ecel gibi davranıp henüz daha sırtındakini almadığını söyler.

Zamparalık yapan bedbaht ömrüne de, malına da, dinine de zarar verir.

Laṭîfe

Gözü gömgök, sakalı sapsarı, teni gümüş gibi bembeyaz, ağzındaki dişleri inciye benzeyen ahmak bir adam vardı. Bu şekliyle sokaklarda dolaşır, insanların arasına fesat tohumları ekerdi. Bu adamın babası büyük bir hocaydı. Babasının mirasını bu adam yemişti.

Bu garip adam bir Cum'a günü evinin önünde dolaşırken, gözü bir grup kadına takılır. Onları görünce içi depreşir, karşılarında suya düşmüş at pisliği ezilip, büzülmeğe başlar. Kadınlardan birisi, gönül bağlayıcı olduğu gibi ağzı da iyi laf yapıyormuş. Bu garip kılıklı adamı görünce, arkadaşlarına dönerek; görmüş oldukları adama zamanında babasının, hayli iyilik yaptığını, iki gözünün fîrûzeden, dişini Aden incisinden, tenini saf gümüşten, yaptırarak zengin ve fakir herkesin kıymetini bilmesini istediğini, sakalının yerine sırma teller taktırıp karşısına geçerek onunla övündüğünü, böylece suratını en

aşağılık insanların suratına çevirerek kendi meydana getirdiği süsü seyrettiğini, dünyaya, büyük küçük bütün insanların seyredeceği bir emanet bıraktığını söyler. Bu sözleri duyan kadınlar kendi aralarında gülüşürler. Kendi yüzüyla alay edilip, kendisiyle alay edildiğini duyan garip yaratılışlı adam kadınlara dönerek; babasının insanlar arasında zenginliğiyle şöhret bulduğunu, bu haliyle de mutlu bir şekilde öldüğünü fakat kendisine ölmeden önce, anlattıkları şekilde iyilik yapmayıp sadece cinsel organını çok sert bir demirden yaptırdığını bunu da kimseden esirgemediğini isteyen varsa ona peşkeş çekebileceğini söyler.

İnsan ne zampara olup kendisini ayaklar altına aldırmalı, ne de kendisini kadınların maskarası yapmalıdır.

Latîfe

Alet sahibi bir adam fahişe bir kadını görünce aletini eline alarak: 'Seni bu ejderhanın sokmasını ister misin?"diye sorar. Fahişe kadın alt tarafını açarak: 'Ey utanmaz, ahmak adam. Asıl ejderha dediğini burda.Bu ejderha seninki gibi yüz ejderhayı yutar." der.

Kahpe kadınlar fazlasıyla eşkiya olurlar. Şakayla karışık ahmak olan insanı mağlup ederler. İnsanlar arasında ebter ve eşek olanlar da gider bu kahpelere müşteri olurlar.

Latîfe

Bir sürü kahpeyle bir çok erkek biraraya gelerek yiyip, içip, eğlenmeğe başlarlar. Her bir erkek bir kahpeyi yanına alır. Bir tanesine kadın kalmaz. Kadınsız kalan bu adama kahpeler acırlar. İçlerinden bir tanesi giderek ona da bir kadın getirir. Gelen kadın adamın karısı çıkar. Hemen bağırıp çağırmağa başlar, kocasının üzerine yüreyerek; 'Ey zina ehli bedbaht adam. Demek evde bana yapmadığın eziyeti bırakmaz, gelir burada kahpelerle safa sürersin." der ve kocasını döğe döğe dışarıya çıkartarak, küfrede küfrede eve götürür. Kadın, kavga gürültüyle suçunu bastırır ve kendisini kurtarır.

Kahpe olan kadın hile ile kocasını sersemleştirir ve ona eşek burnunu yedirir. Ahmaklaşan erkek de karısının suçunu düşünmeyip kendisinin suçlu olduğunu zanneder.

Latîfe

Bir gece sohbet biter. İnsanlar mutlu ve huzurlu bir şekilde evlerine dönerler. Havada buluttan eser yoktur. Gökyüzü pırıl pırıldır. Ay parıl parıl parlamaktadır. Denizlerde tek bir dalga bile yoktur. Etrafta ve sokaklarda çıt yoktur. İşte böylesine bir ortamda evlerine dönmekte olan insanların içinden uzunca sakallı, iki yüzlü bir adam metresinin yanına gitmeğe karar verir. Yolda aniden zabit ve gece bekçileri ile karşılaşır. Hemen koşarak zabitin yanına gelir. Zabitin kendisine soru sormasına firsat vermeden, hararetle; bu civarda yaşayan zengin bir hocanın bu gece bir kadını avladığını, şayet kendisine müjdelik verirlerse kendilerini oraya götürebileceğini söyler.

Zabit hemen yüz akça para verir ve iki yüzlünün sakalını öperek onu teselli eder. İki yüzlü adam kalabalığın önüne düşerek onları bir kapının yanına getirir. Yanındakilere; sessiz olmalarını, kendisini bahçe duvarından çıkartmalarını, kendisinin kapıyı arkadan onlara açabileceğini ve böylece içerdekileri kendilerini duymadan basabileceklerini söyler. Gece bekçilerinden bir ikisi adamı kaldırarak bahçe duvarından aşırırlar. Meğerse burası adamın kendi eviymiş. İçeri girince kapıyı arkadan iyice kitler ve dışardakilere: 'Hepiniz hoş geldiniz, başımın gözümün üstünde yeriniz var. Fakat çok geç oldu, yatma zamanıdır. Hadi hepiniz evlerinize gidiniz." diye seslenir. Zabit çaresiz; 'Ey sakallı teke. Bizi kandırdın. Paramızı aldığın yetmiyormuş gibi bir de yüzümüze basdın. Alacağın olsun." der.

Zaruret anında geçerli olan kural insanın hemen parlak bir fikir üretmesidir. İnsan ne zampara olup gölge gibi sürünmeli, ne de cahillik yapıp kötü insanlara görünmelidir.

Laṭīfe

Heva ve hevesine düşkün alçak bir adam bir gün evinin önündeki kuyuya eğilip bakar. Kuyuda kendi aksini görünce hemen karısına seslenerek; çabuk gelmesini kuyunun içinde bir adamın olduğunu, bir ip getirmesini ve adamın boynuna geçirmelerini söyler. Karısı gelir o da adamın yanından kuyuya bakar ve kuyudakileri görünce yüzlerine tükürerek kocasına: " Baksana, sadece adam değil, yanında kahpesi de durmakta." der.

İşte hevesleriyle hareket eden insanların halleri, sözleri sohbetleri böyledir.

Laṭīfe

Zina ehli, yaramaz bir adam bir gün kadının birini kandırır ve onu evine götürür. Kadını evde bırakarak ve kapıyı kadının üzerinden kitleyerek sohbet için öte beri almağa gider. Yolda tüccar olan eski bir arkadaşını görür. Meğerse bu tüccara borcu varmış. Tüccar hazır adamı yakalamışken fırsatı kaçırmaz ve adamı tuttuğu gibi kadının yanına götürür. Yanında borcunu ödeyecek parası olmadığı için kadı hapsine karar verir. Hapse götürülürken bir başka tanıdığına rast gelir. Ona başından geçenleri anlatarak kadıncağızın evde hapis kaldığını, evin anahtarını alarak kendisine yardımcı olmasını ve kadını bari serbest bırakmasını ister. Arkadaşı anahtarı alır, kadını kurtarmak için adamın evine gider. Kapıyı açınca bir de bakar ki içerdeki kendi karısıdır. Adam şaşkınlık içinde karısına bakarken kadın bir hile düşünür. Kocasına suçunun sabit olduğunu, yapabileceği bir şey olmadığını, bari birlikte kadıya giderek boşanmalarını söyler. Böyle yaparlarsa mihrini de kendisine bağışlayacağını belirtir. Adam çaresiz teklifi kabul eder. Karısıyla birlikte kadıya giderler. Adam başlarından geçeni anlatmadan karısının teklifini kadıya iletir. Kadı, adamın söylediklerinin doğru olup olmadığını kadına sorunca; kadın böyle bir şey olmadığını, boşanmak isteyenin kocası olduğunu ancak mihrini falan bağışlamadığın söyler. Adamın yanında mihrini ödeyecek parası olmadığı için o da öbür arkadaşının yanına hapse gönderilir.

Zampara erkek kadınların peşinden koşmayı bırakmazsa sonunda böyle utanır. Utanırken zararı sadece kendisine dokunmaz yanında kendisi gibi olan arkadaşlarına da zarar verir. Nefsinin emriyle hareket eden bu insanların işlerini gaflet uykusu bitiriverir.

ON İKİNCİ MAḲÂM NİÇE EHL-İ GÜNÂH U RİND Ü RÛ-SİYÂHLAR MÂNEND-İ İBLÎS DÂM-I TELBÎS ḲURUP DÜRÛĠ-I BÎ-FÜRÛĠ İLE PERÎ-RUḪSÂR DİLDÂRLARI ŞİKÂR İTDÜKLERİNİ İŞ'ÂR EYLER

Şair bu makamda zamanın kötülüğünden, insanların bozulduğundan, kimseye güven kalmadığından, en umulmayan insanların en umulmadık işleri yaptıklarından bahisle bu dediklerine en güzel örneğin toplumda, yüz karası bir meziyet olan oğlancılığın yayılmasının olduğunu söyler. Böylesi insanların puta tapmaktan daha kötü bir iş yaptıklarını, kendilerini kendi elleriyle nefis yılanına sokturduklarını, yapılan işin ancak Yezîd'in ve Firavun'un işi olabileceğini belirtir.

Ḥikâyet

Birisi dağda gezen Mecnûn'a sormuş: 'Ey aşk derdiyle dertli olan insan. Neden senin başına bir sürü vahşi hayvan toplanır." Cevap olarak Mecnûn; hiç bir vahşi hayvanın ve gökte uçan kuşun etini yemediğini ve derisini giymediğini, bu yüzden hayvanların kendisine güvendiğini söyler.

Oğlan peşinde koşan insanlardan, temiz yüzlü kişiler kaçarlar ve iki cihanda da onun düşmanı olurlar. Haris olmayanın başına ise güzeller üşüşür, doğruluğunun mükafatını görerek bu hale kendisi bile şaşar.

Laṭîfe

Bir gün adamın birisi bir şehre gelip halka velî olduğunu söylemiş. Parlak yüzlü bir genç atına binerek, şayet atını iki ayaklı yaparsa onun velâyetine inanabileceğini söylemiş. Adam gence gülerek; atını iki yapmaya ne gerek olduğunu, hem sonra iki ayaklı yaparsa eksik kalacağını şayet kendisini dört ayaklı yaparsa buna razı olabileceğini söyler.

Haram lokma yiyen insan halkı utandırır. Böyleleri ile ne konuşmalı ne de böylelerinin yanına gitmelidir.

Ḥikâyet

Buhârâ'da üç kağıtçının birisi parlak yüzlü bir genci kandırır. Ona ağlayıp sızlanır ve bir altın vererek evine gitmeğe razı eder. Eve girince genci yanına çeker, onun belini ikiye bükerek günaha sokar. Peşinden de hüzünlü bir sesle verdiği altını kendisine geri iade etmesini, yaptığı işi başkalarına anlatırsa halk arasında yürüyemez hale geleceğini söyler.

Gencin korkudan yüzü sararır ve altını adamın üstüne atar. Böylece adam hem genci kandırmış olur hem de parasını geri alır.

Ahmak olan genci bütün eşkiyalar aldatırlar. Şayet parlak yüzlü gençler buluttan nem kapacak kadar hassas olurlarsa oğlancılara evlerinin kapısını kapayabilirler. Güzelliğiyle ün yapan oğlana başkaları diş biler ve onun yumuşak başlı olduğu hikayesini etrafa yayarlar. Oğlan dilini tutmasını bilmezse kendisini oğlancıya satmak zorunda kalır. Oğlan ortalıkta fazla gezinirse onu alçak insanlar kendisine dost edinirler. Bütün yüzü karalar şarapla onu aldatırlar, sonrasında da bu siyahlığı bir daha üzerinden atamaz ve böylece kakül gibi ömür boyu onunla yaşamak zorunda kalırlar. Bu işi yapanlar elin maskarası olurlar ve yüzlerini yerden kaldıramaz hale gelirler. Böyle bir gamı yüklenip de talihsizce yaşamağa ve utançdan dolayı aciz kalmağa ne gerek vardır.

Ḥikâyet

İki tane yüzü güneş, alnı ay gibi olan oğlan vardı. Birbirlerine aşık olmuşlardı. Birbirleri için kul olacak kadar birbirlerini çok severlerdi. Fakat bu oğlanların birbirlerine elleri bile değmemişti. İkisi de birbirleriyle olmayı çok istedikleri halde toplumun tepkisinden korktuklarından birbirlerine yaklaşmazlardı. Oğlancının biri bunlara kafasını takar ve onları aldatmak için bir hile düşünür. Önce birisinin yanına giderek uydurduğu bir hikayeyi anlatır. Geçenlerde bir sürü dost bir arada oturmakta olduklarını, sözün dönüp dolaşıp kendisine geldiğini, bir hata ederek kendisini çok iyi tanıdığını, hatta dostu olduğunu söylediğini, bu yalanı dolayısıyla kendisini utandırmamasını, birlikte evine gitmelerini istediğini söyler. Teklifinde o kadar can sıkacak şekilde ısrar eder ki sonunda oğlancık çaresiz teklifi kabul eder. Adam, onu evde bırakarak diğer oğlanın yanına gider ona da başka bir hikaye anlatır; arkadaşıyla birlikte olduklarını, bir anda arkadaşının aklına kendisinin geldiğini, bu yüzden çok ağladığını, mecburen bir yalan söyleyip onu çok iyi tanıdığını söylemek zorunda kaldığını, bunu duyan arkadaşının buraya getirmesi için kendisine yalvardığını, arkadaşına acıyarak bu ızdıraptan kurtarmak için onun yanına geldiğini, söylediği yalandan dolayı mahcup olduğunu fakat çaresiz kaldığını söyeleyerek kendisine yardım etmesini ister. Bunu duyan ikinci oğlan da adama aldanarak peşine takılır. Böylece ikisini de bir araya getiren oğlancı bir taşla iki kuş vurmuş olur. Her ikisine de şarap ikram eder, sarhoş eder ve emeline kavuşur.

Ḥikâyet

Yürekli, cesur, eşi benzeri olmayan bir yiğit vardı. Fakat bu parlak yüzlü gencin bir kusuru vardı. Kendisine bir sürü yol kesici eşkiyadan dost edinmişti. Bir gün o eşkiyalardan birisi halkın ahlarından olacak, suçüstü yakalanır. Askerler gelip onu hapse götürürler. Giderken yolda bu genç onu görür. İçine bir koşkudur düşer. Sorguya çekilirde kendi ismini dostu olarak verir mi? acaba diye. Böyle endişeli bir halde beklemekteyken oğlancılardan birisi onu görür ve derdini anlar. Hemen gencin yanına giderek hapse götürülen bu adamın askerlere kendi adını verdiğini, herkesin yana yakıla kendisini aradıklarını söyler. Bunu duyan genç, iyice korkar ve oğlancıdan kendisine yardım etmesini

ister. Artık genci tuzağına düşürdüğünü anlayan adam nazlanmağa başlar. Kendisine yardım edebileceğini fakat kendisinin de yakalanmaktan korktuğunu söyler. Genç, yalvar yakar evinde saklaması için adamı razı eder. Adam, genci evine götürür. Gence bu gecelik evinde kalabileceğini söyler. Ertesi gün bir hal yol düşüneceklerini söyler. Genç üzgün, bitkin, düşünceli bir halde evin bir köşesine büzülür kalır. Ertesi gün evin önüne adamın sevgilisi gelir ve aşağıdan bağırarak; ortalığın çok karışık olduğunu, yakaladıkları eşkiyayı kazığa vurduklarını, günahını kabul ettiğini fakat bunun yanısıra filan filan eşkiyanın da adını verdiğini şimdi askerlerin onları aradıklarını söyler. Genç söylenen her şeyi açık açık duymaktaydı. Zaten söylenenler de o duysun diye söylenmekteydi. Sabah akşam kadın evin önüne gelir. Her gelişinde yeni bir eşkiyanın adını vererek, onun da yakalandığını kazığı vurulduğunu söyler. Böylece bir ay geçer. Tabi bu olayların hepsi düzmecedir. Kimsenin kimseyi aradığı falan yoktu. Sadece ilk yakalanan eşkiya öldürülmüş, o da kimsenin adını vermemişti. Böylece gulampare para pul harcamadan bir oğlanı evinde alıkoyar.

İnsan düzenbazla başa çıkamaz. Çünkü kızgın arslanı bile hile ile tuzağına düşürür. Böylelerinden uzak durmak gerekir, zira ancak uzak olanlar o tür insanlarla başa çıkabilirler.

Ḥikâyet

Murat adında işinde mahir bir adam vardı. Bu adamın mesleği çizme dikmekti. Bu adamın yanında bir de çırağı vardı. Bu çırak dillere destan olacak derecede güzeldi. İnsanlar kimi zaman pazara sırf onu görmek için gelirlerdi. Bu haliyle nice insanların gönlünü yakmıştı. Çırağının bu durumunu bildiği için Murat onu hiç yanından ayırmazdı. Adamın biri bir gün bu çırağa tutulur. Ne yapıp yapıp onu tuzağına düşürmek ister. Bu amaçla bir plan yapar. Bu plan dahilinde ikide bir Murat'ın dükkanına giderek ihtiyacı olmadığı halde onun çizmelerinden almağa başlar. Murat'tan otuza aldığını dışarda dokuza satar. Fakat bu arada Murat'ın sevgisini kazanır. Gel zaman git zaman onunla dost olurlar. Bir gün Murat'ı evine çağırır onu evinde ağırlar. Ertesi gün de pikniğe gitmeğe razı eder. Birlikte Eyüp Sultan civarlarında pikniğe giderler. Adam misafirlerine ikram etmek üzere fırına kuzu verir. Kuzunun pişme zamanı yaklaşınca misafirlerine Eyüp Sultan Hazretlerini ziyaret etme teklifinde bulunur. Murat'la çırağı seve seve kabul ederler. Türbeye vardıklarında adam Murat'ın çırağını fırına kuzuyu almağa gönderir. Kendisi de ziyaretten önce abdest almak istediğini söyleyerek Murat'tan hırkasını tutmasını rica eder. Murat hırkayı tutarken bu görünmeden oradan uzaklaşır. Fırına çırağın yanına gider. Yolda gözlerine soğan sıkarak gözlerinin yaşarmasını sağlar. Çırağın yanına üzgün bir halde gelir. Çırak ne olduğunu sorunca; ustasının eski bir düşmanı olduğunu, kendisi buraya gelince ustasının onunla karşılaştığını, aralarında tartışma geçtiğini, Murat'ın bir anda bıçağını çıkartarak adamı öldürdüğünü, hemen kendi atına atlayarak oradan uzaklaştığını, giderken de kendisini Edirne'de bulabileceklerini söylediğini belirtir. Bunları anlattıktan sonra daha önceden oraya bıraktığı bir ata biner. Tam gidecekken çırak adamın yanına gelir ve kendisini orada bırakmaması için yalvarır. Bin nazla çırağı atına bindirir birlikte giderler. Adam bu hile ile muradına kavuşurken, Murat hala türbe başında hırka tutmaktadır.

EVVELKİ ŞU'BE SÂZENDE VÜ GÛYENDELER BÂ'İS-İ HENGÂME-İ EHL-İ 'İSYÂN U SEBEB-İ MA'REKE-İ ZÜMRE-İ BATTALÂN OLUP MEZMÛM-I ERBÂB-I ŞERÎ'AT Ü MEYŞÛM-I AŞHÂB-I TARÎKAT OLDIKLARIN İŞ'ÂR EYLER

İlk şubede musikiyle uğraşan insanlar ile bu devirde çalınan musiki aletlerinden teker teker bahsedilmiş ve bunlar tavsif edilerek en sonunda bu işle ve bu aletlerle uğraşanlara yazıklar olsun ifadesi kullanılmış bu hükme sebep olarak da Allah'ın bunları yasak etmiş olduğu gösterilmiştir. Şayet bunlar iyi olsaydı Allah bunları yasak etmezdi denilmiştir.

Latîfe

Bir oğuz eri şehrin birine gelir. Birisinin davul çaldığını görür. Yanına giderek bu aletten sesin nasıl çıktığını sorar. Çalgıcı oğuz erinin cahilliğine gülümseyerek; üzerinde ayı derisinin kaplı olduğunu, bu sesin çokluğuna sebebin o olduğunu söyler. Bunu duyan oğuz eri oğuzâne bir cevap verir: 'Sonunda bu hale düşecekse hiç bir varlık uslanıp homurdanmayı elden bırakmasın." der.

Latîfe

Aksak Mansur bir gün sohbet ederken acemin birisi yanına gelerek çeng çalmağa başlar. Mansur bakar ki adam çengi ahenksiz çalmaktadır, hemen onu yanından kovdurur. İsyancıların başı olan Mansur, adamın büyük suç işlediğini söyleyerek çeng gibi burnuna tel geçirilip sokaklarda gezdirilmesini ister. Denilen hemen yapılır acemin burnuna bir tel geçirilir, acem kemençe gibi inlemeğe başlar. Bunu gören kendini beğenmişin biri acemin yanına gelerek Mansur'un kendisini ne güzel cezalandırdığını söyler. Acem; asıl cezayı kendisinin Mansur'a verdiğini, kendisine kızdığını anlayınca cezalandırılmadan önce ayağının uyuştuğunu bahane ederek kalkıp Mansur gibi aksayarak yürüdüğünü, böylece Mansur'un kusurunu herkese gösterdiğini söyler. Mansur'un kendi ayıbını herkese gösterdiğini fakat kendisinin de Mansur'un ayıbını insanlara ifşa ettiğini söyler. Mansur'un aksaklığı nasıl kendi suçu değilse, kendisinin de kötü de çalsa başka bir iş yapamadığı için bu işi yaptığını, başka bir iş elinden gelmediği için böyle kötü bir meslek edindiğini, dolayısıyla bunun suç sayılmaması gerektiğini belirtir.

Sefa ehli bir yolunu bulur öcünü alır. Başkalarının da kendisine gülmesine bir mazaret uydurur. İnsanın, bunlarla dost olmaması ve kendisini elaleme gülünç eylememesi gerekir.

Latîfe

Bir iki arkadaş memleketlerini bırakarak aceme bir mûsikî üstadının yanına giderler. Ondan ders alıp şarkı söylemeği, gazel mırıldanmağı öğrenirler. Maharetlerini göstermek için ülke ülke dolaşmağa başlarlar. Kimi zaman Isfahan'a kimi zaman Irak'a giderler. Yine

böyle gittikleri bir yerde halkın ortasına oturup çalıp söylemeğe başlarlar. Garip garip sesler çıkartarak halkın arasında gülünç bir duruma düşerler. Bu arada halkın arasından bir kadın ağlama inlemeler arasında bayılır. Çalgıcılardan birisi herhalde kadının kendi söylediklerinden hüzünlendiğini söyleyerek kadından bunun sebebini öğrenmek ister. Hep beraber kadının yanına giderler ne olduğunu sorunca, kadın yine ağlamaklı bir sesle; ölen oğlunun bir köpeği olduğunu, ne zaman aklına oğlu gelip ağlamağa başlasa köpeğin de kendisiyle beraber ulumağa başladığını, çalgıcıların seslerini o köpeğin ulumalarına benzettiğini, bunları hatırlayınca da dayanamayarak bayıldığını söyler.

Safa ve eğlenme ile hayatını geçiren bahtsızlar halka gülünç olmayı bir meziyet zannederek bununla övünürler. Bu insanlar ehl-i isyanla oturur ve şeytanın yaptığı işi yaparak onunla gurur duyarlar. Bu hainler şeytanın müezzinleri olduklarından Allah onların düşmanı olmuştur. Elindeki gaflet aleti gibi başlarına gelen her felaket ve musibet de onlara yakışacaktır. Bunların ağızlarından çıkan sözleri anlamak mümkündür de o çaldıkları aleti anlamak mümkün değildir.

Ḥasb-i Ḥâl-i Ehl-i Ḍalâl

Geçenlerde bir bahtsız gelerek; kendisine cennetin lazım olmadığını, bütün çalgıcıların, maskara ve nasipsizlerin, namazsız ve niyazsızların, haram yiyenlerin ve hokkabazların cehennemde olması dolayısıyla cehennem gibi seyirlik yerin bulunamayacağını, kendisine cennetin güzelliklerinden bahsetmenin bir anlamı olmadığını, insanın ancak dostlarıyla mutlu olabileceğini, hele bir de dostlarıyla buluşmayı sağlayan emr-i Sübhan ise bundan büyük mutluluğun bulunmayacağını söyler. Böylesi saçma sapan sözler söyleyerek halkı güldürür fakat bu arada kendisi de kafir olur.

Şayet insanın gönlü heva ve hevesine uyanlarla birlikte olmayı istiyorsa bu insandan salih kişilere tabi olması beklenemez. Şayet insanda aykırı bir karakter bulunuyorsa kendisine ilaç olarak zehri tercih edecektir. İşe yaramaz insanlar iyilerden kaçarlar böylece balı bırakıp soğanla karınlarını doyurmuş olurlar. Demiri denize atınca hiç durmadan dibine inmesi gibi mizacında kötülük olan insanlar da cehennemden başka yeri mekan olarak istemezler. Bunun yanısıra, nasıl hüma kuşu zorla denize sokulsa anında tekrar denizden çıkıp göklere yükselirse gönlü yükseklerde olan insanı da aşağılarda tutmak mümkün olamaz. İnsan dostlarını kötü insanlardan seçerse cenneti ümit etmesi anlamsız olacaktır. Bu ümit sadece kuru bir teselliden ibaret kalacaktır.

Ḥikâyet

Nûşî Revân'ın padişahlığı döneminde vezirlerinden birisi Hakk'ın rahmetine kavuşur. Onun yerine bu güne kadar kötü bir hareketi görülmemiş salih ve adil bir kişi vezarete talip olur. Padişah bu kişinin durumunu soruştururken yanına bir grup çalgıcı gelir. Padişaha dert yanmağa başlarlar; adı filan olan deli bir komşuları olduğunu, kendilerine düşmanlık beslediğini, garip garip işler yaptığını, kendilerine selam bile vermediğini, kendileri ile oturup kalkmadığını, kendilerine böyle zevksiz bir komşunun

yaraşmadığını söyleyerek evinden çıkmasını isterler. Padişah, onların hallerini bildiğinden, bahsettikleri adamın salih bir kişi olması gerektiğini, şikayette bulunarak kendisine iyilik ettiklerini, kendisinin de o adamı araştırdığını, şu andan sonra güvenip vezaret makamına getirebileceğini belirtir. Hemen bahsedilen kişiyi çağırtıp vezir yapar. Şikayette bulunanlar da çaresiz çekip gitmek zorunda kalırlar.

Herkese kibar davranan insan, en ufak hareketiyle kendi durumunu belli eder.

İKİNCİ ŞUʿBE RAFŻ U İLḤÂD İLE MUʿTEBER OLAN EHL-İ FESÂD U ṢIFAT-I ʿİṢYÂNLA MEVṢÛF U CİHET-İ NOḲṢÂN İLE MAʿRÛF OLANLARI BİLDÜRÜR

Bu şubede; yezidi ile rafizilerden bahsedilerek böylelerinin bu dünyada bir köpek kadar yerleri olduğu belirtilmiş ve böylelerinden hem Hakk'ın hem de sağlığında Hz. Muhammed'in uzak durduğu, hatta Resûlullah'ın bu tür insanlara ne kız verip ne de onların kızlarını alarak gidilmesi gereken yolu gösterdiği ifade edilmiştir.

Ḥikâyet

Râfizîlikleriyle ün salmış bir şehir vardı. Bu şehir halkının başlarında padişahın kılıcı harfin üzerindeki fetha gibi durmaktaydı. Bu insanlar bütün sahabileri ve ehl-i beyti inkar etmekteydiler. Hatta çocuklarına sahabilerin isimlerini bile koymamaktaydılar. Bir gün padişah onları imtihan etmek için; aralarında Ömer adlı bir kimsenin bir suç işlediğini o adamı bulup getirmelerini, şayet getirmezlerse katliam şehirde katliam yapacağını söyler. Bütün şehir halkının paçaları tutuşur. Her tarafı ararlar fakat içlerinden Ömer adlı kimse çıkmaz. Gelip durumu padişaha anlatırlar. Aralarında Ömer adını taşıyan kimsenin yaşamadığını, Ömer adını taşıyan sadece tek bir kişiyi bulduklarını, onun da hasta ve yatalak olduğunu, dediği gibi bir suçu işlemek bir yana padişahın huzuruna gelecek hali bile olmadığını söylerler. Padişah hemen Ömer adlı o kişiyi huzuruna getirtir ve ona elinden gelen her türlü iyiliği yaparak mutlu eder. Tekrar halka dönerek; şehirde bundan başka Ömer adlı bir kimsenin yaşamadığından emin olup olmadıklarını sorar. Halk; bu Ömer adlı şahsın bile misafir olduğunu, aralarına bu adı taşıyan hiç kimsenin giremeyeceğini, girse bile yaşayamayacağını söyler. Bunun üzerine padişah, inkarlarında bu kadar inatçı olan ve kafaları da çalışmayan bu insanların çoğunu ok ve kılıçtan geçirterek onları beklemedikleri bir cezaya çarptırır.

Tems̱îl

Gaziler râfizîlerle savaşmayı istemezler. Çünkü onları domuza benzetirler: Onların derisi giyilmez, eti de yenmez. Ölüleri de dirileri de iğrençtir. Fakat kafirle savaşmaktan büyük bir zevk alırlar. Kafirlerle savaşmayı geyik avına benzetirler. Onların esirleri de mal ve mülkleri de helaldir. Böyleleri ile savaşıp sonunda ganimet elde edecek olmak da insanı gayrete getirir.

Ḥikâyet

Kafirin birisi cinayet işler. Hemen diyarını terk edip, kaçar. Tanınmamak için kılık kıyafetini değiştirir. Kalenderler gibi giyinir. Başına bir taç giyer, boynuna bir gerdanlık, bileğine ziller takar, beline de zincirler dolar. Bu haliyle râfizîlere benzer ve onların yanına yerleşir. Otuz yıl bu şekilde yaşar. Bir gün memleketinden biri çıkagelir. Kafiri bu haliyle tanır. Merak ederek kendisine; bunca yıl bu adamların içinde yaşadığı halde nasıl olup da tanınmadığını sorar. Katil kafir, kendisini tanıyan arkadaşına; otuz yıldır bunların arasında mutlulukla yaşadığını çünkü ne onlarda İslâm adına bir emare bulunduğunu, ne de kendisinin eski hayat şeklinde bir değişiklik yapması gerektiğini, her iki tarafın da aynı şekilde bir yaşam tarzı olduğunu, bu yüzden de kendisini ayırdedemediklerini söyler.

Ḥikâyet-i Ḥüsn-i Tedbîr

Yezid'in idaresi zamanında bütün halk sabah akşam Hz. Ali'ye küfrederdi. Yezid de buna sesini çıkarmazdı. Nice zaman sonra Yezid ölür, yerine oğlu geçer. Halkın bu hareketinden çok rahatsız olur. Onları bu kötü hareketten vazgeçirmek için bir yol arar. Sonunda etrafındakilerle birlikte bir yol bulurlar. Yahudi'nin birini şehre getirirler. Onunla anlaşıp, halkı bu işten vazgeçirmek için yapacağı işi öğretirler. Yahudi bütün halkın önünde padişahtan kızını ister. Bunu duyan halk çok sinirlenir. Tam Yahudi'nin üzerine yürürlerken, Yahudi; 'Durun yahu ne yapıyorsunuz. Hz. Muhammed, bütün insanlığın övünç kaynağı iken gitti kızını Hz. Ali'ye verdi. Bu padişah Hz. Muhammed'den daha mı mübarektir ki kızını bana vermesin." deyince, halk; yaptığı yanlışın farkına varır, utanır, ağlaşmağa başlar. O andan sonra da bu aptalca hareketlerinden vazgeçerler.

Kişi, akıllıca davranır ve tedbirli hareket ederse insanları yaptıkları yanlış işlerden kolaylıkla vazgeçirebilir.

Ḥikâyet

Bir hokkabaz bir şehre gelir ve onlara maharetini gösterir. Halka; minarenin tepesinden bir saman çöpünü atacağını ve onun gidip kılıcının ucunda duracağını söyler. Dediğini de yapar. Saman çöpünü büker minareden aşağı atar, çöp gelip kılıcının ucunda duru. Yaptığı bu işin hikmetini soranlara; maharetin çöpte olmadığını çöpün altındaki kılıçta olduğunu, insan kendisini konsantre ederse her şeyi yapabileceğini, bedenin ruh sayesinde ayakta durabildiğini söyler.

Zaruret anında gösterilecek bir parlak fikir bütün kolaylıkların rahatç aşılabilmesini sağlar.

ÜÇÜNCİ ŞUʿBE DERYÂ ELEMİNDEN VE GEMİ ĠAMINDAN DEÑİZDEN ḲAṬRE VÜ GÜNEŞDEN ẔERRE İFŞÂ VÜ İNHÂ EYLER

Üçüncü şubede gemilerin insanların gözündeki psikolojik yönleriyle değerlendirmesi yapılmış, onun koskoca denizin ortasındaki yalnız hali, dalgalarla boğuşması, insana yaşattığı korkulu anlar tasvir edilmiş ve böyle bir vasıtaya ancak muradına erememiş, basiretsiz insanların güvenip de binebileceğinden bahsedilmiştir.

Ḥikâyet

Bir grup insan ticaret yapmak amacıyla bir gemiye binip yolculuğa çıkarlar. Yolda fırtına kopar gemiyi sürükler bir adaya götürür. Bu ada, bu güne kadar kimsenin uğramadığı, kimsenin bilmediği ıssız bir adadır. Gemideki yolcular çaresiz olarak bu adada yaşamak zorunda kalırlar. Adada hayvan yaşamadığı için ot yemeğe mecbur olan insanların, zamanla elbiseleri de eskir ve ilk çağ insanları gibi bir yaşam sürmeğe başlarlar. Böylece aradan kırk-elli yıl geçer. Sonunda bir Portekiz gemisi adaya uğrar ve bu insanları kurtarır. Gemidekiler, mağdur insanlara acırlar, onları azad ederek memleketlerine bırakırlar. Fakat aradan çok uzun yıllar geçtiği için bu insanları oğulları tanımaz, tanıdıkları onların yanlarına uğramaz ve akrabaları onlardan utanırlar. Şehir halkı, bu insanları yıllar önce kaybettiklerini düşünerek bu insanların onlar olmadığına karar verir ve şehirden kovar.

Şair bu insanlardan birini, yüzü aslan gibi kıllarla dolu bir halde Ka'be'de görür ve bu hikayeyi ondan öğrenir.

Yabana gidenler yabani olurlar, bela oklarına nişan olurlar. İşin doğrusu gemiler, helak olma riski olan, tehlikeli yerlerdir. İnsan, bu vasıtalara binip de kendisine açıkça zulmetmemelidir.

DÖRDÜNCİ ŞUʿBE ḲUL U HİẔMETKÂR MURÂD İDENE MAʿḲÛL U SEZÂVÂR OLAN TÂ'İFE-İ MAḲBÛLİ İNTİḪÂB EYLEYÜP ECNÂS-I ENCÂSDAN İCTİNÂB EYLEMEK LÂZIM İDÜGİNİ İʿLÂM EYLER

Bu şubede insanların cariye ve köle seçerken hangi ırktan seçmeleri gerektiği üzerinde durulmuş, öncelikle Arnavut cariye ve kölelerin en makbul cariye ve köleler olduğu, bu insanların cariye ve köle olmayanlarının kadılık makamına kadar yükselebilen akıllı insanlar oldukları belirtilmiş, şairin kendisinin de buralı olması dolayısıyla bu insanları çok iyi bildiği ve tanıdığı ifade edilmiştir. Ardından ikinci sırada Boşnak cariye ve kölelerin tercih edilmesi gerektiği, onlardan sonra da biraz deli olmalarına karşılık Çerkeslerin de cariye ve kölelerinin makbul olduğu anlatılmıştır. Son olarak da bu üç ırk dışındaki cariye ve kölelerin işe yaramayacakları söylenmiştir.

Ḥikâyet

Şair usta bir kuşçuya giderek; çaylağın da atmaca ve şahin kadar av avlama kabiliyeti olduğu halde insanların neden ona hor ve hakir baktıklarını, niye ona kıymet vermediklerini, niçin onu da evcilleştirmek, terbiye etmek için uğraşmadıklarını, halbuki çaylağın soyunun diğerlerinden daha çok olduğu, insanların çaylaktan daha fazla istifade etme imkanları bulunduğu halde neden bunu akıl etmediklerini sorar. Kuşçu; kendilerinden önce bu işle uğraşan insanların bunu akıl ettiklerini, çaylağı evcilleştirmek için çok çare aradıklarını fakat çaylağın diğer yırtıcı kuşlar gibi bir türlü sadık olmadığını, avını en az diğerleri kadar maharetle avladığı halde karnı doyduktan sonra, sahibini bırakıp kaçtığını söyler.

Soyları iyi olmayan köle ve cariyeler de çaylak gibidirler. Çok bulundukları halde karınları doyduktan sonra sahiplerine ihanet etmekten çekinmezler. Onlara ancak başlarında bir tokmak tutarak sahip olunabilir. Sahibinin söylediği söze bir kubbe gibi cevap veren kulları bir su kabarcığı gibi patlatmak lazımdır. Öyle kulların yüzlerini yerden kaldırmamalıdır. Hizmet ettiği evde sadece fesat çıkarmağa yarayan köle ve cariyelere iyilik etmeğe gelmez. İnsanın köle ve cariye seçiminde çok dikkatli olması gerekir. Unutulmamalıdır ki gümüş ve altın gümüş ve altın madeninden çıkar. Her topraktan gümüş ve altın çıksaydı bu madenler bu kadar kıymetli olmazlardı. Dünyada her zaman az olana itibar edilir, az olan maden kıymetlidir. Kullardan kimisi temiz kimisi de kötü olurlar. Kötü olanlar iyiler sayesinde birbirlerinden ayrılırlar. Hiç bir insanı dayakla ve kötü sözle değiştirmek mümkün değildir. Çünkü iyilik de kötülük de insanın yaratılışında olan özelliklerdir. Ayrıca dayak sadece eşeğe yakışır.

Ḥikâyet

İnatçı, ziyankar, kötü huylu, kötü yaratılışlı bir köle vardı. Efendisi ne söylerse tersini yapar, hiç bir isteğini yerine getirmez, nerde efendisine zarar verecek bir iş varsa onunla meşgul olurdu. Efendisi de köleye inat irfan sahibi, anlayışlı birisiydi. Bir gün sahibi kölesinin elinde iki çini tabak görür. Kulunu yanına çağırıp elindeki tabakları yere çarpmasını ister. Köle hiç düşünmeden kendisine söylenen emri yerine getirir. Adam kuluna; ilk kez kendisine karşı çıkmadığını, ne hoşlardan sözünü dinlediğini sorar. Köle; hayatında bir kere sahibinin sözünü dinlediyse bunda ne kötülük olduğunu söyler.

Özrü kabahatinden çok olan köleler yok olsun. İnsan, bunun gibi bedbahtları döverse sevaba girmiş, öldürürse gaza etmiş olur.

Ḥikâyet

Adamın birinin yolu Bursa'ya düşer. Bir gözü şaşı, dili her hangi bir şey söylemeğe kadir olmayan ahmak mı ahmak, aşağılık ve deli bir Çerkes'i kendisine köle olarak alır. Köle, sahibinin gizli bir malının yerini öğrenir, bir delikanlının sözüne uyar ve sahibinin malını alarak kaçar. Gün gelir bu köle gider Mısır'a sultan olur. Kölenin sahibi bir gün

Mısır'a uğrar. Bir de bakar ki kendi malını çalan kölesi Mısır sultanı olmuştur. Hemen bir kurnazlık düşünür. Ağlaya ağlaya sultanın yanına çıkar. Sultanın yanına varınca yine ağlayıp inlemeler içinde: 'Ey Şam'ın ve Mısır'ın sultanı. Bu yabancı yerlerde garip ve fakir kaldım. Bana yardım eline uzat da bir sevaba gir. Bin altınlık bir yardım edersen sevinirim." der. Sultan kendisini tanıyıp tanımadığını sorunca bir kez daha görse iki olacağını söyler. Böylece birbirlerini tanıdıkları halde eski hikayeyi hiç dile getirmez. Bunu duyan sultan istediği parayı adama verir. Böylece adam zarif ve akıllıca davrandığı için kaybettiği malına mal katarak sahip olur. Şayet akıllıca davranmayıp eski hikayeyi dile getirseydi parasını alamayacağı gibi belki de eski köle-yeni sultan kendisine zarar bile verecekti.

İnsan hayırlı bir fikir düşünürse kendisine gelen zararı başından savdığı gibi o zararı kara bile çevirebilr. Ömrünün yayını germek isteyen kişi de alçağın gocunduğu yere ayak basar.

BİŞİNCİ ŞU'BE AKSÂMI ENÂMI I'LÂM İDER

Bu şubede inssan neslinin yedi fırka olduğu belirtilmiş, bu fırkalardan teker teker bahsedilmiş ve onların özellikleri sıralanmıştır;

Ve Lehü 1

Birincisi insanların en hayırlı fırkasıdır. Çünkü devamlı surette Hakk'ın rızasını gözetirler ve bu rıza dışında hareket etmezler,

Ve Lehü 2

İkinci fırkada bulunan insanlar devamlı surette insanlara eziyet ederler ve böylece kendilerinin halkın arasında kötü anılmalarına sebep olurlar,

Ve Lehü 3

Üçüncü fırkadakiler insanların arasında bön bön gezen ahmak insanlardır. Böylelerinden ne kendilerine ne de başkalarına her hangi bir fayda beklenmez,

Ve Lehü 4

Dördüncü fırkadaki insanlar ise, halkın yüzüne gülüp onun altında her türlü melaneti işleyen insanlardır. Bu tür insanların haya perdesi yırtılmış olduğundan her hangi bir nasihatı da dinlemezler,

Ve Lehü 5

Beşinci fırkadakiler de kendilerini sadece bu dünyaya programlamış, kendi işlerinde gayet mahir ve gayretli oldukları halde öbür dünyayı hiç düşünmeyen, bir anlamda içlerinde iman nuru sönmüş insanlardır. Bunlar öbür dünyaya imansız gidecekleri için cenazeleri imama sadece eziyet verecektir ve öbür dünyada insanlar arasında yerleri de olmayacaktır,

Ve Lehü 6

Altıncı fırkadaki insanlar kendilerinde her hangi bir güç olmadığı halde başkalarının gücü altına sığınan fakat buna rağmen burunlarından kıl aldırmayan, herkese kötü davranan insanlardır. Ehl-i yakîn kimseler bunun gibiler yakın olmaktan çekinirler, mümkün olduğunca uzak durmağa çalışırlar,

Ve Lehü 7

Yedinci gruptakiler din düşmanı olan müşriklerdir. Diğer bir ifadeyle müslüman olmayan yahudi ve hristiyanlardır. Hakk'ın düşmanından dost olmayacağı için bu insanlarla dostluk yapmamak gerekir.

ALTINCI ŞU'BE EBLEHÂN-I 'ÂLEM Ü ESFEHÂT-I BENÎ ÂDEM ZEVÂ'İD-İ RÛZGÂR U MERDÛD U SIĞÂR U KİBÂR OLDUĞINI İḪBÂR U İŞ'ÂR EYLER

Bu şubede, bir önceki şubede sayılan fırkaların dışında hepsinden daha alçak olan bir fırka daha olduğu, bu fırkanın da kendi kendisine zarar vermekten çekinmeyen, her işi ve davanışın da kendisine zarar veren insanlardan müteşekkil olduğu belirtilmiş ve bu tür insanların kendilerine ne gibi zararlar verebilecekleri ifade edilmiştir.

Laṭîfe

Uyuşturucu kullanan bir adam bir şehre kadı olur. Devamlı uyuşturucu kullanıdığı için; benzi sapsarı, sürekli uyuklar durumda, vücudu iki büklüm halde yaşamaktadır. Bir gün kendisine iki davalı gelir. Biri diğerini; koyununu zorla aldığı, kendisine eziyet ettiği, ne koyunun parasını verdiği ne de koyununu iade ettiği gerekçesi ile şikayet eder. Kadı koyunu alan adama, arkadaşının devesini vermesini söyler. Etraftakiler bunu duyunca gülüşürler. Kadının hali, deve kadar büyük bir alay konusu oldu.

Rezilin hali böyledir. Rezilliğini yaptığı hata sonucunda halkın diline sakız yapar. Böylesi bir kadıya kaza emanet eden kazadan emin olamaz. Kendisine sıkıntı ve zahmet çektiren bir adamın başkalarına ne kadar faydası olacağı şüphelidir. Rabbü'l-enâm bir şehrin halkına azap çektirmek isterse o şehrin lideri işe yaramaz ve alçak bir insan olur.

Latife

Zulme meyilli alçağın birisi Bağdat'ın hakimi olur. Kendisine şikayete gelenlere kapısını açtırmazdı. Böylece dostlarını kendisine düşman etmişti. Yiğitlere itibar etmeyip kadın gibi davrananlara elindeki makamları dağıtırdı. Etrafına bir sürü rezil insan toplar onlarla içki alemleri düzenlerdi. Şehirdeki nehrin üzerine bir kendisine yüksekçe bir malikane yaptırmıştı. Arkadaşlarıyla birlikte buraya çıkarlar, daha önce yaptırmış olduğu topları buradan bir bir nehre atarlardı. Uyuşturucunun verdiği rahatlık içerisinde yaptıkları bu hareketten zevk alır çıkan seslere hep beraber gülüşürlerdi. Hiç kimseye faydası olmayan bu işi gece gündüz tekrar ederlerdi. Onlar bu gaflet içerisinde eğlene dursun düşman gelip şehri ele geçirir onun yüceliğini yerle bir eder. Heva ve hevesine tabi olması, onun toprağının göklere savrulmasına elindeki bütün mülkü kaybetmesine sebep oldu.

Latife

Rezilin birisi bir şehre emir olur. Bu adamın gözü içki şişesinden başka bir şeyi görmezdi. Bu yüzden dostlarının nefretini kazanmıştı. Heveslerine tabi olduğu için devamlı perişan bir halde yaşardı. Divanın kurulacağı gün bile içki içmekten vazgeçmezdi. Bu yüzden kimsenin sözünü dinleyecek hali olmaz, dertlerini anlatmağa gelenler çaresizlik içinde dönüp gitmek zorunda kalırlardı. Kimsenin sözünü dinlemez, şeyhler onun yanına girecek yol bulamazlardı. Bir gün yine kendinden geçmiş bir halde uyurken vakitsizce bir ezanın okunduğunu duyar ve hemen müezzini yanına çağırtarak niçin vakitsizce ezan okuduğunu ve kendisini rahatsız ettiğini sorar. Müezzin; şüphesiz her şeyin bir vakti olduğunu, kendisinin yerli yersiz şarap içmesinden halkın halinin harap olduğunu, halbuki kendisinin okuduğu vakitsiz ezanın kimseye zarar vermediğini, hatta belki insanları hayra teşvik ettiğini söyler.

Rezillik bir adamını içine işlerse, yaptığı rezilliklerin farkında bile olmaz.

Latife

Rezilin birisi bir vezire gider, ağlar yalvarır, kendisine yardım etmesini ister. Vezir adama acıyarak dokuz altın verir. Adam altınları alır ama ağlamasına devam ederek; vezirin kendisine büyük bir iyilik yaptığını, bunun için müteşekkir olduğunu fakat bu arada başka bir sıkıntıya soktuğunu, evde çok cazgır bir karısı olduğunu, bu dokuz altınla eve giderse kendisinin on altın aldığını zannederek bir altının hesabını soracağını kendisine çok büyük eziyet edeceğini söyler.

Rezil insanların üstüne karısı biner, bütün gayretleri boşa çıkar. Güneş de kadınlar gibi semai müennesdir, bu yüzden bakan gözlere azap çektirir. İşlerinde çok başarılı olan nice insan vardır ki evlerine gittiklerinde karılarına sakallarını yoldururlar. Bu tür insanların sakallarını sakal zannetmeyin, onlar eşeğin kuyruğudur. İnsan hilekar kadınlara

aldanmamalıdır. Şayet aldanıp da onunla birlikte yaşamak zorunda kalırsa, kendisine söylenecek aşağılayıcı sözlerden kurtulamaz.

Latîfe

Garip bir adamın gözünde bir rahatsızlık olur gözü ağarır. Adamcağız gözünü siyah bir bezle bağlar. Bunu görene akılsızın biri yanına gelerek; şayet bu sıkıntıdan kurtulmak istiyorsa gözünü çıkartması gerektiğini, geçenlerde kendisinin dişinin çok kötü ağrıdığını, bu ağrıdan ancak dişini çıkartarak kurtulabildiğini söyler.

Akılsız adamların sözü insanları güldürür. Sözleriyle insanlara faydaları olmaz, sadece onların gülümsemelerine sebep olur.

Latîfe

Gün yüzlü gencecik bir delikanlı hastalanır. Başı yanmakta, vücudu kavrulmaktaydı. Ateşinden dolayı gözleri daima sudaydı. Bu haliyle çok zayıflamış ve mecalsiz kalmıştı. Sefihin birisi gencin hatırını sormaya gelir. Fakat olur olmaz laflar etmeğe başlar. Söylediği sözlerle sadece hastayı değil hastanın yanındakileri de bir hayli üzer. Hastanın akrabalarından birine; hastanın kardeşinin de, babasının da ölümünde kendisine haber verilmediğini, gencin ölümünde mutlaka kendisine haber verilmesini, cenazesinde muhakkak bulunmak istediğini söyler. Bu sözleri duyan yanındakiler adamı şiddetle azarladılar. Söylediği sözlerden dolayı adamın yüzü kapkara kesildi. Fakat iş işten geçmişti, ok yaydan çıkmıştı. O bedbaht kişi, bir kere bu iç karartıcı sözleri söylemişti.

Bu tür insanların sohbeti bile insana elem verir. Ağızlarından iç ferahlatıcı bir tek kelime dökülmez. Bu insanların iç karartıcı sözlerinin bitmesi için ecelin onları alması lazımdır. Onların ağızları iç karanlık testi gibidir. Ağızlarını her açtıklarında birilerine zarar verirler.

Latîfe

Biri ahmak diğeri hayattan zevk almayı seven iki genç gezmekteydi. İkisinin de çevredeki tarlalara gözleri takılır. Tarlalardaki ekinler biçilecek hale gelmişlerdir. Gençlerden ahmak olanı bu tarlaların makasla kesildiğini söyler. Öbürü bu ahmakça lafa çok kızar. Arkadaşına; boş boş konuşmamasını, ekinlerin orakla biçildiğini herkesin bildiğini söyler. Hızını alamayarak ekinlerin makasla biçileceğini söyleyen arkadaşını yanlarında bulunan nehre atar. Hemen çevredeki insanlar koşuşurlar. Suya düşen ahmağı sudan çıkarırlar. Arkasından da; gencin suda akıntıyla boğuşurken durmadan bir elini havaya kaldırıp iki parmağını geyik boynuzu gibi açtığını, bunun sebebinin ne olduğunu sorarlar. Ahmak genç; ölmeyi tercih edeceğini ama sözünden dönmeyeceğini, ekinlerin makasla biçileceğinde ısrar ettiğini göstermek için bu hareketi yaptığını söyler.

Sefih olan kimseler, sefahetlerinin farkında olmadan bir inat yüzünden başlarını verirler de buna değip değmeyeceğini düşünmezler. Ders almak isteyene çevrelerindeki sefih ve ahmak insanların sefihane ve ahmakça davranışlar yeterli olacaktır.

Latîfe

Bir bey yanına parlak olan kölesini de alarak tımarhaneyi gezmeğe gider. Tımarhanede deliler homurdayan arslanlar gibi, her tarafları bağlı bir halde durmaktadırlar. Delinin biri bunları görünce; bu kölenin adama mı ait olduğunu, onun yanağını öpüp öpmediğini, saçlarını koklayıp koklamadığını, ona sarılıp sarılmadığını, onunla içki kadehi gibi dudak dudağa gelip gelmediklerini, onu kucaklayıp kucaklamadığını sorar. Adam delinin sözlerini dinledikten sonra sinirlenerek; kölesine hiçbir zaman kötü gözle bakmadığını söyler. Bunu duyan deli, diğer insanlara dönerek; asıl deli olanın bu adam olduğunu, aklı olanın böyle bir işi yapmayacağını, kendisini bırakıp yerine bunu bağlamaları gerektiğini söyler.

İnsan hiç bir zaman ve zeminde el uzunluğunu arzu etmemelidir. Hatta gönlündeki kötü düşünceleri de silip atmalıdır. Gönlünde kötü duygular besleyenler iyi iş yapmazlar. İnsanın beynine şayet şeytan girerse sevdiğinin elif gibi dimdik olan boyunu dal gibi iki büklüm yapar. Doğruyu eğrilten kimse uğursuz insandır. Hakiki müslüman ise eğriyi doğrultur. Kim akıl gözü ile dünyaya bakarsa her delinin sözüne inanıp da onun sözüyle hareket etmeğe kalkmaz.

Hikmet

Büyük insanların sülalelerinde çok fazla alçak insan bulunur. Bunların yaptıkları işler iyi olsa bile büyük oldukları için kendilerine yakışmayan bazı işler vardır. Büyüklerin karılarıyla birlikte oldukları an cemiyetlerini düşünmeleri mümkün değildir. Halbuki onlardan beklenen her an cemiyetlerini düşünmeleridir. Yaptığı işten dolayı mecalsiz kalırlar, akılları dağılır. Bu tür insanların akılları devamlı surette cinsel ilişkide olmamalıdır. Böyle olursa diğer insanlardan hiç bir farkları kalmaz. Böyle devamlı akılları belden aşağıda olan büyüklerin sözlerine kimse inanmaya başlar. Bunların sözleri insanlara değirmendeki çakıldağın çıkardığı ses gibi anlamsız gelmeğe başlar. Sarhoş olarak cima edenlerin doğacak çocukları fazla akıllı olmazlar. Fakat büyük insanlar neseplerini de düşünmek zorundadırlar. Büyük insanlar cima ederken bile halkını düşünmeli doğan çocuklarının halka faydalı olmasının hesabını yapmalıdırlar. Sadece zeki olmak insanları yönetmeğe, onların arasında büyük olarak geçinmeğe yetmez. Büyük insanlar her adımlarını dikkatli atmak zorundadırlar.

YEDİNCİ ŞUʿBE FENÂDAN BEḲÂYA EDÂNÎ VÜ EKÂBİR MUNTAẒIR-I İNTİḲÂL U MÜTEFEKKİR-İ İRTİḤÂL OLUP ḪAYÂL-İ ḤÂL Ü ĠAM-I İSTİḲBÂLLE MÜNKESİRÜ'L-BÂL MUTAẒACCIRU'L-AḤVÂL OLDIḲLARIN BİR BİR İCMÂL EYLER ẔİKR OLINUR ED-DUʿÂ

Bu bölümde; zengin-fakir, genç-ihtiyar, büyük-küçük herkesin bir gün muhakkak ecel gerçeğiyle karşılaşacağı, bu gerçekten kaçmanın mümkün olmadığı, kimsenin bu dünyaya direk dikemeyeceği ve dikmediği, önemli olanın bu gerçeğe hazırlıklı olmak gerektiği, insanın bu dünyaya bağlanmaması gerektiği, bu dünyadan nice insanların gelip geçtiği, ölümden korkulmaması gerektiği, böyle bir korkunun yersiz olacağı gerçeği gibi düşünceler arasında ecel ve ölüm duygusu işlenmeğe çalışılmıştır.

Merḥûm u Maġfûr Şâh-zâde Sulṭan Muḥammed Raḥmetle Cinân-ı Âḫirete Mürûr u ʿUbur İtdügünün Tafṣîl-i Cemîlidür

Bu bölümde Kânûnî Sultan Süleyman'ın şehzadelerinden şehzade Mehmet'in hayattayken var olan vasıfları belirtilerek, vefatı ve sonrası tasvir olunmuştur. Buna göre şehzade Mehmet sağlığında; çok müttaki, sabaha kadar ibadetle meşgul olan, babasının çok sevdiği, çevresindeki alim ve şairlere yardım ederek onları koruyan, babasıyla birlikte seferlere katılan bir yiğitti. Ölüm babası ve anasından uzak bir diyarda kendisini yakalamıştı. Memleket hasreti çekerken, memleketine gitmek isterken ebedi istirahatgâhına kanat açmıştı. Çok sevilen birisi olduğundan ölümüne kendisini tanıyan bütün Osmanlı halkı üzülmüştü. Onu en çok sevenlerden birisi de lalasıydı. Ölümünü babasına söyleyemediler. Fakat etrafındakilerin mahzun hali sayesinde Sultan Süleyman anlamakta gecikmedi. Cenazesine yüz binlerce insan katılmıştı. Kabrinin başına bir cami yaptırılmıştı. Bütün bunlar söylendikten sonra şair, mekanının cennet olmasını istemekte, Allah'ın ona rahmet etmesini dilemektedir.

Hiḳâyet

Mütekamil, herkesin sözünü dinlediği, irfan sahibi bir adam vardı. Bu adamcağızın dünyaya gelen çocuklarından hiç biri yaşamamaktaydı. Nihayet bir çocuğu olur ve yaşar. Adam, karısıyla birlikte onun da öleceğinden öylesine korkar ki dizinin dibinden bir saniye bile ayırmaz. Kendisi halk içinde alim olarak tanınırken çocuğunu kara cahil bırakır. Bir gün çocuk yine babasıyla birlikte otururken yanlarına gelen birisi çocuğa; babasının cümle alemin kamili olduğu halde kendisinin kara cahil kaldığını söyler. Bu sözler çocuğa çok dokunur. Hemen ailesinden kaçarak başka diyarlara gider ve oralarda ilmini tamamlar. Ellerinde kalan son oğlanlarının da kaçıp gitmesinden dolayı ebeveyn çok üzülür. Nice zaman sonra oğlan anne-babasının bulunduğu şehre kadı olarak atanır. Artık baba ve anne çok yaşlanmış durumdadır. Yürüyecek halleri bile yoktur. Bu halleriyle kalkıp kadının yanına giderler. Başlarına geleni kadıya anlatmağa başlarlar. Çocuklarının hasretiyle yanıp tutuştuklarını söylerler. Bu hale fazla dayanamayan genç sırrını söyler. Aradıklarını çocuklarının kendisi olduğun söyleyerek tanımaları için gözündeki benini gösterir. Bunları duyan ve gören anne dayanamayarak oğlunun dizleri üzerinde can verir. Arkasından da baba Hakk'ın rahmetine kavuşur. Anne ve babasının dizlerinin dibinde öldüğünü gören

kadı Allah'ı kendi canını da alması için dua eder. Duası kabul olur ve o da oracıkta canını teslime eder. Her üç cenazeyi de bir yere defnederler.

Aşığın aşkı son noktasına ulaştığı anda sevdiğine kavuşmasını canını ona teslim etmesine sebep olur. İnsana beden kalıbı olduğu gibi görünmeğe başlayınca taşıdığı canı kendisine ağır gelmeğe başlar ve onu terk etmek ister. Beden bütünüyle toprağın evidir. Bu yüzden de her tarafı çöp ve süprüntüden ibarettir. İnsan zamanı gelince bu alemi bırakmasını bilmelidir. Eteklerinin bu dünyanın dikenlerine takılıp kalmasına izin vermemelidir. Zamanı gelince can kuşu yuvasını terk ederek uçup gider. O anda bu dünyada ev sahibi olan insan misafir konumuna geliverir. Bu durumda insanın bir avuç toprak için göz yaşı dökmesi yersizdir. Bu dünyadan rahatlıkla gözünü ayırabilmelidir. Aslında beden can Yusuf'una bir zindan ve hüzünlerin toplandığı bir mekandır. Kim akıllı davranırsa bedenine rehber olur ve asıl mekanına bir an önce kavuşur. Bu dünyayı arzu etmeyen kişi bu dünyaya değer vermez. İnsan her güzelliğe takılıp kalmamalıdır. Bütün güzelliklerin asıl kaynağı olan gerçek güzele ulaşmağa çalışmalıdır. Bir gün nasıl olsa bu dünyadan ayrılacağız, o halde bir an önce ayrılmakta fayda vardır. Veliler bu durumu bildikleri için ölmeden önce ölmeyi tercih ederler. Bu dünyanın güzelliklerin takılıp kalmaktan insan son derece uzak durmalıdır. Bu dünyada yok olmaktan korkmamalıdır. Zaten bu dünyada insan bir zerre misali değil midir? Evliyalar bu yüzden yoklukta var olmayı tercih ederler. İnsan kendisini dünya endişelerinden kurtarırsa bu dünyayı göz açıp kapayıncaya kadar geçmiş olur. İnsan bu dünyayı böylece görmeli ve o şekilde yaşamalıdır. O zaman bu dünyanın eziyet ve meşakkatlerinden bir an önce kurtulmuş olur.

Ḫâtimetü'l-Kitâb

Şair eserinin artık burada tamamlandığını ifade etmekte ve eserin yazılışıyla ilgili bilgiler vermektedir. Bu eserin bir hayal ürünü olmadığını, bu güne kadar edindiği ilim ve bilgiler ışığında yazıldığını, amacın sadece hikaye söylemekten ibaret olmadığını, eseri yazarken yüce yaratıcının çizmiş olduğu sınırlar içinde kalmağa gayret ettiğini ve zaten ilhamını ondan aldığını, bu eserin ömürünün bir hülasası olduğunu, bu güne kadar edindiği tecrübeleri burada kaleme dökmeğe çalıştığını, eserin bir taklit olmadığını, tamamiyle orijinal bir eser olduğunu, aynı şekilde bir tercüme de olmadığını, umudunun; bu eserin işini bilen, iyi katipler tarafından çoğaltılıp herkes tarafından okunması olduğunu, Allah'ın Arnavut soyundan gelen bir kişiye de eser yazmak nasip ettiğini, arzusunun; bu eser sayesinde insanların doğruyu biraz daha görmesi olduğunu, bu eserin kendi adını yaşatmasını istediğini, eseri insanların kendisine dua etmesi için kaleme aldığını, eseri yazmaktaki asıl kaygısının, sonraki nesiller tarafından yad edilmek olduğunu, bu eserin belki Hak katında mağfiretine sebep olabileceğini, bu yüzden eseri okuyan herkesin kendisine dua etmesini istediğini belirtmiştir.

METİN

KİTÂB-I UṢÛL-İ YAḤYÂ

1b Gel ey nây-ı ḫâme figan eylegil   Kitâb-ı Uṣûl'i beyân eylegil
Nevâ-i ṣarîrüŋ ider dâ'imâ   Göŋül levḥ-i maḥfûẓını pür ṣafâ
Kemâl ehli destinde şeh-bâzvâr   Maʿânî hümâsın ḳılursın şikâr
İder ṭoġrılıḳ luṭfa maẓhar seni   Ṭutar eller üstine iller seni
Olupdur misâlüŋ ʿaṣâ-yı Kelîm   Ki her siḥr olan beyti ḳılduŋ dünîm
Kelîm'üŋ ʿaṣâsı gibi ḳıl ẓuhûr   Olur saŋa her yazı bir Ṭûr-ı Nûr
Kelâmuŋ ki ilhâm-ı Rabbânî'dür   Gözüm nûrıdur cânımuŋ cânıdur
Dilüŋden ʿayân oldı tefsîr-i *Nûn*   Rumûz-ı künûz-ı ***vemâyesṭerûn***
Zebânuŋ senüŋ ey ***serîʿü'l-beyân***   Dehânum gibi oldı gevher-feşân
Kelâmuŋ muḥaḳḳaḳ sözüŋ ḥaḳ senüŋ   Dilüŋ ehl-i dil bildi ancaḳ senüŋ
Vücûduŋ olur bahr-i ʿilmüŋ dili   Senüŋle açıldı maʿânî ili
Açar zâtuŋ âyinesi cân gözin   Müyesser ider ḫalḳa maʿnâ yüzin
2a Derûnuŋ senüŋ inceden incedür   Kemâl ehlinüŋ muḳteżasıncadur
Getür ḳâle ḫâli ẓahîr ol bize   Ayaḳda ḳoma destgîr ol bize
Gerekdür saŋa ṣoḥbet-i ehl-i ḥâl   Dimişler ***liküllin maḳâmın maḳâl***
Bu ebkâr-ı efkârı mestûr ḳıl   Niḳâb-ı suṭûr ile maḥṣûr ḳıl
Aŋa baḳmasun câhil-i bî-ḥicâb   Maʿânî cemâline aṣ bir niḳâb
Zihî nükte-perdâz u şîrîn maḳâl   Ki resm-i ḫaṭuŋ oldı naḳş-ı ḫayâl
ʿAlî ẕü'l-feḳârına olduŋ misâl   Ẓuhûr itdi senden celâl u cemâl
Aḳıt ey ney-i Cennet-i Ẕü'l-minen   İki saṭr arasında cûy-ı leben
Ẕülâl-i maʿânîye ol nâv-dân   ***Serîʿü'l-beyân*** ol ***serîʿü'l beyân***
Yine kâġıda yaz ḫaṭ-ı raḥmeti   Getür bir yire nûr ile ẓulmeti

---

1 S nüshasında birinci beyitten onikinci beyte kadar olan beyitlerin ilk mısraları tahrif olmuş durumdadır.
14 ḳâle ḫâli: ḫâle ḳâli İ
19 B nüshasında bu beyitten 317. beyte kadar olan bölüm eksiktir.
22 nûr ile: nûrla A

Olupdur meger bu siyâh u sefîd	Ḳırân-ı şeb-i ḳadrle rûz-ı ʿıyd
Olur kâġaẕuŋ yüzi ṣûy-ı sutûr	Biri resm-i ẓulmet biri cism-i nûr
Bu ẓulmetdürür cism-i câna sivâd	Bu nûr oldı miftâḥ-ı ʿayn-ı ʿibâd
Geyür şâhid-i naẓma miskî libâs	Sevinsün ḳulûb-ı maʿârif-şinâs
Elüŋde ayâ mürşid-i ehl-i ḥâl	Suṭûr oldı tesbîḥ-i seyre mis̱âl
Göŋül baḥrına eyle var himmeti	Ḳaraya çıḳar gevher-i ḥikmeti
2b Yazarsın dökersin gözün nûrını	Münevver idersin göŋül ṭûrını
Ḫuṭûṭuŋ olur mürġ-i maʿnâ izi	Getürür yola pend ile yolsuzı
Göŋül maḫzen-i râz-ı ẕât-ı ḳıdem	Ḳalem tercümân-ı vücûd u ʿadem
Ḳalem şâḫ-ı ṭûbâ gibi ser-nigûn	Velî ḥükmi altında ʿâlem zebûn
Ḳalem elde mehd içre ʿÎsâ-mis̱âl	Daḫî ṭıfl iken ḫalḳa söyler maḳâl
Ḳalem didügüm ey cihân revnaḳı	Ol insan-ı kâmildürür müttaḳî
Ki her ḳanda ola eli vü dili	Ḫudâ'dan yaŋa olmıya ḥâ'ili
Sözin anlaya ʿâlem-i kes̱retüŋ	Dilin bile yetmiş iki milletüŋ
Yedilerden ide sülûkın ḳavî	Ḳalem veş ola evclerüŋ pey-revî
Ḳalem gibi çeşmini nemnâk ide	Girîbânını ʿışḳ ile çâk ide
Ḳara suya döne gözinüŋ yaşı	Irılmaya secde yirinden başı
Derûnı ola ġayrilerden tehî	Ṣaya yoḳ ḥisâbına ṣafir mehi
Müfessir ola râz-ı Peyġamber'e	***Müşârü'n-ileyh*** ola hep illere
Menâhîden ide müdâm iḥtirâz	Ḳıla her nefes bî-niyâza niyâz

---

23 ḳadrle: ḳadr ile İ
24 kâġaẕuŋ: kâġaduŋ İ
25 cism-i cânâ: çeşm-i cânâ İ
26 ḳulûb-ı: ḳalup ol S
27 tesbîḥ-i seyre mis̱âl: tesbîḥ-i seyr-i mis̱âl S
29 idersin: ḳılursın İ
30 pend ile: pendle A
32 şâḫ-ı ṭûbâ: oldı ṭûbâ İ
38 nemnâk: ġamnâk S
40 A nüshasında bu beyit bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
41 hep: her İ / A nüshasında bu beyit bir önceki beyitle yer değiştirmiş.

MÜNÂCÂT

	İlâhî devâ eyle rûz-ı ḥisâb	Ki oldum ḳalem gibi pür-ıżṭırâb
3a	Raḳam gibi ʿaḳlum ṭaġıldı benüm	Günâh ile âlûde oldı tenüm
	Ne çâre n'idem n'eyleyem âh u vâh	Sevâd-ı günâh ile nâmem siyâh
	Ḳalîlü'l-ḥayâyam kes̱îrü'l-fesâd	Ġarîbü'l-bilâdem faḳîrü'l-ʿibâd
	Ne ʿiṣyân ki yolum ḳarañu ider	Anı mihr-i iḥsânuñ ile gider
	İlâhî günâh ehli bî-çâreyin	Kime varayın kime yalvarayın
	ʿAẕâb eyleme luṭf ile ḳıl naẓar	Baña ḫalḳ içinde ḥicâbum yiter
	Mekân-ı cehennemde ḳılma mekîn	ʿIḳâl u selâsilden eyle emîn
	Bu mecnûna cennetde eyle ṭurağ	Yiter kevs̱er ırmağı zencîr u bağ
	Dem-i raḥmetüñden irişsün ṣabâ	Sücûd eylesün şâḫ-ı cismüm saña
	Beni gendü gendümden eyle ıraḳ	Olur ʿayn-ı vuṣlat bu yüzden firâḳ
	Ṣalât u duʿâ gülşeninde müdâm	Benüm ḳâmetüm servi ḳılsun ḳıyâm
	Gider dil dilinde olan bendümi	Duʿâ ḫırmenine ilet gendümi
	Benüm gizlü gencümdür îmân u dîn	Anı düzd-i şeyṭândan eyle emîn
	Güneş gibi pür ıżṭırâb eyleme	Seḥâb-ı hevâyı ḥicâb eyleme
	Kaçan gelse iḍlâle ehl-i hevâ	*Fefirrû ila'llâh*'ı añdur baña
	Şu dem kim ẓahîr ola ẕât-ı vücûd	Söyünmez hevâ ile şem-ʿi vücûd
3b	Vücûdum ʿubûdiyyete dâl ḳıl	Göñül mürġini fâriġü'l-bâl ḳıl
	Kerem eyle yüzüm siyâh eyleme	Ġarîḳ-i muḥîṭ-i günâh eyleme
	Senüñ raḥmetüñe ṭayansam ne ġam	Yetîmini aġlatmaz ehl-i kerem
	Kime mihr-i luṭfuñ ide şefḳati	Güler açılur ġonce-i himmeti
	Faḳîr ummazın ey Kes̱îrü'n-niʿam	Ġanî ḳapusında eli boş gidem
	Beni ḳayd-ı ʿâlemden âzâde ḳıl	Göñül levḥini ġayrıden sâde ḳıl

---

46 ḳalîlü'l-ḥayâyam: ḳalîlü'l-ḥayâ vü İ
49 luṭf ile: luṭfla A
50 ʿıḳâl u selâsilden: ʿiḳâb u selâsilden S / ʿıḳâl-ı selâsilde İ
53 gendü gendümden: gendü özümden İ
55 dil dilinde: dil dilinden İ
58 baña: aña İ
59 ẕât-ı vücûd: ẕât-ı vedûd A
64 ḳapusında: ḳapusından A

Ṣalâḥ u günâh itse ḫalḳ-ı cihân	Ne aṣṣı olur ẕatuŋa ne ziyân
Şu ḳavm-i ża'îfüŋ ki leyl ü nehâr	Saŋa ne ziyân u ne aṣṣısı var
Ne var idi hergiz 'aẕâb itmeseŋ	'İnâyetler itseŋ 'itâb itmeseŋ
Mürüvvet budur kim ẓahîr olasın	Bu düşmişlere dest-gîr olasın
Ḳaçan kim ẓuhûr ide rûz-ı ḥisâb	Olur bir bölük derdmende 'aẕâb
Yerinür aŋa enbiyâ-evliyâ	Sevinür şeyâṭînle eşḳiyâ
Revâ budur ey Erḥamü'r-râḥimîn	Ola dostlar şâd u düşmen ḥazîn
Ya merdûduŋam ben ya maḳbûlüŋem	Şehâ her ne isem senüŋ ḳuluŋam
Ḳaçan ḳulda bulunsa 'ayb-ı ḳadîm	Virür eski issine şer'-i ḳavîm
'Ayıblu ḳulı kimse itmez ḳabûl	Girü sen ḳabûl eyle ḳılma melûl
4a Olur eski 'ayb issinüŋ 'âdetâ	Rücû' eyledüm şimdi döndüm Ḥaḳ'a
Şehâ ḳul senüŋ nûr-ı raḥmet senüŋ	'İnâyet senüŋ luṭf u himmet senüŋ
Saŋa luṭf u ḳahruŋdan olmaz su'âl	Celâlüŋ yüzi ḫalḳa 'ayn-ı cemâl
Devâ eyle Yaḥyâ'ya iḥsân ile	Başı ḫallüdür derd-i 'iṣyân ile
Fenâ ehline ilticâ ḳılmazuz	Senüŋ ġayruŋı biz beḳâ bilmezüz
Dile tevbe ḳapusınuŋ ḫâki ol	Melûl eylemez ümmetini Resûl
Umarın o Ġaffâr u Settâr'dan	Suçum cümle ṣulḥ ola inkârdan
Gözüm nûr-ı Yezdân'a bînâ ola	Dilüm râz-ı tevḥîde gûyâ ola

---

67 şu: şum İ
70 olur: ola İ
71 enbiyâ-evliyâ: enbiyâ vü evliyâ A / şeyâṭînle: şeyâṭîn ile İ
72 dostlar: dostuŋ A, İ
73 ben ya: yâḫud İ
74 bulunsa: buluna İ
76 Ḥaḳ'a: saŋa A, İ
77 luṭf u himmet: luṭf-ı himmet İ
78 İ nüshasında bu beyit bir önceki ile yer değiştirmiş.
79 iḥsân ile: iḥsânla A, İ / 'iṣyân ile: 'iṣyânla A, İ / İ nüshasında bu beyit bir önceki ile yer değiştirmiş.
80 ḳılmazuz: ḳılmazum S / beḳâ bilmezüz: beḳâ ḳılmazuz S
82 cümle ṣulḥ ola: ṣulḥ ola cümle A

TEVḤÎD Ü TEMCÎD RABBÜ'T-TEʿÂL CELLE CELÂLÜHÜ VE ʿAMME NEVÂLÜHÜ *

Zihî ʿâlem-i sırr-ı levḥ ü ḳalem — ʿAlîm-i ʿulûm-ı vücûd u ʿadem
Anuŋ ẕâtıdur evvelü'l-evvelîn — Iraġ olamaz andan ehl-i yaḳîn
Kişi idemez künh-i ẕâtın ḫayâl — Degüldür maḥall-i mecâl-i su'âl
Taḥayyür virür cümleye ʿilm-i ẕât — Ne bilsün ḳadîm olanı ḥâdis̱ât
O deryâ-yı ẕâtıŋ bilen ʿizzetin — Ḳomaz ḳaṭreveş dâmen-i vuṣlatın
İden baḥr-i ẕâtına mânend-i ḥût — Ḳoyup ʿâlem-i ḳâli eyler sükût
Nebîler ḫaber dâr-ı aḥkâmıdur — Velîler sezâvâr-ı inʿâmıdur
4b Beyân ḳıyl u ḳâl ile ḳalmaz ġabî — Şu ḳalbi ki ḳâl ide ḳâle'n-Nebî
Anuŋ mübtedâsından olmaz ḫaber — Aŋa görmedin ʿâşıḳ olur beşer
Baḳamaz aŋa ʿayn-ı ʿaḳl-ı güzîn — Ḥaḳı görmez illâ ki Ḥaḳḳu'l-mübîn
Ne ḫalḳ itse bir hikmeti var anuŋ — ʿAceb devlet ü ḳudreti var anuŋ
Kimin şâh-ı ʿâlem ider pür-sürûr — Kimin faḳr u fâḳ ile ʿabd-i şükûr
Cihân ḫalḳı bî-hûş u ḥayrân aŋa — Muḥîṭ olamaz ʿaḳl-ı insan aŋa
Vücûd-ı beşer noḳṭa gibi ḥaḳîr — Bu pergâr-ı devrândan olmaz ḫabîr
Feżâ-yı cihân hem-çü baḥr-i belâ — Sipihrüŋ ḳıbâbı ḥabâb-ı fenâ
ʿAẕâbı eşedd raḥmeti bî-ʿaded — Ḳabûlini redd idemez bir eḥad
Anuŋ reddini kimse itmez ḳabûl — Bize ḥâkim-i muṭlaḳ olmuşdur ol
Olur müşkil eşkâl-i esrâr-ı Ḥaḳ — Bilünmez oḳumaġ ile bu sebaḳ
Bu esrâr-ı ẕâtiyle ʿayn-ı ʿuḳûl — Olur deng ü ḥayrân u mest ü melûl
Anuŋʿışḳı mânend-i şems-i ciân — Beşer ḳısmı zerrâta beŋzer hemân
Yaradur beşer ḳısmını bî-ḳıyâs — Biri birine beŋzemez cümle nâs

---

* tevḥîd ü temcîd: tevḥîd-i mecîd S / tevḥîd İ / Rabbü't-teʿâl: Rabbü'l-müsteʿân İ / Celle Celâlühü ve ʿAmme Nevâlühü: Celle Celâlühü S
85 olamaz: olımaz İ
86 künh-i ẕâtın: kendü ẕâtın İ
90 inʿâmıdur: iḥsânıdur İ
91 ḳâl ile: ḳâlle A
94 itse bir: eylese A, İ
103 Beşer ḳısmı: Beşer fehmi İ
104 beşer ḳısmını: beşer fehmini S

Zihî ḳudret-i ḫâliḳ-ı lâ-yezâl   Zihî ḥikmet-i râzıḳ-ı bî-mis̱âl
Muḫâlif biri birine rûz u şâm   Muvâfıḳdur emrine ammâ tamâm
5a Süvâr-ı hilâli sipihre ṭaḳar   Ḳanâdîlini encümüŋ ol yaḳar
Cibâlüŋ sükûtına tedbîr ider   Niçe yirden enhârı zencîr ider
İder gülleri gerçi laʿlin ḳabâ   Ṣoyar âḫir ammâ ki düzd-i fenâ
ʿAcebdür ki yoḳdan var olan cihân   Anuŋ varlıġından virür hep nişân
Felekler umûrında eyler şitâb   Yiler ḫiẕmetinde ṣabâ vü seḥâb
Nücûm ile gökler peleng-i ḳażâ   Ṣunar âdemî-zâde dest-i cefâ
İder âḫir ol ḫâliḳ-ı baḥr ü berr   Zemîn ü semâvâtı zîr ü zeber
Zemîn noḳṭa-i merkez-i kün fe-kân   Semâ resm-i pergâr-ı devr-i zamân
Melekler nigehbân-ı esrâr ider   Felekler gülistân-ı envâr ider
İder bir ḳulını emîrü'l-kelâm   Virür beyt-i dünyâya ʿaḳlı niẓâm
Ḳaçan bir gedâya hidâyet ider   Ḳapusında şâh-ı velâyet ider
Anuŋ ʿışḳıdur bâʿis̱-i maġfiret   Ḳılur gün gibi ʿâlemi terbiyet
Deŋizde yanar gevher-i şeb-çirâġ   Urur lâlenüŋ baġrına tâze dâġ
Ḳılur ebr-i nîsânı gevher-nis̱âr   Ṣadef aġzını pür dür-i gûşvâr
Bir avuç küle döndürür bülbüli   Gözine anuŋ âteş eyler güli
Ḳılur sâye-i şâḫı naḳş-ı peleng   İder yapraġın ṣanki resm-i neheng
5b Nebâtâta virür ḫużûʿ u ḫuşûʿ   Kimi secde eyler kimisi rükûʿ
Çiçekler kemâl ehli gibi be-nâm   Çemenler mis̱âl-i ʿavâm-ı enâm
Kimi serv gibi ḳıyâmındadur   Ḳamu ẕikr ü fikri ile zindedür
Bahârı anuŋ raḥmet âyetidür   Ḫazânı ḳıyâmet ʿalâmetidür
Yem-i ḳudretinden cihân ḳaṭredür   Dem-i ḥikmetinden güneş ẕerredür

---

105 râzıḳ-ı: râzda İ
106 rûz u şâm: ṣubḥ u şâm İ
109 düzd-i fenâ: dest-i fenâ A
112 dest-i cefâ: dest-i ṣafâ İ
115 İ nüshasında bu beyitten sonra "Ḥasb-i ḥâl-i ḫōd" adıyla bir başlık vardır.
116 beyt-i dünyâya: zîb-i dünyâya S / ʿaḳlı: naẓmı İ
120 Ṣadef: Ḳılur İ / gûşvâr: şâhvâr İ
123 virür: irer İ
124 ʿavâm-ı enâm: hevâm-ı enâm S
125 ḳıyâmındadur: ḳıyâmetdedür A / ẕikr ü fikri: ẕikr-i fikri İ
127 Yem-i ḳudretinden: Yem-i ḳudretinde İ / Dem-i ḥikmetinden: Dem-i hikmetinde İ

Ḳaçan rûz-ı ʿömri ire âḫire	Düşer şemsi dülbendi mihrüŋ yire
Bu naḳş-ı zemîne ṣu oldı maḳarr	Ḫuṣûṣâ ki naḳş-ı vücûd-ı beşer
Yaradıldı ḳat ḳat semâ vü zemîn	Mis̱âl-i ġam-ı ʿâşıḳân-ı ḥazîn
Beden zindedür cevher-i cân ile	Velî zindedür cân o cânân ile
ʿAdem ẓulmetinde ḳalurdı cihân	Delîl ü ẓahîr olmasa şemʿ-i cân
Ḫudâdan irince nesîm-i ḥayât	Ḳımıldanmaġa başladı kâʾinât
Ḳılur âdemi genc rûha emîn	Virür nûr-ı idrâk ü ʿaḳl-ı güzîn
ʿAcebdür ki ol ḫâliḳ-ı ins ü cân	İder ṣâliḥüŋ ʿarş-ı ḳalbin mekân
Aŋaʿilm ü ḥikmet ziyâde ider	Baṣîret gözini güşâde ider
Şu gümrâha kim ola hâdî Ḫudâ	Tecellî ider her cihetden aŋa
Hidâyetden anda ki ola es̱er	Es̱erden mües̱s̱ir vücûdın arar
6a İder ḳaṭreden baḥr-i tevḥîde yol	Açar zerreden ẕât-ı ḫurşîde yol
ʿUbûdiyyet içün yaratdı bizi	Yönelme yabana azıtma izi
İrişmez anuŋ varlıġına ziyân	Yoġ olsa eger onsekiz bin cihân
Olur ʿâḳile niʿmet-i bî-ḳıyâs	Dimâġında idrâk-i niʿmet-şinâs
Yüri aŋa şükr it ki ol müsteʿân	Bize virdi şükr itmek içün zebân
Ḳaçan luṭfi bârânı mebẕûl olur	Zebân-ı çemen şükre meşġûl olur
İrişür nebâtâta mihr-i Ḫudâ	Teveccüh ider âsmândan yaŋa
Naẓar eyle gör ʿâlem-i kes̱reti	Ne ḥâl ise belâyadur himmeti
Ḥaḳîḳatde eşyâ-yı ʿibret-nümâ	Delîl-i Ḫudâ'dur delîl-i Ḫudâ
Ser-â-ser o kim dîdeveş nûr olur	Temâşâ-yı dehr ile mesrûr olur
Açıḳdur güneş gibi bâb-ı Ḫudâ	Ne der-bân olur anda ne ketḫudâ
Resûl'üŋ yüzi ṣuyına ol Kerîm	İder ümmetin cennetinde muḳîm

---

128 mihrüŋ: şemsüŋ İ
131 cân ile: cânla A / cân o cânân ile: cân cânân ile S / cân u cânân ile İ / cân o cânânla A
136 ʿilm ü ḥikmet: ʿilm-i ḥikmet S
138 anda ki: anda kim İ
148 Temâşâ-yı dehr ile: Temâşâ-yı raḥmetle S
150 cennetinde: cennet içre S

NAʿT-I SEYYİDÜ'S-SÂDÂT U SENEDÜ'L-MEVCÛDÂT ʿALEYHİ'Ṣ-ṢALAVÂT

Zihî ḫâme-i ḳudret-i Müsteʿân   ʿUlûm-i nihân andan oldı ʿayân
Ḫaṭâ ile ḳılmadı bir gün o mâh   Ḳalem barmaġın ḳayd-ı ḫaṭdan siyâh
Ḳara yüzi şol kimse kim aġ ider   Aġı ḳara itmekden eyler ḥazer
6b Anuŋ ḫâṭırı levḥ-i maḥfûẓ idi   Kitâbet aŋa ġayr-i melḥûẓ idi
Miṡâl-i ḳalem ḥâmil-i râz idi   Yed-i ḳudret-i Ḥaḳ'da şeh-bâz idi
Zihî evvel-i mevc-i deryâ-yı râz   Zihî pîşvâ-yı cünûd-ı niyâz
Faṣîḥu'l-maḳâl u melîḥü'l-cemâl   Kerîmü'l-ḫıṣâl u ʿadîmü'l-miṡâl
İmâmü'l-imâm u hümâmü'l-kirâm   ʿAleyhi'ṣ-ṣalât u ʿaleyhi's-selâm
Nebîlerden aʿlâ vücûdı anuŋ   Velîlerden evlâ şühûdı anuŋ
Velî ṣoŋra geldi Nebiyyü'l-kerîm   Kelâm-ı ḳadîm ile oldı kelîm
Ne var evvelâ gelse sâ'ir nebî   Şehin-şâhuŋ öŋince bekler gibi
Resûl-i Ḫudâ Ḫâtemü'l-enbiyâ   Delîlü'l-Ḫudâ ḥâkimü'l-evliyâ
Daḫî bilmedin Âdem adın cihân   Anuŋ adı olmuşdı vird-i lisân
Bu taʿẓîm ü tekrîmi Âdem gibi   Ne gördi ne işitdi Şît nebî
Fenâ baḥrine mübtelâ oldı Nûḥ   Anuŋ yüzi ṣuyına buldı fütûḥ
Gül-i gülşen-i ḫândân-ı Ḫalîl   Cemâli celâli cemîl ü celîl
ʿUluvv-i celâlini gördi ʿaẓîm   Sükût eyledi ġonce gibi Kelîm
Mesîḥ oldı devrinde ʿâlî-cenâb   Yire inmege belki itdi ḥicâb
Şeb-i târ-ı miʿrâcı ey ehl-i ḥâl   Olur çehre-i muʿcizâtında ḫâl
7a Bu miʿrâca Yûsuf atın sürmedi   Bu seyri düşinde daḫî görmedi
Zihî kâşif-i sırr-ı ẕât u ṣıfât   Zihî vâḳıf-ı ḥikmet-i kâ'inât

---

* Senedü'l-mevcûdât ʿAleyhi'ṣ-ṣalavât: Senedü'l-mevcûdât İ
151 andan oldı: oldı anda İ
152 ḳayd-ı ḫaṭdan: ḳayd-ı ḫaṭla İ
158 İmâmü'l-imâm: İmâmü'l-enâm İ
159 evlâ: evvel İ
164 S nüshasında bu beyit bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
165 vird-i lisân: vird-i zebân A / S nüshasında bu beyit bir önceki ile yer değiştirmiş.
166 Cemâli: Cemâl-i S / Cemâl ü İ
167 ġonce: nûn S

Sözi dürr-i deryâ-yı esrâr idi   Yüzi baḥr-i envâr-ı ġaffâr idi
Ṣanasın ki genc-i nihân idi dîn   ʿAyân itdi gün gibi ḫalḳa hemîn
Kelâmında ki resm-i ḳullâb-ı lâm   ʿArab ḳavmin İslâm'a çekdi tamâm
Teveccüh idince o ẕât-ı şerîf   Yemen ḳalb-i yümn ile oldı laṭîf
Virüp nâme-i daʿvetin ve's-selâm   Ḥaḳından gelüp ḳıldı ḫâḳânı râm
Büyüklendi ḳayṣer aŋa hem-çü Ḳâf   Başın ḫâke indirdi mânend-i kâf
Anuŋ ḫâṭırına gelüp rây-ı Rûm   Kemend-i duʿâsıyla itdi hücûm
Nebîlerdür emvâc-ı deryâ-yı nûr   Gelüp bir bir itdi cihâna ẓuhûr
Vücûdında meftûḥ idi ʿayn-ı cân   Aŋa keşf olurdı ser-â-ser cihân
Meh ü mihre beŋzer ol ʿâlî-neseb   Görür bir baḳımda ne var ise hep
O ẓıll-ı Ḫudâ üstine âşkâr   Olurdı gelüp bir bulut sâyedâr
Bulut ṣanki bir medd-i Ḥâ-mîm idi   Murâd olan ol şâha taʿẓîm idi
Mesâcid çoġalmaġa oldı sebeb   Cihân Kaʿbetu'llâh'la ṭoldı hep
Minâre olur bir bülend-âşyân   Ki bülbülveş oḳur müʾeẕẕin eẕân
7b Zihî mihr-i Ḥaḳ sâye-i Ẕü'l-celâl   Kemâl anda buldı celâl ü cemâl
Şefâʿat ider ʿâṣî vü âcize   Mürebbâ-yı Ḥaḳ'dur mürebbî bize
Beşîrü'n-neẕîr ü sirâcü'l-münîr   **Şeh-i sidre-eyvân u refref-serîr**
Cemâlidür âyine-i Ẕü'l-celâl   Dil-i pâki müstecmiʿ i her-kemâl
Tecellî muḥallâ cemâli anuŋ   İki ḳıldı ḳaşı hilâli anuŋ
İrüp şevketi mâhden mâhiye   Mehi şaḳ idüp ḳıldı bir mâhiye
Olur şâhid-i faẓlı ḳavl-i Ḫudâ   *Ve inne ilâ Rabbike'l-müntehâ*
O Ḥaḳ şâhidi gâh meşhûd olur   Gehî Aḥmed ü gâh Maḥmûd olur
Selâmu'llâh ile müsellemdür ol   Ki **ṣallʿâ ʿaleyh** aŋa itdi nüzûl
Sözi ṣıdḳ u iḫlâṣına mâ-ṣadaḳ   Yüzi mihri müstaġraḳ-ı nûr-ı Ḥaḳ

---

172 esrâr idi: ebrâr idi S
173 gün gibi ḫalḳa: ḫalḳa gün gibi S
174 resm: rüstem S / tamâm: hemân S
175 ḳalb-i yümn ile: ḳavm-i yümn ile İ
177 mânend-i kâf: mânende kâf S
181 Meh ü mihre: Meh-i mihre İ
183 medd-i Ḥâ-mîm: medd-i ḫâyim İ
184 çoġalmaġa: çü kalmaġa S / Kaʿbetu'llâh'la: Kaʿbetu'llâh ile İ
186 mihr-i Ḥaḳ: sırr-ı Ḥaḳ S
193 meşhûd: maʿhûd İ

Şerîʿatde maʿşûḳı ʿâşıḳlaruŋ	Ḥaḳîḳatde şeyḫi muḥaḳḳiḳlerüŋ
İdüp ẓulmet-i ehl-i küfri ẕelîl	Ḥadîs̲i bize oldı rûşen delîl
Libâsı pelâs idi sulṭân iken	Ne sulṭân cihân mülkine ḫân iken
Gülistân ẕâtına leyl ü nehâr	Pelâsını eylerdi bârû-yı ḫâr
Mehüŋ yanını ol şikest eyledi	Sipihrüŋ bülendini pest eyledi
Anuŋ atı oynaġıdur âsmân	Niçe âsmân belki kevn ü mekân
8a Vücûdıdur âyine-i Ḥaḳ-nümâ	Yiter naṣṣ-ı ***naṣrun mine'llâh*** aŋa
Ḥaḳ'uŋ cezbesi çekdi bî-iştibâh	Naṣîb oldı miʿrâc-ı ḳurb-i İlâh

MİʿRÂC-I FAḪRÜ'L-ENÂM ʿALEYHİ'S-SELÂM VE'L-İKRÂM

Şu kim ʿışḳ-ı yâr ile ṣâdıḳ olur	Aŋa gendü maʿşûḳı ʿâşıḳ olur
Olursuŋ mey-i ʿışḳ ile sîne-çâk	Viṣâlüŋ olur şâhid-i ʿışḳ-ı pâk
Çeker cezbe-i vaḥdet-i Ẕü'l-celâl	Müyesser olur seyr-i rûy-ı cemâl
Olur pertev-i mühr-i Mevlâ sebeb	Çıḳar mülk-i bâlâya çekmez taʿab
İder ʿâlem-i firḳate el-vedâʿ	Bulur mihr-i Yezdân'la irtifâʿ
Hemân oḳ gibi ṭoġrılur yol açar	Ṭoḳuz cevşen-i âsmânı geçer
Burâḳ ile bir gice iy kâm-yâb	Nüzûl itdi Cibrîl-i ʿâlî-cenâb
Şeb-i ḳadri iḥyâ iderken Nebî	ʿAyân oldı bir berḳ-i ḥâtıf gibi
Resûl-i emîne kelâm eyledi	Didi Ḥaḳ saŋa çoḳ selâm eyledi
Saŋa böyle der emr-i Rabbi'l-celîl	Olam ḳurb-i ẕât-ı cemîle delîl
Bu gice günüŋ ṭoġdı ey mâh-rû	Teveccühdedür saŋa dîdâr-ı Hû
Getürdi aŋa nûrdan bir Burâḳ	Bu luṭfa naẓar ḳıl bu ikrâma baḳ
Süvâr oldı ***nûrun ʿalâ nûr*** olup	Yola düşdi gün gibi mesrûr olup
8b Bu der-bendi giceyle itdi mürûr	Çerâġ-ı sipihre varup oldı nûr
Nücûma ne emr itse ol âftâb	***ʿAle'r-re'si ve'l-ʿayn*** olurdı cevâb

---

200 Sipihrüŋ: Sipihr-i S / İ nüshasında bu beyit bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
201 İ nüshasında bu beyit bir önceki beyitle yer değiştirmiş.
204 gendü: gendi İ
209 âsmânı: âsmândan S
215 ikrâma: iḥsâna İ

Göge irdi bir laḥẓada faḫr-i nâs	Çü fikr-i ḥakîmân-ı ḥikmet-şinâs
Ḳıbâb-ı semâvâta başdı ayaḳ	O ṭavr-ı niyâz oldı bu nûr-ı Ḥaḳ
Feżâ-yı semâ oldı seyrângehi	Ne seyrângehi belki ḫâk-i rehi
Ta'accüb idüp şevket ü câhına	Nücûm aḳçe ṣaçdı anuŋ râhına
Şu deŋlü 'urûc itdi ṭûl u dırâz	Gözine zemîn oldı ḫardalca az
Bu mi'râcla oldı şevḳi mezîd	İrişdi vücûdına ẕevḳ-i cedîd
Yüceldikçe bâlâya Mâh-ı münîr	Olur pertev-i nûr-ı ḥüsni keŝîr
Naẓar eyledi meşrıḳa maġribe	Felek döndi bir noḳṭa-i ġâ'ibe
İrüp cezbe-i ḥâl-i ***hel min mezîd***	Siyâh u sefîd oldı hep nâ-bedîd
Ḳodı çâder-i şeş cihâtı Resûl	Muḥabbet maḳâmına buldı vuṣûl
Kime kim ola 'ışḳ-ı pâki Burâḳ	Aŋa şehr-i cânânı olmaz ıraḳ
Ne var 'ayn-ı 'ışḳ olsa her ehl-i ḥâl	Yanar nâruŋ içinde âhen-miŝâl
Ḥaḳ'uŋ ḳudreti keŝret-i himmeti	Naṣîb itdi bu rif'at-i devleti
Yedi âsmân oldı iki ḳadem	Anuŋ ḳâmeti dikdi 'arşa 'alem
9a 'Ayân oldı ġayb ile 'arş-ı berîn	Felek ḥalḳa-i bâba döndi hemîn
Geçüp 'unṣuruŋ çâr-ṭâḳın hemân	Varup oldı ol ẕât-ı pâke revân
Yedi âsmânı sekiz cenneti	Geçüp ḳıldı ervâḥ ile ṣoḥbeti
Varup oldı mihmân-ı ḫûn-ı Ḫalîl	Du'âsın alup buldı ecr-i cezîl
Ṣoruşdı biraz ṭurdı Mûsâ ile	Görüşdi ṣafâ sordı 'Îsâ ile
Açup ellerin ḳıldı Âdem du'â	Elinden gelen luṭfi itdi aŋa
Ne denlü ıraġ oldı dünyâsına	O denlü yaḳîn oldı Mevlâ'sına
Ḥicâb-ı cenâb-ı Ḫudâ'dur cihân	Cihândan geçen gördi Ḥaḳḳ'ı 'ayân
Niḳâbını açdı sa'âdet yüzi	Ḥicâb olmadı ***len terânî*** sözi
Berî ḳaldı ḫavf u recâ menzili	Güẕer ḳıldı hep ḥâ'il-i zâ'ili
Elif gibi ṭoġrıldı Mevlâ'sına	Ṣu'ûd itdi a'lânuŋ a'lâsına

---

224 ẕevḳ-i cedîd: şevḳi cedîd İ
226 meşrıḳa: meşribe İ
227 sefîd: sepîd İ
229 A nüshasında bu beyit bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
230 olsa her: olsalar İ / A nüshasında bu beyit bir önceki beyitle yer değiştirmiş.
231 rif'at-i devleti: devlet ü rif'ati İ
237 Mûsâ ile: Mûsâ'yıla A, İ / 'Îsâ ile: 'Îsâ'yıla A, İ

Ḳodı peyk-i Mevlâ'yı bî-iḫtiyâr — Hemân kendüden gitdi ḫurşîdvâr
Nihân oldı ârâyiş-i mümkinât — ʿAyân oldı bu vech ile rûy-ı Ẕât
Resûl'e hüveydâ olan Hû idi — Gözi göŋli hevâyla memlû idi
Aŋa irdi şevḳ-i tecellâ-yı Hû — Ṣafâ virdi ẕevḳ-i temâşâ-yı Hû
Teʿâla'llâh ol ḥażret-i Lâ-yezâl — Didi ʿizzet ile ***teʿâl ü teʿâl***
9b Duʿâ gibi Mevlâ'ya vardı yaḳîn — Bu ʿilme'l-yaḳîn oldı ʿayne'l-yaḳîn
Cemâlini ʿarż eyledi Ẕü'l-celâl — İrişmez o bâlâya dest-i su'âl
Ḥaḳuŋ ʿayn-i ʿavnı nigehbân idi — Gören gösteren ẕât-ı Sübḥân idi
Görindi gözine o baḥr-ı cemâl — Buluşdı aŋa âb-ı cârî-mis̱âl
Bu maʿnâya ẓarf-ı ḥurûf oldı teng — Semend-i ʿuḳûl oldı bu yolda leng
Bu icmâli tafṣîl ider ehl-i ḥâl — Velî bî-zebân u velî bî-maḳâl
Ḳabûl itdi maḳṣûdını ol vücûd — Mekânına oldı serîʿü'l-vürûd
Ṣafâ ile ol Âftâb-ı cihân — Girü geldügi semte oldı revân
Burâḳ'ı izi gibi ol serverüŋ — Gözi ḳaldı yollarda yıldızlaruŋ
Yire indi mihr ü muḥabbet gibi — Nüzûl itdi âyet-i raḥmet gibi
Dilek eyledi ḥażretinden bizi — Sevindürdi her ʿâṣi-i âcizi
Eyâ bahr-i cûdur muḥîṭü'l-kerem — Şefîʿu'l-ümem serv-i bâġ-ı ḥarem
Zamân-ı ḳıyâmetde Yaḥyâ senüŋ — Öle dirile ḳomıya dâmenüŋ
Sen olsun ki medḥ eyledi Ḥaḳ seni — Şefîʿ itdi maḫlûka muṭlaḳ seni
Anı ḳıldı ʿuşşâḳ içinde ḥazîn — Şefâʿat idüp eyle göŋlin emîn
Yüzi ṣuyına çâr yâruŋ şehâ — Anı bir yaŋa eyle rûz-ı cezâ

---

245 rûy-ı Ẕât: nûr-ı Ẕât İ
252 Buluşdı: İrişdi S
253 leng: teng İ
255 vücûd: vüdûd A / serîʿu'l-vürûd: serîʿu'l-vücûd İ
259 ʿâṣî-i âcizi: ʿâṣî vü âcizi İ
260 serv-i bâġ-ı ḥarem: serv-i bâġ-ı irem İ

10a

TAʿRÎF Ü TAVṢÎF-İ PÂDİŞÂHİ'L-İSLÂM NAṢṢARAHU'LLÂHİ'L-MELİKÜ'L-ʿALLÂM *

Şeh-i ġâziyân pâdişâh-ı kerîm   Süleymân Ḫân ibn-i Sulṭân Selîm
Ebü'l-fetḥ u Sulṭân-ı ʿOs̱mâniyân   Memâlik-sitân u cihân-pehlevân
Muvaḥḥidlerüŋ mürşid-i kâmili   Mücâhidlerüŋ mesned-i ʿâdili
Müşîrü'l-Hüdâ vâṣilü's-sâlikîn   Emîrü'l-ġazâ ḳâtilü'l-müşrikîn
Ser-i ümmet-i seyyidü'l-enbiyâ   Hizebr-i ġazâ server-i evliyâ
Meh-i ḳadr-i ʿâlî vü mihr-i kemâl   Şeh-i baḥr ü ber sâye-i Ẕü'l-celâl
Güler yüzlüdür ol gül-i bâġ-ı cân   Ebû Bekr-i Ṣıddîḳ'a beŋzer hemân
Ḥaḳîḳatde ol ḫüsrev-i baḥr ü ber   Olur rây-ı ḫayr ile ʿayn-ı ʿÖmer
İşi maʿdelet ʿâdeti merḥamet   Odur Âl-i ʿOs̱mân'da ʿOs̱mân-sıfat
Anuŋ ḳadri ʿâlî mis̱âl-i ʿAlî   Velîdür velî ʿâlemüŋ ekmeli
Virür bir su'âle hezârân cevâb   Olur her sözi maʿnâda bir kitâb
Anuŋ baḥr-i eşʿârı âyinevâr   İder maʿrifet güherin âşkâr
Saḫâ' maʿdenidür kerem-kânıdur   Cihân cânıdur cânlaruŋ cânıdur
Saḫâsı açar ḫalḳ elin dâ'imâ   Güli zanbaḳı ṣanki bâd-ı ṣabâ
10b ʿAṭâsı nihâyetde luṭfi kes̱îr   Ġanîdür cihân ḫalḳı illâ faḳîr
Ġazâ ḳılsa ol şâh-ı Ḥaydar-vaḳâr   Her iki benânı olur Ẕü'l-feḳâr
Gemiler ṣalar baḥre mânend-i Ḳâf   Büker ḳaddini kâfirüŋ hem-çü kâf
Ḳayıḳlar ki cûş u ḫurûşa gelür   Ḳadem ücreti biŋ firengi alur
Niçe ḳalʿalar dâm-ı küffâr idi   Elinden alup ḳalʿasını ṣıdı
Bedenlerle ḫoşdur ḥiṣâr-ı metîn   Olur erre-i ʿömr-i aʿdâ-i dîn
Ġazâ-yı cûġ eyler o ṣâḥib-ḳırân   Ṭuna'dan aḳıtdı niçe kerre ḳan
Muṭîʿ olanuŋ ʿaynına nûr olur   Yıḳılmaz ili güni maʿmûr olur
Maʿâza'llah iden nizâʿ u cidâl   İlin aldırur ḳalb-i ʿâşıḳ-mis̱âl

---

* Taʿrîf ü Tavṣîf-i Pâdşâhi'l-islâm: Evṣâf-ı Şâh-ı Kerem Süleymân Ḫân İ
270 Meh-i ḳadr-i ʿâlî vü: Meh-i ʿâliyyü'l-ḳadr ü S, A
272 ḫayr ile ʿayn-ı ʿÖmer: ḫayr ṣanki ʿÖmer İ
277 Cihân cânıdur cânlaruŋ cânıdur: O ḫân ḫânlaruŋ ḫânıdur cânıdur İ
284 Bedenlerle: Bedenler ki S

Yed-i ḳudretüŋ seyf-i İslâm'ıdur — İli râm iden pây-ı iḳdâmıdur
Aŋa ḳarşu gelmez ʿadû her zamân — Yile ḳarşu mânend-i berg-i ḫazân
Güneş gibi ṭurmayup eyler sefer — Birinden gelürse birine gider
Calasın ḳılıç begleri dâ'imâ — Ṭaḳar yanına ol şeh-i muḳtedâ
Anuŋ seyfidür ṣanki bir cûybâr — Aḳarken irüp ḳadre ḳılmış ḳarâr
Serâyından olsa ġazâya revân — Ṣadâ-i duʿâdan gürülder cihân
Melek dâʿî-yi devlet-i izzeti — Felek sâʿî-yi rifʿat-i nuṣreti
11a Yürür yolda berḳ urur ol nûr-ı Ḥaḳ — Bulut gibi eşḫâṣ olur iki şaḳ
Olur necm-i seyyâre gûyâ ġuzât — Temâşâcılar encüm-i s̱âbitât
Zamânında âsûde ḫalḳ-ı cihân — Feżâ-yı cihân oldı dârü'l-emân
Raʿiyyet riʿâyetde iller emîn — Eḥibbâ sevinmekde düşmen ḥazîn
Zihî pâdşâh-ı saʿâdet-serîr — Kerem ıssıdur hem-çü mihr ü münîr
O devlet kim aŋa virüpdür Ḫudâ — Naṣîb olmadı kimseye sâbıḳâ
Güneş gibi ol ʿâlemüŋ efḍali — Neye kim uzatsa irişür eli
Yedi ceddi ḫâḳân-ı ʿâlî-neseb — Şehin-şâh u sulṭân-ı ʿâlî-neseb
Ḳapusı ḳulı ḥâcıdur ġâzidür — Yed-i nuṣretüŋ merd-i şeh-bâzıdur
Yasağı ki gün gibi oldı ʿayân — Ṭutuşdı neyistân-ı sâzendegân
Fenâ buldı sâzende ıḳlıḳları — Muġannîlerüŋ diŋdi sıḳlıḳları
Kemançe yayın yaṣdı ḳaldı zebûn — Ḳadeḥler felekler gibi ser-nigûn
Ṣürâḥînüŋ aġzına üşdi ẕübâb — Ḫarâbâtîler ḥâli ġâyet ḫarâb
Ṭaġıtdı fesâd ehlinüŋ dernegin — Ṣalâḥ ehlinüŋ oldı sözi yegin
Bülend oldı ḳaddi gibi himmeti — Yüceden yüce sidre-i rifʿati
Semend-i sefîdi yaraşur aŋa — Gün altında gûyâ ki ebr-i semâ
11b Ṭorı atı ṣankim kûh-ı Ṭûr — Anuŋ ẕâtı ḫurşîdi üstinde nûr
Anuŋ medḥi ile bu baḥr-i beyân — Uzandı yine ṣanki Nîl-i revân
Duʿâ vü s̱enâsı ʿibâdet yiter — Duʿâcısı olmaḳ saʿâdet yiter
İlâhî ḳabûl it münâcâtını — Müyesser ḳıl anuŋ murâdâtını

---

294 rifʿat-i nuṣreti: rifʿat-i ḳudreti İ
306 ḳaldı: oldı İ
307 ġâyet: ḫayli İ

Eḥibbâsı ḫandân u mesrûr ola	Çıḳa ʿayn-ı aʿdâsı bî-nûr ola

SEBEB-İ TE'LÎF

Meger ṣubḥ-ı ṣâdıḳda bir gün ʿayân	Olmadan ḳalem ḳıldı âh u fiġân
İşitdüm ney-i ḫâmeden bir ṣarîr	Hemân cenâb-ı Ḥaḳḳ'a döndüm faḳîr
Geyürdi baŋa şevḳden bir libâs	Semâʿ eyledüm bî-ḥad ü bî-ḳıyâs
Didi iy hevâ ehline pîşvâ	Yüri derd-i ʿısyâna eyle devâ
Unut anı yâd eyleme dâ'imâ	Ki Ḥaḳ cânibini unutmış ola
O ḥayrâna fâş itme esrâruŋı	Ne ḳadrüŋi aŋlar ne miḳdâruŋı
O mecnûn u şeydâ ki yüz ḳaydı var	Muḳayyed olup eyleme iʿtibâr
Mülâzım olup ehl-i dünyâlara	Duḫân gibi meyl itme belâlara
Ekâbir ḳapusın ḳo dervîşe var	Ṣu gibi gel alçaḳda eyle ḳarâr
Aġarmaga yüz ṭutdı ḳara ṣaḳal	Yaḳındur ecel yormıya mübteẕel
Bahâdırlık itseŋ mis̱âl-i ʿAlî	Ekâbir ḥużûrında aduŋ deli
Şecâʿat idenlerden iġmâż olur	Kimüŋ ʿırżı var andan iʿrâż olur
Ġam ile helâk olmaġa ḳılma şek	Bahâdırlıguŋ ʿarżıdur bir tüfek
Bahâsı bilinmez bahâdırlaruŋ	Kemâlinde her fende mâhirlerüŋ
Senüŋ istiḳâmetlerüŋ dâ'imâ	Sözüŋ ṭoġrısı budur oldı hebâ
Eger bu ʿAlî deŋlü olsaŋ ʿalîm	Yirinür yürürsin mis̱âl-i yetîm
Eger söyleseŋ yüz mücellid kitâb	Olur ḳadri mânendi ḫışt-ı türâb
Kitâbı süḫanlarlar eṭrâfdan	Ṣanurlar ṣatun aldı ṣaḥḥâfdan
Kemâl ehlini arturur iʿtibâr	Bahâr ile ziynet bulur her diyâr
Fiġân u enîn eyle eyʿandelîb	Kemâl ehli ḳaldı ziyâde ġarîb

---

316 Olmadan: Olmada İ
322 ḳaydı: kayd İ
324 Ṣu gibi gel alçaḳda: Ṣu gibi alçaḳda İ
327 idenlerden: idenlerde İ / andan: anda İ
329 Kemâlinde: Kemâl ile İ
333 süḫanlarlar: süḫan güler İ
334 diyâr: çenâr S

Saŋa ḫiffet olan yire varma gel | *ʿAsâ en tuḥibbû* ile ḳıl ʿamel
Ne var ḥürmet itmezse nâ-dân saŋa | Yiter ʿizzet-i ehl-i ʿirfân saŋa
Aŋa eyle ikrâm ile iltiyâm | Bile ḳadrüŋi hem-çü mâh-ı ṣıyâm
Yarar kimse aŋlar ḳılıç âdemi | Bilür Rüstem-i Zâl olan rüstemi
Ḫuṣûṣâ ki sulṭân-ı ṣâḥib-hüner | İder ehl-i ʿirfâna ʿâlî-naẓar
Ḳolay olmaz ammâ ki iʿlâm-ı ḥâl | Seni ağladur dûd-ı âh-ı melâl
12b Yüri ol kitâba dürüş az u çoḳ | Ki ʿanḳâ gibi adı var kendü yoḳ
Cihân ḫângâhında ol yâdgâr | Ola dil dilinden cevâhir-nis̱âr
Gele ṣoḥbetinden cihâna ṣafâ | İde ehl-i ʿirfânla merḥabâ
Ḳoya ḳoynına ehl-i dil ṣubḥ u şâm | Yiri ṣadr ola ḳanda varsa müdâm
Aŋa şâh-ı ʿâlem iderse nigâh | ʿİnâyet ider saŋa bî-iştibâh
Ümîdim budur bu ***Kitâb-ı Uṣûl*** | Seni terbiyet ide **ʿinde'l-vuṣûl**
Bu ḳavl ü ḳarârı idüp iḫtiyâr | Zebânum söze başladı ḫâmevâr
Göŋül meşrıḳından idüp irtiḥâl | Ṭulûʿ eyledi âftâb-ı kemâl
Aŋa öldi dimek ḫaṭâdur ḫaṭâ | Sözi oḳına adı iḥyâ ola

EVVELKİ MAḲÂM KEYḲUBÂD EVLÂDINA VAṢİYYET-İ ʿADL Ü DÂD EYLEYÜP ṬARÎḲ-I SAʿÂDETE BU RESME İRŞÂD İTDÜGİDÜR

Cihândâr olanda ferâset gerek | Görür gözi ʿayn-ı ʿadâlet gerek
Ne eylerseŋ eyle hemân ʿâdil ol | Ḳo bâṭıllığı ḥaḳ söze mâ'il ol
Şu kim ʿilm ü faẓl ile deryâ ola | Sözi güherîn diŋle ol âşnâ
Riyâset riyâsından eyle firâr | Ki cân gözini kör ider bu ġubâr
Ġaẓab eyleme kimseye bî-günâh | Dıraḫt-ı vücûdı yaḳar bâd-ı âh
13a Ḳılıç gibidür dûd-ı âh-ı faḳîr | Keser ẓâlimüŋ ʿömrin eyler ḳaṣîr
Kemendini atar ecel sâyevâr | İder cân-ı insanı bir gün şikâr

---

336 **varma**: gitme İ
338 **ikrâm ile**: ikrâmla A, İ
341 **ammâ ki**: illâ ki İ / **dûd-ı âh-ı melâl**: derd-i âh-ı melâl S
352 **söze mâ'il**: sözi kâ'il İ
353 **faẓl ile**: faẓlıla İ

Yıkar ṭâḳ-ı kisrâları kesr ider   Nice ḳayṣerüŋ ʿömrini ḳaṣr ider
Ecel beglerüŋ taḫt u tâcın alur   Cihândan gider âdem adı ḳalur
Ayağuŋ ki sürçe olursın tamâm   Düşince büyük fil idemez ḳıyâm
Sefâhet ider ẓulm iden yaŋılur   Ölür laʿnet ile adı aŋılur
Şu kim aldı bir sîbi asîb ile   Ḫudâ buldurur anı taʿẕîb ile
Zebûn olmayam dir iseŋ dâ'imâ   Zebûn olanuŋ derdine ḳıl devâ
Elüŋden gelen ḫayra ḳıl ihtimâm   Eli üstün kişinüŋ müdâm
Yaramaz işe ṣol ki ṣaldı binâ   Binâ-i ḥayâtını ḳıldı hebâ
Ne ṣâdî ki ardınca endûhı var   Sevinme aŋa eyleme iʿtibâr
Ḫumârı olan câmı ṣad-pâre ḳıl   Ecel gelmedin derdüŋe çâre ḳıl
Gedâya cefâ ḳılmadan ḳıl ibâ   Sen elvere muḥtâc olasın aŋa
Yavaş olma aʿdâya virme vücûd   Yavuz olma senden ḳaçar ehl-i cûd
Ẓerâfet yolına erenler gider   Müdârâ ile ḫalḳı ıṣlâḥ ider
Ṭutarsaŋ sözini ġaraẓlûlaruŋ   Senüŋ ḳalmaz iki cihânda yerüŋ
13b Erenler ider ḫalḳa ḫulḳ-ı kerîm   Gülistân içinde nitekim nesîm
ʿÖmür dörpüsidür münâfiḳ olan   İki yüzlü şemşîre beŋzer hemân
Eger olmaz iseŋ saḫâ maʿdeni   Dilenci ilenci oŋarmaz seni
Nizâʿ itme bed aṣlile her zamân   Yaramaz ağaçdur kesivir hemân
Ne lâzım nizâʿ u ne ḥâcet cedel   Kitâb-ı Uṣûl ile eyle ʿamel

ḤİKÂYET

Zamân ile tenevvür-i çarḫ berîn   Olur pertev-i mihr ile âteşîn
Güneşden ḳaçup sâye gibi enâm   İderlerdi zîr-i dıraḫtı maḳâm
Esüp âh-ı ʿâşıḳ gibi bâd-ı ḥâr   Bulut gibi göge çıḳardı ġubâr

---

359 taḫt u tâcın: tâc u taḫtın İ
361 Sefâhet ider: Sefâhet iden İ / ẓulm iden: ẓulm ider İ / Ölür: Ulu S
367 derdüŋe: kendüŋe İ
371 sözini: yüzini İ / yerüŋ: yüzüŋ İ
373 dörpisidür: dörpüsidür İ / İki yüzlü: İki yüzli İ
375 kesivir: kesiver İ

Şoluk yaprağıyla ṭururdı nihâl — Demür şişde pişmiş kebûter-mis̱âl
Yedi başlu ejder gibi âsmân — Ṣanasın ki olmışdı âteş-feşân
Bu eyyâm-ı bâḥûr içinde meger — Bulutlar gibi eyler iken güẕer
Medîne civârında bir sârbân — Deveden düşürmiş bir eski palan
ʿÖmer ḥażreti anı yolda görür — Hemân ḳaldurur arḳasına urur
Ṣadâ-i bülend ile eyler nidâ — Soḳaḳlarda eydür o kân-ı vefâ
Devesi palanını yavı ḳılan — Arayup yürime bulundı palan
14a Güneş gibi bu ıssılarda gezer — Arar ol palan issini der-be-der
Didiler ayâ server-i evliyâ — Kerem eyle aṣḥâba itme eẕâ
Bize vir palanı nidâ idelüm — Deve ṣâḥibine alup gidelüm
Ṣıyâm ile olduŋ mis̱âl-i hilâl — Vücûduŋ żaʿîf ü tenüŋ bî-mecâl
Götürme bu bâr-ı girânı şehâ — Götürmez bunı zümre-i aṣfiyâ
Didi anlara bunlaruŋ gibi mâl — Ḳıyâmet güni benden olur su'âl
Ṣafâdur benüm cânuma her belâ — Bu zaḥmet olur ʿayn-ı raḥmet baŋa
Bulutlar gibi ṭaġa ṭaġıldılar — Deve ṣâḥibin buldılar bildiler
Aŋa aġlayu aġlayu geldiler — Elinden palanı çeküp aldılar
ʿAdâlet ḳılan ḫalḳı râḥat ider — Reʿâyâya böyle raʿiyyet ider

ḤİKÂYET

Bahâr ile bir dem bu rûy-ı zemîn — Açıldı nitekim dil-i mü'minîn
Dıraḫt-ı cihân ṭûr-ı ʿirfân idi — Şükûfe aŋa nûr-ı Yezdân idi
Olup nûr-ı dîdâra âyinedâr — Çiçekler niḳâbını açdı bahâr
Ḳalemdân-ı eşcârdan her nihâl — Ḫurûc eyledi resm-i ḫâme-mis̱âl
Çerâġın yaḳup pertev-i âldan — Yeşil giydi hep şâhdân-ı çemen
14b **Saʿîdü'l-ḥayât u şehîdü'l-memât — Ser-i sürûrân pâdşâh-ı ġuzât**
Şeh-i ġâziyân yaʿni Ġâzî Murâd — Gülistâna varmaġa ḳıldı murâd

---

386 yavı ḳılan: yavu ḳılan İ / yürime: yürüme İ
387 der-be-der: cedd ider İ
398 ʿirfân idi:ʿirfândı İ

Bahâruŋ bu resme görüp ziynetin   Tefekkür iderken Ḥaḳ'uŋ ḳudretin
Yanında olan ḳullarınuŋ biri   Ḳoparur ṣunar bir gül-i aḥmeri
Didi ol ḳulına ḳurısun elüŋ   Memâtına olduŋ sebeb ol gülüŋ
Dirîġâ ki tesbîḥ iderken Ḥaḳ'ı   Aŋa mâni‘ olduŋ bu gün ey şaḳî
İderken gülistânda ‘arż-ı cemâl   Helâk eyledüŋ bâd-ı ṣarṣar-miṣâl
Ṣabâ-yı ecel gibi irdüŋ aŋa   Vücûd-ı çerâġına virdüŋ fenâ
Gül öcinden itdi hezârân ‘itâb   Ḫaṭâ idene açdı râh-ı ṣavâb
Şu kim ‘adli ırmaġını uzadur   Nebâtâtı daḫî görür gözedür
Zihî ḫavf-ı Mevlâ zihî ‘adl ü dâd   Zamânında olmazdı ẓulm ü fesâd
‘Adâlet iden pâdşâh-ı şefî‘   Olur ‘âleme ṣanki faṣl-ı rebî‘
Anuŋla güler açılur kâ'inât   Ṣafâ-baḫş u ma‘mûr olur her cihât

ḤİKÂYET

Şeh-i kâmrân ya‘ni Nûşi'r-revân   Ki ‘adlile âsûde idi cihân
Seferden gelürken yolında meger   Ṭurur bir müsâfir du‘âlar ider
İşidür anuŋ ḥüsn-i aḳvâlini   Ṣorar geldügi yerlerüŋ ḥâlini
15a Müsâfir virüp pâdşâha cevâb   Dimiş ey şehin-şâh-ı ‘âlî-cenâb
Senüŋ ‘adlüŋ olmış cihâna ṭolu   Güneş gibi âfâḳı ṭutmış ḳamu
Vilâyet emân üzre yollar emîn   Güler ‘adlüŋ ile bu rûy-ı zemîn
Gelürken baŋa irdi ḥâl-i ‘acîb   Yolum geldi bir ṭaġa oldı ḳarîb
Naẓar eyledüm anda ḫurşîdvâr   Yaluŋuz gezer bir zen-i şîvekâr
Gören âdemi ney gibi zâr ider   Uṣûle uyar gibi reftâr ider
Gelür ṭoġrılup ṣanki serv-i revân   Gider iḫtiyâr-ı dil-i nâ-tüvân
Yüzi müştehâ ḳaddi ġâyet bülend   Ṣaçı ṭâḳ-ı ebrûsına bir kemend
Yürürken açar dâmenini ṣabâ   Ṣafâ virdi seyrân-ı sâḳî baŋa

---

405 ṣunar: meger İ
411 ‘adli:‘adl İ
423 zâr ider: nâlân ider İ
426 seyrân-ı sâḳî: seyrân anuŋ İ

Ṣadâ-i kelâmı şifâ'ü'l-ḳulûb — Cemâli feraḥ-baḫş u endâmı ḫûb
Didüm ol elif-ḳâmete âşkâr — Burada ne işüñ var ey gül-ʿiẕâr
Ne fikr-i ḥarâmı ne ḫavf-ı ṭarîḳ — Gidersin saña göñlüm oldu şefîḳ
Didi pâdşâh sağlığında ne bâk — Yaramazdan oldı cihân mülki pâk
Yüze gülmez aṣlâ ḥarâmı olan — Anı baḥr-i ḳahrı ider bî-nişân
Ḳo egriligi şimdi mânend-i mâr — Yüri dâ'irüñ gözle pergârvâr
15b Yoluñdan çıḳup mest ü mecnûn-miṣâl — Ne lâzım baña çaḳ bu deñlü su'âl
Yıḳıl git faḳîre nigâh eyleme — Vücûduñ baña ḫâr-ı râh eyleme
Ḥicâb eyledi pâdşâh-ı cihân — Celâlî yüzi ġâlib oldı hemân
İşitdügi gibi müsâfir sözin — Dilin kesdi anuñ çıḳardı gözin
Didi ey günehkâr vay ehl-i şer — O nâ-maḥreme niçün itdüñ naẓar
Görürdüñ ki tenhâ idi ol maḳâm — Niye söyledüñ aña vâfir kelâm
Ḳaçan ẓâlime irse Ḥak'dan żarar — Ṭaḳınduğı şemşîr başın keser
Olur sâye mânendi yüzi ḳara — Urur kendü kendüyi ẓâlim yire
Ṭarîḳ-ı ʿadâletde tîġ-ı ḥadîd — Çeker ẓulm-i ẓallâma sedd-i sedîd

ḤİKÂYET

Şikâyetçi diñlerdi şâh-ı ʿArab — İder bir kişi anda terk-i edeb
Meger ḳatı tiryâki geçkin idi — Ara yirde yellendi güngürledi
Olur cümle tiryâkiler bî-meẕâḳ — Gözi ḫᵛâb-ı ġafletden olmaz ıraḳ
Ḳavare çakından açıldı gözi — Uyandı utandı ḳızardı yüzi
Olup rûzgâruñ işinden melûl — İl içinde kes düşdi ġâyetde ol
Ḫaṭâsına şâh olmadı mültefit — Didi ḳatı söyle sözüñ ey yigit
16a Ḳulağum işitmez benüm bir sehel — Beri gel ıraḳ ṭurma itme cedel
Aña kim saʿâdet sezâvâr olur — Gehî ʿayb-ı nâ-dâna settâr olur

---

429 şefîḳ: refîḳ İ
434 faḳîre: yüzüme İ
437 vay ehl-i şer: ehl-i beşer İ
448 ṭurma: düşme İ

Günâhına göre idierseŋ ʿaẕâb	Günâh ehlinüŋ ḥâli olur ḫarâb
Yaramaz bir uġurdan olmaz eyü	Birine ʿitâb eyle birini ḳo
Birin öldürürseŋ birin ḳo diri	Birini görür ʿibret alur biri
Ulusuŋ ulusı iseŋ uluma	Hele cânib-i ʿafvı elden ḳoma

ḤİKÂYET

ʿAcemden gelür Rûm'a bir ḫoş ḥakîm	ʿUlûm-ı nücûm-ı sipihre ʿalîm
Ferîd-i zamân ẕû-fünûn-ı cihân	Kemâl ehli aḳrânı yoḳ pehlevân
Buluşur varur Ḳayṣer-i Rûm'a ol	İder sevgüsi ḳalb-i Sulṭân'a yol
Münâsib düşer Ḳayṣer eydür aŋa	Eyâ ehl-i ʿirfân u müşkil-güşâ
Bu yirde hüner ehli cân-bâz olur	Kemâlinde fenninde mümtâz olur
On âdem boyı yirde bir ip ḳurar	Oturur ip üstinde gögsin gerer
Dilerse bir ayaġı üzre ṭurur	İp üstinde ḳalġar segirdür yürür
Didi Ḳayṣer'e luṭfile ol ḥakîm	Ḳabûl eylemez anı ʿaḳl-ı selîm
Anuŋ gizlü bir ḥikmeti var ola	Gözüm görmeyince inanmam aŋa
16b O cân-bâzı âḫir alup geldiler	Oyun oynadı gördiler bildiler
Örümcek gibi ipe çıḳdı hemân	Kebûter gibi yire indi revân
Didi Ḳayṣer'e bu şeh-i nâmdâr	Anuŋ ḥikmetin aŋladum aṣlı var
Girü oynasun ipde bizden ıraḳ	Aŋa baḳmasun kimse olsun yasaḳ
Nidâ eylediler yasaġ itdiler	Orada baḳan kimseler gitdiler
İp üstinde cevelân iderken ʿayân	Yire düşdi boynı üzüldi hemân
Aşaġa düşürdi ṣabâ-yı zevâl	Ṣıraṭ köprisinden münâfıḳ-miṣâl
Nihâl-i naḥîfinde bir yâsemîn	Ṣanasın ki indi zemîne hemîn
Beden bir yaŋa gitdi cân bir yaŋa	Fiġânile ṭoldı zemîn ü semâ
Rücûʿ eyledi aṣlına cân u ten	Semâvâta cân u zemîne beden

---

455 Ferîd-i zamân ẕû-fünûn-ı cihân: Ferîd-i cihân ẕû-fünûn-ı zamân İ
460 ḳalġar: ḳalḳar İ
461 ʿaḳl-ı selîm: ḳalb-i selîm İ
467 baḳan: yaḳın İ

Bu aḥvâli görenler oldı ḥazîn	Didi ḥikmetini ḥakîm-i güzîn
Bu cân-bâzı ʿayn-ı eḥibbâ ʿayân	Murâdı ipinde iderdi revân
Yürürdi ip üstinde miskîn kişi	Düşürmezdi anı ilüŋ alḳışı
Olurdı aŋa dostâne naẓar	Duʿâlar iderlerdi nevʿi beşer
Naẓar itmez oldı eḥibbâ aŋa	Düşürdi zemîne ṣabâ-yı belâ
Vücûdı bahârına geldi ḫazân	Tehî oldı hengâmesinden cihân
17a Bunuŋ gibidür cümle ehl-i günâh	Yaḳar rifʿatinden anı bâd-ı âh
Görür ẓulmini nefret eyler ḳulûb	Eḥibbâ gözi aŋa olur ġażûb
Erenler gözi kîmyâdur meger	Ḳamer şems olur eyler ise naẓar
Duʿâsın keser zümre-i aṣfiyâ	Gözetmez anı dîde-i evliyâ
O cân-bâz gibi ayaġı şaşar	Ḳażâsı gelür rifʿatinden düşer
Bu duranuŋ aldanmayın âline	Düşünür düşen kimsenüŋ ḥâline
ʿAdâlet olur şâha ḥablu'l-metîn	Ḳılur anı gird-âb-ı ġamdan emîn

İKİNCİ MAḲÂM ẒULMET-İ ẒÂLİM-İ İS̲M SEBEB-İ Z̲İLLET Ü MÛCİB-İ NEKBET OLUP ʿAḲIBETİ NEDÂMET Ü MELÂMET OLDUĠINI RİVÂYET İDER *

Ḳaçan olsa bir şehre ẓâlim emîr	İder tâliʿ-i şûmı ḫalḳı faḳîr
Zamân-ı ḳıyâmetde ẓâlim olan	Ḳopar yüzi ḳâre mis̲âl-i duḫân
Ḳılıçlar çeker aŋa her dûd-ı âh	Ḳılıçlar vücûdını bî-iştibâh
Yetîmüŋ gözi yaşı deryâ olur	Boġar ẓâlimi itdügini bulur
Gelür ẓulmünüŋ ẓulmeti nâ-gehân	Ḳaraŋu olur gözlerine cihân
Üşer meyyit-i cîfesine kilâb	Olur bâʿis̲-i şükr-i ehl-i s̲evâb
Temâşâ budur kim çıḳar bir civân	Aġalıḳ virürler aŋa nâ-gehân

---

476 dostâne: ʿâşıḳâne İ
479 rifʿatinden: raḳʿından S / anı bâd-ı âh: meger anı âh: İ
480 ẓulmini: ẓâlimi İ
481 eyler ise: eyler aŋa S
482 zümre-i aṣfiyâ: zümre-i evliyâ İ / dîde-i evliyâ: dîde-i aṣfiyâ İ
484 aldanmayın: aldanmaġil İ
* Sebeb-i Z̲illet ü Mûcib-i Nekbet: Z̲illet Mûcib-i Nekbet İ / ider: eyler A

17b Kimi luṭf-ı ṭab'ile 'âḳil çıḳar   Mürüvvet ider ḫalḳa 'âdil çıḳar
Gören anı râżî vü ḫoşnûd olur   Ḳulûb içre memdûḥ u maḥmûd olur
Kimi kibriyâ ile ẓâlim çıḳar   Eser ṣarṣar-ı ḳahrı evler yıḳar
Ġarîb olmamış görmemiş miḥneti   Faḳîr olmamış çekmemiş zaḥmeti
Ġazâ itmemiş cenge varmış degül   Ḳılıcın ḳınından çıḳarmış degül
Ne luṭf-ı kelâm u ne 'ilm ü kemâl   Ne tedbîr-i rûşen ne ḥüsn-i maḳâl
Ḫaracı ḳapusında eyler mezâd   Calasın yigitler yürür nâ-murâd
Gelür bir Yahûdî-ṣıfat nekbeti   Alur ḳuvvet-i mâlla ḫidmeti
Maḳâdîr-i nâsı murâd eylemez   Yarar yoldaşa luṭfla söylemez
Kişiden ki bî-zâr ola yoldaşı   Ayağınuŋ altına gelsün başı
Edânî ider kendüye iltiyâm   İlüŋ puḫtesiyle ḳalur şöyle ḫâm
Ne derd ise çek emrine râżı ol   Cefâsına ṣabr eyle olma melûl
Ḥaẕer ḳıl sözine 'inâd eyleme   Ḫaṭâ söyler ise ḫaṭâ söyleme
Resûl'üŋ ḥadîs̱inde gördüm faḳîr   **Olur ḥırṣ-ı nâsa göre her emîr**
Sözin esle ḳıl ḳullığın ihtimâm   ***Kelâmu'l-mülûk mülûku'l-kelâm***
Mes̱eldür ki nâ-çâr işi şükr olur   Bu şükr ile âdem selâmet bulur
18a Ṣavulmaz belâdur rıżâsınca ol   Bu devr-i zamân muḳteżâsınca ol
Riyâset gelür cümleden yek olur   Mes̱eldür ki begden gelen yeg olur
Sözine eger eyler iseŋ ḫilâf   Ḳılur tîġla kâf-ı cismüŋ şikâf
Seni 'arż idüp ehl-i 'ıṣyân ider   Yıḳar 'arżuŋı ḫâke yeksân ider
Ne lâzım nizâ' u ne ḥâcet cedel   Kitâb-ı Uṣûl ile eyle 'amel

ḤİKÂYET

Gelür bir yire ba'żı sivri siŋek   Varurlar ḥużûr-ı Süleymân'a dek
Dimişler aŋa ey beniyyü'l-emîn   Sikâyetçiyüz ẓulm ider ẓâlimîn
Ża'îf ü naḥîf olmışuz bî-gümân   Bizüm cânımuz ḳılca ḳaldı hemân

---

495 evler yıḳar: olur yıḳar S / oda yaḳar İ
502 altına: altında S
507 ḳullığın: ḳullığı S
508 selâmet bulur: selâmet bilür İ

	Gelür incidür dem-be-dem rûzgâr	İder ḳanda bulsa bizi târ u mâr
	Ecel gibi müşkil belâdur bize	Dirîġâ görinmez ḳażâdur bize
	Olup rûzgâruŋ elinden zebûn	Taʿaddî ile baġrımuz oldı ḫûn
	Elümüzden alur yabana atar	Sürer bir uġurdan öŋine ḳatar
	Buyurmış ki bizden bir âdem aluŋ	Yürüŋ ḫaṣmuŋuzla ber-â-ber gelüŋ
	Bizüm şerʿimüz muḳteżâsı budur	Nebîler velîler rıżâsı budur
	Dimişler kim ey sâye-i Ẕü'l-celâl	Bize rûzgârile gelmek muḥâl
18b	Bizi ol ḳaçan kim burada bulur	Ne daʿvâ başumuz ḳayusı olur
	Şu maġlûba ġâlibden irse ziyân	Şaşar ʿaḳlı gelse ber-â-ber hemân
	O sivri siŋekler gibidür sipâh	Aġalar ki ẓulm eyleye bî-günâh
	Görür ḥâlini rûzgâruŋ ḫarâb	Şikâyetçilikden ider ictinâb
	Ṭalar baḥr-i efkâra ḥâcet diler	Varur bed-duʿâ ḫançerini biler
	Açar başın aġlar mis̱âl-i seḥâb	Döker yaşın eyler bu sözi ḫiṭâb
	İlâhî bilürsin benüm ḥâlimi	Helâk eyle ẓâlim-i âs̱imi
	Aŋa her kim ola muʿîn ü ẓahîr	Ḳarınca gibi eyle ḫʷâr u ḥaḳîr
	Bu maẓlûm-ı maḥkûma ḳıl merḥamet	Anuŋ arḳasın çâh-ı sine ilet
	Olur ʿâḳıbet bu duʿâsı ḳabûl	İder ẓâlime derd-i nekbet ḥulûl
	Yıḳar dest-i ġam anı taḥḳîr ile	Muʿîn ü ẓahîri olanı bile
	Ḳalur yapraġı dökülen lâlevâr	Alur taḫtını tâcını rûzgâr
	Ḫazân yapraġı gibi anı yaḳar	Belâ ṣarṣarı bir çuḳura ṭıḳar
	Olur ḳabri laʿnet ṭaşından cibâl	Yolunur yolından o ḫâr-ı cidâl
	Ṭutalum ki ẓâlim ola gökde mâh	Eridür yoġ eyler anı nâr-ı âh
	Eger ġayretüŋ var ise ʿibret al	Yirinde gerekdür celâl ü cemâl

---

524 Bizi ol ḳaçan kim: Bizi ḳaçan kim ol S
528 bed-duʿâ: pes duʿâ İ
530 bilürsin: bilürsüŋ İ
531 ḫʷâr İ: ḫor S / ḫor A, B
532 maẓlûm-ı maḥkûma: maẓlûma maḥkûma S
533 Olur ʿâḳıbet bu duʿâsı ḳabûl: Olur ʿâḳıbet duʿâsı ḳabûl S
534 taḥḳîrile: taḥḳîrile İ / taḥḳîrle A / olanı: olana İ
535 taḫtını tâcını: tâcını taḫtını İ
537 laʿnet ṭaşından: laʿnet ṭaşında İ / cibâl: ḫayâl B / yolından: yolında İ
538 Eridür: Yaḳar İ
539 celâl ü cemâl: cemâl ü celâl İ, B

19a

ḤİKÂYET

Aġanuŋ biri bir civâna meger	Ṣuçı yoġ iken yüz ʿaṣâ emr ider
Birinüŋ yüzine baḳup ol civân	Aġası yüzine didi nâ-gehân
Ya ʿömren dögülmiş degüldür bu er	Ya yüz ḳaç olur aŋlamaz bî-ḫaber
ʿAḳılsızlıġından dem olur kişi	Hüner ṣanur işler ʿayıblı işi
Düşer ḫalḳuŋ aġzına bâṭıllıġı	Muʿânidliġi zehr-i ḳâtilliġi
Olur merd-i ẓâlim denîden denî	Çoġalur günâhı gibi düşmeni
Ḳażâsı ḳafadâr olur sâyevâr	İder ḳabrinüŋ mârını yâr-ı ġâr

ḤİKÂYET

Müdârâsı yoḳ bir aġaya meger	İşitdüm ki şeyḫüŋ biri pend ider
Söze başlayup eydür ey derdmend	Naṣîḥat kelâmından ol behremend
Kişi kendüyi ilden aʿlâ ṣanur	Tüvânâ vü dânâ vü bînâ ṣanur
Dehri âyinedür bu devr-i semâ	Büyük gösterür kendüyi dâ'imâ
Baḳar aldanursın mis̱âl-i ṣabî	Ötersin derâ-yı kilîsâ gibi
Eyâ bî-ḥayâ evvelâ sen nesin	Şarâb-ı ġurûr ile dîvânesin
Velâyetde mîr-i muẓaffer misin	Kemâl-i şecâʿatde Ḥaydar mısın
19b Ya Cemşîd-i ʿâlem misin Cem misin	Nerîmân mısın Zâl-i Rüstem misin
Nedir bu riyâ ile bu kibriyâ	Amân kâġadı mı virildi saŋa
İdersin Müselmanlıġı bî-ḥużûr	Nigeh çaḳ bu deŋlü ġurûr u sürûr
Ne ḥaddüŋ senüŋ ḥiddetile ġażab	Cidâlile ʿömrüŋ geçer rûz u şeb
Oḳurlar senüŋ ẓulmünüŋ ḳıṣṣasın	Ele bir belâ kendüŋe ġuṣṣasın

---

541 didi: dimiş A
543 ʿAḳılsızlıġından: ʿAḳılsızlıġında İ / işler: eyler İ
546 ḳafadâr: ḳafada İ
548 ol behremend: ol behrmend S / ulu mihrmend İ
549 ṣanur: bilür İ
556 İdersin: İder misin B

Şu desti gibisin sen ey nâ-bekâr   Ṣabâdan yıḳılsa bulur inkisâr
Ṣaḳın bir gün eyler felek ser-nigûn   Zebûnuŋ olana olursın zebûn
Saŋa eylemiş ḫᵛâb-ı ġaflet ġulüv   Uyur ṣanma ʿâlemde ʿayn-ı ʿadüv
ʿAdüvv zelzele gibidür fi'l-mis̱âl   Gelür ḫâne-i cisme andan ḫalel
Birinde yıḳılmaġa âsân ider   Birinde yıḳar ḫâke yeksân ider
Ṣavulmaz ʿadüv cümlesi dâ'imâ   Kemân-ı ḳażâ bir gün eyler ḫaṭâ
Eger ḫalḳı incitmez ise kişi   Selâmet ider anı il alḳışı
Duʿâsını aŋa nigehbân olur   Belâ vü ḳażâsına ḳalḳan olur

ḤİKÂYET

Meger bayḳara ile bir ḳurbaġa   İder ṭavşanuŋ birisine eẕâ
Hücûm eyleyüp çaġırur baġırur   Görür ṭavşan anı bir ine girer
20a Döner ḳavmine ḳurbaġa laf urur   Ḳaçırdum diyü anı söyler yürür
Ḳulaḳ urdı ṭavşan aŋa söyledi   Babaḳ fikrine derdmendüŋ didi
Yuḳaruda ṭavşancıl olmasa eger   Ḥayâtuŋdan aṣlâ ḳomazdum es̱er
Ḳolayidi ẓâlim aġalar işi   Velî ḫavf ider pâdşehden kişi
İṭâʿat aġaya degül şâhadur   Ḳuluŋ iltifâtı o der-gâhadur
Yaḳîn ola bî-dâda zâl-i zevâl   İder zîr-i destindekin pâymâl
Cevâhir-nis̱âr oldı baḥr-i kelâm   Hemân ṭâlib ü râġıb ol ṣubḥ u şâm

---

563 Birinde: Birin S
565 Selâmet ider anı il alḳışı: Selâmet ider anı anuŋ işi İ
568 çaġırur baġırur: çaġırur çaġırur S
569 ḳavmine ḳurbaġa: ḳurbaġa ḳavmine İ / yürür: ṭurur İ
572 Velî ḫavf ider pâdşehden kişi: Velî pâdşehden ḫavf ider kişi İ
574 bî-dâda: bî-dâdın S / destindekin: destindeki A

ḤİKÂYET *

Bir ehl-i baṣîret bir ehl-i naẓar — Baŋa virdi devr-i felekden ḫaber
Didi ey cihân-dîde vü nüktedân — Diyeyin saŋa bir ʿaceb dâstân
Depesindedür bu sipihrüŋ gözi — Ḳaçan ġâlib olur celâlî yüzi
Hem-ân-dem elini uzadur yire — Eli ṭoḳınur nâ-gehân bir ḫara
Ṭutar ḳaldırur tâ ki başdan aşar — Ḫaṭâsın bilür yaŋılur kes düşer
Utanur meleklerden eyler ḥicâb — Gelür kendüye ḫaylice ıżṭırâb
Temâşâ ider riḳḳat ile baḳar — Görür şekl-i âdemde bir ḫar çıḳar
Sipihre ki maʿlûm olur mes'ele — Döner ṣoŋra ḳuyruġın alur ele
20b O ẓulm ehli nâ-dânı çalar yire — Ne Teŋri'ye yarar ne Peyġamber'e
Ḳaḳır âdemi âdem ile urur — Ḳor anı da bir ġayrısın ḫoş görür
Birini daḫî ḳaldurur nâ-gehân — Bu ḥâlile çünkim geçer bir zamân
Anı dâḫi böyle melâmet ider — Ḥaḳından gelür bir siyâset ider
Kime ʿayn-ı rifʿatle itse naẓar — İder âḫir-i kâr zîr ü zeber
Ne ḥâcet bu dünyâ içün ġam yimek — Ne dünyâyı sev ne belâsını çek
Ḳaçan ʿâdile rast gelse eger — Aŋa niçe yıl itmez egri naẓar
Ḳılur ʿizzet ü devletin üstüvâr — İder şevket ü rifʿatin bir ḳarâr
Olupdur benüm her sözüm bir kitâb — Benem reh-nümâ-yı ṭarîḳ-ı ṣevâb
Söz ehl-i kemâledür ey nüktedân — Naṣîḥat olur âlet-i imtiḥân

---

* Bu başlık S nüshasında yoktur.
579 Hem-ân-dem elini uzadur yire: Hem-ân-dem elin uzadur bir yire İ
580 kes düşer: ken düşer S
581 Gelür kendüye ḫaylice ıżṭırâb: Sipihre gelür ḫaylice ıżṭırâb A
582 Temâşâ ider riḳḳat ile baḳar: Temâşâ ile riḳḳat eyler baḳar B
583 Döner soŋra ḳuyruġın alur ele: Döner ḳuyruġın soŋra alur ele S, A ve İ
587 Ḥaḳından gelür: Ḳafesden gelür S
588 âḫir-i kâr: âḫiri kâr İ / kâr-ı âḫir B / zîr ü zeber: zîre zeber S
590 ʿâdile rast: ʿâdil dirâset B
591 ʿizzet ü devletin: ʿizzetin devletin İ

ḤİKÂYET *

Gezer bûstânı meger bir ḥarîf — Vücûdı müşekkel libâsı laṭîf
İki ḳoltuġını ḳovaldur yürür — Ġurûr u sürûrile cânın sürür
Ẓarîfüŋ birisi aŋa söyledi — Melâmet ṭaşına nişân eyledi
Didi derdmendi görince gözi — Ṣaḳın ḳoltuġuŋda olan ḳarpuzı
Düşürürsen ol ḳarpuzı nâ-gehân — Ḥazer ḳıl taṣavvurdan olur żiyân
21a Alur manṣıbuŋ ya'ni dehr-i denî — Ber-â-ber ider iller ile seni
Ġurûr ehli bu resme nâ-dân olur — Yürür muḍḥik-i ehl-i 'irfân olur
Ṣaman çöpüdür ṣanki ehl-i hevâ — Öŋine ḳatar anı bâd-ı belâ
İder kendüye bir bucaḳda mekân — Belürmez vücûdından anuŋ nişân
Eyâ ehl-i derd ü ḥazîn ü melûl — Ne dir aŋladın mı Kitâb-ı Uṣûl

ḤİKÂYET **

Kilâbuŋ biri cevr ider cânına — Baḳar ḳalur âyine dükkânına
Her âyinede 'aksi taṣvîr olur — Hemân kendüyi ḥayret alur ulur
Fiġânlar ider ol seg-i bed-liḳâ — Olur ḳubbe-i âsmân pür-ṣadâ
Ol âyinelerde görinen kilâb — Virür cism-i nâ-pâkine ıżṭırâb
Żarûrî gelür ḫâṭırına keder — Urur anlara ṭoġrı ḥamle ider
Görinen köpekler daḫî rû-be-rû — Bir uġurdan eyler bu kelbe ġulüv
Hemân yoḳ yire bu seg-i masḫara — Temâşâ olur cümle 'âlemlere
Bu ḥâl anı bî-'âr u bî-neng ider — Ṭurur kendü kendü ile ceng ider

---

* Bu başlık S nüshasında yoktur.
601 Öŋine ḳatar: Öŋine ḳata S / bâd-ı belâ: bâd-ı ṣabâ İ
603 derd ü ḥazîn ü melûl: derd-i ḥazîn ü melûl İ
** Bu başlık S nüshasında yoktur.
604 Baḳar ḳalur: Baḳarak gör S
605 ḥayret alur: ġaflet alur B
607 görinen: görinür B
608 anlara ṭoġrı: anlara ṭoġrı A / ellere ṭoġrı İ
609 bu kelbe: o kelbe İ

Ne var ẓâlim olursa kelbe-mis̱âl — İşi oldı ġavġâ vü ceng ü cidâl
Ḫudâ merd-i maẓlûma virür s̱evâb — İder ẓâlimi müsteḥaḳḳ-ı ġaẓâb
21b Olur ẓâlime ẓulmi bâr-ı girân — İle fâ'ide kendüsine ziyân
Görür ẓâlim olan ʿaẕâb-ı elîm — Aŋar laʿnetile Kelâm-ı Ḳadîm
Cefâsı seg-i nefsi iẕlâlidür — Bunuŋ gibinüŋ ḥâli it ḥâlidür
Ṣaḳın ṣanma ẓulm ehli râḥat olur — Cezâsını dünyâda evvel bulur
Şikâyetçiler bir gün eyler hücûm — Belâ yaġdırur başına kâr-ı şûm
Ne ẓâlimliḳ eyle ne derdi çek — Belâdan ḳażâdan ṣaḳınmaḳ gerek

TEMS̱ÎL *

Olur baʿżı ẓâlim ki içmez şarâb — Günâhuŋ kiminden ider ictinâb
Ne beng ü ne çeng ü çeġâne sever — Ḥarâm aḳçaya cânı ammâ iver
Bu nâ-ḳâbil ü câhil ü pür-cefâ — Nenüŋ gibidür bildüreyin saŋa
Köpekler işerken ṭurur baḳınur — Ḳıç ayaġını ḳaldurur ṣaḳınur
Anı bilmez ammâ ki ol bî-ḥicâb — Ser-â-ser necisdür vücûd-ı kilâb
Gerek âftâb u gerek bedr-i tâm — Zevâl başına ẓâlimüŋ ṣubḥ u şâm

ḤİKÂYET **

Gelür Bursa şehrine bir nekbeti — Kefen ṣoymaġ olur anuŋ ʿâdeti
Ölüsi dirisi bu şehrüŋ tamâm — Olur aŋa rencîde-ḫâṭır müdâm
22a Görür bir ḳaç ehl-i baṣîret civân — Evini baṣarlar aṣarlar hemân

---

614 fâ'ide: fâş ider İ
616 seg-i nefsi: seg-i nefsüŋ İ / Bunuŋ gibinüŋ: Bunuŋ gibi B
619 derdi: ẓulmi İ
* Tems̱îl: Ḥikâyet İ / S nüshasında ise başlık hiç yok.
621 cânı ammâ: ammâ cânı B
622 câhil ü pür cefâ / bildüreyin: bildüreyüm İ
623 Ḳıç: Ḳabîḥ S
** Bu başlık S nüshasında yoktur.

Gelür ba'dehû bir kefen şoyıcı   Günâh idici nefsine uyucı
Yıkar zulmile hâne-i dînini   Ölüden alur yoldaşı kînini
Kefen şoymadan ġayri çok iş ider   Olur 'âleme fi'li 'ayn-ı żarar
Yarar meyyitüŋ karnın ödin alur   Gören işiden anı hayrân kalur
İderler fakîr ü emîr ü gedâ   Ezelki kefen şoyıcıya du'â
Açup ellerin dirler ey Zü'l-celâl   Ödümüz alan zâlimüŋ cânın al
Ne hâl ise evvelki zâlim hele   Ödin meyyitüŋ almaz idi bile
Buŋa beŋzer ol kavm-i bî-'akl u hûş   Görür bir sehel zulmi olmaz ḫamûş
Ya ölür ya tebdîl olur hâkimi   Ziyâde bolur şoŋra gey zâlimi
Yirine gelen dâḫi zâlim çıkar   Müselmânlaruŋ evlerini yıkar
Adın dâḫi yâd eyleme yatlunuŋ   Ki bıldır ölendür eyüsi bunuŋ

HİKÂYET *

Bir a'mâ kişi nâzırı mâl olur   İşi mâl-ı şâhîde ihmâl olur
Koşarlar aŋa kâdınuŋ birini   Ki teftîş ide zulm ü taksîrini
Bu kâdı daḫî aŋlamaz ḫayr u şer   İki kulaġı şaġır imiş meger
22b Birisi işitmez biri çaġırur   İşiden kişinüŋ başı aġarur
Ne bilür ne aŋlar ne iz'ân ider   Bu kör nâzıra egri egri bakar
İder kâdı bu nâzırile nizâ'   Oturana turana virür şudâ'
Şadâ-i bülend ile bir ehl-i hâl   Dimiş kâdıya hey ne lâzım cidâl
Nizâ' itmeŋüz imtizâc eyleŋüz   Bu derd-i nihâna 'ilâc eyleŋüz
Kıyâs eylemezler sizi sâ'ire   Yaraşur şaġır kâdı kör nâzıra
Sizüŋ gibi kâdılaruŋ 'âcizi   Hemân 'avk ider şuġlumuzdan bizi

---

630 ḫâne-i dînini: ḫâne-dem dînini B / Öliden alur yoldaşı kînini: Öliden yoldaşı kînini S
632 meyyitüŋ karnın: karnın meyyitüŋ B
633 fakîr ü emîr ü gedâ: emîr ü fakîr ü gedâ İ
637 bolur: olur İ
638 Müselmânlaruŋ: Müselmânlıġuŋ A, B
639 yatlunuŋ: zâlimüŋ İ
* Hikâyet: Hikâyet-i 'Acîbe İ / Bu başlık S nüshasında yoktur. / Bu hikâye A nüshasında bir sonraki hikâye ile yer değiştirmiş.

	Bize ġam degüldür bu ẓulm ü tebâh	Size mertebe virenüŋdür günâh
	Gelür kendü noḳṣânuŋile belâ	Ṭolaşur bulur issini bed-duʿâ

ḤİKÂYET *

	Zamânile Mûsâ ʿaleyhi's-selâm	Meger itdi deryâ kenârın maḳâm
	Ḳovarken biri birini mâhiyân	Birisi ḳaçup geldi açdı dehân
	Kelîm'ile söyleşdi ḫayli kelâm	Didi ey naẓargâh-ı Rabbü'l-enâm
	Ki benden büyükler baŋa ḳaṣd ider	Eger furṣatum bulsa yılmaz yudar
	Faḳîri deŋizde bu ehl-i cidâl	Kenara sürerler meh-i nev-mis̱âl
	Nidâ ḳıldı Mûsâ'ya Rabbü'l-muʿîn	Didi luṭfile ey Nebiyyü'l-emîn
23a	Şikâyet iden mâhi ṣubḥ u mesâ	İder kendüden aṣġarını ġıdâ
	O ġayrısına ẓulm ider bî-günâh	Bulur itdügi ẓulmi bî-iştibâh
	Ṭarîḳında anuŋ ki noḳṣânı var	Gelür itdügi yolına sâyevâr
	Eger sırr-ı taḳdîri bilse kişi	Ḫaṭâ üzre olmazdı her cünbüşi

ḤİKÂYET **

	Zamânile bir ʿâmile bir kişi	Dimiş iltizâm eyledüŋ bu işi
	Eger mâl-ı şâhı iderse ziyân	Olur saŋa zindân içinde mekân
	Ḳılurlar seni gün gibi pâymâl	Gelür orta yirde başuŋa zevâl
	Gezersin güneş gibi zencîr ile	Baḳar hem-demüŋ saŋa taḥḳîr ile
	O ʿâmil ʿacâ'ib şekerler yimiş	Cevâbın virüp bir ḥikâyet dimiş

---

* Bu başlık S nüshasında yoktur. / Bu hikâye A nüshasında bir önceki hikâye ile yer değiştirmiş.
654 ḫayli: vâfir A
655 yılmaz yudar: hemân yudar B
656 Faḳîri deŋizde: Ḥaḳîri deŋizden İ
657 Didi luṭfile ey Nebiyyü'l-emîn: Didi ey naẓargâh-ı Rabbü'l-emîn A
660 sâyevâr: âşkâr A
** Bu başlık S nüshasında yoktur.
665 S nüshasında bu beyit bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
666 S nüshasında bu beyit bir önceki beyitle yer değiştirmiş.

Ki devr-i zamânda bir ehl-i hüner	Varup şâha ḥâlini iʿlâm ider
Kelâma gelür eydür ey pâdşâh	Baŋa ʿayn-i ʿavnuŋla eyle nigâh
Eşigüŋde maḳṣûdum oldur bu dem	Ḥımâra düdük çalmaġı ögredem
Aġır ezgi ile çala çaġıra	Uṣûle uya aġıra baġıra
İşidilmemiş nesne peydâ ola	ʿAcâ'ib ġarâ'ib temâşâ ola
23b Baŋa üç yıl ammâ ki mühlet gerek	Düdük çalmaġı ögrene tâ eşek
Daḫî elli biŋ aḳçalıḳ ḫarcı var	Eger pâdşâhum iderse nis̱âr
Çıḳarmışdı bu kişi fenninde âd	Gelürdi işidenlere iʿtimâd
Sözin diŋleyüp pâdşâh-ı cihân	Virürelli biŋ aḳça aŋa hemân
Alur elli biŋ aḳçayı bî-taʿab	Evine gider ʿayş ider rûz u şeb
Bu al ile bu ḥîle ile laṭîf	Çalar paraya pâdşâhı ḥarîf
Varur ney-zenüŋ biri eydür aŋa	Eyâ bî-ḥayâ vü eyâ bî-nevâ
Düdük çalmaġı ögrenür mi ḥımâr	Neden eyledüŋ bu işi iḫtiyâr
Bu işe velî olduŋ üç yıl emân	Seni öldürürler çıḳarsaŋ yalan
Su'âl eyleyen şaḫṣa ḳıldı ḫiṭâb	Bu şirîn laṭîfeyle virdi cevâb
Didi üç yıla dek uzaḳdur zamân	Ya ben ölürin ya eşek ey civân
Ya şâh-ı cihâna irişür memât	Arada be-her-ḥâl olur bir necât
Görüŋ ʿâmil olanlaruŋ ḥâlini	Bu âlile yir pâdşâh mâlini
Eger âmilüŋ ẓulmi taḳrîr ola	Niçe ḥaşr ola bulmıya intihâ

ḤİKÂYET *

Zamânında Ḥaccâc-ı Ẓâlim meger	Eline bir âyine alur baḳar

---

667 Varup: Varur A, İ
669 Eşigüŋde: İşbu günde B
677 laṭîf: ḥarîf A / ḥarîf: laṭîf A / ẓarîf B / pâdşâhı: ya şâhı S
678 ney-zenüŋ: tâzenüŋ İ
679 iḫtiyâr: iḫyâr S
680 olduŋ: itdüŋ S / öldürürler: öldürür S
682 üç yıla dek: üç yıldan İ
683 olur bir necât: olırın necât A
684 yir: bir B, İ
* S nüshasında bu başlık yoktur.
686 Ḥaccâc-ı Ẓâlim: bir mîr-i ẓâlim A, İ

24a	Muṣâḥiblerine hemân eydür ol	Yüzüm gördüm oldum ziyâde melûl
	Benüm ṣûret-i ziştüm olmış ‘aceb	Cihân yüzlerinden uṣandurdı hep
	Ẓarîfüŋ biri ḳalḳar eyler ḫiṭâb	Aŋa eydür ey Ḥażret-i kâm-yâb
	Cemâlüŋi bir kez görince hemân	Ḳasâvet seni eyledi nâ-tüvân
	Ya her günde biŋ kez gören neylesün	Bu derd-i nihânı kime söylesün
	O maẓlûma Ḥaccâc-ı ehl-i ġażab	Yıḳıl git diyü ḳovdı itdi ta‘ab
	Cihân gibi mekkâr u ġaddâr idi	Evinüŋ iki ḳapusı var idi
	Birinüŋ adı dilde bâb-ı ḥayât	Birinüŋ daḫî ismi bâb-ı memât
	Kime kim ġażab eylese nâ-gehân	Sürerlerdi bâb-ı memâta hemân
	Bu derde devâ itdi ol mübtelâ	Didi ey sezâvâr-ı hışm-ı Ḫudâ
	Buyur ḳangısından çıḳayın faḳîr	Beni eyledüŋ ḫalḳ içinde ḥaḳîr
	Didi ol bu bâb-ı necâta revân	Ḫalâs oldı ol derdmend-i cihân
	Giderken dönüp güldi itdi nidâ	Didi aŋa ey sürûr-ı reh-nümâ
	Neden oldı ‘ayn-ı ‘inâyet baŋa	Neden oldı bu deŋlü şefḳat baŋa
	Baŋa ḳılmış iken ziyâde ġażab	Ḫalâṣ olduğuma ne oldı sebeb
	Eyitdi buyurdı Resûl-i Ḫudâ	***Kişi kim işini danışsa saŋa***
24b	***Senüŋ cânuŋa ne ṣaŋursaŋ müdâm***	***O mefhûm ile eyle fetḥ-i kelâm***
	Selâmet yaḳasın ḫayâl eyledüŋ	Danışduŋ baŋa mekr ü âl eyledüŋ
	Resûlüŋ ḥadîs̱iyle itdüm ‘amel	Seni luṭf u iḥsâna gördüm maḥal
	Velî ba‘żılar ẓulme mâ'il olur	Diseŋ kâr-ı ma‘ḳûlı ḳâ'il olur

---

690 Ḳasâvet seni eyledi nâ-tüvân: Ḳasâvet eyledi seni eyledi nâ-tüvân A
691 derd-i nihânı: derdi nihânı İ
692 Ḥaccâc-ı ehl-i ġażab: ol mîr-i ehl-i ġażab A, İ
696 hışm-ı Ḫudâ: çeşm-i Ḫudâ S
698 ol bu bâb-ı necâta revân: ol bâb-ı necâta revân B
699 dönüp güldi: dutup güldi S / gülüp döndi İ
700 baŋa: saŋa S
702 Kişi kim işini: Kişi işini İ
703 Senüŋ cânuŋa: Ne cânuŋa B
704 ḫayâl eyledüŋ: ḫalâṣ eyledüŋ İ / mekr ü âl eyledüŋ: kâr kimi her ideŋ İ
706 Diseŋ kâr-ı ma‘ḳûlı ḳâ'il olur: Dişüŋ kâr-ı ma‘ḳûlı ḳâbil olur B

ÜÇÜNCİ MAḲÂM FEŻÂ-YI ʿUZLET DÂFİʿ-İ BELÂ-YI KES̱RET Ü MÂNİʿ-İ ḪAṬÂ-YI ṬÂʿAT OLUP MÛRİS̱Ü'S̱-ṢALÂḤ U BÂʿİS̱Ü'L-FELÂḤ OLDUĠIN RİVÂYET EYLER *

Şu âdem ki tenhâ-nişîn olmıya   Elif gibi bâlâ-nişîn olmıya
Şu kim iʿtikâfa gire hem-çü kâf   Olur gün gibi göŋli mirʾatı ṣâf
Anuŋ ʿaynı kim il ṭaʿâmındadur   Vücûdı bahâyim maḳâmındadur
Anuŋçün münevver olur çeşm-i ter   Ki ḫalvet serâyından itmez güẕer
Gözüŋ gibi bir kûşede ḳıl ḥużûr   Seni ʿayn-ı nûr ide tâ kim Ġafûr
İden kimseler kes̱rete intiḳâl   Olur yoḳ ḥesâbında noḳṭa-mis̱âl
Saḳın ḥalḳa-i beẕm-i ehl-i hevâ   Olur maʿnada ṭavḳ-ı laʿnet saŋa
Çıḳup bir kenâra meh-i nev gibi   Kemâl âftâbınuŋ ol ṭâlibi
Şu kim mâniʿ i ḥüsn-i aʿmâl ola   Cevâb u ḫiṭâbı ḫaṭâdur ḫaṭâ
Olanlar naẓargâh-ı ʿayn-ı ʿavâm   Kemâle irişmez ḳalur şöyle ḫâm
ʿAvâm oldı maʿnâ yüzine ḥicâb   Güneş pertevine nitekim seḥâb
25a Bu sevdâ-yı ṣadrile ṣaff-ı niʿâl   Gelür ehl-i ḥâle müzaḫref ḫayâl
Bulınmaz erâẕilde ḫulḳ-ı kerîm   Olur ṣoḥbeti bir ʿaẕâb-ı elîm
Erâẕil-nişîn ü erâẕil-perest   ʿİnân-ı saʿâdet nekîr ü be-dest
Erâẕil-nişîn olmaġı terk iden   Ḫalâṣ oldı taʿzîr-i aẕîneden
Belâdur ulu kimseler ṣoḥbeti   Saŋa ḳayd olur ḥürmeti ʿizzeti
İlüŋ iʿtibârî yükini bıraḳ   Bu kes̱retden ol Kaʿbe gibi ıraḳ
Fedâ olsun ol Şâh'a cân u tenüŋ   Müberrâ ola ḫiẕmetüŋden senüŋ
Eger ḳâdiriseŋ ola gör hemân   Muʿammâ gibi beyt içinde nihân
Gider ḳayd-ı eşḫâṣı diŋle beni   Ne sen kimseyi bil ne kimse seni

---

* Kes̱ret ü Mâniʿ-i: Kes̱ret Mâniʿ-i A / olup: olan İ / Mûris̱ü'ṣ-ṣalâḥ u Bâʿis̱ü'l-felâḥ: Mûris̱ü'ṣ-ṣalâḥ Bâʿis̱ü'l-felâḥ A / Mûris̱-i Ṣalâḥ u Bâʿis̱-i Felâḥ / Rivâyet Eyler: Bildürür B / İżâḥ İder İ / Bu başlık S nüshasında yoktur.

713 Bu beyit S nüshasında yoktur.

715 ḫaṭâdur ḫaṭâ: ḫaṭâdur aŋa İ

718 ṣadrile ṣaff-ı niʿâl: ṣadriledür Ḥaḳ teʿâl B

720 Bu beyit A, B ve İ nüshalarında yoktur.

724 ḫiẕmetüŋden: ḥürmetüŋden A, İ

726 kimseyi bil: kimseyi bile S

Delü olma ḳayd-ı cihândan kesil   *Tecevvâʿ terânî tecerred taṣıl*

Revâdur ʿazîz olsa rûḥ-ı revân   Çıḳup ʿayn-ı aʿyâna olmaz ʿayân

Olayın dirisen elemden emîn   ʿAyân olma gizlen görinme hemîn

Görinme misâl-i dehân-ı nigâr   Ṣaḳın yüze gelme çü hatt-ı gubâr

Bu deryâ-yı fânîde mânend-i has   Sakın yüze gelmege itme heves

Şu ṣûfî ki bâzârı seyrân ider   Hemân kendüyi ṣatmağ içün gider

Velîdür dimekden saŋa ḫâṣ u ʿâm   Delidür dimek dâḫi yegdür müdâm

Seni medḥ iden ṣanki bâd-ı belâ   Riyâŋ âteşin arturur dâ'imâ

25b Baḳup ḳalma dîvâne eyler seni   Bu naḳş-ı zemîn ü zamân-ı denî

O kim ʿayn-ı ʿaḳlıyla bînâ olur   Hümâ gibi illerden aʿlâ olur

Otur Ḳâf-ı vaḥdetde ʿanḳâ-misâl   Bu ğavğâ-yı keṣretden it irtiḥâl

Ne lâzım nizâʿ u ne ḥâcet cedel   Kitâb-ı Uṣûl ile eyle ʿamel

ḤİKÂYET *

Hümâ ḳuşına cümle ḳuşlar meger   Dimişler ki ey mürğ-i ʿâlî-naẓar

Degül midür ebnâ- i cinsüŋ ṭuyûr   Firâḳuŋ ider cümlesin bî-ḥuẑûr

Muʿayyen degüldür mekânuŋ senüŋ   Bulutlardadur âşyânuŋ senüŋ

Yirüŋ gökdedür mürğ-i ẕî-bâlsın   Neden cümleden fâriğü'l-bâlsın

Gidüp ara yirden seḥâb-ı ḥicâb   Ṣadâ-yı bülend ile virmiş cevâb

Dimiş ehl-i dünyâdan olan ıraḳ   Ḳılur mülk-i bâlâda dâ'im ṭuraḳ

Denî kimseler iḫtilâṭın kesen   İder cân gibi yüce yirde vaṭan

Yirüŋüz sizüŋ olmasa mezbele   Getirmezsüŋüz bir zevâde ile

Ḥayıflar ḥayıflar ki câhilsüŋüz   Ḫaṭâ ile her dûna mâ'lisüŋüz

---

731 Sakın yüze gelmege itme heves: Yüze gülmege sakın itme heves A, İ / Bu beyit B nüshasında yoktur.
732 gider: güẕer B, İ
735 zemîn ü zamân-ı denî: zemîn ü zamâna seni B / zamân u zemîn-i denî İ
737 Otur: Olur B / Olup İ
738 Bu beyit S nüshasında yoktur.
* Bu başlık S nüshasında yoktur.
746 sizüŋ olmasa: olmasa sizüŋ B / Getürmezsüŋüz: Getirmez sizüŋ B
747 Ḥayıflar ḥayıflar ki: Ṣayıklar ṣayıklar ki İ / Ḫaṭâ ile: Ḫaṭâ bile B

Bozar ḫilḳati rengini âb-ı ter — Yolı uġrasa mühmelâta eger

Nedür bu tevaḳḳuʿ nedür bu niyâz — Mes̱eldür ki aç ḳalmaz açıḳ boġaz

Riyâ ehli ṣûfî gibi dâ'imâ — İlüŋ dânesini idersüz gıdâ

26a Mezîd olsun ol ṭâ'ife ẕilleti — Süver aŋlamaz mâniʿ-i rifʿati

ḤİKÂYET *

Dilâ Kaʿbetu'llâh u Beytü'l-ḥarâm — Olur ehl-i İslâm'a dârü's-selâm

İŋen yaġmaz emṭâr-ı mülk-i Ḥicâz — Anuŋ yaġmurı eşk-i ehl-i niyâz

Anuŋ raʿdı âh-ı ġarîbü'l-bilâd — Anuŋ ebr-i bârânı ʿayn-ı ʿibâd

Ne aḳar ṣuyı var ne bir sebzezâr — Ne serv-i sehî ne dıraḫt-ı çenâr

Ne baġ olur anda ne ezhâr olur — Çiçek olmaz ol yirde envâr olur

Anuŋ servi ancaḳ ḥaremde menâr — Mü'eẕẕinleri ʿandelîb-i hezâr

Eger bir giyâh itse ʿarż-ı cemâl — Ṣararur o günlerde hem-çün hilâl

İki bû gelür ʿömri gâyet bolur — Meh-i nev gibi ṭolanur ġayb olur

ʿAcebdür ki ḳırḳ elli günlük ṭarîḳ — Beriyyedür eṭrâfı hem ey refîḳ

Ḫudâ cânibinden dimekdür saŋa — Fenâ yollarından revân ol baŋa

Ḥaẕer ḳıl ki esbâb-ı ẕevḳ ü ḥużûr — Ṭarîḳ-ı Ḫudâ'dan ider ḫalḳı dûr

Bu gülzâr u ârâyiş ü sebze-vât — Oyalar seni eyleme iltifât

ʿİbâdet yiri oldı ʿuzlet yiri — Ne ʿuzlet yiri belki vaḥdet yiri

Ne yirden ẓuhûr itse nefse eẕâ — Aŋa ṭâlib ü râġıb ol dâ'imâ

---

749 nedür bu niyâz: nedür buyu niyâz B / Bu beyit İ nüshasında bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
750 idersüz: idersin İ / Bu beyit İ nüshasında bir önceki beyitle yer değiştirmiş.
751 ol ṭâ'ife: ol ẓâlime İ / Süver aŋlamaz mâniʿ-i rifʿati: Söz aŋlamaz mâniʿ ü rifʿati B
* Bu başlık S nüshasında yoktur.
753 yaġmaz: yaḳmaz İ
756 envâr: enhâr İ
757 menâr: niyâz B
758 hem-çün: hem-çü S
759 ṭolanur: ṭolanup S
760 hem: hep İ

26b Celâlüŋ ṣoŋında cemâli olur — Belânuŋ tamâmında bâlî olur
Sülûk ehli aŋlar bu ḥâli tamâm — Göremez bu envârı ʿayn-ı ʿavâm

ḤİKÂYET

Ḳaçan girse ḥammâma Mollâ-i Rûm — Ṣafâlar sürerdi o kân-ı ʿulûm
Meger bir gün ol ʿâlimüŋ devleti — Çoġ eglendi ḥammâm içinde ḳatı
Teni derledi ebr-i raḥmet gibi — Ṭalazlandı deryâ-yı ḥikmet gibi
Düḫûl itdi cân gibi bir ḫalvete — Münâcâtın arturdı ol Ḥażret'e
Eḥibbâ evine alup gitdiler — Bunuŋ ḥikmetini su'âl itdiler
Didi anlara ol ser-i evliyâ — Bu ḥammâmuŋ içinde vardur fenâ
Ḳalur ṭaşrada hem-demüŋ maḥremüŋ — Fenâsı ziyâde olur âdemüŋ
Ecel gibi ḥammâm-ı ḥayret-nümâ — Ṣoyar ḫalḳı ʿüryân ider dâ'imâ
Sülûk ehline bir ḥarâret gelür — Bu efkâr ile vecd ü ḥâlet gelür
Giyilmez bu ḫalvetde tâc u ḳabâ — Ber-â-ber olur bunda şâh u gedâ
Maḳâm-ı fenâ oldı bu câme-kân — Ḳıyâmet güninden olupdur nişân
Kişiden libâs-ı riyâset gider — Bu esbâb-ı ʿörf ü iżâfet gider
Olur cümle-i mâ-melekden berî — Bunuŋ gibi olmaz ʿibâdet yiri
27a Ḳalur bir futa bir baḳır ṭas ile — O dâḫi ilüŋdür getürmez bile
Ḥarâret vücûdında eyler mekân — Olur mâniʿ-i fikr-i ḳayd-ı cihân
Bu âyine-i ʿibrete nâẓır ol — Erenler gibi vaḳtüŋe ḥâżır ol
Serâ-perde-i ʿuzlete ol yaḳîn — Naẓargâh-ı Ḥaḳḳ oldı ʿuzlet-nişîn
Ne yirden ki ola tecellî saŋa — Yaḳîn ol ḳarîn ol mekîn ol aŋa
Meşâyiḫ o ḥammâma olur mis̱âl — Yunur pâk olur varsa ehl-i ḍalâl

---

766 Celâlüŋ: Cemâlüŋ S
768 Molla-i Rûm: Monla-i Rûm İ
771 Düḫûl itdi cân gibi bir ḫalvete: Düḫûl eyledi cân gibi ḫalvete İ
774 hem-demüŋ: hem-düŋ S
775 ḥayret-nümâ: ʿibret-nümâ İ / ʿüryân: ziyân S
779 libâs-ı riyâset: libâsı riyâset S, İ / esbâb-ı ʿörf ü iżâfet: esbâb u ʿörf ü iżâfet İ

Hüner budur ey pehlevân-ı cihân	ʿAyıblu işi terk idesin hemân
Nigehbân ola ʿayn-ı ṭâʿat saŋa	ʿİbâdet seni ide şâh-ı beḳâ

ḤİKÂYET

Zamânile bir pîr-i ehl-i yaḳîn	Ḳoyup kes̱reti oldı vaḥdet-nişîn
Olup yoḳ ḥisâbında noḳta-mis̱âl	Çekildi kenâra çü rây-ı hilâl
Ḫuşûʿ ile mânend-i ʿayn-ı rükûʿ	ʿUbûdiyyet-i Ḥaḳḳ'a ḳıldı şürûʿ
Didi bir ʿazîz aŋa ey şehryâr	Neden eyledüŋ ʿuzleti iḫtiyâr
Bu ḫalḳ iḫtilâṭına muʿtâd idüŋ	Ṣafâlar sürüp ġamdan âzâd idüŋ
Vücûduŋ dü-tâ oldı niteki dâl	ʿİbâdetde dâḫi gerek iʿtidâl
Ezel yoġidi sende hiç iḥtiyâç	Ṭurursın yabanlarda muḥtâc u aç
27b Sürisinden ayrılsa ḳoyun eger	İzinden bulur anı yir ḳurdı yir
Didi ol su'âl eyleyen âdeme	Ḥaḳîḳatde şükr eylerin bu deme
Güzel meyveler sükkere mülebbes	Beşer iḫtilâṭından olur neces
Ġıdâ itseler ṣâliḥa ṭâliḥa	Olur ʿanber ü misk bed-râyiḥa
Gerekmez baŋa imtizâc-ı beşer	Ki ṣoŋındaki şerden âdem şaşar
Tefekkür iden ʿâlem ü ḥaddini	Keser kes̱ret-i nâsdan nisbeti
Bu tems̱îl eyler delîl ü ẓahîr	Gider ârzûyı ḳalîl ü kes̱îr

---

788 ʿİbâdet: ʿAyâ dest B
789 oldı: ol S
790 Olup: Olur S, A / çü rây-ı hilâl: civâr-ı hilâl B
796 bulur: azar B
797 eylerin: eyledüm İ
798 Güzel: Gözüŋ B / iḫtilâtından: iḫtilâtında İ
799 ʿanber ü misk: ʿamber ü meşk B
800 âdem şaşar: âdem ḳaçar İ
802 tems̱îl: tems̱îli A, B

ḤİKÂYET *

Geçenlerde bir niçe ehl-i yaḳîn	Varup oldılar bir mekâna mekîn
Gelür anlara bir ẓarîf-i cihân	Görür anı ḳalḳar gider bir civân
Biri iltiyâm ile eydür aŋa	Bu rind-i muṣâḥibden itme ibâ
Münâsib degül iḥtirâz eylemek	Bunuŋ gibiye ṭâlib olmaḳ gerek
Naṣîḥat rumûzını fâş eylemiş	Sözini yirinde düşürmiş dimiş
Çoġaldur kişi âşnâsın velî	Zamânında ṣavmaġa varmaz eli
Ḳaçan gelse bir âşnâ-yı cedîd	Ya ġâyet eyüdür ya ġâyet pelîd
Bunuŋ iftirâḳı belâ-yı ʿaẓîm	Aŋuŋ iḫtilâṭı ʿaẕâb-ı elîm
28a Ferâġat mekânında olan mekîn	Olur ġayriler zaḥmetinden emîn
Muḥaṣṣıl bu kes̱retde yoḳdur ḥużûr	Zevâyâ-yı vaḥdetde çoḳdur sürûr
Baŋa âşnâ çoḳluġından ne var	Biŋinden birin eyle var iḫtiyâr
Yüri ʿayn-ı ʿaḳlile eyle naẓar	Żarardan ṣaḳın **el-ḥaẕerü'l-ḥaẕer**

ḤİKÂYET **

Meger ṣûfinüŋ biri ʿuzlet ider	Ḳoyup kes̱ret-i ḫalḳı vaḥdet ider
Ẕelîl ü ḥaḳîr ü bürehne faḳîr	Oturmaġa bulmazdı köhne ḥaṣır
Girür bir bucaġa oturur ḳalur	Sever ṭâʿat-i Ḥaḳḳ'ı lez̠z̠et alur
Ayaġında başmaġı yoḳ seyr ide	Giyecek bulamaz ki ḳalḳa gide
Żarûrî olur ṣûfiye ḫalveti	Ṣafâ ile artar ʿubûdiyyeti
Velî olmaġa faḳrı oldı delîl	İrişdi aŋa luṭf-ı Rabbü'l-celîl

---

* Bu başlık S nüshasında yoktur.
804 gider: güẕer S
807 rumûzını: rumûzın S
808 eli: dili A, B
811 zaḥmetinden: ṣoḥbetinden B
812 Zevâyâ-yı vaḥdetde çoḳdur sürûr: Zevâyâ-yı vaḥdetde yoḳdur sürûr B / Zevâyâ-yı vaḥdetdedür hep sürûr İ
813 Biŋinden: Biŋinde B / eyle var: eyleye İ
** Bu başlık S nüshasında yoktur.
817 Girür bir bucaġa: Girür bucaġa S
819 artar: eyler İ
820 luṭf-ı Rabbü'l-celîl: luṭf-ı Rabb-i Celîl B, İ

Varup gelmez oldı eḥibbâsına   Ṣalâḥiyyetüŋ ṭaldı deryâsına
Mey-i nâb gibi idüp iltiyâm   Ayağına varmazdı ḫalḳuŋ müdâm
Cihân ḫalḳı oldı bunuŋ ṭâlibi   Aḳışdı ʿavâm aŋa deryâ gibi
Ne deŋlü ki dünyâdan itdi ibâ   Aḳup geldi ṣu gibi dünyâ aŋa
Ṭolardı evi mâl-ı inʿâm ile   Ṭoyardı gelen niʿmet-i ʿâm ile
28b Aŋa geldi bir müflis ü mendebûr   Didi faḳrile itmez oldum ḥużûr
Baŋa bir yol ögret ki Ḥaḳḳ ḥażreti   Ṭuyınca vire mâlile niʿmeti
Didi kim ki dünyâyı itmez ṭaleb   Ḳovar anı dünyâ daḫî rûz u şeb
Bu dünyâya her kim ḳılur iʿtibâr   İder gördügi yirde dünyâ firâr
O maḥcûba beŋzer ki dünyâ-yı dûn   İder ʿâşıḳın şîvesiyle zebûn
Yirüŋde ḳarâr eyle var Kaʿbevâr   Gele tâ ki saŋa ṣıġâr u kibâr
İşidür bu sözi o müflis kişi   Hemân ḫalvete girmek olur işi
Ḫiṭâb itseler ḫalḳa virmez cevâb   ʿAvâma açılmaz mis̱âl-i kitâb
Çeker ġayriden iḥtiyâcî elin   Keser zühdile ʿâdet-i mühmelin
Muḥibbi olup virseler mâl aŋa   Ḳabûl eylemez eyler ihmâl aŋa
Bu derdi çeker bir yıla dek tamâm   İşidür üşer başına ḫâṣ u ʿâm
Biri dir ki bu evliyâ pey-revî   Kelâm eylemez kimseye dünyevî
Ḥaḳîḳatde bir gerçek erdür bu er   Yiridür bize itse ʿâlî naẓar
Biri dâḫi dir kim bu ehl-i ṣıyâm   Yimez niçe yıldur ki gündüz ṭaʿâm
Bu ḥâliyle anı düşirür dile   Mes̱eldür bahâne gerekdür ile
Evine aḳar şu gibi sîm ü zer   Nefâ'is maḳûlesine kim baḳar
29a Miḥek gibi ʿâlemde ḳalbi ḳara   Sürer vuṣlat-ı sîm ü zerden ṣafâ

---

824 dünyâ: deryâ B
825 mâl-ı inʿâm ile: mâl-ı dünyâyla S / niʿmet-i ʿâm ile: niʿmet-i bâyla S
826 itmez oldum: itmez oldı İ
828 kim ki dünyâyı: kim dünyâyı A / itmez taleb: eyler taleb İ
829 firâr: ḳarâr İ
830 şîvesiyle: şîve ile İ
831 Kaʿbevâr: Kaʿbedâr B
835 Muḥibbi olup: Muḥibbi olur B
837 evliyâ pey-revî: evliyâ-yı revî B / kimseye dünyevî: kimseye ol dünyevî B
839 dir kim: dir ki B / niçe yıldur ki: niçe gündür ki A
841 Nefâ'is maḳûlesine: Nefâ'is maʿḳûlesine B
842 vuṣlat-ı sîm ü zerden: vuṣlat-ı sîm ü zerde İ

Kimüŋ keffesinde ola genc ü mâl	Olur yumruġ altında mîzân-mis̱âl
Ġanînüŋ olur derdi ġâyet ʿasîr	Muḥibbi ḳalîl ü ʿadûsı kes̱îr
Fakîrüŋ eḥibbâsı bisyâr olur	Ḳafadârı Settâr u Ġaffâr olur
Faḳîre olur faḳrı ẕevḳ u sürûr	Ġanîye ġınâsı müzîl-i ḥuẓûr
Ġanînüŋ öz oġlı olur düşmeni	Ayur mâl u mîrâs̱a cân u teni
Ne umarsın andan ki şâh u gedâ	ʿAdâvet ide anuŋ içün saŋa
Ḳamu genc ü mâl issi mâtemdedür	Gemisi yoġ olmış gibi ġamdadur
Ayâ ehl-i dünyâ yazıḳlar saŋa	Seni mâl ider pâsbân-ı belâ
Saŋa dil dili oldı gevher-nis̱âr	Yüri rây-ı tedbîr ile fikre var

ḤİKÂYET *

ʿAzîzüŋ biri bir ʿazîze varur	Elini öper aġlayup yalvarur
Aŋa eydür ey merd-i maḳbûl-ı Ḥaḳḳ	Saŋa bir sözüm var ṭutarsaŋ ḳulaḳ
Ol âdem ki merdûd u merḥûm olur	Bilinmez ḳıyâmetde maʿlûm olur
Bu dünyâda olmaz mı ey nüktedân	O merdûd u maḳbûl olana nişân
N'olaydı olaydı ʿalâmetleri	Bileydi erenler bu ḥâletleri
29b Ḥadîs̱-i Resûl ile virdi cevâb	ʿAlâmetlerüŋ bildi ḳıldı ḫiṭâb
Didi ol ki dergâhdan ola dûr	Olur ʿaybını söyleseŋ bî-ḥuẓûr
ʿAẕâba sezâvâr olan mübteẕel	Ḳaçan ḥaḳ söz işitse eyler cedel
Aŋa gizlü ʿaybın aŋarsaŋ eger	Saŋa incinür ḳatlüŋe ḳaṣd ider
Kişi kim günâha ola mürtekib	Aŋa hep hevâ ehli olur muḥib

---

843 Kimüŋ keffesinde ola genc ü mâl: Keffesinde kimüŋ ki ola genc ü mâl B / Elinde kimüŋ ola gencile mâl İ / Bu beyit S nüshasında yoktur.
844 olur derdi: göŋli olur S
847 Ayur: Atup S / cân u teni: ḫân u teni S / Bu beyit İ nüshasında bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
848 Bu beyit İ nüshasında bir önceki beyitle yer değiştirmiş.
849 yoġ olmış gibi: boġulmış gibi A / boġulmış kimi B, İ
851 rây-ı tedbîr ile: rây u tedbîr ile İ / anı tedbîr ile B
* Bu başlık S nüshasında yoktur.
855 olana: ola İ
857 bildi ḳıldı: ḳıldı bildi İ
858 ola dûr: dûr ola İ

O merdûd olana ʿalâmet budur ʿİkâbına nevʿan işâret budur

Şu kim ola makbûl-ı Hakk ʿâkıbet Girer gönŋline haşyet-i âhiret

Nasîhat sözi her nedenŋlü ki var Olur gûşına güher-i şâhvâr

Elinden ki sâdır ola bir hatâ Sevinür kaçan mâniʿ olsan aŋa

Günâh işledükçe peşîmân olur Hatâsına giryân u nâlân olur

Salâh ehlini görse râğıb olur Eyü kişilerle musâhib olur

Kişide bu hoş ʿâdet ü bu nişân Yiter bâʿis-i rahmet-i müsteʿân

Aŋa kim ola rây-ı rahmet nasîb Olur cânına bu nasîhat nasîb

DÖRDİNCİ MAKÂM ʿALÂMET-İ VELÂYET-İ İNSÂN ʿAYN-I ʿAVÂMÎDEN NİHÂN OLUP KÛH-I GİRÂN GİBİ KADEMİN DÂMÂN-I ʿUZLETE İLETDÜKLERİDÜR *

Velî olan insana budur nişân Tevâzuʿla kaddini eyler kemân

30a Olur Kaʿbe mânendi sâbit-kadem Görinür aŋa kayd-ı ʿâlem elem

Kızardup yüzini misâl-i şarap İl ayağına varmaz eyler hicâb

Aŋun mâline kim karışur harâm Taʿâmın yimez nefret eyler müdâm

İletseŋ eger şüphelü mâl aŋa Alur gözle bakmaz eyler ibâ

Velîler olur sanki bahr-i celâl Atar taşra ol malı cîfe-misâl

Velî mâl-ı dünyâ ile nâşidür Hemân akçesi gözleri yaşıdur

Tuyurmaz selâhiyyetin ʿâleme Gücenmez yanından geçen âdeme

Olur bahr-i tâʿatda şânı ʿazîm Sadef çehresi kendü dürr-i yetîm

864 güher-i şâhvâr: bir dür-i şâhvâr A
866 Günâh işledükçe: Günâh aŋladukça S
867 Eyü kişilerle: Eyü kimselerle A
869 ola: olur İ
* Nihân Olup Kûh-ı Girân Gibi: Olurup Kerh-i Girân Gibi B / Olan Kûh-ı Girân Gibi İ / İletdükleridür: Çekdügin Bildürür B / Çekdüklerin Beyân İder ki İ / Bu başlık S nüshasında yoktur.
871 Bu beyit S nüshasında yoktur.
873 harâm: merâm B
874 Alur: Olur S
875 Atar taşra ol malı cîfe-misâl: Atar taşra malı o cîfe-misâl İ
876 mâl-ı dünyâ ile: mâl-ı dünyâyla S
878 bahr-i tâʿatda: bahr-i tâkatda S

Velâyetden anda ki ola eser   Dögen âdemüŋ ellerini öper
Başında olur tâcı ber-derd-i ser   İder ṣûfılıḳ ṣûretinden ḥaẕer
Şu kim ehl-i dünyâ eline baḳar   Nuḳûd-ı velâyet elinden çıḳar
Denânîr-i dünyâyı almaz velî   Açılmaz ümîd ü recâsı eli
Olur yaḫşi altun gözine ʿayân   Nuḥûset nücûmıyla itmez ḳırân
Müsâvîdür ol kimse ḥayvânile   Seve ehl-i dünyâyı biŋ cânile
Der-i ehl-i dünyâya baṣma ayaḳ   Ṣaḳın olma maḳbûl-i merdûd-ı Ḥaḳḳ
Virür ehl-i dünyâya ḫalḳ ıżṭırâb   Üşer cîfeye ṣanki ḫayl-i ʿaẕâb
Velîler ider nefs-i dûnın zebûn   Ziyâde olur anda ṣabr u sükûn
30b Ṭoyurmaz ḳaçan kim ola ḳarnı aç   Mizâcına eyler ḳanâʿatʿilâc
Ḳaçar gizlenür ṣanki âb-ı ḥayât   Cihân ḫalḳına eylemez iltifât
Aŋun ḫavf-ı Ḥaḳḳ ile âhı ʿayân   Olur ḳadri eyvânına nerdbân
Dimâġında derd-i cünûnı gider   Keser mâ-sivâ ḳaydını terk ider
Aŋa bâb-ı mîrân-ı ʿâlî-cenâb   Çeker şâh-ı maʿnâ yüzine niḳâb
Mürâ'îdür anlar ki ḳalḳar gider   Ekâbir ḳapusını miḥrâb ider
Zihî ṣûret uġrusı ehl-i riyâ   Yaban ġurbeti bî-ḥayâ bî-nevâ
Ḳoya Ḥaḳḳ ḳapusındaġı ṭâʿati   Ekâbir ṭapusı ola ʿâdeti
Şu kim pendüŋe eylemez iḳtidâ   Çekişme ṭalaşma ulaşma aŋa
Ne lâzım nizâʿ u ne ḥâcet cedel   Kitâb-ı Uṣûl ile eyle ʿamel

ḤİKÂYET

Seferden gelür bir sipâhi ḥarîf   Çürütmiş olanını atı żaʿîf
Ẕelîl eylemiş faḳr ü fâḳa yüki   Degül bir ḳara manġıruŋ mâliki
Libâsını döndürmiş itmiş pelâs   Yeŋi eskimiş eskisi bî-esâs

---

879 anda ki: anda kim B
880 tâcı ber-derd-i ser: tâc ber-derd-i şer B
884 Seve: Sevde S / biŋ cânile: pek cânla S
892 bâb-ı mîrân-ı ʿâlî-cenâb: bâb-ı mîr'at-ı ʿâlî-cenâb İ / niḳâb: ḥicâb S, B
893 anlar ki: eyler ki İ
895 ḳapusındaġı: ḳapusında A / S nüshasında bu kelimedeki "p" harfi yoktur. / Ekâbir ṭapusı: Ekâbir ḳapusı B, İ

Cebi bir ṣusuz çâha dönmiş hemân
Tehî sîm ü zerden ʿayân u nihân

Bozarmış yeşil câmesi var ḫarâb
Basılmış çemen gibi olmış türâb

31a Celâlî yüzi eylemiş ḫalḳa fâş
Ġamından ider gölgesiyle ṣavaş

Ḳaçan görse ḳuş tersin aḳça ṣanur
Uzadur elin almaġa aldanur

Gelür ġarîbüŋ biri ḳapusına
Dikilür ʿaṣâ gibi ḳarşusına

ʿAṣâsı elinde gözi sürmeli
Siyâset idüp şehrden sürmeli

Ṣaḳal sînesinde edebsüz ḫımâr
Ṣanasın boġazında ḳıl torba var

Yeşil tâcı var kellesinde ʿayân
Tehî nıṣf-ı baṭîḫa beŋzer hemân

Bu ġurbet sipâhiye eyler duʿâ
Adanmış adaġuŋı vir dir aŋa

Erenler beni saŋa gönderdiler
Çıḳar neẕrüŋi ṣaḳlama ḳıl ḥaẕer

Sipâhî bunuŋ diŋledi sözini
Ṭabancayla dört eyledi gözini

Ġaẓab eyledi dögdi sögdi ḳatı
Didi ey yalancı yaban ġurbeti

Ṭutalum adaġumı bildüŋ didüŋ
Ne ḫoş aḳçam olmadıġın bilmedüŋ

Şu kim ʿayn-ı şerʿ ile eyler naẓar
Bunuŋ gibinüŋ yüzin evkâr ider

Velî ġılẓet ü ibtiẕâl eylemez
Yalan ile taḥṣîl-i mâl eylemez

ḤİKÂYET

Biri ʿilm-i cefr ile aldar ili
Yaban câhilini ṣanurlar velî

Ne cefrüŋ kitâbını görmiş gözi
Ḳamu ġayr-ı vâḳiʿ yalan her sözi

31b Ol âdemde kim ḳâbiliyyet sezer
Anuŋ adına bir nice söz yazar

Kimin ḳâḍı eyler kimini aġa
Kimini vezîr ü kimin pâdşâh

---

902 Bozarmış yeşil câmesi var ḫarâb: Bozarmış yeşil câmesi S
903 Bu beyit İ nüshasında bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
905 Bu beyit İ nüshasında bir önceki beyitle yer değiştirmiş. / A ve B nüshalarında bu beyit yoktur.
908 Bu mısra S nüshasında bir sonraki beytin ikinci mısraı ile yer değiştirmiş.
909 Adanmış adaġuŋı: Edâ itmiş adaġuŋı S / vir dir aŋa: vir dir baŋa İ / var dir aŋa B / Bu mısra S nüshasında bir önceki beytin ikinci mısraı ile yer değiştirmiş.
910 ṣaḳlama: ṣaḳla S / aġlama İ
911 dört eyledi: dûr eyledi İ
912 Didi ey yalancı yaban ġurbeti: Didi ey ban ġurbeti B
913 adaġumı bildüŋ: adaġunı bildüm İ / aḳçam olmadıġın: aḳçam olmadıġum İ
919 kimin pâdşâh: kimini pâdşâh İ

Aġadan sipâhîden evḳâfdan   Gelür sîm ü zer cümle etrâfdan

Ṣaḳalsız köse bir ẓarîf-i cihân   Varur kiẕbini itmege imtiḥân

Köseyle nihânîce ṣoḥbet ḳurar   Ri'âyet ider ḫâṭırını ṣorar

Sefâhat ider yaŋılur aldanur   Serây-ı kebîrüŋ aġası ṣanur

Aŋa eydür ey devlet issi aġa   Gele şimdiden muştılıḳ vir baŋa

Naẓar eylerin cefre her dem faḳîr   Olursın bu yaḳında bir gün vezîr

Dimiş bu köse kişi ol nâḳıṣa   Ṣaḳaluŋ uzun gerçi 'aḳluŋ ḳıṣa

Yüri söyleme ey mürâ'î yalan   Vezîr olabilmez aġa olmayan

Benüm sırrumı bilmedin yaŋşama   Köse aldanur ṣanma herzeŋ yime

Yalanı bilür 'ârifân-ı cihân   Ṭuyar ehl-i idlâlüŋ âlın hemân

Bürünmez vücûdına bâr-ı ġubâr   Bunuŋ gibi keẕẕâba ne i'tibâr

ḤİKÂYET

Bu dervîşe bir niçe yıl şehr-i Şâm   Sipâhî iken olmış idi maḳâm

'Arab ḳısmı bir merd-i hengâme-gîr   Dügünlerde oynardı gördüm faḳîr

32a Ṭaḳup tâcına dilkü ḳuyrıḳların   Döner ḳalġar idi ṣalardı serin

Başında şeker gibi kâġad külâh   Dilinde terâne yüzinde siyâh

Olup ṣoḥbeti ḫalḳa-i dâm-ı 'âm   İderlerdi ḫalḳ aŋa in'âm-ı 'âm

Sefer düşdi mânend-i şems-i cihân   Gerü geldügüm şehre oldum revân

---

920 evḳâfdan: ḳâfdan S / etrâfdan: eşrâfdan S
921 ẓarîf-i cihân: ḥarîf-i cihân S
923 ṣanur: nur S
925 eylerin: eylerüm B / eyleriken İ
926 bu köse kişi ol nâḳıṣa: ol köse kişi bu nâḳıṣa İ
928 aldanur: alva anur S (الوا انور)
929 bilür: bilü S
932 oynardı gördüm faḳîr: gördüm oynardı ḥaḳîr B
933 tâcına: başına A / ḳalġar idi: ḳalḳar idi B
934 kâġad: kâġaz S
935 Bu mısra İ nüshasında yoktur. / S nüshasında bu mısraın yerinde bir sonraki beytin ikinci mısraı vardır.
936 Bu mısra S nüshasında yoktur. / Bu mısra S nüshasında bir önceki beytin ikinci mısraı olarak geçiyor. / S nüshasında bir önceki beytin ikinci mısraı ile bu beytin ikinci mısraı eksik, dolayısıyla S nüshasında bir beyit atlanmış olmaktadır.

Vaṭan ârzûsı idince hücûm — Mekânum benüm oldı iḳlîm-i Rûm
O hengâme-gîr olan ehl-i hevâ — Gelüp Rûm'a şeyḫ olmış eyler duʿâ
Soyunmış odun gibi ol ḥîlekâr — Oturur başında ḳara şemle var
Ḳara ṭoylasân pây-ı zengî-mis̱âl — Anı sâyeveş eylemiş pâymâl
Çeker ḫırḳaya başın ol masḫara — Şu ḳaplubaga gibi kim ḳuş göre
Oḳur yaʿni ṭurmaz ḳımıldar lebi — Def içinde olan celâcil gibi
Yüzinde ṣaḳal başda misvâklar — Keçi gibi eşḫâsa ṭurur baḳar
ʿAṣâsı elinde ider ḳîl ü ḳâl — Ḳazıġa urulmış ḥarâmî-mis̱âl
Uyup bir mürâʾî aŋa sâyevâr — Virür o ḳara günliye iştihâr
Velîdür diyü ṭurmaz anı ṣatar — Velâyetden olmış velî bî-ḫaber
Alur varduġı yirde iḥsanları — Bu vechile aldar Müselmânları
Vezîrüŋ yirinde görince beni — Oda yandı cemʿiyyet-i ḫirmeni
Biri vâḳıf oldı bu aḥvâline — Şerîk oldı cemʿ itdügi mâline
32b Bu râzı görür kim ider âşkâr — Şehirden firâr itdi bî-iḫtiyâr
Revâ mı seni aldaya masḫara — Yataġ ola ḫânuŋ ḥarâmîlere

ḤİKÂYET

Mürâʾîlerüŋ baʿżı mekkâr olur — ʿAceb rind üʿayyâr u ṭarrâr olur
Biri manṣıb ehlinüŋ olsa melûl — Oyalar varur yanına ol fużûl
Girer göŋline ḥîle vü âl ider — Derûn-ı güle ṣanki bâd-ı seḥer
Egilür ḳulaġına ebrû-mis̱âl — Olur ḥalḳa-i dâm-ı tezvîr ü âl
Aŋa eydür ey kân-ı cûd u saḫâ — Belâ defʿi içün gerekdür devâ

---

937 benüm oldı: benüm oldum İ / oldı benüm A
939 Soyunmış: Sunmış S / ḳara şemle: siyah şemle B
942 lebi: dili B, İ
943 başda: başında A / ṭurur baḳar: ṭurmaz baḳar İ
944 ʿAṣâsı elinde ider ḳîl ü ḳâl: ʿAsâsı ider elde ḳîl ile ḳâl İ
945 o: ol İ
947 Alur: Olur S
949 bu aḥvâline: çü bu ḥâline İ
953 varur yanına: yanına varur İ
954 Bu beyit A ve B nüshalarında bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
955 ḥalḳa-i dâm-ı tezvîr ü âl: ḥalḳa bir dâm-ı tezvîr ü âl İ / ḫalḳa-i dâm-ı tezvîr-i âl B / Bu beyit A ve B nüshalarında bir önceki beyitle yer değiştirmiş.
956 kân-ı cûd u saḫâ: kân u cûd u saḫâ B / devâ: saŋa B

Bu yirlerde var bir mübârek ʿazîz   Kemâl ü ṣalâḥ ile ehl-i temîz
Varalum kitâb açdıralum saŋa   Ya dil bağı yazsun ya itsün duʿâ
Ya vaḳf eylesün kâğıda aduŋı   Ḥamûş idesin tâ ki eżdâduŋı
Tenezzül ide cümle ehl-i cidâl   Ola zîr-i pây-ı semendüŋde dal
Göre gün gibi rifʿatüŋi senüŋ   Geçe ṣu gibi yirlere düşmenüŋ
Yüz altun ile olur ammâ bu kâr   İderseŋ dil ü cân ile iḫtiyâr
O miskîn işidür bu sözi hemân   Aŋa eydür ey Ḫıżr-ı devr-i zamân
Meded buŋ demidür şefâʿat gerek   Bu aḥvâle himmet-i ʿinâyet gerek
33a Yüz altunı bir bir ṣayar yüz virür   Günehkâr olur yaʿni ḫayra girer
Döker ẓulmle cemʿ olan mâlını   Aŋa ʿarż ider gizlü aḥvâlini
Dökilür ṣaçılur ḳalur bî-mecâl   Ḥazân ile eşcâr-ı dünyâ-mis̱âl
Mürâ'î bu râyı ider iḫtiyâr   Bu kâr üstine olur ol nâ-bekâr
Virür aŋa cedvellü bir kâğıdı   Ḥikâyet ider ḳıṣṣa-i zâ'idi
O cedveller ile bu düzd-i cihân   Urur ʿaḳlınuŋ ḳaṣrına nerdbân
Uğurlar anuŋ ʿaḳlınuŋ cevherin   Mezîd eyler evvelki derd-i serin
Bu tezvîrle mâlini yir gider   Birin dâḫi aldar anı terk ider
Ḳarışdurma deccâlı eşğâlüŋe   Ḳaracı aḳın ṣalmasun mâlüŋe

BİŞİNCİ MAḲÂM ʿÂDET-İ İSTİḲÂMET-İ SEBEB-İ İSTİRÂḤAT Ü MÛCİB-İ EMÂNET OLDUĞIN RİVÂYET İDÜP BİLDÜRÜR *

Olur istiḳâmet ḥiṣâr-ı emân   Elif gibi orada eyle mekân
İder her belâdan vücûdın emîn   Żarar idemez dest-i aʿdâ-i dîn

---

960 ola: olur İ / dal: ḥâl İ
963 Ḫıżr-ı devr-i zamân: şeyḫ-i devr-i zamân İ
966 Döker ẓulmle: Döken ẓulmle S / Döker ẓulme İ
968 B nüshasında bu beytin mısraları bir birleriyle yer değiştirmiştir.
969 ḳıṣṣa-i zâidi: ḳıṣṣana zâidi B
970 düzd-i cihân: derd-i cihân S / Urur: Olur İ
972 Bu tezvîrle: Bütünüyle S / yir: bir İ / terk ider: berk ider İ
973 mâlüŋe: cânuŋa B
* Sebeb-i İstirâḥat ü Mûcib-i Emânet: Mûcib ü Sebeb-i Emânet S / Rivâyet İdüp Bildürür: Rivâyet İder S, A / Ḥikâyet İder ki Ẕikr Olunur İ

	Oraya şu kim pâk ü ṣâfî gele	Deŋiz gibi virmez boġazın ele
	Yüri âb-ı ṣâfî gibi ṭurı ṭur	Seni mühmelât itmesün bî-ḥużûr
	Ne zîbâ mes̱eldür bu ṭoġrı ḫaber	Ki ṭoġrılıḳ iki cihâna yarar
	Yaşar istiḳâmetle serv-i revân	Bahârına hergiz irişmez ḫazân
33b	Felek gâh olur egrini ḫoş görür	Meh-i nev gibi etmekin arturur
	Döner bir gün eyler żaʿîf ü nizâr	İner eski narḫına bî-iḫtiyâr
	Görür ḳavs-i burcını tîr egridür	ʿAsâyı hemân çıḳmaġa ṭoġrıdur
	ʿAlemler gibi ṭoġrı ol dâ'imâ	Erenler seni tâ ide muḳtedâ
	Ḳoyup Ḥaḳḳ'ı meyl eyleme bâṭıla	Ṣaḳın irtişâ ile düşme dile
	Kefüŋe direm ḳoysa bir ehl-i ḥâl	Ḥaẕer ḳıl egilme terâzû-mis̱âl
	Yüzüŋ derd-i rüşvetden olsa ṣaru	Seni görse ʿaynına almaz ʿadû
	Begüm rây-ı rüşvet belâ başıdur	Derâhim-i maʿdûde göz yaşıdur
	Giceyle verilen o rüşvet zeri	Olur ṭâliʿ-i naḫsunuŋ aḫteri
	Saŋa rüşvet ile gelen eşrefi	Bir âteşdür ey ʿâlemüŋ eşrefi
	Nihân olmaz âteş olur ḫalḳa fâş	Sözüm istimâʿ eyle ġâfil me-bâş
	Olur cümleten egriler ser-nigûn	İder cismini bâr-ı miḥnet-zebûn
	Yüri oḳ gibi toġrı ol toġrı var	Kemân gibi egriden eyle firâr
	Gelür mürġ-i câna kemândan fenâ	Olur maʿnada ʿayn-ı nûnʿanâ
	Ḥarâm-ẕâdelik itme mânend-i dâm	Şikâr itme egrilik ile müdâm
	Ṣaḳın olma egrilerüŋ ṭâlibi	Olur yumruġ altında ḫâtem gibi
34a	İder Besmele müddeti'llâh'a yol	Elif gibi zîrâ ki ṭoġrıdur ol
	Velîler şu mısṭar gibidür hemân	Saŋa ṭoġrı yol gösterür her zamân
	Olur ṭoġrılıḳ âdemüŋ zîneti	Minâreyledür mescidüŋ şevketi
	Ṣafâ ḳaṣrına ṭoġrılıḳdur ʿimâd	İder egrilik ġussa key izdiyâd

978 mes̱eldür: ḫaberdür İ
979 Yaşar: Beşer İ / Bahârına hergiz irişmez: İrişmez bahârına hergiz İ
980 egrini: egri-i İ / etmekin: ekmekin İ
981 bir gün eyler żaʿîf ü nizâr: bir gün żaʿîf ü nizâr S
983 ʿAlemler: ʿAmeller S / seni tâ ide: ide tâ seni İ
986 Seni görse: Seni görüp B
987 Derâhim-i maʿdûde: Derâhim-i maʿdûd İ
989 Bir âteşdür: Pür âteşdür İ
994 Şikâr itme: Şikâr alma A, B / Bu beyit İ nüshasında yoktur.
996 müddeti'llâh'a yol: müddeyi'llâh'a yol A, B ve İ

Yüri istiḳâmetle cedvel mis̱âl	Ola gör muḥîṭ-i kitâb-ı kemâl
Ṭoġan niçesinden uçar mürġ-i cân	Gelür illere egrilerden ziyân
Temâşâ budur ey ġarîbü'l-bilâd	Ḳopar gâh olur ṭoġrı sözden fesâd
Ne lâzım nizâʿu ne ḥâcet cedel	Kitâb-ı Uṣûl ile eyle ʿamel

ḤİKÂYET

Vezîrüñ birine meger bir seḥer	Varur aḥmaḳuñ biri kendin öger
Dimiş ey vezîr-i ʿadâlet-penâh	Baña ʿayn-i ʿavnuñla eyle nigâh
Benüm istiḳâmetdürür ḫilḳatüm	Daḫî artuġ olmaḳ gerek ʿizzetüm
Ne ḥiẕmet ki olur faḳîre ʿaṭâ	Bir aḳçe yimek vâḳiʿ olmaz baña
Sözüñ ṭoġrısı ṭoġrıyam ben faḳîr	Şehâdet iderler ṣaġîr ü kebîr
Vezîre bunuñ ḥâli maʿlûm imiş	Ṭonatmış laṭîfeyle gülmiş dimiş
Behey ḫod-fürûş u behey ḫod-pesend	Zavallu yaban aḥmaġı derdmend
Senüñ müstaḳîm olduġuñ bî-gümân	O ḫar gibidür kim aña nâ-gehân
34b Aṣarlarsa bir torba altun yimez	Alurlarsa altunı nesne dimez
Ne yi ne yidür pâdşâh mâlini	Ḥarâm-zâdenüñ añla aḥvâlini
Ṭamaʿkâr olan müsrifüñ her zamân	Boġazına ṭur nitekim üstüḫ̌ân
Gerekdür ki her müstaḳîm evvelâ	Ḥıyânet ṭarîḳına ʿâlim ola
Ṭuya ḥoḳḳa-bâzuñ ẓerâfetlerin	Bile ehl-i sûḳuñ ḫıyânetlerin
Taṣarruf kapusın güşâde ide	Müdârâ-yı ḫalḳı ziyâde ide
Şu ẓulm iltizâm ideni dâ'imâ	Dögersen s̱evâb öldürürsen ġazâ

1002 ṭoġrı sözden: ṭoġrı sözde S
1005 ʿadâlet-penâh: ʿadâlet-nişân S
1006 ḫilḳatüm: ḫilʿatüm A, B / artuġ: artuḳ İ
1010 ḫod-pesend: derdmend A / yaban aḥmaġı: yaban aḥmaḳı A, İ
1012 altunı: altun İ
1013 aḥvâlini: aḫvâlini S
1014 müsrifüñ: müflisüñ İ / ṭur: ṭurur B
1015 her müstaḳîm evvelâ: her müstaḳîm kim ola İ / her kişi müstaḳîm ola B / ṭarîḳına ʿâlim ola: ṭarîḳına ol ʿâlim ola B
1016 ehl-i sûḳuñ: ehl-i şevḳüñ B / ḫıyânetlerin: ḥıyânetlerin S
1017 Müdârâ-yı ḫalḳı: Müdârâ ey ḫalḳı S

Gelür müstaḳîmüm diyü niçe ḫar	Dirîġâ ṣaġır gibi ṭurur baḳar
Ne ṣorsaŋ degül saŋa ḥâżır-cevâb	İder alduġı manṣıbını ḫarâb

HİKÂYET

	Baŋa oldı şâh-ı cihândan naẓar	Sipâhî iken tevliyet virdiler
	ʿAyân olsa ʿayn-ı ṭaʿamdan nişân	Ḳapanurdı maʿnâ ḳapusı hemân
	Açılmazdı esrâr-ı Ḥaḳḳ'dan maḳâl	Ḥicâb olur idi bu bâṭıl ḫayâl
	Olurdum naẓargâh-ı ʿayn-ı ʿuyûb	Ẓuhûr itmez olurdı bir beyt-i ḫûb
	Çü gördüm żarardur bu gerd-i keder	Żarûrî ḫabâsetden itdüm ḥaẕer
	Ḥarâma ṣaḳın eyleme iltifât	Ki ḥalḳa olur mâniʿ-i vâridât
35a	Baŋa ṭoġrılıḳ oldı âḫir ẓahîr	Ṣadâḳat serîrinde oldum emîr
	ʿİmâret ḥarâmîsine geldi güç	Bu ṭoġrılıġum oldı maʿnâda ṣuç
	Meger sâbıḳan ḥaḳḳ-ı vaḳf-ı cemîl	Ekâbir evine olurmış sebîl
	Büyük başlınuŋ biri oldı ʿadüv	Şikâyetçi itdürdi baŋa ġulüv
	Ḥazân yapraġın ṣanki bâd-ı ṣabâ	Eşirrâyı taḥrîk ider dâ'imâ
	Geçerdi bu dervîşi paşalara	Müsâvî mi eylerdi aġalara
	Ḥużûrum hümâsın uçurdı benüm	Düşürmek murâd eyledi düşmenüm
	Bu ṭoġrılıġum ṣanki şemʿ-i münîr	Yirümi benüm ḳıldı nâr-ı saʿîr
	Yanar şemʿ-i rûşen gibi niçeler	Görür ṭoġrılıġı öcinden żarar
	Müfettiş olan kimseler dâ'imâ	Ḳıyâmet su'âlin iderdi baŋa
	Sanurdum ki olurdı rûz-ı ḥisâb	Hezârân su'âle virürdüm cevâb
	Baŋa kâr iderdi bu derd-i şedîd	Ḳara iken aġardı mûy-ı sefîd

---

1019 müstaḳîmüm: müstaḳîm S / Dirîġâ sagır gibi: Dirîġâ o kişi ṣaġır gibi B
1020 saŋa: hîç S, A ve B / aldugı: elüŋdeki
1023 olur idi: olurdı S
1024 naẓargâh-ı ʿayn-ı ʿuyûb: naẓargâh-ı ʿayn-ıʿ uyûn B / bir beyt-i ḫûb: beriyyet-i hûn B
1025 ḫabâsetden: ḫıyânetden S, B ve İ
1030 Büyük başlınuŋ: Büyük başlı S
1031 taḥrîk ider: taḥrîk idüp S, A ve B
1032 Geçerdi: Çekerdi İ
1033 Ḥużûrum: Ḥużûra S
1034 Yirümi benüm: Yirümi o benüm B
1035 ṭoġrılıġı: ṭoġrı yaġı B / Bu beyit S nüshasında yoktur.
1038 Baŋa kâr: Baŋa keler B / Bıŋarum S

Ṣanasın ki ḫaṭṭâṭ elinden ṣarîḥ Elif gibi ṭoğrı çıḳardum ṣaḥîḥ
Olur ṭoğrıya ṣıdḳı tîğ u teber Yalan şâhidi cerḥi mecrûḥ ider
Bulınur ġam-ı ẓâlimüŋ çâresi Ḳalur şûma ancaḳ yüzi ḳâresi
Naṣîḥat kelâmın işit uy söze Ḫıyânet ġubârın getürme yüze
Ḳoma ṭoğrılıḳ cânibin ṣubḥ u şâm Elif gibi Allâh ile ol müdâm

35b

ḤİKÂYET *

Meger bir Müselmân u ṭoğrı ṣabî Alur sa'y ile bir büyük manṣıbı
Ṣadâḳat ider istiḳâmet ider Aŋa ehl-i dîvân 'adâvet ider
Mu'în eyledi istiḳâmet elin Ḫarâb itdi ḫırsızlaruŋ me'kelin
Ekâbir hedâyâsını virmedi Nuḳûduŋ uṣûlini ḳaldırmadı
Telef itmedi pâdşâh mâlını Gör imdi niçe oldı aḥvâlini
Birikdi bu eşrâf-ı ehl-i süḫan Aŋa itdi isnâd mâlüm yegin
Eşirrâya itdirdiler iftirâ Bu ṭoğrılıḳ oldı 'aṣâ-yı cefâ
Anuŋ manṣıb u câhın aldırdılar Ezâ itdiler anı ḳaldırdılar
Bu ḥâle ṣabî ḳıldı ġâyet de'âr Ḳodı şehrini itdi terk-i diyâr
Yolı bir ulu ṭaġa buldı vuṣûl Naẓar ḳıldı eṭrâfına ṣaġ u ṣol
Görür bir niçe ẓâlim ehl-i cefâ Ṭağılmış bu ṭaġa miṣâl-i ṣabâ
Arar ṭoğrı eşcârı bulur keser Ḳor egriyi ṭoğrıya eyler żarar
Kimini oḳ eyler kimini direk Tesellîsin alur naẓar iderek

1040 tîğ u teber: tîr ü teber A,B ve İ / cerḥi: çarḫ-ı S
* Bu başlık S nüshasında yoktur.
1045 Bu beyit İ nüshasında yoktur.
1046 ḫırsızlaruŋ: ḫırsızlıguŋ İ / ḫarîslerüŋ B / ḥırs gerek S
1047 Bu beyit S ve İ nüshalarında yoktur.
1048 Telef itmedi: Telef eyledi İ
1049eşrâf-ı ehl-i süḫân: eşrâf-ı ehl-i süḫan S
1051 câhın aldırdılar: câhını aldırdılar B / câhını aldılar İ
1052 ġâyet de'âr: ġâyetden 'âr S
1053 Naẓar ḳıldı: Naẓar itdi A
1055 Arar ṭoğrı eşcârı bulur keser: Bulur ṭoğrı eşcârı urur teber İ / Ḳor egriyi: Ḳor egri'i İ / eyler żarar: eyler naẓar A
1056 Kimini oḳ eyler: Kimini oḳ ider B / Kimin oḳ eyler İ

Görür nitekim şemʿi bezm-i kibâr — ʿAdâvet ider ṭoġruya rûzgâr
Olur ṭoġrısı kâ'inâtuŋ telef — Bu ʿibret-melâlin ḳılur ber-ṭaraf
Ḳaçan ṭoġrılıḳ gösterür nâmeye — Ḳalemdânı zindân olur ḫâmeye
36a Bulur egrilik nitekim dûd-ı âh — Reh-i iʿvicâc ile belâya râh
Elif gibi her kim ola müstaḳîm — Belâ vü ḳażâda olurmış muḳîm
Olur ʿâḳil olanlar ey derdmend — Bu pend-i ḫıred-mend ile sûdmend

ḤİKÂYET

İşit bu enîn ile bu nâlişi — Neler çekdi bir ṭoġrı ṣâliḥ kişi
Ḫorâsân'a bir ḫar meger sâbıḳâ — Ḳażâ ile oldı Emîrü'l-livâ
Ṣalâḥ ehlinüŋ birine ol pelîd — İder iftirâ ile ẓulm-i cedîd
Serâyı yanında anuŋ nâ-gehân — Bulurlar bir ölmiş güzelce civân
Ecel illere eylemiş pâymâl — Ṭolunmış ʿiẕârında mihr-i cemâl
Belâ geşt-gîrine olmış zebûn — Götürmiş yire arḳasın çarḫ-ı dûn
Yatur ḳanlara ġarḳ olup ol ṣabî — Açılmış ḳızıl gül budaġı gibi
Sen öldürdüŋ anı diyü bî-günâh — İderler o miskîne ẓulm ü tebâh
Aŋa iftirâ ḳıldı şeyṭân-ṣıfat — Ḳoyup şerʿi ʿörf eyledi ʿâḳıbet
Başı ṣanki bir kûy-ı ġalṭân idi — İki pâyi cellâd-ı çevgân idi
Dögülmekden ol derdmend ü faḳîr — Teni yol yol oldı miẕâl-i ḥaṣır
Ḳarardı o dem resm-i ḍarb-ı ʿaṣâ — Elif oldı endâmına câ-be-câ
Ḳolından aṣup şâḫ-ı ḫurma-miẕâl — İderlerdi ol bî-ḫaberden su'âl
36b Beden yâreden oldı gülşen gibi — Gögermiş ʿaṣâ ḍarbı sûsen gibi

---

1058 ʿibret-melâlin ḳılur: ġayret kelâmın ider İ
1059 gösterür nâmeye: gösterür ḫâmeye B / gösterür S / zindân olur: zindân ider İ
1060 Bu beyit S nüshasında yoktur.
1063 bu enîn ile bu nâlişi: bu âyîn ile bu nâlişi S / bu âyîn ile bu nâşî B / çekdi: fikri S
1066 anuŋ: meger İ
1067 illere: ḥüsnini İ / ʿiẕârında mihr-i cemâl: mihr-i ʿiẕârında cemâl B / ʿiẕârında şehr-i cemâl S
1068 geşt-gîrine: geşt-i gîrine B
1069 ol ṣabî: ol ehî B
1072 cellâd-ı çevgân idi: cellâdı çevgân idi İ
1073 ol derdmend ü faḳîr: ol derdmend-i faḳîr S / Teni yol yol oldı: Teni pul pul oldı B / miẕâl-i ḥaṣır: miẕâl-i ḥaḳîr S

	Görür anda yoḳ merḥametden es̱er	Hemân kendü kendüye bühtân ider
	Aŋa eydür ey ẓâlim-i rû-siyâh	Ben öldürdüm ol âdemi bî-günâh
	Kerem eyle baŋa ez̠â eyleme	Benüm ḳaydumı gör belâ eyleme
	Bu sözi didi ol ġarîbü'l-bilâd	Anuŋ âteş-i ḫışmına oldı bâd
	Didi bul şerîküŋi yoldaşuŋı	Yınaġuŋı yârân u evbâşuŋı
	Didi biŋ niyâz ile ol nâ-tüvân	Eyâ bî-günâha sitemkâr olan
	Yınaġum benüm ḥâṣılı ḳâḍıdur	Bunuŋ gibi şer işlere râżıdur
	Fülân şeyḫdür ḳanluya baş olan	Fülân ṣûfidür baŋa yoldaş olan
	Ṣalâḥ ile meşhûr olanı ḳamu	Beyân eyledi yoldaşumdur diyü
	Aŋa geldiler didiler şeyḫ ü şâbb	Yalan söyleme Ḥaḳḳ'dan eyle ḥicâb
	Şu kim ʿilmle râh-ı şerʿa gide	Olur mı ki nâ-ḥaḳ yire ḳan ide
	Cefâsına ṣabr it bu ẓâlimlerüŋ	Günâhına girme o ʿâlimlerüŋ
	Ḳamunuŋ ẓerâfet le ʿarżın ṣıdı	Hem-ân-dem o ʿâlimler içün didi
	Ḥaḳîḳatde ḳanludur anlar hemîn	Bu ẓulm-i ṣarîḥe olurlar muʿîn
	O ḥâkim ki ẓulm itmege râżıdur	Şerîk-i günâhı anuŋ ḳâḍıdur
37a	Varup söylemezler aŋa ḥaḳ sözi	Açılmaz ḳalur ġafletinüŋ yüzi
	Varurlar ḫoş-âmed iderler aŋa	Olurlar delîl-i ṭarîḳ-ı cefâ
	Meşâyiḫ alur ẓâlim inʿâmını	Duʿâ ile iḥyâ ider nâmını
	Dime bunlara ehl-i idrâkdür	Günehkâr u ḫûnî vü seffâkdur
	Giyer ḫırḳa vü tâcı başlar keser	ʿAcebdür ki bu ʿaybı ṣanur hüner
	Der-i ẓâlime varıcı ʿâlimi	Helâk idesin ḳoyasın ẓâlimi

1079 baŋa ez̠â eyleme: baŋa çün ez̠â eyleme B / gör belâ eyleme: bir belâ eyleme A, İ / sen bir belâ eyleme B
1080 âteş-i ḫışmına: âteşi ḫışmına İ
1081 şerîküŋi: şerîk güŋi S / Yınaġuŋı: Yataġuŋı A / yârân u evbâşuŋı: evbâşda yârân evbâşuŋı B
1083 Yınaġum: Yataġum A, B ve İ / ḥâṣılı ḳâḍıdur: ḥâcıdur ḳâḍıdur İ / şer işlere: yoldaşlara İ
1086 geldiler didiler şeyḫ ü şâbb: geldiler şeyḫ ü şâbb S
1087 gide: gider İ / Olur mı ki: Olur mı İ / ide: ider İ
1088 bu ẓâlimlerüŋ: o ẓâlimlerüŋ A / Günâhına girme: Günâhına sen girme B / o ʿâlimlerüŋ: bu ʿâlimlerüŋ A / ol ʿâlimlerüŋ İ / o ʿâlim gerek S
1089 o ʿâlimler: ol ʿâlimler İ
1090 olurlar: olur S
1093 Olurlar delîl-i ṭarîḳ-ı cefâ: Olurlar aŋa delîl-i ṭarîḳ-ı cefâ B
1094 alur: olur S, İ / ẓâlim inʿâmını: ẓâlim inʿâmı S / ẓâlimüŋ inʿâmını B / iḥyâ ider: iḥyâ iderler B
1095 Dime: Diyesin B
1096 bu ʿaybı: bu ʿaybın İ
1097 Der-i ẓâlime: Didi ẓâlime S / varıcı: varcı B

O sâliḥ kişiden olup şermsâr — Yüze geldi ḳanlu çü laʿl-i nigâr
O miskîni öldürdüp aġlatmadı — Günâhın bir iken iki itmedi
Ḫalâṣ itdiler ṣâliḥi ḥâṣılı — Ṣuya itdiler ḳâtil-i bâṭılı
Ṣuya atılur egri lenger gibi — Yüri ṭoġrı yoluŋça mısṭar gibi
Gelür ṭoġrıya gerçi mevc-i belâ — Çeker ḳurtarur baḥr-i ġamdan Ḫudâ
Dıraḫt-ı ʿaṣâdan ki gördi ʿaẕâb — Aŋa virdi es̱mâr-ı ecr ü s̱evâb
O cellâd elinden olan yâreler — Göŋül ṭıflına oldı cây-ı naẓar
Yıḳıldı mekânına bühtân yapan — Ayaġın öperdi yüzini depen
Ḳodı yaḳasını elinden ʿavân — Selâmet yaḳasını ḳıldı mekân
Ne ġam gelse ṭoġrıya dünyâ ġamı — Yabanda ḳomaz ṭoġrılıḳ âdemi

37b

ḤİKÂYET

Zamân ile at uġrusınuŋ biri — Uġurlamaġ isterdi bir esteri
Güzel ester idi ol ester ḳatı — Anuŋ aġırı sîm idi ḳıymeti
Enişde aḳar ṣu yoḳuşda ṣabâ — Bahâne aŋa ancaḳ aġır bahâ
At uġrusı rengîn ḫayâl eyledi — ʿAceb ḥîleler itdi âl eyledi
Yirine anuŋ baġladı bir ḳatır — Ziyâde arıḳ gören âdem acır
Uyuz yaşlı başına gelmiş zevâl — Ayaġı saḳaṭ mühmel ü bî-mecâl
Görüŋ uġrunuŋ mekr ü aḳdâmını — Yaḳar âteşe esterüŋ ṭamını
Getürdügi ester içinde yanar — Ṣanasın ki ḳara kömüre döner

1098 olup: olur İ / ḳanlu çü laʿl-i nigâr: ḳanlu olup âşkâr İ
1099 öldürdüp: öldürüp A / Günâhın: Günâhı B
1100 ṣâliḥi ḥâṣılı: ḳâtil ü bâṭılı B
1103 ʿaṣâdan ki: ʿaṣâda ki S, İ
1105 yüzini depen: yüzini diyen S / yüzini gören B
1108 Uġurlamaġ: Uġurlamaḳ B, İ
1110 Bahâne aŋa: Bahâ aŋa S
1111 ʿAceb ḥîleler itdi âl eyledi: ʿAceb ḥîle ile âl eyledi S / ʿAceb ḥâl idüp âl eyledi İ
1112 anuŋ baġladı: baġladı anuŋ B / Ziyâde arıḳ gören âdem acır: Ziyâde arıḳ hem gören âdem anı acır S
1113 mühmel ü bî-mecâl: mühmel ü bî-maḥal S
1114 esterüŋ ṭamını: esterüŋ damını A

	Baḳar ester issi ider âh u zâr	Ḳatır yanduğına acır bî-şümâr
	Yaḳar ester issin firâḳ âteşi	Gömer bir çuḳura o yanmış leşi
	Yanan esteri kendününŋdür ṣanur	At uğrusınuŋ âline aldanur
	At uğrusı bir gün biner estere	Gelür ol ḳatır yanduğı yirlere
	Görür esteri ṣâḥibi nâ-gehân	Yanan esteri aŋar eyler fiġân
	Aŋa beŋzedür fevt olan esterin	Döker yirlere başınuŋ gevherin
	At uğrusınuŋ râzı olmaz ʿayân	Gerek sanʿatında kişi pehlevân
38a	Vireydi eger iḥtimâle vücûd	Bulurdı bu esrârı ol ehl-i cûd
	Sitemkâr u ʿayyâr u düzd-i denî	Ziyâde perîşân ider gövdeni
	Ḳolaydur begüm aldamaḳ eblehi	Vücûdı baṣîretden olur tehî

ALTINCI MAḲÂM **SELÂMETÜ'L-İNSÂN FÎ-ḤIFẒI'L-LİSÂN** İLE ʿÂMİL OLAN İNSÂN-I KÂMİL DÂ'İM SÂLİM OLUP BELÂ VÜ ḲAẒÂDAN MAḤṢÛN OLDUĠIN BİLDÜRÜR *

Degirmen gibi baʿżı pîr ü civân	Ögüdür diline ne gelse hemân
Ṣanasın döner âsyâbı yıḳar	Çaḳıldağını boğazına ṭaḳar
Tamâm olmaz ağzında hergiz kelâm	Ṣular gibi söyler yabana müdâm
Tesellî virür ḫalḳa ẕât-ı şerîf	Dili berg-i gül gibi olur laṭîf
ʿAvân olan olur ṭavîlü'l-lisân	Zebâne gibidür zebâni hemân
Uzatma doŋuzlar gibi acı dil	Kesel virme ḫalḳa cefâdan kesil
Dilinden gelür baḥre seyl-i belâ	Dilinden düşer şemʿa nâr-ı fenâ
Uzadur sözi her sefîh ü deli	Ecel gelmeyince ṭutulmaz dili

1116 Baḳar: Yaḳar A / yanduğına acır bî-şümâr: yanduğına ecr-i bî-şümâr A
1117 Yaḳar: Baḳar S / ester issin: ester issinüŋ S / yanmış leşi: yanmış lişi S / Bu beyit İ nüshasında yoktur.
1119 Gelür ol ḳatır yanduğı yirlere: Gelür o bir ester yanduġı yire B
1120 Yanan esteri: Yanan esterini S
1122 Gerek: Gerekdür B
1123 Vireydi: Direydi S / bu esrârı: bu esrâr S
1124 Sitemkâr u ʿayyâr u düzd-i denî: Sitemkâr u ʿayyâr u merd-i denî A
* fî-ḥıfẓı'l-lisân ile: fî-ḥıfẓı'l-lisân S / fî-ḥıfẓı'l-lisânla A / Belâ vü Ḳażâdan Maḥṣûn Olduġın Bildürür: Belâ vü Ḳażâdan Mebsûn u Maḥṣûn Olduġın Bildürür S / Belâdan vü Ḳażâdan Maḥṣûn Olduġın Bildürür B / Belâdan vü Kazâdan Mahsûn Mahsûr Oldugın Bildürür A / Belâlardan Sâlim Oldugın Bildürür İ
1128 ağzında: ağzından İ
1133 sözi: sözin A, B / ṭutulmaz dili: ṭutunmaz dili S

Aḳar ṣuya ḫalḳuŋ olur raġbeti   Kelâmında zîrâ ki var lîneti

Perîşân olur ġonce açsa dehân   ʿAyândur ki ʿayn-ı ziyândur zebân

Ḳalîlü'l-ḥayâdur kes̱îrü'l-kelâm   Belâdan ḫalâs olmaz ol hem-çü lâm

38b İl içinde kendüyi leffâf ider   Sözi gevherîn ṭurmaz isrâf ider

Kimi ḫalḳ arasında zemmâm olur   Delülük ider kendü bed-nâm olur

Eser ṣavurur baʿżı yaban eri   Olur âteş-i fitnenüŋ ṣarṣarı

Füratuŋ uzanur dili her zamân   Burar boynını dest-i ḳahr-ı cihân

Müselmân olan diŋlemez câhili   Derâ-yı kilîsâ gibidür dili

Öŋüŋde durur ṭıfl-ı ebced gibi   Sözüŋ ḳarşular devr-i günbed gibi

Zebânında anuŋ ki vardur ziyân   Dili ḳurusun ṣanki berg-i ḫazân

Kelâmiledür kâmilüŋ ʿizzeti   Ḥayât âbıdur sözinüŋ kes̱reti

Şu ḳavl ile kim żabṭ ide kendüni   Maḥallinde ṣarf eyleye pendini

Baḳup ʿayn-ı ʿayb ile âdemlere   Utandırma yüzin düşürme yire

Ḫaṭâ itse yanuŋda bir nâ-ṣevâb   ʿİtâb ile virme sözine cevâb

Kelâm-ı cehûl ile olma melûl   Sözi maʿnasın aŋlamaz çünki ol

Dilüŋ eyle muʿtâd-ı luṭf-ı kelâm   Ḳoma ḥüsn-i taʿbîri elden müdâm

Ne söylerseŋ ey merdüm-i nüktedân   Rumûz-ı nihân ile eyle beyân

Eger pîre dirseŋ yaḳındur memât   Ecel ḳâmetüŋ eyledi iki ḳat

Kemân itdi ḳaddüŋi devr-i zamân   Ölüm oḳına cismüŋ oldı nişân

39a Bu ṭoġrı söze incinür ḫâṭırı   Ġam ile ṭolar bâṭını ẓâhiri

Kelâm-ı ʿavânîden it iḫtirâz   Zebânuŋ ceres gibi ḳılma dırâz

---

1134 Kelâmında: Kelâmından S
1135 Perîşân olur ġonce açsa dehân: Perîşân olur olur ġonce aça dehân S
1136 Belâdan ḫalâs olmaz ol hem-çü lâm: Belâdan ḫalâs olmaz hem-çü lâm İ
1139 âteş-i fitnenüŋ ṣarṣarı: âteşi fitnenüŋ ṣarṣarı İ
1140 Füratuŋ uzanur dili her zamân: Füratuŋ uzanur her zamân S / Firâḳuŋ uzanur dili her zamân İ
1141 Derâ-yı kilîsâ gibidür dili: Dilâ derâ-yı kilîsâ gibidür dili B
1143 ṣanki berg-i ḫazân: ṣanki mürġ-i ḫazân B
1145 ḳavl ile kim żabṭ ide: ḳavl ile ki żabṭ ide B / ḳavl ile żabṭ ide A
1150 eyle beyân: eyle ʿayân İ
1151 pîre dirseŋ: bize dirseŋ S
1152 Kemân itdi: Kân itdi S
1154 Kelâm-ı ʿavânîden: Kilâb-ı ʿavânîden S, A

Ölüŋe dil uzatma başuŋ alur   Yile ḳarşu tükürme saŋa gelür
Ne lâzım nizâʿ u ne ḥâcet cedel   Kitâb-ı Uṣûl ile eyle ʿamel

ḤİKÂYET

Görür yolda bir pîri bir nev-civân   Elinde ʿaṣâ var ḳolında kemân
Nihâl-i vücûdın egüp rûzgâr   Dü-tâ eylemiş anı bî-iḫtiyâr
Aġarmış açılmış sefercel-mis̠âl   Bahârı ḫazânında bulmış kemâl
Vücûd-ı şerîfi olup nâ-tüvân   ʿAdem dalınuŋ ʿaynı olmış hemân
Güneş gibi ancaḳ bu ʿömr-i ricâl   Ki şânında vardur kemâl ü zevâl
Yigitlik de maşrıḳ da ẓâhir olur   Ḳocalıḳ da maġrib de âḫir olur
Hemân oldı yıl ḳadd-i pîr olsa dal   Şitâb ile gözden ṭulınur hilâl
Saʿâdet nişânıdur itme gümân   Ecel ḳâmet-i pîri itse kemân
Lisân-ı ẓerâfetle itdi su'âl   Düzüldi sözi riştesine le'âl
Didi ey cihân-dîde pîr-i laṭîf   Niye oldı saŋa bu ḳavs-i şerîf
ʿAceb bu kemânuŋ nedür ḳıymeti   Ne ḫarc oldı bulınca bu ṣûreti
39b Ziyâde yaraşmış kemânuŋ saŋa   ʿAṣâdan kiriş eylemişsin aŋa
Kemândan ġaraż ḳâmet-i pîr idi   Murâdı hemân ḥüsn-i taʿbîr idi
Cevâbın virüp didi ey nev-civân   Çoġa oldı ġâyet baŋa bu kemân
Sözüŋ ṭoġrısı budur itmek ʿaceb   Elümde giren buŋa ḫarc oldı hep
Bu yayı Ḫudâ virmeyeydi baŋa   İrişmezdi eflâke tîr-i duʿâ

1155 Ölüŋe: Öle S / başuŋ alur: başın alur İ
1157 Elinde ʿaṣâ var ḳolında kemân: Elinde ʿasâ vü ḳolında kemân İ
1161 kemâl ü zevâl: zevâl ü kemâl A / kemâl-i zevâl İ
1162 Bu beyit İ nüshasında yoktur.
1163 oldı yil: oldı mâ'il B / olsa dal: ola dal B / Bu beyit İ nüshasında bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
1164 Saʿâdet nişânıdur itme gümân: Saʿâdet kemânıdur itmese gümân İ / Bu beyit İ nüshasında bir önceki beyitle yer değiştirmiş.
1165 itdi su'âl: oldı su'âl İ / sözi riştesine: sözi rişte rişte S
1168 Ziyâde yaraşmış: Ziyâde pîr itmiş B
1169 Kemândan ġaraz: Kemân ġaraz S
1170 ey nev-civân: ol nev-civân B
1171 hep: kemân S

Bu yay ile geçdük cihân sâḥilin — Bu yay ile alduḳ fenâ menzilin
Ecel yolı ḳorḫuludur dâ'imâ — Kemân ile geçmek revâdur revâ
Rivâyet olur pîre rûz-ı ḥisâb — ʿAẕâb itmege Teŋri eyler ḥicâb
Zihî ḫurdedân u zihî nüktedân — Murâdın ẓerâfetle ḳıldı beyân
Dili pâk olan kimse deryâ-miŝâl — Açar luṭf u iḥsân yüzinde cemâl

ḤİKÂYET *

Ṣaḳalın ḳazur bir şeh-i kâm-yâb — Görür ṣûfinüŋ biri eyler ḫiṭâb
Aŋa eydür ey ḫüsrev-i nâmdâr — Sözüm güherîn diŋle ḳıl gûşvâr
Vücûduŋ dıraḫtına irmiş taʿab — Dökülmiş ḫazân ile yaprağı hep
Revâ mı tıraş ola ḫaṭṭ-ı ṣaḥîḥ — Olur levḥ-i ruḫsâra ẓulm-i ṣarîḥ
Yaraşmaz eyâ şâh-ı kişver-güşâ — Ṣaḳalsız ʿiẕâr u çemensiz feżâ
Cevâbın virüp ṣûfiye ol zamân — Eyitmiş laṭîfeyle ol nüktedân
Keçinüŋ ṣaḳallusı ġâyet de çoḳ — Başında velî ẕerrece ʿaḳlı yoḳ
Ṣaḳalla ʿazîz olsa ḫalḳ-ı cihân — Tekeler olaydı ser-i ṣûfiyân
Mürâ'î yüzinüŋ ṣaḳaldur yüki — Müveccehdür andan ısırġan köki
Ṣaḳallu mürâ'îde olur nifâḳ — Ber-â-berdür anuŋla ḳıllu Burâḳ
Olup ḥüsn-i taʿbîrine âferîn — Zer ü sîme ġarḳ oldı ṣûfi hemîn
Laṭîfe güzeldür düşince yiri — Olur baḥr-i ʿummân-ı dil gevheri
Sözin ṣûfinüŋ ṭutdı şâh-ı cihân — Meŝeldür ki bir ḳıldan alur alan
Ṣaḳal sîneye ṣaldı ol şâh-ı cûd — ʿAyân oldı berg-i dıraḫt-ı vücûd

---

1173 geçdük cihân sâḥilin: çekdük cihân sâḥilin B
1174 korḫulıdur: korılıdur S / korḳulıdur İ / revâdur revâ: revâdur aŋa B
1177 yüzinde cemâl: yüzinden cemâl İ
* B nüshasında bu hikâyeden önce bundan sonraki hikâyenin ilk altı beyti ayrı bir hikâye başlığı altında yer almaktadır.
1179 ey ḫüsrev-i nâmdâr: ey ḥüsrev-i nâmdâr S / ḳıl gûşvâr: it gûşvâr İ
1180 Dökülmiş: Döküŋmiş S
1183 Eyitmiş laṭîfeyle: Eyitmiş luṭfile S / Bu beyit İ nüshasında yoktur.
1185 olaydı: olurdı İ
1186 Mürâ'î yüzinüŋ: Mürâ'î yüzüŋ B
1188 ḥüsn-i taʿbîrine: ḥüsn ü taʿbîrine İ

ḤİKÂYET *

Cihân-dîde bir pîr-i rûşen-żamîr	Ḫaṭâ pâdşâhına oldı vezîr
Ḫaṭâ ile ṣoḥbetde bir gün meger	Münâsib düşer bir ḥikâyet ider
Dimiş Ka'be'de bir ḳuş olur kebîr	Deve ḳuşıdur anı gördüm faḳîr
Demür şındı gibi dehânın açar	Nebâtât-ı ṣaḥrâyı bir bir biçer
Yumurdası meşhûr-ı afâḳdur	Güneş gibi berrâḳdur aḳdur
Bulınmaz bunuŋ gibi mürġ-i ʿacîb	Olur ḳarlu ṭaġ gibi cismi mehîb
40b İder yügrük atlular aŋa ʿaẕâb	Ḳaçar yil öŋinden ṣanasın seḥâb
Iraḳdan görinür nitekim hilâl	Vücûdı olur aḳ ḥiṣâra mis̱âl
Ḳanadın açar yer yüzinde uçar	Ṣanurlar ki yelkenli keştî geçer
Ziyâde sefîd ü bülend ü vecîh	Çiçeklenmiş eşcâra şekli şebîh
Otursa deve uçsa ʿanḳâ olur	ʿAcâ'ib ġarâ'ib temâşâ olur
Demür parası od içinde eger	Ḳızıl ḳor gibi olsa iftâr eder
Ġıdâsı dem olur ki âteş olur	Ne âġzı yanar ne müşevveş olur
Sözin âhir idince ḳopdı cidâl	Didiler bu aḥvâle emr-i muḥâl
İnanmadı hergiz aŋa pâdşâh	Gülüşdi sözini işiden sipâh
Yemîn itdi hiç iʿtimâd itmedi	ʿİnâd eyledi iʿtiḳâd itmedi
Yemîn itdüginden ḥicâb eyledi	Şimâline döndi ḫiṭâb eyledi
Didi dâr-ı dünyâda olsun ḥaḳîr	Utanmaz dilenci yalancı vezîr
Vezîre bu ḫacletden irdi melâl	Biş-on âdeme virdi mâl ü menâl

* B nüshasında bu hikâyenin ilk altı beyti bir önceki hikâyeden önce, hikâye başlığı altında ayrı bir hikâye imişçesine yer almış geri kalanı burada verilmiştir.

1192 oldı vezîr: olmış vezîr B / olur vezîr A

1193 ṣoḥbetde: ṣoḥbetinde A

1194 anı gördüm faḳîr: anı gördüm ḥaḳîr B / gördüm anı faḳîr A

1198 Ḳaçar yil öŋinden ṣanasın seḥâb: Ḳaçar yil öŋinde ṣanasın seḥâb İ/Ḳaçar yil öŋince nitekim seḥâb A

1199 Bu beyit İ nüshasında yoktur.

1200 Ḳanadın açar yer yüzinde uçar: Ḳanadın açar yil yer yüzinde uçar B / Ṣanurlar ki yelkenli keştî geçer: Ṣanurlar yelkenli keştî geçer A / Sanasın ki yelkenli keştî geçer İ

1203 Demür pâresi: Demür pâre'i İ

1205 emr-i muḥâl: emri muḥâl S

1206 pâdşâh: bâd-ı şâhân B / sipâh: hemân B

1207 iʿtimâd itmedi: iʿtiḳâd itmedi A / iʿtiḳâd itmedi: iʿtimâd itmedi A / Bu beyit İ nüshasında bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.

1208 Bu beyit İ nüshasında bir önceki beyitle yer değiştirmiş.

Yola düşdiler ṣanki bâd-ı ṣabâ   Varup Mıṣr'a dek çekdiler biŋ belâ
Deve ḳuşınuŋ ikisin aldılar   Ḫaṭâ pâdşâhına dek geldiler
Bu saʿy-i belîġ ile bu ihtimâm   Ẓuhûr itdi biş yıl olınca tamâm
41a Didügi sözi ḳıldılar imtiḥân   Sözi ṭoġrı çıḳdı vezîrüŋ hemân
Dilinüŋ belâsına uġrar kişi   Gelür dönderür ḫayra bu şerr işi
Ḫaṭâ şâhı ʿizzetler itdi aŋa   Didi ey Arisṭo-yı ḥikmet-nümâ
Bu gerçek bize oldı tuḫm-ı melâl   Bitürdi ara yirde ḫâr-ı cidâl
Şu gerçek ki biş yılda s̱bât ola   Olur âdemüŋ cânına bir belâ
Yaḳışur yalan söyleseŋ ḫûb idi   Bunuŋ gibiden dâḫi merġûb idi
Er olan dilinden ṣaḳınmaḳ gerek   Sefahet olur bulduġıŋ söylemek

ḤİKÂYET

Şeh-i baḥr ü berr muʿtasım bir seḥer   Serâyına ṭoġrı giderken meger
Dil uzatdı mestüŋ biri bî-sebeb   Vücûdına geldi ziyâde ġażab
Ḳaşın çin idüp nâra döndi gözi   Ṭalazlandı baḥr-i celâli yüzi
Yarındası ol mesti bu şehryâr   Getürdi helâk itmege ḫʷâr u zâr
Ṭururdı ḥużûrında taḥḳîr ile   Yaşı ırmaġı gibi zencîr ile
Benefşe gibi baġla derdnâk   Girîbânı gül gibi yüz yirde çâk
Ḫiṭâb eyledi pâdşâha hemân   Didi bir sözüm var emânü'l-emân
Ṣusızlıḳdan öldüm meded ey emîr   Babaŋ cânı içün baŋa bir ṣu vir
41b Ṣuyı virdiler içdi şükr eyledi   Baḳup pâdşâhuŋ yüzine didi

---

1213 Bu saʿy-i belîġ ile: Bu saʿy-i belîḳ ile B
1214 Sözi ṭoġrı çıḳdı: Sözi doġrı çıḳdı S
1217 tuḫm-ı melâl: tuḫm-ı bilâ-melâl B
1223 Ṭalazlandı: Ṭoŋuzlandı S
1224 ol mesti: bu mesti S, A / ḫʷâr u zâr: ḫûr u zâr S, A ve B
1225 taḥḳîr ile: taḥḳîrle S, A / Yaşı ırmaġı gibi zencîr ile: Yaşı ırmaġı gibi gibi zencîr ile B / Yaşı ırmaġı gibi zencîrle S, A
1226 Bu beyit A nüshasında bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
1227 Didi: Didüm İ / emânü'l-emân: el-emânü'l-emân A / Bu beyit A nüshasında bir önceki beyitle yer değiştirmiş.
1229 içdi: aŋa İ

Evüŋde ṣuyuŋ içdüm oldum ḳonuḳ   Ḳonuġuŋ helâk itme ol yoḳ bu yoḳ
Beni öldürüp cismümi ḳılma kem   Buyurdı Resûl ***ekrimû ḍayʿaküm***
Yoġ itme beni şimdi ey pâdşâh   Şarâbı yoġ eyle anuŋdur günâh
Baġışladı bir söz ile cânını   Cünûnına ḥaml itdi noḳṣânını
Şarâba ziyâde yasaġ eyledi   Mekân-ı cinânı ṭuraġ eyledi
Ḫalâṣ eyledi anı rây-ı şerîf   Muʿîn oldı idrâk ü ṭabʿ-ı laṭîf

ḤİKÂYET

Zamân ile Sulṭan Muḥammed meger   Çıḳar seyre mânend-i şems ü ḳamer
Öŋince solaḳlarla peykân-ı Rûm   Yürür altun üsküfle ṣankim nücûm
Görür yolda bir ṣûfiyi nâ-gehân   Ṭutar ḥırḳa altında bâr-ı girân
O bâr-ı girân ile bir cânibi   Ḳabarmış ṣabâ ile yelken gibi
Muḫâlif esen yil gibi sürdiler   Getürüp nihân itdügin gördiler
Ḳolın ḳoltıġın eyledi âşkâr   Şarâb ile ṭolmış ṣürâḫîsi var
Nedir bu didi bir su'âl eyledi   Cevâbını virdi bozadur didi
Eyitdi bozanuŋ olur rengi boz   ʿAceb âşkâre yalandur bu söz
42a Didi rengi boz idi bî-iştibâh   Ḳızardı ḥicâbından ey pâdşâh
İder câm-ı bâde ili şermsâr   Virür şîşe-i ʿarżına inkisâr
Dilüŋden ḳoma iltiyâmı müdâm   Ḫalâṣ eyler insanı luṭf-ı kelâm

---

1230 ol yoḳ bu yoḳ: o yoḳ bu yoḳ B
1231 ḳılma kem: itme kem İ
1233 söz ile: sözle A
1235 idrâk ü ṭabʿ-ı laṭîf: idrâk-i ṭabʿ-ı laṭîf İ
1237 ṣankim laṭîf: ṣanki laṭîf İ
1238 Görür: Görüp B
1240 Muḫâlif esen: Muḫâlif eser İ / nihân itdügin: nihân olduġın İ
1241 Şarâb ile ṭolmış: Şarâb ile ṭolu B
1243 bozanuŋ olur: olur bozanuŋ İ
1244 bî-iştibâh: ey pâdşâh B / ḥicâbından ey pâdşâh: ḥicâbdan didi pâdşâh S / ḥicâbından bî-iştibâh B

ḤİKÂYET

Meger var idi bir kişi mâldâr	Ecel çaldı bir gün yire sâyevâr
Devâ bulmadı kes̱ret-i mâl ile	Ölüm ḥaddine irdi bu ḥâl ile
Dıraḫt-ı vücûdını bâd-ı ecel	Yaturdı yire bî-nizâ' u cedel
Mezarunŋda ey server-i rûzgâr	Ṣalâḥ olur ancaḳ saŋa yâr-ı ġâr
Ne deŋlü yaşarsa ölince ricâl	Ḳurı başı ile ider irtiḥâl
Żaʿîf oldı mâlı çoġ olan ġanî	Aġırlandı zer gibi cân u teni
Ecel zaḥmetinden ḳarardı gözi	Zeheb gibi cümle ṣarardı yüzi
Yalıŋlandı derd-i firâḳ âteşi	Ḳoyup gitmelü oldı mâlın kişi
Alur vâris̱ ü ḥâdis̱in yanına	Virür yüz biŋ altun bir oġlanına
Aŋa eydür ey âb-ı rûy-ı ʿıyâl	Yiter ʿömrüŋ oldıḳça saŋa bu mâl
Sefîhâne deprenme eyle sükûn	Ṣaḳın müsrif olma ḳalursın zebûn
Gider dâr-ı ʿuḳbâya miskin peder	Bu ferzend-i şûma ḳalur sîm ü zer
42b Ṭaġıtdı ol altunları bu pelîd	Ḫazân yapraġın ṣanki bâd-ı sefîd
Yidi içdi mâlına geldi fenâ	Dilenciliğe eyledi ibtidâ
Çaġırdı anı pâdşâhuŋ biri	Didi neyledüŋ bunca sîm ü zeri
Babaŋdan ḳalan mâlı itdüŋ telef	Maḥaldür telef olsa be'sü'l-ḫalef
Eline baḳarsın bu gün illerüŋ	Atılduŋ parasına mühmellerüŋ
Didi eyler iken cihândan sefer	Beni Ḥaḳḳ'a ıṣmarlamadı peder

1247 var idi bir kişi: bir kişi var idi B / bir gün yire: anı yire B
1248 kes̱ret-i mâl ile: kes̱ret-i mâlla A, İ / ḥaddine irdi: ḥasrete irdi S / ḥaddine vardı B / ḥâl ile: ḥâlle S, A ve İ
1249 Yaturdı yire: Baturdı yire B / getürdi bere S
1250 ey server-i rûzgâr: ey serveri rûzgâr S, B / yâr-ı ġâr: yâr u ġâr S, B / yâr-ı ḫâr A
1251 Ne deŋlü yaşarsa: Ne gelü yaşarsa İ
1252 zer gibi: dil gibi İ
1253 ḳarardı gözi: ḳızardı gözi S / Zeheb gibi: Dehel gibi İ
1254 derd-i firâḳ âteşi: nâr-ı firâḳ âteşi S, A ve B
1255 vâris̱ ü ḥâdis̱in yanına: vâris̱ ü ḥâdis̱i yanına İ / yüz biŋ altun: yüz biŋini B
1257 Ṣaḳın müsrif olma ḳalursın zebûn: Ṣaḳın ḥarf itme olursın zebûn İ
1259 ol altunları bu pelîd: bu altunları ol pelîd B
1260 eyledi ibtidâ: eyledi ol ibtidâ B
1262 Maḥaldür telef olsa be'sü'l-ḫalef: Maḥaldür telef olsa bi-emni'l-ḫalef S / Maḥaldür telef olınsa bi'l-ḫalef B
1263 bu gün: bir gün B

Ḫaṭâ itdi mâlına ışmarladı | Yiter saŋa bu yüz biŋ altun didi
Günâhı babam itdi ey pâdşâh | ʿİḳâb eyleme bendeŋe bî-günâh
Dilerdi ki şâh ide başın tıraş | Kişi bu cevâb ile ḳurtardı baş

ḤİKÂYET

Gelür şehr-i Şirvân'a bir nev-civân | Ġarîbü'l-bilâd u faḳîr-i cihân
Ne mâl ü menâl ü ne emlâki var | Hemân âh ile çeşm-i nemnâki var
Diyârından ayru melûl ü ḥazîn | Ṣafâya ıraġ u belâya yaḳîn
Ne bir ġam-güsâr u ne bir yâri var | Yiri yurdı yoḳ nâle vü zârı var
Nigehbânı oldı anuŋ ʿayn-ı ʿâr | Dilenciligi itmedi iḫtiyâr
Revâ görmedi seg gibi dâ'imâ | Ki iller ṭaʿâmına muḥtâc ola
44a Vücûdına kâr eyledi derd-i cûʿ | Varup ḳıldı bir kâr-ı kesbe şürûʿ
Ḳabarırdı baġ bellemekden eli | Ḫam olurdı bâr-ı belâdan beli
Ḳazansa iki aḳça ol nev-civân | Birin yir birin ṣaḳlar idi hemân
İrişdi anuŋ mâline izdiyâd | Ticâret hevâsını itdi murâd
Çoġaldı mekânında ki sîm ü zer | Zekâtı çıḳar mâl-ı Ḳârûn ḳadar
Yigirmi otuz yıl geçüp oldı pîr | Meger aṣlına râciʿ oldı żamîr
Diyârını yaʿnî idüp ârzû | Vaṭan ḥasreti geldi ḳıldı ġulüv
Ṭufulliyeti ʿâlemin ḳıldı yâd | Ḳarar idemez oldı mânend-i bâd
Murâd itdi kim mâlini cemʿ ide | Mekân-ı ḳadîmine ḳalḳa gide
ʿAyân oldı çün rıḥletinden nişân | Çaġırdı anı şâh-ı Şirvâniyân
Didi aŋa ey pîr-i ferḫunde-fâl | Saŋa oluruz mâniʿ-i irtiḥâl

1265 Bu beyit İ nüshasında yoktur.
1271 Ne bir ġam-güsâr u ne bir yâri var: Ne bir ġamsâr u ne bir yâri var S / nâle vü zârı var: nâ-geh vü zârı var B
1272 itmedi iḫtiyâr: eyledi iḫtiyâr S, B
1273 iller taʿâmına: ilüŋ taʿâmına S / S nüshasında bu varaktan itibaren 47a'ya kadar olan varaklar karışmış haldedirler.
1274 bir kâr-ı kesbe şürûʿ: bir kâr u kesbe şürûʿ İ
1275 bâr-ı belâdan beli: bâġ-ı belâdan beli İ
1277 anuŋ mâline: anuŋ eline S
1282 Murâd itdi kim: Murâd itdi ki B / Mekân-ı ḳadîmine: Mekân-ı ḳadîme İ
1283 çün rıḥletinden: çünki aşlından İ
1284 ey pîr-i ferḫunde-fâl: ey pîr-i ferḫunde-ḥâl S / mâniʿ-i irtiḥâl: mâniʿ-i irtimâl S / mâniʿ-i irşiḥâl B

Bu iḳlîme geldüŋ ziyâde faḳîr   Ḳazanduŋ bu yirlerde mâl-ı kes̱îr
Bu yirde ḳazanduġuŋı vir bize   Dilerseŋ ki ola icâzet size
Ya ölince bu yirde eyle ḳarâr   Bu mâl-ı kes̱îr ile ḳılma firâr
Dimiş pâdşâhuŋ yüzine o pîr   Eyâ şâh-ı deryâ-dil ü dil-peẕîr
Yigitlik baŋa bir ʿaceb genc idi   Bu devr-i zamâne çürütdi yidi
44b O genci bu yirde çürütdüm faḳîr   Eger ḳâdiriseŋ getür baŋa vir
Bu yirde ḳazanduġumı al saŋa   Yolumdan ḳoma mâniʿ olma baŋa
Bu söz eyledi pâdşâha es̱er   O pîre şefâʿatle itdi naẓar
İline günine öŋinden hemân   İcâzet alup gitdi pîr-i cihân
Atalar sözidür bu şîrîn ḫaber   Yılan ṭatlu sözle ininden çıḳar
Melîḥü'l-kelâm olmaġa ḳıl heves   Ne kim kes düşüre seni anı kes
Naẓar eyle cümle cibâl ü ḳıbâb   Ḫiṭâb idene oldı ḥâżır-cevâb
Bu gülşende rindâne itseŋ güẕer   Ṭolaşmaz libâsuŋa ḫâr-ı żarar

ḤİKÂYET

Meger mürteşî ḳâḍılardan biri   Döger hem söger bir ḳoca kâfiri
Dimiş ḫalḳ arasında **herzeŋ** yime   Bunuŋ gibi murdar kelâmı dime
Cevâbını aldı o ḳâḍı daḫî   Didi ḳâḍıya kâfir-i dûzaḫî
Tavuḳdur yiyen herzeyi ey hümâm   Tavuḳ şorbasın ḳâḍılar yir müdâm
Ṭuran oturan oldı ḫandân aŋa   Firâr itdi kâfir evinden yaŋa
Edânî sözi ḳalbe yavuz gelür   Ḫiṭâb itme çâha saŋa söz gelür

---

1285 Bu beyit İ nüshasında yoktur.
1286 Dilerseŋ ki: Dilerseŋ kim A / Ki dilerseŋ B
1289 Bu devr-i zamâne: Bu devr-i zamân S
1291 Yolumdan ḳoma: Ḳoma yolumdan B
1292 pâdşâha: pâdşâhına S / itdi naẓar: iḥsân ider İ
1293 pîr-i cihân: pîr-i ẓamân İ
1294 ṭatlu sözle: ṭatlu söz ile A
1297 Bu gülşende rindâne itseŋ güẕer: Bu gülşende zindâna asuŋ güẕer naẓar B / ḫâr-ı żarar: ḫâr-ı keder İ
1299 herzeŋ yime : her-gîz ki yime S
1301 Tavuḳdur: Tavuḳdur A, B / ey hümâm: her zamân A / Tavuḳ şorbasın: Tavuḳ şordesin İ
1302 ḫandân: hande B / Firâr itdi: Ḳarâr itdi S
1303 Ḫiṭâb itme çâha: Ḫitâb itme câhe S, B

Ḳalîlü'l-ḥayâ kâne ke'l-ḫunfesâ / *İẕâ ḥarreket bi'l-fesâd-i fesâ*

43a Erâzil ne aŋlar ne iz'ân ider / Hemân gözlü gün gibi ṭurur baḳar

Emîrü'l-kelâm olanuŋ ḳulı ol / Fa'ûlün fa'ûlün fa'ûlün fa'ûl

ḤİKÂYET

Dimiş ḫâṣṣ ayaza meger bir emîr / Eyâ cümle-i 'âleme dest-gîr

Senüŋ ḳadrüŋ artar miẟâl-i hilâl / Ḥıṣâl-i laṭîf ile bulduŋ kemâl

Yüceldi güneş gibi ḫâṣṣiyyetüŋ / Bülend olmada sidre-'i rif'atüŋ

Seni cânı gibi sever pâdşâh / Neden geldi ẕâtuŋa bu 'izz ü câh

Dimiş 'âdet oldı faḳîre müdâm / İşüme seḥerden iderin ḳıyâm

Seḥer olmadın ḳalḳarın bâdveş / Beni bâb-ı sulṭanda bulur güneş

Benüm ṣanki envâr-ı şems-i ḍuḥâ / Ḫudâ arturur rızḳumı dâ'imâ

Ḫaṭâdan beni ṣaḳlar ol Müste'ân / Seḥer-ḫîz olana irişmez ziyân

Dem-i ṣubḥ-ı kâzibde ol gerçek er / Yola düşdi bir dem çü bâd-ı seḥer

Ḳapar çalmasın bir levend-i dilîr / Ḳaba başlu ḳalur o bedr-i münîr

Didiler dimişdüŋ bu sözi 'ayân / Seḥer vaḳti ḳalḳana olmaz ziyân

Cevâbını luṭf ile virmiş dimiş / O benden daḫî cüst ü çâlâk imiş

Seḥerden öŋürdiçe girmiş yola / 'Ale'l-fevr irişdi naṣîbi aŋa

43b Seḥer vaḳtinüŋ ola gör râğını / *Naṣîbük yuṣîbük bi-ḥaḳḳın Nebî*

Anuŋ kim ola 'aḳlı 'âlî-cenâb / Virür her su'âle müferriḥ cevâb

---

1304 Ḳalîlü'l-ḥayâ: Ḳalîlü'l-ḥayât B / ke'l-ḫunfesâ: ke'l-ḫafâ B, İ / İẕâ ḥarreket: İẕâ ḥarrek İ / Aḫız keset B

1305 Erâzil ne aŋlar ne iz'ân ider: Erâzilden aŋlar ne iz'â ider S / gözlü gün gibi: gözegü gün gibi İ

1307 cümle-i 'âleme dest-gîr: cümle-i 'âlem dest-gîr S

1309 Bülend olmada: Bülend oldı S

1310 Bu beyit İ nüshasında yoktur.

1315 Dem-i ṣubḥ-ı kâzibde ol gerçek er: Dem-i ṣubḥ-ı kâzibdür bir gerçek er İ

1316 Ḳopar: Ḳapa İ

1317 Seḥer vaḳti ḳalḳana olmaz ziyân: Seḥer-ḫîz olana irmez ziyân A

1318 luṭf ile virmiş: laṭîfeyle virmiş A / benden: senden İ / cüst ü çâlâk imiş: cüst-i çâlak imiş A, İ

1319 naṣîbi: naṣîb S

1320 Naṣîbük yuṣîbük: Naṣîbüke yuṣîbüke A / Naṣîbük naṣîbük B

HİKÂYET

İşitdüm bir aḥvel emîrü'l-livâ | İki görür imiş biri dâ'imâ
Öŋinde ḳażâ ile bir ḳuş uçar | Aŋa şaşı göz ile eyler naẓar
Dimiş bu uçan iki ḳuşı görüŋ | Hevâda bu cûş u ḫurûşu görüŋ
Ḳanadın açup ṣanki ebrû-yı yâr | Uçar yüce yirlerde gözler şikâr
Biri biri yanınca perrân olur | Ne ḫoşça ne zîbâca seyrân olur
Kimisi güler kimi taḥḳîḳ ider | Ẓarîfüŋ biri anı taḥmîḳ ider
Dimiş lağla şöyle kim vardur | Bu uçanlar iki degül çârdur
Eyitmiş birisi yalan söyleme | Emîrü'l-livâya ḫilâf eyleme
Tebessüm idüp aŋa virmiş cevâb | Hemân bikr-i fikrinden açmış niḳâb
Dimiş bu biri eyler iki ḥisâb | Ben ikiyi dörd eyler isem ne var
Ġażab eyleyüp ol emîr-i pelîd | Ṭuyar ḫurdeyi anı eyler şehîd
Yazıḳlar ki ol aḥmaḳ-ı tünd-ḫû | Laṭîfeyle ḳoydı ocağına ṣu
ʿAzîzüŋ biri ḳıldı vâfir eẕâ | Didi luṭf ile ey emîrü'l-livâ
46a Laṭîfeyle inʿâm alur niçeler | Yazuḳ bir Müselmân'a itdüŋ żarar
Eyü ṣandı itdi laṭîfe saŋa | Vücûdı ġubârını ḳılduŋ fenâ
Didi luṭf ile ḫayradur niyyetüm | Kime oldı aŋa olan himmetüm
Şehîd eyledüm anı ḳıldum ʿaẕâb | Gider cennete bî-ḥisâb u ʿiḳâb
Cinânı mekân itdi cânı revân | Günâhı baŋa oldı bâr-ı girân

1322 emîrü'l-livâ: emrü'l-livâ B / görür imiş: görürmiş S
1325 gözler şikâr: eyler şikâr İ
1328 vardur: vardurur B / çârdur: çâr durur B
1329 Eyitmiş birisi: Eyitmiş biri B
1330 bikr-i fikrinden açmış niḳâb: fikr-i bikrinden açmış niḳâb B
1331 Dimiş bu biri iki eyler ḥisâb: Dimiş bu yiri iki ṣayar S / Dimiş bu biri iki eyler ṣayar A / Didi bu biri iki ile ṣayar İ / eyler isem ne var: idersem n'aceb B
1332 Ṭuyar: Duyar İ / ḫurdeyi anı: ḫurdeyi ânî B, İ
1333 ol aḥmaḳ-ı tünd-ḫû: ol aḥmaḳ-ı tünde-ḫû B / Laṭîfeyle: Luṭfile S
1335 inʿâm alur: inʿâm ider İ / inʿâm olur B
1336 Vücûdı ġubârını ḳılduŋ fenâ: Vücûdı ġubârın ḳıldı fenâ S / Vücûdı ġubârını ḳıldı fenâ B
1337 aŋa olan: aŋa ola B
1338 Şehîd eyledüm: Şehîd eyleyüp B / Gider cennete: Gider cennet S
1339 mekân itdi: mekâ itdi S

Bunuŋ gibi nokṣanı âdem dimez	Yalan söylemez vâkı'a kim dimez
Nice 'âsi olur ki eyler ḥaẕer	Ḫaṭâsın döner ḫalḳa tevcîh ider

ḤİKÂYET

Figânî kemâline itdi ġurûr	Vezîrüŋ birin eyledi bî-ḥużûr
Cefâsına incindi hicv eyledi	Bu beyti anuŋ adına söyledi
Dü İbrâhim âmed bedîr-i cihân	Yeki büt-şiken şüd diger büt-nişân
Aman virmeyüp ḫânesin başdılar	Ṭutup anı Manṣûrveş aṣdılar
Refîk oldı rûḥına mihr-i cemâl	Ṣu'ûd itdi bâlâya şeb-nem-miŝâl
Fenâdan beḳâ gözle Manṣûrvâr	Bu dâru'l-firâr u o dâru'l-ḳarâr
Dilâ ne Figânî kalur ne vezîr	Yatur toprağ altında ḫ'âr u ḥaḳîr
Zeber-dest olanlar ecelden zebûn	Zemîn altıdur câyı mânend-i nûn
46b Giderdi ikisin daḫî rûzgâr	Bu beyt eyledi il diline ḳarâr
Ne fażl ile olsun zebânuŋ ṭavîl	Ne fażl ehlini eyle ḫ'âr u zelîl

ḤİKÂYET

Gezerken ḥarîfüŋ biri serserî	Görüp âşnâsın dimiş gel beri
Gügercin etin yimege gidelüm	Ekâbir müsâvîsini idelüm
Bu resme müsâvî iken ḫûb olur	Gügercin eti gibi merġûb olur
Iraḳdan meger bir ẓarîf-i cihân	Ḥarîfüŋ sözin işidür nâ-gehân
Dimiş anlara herzeŋüz yimeŋüz	Bunuŋ gibi mühmel sözi dimeŋüz
Ekâbir müsâvîsidür ḳaz eti	Ki ṣoŋın da vardur anuŋ sıkleti
Yaramazlaruŋ uyma iġvâsına	İki ulunuŋ girme arasına

1343 hicv eyledi: hücûm eyledi A, B
1344 diger büt-nişân: yeki büt-nişân İ
1349 câyı: cânı İ
1358 iġvâsına: ġavġâsına B / İki ulunuŋ: Eger ulunuŋ B / girme: geçirme S

Başuŋ virme ġavġâya ġâfil me-bâş
Müsâvî sözin eyle dilden tırâş

Deŋiz gibi virme boġazuŋ ele
Ne ḥâcet sözüŋden saŋa söz gele

Yüri ʿayn-ı ḫâliṣ gibi aġır ol
Żararlu sözi diŋleme ṣaġır ol

Delüler müsâvî sözin ḳayd ider
Kederden ḫalâṣ ol bu fiʿli gider

YEDİNCİ MAḲÂM ḤİKMET-ÂMİZ ÜʿİBRET-ENGÎZ KELİMÂT-I ṬAYYİBÂTUN BEYÂNINDADUR *

Begüm âlem-i imtihândur cihân
Ne ekseŋ sen anı biçersin hemân

45a Vücûduŋda var ise tuḫm-ı ḍalâl
Olur ḥâsıluŋ cümle ḥanẓal-miṡâl

Salâḥı ḳomaz merd-i ʿâlî-naẓar
Vücûdı zemîninde reyḥân biter

Olur yaʿni zâtıŋda ḫulḳ-ı ʿaẓîm
Mükerrem ider anı Rabbü'l-kerîm

Yol ikidür ey merd-i âgâh-ı Ḥaḳḳ
Biri râh-ı bâṭıl biri râh-ı Ḥaḳḳ

O yolda çekilür ʿaẕâb-ı elîm
Bu yolda olur ḫalḳa ecr-i ʿaẓîm

Kimi mekr-i şeyṭâna mâ'il olur
Kimi emr-i Ḳur'ân'a ḳâ'il olur

Şeyâṭîn ulu ḫaṣm olur âdeme
Niçesin gülünç eyledi ʿâleme

Ṭurup kendünüŋ ḫaṣmı ile müdâm
Ṣanasın ki şatranc oynar ʿavâm

Anuŋ rûḥı kim râh-ı Ḥaḳḳ'a gider
Ṭutar kendü şeyṭânını mat ider

Eger ġâlib olursa şeyṭân saŋa
Günâh işleyüp eyler iseŋ ḫaṭâ

Saŋa vâḳıʿuŋ ʿayn-ı taʿlîmdür
Rumûz-ı nihân ile tefhîmdür

Günâh işleyen ḳulını ol Ḫudâ
Dilemez ki maġlûb-ı şeyṭân ola

1359 ġavġâya: ġavġâna S / ġâfil: emîn İ
1360 Deŋiz gibi: Ciger gibi S
1362 bu fiʿli gider: bu sözi gider İ
* Ḥikmet-âmîz ü ʿİbret-engîz: Ḥikmet-âmîz ʿibret-engîz A / ʿİbret-engîz Kelîmât-ı Ṭayyibâtuŋ: ʿİbret-engîz Ṭayyibâtuŋ B
1363 Ekseŋ sen: Ekerseŋ İ
1365 Vücûdı zemîninde: Vücûdı zemînde B
1369 ḳâ'il olur: mâ'il olur B
1370 ulu ḫaṣm olur: olur ḫaṣm olur İ
1371 kendünüŋ ḫaṣmı ile: kendü ḫaṣmıyla İ / Ṣanasın ki: Şanasın İ / Bu beyit B nüshasında; Anuŋ ḫasmı ile müdâm / Ṣanasın ki şatranc oynar ʿavâm şeklinde bir kez daha tekrarlanmıştır.
1372 Ṭutar kendü şeyṭânını: Uyar kendü şeyṭânına İ
1373 saŋa: aŋa S / Günâh işleyüp eyler iseŋ ḫaṭâ: Günâh eyleyüp ister iseŋ ḫaṭâ İ
1374 ʿayn-ı taʿlîmdür: ʿayn-ı taʿẓîmdür S / tefhîmdür: tefsîmdür S

	Düşüŋde eger görinürse duḫân	Senüŋ itdügüŋ ẓulmi eyler beyân
	Yavuz yiller esse eger bî-şümâr	Ṣaḳın Teŋrinüŋ saŋa bir ḫışmı var
	Düşinde ḳaçan kişi ʿüryân ola	Dimişler ecel yaḳlaşuptur aŋa
	Tenüŋden ki bir nesne çıḳsa ʿayân	Żarûrî gelür başuŋa bir ziyân
45b	Ne kim cins-i mekrûh ola âşkâr	Yüzüŋ ḳâresidür ider şermsâr
	Müferriḥ olan nesneler bî-gümân	Ṣalâḥ u saʿâdetden olur nişân
	Güzel âyine oldı rü'yâ saŋa	İder ḫayr ile şerri peydâ saŋa
	Ögerseŋ anı ög ki ṣubḥ u mesâ	Ola kendüye mürşid-i reh-nümâ
	Muʿânidlere eyleme iltifât	Ṣabâ gibi anlarda olmaz s̱ebât

ḤİKÂYET

Üveysü'l-Ḳaran ḥażreti sâbıḳâ	Görür yolda şeyṭânı eyler eẕâ
Dimiş ey ḳara yüzli bed-nâmı ʿâm	Neden egrisin Ḥaḳḳ yolında müdâm
Hemân rûy-ı maʿnâdan açmış niḳâb	Suʾâline virmiş muzaḫref cevâb
Dimiş egriligüm mis̱âl-i hilâl	Olur kendüme fażl u ḥüsn ü cemâl
Ḥaḳîḳatde mânend-i ebrû-yı yâr	Baŋa egrilig iledür iʿtibâr
Eger egri olmasa mânend-i mâr	Vücûdum bu yolda idemez güẕâr
Aḳar ṣu gibi ṣûret-i iʿvicâc	Virür zâtumuŋ cevherine revâc
Tefekkür idüp ol ḳaṣîrü'l-lisân	Yaradılmışuŋ ḥikmeti var nihân

---

1377 Yavuz yiller esse: Yavuz yil ger esse S
1378 ʿüryân ola: ʿüryân olur S
1380 cins-i mekrûh ola: cins-i mekrûh olur İ
1381 Ṣalâḥ: Yüzüŋ S
1382 rü'yâ: dünyâ İ / ḫayr ile şerri: ḫayr u şerri S
1383 Ola: Olur İ / mürşid-i reh-nümâ: mürşid ü reh-nümâ S, B
1384 A nüshasında bu beyitten sonra "Ne lâzım nizâʿ u ne ḥâcet cedel / Kitâb-ı Uṣûl ile eyle ʿamel" beyti vardır. Bu beyit diğer üç nüshada olmadığı için metne alınmamıştır.
1385 Üveysü'l-Ḳaran: Veyse'l-Ḳarânî B
1387 rûy-ı maʿnâdan: rûy-ı maʿnâdaŋ S / nûr-ı maʿnâda İ
1388 Olur: Ulu S / fażl u ḥüsn ü cemâl: fażl u ḥüsn-i cemâl İ
1389 egrilig iledür: egrilik iledür İ / egrilikledür B
1390 bu yolda: bu yoldan İ
1391 Aḳar ṣu gibi ṣûret-i iʿvicâc: Eger ṣu gibi ʿayn ola iʿvicâc İ / zâtumuŋ cevherine: zâtuŋ cevherine B
1392 Yaradılmışuŋ ḥikmeti var: Yaradılmışlar ḥikmeti var S / Yaradılmışuŋ ḥükmi var B

	Ẓuhûra gelür emr-i taḳdîr-i Ḥaḳḳ	Bu ʿilm-i ezelden bilinmez sebaḳ
	Bu deryâ-yı fânîde mânend-i ḥût	Dilüŋ tut kelâm eyleme ḳıl sükût
47a	O bâlâya irmez kemend-i ʿuḳûl	Muḥîṭ olamaz ʿilm-i Mevlâ'ya ḳul
	ʿAyân olsa aṣlıyla esrâr-ı Hû	Ṣalâḥ ehli olurdı ʿâlim ḳamu
	Firâḳ olmayınca bulınmaz viṣâl	Celâl olmayınca bilinmez cemâl
	Bu ser-keşligüm oldı maḥż-ı ḫuşûʿ	Bu egriligüm oldı ʿayn-ı rükûʿ
	Ḥaḳîḳatde merd-i şerîʿat-şinâs	Bunuŋ gibi sözlerde bulmaz esâs
	Şerîʿat ḥiṣârında eyle ḳarâr	Bu ***vesvâs-ı ḫannâsa*** ne iʿtibâr

ḤİKÂYET *

	Ṭolunmazdan evvelce mihr-i kemâl	Maḥall düşdi dersümde itdüm su'âl
	Niyâz ile iʿzâz u iḳrâm ile	Didüm ol ebu'l-fażl olan kâmile
	Eyâ müfti-i ḫalḳ u müşkil-güşâ	Nedendür bu kim eks̱er-i enbiyâ
	Yaşı ḳırḳına bulmayınca vuṣûl	Nübüvvet gelüp olmadılar resûl
	Naṣîb olmadın ṭâʿat-i erbaʿîn	Çoğı olmadı sırr-ı Ḥaḳḳ'a emîn
	Buyurdı ki beyt-i vücûd-ı enâm	Ḳuyûd-ı ʿanâṣırla eyler ḳıyâm
	Yilüŋ muḳteżâsıdurur ḳılma şek	Aşağı yuḳaru yilüp yürimek
	Oduŋ muḳteżâsı ġurûr u sürûr	Ṣuyuŋ ʿayş u ʿişretle ḫᵛâb-ı ḥużûr
	Yaḳar nâr-ı sûzân ṣunuŋ seyli var	İder niçe örtülmişi âşkâr
47b	Temâşâ budur irse bâd-ı ṣabâ	Açar dâmen-i ʿaybuŋı dâ'imâ
	Türâbuŋ olur muḳteżâsı sükûn	Esâsı cihân oldı mânend-i nûn

1393 emr-i taḳdîr-i Ḥaḳḳ: emr-i taḳrîr-i Ḥaḳḳ S / bilinmez sebaḳ: alınmaz sebaḳ İ
1395 O bâlâya: Bu bâlâya B / Muḥît olamaz: Muḥît olımaz İ
1398 ser-keşligüm oldı: ser-keşlige oldı B / maḥż-ı ḫuşuʿ: ʿayn-ı ḫuşuʿ İ
1399 merd-i şerîʿat-şinâs: ʿayn-ı şerî at-şinâs İ / bulmaz esâs: olmaz esâs İ
1400 ne iʿtibâr: itme iʿtibâr İ
* Bu başlık İ nüshasında verilmeyerek iki hikâye birleştirilmiştir.
1401 Ṭolunmazdan evvelce mihr-i kemâl: Dolunmazdan evvelce mihr-i cemâl İ
1403 ekser-i enbiyâ: ekserî enbiyâ S, B
1404 Bu beyit İ nüshasında yoktur.
1407 Yilüŋ muḳteżâsıdurur: Yilüŋ muḳteżâsıdur ki B
1408 Ṣuyuŋ: Ṣunuŋ S, İ
1409 ṣunuŋ: ṣubuŋ S
1411 sükûn: sükût S / mânend-i nûn: mânend-i sükûn S

Geçer ḳırḳına vâṣıl olsa şebâb	Ziyâde olur tende rükn-i türâb
Hevâ vü hevesden ferâġat bulur	Çıḳar ʿaybınuŋ ʿaynı settâr olur
Sükûn ehli olup cünûnı gider	Ġurûr u sürûrı birez terk ider
Türâbuŋ ʿaceb ḥikmeti vardur	ʿAcebden ʿaceb bu ki settârdur
Yüri ḳara topraġ gibi alçaġ ol	Hevâ ehli tâ bulmıya saŋa yol
Bu ḥikmet sözini kulaġuŋda ṭut	Gül-i bâġ-ı ʿirfân gibi ḳıl sükût

ḤİKÂYET

Ḥakîmüŋ birisine itdüm su'âl	Didüm ey ḥakîmi Arisṭo-mis̱âl
ʿAcebdür ki cümle vuḥûş u ṭuyûr	Ḳamu çâr-pâ ḳısmı her mâr u mûr
Bu cumhûrı deryâya atsaŋ eger	Boġulmaz o sâʿatde yüzer çıḳar
Yüzebilmez ise eger nâ-gehân	Ṣuya düşse âdem boġılur hemân
Didi ʿakl-ı insâna olmaz ḥudûd	Virür iḥtimâl-i memâta vücûd
Bu ḳorḫu ile ṣu ider cisme yol	Araḳ çıḳduġı yirden eyler düḫûl
Bu sûrâḫı bu ḫavf u ḫaşyet açar	Varur mâ-i ṣâfî derûna geçer
Boġar suya endâmınuŋ s̱ıkleti	Ḥaḳîḳatde oldur anuŋ ḥikmeti
Devâbb aṣlı bî-ʿakl u idrâk olur	Düşerse ṣuya ḫâr u ḫâşâk olur
ʿAḳılsız olan baḥri bilmez ʿamîḳ	Ne idrâk ider ol ne fikr-i daḳîḳ
Ölmeden ṣular kim ḳatı ḫavf ider	Olur ḫasta yanına varmaḳ żarar
Hevâsın çeker ḫavfla ḫaşyeti	Ulaşır hemân s̱ıḳlet-i zaḥmeti

1413 ʿaybınuŋ ʿaynı: ʿaybınuŋ ʿaybı S, B / ʿaynınuŋ ʿaynı İ
1414 olup: olur S, A ve B
1417 ḥikmet sözini: ḫikmet yüzini S / Bu beyit İ nüshasında yoktur.
1418 ḥakîm-i Arisṭo-mis̱âl: ḥakîm-i Arisṭa-mis̱âl S / tarîḳında bulmış kemâl A
1420 Boġulmaz o sâʿatde yüzer çıḳar: Beter esfelü's-sâfilîne gider A
1422 olmaz ḥudûd: ḥadd-i ḥudûd İ
1423 Bu ḳorḫu ile: Bu ḳorḳu ile İ / Bu beyit asıl nüsha S nüshasında yoktur.
1424 bu ḫavf u bu ḫaşyet açar: bu ḫud u ḫışt içer B
1426 Devâbb: Varup B / Düşerse ṣuya: Düşer şuya S
1427 ʿAḳılsız olan: ʿAtâsız olan B / baḥri bilmez: baḥr bilmez S, B / fikr-i daḳîḳ: fikr ü daḳîḳ S
1428 ṣular kim: olar kim İ
1429 Ulaşır hemân s̱ıḳlet-i zaḥmeti: Ulaşır hemân s̱ıḳlet ü zaḥmeti İ / Ḥaḳîḳatde öldürenüŋ ḥikmeti A

ʿİnâd itme her nesnenüŋ aṣlı var	Degüldür velî ḥikmeti âşkâr
Ġaraż saŋa taʿlîm ü tefhîmdür	Ne tefhîm taʿẓîm ü tekrîmdür

SEKİZİNCİ MAḲÂM DİLÎRÂN-I CİHÂN ŞÎRÂN-I NEY-SİTÂN ḌARB U ḤARB OLUP MÜSTEḤAḲḲ-I HİMMET Ü LÂYIḲ-I ʿİNÂYET OLDUĞIN BİLDÜRÜR *

	Dil-âverlik ile ṭutan ʿâlemi	Yanından gidermez ḳılıç âdemi
	Bahâdırlıġı olmasa imtiḫân	Anı eyleme ḥâkim-i ġâzıyân
	Ḳılıç itmegin virme her merkebe	Ki ʿavrat gibi ola ḳarnı gebe
	Kime laḥm u şaḥm olsa bâr-ı girân	Seferde boġaz aġrıġıdur hemân
	Refîḳ itme her merd-i zen-meşrebi	Düzüne ḳoşuna gelincik gibi
	Atın ḳoşmaġa olmayan ḳudreti	Aradan götürsün hemân s̱ıkleti
	ʿAḳıllu bahâdır gerekdür kişi	İŋen başa varmaz delünüŋ işi
	Sefer ḫam olan merdi puḫte ḳılur	Mes̱eldür bu kim çoḳ gören çoḳ bilür
	Sefer zaḥmetinden idersen ibâ	Tevârîḫ oḳı ḳılma ʿömrüŋ hebâ
48b	Begüm ehl-i idrâk ü ʿâḳil kişi	Muṣâḥib ider çoḳ belâ çekmişi
	Dil ü cânla maʿrifet ṭâlibi	Gerekdür ola bal arusı gibi
	İrişe ele her çiçekden ʿasel	Ola müşkili ehl-i ḥâl ile ḥal
	Öŋürdi geçenlerden alan ḫaber	Bu der-bend dünyâyı âsân geçer

---

1430 velî: velîler B

* Ḍarb u Ḥarb Olup: Ḥarb ü Ḍarb Olup İ / Ḍarb-Ḥarb Olup S / Müsteḥaḳḳ-ı Himmet ü Lâyıḳ-ı ʿİnâyet: Müsteḥaḳḳ-ı Himmet ü ʿİnâyet S / Olduġın Bildürür: Olduḳların Bildürür İ

1432 Dilâverlik ile: Dilâverliġ ile İ / Yanından: Yanında İ

1435 olsa: ola İ / Seferde boġaz aġrıġıdur hemân: Seferden boġaz aġrısıdur hemân S / Seferde boġaz artuġıdur hemân İ / Bu beyit A nüshasında bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.

1436 merd-i zen-meşrebi: merd ü zen-meşrebi S / gelincik gibi: çiçekler gibi S / Bu beyit A nüshasında bir önceki beyitle yer değiştirmiş. / Bu beyit B nüshasında yoktur.

1437 olmayan ḳudreti: olmaya ḳudreti İ / Aradan götürsün: Aradan götür S / götürsün aradan A

1438 bahâdır gerekdür: gerekdür bahâdır İ / delünüŋ işi: delünüŋ başı A

1439 çoḳ gören çoḳ bilür: çoḳ gezen çoḳ bilür İ

1441 kişi: gerek S / çok belâ çekmişi: çok belâ S

1442 Dil ü cânla: Dil ü cân ile S

1443 İrişe ele: İrişe aŋa A / ehl-i ḥâl ile ḥal: ḥâl il ḥamal B

1444 Öŋürdi: Olurdı S / âsân geçer: âsân ider S

Ol âdem gerekdür seferde refîḳ   Ki çekmiş ola niçe ḫavf-ı ṭarîḳ
Uyup tâze serdâra olma yaḳîn   Aḳın itme bir şaşḳın ile ṣaḳın
Yazıḳlar ki ıṣlâḥa gelmez ʿavâm   Ne oḳur ne diŋler ḳalur şöyle ḫâm
Şu kim kendü emrinde ʿâciz ola   Nizâʿ u cidâl ile sürme yola
O kim gizlü ʿaybına ʿâlim degül   Naṣîḥat aŋa hiç lâzım degül
Naṣîḥat iderseŋ ʿadâvet ider   Gelür şirret eyler ḥużûruŋ gider
Ne lâzım nizâʿ u ne ḥâcet cedel   Kitâb-ı Uṣûl ile eyle ʿamel

ḤİKÂYET

Şeh-i Âl-i ʿO̱smân u ṣâḥib-ḳırân   Süleymân-ı devrân cihân-pehlevân
Ḳaçan Engürûs ile ḳıldı ḳıtâl   Güneş gibi berḳ urdı tîġ-ı celâl
Aḳan ḳanlar olmışdı deryâ gibi   Yüzerdi kesik başlar elma gibi
İşin başa iletdi gürz-i girân   Kulaġın çekerdi görince kemân
49a Çıḳup âteş-i tîġdan dûd-ı âh   Şerâre gibi ḳalġışırdı sipâh
Segirdürdi at ile ehl-i cidâl   Yil ile yalıŋlanmış âteş-mis̠âl
Bulaşırdı her çarḫı ḳalḳana ḳan   Şafaḳlar felekden olurdı nişân
Nacak dögdisinden irince sudâ   Adûya hayat eyler ide vedâ
Beden âşyânın ḳoyup mürġ-i cân   Ḳażâ-yı beḳâya olurdı revân
Ḳılıçlar ara yirde nâr-ı ʿaẕâb   Yıḳar ḫırmen-i cânı eyler ḫarâb
Görinen kemânlar sipihr-i dü-tâ   Kirişler mis̠âl-i ḫaṭ-ı istivâ

1445 **seferde refîḳ**: seferden refîḳ B
1446 **bir şaşḳın ile**: bu şaşḳın ile B
1447 **ıṣlâḥa gelmez**: ıṣlâḥına gelmez S / **Ne oḳur ne diŋler**: Ne aŋlar ne diŋler İ
1448 **sürme yola**: sürme bula B
1449 **gizlü ʿaybına**: gizlü ʿaybını S
1450 **Gelür şirret eyler ḥużûruŋ gider**: Gelür şirret ile ḥużûra gider İ
1452 **Şeh-i Âl-i ʿO̱smân u ṣâḥib-ḳırân**: Şeh-i Âl ü ʿO̱smân ṣâḥib-ḳırân S / Şeh-i Âl-i ʿO̱smân ṣâḥib-ḳırân İ / **Süleymân-ı devrân**: Süleymân-ı zamân S
1455 **iletdi**: ilterdi S, A ve B
1457 **Segirdürdi**: Segürdi İ / **yalıŋlanmış**: yalıŋ yanmış B
1458 **her çarḫı ḳalḳana**: her çarḫı ḳalḳan B / **nişân**: mis̠âl B
1459 **hayat eyler idi**: idi ḫayat eyler B / **Bu beyit S nüshasında bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.**
1460 **Ḳażâ-yı beḳâya**: Ḳażâ-yı cinâna: İ / **Bu beyit S nüshasında bir önceki beyitle yer değiştirmiş.**
1461 **Ḳılıçlar**: Ḳılıç S / **ḫırmen-i cânı**: ḫırmen-i cân S / ḫırmen-i cânın B
1462 **kemânlar**: kemânlara B

Teberden düşerdi dıraḫt-ı vücûd   Kemend âteş-i tîġa olmışdı dûd
Ḳılıçdan ḳaçan kâfir itse firâr   İrişürdi her tîr şeh-bâzvâr
İdüp ġâziler gibi saʿy-i keŝîr   Çalışur girişürdi şemşîr ü tîr
Ney-i nîze yil gibi irse hemân   Söyünürdi ḳandîl-i rûḥ-ı revân
İki baḥr idi iki berrden sipâh   Birisi sefîd ü birisi siyâh
O baḥr-i siyâhı bu baḥr-i sefîd   Ṣayup eyledi cân gibi nâ-bedîd
Güneş gibi tîġ-ı şeh-i kâmkâr   ʿAdû ẓulmetin eyledi târmâr
Muḫanneŝlerüŋ uçdı beŋzinde ḳan   Ṣaramışdı mânend-i berg-i ḫazân
Niçeler düşüp oldı ʿaẓm-i remîm   Orada olurken bu ceng-i ʿaẓîm
Uçar gökde bir ḳuş açar bâl ü per   Görür sâyesin bir muḫanneŝ meger
49b Hevâyî ṭopa oldı ṣandı nişân   Yüzin tersine döndi ḳaçdı hemân
Bahâdırlaruŋ biri ḳıldı ʿitâb   ʿİtâb ile cânına itdi ʿaẕâb
Didi ey yoġ olası mühmel ne var   Muḫanneŝligi eyleme iḫtiyâr
Ḳaçup itme sehv ile dîvânelik   Yirüŋ mezbele gibi itme delik
İdüp zen gibi ḫavf u fikr-i daḳîḳ   Yıḳılma miŝâl-i binâ-yı ʿatîḳ
Eyitdi melûl ü perîşân olup   Girîzân u lerzân u giryân olup
Hevâyî ṭop atdı ʿadû-yı denî   Eger ḳaçmazsam öldürürdi beni
Ayaḳ baġıdur cenk içinde leke   Ṣanur her yiri menzil-i mühlike

---

1464 her tîr: her tîġ B
1465 şemşîr ü tîr: şemşîr ü tîġ S
1466 Ney-i nîze: Ney bize İ / Terinize B
1467 S nüshasında bu beytin ikinci mısraı yok.
1468 S nüshasında bu beytin ilk mısraı yok. / S nüshasında bu beytin ikinci mısraı ile bir önceki beytin ilk mısraı birleştirilerek bir beyit oluşturulmuş. Bu beytin ilk mısraı ile bir önceki beytin ikinci mısraı ise yazılmamış. Dolayısıyla bir beyit atlanmış olmaktadır.
1469 târmâr: târ u mâr S, B
1472 Görür sâyesin: Görüp sâyesin İ
1473 Hevâyî: Hevâ-ber B / tersine döndi: döndi tersine B
1474 ʿitâb: ḫitâb İ / itdi ʿaẕâb: idi ʿaẕâb B
1475 Didi ey yoġ olası: Didi yoḳ olası İ / Muḫanneŝligi: Muḫanneŝlik B
1476 itme delik: ḳılma gedik A, İ
1478 Girîzân u lerzân u giryân olup: Girîzân olur zâr u giryân olup S
1479 Hevâyî: Hevâ-ber B

ḤİKÂYET

Süleymân'a bir gün ʿaleyhi's-selâm   Eşekler gelüp söylemiş çoḳ kelâm

Dimiş ẓulm ider bize nevʿi beşer   Ḥımâra ḥaḳâret göziyle baḳar

Zelîlüz ḳapularda itler gibi   Bize hürmet itmezler atlar gibi

Bizüm ḫiẕmetimüz aġırdur ḳatı   Odun zaḥmeti var ṣunuŋ miḥneti

Revâ mı eşekler cefâda ola   Gice gündüz atlar ṣafâda ola

Cevâbın virüp Âṣaf-ı ber-ḥayâ   Dimiş ey ḥımâr-ı muḳassî-ṣadâ

Ġazâya varuŋ siz daḫî ṣubḥ u şâm   Size at gibi ḥürmet itsün enâm

50a Siz at gibi çıḳmazsuŋuz ḫâneden   Ne aṣṣı size ḳurı efsâneden

Ḳılur bunlara pend-i Âṣaf eser   Ġazâya giderler iderler sefer

Seferde meger cenk olur nâ-gehân   Eşek başına teng olur bu cihân

Demür ḳır at üstine zaḫm-ı teber   Ṣanasın ki gökde hilâle döner

Teninde ḳara atuŋ ey mâh-rû   Nücûma döner oḳ yarası ḳamu

Dem olur ki ṭopdan perîşân olur   Başı ayaġı gûy u çevgân olur

Baġırṣaġı ḳarnında eyler hemîn   Şihâb-ı semâ gibi ʿazm-i zemîn

Eşekler bu işe peşîmân olur   Baḳar her biri deng ü ḥayrân olur

Süleymân'a fi'l-ḥâl iderler duʿâ   Varup dirler ey Server-i Enbiyâ

Gerekmez sefer bunda vardur memât   Odun ney-i şükrdür ṣavâb-ı ḥayât

Geçen eski zaḥmetlere ḳâ'ilüz   Selâmet beḳâsına biz mâ'ilüz

Dönerler maḳâmına destûr olur   Bu destûr ile cümle mesrûr olur

İki ḳulaġını idüp bâl ü per   Eşekler eve uçup uçup gider

Ḳoyuna varur mı güc ile köpek   Ḳadîmî meẕeldür at olmaz eşek

Seferden ḳaçan kâhil ü nekbeti   Eşek gibidür ṣûreti sîreti

Leke câmeden çıḳsa virür ṣafâ   Çürügüŋ üzüldügi yegdür saŋa

1484 Odun zaḥmeti var ṣunuŋ miḥneti: Oduŋ zaḥmeti var ṣuyuŋ miḥneti S / Odun zaḥmeti vü ṣunuŋ miḥneti İ

1486 Âṣaf-ı ber-ḥayâ: Âṣaf-ı ber-ḥayâ A / Âṣaf-ı bülḳıyâ S / Âṣaf-ı yir-ṣafâ İ

1488 at gibi: it gibi A, B

1490 Seferde: Sefer İ

1491 Demür: Demir İ

1493 Başı ayaġı: Baş ayaġı İ

1497 Gerekmez sefer: Gerekmez seferde İ / Gerekmez bize sefer B / ney-i şükrdür: bize şükrdür B

1500 İki ḳulaġını idüp: İki ḳulaġın eyleyüp İ

50b

ḤİKÂYET *

Lekelikle faḫr eyleyüp bir teke İşitdüm ki söylerdi bir muḍḥike
Dir idi ki ey muḍḥik-i bî-nevâ Bahâdırlıḳ adın aŋma baŋa
Bahâdırlaruŋ biri rûz-ı ġazâ Düşerse şehîd oldı dirler aŋa
Baŋa yegdür andan ki iller göre Ḳaçarken melâmet ṭaşını ura
Diye göstere ḫalḳa âdem çeke Degitdi şu bir ḳaḥbe oġlı leke
Ḳo sögsün caiasın olan yoldaşum Leke olayın tek ṣaġ olsun başum
Gider anı tersine dönsün yüzi Lekenüŋ yüzine göredür sözi

ḤİKÂYET **

Birin ḥâcınuŋ yolda ġaflet alur Gider ḳâfile yatur uyur ḳalur
Gözi yaş ile ṭoldı âh eyledi Başından geçen ḳıssayı söyledi
Didi geldi biş kimse üştür-süvâr Gözi ʿayn-ı âteş sözi pür-şerâr
Ecel gibi baŋa aḳın ṣaldılar Yayan oldılar ṣoymaġa geldiler
Bahâdırlıġ adıyla meşhûr idüm Velî zûr-ı bâzûda maġrûr idüm
Ṣoyulmaġa meyyit gibi ḫᵛâr u zâr Utandum savaş eyledüm şîrvâr
51a Faḳîre ẓahîr oldı Yezdân-ı pâk Oḳ ile bişin bile itdüm helâk
Devenüŋ birin aldum oldum süvâr Ṭaġuŋ üstine necm-i merrîḫvâr
Ḳolumda kemân u elümde ʿinân Dilümde ġam-ı firḳat-i kârbân

---

* Bu başlık S nüshasında yoktur.
1506 Bahâdırlaruŋ biri: Bahâdırlaruŋ sîreti S / Bahâdırlaruŋ yiri İ / aŋa: saŋa İ
1507 andan ki iller göre: anlar ki aġlar göre İ / Ḳaçarken: Ḳaçan ki İ
1508 Degitdi: Diye gitdi S
** Bu başlık S nüshasında yoktur.
1511 Birin: Birini S
1512 yaş ile ṭoldı: yaşla ṭoldı S, A ve B
1516 ḫᵛâr u zâr: ḫûr u zâr A, B
1518 Devenüŋ birin aldum oldum süvâr: Devenüŋ birisine oldum süvâr İ

Deveye hücûm itdi ḥubbü'l-vaṭan	Azıtdı izin râh-ı ḥaccâcdan
Ḳatı yil gibi virmez oldı amân	Bulut gibi bir ṭaġa gitdi hemân
O ṭaġa ṣuʿûd itdi mânend-i dûd	Virürdüm niçe iḥtimâle vücûd
Gürülderdi gûyâ ki raʿd-ı semâ	Başum yaġmurı oldı seyl-i belâ
Vücûdı meger gûy-ı devrân idi	Ayaġı anuŋ çâr-ı çevgân idi
Yol azdum beni aldı gitdi hemîn	Ḥarâmî ʿArablar yirine degin
Faḳîri ġanî ṣanmasunlar diyü	Libâsuŋ eyüsin bıraḳdum ḳamu
ʿArablar ṭururlar ḳara pus olup	Ḳara evler içinde me'nûs olup
Ḳara düşmenüm gibi ol ḳavm-i şûm	Benüm ḳatlüme eylediler hücûm
İki nev-civân geldi benden yaŋa	Didiler baŋa ***eyne âbâünâ***
Ḳarınca gibi ḳaynaşur ḳumdan	Zebûn oldum ol ḳavm-i meẕmûmdan
Dögerler sögerler iderler fiġân	Deve ṣâḥibinden ṣorarlar nişân
ʿArabça bilürdüm kelâm eyledüm	Deve ṣâḥibinden selâm eyledüm
51b Didüm bu deve ṣâḥibi biş ʿArab	Ḥarâmîlige gelmiş idi bu şeb
Bu ḥâcılara şimdi serdâr olan	Ṭutup anları göçdi gitdi hemân
Bişini biŋ altuna ṣulḥ itdiler	Beni bu yaŋa gönderüp gitdiler
O yoldaşlaruŋuz didiler baŋa	Deve yolu bilür süvâr ol aŋa
Ol âdemlere iʿtimâd eyledüm	Size gelmegi ben murâd eyledüm
Bu ḳorḫulu yirlerde çekdüm emek	Baŋa ḥâsılı ḥaḳḳ-ı ḫiẕmet gerek
Yalan sözüme iʿtimâd itdiler	Biŋ altunı cemʿ itmege gitdiler
Biŋ altunı cemʿ itdiler anda hep	Benümle süvâr oldı iki ʿArab
İrişdüm iki günde ḥâcılara	Bu ḥamd ile sürdüm yüzümi yire
Bu yollarda tedbîr-i ḫâṣṣ eyledüm	Başumı ʿaceb ter-ḫalâs eyledüm
Bu ikisine dâḫi âl eyledüm	Alup mâlını pâymâl eyledüm

1523 seyl-i belâ: seyl-i fenâ İ
1524 gûy-ı devrân idi: gûy-ı meydân idi İ
1525 yirine degin: evine degin A
1528 eylediler hücûm: eylediler hemân hücûm B
1530 Zebûn oldum: Zebûn oldı İ
1534 göçdi gitdi hemân: göçüp gitdi hemân B
1537 Ol âdemlere iʿtimâd eyledüm: Ol âdemlere pes iʿtimâd eyledüm B / Size gelmegi: Size gelmege İ
1538 ḳorḫulu yirlerde: ḳorḳulu yirlerde İ
1541 yire: yirlere S

Anuŋ rây-ı tedbîrine âferîn   Ki cânını ḳıldı belâdan emîn
Ne ḥâcet bunuŋ gibi ḫavf u ta'ab   Ne şîr-i şütür ne cemâl-i 'Arab
Ne sehv ile ḳal ḳâfileŋden cüdâ   Ne 'ayn-ı 'Arab nâẓır olsun saŋa

ḤİKÂYET *

52a Meger bir bahâdır kişi var idi   'Azîz-i cihân idi mâldâr idi
Ḥarâmî evini delerken nihân   İşidür ḳulağı anı nâ-gehân
Ele tîğ u şemşîr alur ol dilîr   Ṭurur deldügi yirde mânend-i şîr
Delükden girerken beri ol nefes   Başın kesdi işitmedi hiç kes
O deldügi ev ḫırsıza oldı dar   Vücûdın helâk eyledi rûzgâr
O dîvârı kim ḳıldı o gice çâk   Aŋa oldı der-bend-i mevt-i helâk
Leşin içerü çekdügi gibi ol   Delükden biri daḫi itdi duḫûl
Anı daḫi kesdi helâk eyledi   Başın ayağ altında ḫâk eyledi
Şikâr almağa geldi oldı şikâr   Boğazın ele virdi ol nâ-bekâr
Ṭururdı üçi ṭaşrada muntaẓır   Tecessüs iderlerdi ikide bir
Leşi ṭoğradı içeride ḥarîf   Ḳodı her birin bir çuvala laṭîf
Ol iki çuvalı bu merd-i güzîn   Delükden ṣunuvirdi bir bir hemîn
Biri birine anı yükletdiler   Ṭoyumlıḳ ṣanup aldılar gitdiler
Temâşâ ideŋ ol bahâdır eri   Gözetdi mekânına dek anları
Yük altında iken irişdi hemân   İkisin daḫî kesdi ol pehlevân
Başuŋa gelürse bunuŋ gibi ḥâl   Yüri rây-ı tedbîrle ḳıl ḳıtâl

---

* Bu başlık S nüshasında yoktur.
1550 beri: bunı S / işitmedi hiç kes: feverriḥa pes B / Bu beyit A nüshasında iki beyit sonra verilmiş.
1551 ḫırsıza oldı: ḫırsın oldı S
1553 Leşin: Başın B
1554 ayağ altında: ayağı altında S, B
1555 Boğazın: Boğazı A
1557 Leşi toğradı: Leşi torğardı S
1558 Ol iki çuvalı: Ol iki çervalı B
1561 İkisin daḫî kesdi: İkisinde daḫî kesdi İ
1562 rây-ı tedbîrle: rây-ı tedbîrile B

52b

ḤİKÂYET *

Meger kûh-ı Balḳânı bir kârbân	Geçerken bulutlar gibi nâ-gehân
İki kimse ol kârbândan ḳalur	Ḳażâ ile biş ḫırsıza şeş gelür
Gice irişür güc olur gördiler	O taġ içine ḳondılar ṭurdılar
Bu ḫavf ile bir vâdiye irdiler	Bir aḳar ṣuya arḳasın virdiler
Ne var ise hep ortaya aldılar	O eṭrâfa anlar naẓar ṣaldılar
Görürler ḥarâmîleri âşkâr	Ṭolaşur ol arayı pergârvâr
O bir kaç yiler oŋmaduḳ nekbetî	Ecel gibi gözler dem-i furṣatı
Ṭolandı güneş irdi câna melâl	Ḳarardı cihân ḳalb-i ẓâlim-mis̱âl
Bu iki kişi ḫoş ḫayâl itdiler	Ḥarâmîlere mekr ü âl itdiler
Dikerler iki yirde iki ʿasâ	Ḳara câmeler giydürürler aŋa
Temâşâ iden anları bî-gümân	Ḳara gövde âdem ṣanurdı hemân
Varurlar bir alçaḳ yire ṣu gibi	Gözedürler uġruyı uġru gibi
Yaḳîn oldı çünkim yatacaḳ zamân	Ḥarâm-zâdelerden belürdi nişân
Alup destine cümle tîġ u ġazab	Ḥarâmîler oraya ṭoġrıldı hep
Pusuda olan ol iki merd-i pâk	Ḥarâmînüŋ üçini itdi helâk
53a Görinmez belâ gibi irişdiler	Sihâm u ḥisâm ile girişdiler
Bu şâhinlere pâymâl oldılar	Müselmanlıġ'a itdügin buldılar
Şikâr olmaġa eyler iseŋ aḳın	Şikâr olmadan ġâyet ile ṣaḳın
Ḫayâl-bâz olur alamaz yadlıġı	Atuŋ ürkegi vü erüŋ ḳorḳaġı

---

* Bu başlık S nüshasında yoktur.
1563 kûh-ı Balḳânı: kûhu'l-li ân
1564 ol kârbândan: o kârbândan B
1566 bir vâdiye: bir evdiye S / Bir aḳar ṣuya: Bu aḳar ṣuya B
1568 Görürler: Görür S
1569 gözler dem-i furṣatı: gözlerdi furṣatı S / gözlerüm furṣatı B / gözler idüm furṣatı İ
1571 ḫoş ḫayâl itdiler: çü şen ḫayâl itdiler B
1577 Ḥarâmînüŋ üçini: Ḥarâmîlerüŋ üçini S
1578 sihâm u ḥisâm ile: sihâm u sinân ile S
1580 eyler iseŋ aḳın: ider iken aḳın S / eyler iken aḳın B
1581 yadlıġı: yadıġı A, B / yad yaġı İ

Şu kim ḳorḫulu yirde uyḫu sever   Lekelik ider ölmesine uyur
Meşâyıḫ sözidür bu zîbâ saḫn   Ḫayır gelmez uyḫu seven kimseden
Kişi ḫaṣmına böyle ḳılmaḳ gerek   Er olan uyanıḳ gerek saḳ gerek

ḤİKÂYET *

Meger bir gice aṭlas-ı âsmân   Siyâha boyanur ṣanasın hemân
Gök âyinesi ol dem olur sevâd   Tezelzül virür ḫalḳa bâd-ı fesâd
Ṭolar ṣavt u ra'd ile çarḫ-ı berîn   Yaġar yaġmur aġlar semâ vü zemîn
Çepellik iderdi bozan rûzgâr   İdemezdi balçıḳdan âdem güẕâr
Şikârın ḳovan ejdehâ gibi seyl   Yuvalardı eşcârı bir niçe meyl
Belâ zaġınuŋ ṣanki ḫalḳ-ı cihân   Ḳanadınuŋ altında oldı nihân
Bu es̱nâda bir ḳaç calasın civân   Yiyüp içer iken meger nâ-gehân
Ara yirde baḥs-i şecâ'at ḳopar   Biri biri içinde nisbet ḳopar
53b Ṭurup içlerinden birisi 'ayân   Bir ulu ṭaġa vardı dikdi nişân
Yol üstinde çoḳ maḳbere var idi   Żarûrî yolı aŋa uġrar idi
İşidür ki bir ḳabr içinde ḳarîb   Çıḳar söz ile bir ṣadâ-i mehîb
İŋilder o ḳabr içre ḥâlî ḫarâb   Cehennemde mânend-i ehl-i 'aẕâb
Yöneldi ṣadâdan yaŋa ileri   Ḳaraŋudan ammâ görinmez yiri
Varır ol mezâr ortasına baḳar   Görür ol ṣadâ bir delükden çıḳar
Olur ol ṣadâ-i mehîbe yaḳîn   Elini soḳar ḳabr içine hemîn
Eli ṭoḳınur girü eyler firâr   Teni ıssı hem ḳıllu bir nesne var

---

1582 Lekelik ider ölmesine uyur: Lekelik ider ölümüne uyur İ / Lekelik ider ölmeyene uyur A / Lekelik ölmeyene ider uyur B
1584 ḳılmaḳ gerek: itmek gerek B / Bu beyit İ nüshasında iki beyit önce verilmiş.
* Bu başlık S nüshasında yoktur.
1587 ṣavt u ra'd ile:ṣavt-ı ra'd ile İ
1588 bozan rûzgâr: yüzen rûzgâr B
1589 Yuvalardı: İvalardı B
1595 söz ile: sözle A, B ve İ
1596 o ḳabr içre: o ḳabr içinde B
1598 ol ṣadâ: bu ṣadâ B
1599 ol ṣadâ-i mehîbe: bu ṣadâ-i mehîbe B

Girü ġayret-i câhiliyye ider	Uzadur elini başını eger
Çıḳarur alur arḳasına urur	Getürür eve ṣoḥbet ehli görür
Keçi sürüsi otlar iken meger	Biri bir delinmiş mezâra geçer
Keçiyi orada kebâb itdiler	Bahâdırlıgından ḥicâb itdiler
Dem olur ki âdem ḥamâḳat ider	Şecâʿat ṣanur bir sefâhet ider

ḤİKÂYET *

Bahâdırlıgın eyleyüp imtiḥân	Biri ʿazm-i ḥammâm ider nâ-gehân
Varur yatsıdan ṣoŋra mumsız girer	Vücûdına ḫaylice zaḥmet virür
54a O ḥammâm dillerde meẕkûr idi	İçi cin yataġıyla meşhûr idi
Açup ḳurnasını yunurken meger	Hemân bir ṭarafdan gürüldi çıḳar
Ayaġınuŋ altında ditrer zemîn	Ḳararur gelür aŋa ṭoġrı hemîn
Ne söyler ne ḳaçar ne ṭâḳat ḳalur	Hemân kendisinden gider ḳat ḳalur
Gelür ḫâṭırına ziyâde melâl	Ṭurur ḳurna dibinde sâye-mis̱âl
Gürüldi iden anı çünkim ṭuyar	Gelür başına ṭas ile ṣu ḳoyar
Yumar gözlerini çeker ıżṭırâb	Ṣabâḥa dek eyler bu resme ʿaẕâb
Ṣabâḥın görür anı bir âşnâ	Ne olduŋ ne var dir çaġırur aŋa
Gözini açar görür ol nâ-bekâr	Öŋinde ṭurur torbalu bir ḥımâr
Ṣovuḳdan meger ḫaste olmış o ḫar	Biri anı ḥammâm içine ḳoyar
Ḥarâret gelür derdmende ṣusar	Ṣuya gâh olur torbasını baṣar
Ṣudan ḳaldırurken başın yuḳaru	Aḳarmış bu miskinüŋ üstine su
Sefîhüŋ gelür başına çoḳ belâ	Maḥalldür sezâdur revâdur aŋa

1601 ġayret-i câhiliyye: ġayret-i câhiliyyet B
1603 mezâra geçer: mezâr içine geçer B
1605 Şecâʿat ṣanur bir sefâhet ider: Şecâʿat ṣanur sefâhet ider A
* Bu başlıḳ S nüshasında yoktur.
1609 Açup ḳurnasını yunurken meger: Açup ḳurnasın yunur iken meger B / gürüldi çıḳar: gürüldi ḳopar S
1613 ṭas ile: ṭasla A, B ve İ
1614 çeker ıżṭırâb: geçer ıżṭırâb B
1618 derdmende: derdmend B / torbasını baṣar: torbasını ṣoḳar B
1620 revâdur aŋa: revâdur revâ S

HİKÂYET *

Meger var idi bir mağanbe-nâm   ʿAceb korhulu cây idı ol makâm
Karaŋu idi çâh-ı Bâbil gibi   Kararmış idi kalb-i câhil gibi
54b Dil-i nâ-müselmân gibi teng ü târ   Yir içine girmişti gûyâ menâr
Giceyle biri kıldı daʿvâ-yı merd   Kopardı ara yirde bahs-i neberd
Mağara içine girüp ol zamân   Diler kim koya bahsle bir nişân
Gice karaŋusında gitdi hemîn   Turan oturan oldı cümle hazîn
Kakar anda bir kazığı havf ile   Yaŋılmış etegini kakmış bile
Çeker alamaz dâmenin ol civân   Bu korhu ile cân virür nâ-gehân
O daʿvâ-yı bâtıldan eyle ibâ   Ki soŋında ölüm getüre saŋa

HİKÂYET **

Bu olmış hikâyetdür ey ehl-i hâl   Latîfe sanup kılma dûn ihtimâl
Alaman diyârına oldı sefer   Akın saldı şâhen-şeh-i bahr ü berr
Biş on kişi olur alaydan cüdâ   Yol azup giderler meger bir yaŋa
Pusudan çıkar hayli aʿdâ-i dîn   Göz açdurmayup cenk iderler hemîn
Bu şâhinlere kavm-i küffâr-ı şûm   Kara kargalar gibi eyler hücûm
Üşer her Müselmân'a yüz ehl-i nâr   Tutup bend ider cümlesin hᵛâr u zâr
Eser eyledi zahm-ı tîr ü teber   Boğazı ele virdi bu gâziler
Alurlar bu gâzilerüŋ varını   Soyarlar libâsını destârını

---

* Bu başlık S nüshasında yoktur.
1621 korhulu cây idi: korkulu cây idi İ / ol makâm: o makâm S
1622 Kararmış idi: Kararmış içi B / Bu beyit B nüshasında bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
1623 Bu beyit B nüshasında bir önceki beyitle yer değiştirmiş.
1624 daʿvâ-yı merd: daʿvâ-yı mîr B / ara yirde: ol arada İ / bahs-i neberd: bahs-i münîr B
1626 oldı cümle hazîn: oldı hazîn İ
1628 Bu korhu ile: Bu korku ile İ
** Bu başlık S nüshasında yoktur.
1631 Alaman diyârına oldı sefer: Alaman sefer diyârına oldı İ
1632 meger bir yaŋa: ʿadûdan yaŋa A
1633 hayli aʿdâ-i dîn: hayle aʿdâ-i dîn B
1636 Eser eyledi: Eser eylerdi S / ele virdi: ele virdiler B
1637 Soyarlar libâsını: Soyarlar cümle libâsını B

55a	Nücûm idi her zaḫm-ı tîr ü sinân	Ḳılıç yâresi mâh-ı nevden nişân
	Olup her biri yârelerden zebûn	Gider aġlaşı aġlaşı ser-nigûn
	Sürerler at öŋince cümle yayan	Yil öŋince mânend-i berg-i ḫazân
	Anuŋ devleti kim zevâlin bulur	Efendi iken düşmene ḳul olur
	Ṭurup ḥayret ile bu ḳavm-i şerîf	Ṣusızlıḳdan açlıḳdan olur żaʿîf
	İder cümleye derd-i ġurbet es̱er	Beden pür-ġubâr u göŋül pür-keder
	Çekerler bu ḥâl ile vâfir emek	Gelürler firengüŋ ḳralına dek
	Ḳraluŋ üşer bunlara ʿaskeri	İder dürlü dürlü ḥaḳâretleri
	Uzun boylu bir kâfir-i bed-liḳâ	Bu dutsaḳlara vâfir eyler eẕâ
	Baḳar birine ʿayn-ı taʿẕîrle	Ḳralına eydür bu taḥḳîrle
	Muḫannes̱ligüŋüz aŋup aġların	Bunuŋ gibinüŋ yüzini baġların
	Bunuŋ lafınuŋ ġavrına irdiler	Esîr olan eşḫâsa bildürdiler
	Hemân ġâlib olup celâlî yüzi	Esîrüŋ biri söyledi bu sözi
	Bunuŋ gibi mühmel ḳaba kâfiri	Yıḳar bu Müselmanlıġ'un her biri
	Demürden degüldür bunuŋ bâzusı	Göge aġmadı tecrübe ḳapusı
	Ḳrala bu ḳavli beyân itdiler	Çıḳup ceng olacaḳ yire gitdiler
55b	Miyânında şemşîr elinde sinân	Çıḳar ṣaḥn-ı meydâna kâfir hemân
	Zırıhlar giyüp ṣaḳlamış cânını	Yapınmış celâl ile ḳalḳânını
	Demür cevşen içinde pinhân idi	Duḫân içre gûyâ ki ḳaplan idi
	Silâḥı güzel cümle âlâtı ḫûb	Calasın bahâdır mehîb ü ġażûb
	Çaġırdı didi ol laʿîn ü denî	Baŋa dil uzadan Müselmân ḳanı
	Bu şemşîrle sînesin yarayın	Ḳızıl ḳanını ṭopraġa ḳarayın
	Ḳrala daḫî geldi ġâyet ġażab	Hemân ol Müselmân'ı ḳıldı ṭaleb

1638 Nücûm idi: Nücûm itdi S
1642 bu ḳavm-i şerîf: bu ḳavm-i żaʿîf A
1643 İder cümleye: İder ḥamle S / Beden pür-ġubâr u göŋül pür-keder: Biri birine baḳup aġlaşdılar A
1645 İder: İderler B
1647 ʿayn-ı taʿẕîrle: ʿayn-ı taḳdîrle S / ʿayn-ı taʿẕîr ile B / bu taḥḳîrle: bu taḥḳîr ile B
1651 ḳaba kâfiri: fenâ kâfiri S
1656 pinhân idi: pinhândı B
1658 ol laʿîn ü denî: ey laʿîn ü denî B / Müselmân ḳanı: edânî ḳanı B
1659 Bu şemşîrle: Bu şemşîr ile B / Ḳızıl ḳanını ṭopraġa ḳarayın: Ḳızıl ḳanını hep ṭopraġa ḳarayın B

Didi aŋa ey türk-i ʿâlî-naẓar   Yıḳarsaŋ bu heybetlü şaḫṣı eger
Size cümle inʿâm-ı ḫâṣ ideyin   Babam cânı içün ḫalâṣ ideyin
Ḳrala didi ol żaʿîf ü esîr   Bu günlik bu yoldaşlarum ṣalıvir
Buralarda bi gûşeye varalum   Bizi yaradan Ḥaḳḳ'a yalvaralum
Ḫalâṣ itdiler cümle yoldaşların   Niyâz eyleyüp açdılar başların
Hemân ḳıbleye ḳarşu oturdılar   Ḳara ṭopraġa yüzlerin sürdiler
Didiler eyâ Ḫâlıḳ-ı Ẕü'l-celâl   Birimizde yoḳdur mecâl-i cidâl
Şehâ ḳul senüŋ tîġ u ḳudret senüŋ   Hidâyet senüŋ ʿavn u ḳuvvet senüŋ
Yerindürme bu ümmet-i Aḥmed'i   Sevindürme her kâfir ü mürtedi
56a Bizi ġâlib it zümre-i kâfire   Kerem ḳıl düşürme yüzümüz yire
Bu düşmişleri ser-nigûn eyleme   ʿAdû leşkerine zebûn eyleme
Elin yüzine sürdi ḥâṣıl-kelâm   Duʿâsın bu vech ile ḳıldı tamâm
Żaʿîf idi yol zaḥmetinden ḳatı   Ḳılıç ṣalmaġa yoġ idi ṭâḳatı
Ḥelâlleşdi yoldaşlarıyla hemân   Revân oldı yil gibi ol pehlevân
Bu miskini ḫışm ile çaġırdılar   Bir eski ḳılıç bir siper virdiler
Bir at virdiler aŋa ḳılmaġa ceng   Yaġırlu arıḳ hem bir ayaġı leng
Bu ḥâl ile aŋa süvâr itdiler   O ḫasmına ṭoġrı alup gitdiler
İki ḫaṣm ol ortalıġa geldiler   Biri birine atların ṣaldılar
Ḳanatlandı gûyâ ki ol yaġız at   Fiġân eyledi ehl-i Lât u Menât
Ḳılıç Ẕü'l-feḳâr oldı kendi ʿAlî   Neye kim uzatsa irerdi eli
Birine baḳar çaġırur eşḳiyâ   Birine Müselmanlıġ eyler duʿâ

1661 Yıḳarsaŋ: Yıḳar isen B
1662 Babam cânı içün ḫalâṣ ideyin: Babam cânı içün sizi āzâd ideyin B
1665 Ḫalâṣ itdiler: Pes ḫalâṣ itdiler B
1666 Hemân ḳıbleye: Hemân cümle ḳıbleye B / Ḳara ṭopraga yüzlerin sürdiler: Ḳara ṭopraga hep yüzlerin sürdiler B
1669 Yerindürme: İlâhî yerindürme B / Sevindürme: İlâhî sevindürme B
1671 Bu düşmişleri: İlâhî bu düşmişleri B / ʿAdû leşkerine zebûn eyleme: İlâhî ʿadû leşkerine bizi zebûn eyleme B
1673 yoġ idi ṭâḳati: yoġ idi ḳudreti S / yoġdı hiç ṭâḳati B / yoġdı ṭâḳati İ
1674 yil gibi ol pehlevân: yil gibi pehlevân B
1675 çaġırdılar: çaġlardılar S / bir siper virdiler: bir fenâ siper virdiler B
1676 Yaġırlu arıḳ: Yaġırlı arıḳ İ
1677 O ḫasmına ṭoġrı: O ḫasma ṭoġrı S / O ḫasmına ḳarşı B
1678 atların ṣaldılar: atlar ṣaldılar S
1680 irerdi eli: irişür eli A
1681 Müselmanlıġ: Müselmanlar B

	Ümîd anuŋ içinde ʿayne'l-yaḳîn	Görünmiş gözine Resûl-i Güzîn
	Dimiş kendüye ey żaʿîf ümmetüm	Senüŋle biledür benüm himmetüm
	Ṣala düşmene tîġ-ı berrânuŋı	Emîn eyle her ḳorḳudan cânuŋı
	Bu keşf ü kerâmâtı çünkim görür	Yürür kâfire ḳarşu naʿra urur
56b	Yıḳar kâfiri öldürür ol hemîn	Yıḳılur yire ʿarż-ı aʿdâ-i dîn
	Ẓuhûr eyledi muʿcizât-ı Resûl	Ḳral-ı laʿîn oldı ġâyet melûl
	Ḫalâṣ eyledi cümle ṭutsaḳları	O dergâhı Ḥaḳḳ'da yüzi aḳları
	Olur Ḥaḳḳ Teʿâlâ muʿîn ü ẓahîr	Dilîrüŋ ʿasîrini eyler yesîr

ḤİKÂYET *

	Selîm Ḫân-ı Ġâzî meger bir zamân	Mıṣır fetḥine olmış idi revân
	Ḥavâle ḥiṣârına üşdi ḳral	Bir aya yaḳîn ḳıldı ceng ü cidâl
	Ağız bir idüp geldi uç begleri	Oralıḳda cemʿ oldı ḥayli çeri
	Ḳoca Balı Beg ehl-i tedbîr idi	Yed-i nuṣrete tîr ü şemşîr idi
	Biş on biŋ kişiden çıḳardı biŋ er	Şecâʿatle meşhûr u ehl-i hüner
	Eyitdi bir ulu ġazâ idelüm	Ḳaba başlu ceng itmege gidelüm
	Bizi öldürüp ṣoymadın müşrikîn	Libâsı çıḳarup atalum hemîn
	Ölüm ḳorḳusın aŋan olsın ıraḳ	Gerekmez bu yolda bize bî-meẕâḳ
	Ḳanı ölmege cân viren ḫâṣlar	Şecâʿat rebâbına raḳḳâṣlar
	İdelüm bu der-bend-i tenden güẕer	Ḳażâ-yı beḳâyı ḳılalum maḳarr
	Şehâdet açar ḫalḳa bâb-ı necât	Olur maʿnâda ʿayn-ı âb-ı ḥayât
57a	Evin barḳını yâd iden gelmesün	Göŋül ḳalsun ala ki yol ḳalmasun

---

1683 Senüŋle: Ḳulıma senüŋle B
1684 Ṣala: Ṣıyır A, İ / her ḳorḳudan: her ḳorḫudan A
1685 Bu keşf ü kerâmâtı: Bu keşf ü kerâmât İ / kâfire ḳarşu: kâfirüŋ ḳarşu S
1686 Yıḳar kâfiri: Yıḳup kâfiri B / öldürür ol hemîn: öldürür hemîn İ
1689 Dilîrüŋ ʿasîrini: Dilîrüŋ ʿasrini B / Dilîrüŋ ʿömrini S / Bu beyit İ nüshasında yoktur.
* Bu başlık S nüshasında yoktur.
1696 Libâsı çıkarup atalum hemîn: Libâsuŋ eyüsin atalum hemîn A
1697 Ölüm ḳorḳusın: Ecel ḳorḳusın B / Gerekmez bu yolda bize bî-meẕâḳ: Gerekmez bize merdüm-i bî-meẕâḳ A
1701 Bu beyit İ nüshasında yoktur.

Ẕuhûr eylesün merd-i meydân olan   Muḫannes̱ler itsün vücûdın nihân
Dirildi ölüm erleri biŋ kişi   ʿAlî Ḥamzaveş cümlenüŋ cünbişi
Yeŋilmezdi her biri ṭutup ṭutup   Bu leşker gelüp bir yire oldı ṭop
Helâlleşdiler aḳrabâsı ile   Revân oldılar il duʿâsı ile
Bıraḳdı yabana cebesi olan   Çıḳardı libâsını pîr ü civân
Ḳılıç gibi ʿüryân idüp ḳulların   Hemân naʿralar urdı merdân-ı dîn
Bu ʿüryânları ḳılmaġ içün fedâ   Alup gitdi semt-i ʿadûdan yaŋa
İkindi zamânında ʿasker ḳamu   İnüp atdan aldı Ṭuna'dan vużûʿ
Niyâz itdi Mevlâ'sına ġâziler   İŋilderdi kûhsârla yazılar
ʿAdû elli biŋ kâfir idi tamâm   Fülân bin fülân her birisi be-nâm
Aġarmamış iken daḫî ṭaŋ yiri   Bu kâfirleri geldi basdı çeri
Ḳatı yaydan oḳ gibi irişdiler   Bu cumhûr-ı aʿdâya girişdiler
Bu leşker meger oldı seyl-i ġażab   Yıḳıldı öŋine gelen cümle hep
ʿAdûyı Ṭuna ṣuyına ṭıḳdılar   Yigirmi otuz beglerin yıḳdılar
Diri ṭutılan biş biŋ insân idi   Ḳral oġlı idi çoġı ban idi
57b Ṭaġıtdı ol elli biŋi biŋ kişi   Ḳara ṭaġ gibi oldı kâfir leşi
Ġazâ ehli anda ġanî oldılar   İki ʿâlemüŋ ʿâlemin buldılar
O biŋ ġâzinüŋ nıṣfı oldı şehîd   Yirini cinân itdi Rabbü'l-mecîd
Ḳaçan kim ide ʿayn-ı ʿavnî naẓar   Hezârân çoġı aza maġlûb ider
Ne dem kim ola iʿtiḳâd-ı cemîl   Saʿâdet olur merd-i râha delîl

---

1702 vücûdın nihân: vücûd-ı nihân S
1704 gelüp bir yire: bir yire geldi B
1705 aḳrabâsı ile: aḳrabâşı ile İ
1706 Çıḳardı libâsını: Çıḳardı libâsın S
1710 kûhsârla: kûhsâr ile B
1712 Aġarmamış iken daḫî: Aġarmamışkin daḫî B
1714 meger oldı: oldı meger S
1715 Yigirmi otuz beglerin yıḳdılar: Yigirmi otuz ḳadar beglerin yıḳdılar B
1716 biş biŋ insân idi: biş biŋ insândı B / çoġı: kimi İ
1720 aza maġlûb ider: az maġlûb ider A

ḤİKÂYET *

Olup cümle Sulṭân-ı Mıṣr'a ʿadû	ʿArab begleri geldi ḳıldı ġulüvv
Bu cumhûra Sulṭân nigâh eyledi	Ḥiṣârı żarûrî penâh eyledi
Hücûm itdi on kerre yüz biŋ ʿArab	Anuŋ inhizâmına oldı sebeb
İṭâʿat yüzin gösterüp nâ-gehân	ʿAceb mekr ü âl eyledi ol zamân
Aŋa elçi gönderdi bir âdemi	Didi ḳandadur beglerüŋ aʿẓamı
Baŋa gösterüŋ anı bî-iştibâh	Elin öpmek ister gelüp pâdşâh
Mıṣır taḫtına gelsün olsun mekîn	Aŋa olalum bende-i kem-terîn
Ṭarîḳınca begler otursun ʿayân	Aŋa göre ḳısm idelüm armaġan
Hedâyâ kebîrine gelsün keṡîr	Naṣîbini alsun emîr-i ṣaġîr
Taṣaddur nizâʿı ẓuhûr eyledi	Biri birini bî-ḥużûr eyledi
58a Dilerdi ki her biri sulṭân ola	Aŋa sâ'iri eyleye iḳtidâ
Eŋ ednâsı sulṭânlıġa ṣaldı at	ʿİnâd idene söyledi mühmelât
Biri biri altında oturmadı	Tenezzül ṭarîḳın revâ görmedi
Olup salṭanat fitnesi âşkâr	Biri birine ḳılmadı iʿtibâr
Ḳılıç ḳoydı biri birine hemân	ʿArablar taṣavvurdan itdi ziyân
Çıḳup Mıṣr Sulṭân'ı ḳıldı hücûm	Ṭaġıldı ḳum içinde ol ḳavm-i şûm
ʿAmel eyleyen rây-ı idrâkle	Çıḳışur ʿadû-yı ġażabnâkle
Bu siḥr-i helâl ü bu tedbîr ü âl	Ṣıdı düşmenin bî-nizâʿu cidâl
Ṭutar şîri âl ile ḥîle iden	Meṡeldür ṭutılmaz güc ile göcen
Çoġ olur geh az leşker ile kişi	Ḳırar keṡret-i nâsı oŋar işi
Yaşasın yaşadıḳça merd-i ḳıtâl	Çevük deprenür bâd-ı ṣarṣar-miṡâl

---

* Bu başlık S nüshasında; "Ḥikâyet-i ḥüsn-i tedbîr ü rûşen żamîr" şeklindedir.
1727 gelüp pâdşâh: anuŋ pâdşâh İ
1728 Aŋa olalum: Olalum aŋa A / Aŋa ola kim İ
1730 emîr-i ṣaġîr: emîr-i kebîrâ vü ṣaġîr İ
1733 ʿİnâd idene: ʿİnâd ider S
1737 Çıḳup Mıṣr Sulṭân'ı ḳıldı hücûm: Çıḳup Mıṣr Sulṭân ḳıldı hücûm S / Çıḳup Mıṣr Sulṭân'ı itdi hücûm A, İ
1738 rây-ı idrâkle: rây-ı idrâk ile B / ʿadû-yı ġażabnâkle: ʿadû-yı ġażabnâk ile B
1739 Bu siḥr ü helâl ü bu tedbîr ü âl: Bu sihr-i melâlî vü tedbîr ü âl S / Ṣıdı düşmenin: Ṣıdı düşmânın B
1740 Ṭutar şîri: Ṭutar şîr S
1742 Çevük deprenür: Çevik deprenür A, İ

Ḳırasın hemân kâhil ü tenbeli	Ki şemşîr-i cenge uzanmaz eli
Muḫannesleri eyledüm imtiḥân	Seri rây-ı idrâke olmaz mekân
Ferâset feresdür bahâdırlara	Müdebbirlere cenge ḳâdirlere
Kişi ʿayn-ı ʿaḳl ile nâẓır gerek	Bahâdır gerek derde ṣâbir gerek

ḤİKÂYET *

Bir alay kişi arasında meger	Uğurlandı ḫaylice sîm ile zer
Giden mâlini ṣâḥibi bulmadı	Ẓuhûr itmedi çâreler olmadı
Aŋa itdi bir ḳâḍı tedbîr ü âl	Ki olmaz bunuŋ gibi rengîn ḫayâl
Ḳodı bir ḫan bir ḳaraŋu yire	Kömür sürdi ṣırtını ḳıldı ḳara
Ṭurup yatsudan soŋra taḥḳîrle	Ol eşḫâsı anda getürdi bile
Didi bu ḳaraŋu yire yürüŋüz	Elüŋüz ḫaruŋ ṣırtına sürüŋüz
Iraḳdan faḳîr oḳuyın bir duʿâ	Ḫara uğrı maʿlûm olur ḥâliyâ
Ḫara uğrı yapışsa eyler fiğân	Ḳaçar ağırur bağırur nâ-gehân
Girer her biri bu ḳaraŋu yire	Varur yapışur nevbet ile ḫara
Bu eşḫâsı ḳâḍî kenâra çeker	İder mumla ellerine naẓar
Görür cümle olmış kömürden siyâh	O bî-çâre kim itmiş idi günâh
Yapışmamış idi ḫar-ı mühmeli	Siyâh olmamış çıḳdı nâ-gâh eli
Eliyle yüzi ḳarasın itdi fâş	Gözinden fiğân ile aḳıtdı yaş
Elinden anuŋ ʿâciz idi cihân	Elinden girü aŋa irdi ziyân
Bunuŋ gibilerden ḫar olur ʿazîz	Hele ḫırsız olmaz ḫar bî-temîz
Olur uğrılık muḳteżâsı cünûn	Bu ḫavf u ḫıyânetle olma zebûn
O merdüŋ ki bir ẕerrece ʿaḳlı var	Ḥarâmîliği eylemez iḫtiyâr
Sözüŋ ṭoğrısı budur ey nüktedân	Boğazın ele virmez uṣlu olan

1743 kâhil ü tenbeli: kahili vü tenbeli S / uzanmaz eli: uzalmaz eli S
1744 rây-ı idrâke olmaz: dâmı idrâke olmaz B
1745 feresdür: feresdür S
* S ve İ nüshalarında bu hikâye yoktur. B nüshasında ise bu hikâyenin yerinde bundan sonra verilecek olan hikâye yer almaktadır.

ḤİKÂYET *

Zamân ile var idi ʿacebü'l-fevḳ	Ṣanur itdi bir şehre oyuḳ boyuḳ
Ayağın ṭururdı mağara gibi	Dehânın açardı naḳḳâre gibi
Ṣabır taşına beŋzer idi dişi	Ḳıyâmet güni gibi uzun kişi
Ṭopuğına çıḳardı baḥr-i ʿamîk	Aŋa kimesneler olmazdı refîḳ
Vücûdına on biş ḳoyun on ṣığır	Olurdı ḳaba ḳuşlığın bir oyuḳ
Ne bağa ki uğrardı ʿacebü'l-fevḳ	Ṣındırmaz mı issisiz gözine ḳoruḳ
Gözedirdi her yıl üzüm cağını	Gelür yir yıḳardı ilüŋ bağını
Büyük derde uğradı pîr ü civân	Ṣavulmaz ḳażâdur ki virmez amân
Kicük küymezdi dîvânevâr	Açuḳ şeddüm ile leyl ü nehâr
Didiler ki bilmem ne itmek gerek	Ya tedbîr ü rûşen ya gitmek gerek
Ol ortada mânend-i mihr ü münîr	Aŋa vardı bir pîr-i rûşen-żamîr
Didi pîr ʿacebü'l-fevḳa hemân	Nedür Ḫâlik ey yâdgâr-ı cihân
Senüŋ gibi bir merd-i ẕü'l-iḥtişâm	Yaraşur mı çıplaḳ yüriye müdâm
Didi yoḳdur aḳçem libâsa virem	Giyinem ḳuşanam murâda irem
Didiler ki borca girerseŋ eger	Bulalum saŋa bir niçe sîm ü zer
Mütûn olalum biz libâsı saŋa	Gelicek yemiş ḳatı eyle edâ
Bu ḥâle rıżâ virdi şâd oldılar	Bu derde ʿacâ'ib devâ buldılar
İle ṣaldılar biş yüz arşın ʿabâ	Aŋa dikdiler biçdiler bir ḳabâ
Ḳabâsını giydi sevindi ḳatı	Getürdi oradan hemân s̱ıḳleti
Gelicek o ḳış u ḳatı ol bî-emân	Gelüp itmedi ol diyâra ziyân
Ḳodı borca girdügi şehri emîn	Varup oldı ġayri yire ḫoş-cebîn (?)
İder yaʿni borcı olandan ḥicâb	Gelüp virmez oldı bu ḳavme ʿaẕâb
Belâsın ṣavar ehl-i tedbîr olan	İrişmez erâzilden aŋa ziyân

---

* S ve İ nüshalarında bu hikâye yoktur. A nüshasında ise bu hikâyenin yerinde bundan önce verilen hikâye yer almaktadır.

ṬOḲUZINCI MAḲÂM MEŞHÛR AFÂḲ-I MAḲÂM-I ʿUŞŞÂḲDUR Kİ MİḤNET-İ MUḤABBET ÂLET-İ TERBİYYET-İ ʿAŞIḲÂN-I CİHÂN OLDUĠIN BEYÂN U ʿAYÂN EYLER *

58b	Şu miḥnet ki olmaz nihâyet aŋa	Muḥabbet ḳomış adın ehl-i ṣafâ
	ʿAceb nâr imiş ʿışḳ-ı Rabbü'l-enâm	Ki anuŋla puḫte olur merd-i ḫâm
	Viṣâle vesîle olur ʿışḳ-ı pâk	Devâsın bulur ʿâşıḳ-ı derdnâk
	Mürîdüŋ ki ḥayretde ḳalsa dili	Muḥabbet olur mürşid-i kâmili
	ʿUrûc itmege ʿarşa bi'l-ittifâḳ	Kişiye olur ʿışḳ-ı pâki Burâḳ
	Göŋül murġine ʿışḳ olur ḳol-ḳanat	Mekân eyler uçmaḳda bulur necât
	Muḳayyeddür âdem niçe ḳayd ile	Bu esrârı ʿâḳil gerekdür bile
	Kişi ʿâşıḳ olsa gider ol ḳuyûd	Hemân ʿışḳ olur anda ḳayd-ı vücûd
	Cünûn ehlinüŋ işbu ḳayd-ı saʿîd	İder niçe biŋ ḳaydını nâ-bedîd
	Ber-â-ber olur ʿizzet ü ibtiẕâl	Gider ḳayd-ı ṣadr ile ṣaff-ı niʿâl
	Dil-i ʿâşıḳı ʿışḳ pür-ḥâl ider	Ḫayâlât-ı dünyâyı baṭṭâl ider
	Vücûdında ḳalur hemân fikr-i yâr	Çeker vaṣl dildârına intiẓâr
	Yolın pâk ider ḫâr-ı aġyârdan	Ṣafâ irişür nûr-ı dîdârdan
	Gelür gûşına şeş cihetden ṣadâ	Açar ʿayn-ı ʿaḳlını Nûr-ı Ḫudâ
	Bu mihr-i mecâza olan müktesib	Hevâya olur ḳatreveş münḳalib
59a	Muḥabbet aŋa bir bahâne olur	Hevâ atına tâziyâne olur
	O kim ders-i ʿışḳını tekmîl ider	Mecâzı ḥaḳîḳiye tebdîl ider
	Açıḳ buldılar ʿâşıḳuŋ ʿaynını	Görür şarḳla ġarb mâ-beynini
	Kişi ʿışḳla ḫayli ḥâlet bulur	Varur ʿâlem-i keşfe mâlik olur

---

* Âlet-i Terbiyyet-i ʿAşıḳân-ı Cihân: Âlet-i Tertîb-i ʿÂşıḳân-ı Cihân B / Eyler: İder B
1789 ʿAceb nâr imiş: ʿAceb nârmış İ / puḫte olur merd-i ḫâm: puḫte olur olur merd-i ḫâm B
1790 Devâsın bulur: Devâsız bulur B
1791 ḥayretde ḳalsa dili: sîretde ḳalsa dili S
1792 Kişiye olur ʿışḳ-ı pâki Burâḳ: Kişiye olur ʿışḳ-ı pâk Burâḳ S / Kişiye ʿışḳ-ı pâki olur Burâḳ B
1793 ḳol-ḳanat: ḳol u ḳanat S
1794 niçe ḳayd ile: niçe ḳaydla A, İ
1795 ʿâşıḳ olsa: ʿâşıḳ olma S
1798 Dil-i ʿâşıḳı ʿışḳ pür-ḥâl ider: Dil-i ʿâşıḳ-ı ʿışḳ pür-ḥâl ider B
1801 gûşına: kişiye B
1805 Görür: Gör A
1806 ḫayli ḥâlet bulur: ḫayle ḥâlet bulur B

Bu keşf ü kerâmât u bu vecd ü ḥâl	Olur ẓarf-ı ta'bîre ṣıġmaḳ muḥâl
Ḳaçan şîveler itse bir dil-rübâ	Ḳoparsa göŋüllerde ẕevḳ ü ṣafâ
Anuŋ şîvesi niçe ta'bîr olur	Hemân şîvenüŋ adı taḳrîr olur
Beyân olamaz ḳâle gelmez bu ḥâl	İrişmez o bâlâya ṣavt-ı maḳâl
Eyâ merd-i âvâre ġâfil-mekin	Bu 'ilm-i ledündür bu 'ilm-i ledün
Muḥabbet cünûnı ile dâ'imâ	Dil-âzâr olup ḫalḳa ḳılma cefâ
Ne lâzım nizâ' u ne ḥâcet cedel	Kitâb-ı Uṣûl ile eyle 'amel

ḤİKÂYET

Eyâ ḳıṣṣadan ḥiṣṣe alan civân	Başumdan geçüpdür bu şîrîn beyân
Geçenlerde bir dil-ber-i nâzenîn	Güneş gibi od ṣaldı ḫalḳa hemîn
Anuŋ 'ışḳı yayıldı ilden ile	Cihân mülkine oldı bir zelzele
Görüp anı mânend-i çarḫ-ı berîn	Biri birine girdi ehl-i zemîn
59b Yüzi ayuŋ on dördi idi meger	Naẓargâh idinmişdi nev-'i beşer
Ne dirsem ol andan biŋ artuġ idi	Dehânı gibi beŋzeri yoġ idi
Getürmiş degül ḥâṣılı rûzgâr	O serv-i revân gibi bir ṭoġrı yâr
Gözüm gördügi demde ḳan aġladum	Aŋa cân u dilden göŋül baġladum
O şâhin baḳışluya oldum esîr	Bu bâzâr-ı ġamda alındum faḳîr
Beni derd-i 'ışḳ eyledi nâ-tüvân	Ki sâyem daḫî oldı bâr-ı girân
Göŋülde ġam-ı 'ışḳ u 'aynumda âb	Tenüm bî-mecâl oldı ḥâlüm ḫarâb
Firâḳ ile ḳaldum ziyâde ġarîb	Ne seyr-i cemâl ü ne vaṣl-ı ḥabîb
Beni dûd-ı âhum iderdi nihân	Ṭumanlu ṭaġa dönmiş idüm hemân

1807 Bu keşf ü kerâmât u bu vecd ü ḥâl: Bu keşf ü kerâmâta vü bu vecd ü ḥâl S / Bu keşf ü kerâmât bu vecd ü ḥâl A
1810 Beyân olamaz ḳâle gelmez bu ḥâl: Beyân olmaz ḳâle gelmez bu ḥâl S / Beyân olmaz u ḳâle gelmez bu ḥâl İ / ṣavt-ı maḳâl: sevḳ-i maḳâl İ
1811 ġâfil-mekîn: ġaflet-mekîn İ / ġâfil-miskîn B
1812 Dil-âzâr olup: Dil-âzâre olup S
1820 O serv-i revân gibi bir ṭoġrı yâr: O serv-i revân gibi ṭoġrı yâr S
1822 O şâhin baḳışluya: O sulṭân-ı ḫûbâna A
1824 bî-mecâl oldı:bî-muhâl oldı B
1826 dûd-ı âhum: derd-i âhum S

	Selâm ile geçse sehî ḳâmetüm	Selâm almaġa yoġ idi ṭâḳatüm
	Cemâlini görsem şaşardum hemân	Selâma egilsem düşerdüm hemân
	Dir idüm n'olaydı yaradılmasam	Cihân var mıdur yoḳ mıdur bilmesem
	Iraḳdan ki bir dil-ber olsa ʿayân	Aŋa beŋzedüp eyler idüm fiġân
	Gün olur görürdüm ki bir meh-liḳâ	İder ʿâşıḳ-ı ṣâdıḳına vefâ
	Baḳup ḥâl-i emṣâl-i yârânuma	Geçerdi firâḳ oḳları cânuma
	Yaḳardı beni âteş-i ġayretüm	Ziyâde olurdı ġam u miḥnetüm
60a	Seḥer yilleri gibi ol bî-vefâ	Ṣovuḳ deprenürdi baŋa dâ'imâ
	Beni görmez idi o ġonce-dehân	Ṣabâ gibi gözden olurdum nihân
	Göŋül gülşeninde gül-i âftâb	Cemâline bir gice çekdi niḳâb
	Meh-i nev sipihr üzre degdi ʿalem	Benefşe açıldı ṣaru lâle hem
	Beni ḳıldı gûyâ ki devr-i zamân	Bu âh-ı siyâhum içinde nihân
	Bu derd ü ġama ḳılmaġ içün meded	Baŋa ṭoġrılup geldi ol serv-ḳad
	Gözüm açdum aŋa nigâh eyledüm	Yıḳıldum fiġân itdüm âh eyledüm
	Görür bende güftâre yoḳ iḳtidâr	Girü ṣalını ṣalını gitdi yâr
	Kişi sevse bir dil-beri cânla	Naẓar idemez ʿayn-ı ʿiṣyânla
	Göz açup yumınca irişdi firâḳ	Düşürdi beni bâd-ı âhum ıraḳ
	Girü cûşa geldi bu baḥr-i ʿamîḳ	Girü tâzelendi bu derd-i ʿatîḳ
	Cehennem odı firḳat-i yâr imiş	Żarûrî belâ derd-i nâ-çâr imiş
	Ne vaṣl-ı nigâr u ne ṣabr u ḳarâr	Ḳażâ-yı cihân başuma oldı dar
	Şeb-i firḳat-i yârla dûd-ı âh	Olurdı baŋa bir belâ-yı siyâh
	Yanardum pür âteş olup ḫânede	Tenüm bunda cân kûy-ı cânânede
	Vücûdumdan olmazdı ʿaḳlum ḫabîr	Ne tedbîr-i rûşen ne rây-ı münîr

---

1828 Cemâlini görsem: Cemâlin görsem S
1829 yaradılmasam: murâd almasam B / Cihân var mıdur yoḳ mıdur bilmesem: Cihân var mıydı yoḳ mıydı bilmesem İ
1832 ḥâl-i emṣâl-i yârânuma: ḥâl-i emṣâl ü yârânuma İ / ḥâl-i emṣâl-i vîrânuma B
1837 Meh-i nev sipihr üzre: Meh-i nev gibi sipihr üzre S / lâle hem: lâleler İ
1838 Bu âh-ı siyâhum içinde nihân: Bu âh-ı siyâhum içinde nihân nişân B
1839 ol serv-ḳad: ol serv-i ḳad A
1842 ʿayn-ı ʿiṣyânla: ʿayn-ı iṣyân ile B
1846 dar: ṭar S, İ
1847 Şeb-i firḳat-i yârla: Şeb-i firḳât-i yâr ile B
1848 pür âteş olup: bir âteş olup A, B ve İ / ḫânede: ḫâneden B / cân kûy-ı cânânede: cân gözi cânânede İ
1849 Vücûdumdan: Vücûdumda B / tedbîr-i rûşen: tedbîr ü rûşen B

60b	Ne ṣabr itmege var idi iḫtiyâr	Ne ʿazm-i sefer ķılmaġa iķtidâr
	Bu ḥâl ile mânend-i ebr-i siyâh	Düşürdi beni taġlara bâd-ı âh
	Aķar ṣu gibi aġlayup ṣubḥ u şâm	Sözüm söylerdüm yabana müdâm
	Oralarda var idi bir kûhsâr	Görinürdi andan serây-ı nigâr
	Çıķup aŋa dûd-ı müşevveş gibi	Ẓuhûr eyledüm anda âteş gibi
	Aķup gözlerümden bu seyl-i ʿaẕâb	İderdüm seḥer yillerine ḫiṭâb
	Dir idüm ki peyk-i kûy-ı vefâ	Ķudûmuŋdan irişdi câna ṣefâ
	Kime hem-ser oldı benüm serverüm	Kimüŋle güler açılur dil-berüm
	Göŋül derd-i hicrânla ġamdadur	O sulṭân-ı ʿâlem ne ʿâlemdedür
	Kimüŋ hem-demidür kimüŋ yâridür	Ķimüŋ maḥremidür hevâdârıdur
	Duʿâ eyle serv-i hevâdâruma	Selâm eyle benden o dildâruma
	Ķodı derdmendini merd-i ġarîb	N'olaydı vefâdâr olaydı ḥabîb
	Saķınsun ʿadû sözini ṭutmasun	Bu yâr-ı ķadîmini unutmasun
	Dil ü cân u ʿaķl oldı hep târmâr	Ne fikr ü ferâset ne ṣabr u ķarâr
	Varup iṡme meşġûl oldum hemân	Baŋa tâ ki tesḫîr ola yâr-ı cân
	Ṭutuşdum tecellâ-yı esmâ ile	Ķarardı gözüm dûd-ı sûd ile
61a	Cihân baŋa keşf oldı bî-iḫtiyâr	Göŋülde tulûʿ eyledi rû-yı yâr
	Baŋa oldı her gizlüler âşkâr	Neye baķsam anda görinürdi yâr
	Zihî ʿâlem-i vuṣlatı ʿâşıķân	Bu ʿâlem deger on sekiz biŋ cihân
	ʿAcebden ʿacebdür ʿacebden ʿaceb	Cihân cümle taṣvîr-i yâr oldı hep
	Yabanda arardum iderdüm fiġân	Meger bende imiş o şâh-ı cihân
	Cihândârı buldum cihânı ķodum	Cünûnı giderdüm yabanı ķodum
	Viṣâline ʿışķum bahâne imiş	Vücûdum aŋa bende-ḫâne imiş

1850 var idi iḫtiyâr: vardı iḫtiyâr B
1851 mânend-i ebr-i siyâh: mânend-i ebr ü siyâh B / bâd-ı âh: dûd-ı âh B
1853 andan: anda S, A ve İ
1854 dûd-ı müşevveş gibi: dûd u müşevveş gibi İ
1859 maḥremidür: hem-demidür B
1860 serv-i hevâdâruma: servi hevâdâruma İ
1864 Varup iṡme: Varup iṡme / hemân: amân İ
1865 dûd-ı sûd ile: derd-i sûd ile B
1867 her gizlüler: her gizlü S / Bu beyit İ nüshasında yoktur.
1868 Bu ʿâlem deger: Bu ʿâlem diger B
1869 ʿAcebden ʿacebdür ʿacebden ʿaceb: ʿAcebden ʿacebden ʿacebden ʿaceb İ

Beni baŋa gösterdi ḳıldı ʿayân   Bu fânûs-ı cismümdeki şemʿ-i cân
Perîşanlıġumda kevâkib gibi   Göz açdum hemân necm-i s̱âḳıb gibi
Ṣanasın uyurdum uyandum hemân   Baŋa oldı cümle nihânum ʿayân
Sülûk ehlinüŋ şâh-râhı budur   Maḳâmât-ı ʿışḳ-ı İlâhî budur

ḤİKÂYET

Cihân bâġına ṣanki serv-i revân   Ẓuhûr itdi bir pâk-dâmen civân
Ḳıyâmet ḳoparan ṣabâ gibi ol   Ḳaçan ḫalḳ arasına itse duḫûl
Ṭolardı fiġân ile kevn ü mekân   Ḥayâtından el yurdı ḫalḳ-ı cihân
Mehîb idi mânend-i merdân-ı ceng   Ġażûb idi ġûyâ ki bebr ü peleng
61b Gözi fitne-i mülk-i şehr-i cemâl   İki ḳaşı emvâc-ı baḥr-i celâl
İki çeşmi ḳattâl iki pehlevân   Çekilmiş ḳılıçlar gibi ebruvân
Ġam-ı cevri çoḳ şefḳati az idi   Calasın civân idi şâhbâz idi
Uzun idi mevzûn idi ol civân   Ḳıyâmet güninden virürdi nişân
O meh-manẓarı sevdi bir derdmend   Anuŋ mihri zencîrine oldı bend
Evi yollarına varup dâʾimâ   Ṭurur baḳar idi ıraḳdan aŋa
İdüp ḳaddini derd-i ʿışḳına dâl   Iraḳdan görinürdi ṣankim hilâl
Güẕergâhına varmaġ ile müdâm   Vücûdı tesellî bulurdı tamâm
Meger kendü aḳrânı bir sâde-rû   İder ol perî-çehreye güft ü gû
Aŋa gösterür eydür ey meh-liḳâ   Saŋa ol ıraḳdan baḳan mübtelâ
Ḳaçan aduŋ aŋılsa eyler fiġân   Seni sevdügin eylemiş dâstân
Ṭuyurmış velî râz-ı pinhânını   Belâya nişân eylemiş cânını
Bu ḫârı yoluŋdan gider çâre ḳıl   Cemâlüŋ güli ṣaḳın olur ḫacil
Ṭarîḳ-ı muḥabbetde bir gün bu ḫâr   Virür dâmen-i ʿarżuŋa inkisâr

---

1873 Bu fânûs-ı cismümdeki şemʿ-i cân: Bu fânûsın çeşmümden şemʿ-i cân S
1875 cümle nihânum ʿayân: cümle cihânum ʿayân B / cümle nihânum aʿyân S
1878 Ḳıyâmet ḳoparan: Ḳıyâmet ḳoparur S / Ḳaçan ḫalḳ arasına: Ḳaçan arasına B
1886 Evi yollarına: Ol âb yollarına S
1890 Aŋa gösterür eydür: Aŋa gösterüp eydür B
1893 ṣaḳın olur: bir gün olur A
1894 dâmen-i ʿarżuŋa: dâmen-i vaṣluŋa İ

	Bu söz gevherin çünki gûş eyledi	Biḥâr-ı celâli ḫurûş eyledi
	Tenezzül idüp aŋa yalvarmadı	Yavuzlandı ammâ eyü varmadı
62a	Varup ol żaʿîf ü naḥîfe hemîn	Didi reh-güẕârumda ṭurma yaḳîn
	Bu iḳdâm-ı tâm ile bu intiẓâr	Beni ḫalḳ içinde ider şermsâr
	Virürsin benüm cânuma ıżṭırâb	Gelür baŋa senden ziyâde ḥicâb
	Kerem eyle hiç eyleme ġılẓeti	Gözüme görinme götür s̱ıḳleti
	Sözini tamâm itmedin ol civân	Didi bu faḳîr ü ḥaḳîr-i cihân
	Ne çâre süŋüge irüpdür bıçak	Ṭutulmaġa ḳâbil degül bu yasaḳ
	Sabâ ile gûyâ ki bir berg-i kâh	Getürür buraya beni bâd-ı âh
	Benüm bu işüm iḫtiyârî degül	Gerekse beni niçe biŋ pâre ḳıl
	Ḳaçan ʿışḳla maġlûb ola bir gedâ	Taṣarruf iden ʿışḳ olur dâ'ımâ
	Bu sözler aŋa oldı tîr-i taʿab	Vücûdına geldi ziyâde ġażab
	Çıḳardı bıçaġını çaldı hemân	Düşüp kendüden gitdi ol nâ-tüvân
	Olup lâle-i kûh-ı derd ü elem	Ḳızıl ḳana ġarḳ oldı cismi o dem
	Nigârı elinden irişdi fenâ	Bu gül-gûni câme yaraşdı aŋa
	Düşüp nitekim devḥa-i erġavân	Gözin yumdı kendin bıraḳdı hemân
	Ölüm ḥaddine vardı âh itdiler	Götürüp evine alup gitdiler
	Bu nâ-ḥaḳ yire ḳan idüpdür diyü	Ṭutuldı ḳażâ ile ol mâh-rû
62b	O ġaddâr u ḳattâl u ehl-i cidâl	Şeref virdi zindâna Yûsuf-mis̱âl
	Bu yaŋa o maẓlûm-ı devr-i zamân	Gözin açdı âh eyledi nâ-gehân
	Çaġırdup Müselmanlıġı yanına	Didi girmenüz ol civân ḳanına
	Melûl itmeŋüz ol meh-i rûşeni	Bıçaġıyla ol urmamışdı beni

1895 Bu söz gevherin çünki gûş eyledi: Bu söz gevherini çünki gûş eyledüŋ S / Bu söz gevherini çü gûş eyledi B / Biḥâr-ı celâli: Seḥḥâr-ı celâli S
1897 yaḳîn: ṣaḳın İ
1898 ider şermsâr: ider mi şermsâr S
1900 Gözime görinme: Görinme gözüme A / götür s̱ıḳleti: gider s̱ıḳleti İ
1901 faḳîr ü ḥaḳîr-i cihân: faḳîre vü ḥaḳîre cihân S / faḳîr ü ḥaḳîr ü cihân B
1905 maġlûb ola: maġlûb olur İ
1906 tîr-i taʿab: tertîb S / tîr ü taʿab B
1907 Çıḳardı: Çıḳarup B
1909 Bu gül-gûni câme yaraşdı aŋa: Bu gül-gûni câmı irişdi aŋa A
1911 ḥaddine vardı: ḥaddine irdi A
1913 O ġaddâr u ḳattâl u ehl-i cidâl: O ġaddâr u ḳattâl ehl ü cidâl B
1915 ol civân ḳanına: ol civânuŋ ḳanına B

Ölürsem ben eger bu hicrân ile   Ṣaḳın ṭutmaŋuz anı bühtân ile
Ḫalâṣ itdi ol mâh-ı maḥbûsını   Yire depmedi ʿışḳı nâmûsını
Yatup niçe ay oldı ṣâḥib-firâş   Cefâ-kârını ḳılmadı ḫalḳa fâş
O ẓâlim o fettân u ol pür-cefâ   Gelür bir seḥer ʿâşıḳından yaŋa
Ḳapusın urur bir kimesne çıḳar   Sorar ʿâşıḳından o şaḫsa ḫaber
Anuŋ ṣıḥḥatin işidür şâd olur   O serv-i sehî ġamdan âzâd olur
Aŋa eydür ey merd-i rûşen-żamîr   Kerem ḳıl baŋa ol delîl ü ẓahîr
Göreyin o ʿışḳ ehli mümtâzını   Ele alayın göŋli şeh-bâzını
Selâmumdan irsüŋ selâmet aŋa   Viṣâlümden olsun beşâret aŋa
Segirdür o bîmâre ṭoġrı ḥarîf   Bu ḥâli beyân eyler aŋa laṭîf
Ḥicâb ile eydür ki ey sîne-çâk   Ḥaẕer ḳıl sevinmekden olma helâk
O bühtân ile ṭutılan bedr-i tâm   Ḳapuda ṭurur saŋa eyler selâm
63a Ḳıyâm it gözüŋ aç uyar cânuŋı   Getürdüm ayaġuŋa cânânuŋı
Saʿâdet degül mi o zaḫm-ı ġażab   Ki âḫir ola raḥm-i yâre sebeb
Evinde yaturdı ẕelîl ü zebûn   Gözi göŋli maḥzûn idi baġrı ḫûn
Bu şaḫsa ḫiṭâb eyledi nâ-gehân   Didi ey baŋa Ḫıżr u İlyâs olan
Meded ol perî girmesün ḳanuma   Gelüp yanuma ḳıymasun cânuma
Visâline yoḳ bende hiç iḳtidâr   Saġ olsun hemân ol şeh-i nâmdâr
Ḳudûm ile itdi tesellî beni   Mesîḥâ gibi ḳıldı iḥyâ beni
Saʿâdet degül mi bu ḥâl-i ʿacîb   Mülâyim ola ser-keş iken ḥabîb
Çaġırmazdan evvel gele yanuŋa   Gire gün gibi beyt-i aḫzânuŋa

---

1917 Ölürsem ben eger: Ölürsem eger ben A, İ / bu hicrân ile: bu hicrânla A / ṭutmaŋuz anı: anı ṭutmaŋuz B / bühtân ile: bühtânla A, B ve İ
1918 ol mâh-ı maḥbûsını: ol mâh-ı maḥbûbesini B
1919 niçe ay: niçe yıl İ
1920 o fettân u ol pür-cefâ: o fettân o pür-cefâ B
1924 Göreyin o ʿışḳ ehli mümtâzını: Göreyin o ʿışḳ ehl-i mümtâzını S, B / Göreyin ol ʿışḳ ehli mümtâzın İ / göŋli mümtâzını: göŋül mümtâzını B
1925 Selâmumdan irsün: Selâmdan irsün S
1929 Ḳıyâm it: Ḳıyâmet S / Getürdüm: Getüdüm B
1930 o zaḫm-ı ġażab: o raḥm-ı ġażab S / o zaḫm u ġażab A, İ / raḥm-ı yâre sebeb: zaḫm-ı yâre sebeb İ
1931 ẕelîl ü zebûn: ẕelîl-i zebûn B
1933 ḳanuma: kâtuma İ
1934 ol şeh-i nâmdâr: ol seh-i nâmdâr S
1935 tesellî beni: tesellâ beni S, İ / ḳıldı iḥyâ beni: itdi iḥyâ beni A
1937 beyt-i aḫzânuŋa: beytü'l-ḥazânuŋa B

O ḫaste ne ḫoş olmaya nâ-gehân — Ḳaçan gelse maḥbûbı olan civân
Mürûr-ı meh ü sâl ile ʿâḳıbet — İrişdi aŋa ṣıḥḥat ü ʿâfiyet
Ḳarındaş olup ittiḥâd itdiler — Geçenden geçüp birlige bitdiler
Zihî ʿâşıḳ u ṣâdıḳ-ı pâydâr — Zihî serv-i ḳadd ü zihî ṭoġrı yâr
Cihân içre ʿışḳ olsun ol dil-bere — Ṭaḳılmadı bir ʿâşıḳ-ı ʿâḫere

HİKÂYET

Meger bir ḳara günlü Şâm'a gider — Varur şehr ü bâzârını seyr ider
63b Görür Şâm şehrinde bir mehveşi — Ṭolar gözi vü göŋli ʿışḳ âteşi
O sulṭân-ı ḫûbâna olur esîr — Bu ġurbetde ḳalur ẕelîl ü faḳîr
Anuŋ mihr-i ʿışḳıyla ḥâṣıl kelâm — Yanar ṣanki şemʿ-i şeb-istân-ı şâm
Muṣâḥibleri anı terk itdiler — Delü göŋli gibi ḳoyup gitdiler
Ne bir âşnâ var ne bir çâre-sâz — Ne bir hem-demi var ne bir dil-nüvâz
Çeker ʿışḳla niçe yıllar cezâ — Olur ḫalḳa vü kendüye bir belâ
Teni resm-i fânûsa beŋzer hemân — Ḳalur bir deri ile bir üstüḫ'ân
Aḳar ṣu kenârıydı hem ulı yol — Ṭururdı ġam u miḥnet ile melûl
Aŋa rast geldi o serv-i bülend — Didi ey ġam-ı ʿışḳla derdmend
Senüŋ ḳaṣṣuŋ eglencedür her dile — Ne ʿâlemdesin ḫoş mısın derdle
Ġam-ı ʿışḳuŋa intihâ yoḳ mıdur — Bu derd ü belâya devâ yoḳ mıdur
Ne deŋlü ki luṭf ile ḳıldı ḫiṭâb — Sükût eyledi virmedi bir cevâb

---

1938 olmaya nâ-gehân: olmaya nâ-tüvân İ / maḥbûbı olan civân: mecnûn olan civân S
1939 Mürûr-ı meh ü sâl ile ʿâḳıbet: Mürûr-ı meh-i sâl ile ʿâḳıbet B
1940 Geçenden geçüp: Geçenler geçüp İ
1941 Zihî ʿâşıḳ u ṣâdıḳ-ı pâydâr: Zihî ʿâşıḳ u ṣâdıḳ u pâydâr S, B / Zihî ʿâşıḳ-ı ṣâdıḳ-ı pâydâr İ / Zihî serv-i ḳadd ü zihî ṭoġrı yâr: Zihî sırr u ḳadd ü zihî ṭoġrı yâr B / Zihî serv-i ḳadd ü zihî ṭoġrı yâr İ
1943 Varur şehr ü bâzârını seyr ider: Varur şehr bâzârını seyr ider B
1944 Şâm şehrinde: Şâm'uŋ içinde İ / gözi vü göŋli: göŋli vü gözi A
1945 ẕelîl ü faḳîr: ẕelîl ü ḥaḳîr B
1946 Yanar ṣanki: Niyâz ṣanki S
1949 Çeker ʿışḳla: Çekre ʿışḳ ile S / Olur ḫalḳa vü kendüye bir belâ: Olur ḫalḳa vü kendüsine belâ İ
1951 Ṭururdı ġam u miḥnet ile melûl: Ṭururdı ġam-ı mihnet ile melûl S, B
1952 Aŋa rast geldi: Aŋa rast gelüp B / Didi ey ġam-ı ʿışḳla derdmend: Didi ey ġam-ı ʿışḳ ile derdmend S
1955 virmedi bir cevâb: virmedi cevâb S

Vefâ ḳaṣdını itdi ol mâh-rû   Didi çuḳamı ṭut alayın vużûʿ
Anuŋ çuḳasın ṭutdı âh eyledi   Semâdan yaŋa bir nigâh eyledi
Yüzine gözine sürüp nâ-gehân   Yire düşdi sâye gibi virdi cân
Göz açturmadı aŋa mihr-i cemâl   Vücûdını maḥv itdi nâr-ı viṣâl
64a Saʿâdet budur ẕevḳ-i ḥâlet budur   Kemâl-i viṣâle nihâyet budur
Sebeb oldı cân virmege dil-beri   Budur ʿâşıḳuŋ şevḳ ü ẕevḳi yiri
Şu dilde ki bir vecd ü ḥâlet olur   Gedâ olsa şâh-ı velâyet olur
Ḳaçan ʿışḳı deryâsı başdan aşar   Erenler ṭoḳunmazdan evvel düşer
Cihândan bu ʿışḳ ile oldı revân   Yil öŋince mânend-i berg-i ḫazân
Fenâ buldı bu bülbül-i ḫoş-nevâ   Ecel şâhbâzına oldı ġıdâ

ḤİKÂYET

Meger bir yalıŋ yüzlüce dil-rübâ   Ṣalar Bursa şehrine nâr-ı belâ
Ayaġı tozıyla mis̱âl-i ḳamer   İrişür bu şehre müsâfir düşer
Görür bir kemâl ehlinüŋ serveri   O bedr-i tamâma olur müşteri
Aŋa hergiz itmez ol ehl-i hüner   Ḳaşı gibi egrilig ile naẓar
İder mihri göŋli evine duḫûl   Sever ṭoġrılıġ ile ol servi ol
O mâhuŋ olur niçe yıl maḥremi   Enîsi vü hem-râzı vü hem-demi
Ne hem-dem biri birine ḳul olur   Ne kim iltimâs itse maḳbûl olur
Meger bir gün ol mâh-ı burc-ı vefâ   Ḫiṭâb eylemiş ʿâşıḳından yaŋa

---

1959 Göz açturmadı: Göz açturmayup B / nâr-ı viṣâl: nâr u viṣâl B
1960 ẕevḳ-i ḥâlet budur: ẕevḳ ü ḥâlet budur A, B
1961 Budur ʿâşıḳuŋ şevḳ ü ẕevḳi yiri: Budur ʿâşıḳuŋ şevḳ ü ẕevḳ yiri S / Budur ʿâşıḳuŋ ẕevḳ ü şevḳi yiri A / Budur ʿâşıḳuŋ şevḳi ẕevḳi yiri B
1962 Şu dilde ki: Şu dilberde S / bir vecd ü ḥâlet olur: bir vech ü ḥâlet olur B
1963 ṭoḳunmazdan evvel: doḳunmazdanı evvel İ
1964 Cihândan bu ʿışḳ ile oldı revân: Cihânda bu ʿışḳla oldı revân B
1966 nâr-ı belâ: bir belâ A
1968 Bu beyit S nüshasında 1972 numaralı beyitten sonra yer almıştır.
1970 Sever ṭoġrılıġ ile ol servi ol: Sever ṭoġrılıġ ile servi ol B / Enîsi ṭoġrılıġ ile ol serv-i revân S
1971 niçe yıl maḥremi: o yıl maḥremi S

	Ṭolup ḳanlu yaş ile iki gözi	Didi bu yürekler yaḳıcı sözi
64b	Murâd oldı bir nesne ġâyet baŋa	Muḥaldür olursa ʿinâyet baŋa
	Velî iltimâsum idersen ḳabûl	Peşîmân olursın ḳalursın melûl
	Bu maḳṣûdı fâş idemez ehl-i dil	Ḳabûl olmaġa hiç ḳâbil degül
	Ḳabûl olmaġa ḳâbil olsa eger	Virürdüm bu râz-ı nihândan ḫaber
	Aŋa ʿarż-ı ḥâl itdi bülbül gibi	Ḳulaḳ ṭutdı ol ġonce gül gibi
	Didi iltimâsuŋ eyâ dil-sitân	Eger cân ise dâḫi olsun revân
	Neyüm ben faḳîr ü ġarîbü'l-bilâd	Ki maḳṣûduŋ olana idem ʿinâd
	Ġaraż seng-i cevr ise ey mâh-rû	Başum yüzüm üstine gelsün berü
	Yaramaz iş itdi eyü ḳılmadı	Murâdı firâḳ idügin bilmedi
	Yaḳup kendüyi nâr-ı ḥubbu'l-vaṭan	Didi ʿâşıḳına bu ġonce-dehen
	Baŋa geldi ey ʿâşıḳ-ı mübtelâ	Yaḳınlarda bir nâme-i aḳrabâ
	Bu gün rây-ı düstûruŋ ile hemân	Olayın dirin aḳrabâma revân
	Benüm iltimâsum ḳabûl eyledüŋ	Ḫaṭâ ile cânuŋ melûl eyledüŋ
	Bu hicrân ola işidenden ıraḳ	Ẓuhûr itdi çünkim zamân-ı firâḳ
	İline günine yöneldi o mâh	Şeb-i firḳat oldı belâ-yı siyâh
	Ġam-ı hecr ile ġarîbü'l-bilâd	Delürdi ṭaġa düşdi mânend-i bâd
65a	Bu cemʿiyyetüŋ olmaz âsânlıġı	Soŋında olur bir perîşânlıġı
	Şu mecnûn ki ʿışḳuŋ rumûzın ṭuyar	Teninden irâdet libâsın ṣoyar

---

1974 Ṭolup ḳanlu yaş ile: Ṭolu ḳanlu yaş ile S / Ṭolup ḳanlı yaş ile İ / bu yürekler yaḳıcı sözi: bir yürekler yaḳıcı sözi S
1977 Bu maḳṣûdı: Bu maḳṣûd İ
1978 bu râz-ı nihândan ḫaber: bu râzı nihândan ḫaber İ
1980 eyâ dil-sitân: eyâ dâstân S / cân ise dâḫi: cânsa dâḫi İ
1981 Neyüm ben: Ne diyem ben B
1983 firâḳ idügin: firâḳ itdügin S, İ
1984 bu ġonce-dehen: o ġonce-dehen B
1985 ey ʿâşıḳ-ı mübtelâ: ey ʿâşıḳ u mübtelâ B
1986 Olayın dirin aḳrabâma revân: Olayın aḳrabâma revân S
1987 Ḫaṭâ ile cânuŋ melûl eyledüŋ: Ḫitâb ile cânum melûl eyledüŋ İ
1988 işidenden ıraḳ: işidenler ıraḳ S
1990 Ġam-ı hecr ile: Ġam-ı hecrle A, İ
1991 Soŋında olur bir perîşânlıġı: Soŋında olur perîşânlıġı B
1992 Şu mecnûn ki ʿışḳuŋ rumûzın ṭuyar: Şu mecnûn kim ʿışḳuŋ rumûzın ṭuyar B / Şu mecnûnuŋ ki rumûzın ṭuyar S / Şu mecnûn ki ʿışḳuŋ rumûzın duyar İ

Rıżâsın ceyibine teslîm ider	Geçer cümleden kendüligden gider
Naṣîḥat sözin diŋle eyle ḳabûl	Ya başa çıḳar ʿışḳı ya fârıġ ol

ONINCI MAḲÂM TE'EHHÜL-İ İNSÂN MÜHİMMÂT-I DÎNİYYE VÜ VÂCİBÂT-I İNSÂNİYYEDEN OLDUĠINI İŞʿÂR U İẒHÂR EYLER *

Te'ehhül münâsibdür evlâd içün	Ne evlâd ʿâlemde bir âd içün
Cihânda yiter bu saʿâdet saŋa	Bir iken biş on olasın dâ'imâ
İyâlüŋ çoġ olursa itme cedel	Ṭoġandan kebûter gibi ḳaçma gel
Şu şarṭ ile ammâ cemîle ola	Senüŋ ʿışḳuŋa bir vesîle ola
Güzel ṣûrete olmıyan diḳḳati	Güneşden ḳaçan sâyedür ḫilḳati
Ḳarı olmıya ġonceveş genc ola	Gele ṣadr-ı vîrânuŋa künc ola
Ulaşma leke kimsenüŋ nesline	Bulaşma ıraġ ol necis aṣlına
Şol Eflâḳ u Boġdan atı dâ'imâ	ʿArab ayġırını ṭoġurmaz saŋa
Zenne kim ekâbirden ola sened	Kabûl itme zinhâr anı eyle red
Zebânın dırâz eylese ey faḳîr	Senüŋ olur el-ḳıṣṣa sözüŋ ḳaṣîr
65b Olur ṣaçınuŋ her ḳılı dil baġı	Biner üstüŋe ṣaḳın altuŋdaġı
Ekâbir dem olur virür bir ḳarı	Ara yirde maġbûn ider bir eri
Dehânında yoḳ ol ḳarınuŋ dişi	Aġarmış başı yüze yitmiş yaşı
Sümüklü olur burnı midye gibi	Gözi aġ olur istiridye gibi
Ṣadef ḳabı gibi buruşmış yaŋaḳ	Ki dendânı dürrinden olmış ıraḳ
Dişi ġuṣṣası erre-i ʿömr olur	Zamânuŋ ġam ile nihâyet bulur

1993 Geçer cümleden kendüligden gider: Geçer cümle kendüliginden gider İ
1994 Bu beyit İ nüshasında yoktur.
* Te'ehhül-i İnsân: Te'ehhül-i İnsâna B / Mühimmât-ı Dîniyye: Mihmân-ı Dîniyye S / Vâcibât-ı İnsâniyyeden Olduġını: Vâcibât-ı İnsâniyye Olduġını A / Vâcibât-ı İnsâniyyeden Olduġın / İşʿâr u İẓhâr Eyler:
İşʿâr u Eẓhâr Eyler ki Ẕikr Olunur B / İşʿâr Eyler ki Ẕikr Olunur İ
2000 ṣadr-ı vîrânuŋa: ṣadr-ı vîrâna ki S, A
2001 kimsenüŋ nesline: kimesnenüŋ nesline B
2002 Şol Eflâḳ u Boġdan atı dâ'imâ: Şu Eflâḳ u Boġdan atı dâ'imâ B / Şol Eflâḥ u Bogdan atı dâ'imâ S, A ve İ
2004 Zebânın dırâz eylese: Zebânı dırâz eylese B
2006 Ekâbir dem olur: Ekâbirden olur S
2010 Dişi ġussası: Ġussası dişi B

Ḳurı olsa vü ḳara olsa ḳarı
Erir mum gibi miḥnet ile eri

Ḫuṣûṣâ yürürken elin alalar
İde dillü düdük gibi nâleler

İŋen baḳma ol ḫâ'in-i ḫâ'ife
Odur egriden ḫalḳ olan ṭâ'ife

İşâret ider ḫalḳa bu ẕilleti
Seyyi'âtı zamân ʿalâ-ümmetî

Ḳocadıḳça nûrâni olur ricâl
Mis̱âl-i meh ü mihr-i rûşen-cemâl

Ḳarılar yaşadıḳça çirkin olur
Muḳassî olur gerçi tezyîn olur

Zamân ile Ḥavvâ'yı ol Müsteʿân
Binâ ḳıldı Âdem etinden ʿayân

Bayat olsa et ḳısmı olur ḳadîd
İder zînet ü ṣûretin nâ-bedîd

Ne eylerseŋ eyle bu sevdâyı ḳo
Nizâʿ itme zinhâr ġavġâyı ḳo

Ne lâzım nizâʿu ne ḥâcet cedel
Kitâb-ı Uṣûl ile eyle ʿamel

66a

LAṬÎFE *

Zamân ile evlendi bir tünd-ḫûy
Aŋa virdiler bir ḳarı zişt-rûy

İki pâyı gûyâ ki iki ʿaṣâ
Mücevvef teni ṣanki ġâr-ı belâ

Ṣovuḳ yüzlü mânend-i bâd-ı şitâ
Acı sözlü ġûyâ ki nâr-ı cefâ

Ṭurur sürmesi rastıḳı âşkâr
Kömürle ḳararmış ṣanasın cidâr

Temâşâ budur kim giyer bu ḳarı
Yola çıḳsa altunlu ḳaftanları

Düzünür ḳoşunur gelincik gibi
Ezilür aŋa ṭâlib ü râġıbı

Yüzini ider il gözinden nihân
Gezer ṣalını ṣalını her zamân

Eriyle çıḳar yola bir gün ḳarı
İder bir yigit âh u efġânları

2013 İŋen baḳma: İŋen baḳsa S / Odur: İder İ
2014 Seyyi'âtı zamân ʿalâ-ümmetî: Sebât-ı zamân-ı ʿalâ-ümmetî B
2015 ricâl: yüzi S / Mis̱âl-i meh ü mihr-i rûşen-cemâl: Mis̱âl-i meh ü mihr ü rûşen-cemâl B
2017 Âdem etinden: Âdeme atadan S
2018 Bayat olsa: Beyâż olsa S / İder zînet ü ṣûretin nâ-bedîd: İder ṣûretin zînetin nâ-bedîd B
* Bu başlık A nüshasında "Ḥikâyet", İ nüshasında ise "Ḥikâyet-i Laṭîfe" şeklindedir.
2021 bir tünd-ḫûy: bir tünd-ḫû B / bir ḳarı: bir ḳızı S / zişt-rûy: zişt-rû B
2025 Yola çıḳsa: Yola gitse A / altunlu ḳaftanları: altunlı ḳaftanları İ
2026 Düzinür ḳuşanur: Düzinür ḳuşınur S, A
2027 il gözinden: iki gözinden İ
2028 Eriyle çıḳar yola: Eriyle yola çıḳar İ / Eriyle gider yola A

Anı genc ṣanurdı ulu vü kici / Ḳala yalu ṭaşı vü vaylı içi
Ezildi ḳarıya o ġâfil civân / Eri vâḳıf oldı aŋa nâ-gehân
Ḳarısunuŋ açdı yüzini bu er / Ḳarıya baḳar ol yigit bir naẓar
Ayuŋ eskisi gibi ḳaldı taŋa / Tükürdi niçe kez ḳarıdan yaŋa
Ḳarınuŋ eri didi ey nev-civân / ʿAceb mi taṣavvurdan itseŋ ziyân
Seni ẓâhiri yaḳdı ḳıldı melûl / Ben bâṭını eyledi ḳara gül

LAṬÎFE *

Ġazâya giderken bir ehl-i sefer / Görür yolda bir âşnâsın meger
66b Naẓar eyledi gözlerine hemân / Biri görmez olmış didi ey civân
Neden geldi saŋa gözüŋ zaḥmeti / Baŋa söyle anuŋ nedür ḥikmeti
Yine aḫşama ḳarşu nergis-mis̱âl / Gözüŋüŋ birin açmaġa yoḳ mecâl
Bu sözi diyince aŋa nâ-gehân / Yumulmış gözin açdı baḳdı hemân
Anuŋ ḥikmetini beyân eyledi / Tebessüm idüp bu sözi söyledi
Ki bir câriyem var idi müştehâ / Benüm nefsüm itse ḳaçan iḳtiżâ
Getürdügi vaḳtin öŋüme ṭaʿâm / Ḳapardum gözümüŋ birini tamâm
İşâret bu olmış idi dâ'imâ / Ne eylersem eylerdüm ol şeb aŋa
Muʿayyen idi cây-ı maʿhûdumuz / Kör olurdı bu nefs-i merdûdumuz
Meger bir gice oldı germiyyetüm / Baḳup gördi göz ḳoyduġum ʿavratum
Beni az ḳaldı ki ide şehîd / Didi ey ḥayâsız utanmaz pelîd

2029 genc ṣanurdı: genc şanur idi B / ulu vü kici: ulu kici S / Ḳala yalu ṭaşı vü vaylı içi: Ḳala yalu ṭaşı vü vevaylı içi S / Ḳala yalu ṭaşı vü vâ-vaylı içi B / Ḳala yili ṭaşı vü vâ-veyli içi İ
2033 S nüshasında bu beytin ikinci mısraı ile bir önceki beytin ilk mısraı birleştirilerek farklı bir beyit meydana getirilmiştir. Bu beytin ilk mısraı ile bir önceki beytin ikinci mısraı ise yoktur. Dolayısıyla bir beyit atlanmış olmaktadır.
2034 bâṭını eyledi: bâṭını itdi A
* A ve İ nüshalarında bu başlık yerine "Ḥikâyet" başlığı kullanılmıştır.
2036 didi ey civân: ey dir nâ-gehân İ
2038 Yine: Niye S / Gözüŋüŋ birin: Gözüŋüŋ birini B
2039 Bu beyit A nüshasında bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
2040 Bu beyit A nüshasında bir önceki beyitle yer değiştirmiş.
2042 tamâm: müdâm A
2043 bu olmış idi: bu olmışdı B / Ne eylersem: Ne eylerseŋ S
2046 Beni az ḳaldı ki ide şehîd: Az ḳaldı kim beni ide şehîd B

Senüŋ câriyenle işüŋ var imiş — Evümde saŋa özgeler yâr imiş
Didüm ey aḳılsuz fiġân eyleme — Beni illere dâstân eyleme
Ezelden ḳapıḳdur benüm bir gözüm — Yüri câriyem ile yoḳdur sözüm
Hücûm eyledi ḫavf ü ḫaşyet baŋa — ʿAceb ḳorḫular virdi ʿavrat baŋa
Biş on gün virüp bu işe iḫtiṣâṣ — Gözümüŋ birin ḳapdum oldum ḫalâṣ
7a Gözüm ḳapmaġ oldı benüm âdetüm — Bu bed-ḫûyı kesmege yoḳ ḳudretüm
Ekâbirden alsa kişi ʿavratı — Dükenmez anuŋ ḫavfla ḫaşyeti

ḤİKÂYET *

Mekân eyler Aḳ-şehr'i bir nev-civân — Alur bir ḳara ʿavratı nâ-gehân
Kömürci çuvalı gibi ḳap ḳara — Gözi nâra beŋzer dili ḫançere
Babası gelür ol civânuŋ meger — İder bu belâ-yı siyâha naẓar
Ẓerâfetle oġlına ḳıldı ḫitâb — Didi ʿavratuŋ bizden eyler ḥicâb
Yüzinden peçesini ḳaldırmadı — Muḥabbet idüp göŋlüme girmedi
Bu ḳara ḳażâ saŋa lâyıḳ degül — Bu Aḳ-şehr'e hergiz muvâfıḳ degül
Ḳararur ṭurur ebr-i bârân gibi — Bizüm gülmemüzden perîşân gibi
Babasına oġlı didi ey peder — İlüŋ ʿaybına baḳmaġ olmaz hüner
Dirildüm yedi yıl bunuŋla tamâm — Aramızda olmadı bârid kelâm
Peçesin daḫî yüzine urmadum — Bu taḫfîfe anı revâ görmedüm

2049 câriyem ile: câriyemle B
2050 ḫavf u ḫaşyet baŋa: baŋa vü ḫaşyet baŋa S / ʿAceb ḳorḫular virdi: ʿAceb ḳorḳular virdi İ
2052 âdetüm: âdeyüm S / yoḳ ḳudretüm: yoḳ âdeyüm S
* İ nüshasında bu başlık yerine "Laṭîfe" başlığı kullanılmış. / İ nüshasında bu hikâye bir sonraki hikâye ile yer değiştirmiş.
2054 Aḳ-şehr'i bir nev-civân: Aḳ-şehir'de bir civân S / bir ḳara ʿavratı: bir ḳarı ʿavratı B, İ
2056 İder bu belâ-yı siyâha naẓar: İder bu belâ-yı siyâhına naẓar S
2059 Bu Aḳ-şehr'e hergiz muvâfıḳ degül: Bu Aḳ-şehr'e muvâfıḳ degül S / Bu beyit İ nüshasında yoktur.
2060 ebr-i bârân gibi: ebr ü bârân gibi B / Bu beyit İ nüshasında yoktur.
2062 yedi yıl: yedinci yıl S / niçe yıl A / iki yıl İ / Aramızda olmadı: Aramızda olmazdı B
2063 Bu taḫfîfe: Bu taḥḳîḳa İ

Aŋa aŋmazın şehrimüŋ adını   Ḫarâb itmezin göŋli âbâdını
Baŋa oldı sâyem gibi hem-nişîn   Beni râżı eyler bu ni'me'l-ḳarîn

LAṬÎFE *

67b Meger bir müderris düşüp miḥnete   Nikâḥ itdi bir câhile 'avrata
İdüp 'avratınuŋ murâdın tamâm   Kitâbın alup şuġl iderdi müdâm
Yanındası mânend-i bürd-i 'acûz   Bürûdet idüp söyledi ḫayli söz
Erini sögüp bî-ḥużûr eyledi   Arada 'adâvet ẓuhûr eyledi
Didi ıżṭırâb ile ol bî-ḥicâb   Bu evde ya ben ṭurayın ya kitâb
Olur her kitâbuŋ baŋa bir ḳuma   Yanumda kitâbuŋ alup oḳuma
Ḳumadur muḥaṣṣıl kitâbuŋ baŋa   Beni ḳor baḳarsın hemîşe aŋa
Görüŋ 'avratuŋ 'aḳlını dînini   Görüŋ ḳavm-i şeyṭânuŋ âyinini
Yanar oda atma ṣaḳın cânuŋı   Bir iken iki itme şeyṭânuŋı

LAṬÎFE

İmâmuŋ biri azıdur izini   Alur bir yaban türkünüŋ ḳızını
Ezel şâdmân idi oldı ḥazîn   Ḳıran eyledi aŋa be'sü'l-ḳarîn
Salâh ehli idi o miskîn imâm   Eve gelse Kur'ân okurdı müdâm
Bu 'avrat imâmı ziyâde döger   Ṣaḳalını tel tel yolar hem söger
Ḳara pus olur incinür âh ider   Peçesin giyer atasına gider

2064 anmazın: anmazuz S / Ḫarâb itmezin: Ḫarâb itmezüz S / Bu beyit İ nüshasında yoktur.
2065 Bu beyit İ nüshasında yoktur.
* Bu laṭîfe İ nüshasında bir önceki ile yer değiştirmiş haldedir.
2073 Görüŋ: Gözüŋ S / 'aḳlını dînini: 'alelli dînini S / Görüŋ ḳavm-i şeyṭânuŋ âyinini: Görüŋ ḳavm-i şeyṭânuŋ atını S / Görüŋ ḳavm-i şeyṭânuŋ aynını A
2074 cânuŋı: kendüŋi B
2075 izini: izin İ / Alur bir yaban türkünüŋ ḳızını: Alur bir beyân türkünüŋ ḳızını S, İ
2076 Ḳıran eyledi: Ḳıran itdi A / be'sü'l-ḳarîn: be's-i ḳarîn B / Bu beyit S nüshasında bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
2077 Bu beyit S nüshasında bir önceki beyitle yer değiştirmiş.

Döner ardına baḳar eyler ḫiṭâb   İmânına bu vech ile virür cevâb

68a Senüŋ çünki Ḳur'ân'uŋa yoḳ oran   Çepel ḳaḥpe olsun burada ṭuran

Nisâ ḳısmı şeyṭân-ı insân olur   Belâ-yı cihân âfet-i cân olur

LAṬÎFE

Meger ḳavm ü ensâbı çoḳ bir ḥarîf   Alur bir karı hem żaʿîf ü naḥîf

Dimiş ey helâlüm güzelce erüm   Efendüm begüm sevdügüm serverüm

Senüŋ ḳavmüŋüŋ ḥaddi yoḳ bî-ḥisâb   Kime görüneyin baŋa vir cevâb

Eyitmiş başum aġrıdup söyleme   Beni incidüp bî-ḥużûr eyleme

Kime görinürsen görün itmeʿâr   Hemân baŋa görinme leyl ü nehâr

LAṬÎFE *

Meger bir ḳız eyler delükden naẓar   Görür bir ḳoca ʿavratını ḳucar

Müferriḥ temâşâya meşġûl olur   Yanındası hem-sâyesini bulur

Ṣafâlar sorar andan itmez ḥicâb   Aŋa bu sözi söyler eyler ḫiṭâb

Erüŋ gördüm ol gün a ḳoŋşı bula   Yidürürdi bir ekşi nesne saŋa

Sözin diŋler eydür ki ey duḫterüm   Baŋa ekşi nesne yidürmez erüm

---

2081 burada ṭuran: bu evde ṭuran A
2082 Belâ-yı cihân: Vü belâ-yı cihân B / Bu beyit İ nüshasında yoktur.
2083 ḳavm ü ensâbı çok: ḳavm-i ensâbı çok B
2084 Dimiş ey helâlüm güzelce erüm: Dimiş ey helâlüm benüm güzelce erüm B
2085 Kime görüneyin: Kime gözineyin S / Kime görüneyüm İ
2086 söyleme: söyleme zinhâr S
2087 S nüshasında bu beytin ikinci mısraı ile bir önceki beytin birinci mısraı birleştirilerek farklı bir beyit oluşturulmuş durumdadır. Bu beytin birinci mısraı ile bir önceki beytin ikinci mısraı atlanmıştır. Dolayısıyla bir beyit eksik haldedir.
* Bu latîfe İ nüshasında yoktur.
2088 delükden naẓar: degülden naẓar B
2089 meşġûl olur: mesʿûl olur S / meşʿûl olur B
2090 Aŋa bu sözi söyler eyler ḫiṭâb: Aŋa bir sözi söyler eyler ḫiṭâb B / Aŋa bu sözi ṭurmaz eyler ḫiṭâb A
2092 Sözin diŋler eydür ki ey duḫterüm: Sözin diŋleyüp eydür ey duḫterüm B

	Ol ekşi didügüŋ ḳatı tatlıdur	Erüŋ ʿavratuŋ hep murâdı odur
	Sözine anuŋ ol ḳız itdiʿinâd	Didi ben saŋa itmezin iʿtimâd
	Baŋa bu sözi yaʿni ṭoġrı didüŋ	Ne içün ol ekşiye ṭatlu didüŋ
68a	Eger ekşi olmasa bî-iḫtiyâr	Aḳar mıydı aġzum ṣuyı çeşmevâr
	Kebîri ṣaġîri bunuŋ bir olur	Gider ʿaḳlı dîvâne-i kîr olur
	Ḳulaġına girmez muḫâlif kelâm	Oduncı gözi omcadadur müdâm

LAṬÎFE *

ʿArab şâhı Behlûl-i dîvâneyi	Getürdi aŋa virdi bir ḫâneyi
Nikâḥ eyledi bir ḳızı kendüye	Alup yanına çekmedi pehlüye
Ḳızuŋ ḳarnına urdı bir dem ḳulaḳ	Hemân ṭaşraya ḳaçdı yaluŋ ayaḳ
Gerekmez baŋa didi virdi ṭalâḳ	Bir ayrıḳsı ḥâl oldı işbu firâḳ
Didiler yaramaza çıḳdı aduŋ	Ki il geçdügi köpriden geçmedüŋ
ʿAceb ḥâdiṡe eyledüŋ nâ-gehân	Gülerler saŋa cümle ḫalḳ-ı cihân
Didi cemʿ idüp ʿaḳlumı hûşumı	Ṭayadum ḳızuŋ ḳarnına gûşumı
İşitdüm ki ġavġâlar eyler ʿıyâl	Çıḳar ṭaşra feryâd u ṣavt-ı cidâl
Olur âdeme oġlı ḳızı belâ	Görinmez belâlardan itdüm ibâ
Ḳuyûd-ı cihândan geçer ehl-i ḥâl	İder irtiḥâl-i ḥayâtı ḫayâl
Kemâline irişe ʿaḳl-ı enâm	Cünûn ile ẕikr eyler anı ʿavâm

2093 Erüŋʿavratuŋ hep murâdı odur: Erüŋ ʿavratuŋ murâdı odur S
2098 omcadadur: yoncadadur B / Bu beyit S nüshasında yoktur.
* Bu latîfe İ nüshasında yoktur.
2101 urdı: virdi B / yaluŋ ayaḳ: baŋla ayaḳ S
2104 Gülerler saŋa cümle ḫalḳ-ı cihân: Gülerler saŋa bu cümle ḫalḳ-ı cihân B
2105 ʿaḳlumı hûşumı: ʿilmi hûşumı S
2106 Çıḳar ṭaşra: Çıḳar ṭaşraya B / feryâd u ṣavt-ı cidâl: feryâd u ṣavt u cidâl A, B
2109 Kemâline irişe: Kemâline irişür B

LAṬÎFE

Cemîle güzel bir ḳız olur mezâd — Görenler bahâsın ider izdiyâd
69a Gümüş serve beŋzer bülend ü sefîd — Virür şevḳi olana ẕevḳ-i cedîd
Boyı münteha çehresi müştehâ — Ṣaçı yirde mânend-i şems-i ḍaḥâ
Görür anı zen-pârece bir ḳoca — Diler bir bahâneyle anı ḳuça
Kocamış ziyâde dökülmiş dişi — Aŋa müşterî oldı miskin kişi
Didi pîre ḳız hey yaban ebteri — Gerekdür saŋa bir bunamış ḳarı
Baŋa ol gerekdür ki ḥürmet ide — Ḳaçan kim gelem ḳalḳa ʿizzet ide
Sürinür yürürsin aḳar ṣu-mis̱âl — Ṭurı gelmege sende yoḳdur mecâl
Didi ḳâmetüm ṭaŋ mı olsa dü-tâ — Ḳatı muḥkem olur kemerlü binâ
Benüm gömgök otum sen ey nâzenîn — Cefâŋ ile itme faḳîri ḥazîn
Didi ḥaḳ söz olmasun acı saŋa — Baŋa ol bu gün âḫiretlik baba
Güzel ḳız ḥaḳîḳatde cân otıdur — Senüŋ otuŋ ancaḳ ṣıçan otıdur

LAṬÎFE *

Bir ev ṭolusı deŋlü mâl u menâl — İder bir zene irs̱le intiḳâl
Mekânı maḳâmı anuŋ rûz u şeb — Gelincik gibi genc ü mâl oldı hep
Bu idi velî kendüye himmeti — Ola bir ulu kimsenüŋ ʿavratı
Sefâhatle ḫoş görmez idi demi — Begenmezdi her isteyen âdemi
69b Meger müflisüŋ biri anı ṭuyar — Anuŋ râyını bir ṭarîḳa ḳoyar
Hemân câriyesine ṭoġrı gider — Bu mekr ü telbîsi taʿlîm ider

2111 bülend ü sefîd: bülende sefîd S / bülend ü sepîd B
2112 mânend-i şems-i ḍaḥâ: mânend-i şems ü ḍaḥâ B
2116 ʿizzet ide: ḥizmet ide B
2117 Sürinür: Sevinür B
2118 ḳâmetüm ṭaŋ mı olsa: ḳâmetüm olsa ṭaŋ mı S
2119 Benüm gömgök otum sen: Benüm gömgök otumsın A / Benüm göŋlümüŋ otı sen İ
2121 Güzel ḳız: Güzeller İ
* Bu başlık S nüshasında yoktur. / Bu latîfe İ nüshasında yoktur.

Varur malı çoḳ ʿavrata câriye Muġannî olur nâle vü zâr ile
Aŋa eydür ey ṣâḥib-i ʿizz ü câh Baŋa ol bu ġurbetde püşt ü penâh
Beni ḳoma ẓâlim elinde esîr Ṣatun al ḫalâṣ eyle ḫayra gir
Efendüm ider günde on kez cimâʿ Ara yirde hergiz kesilmez nizâʿ
Keseŋ el gibidür hemân âleti Segirseŋ aġaç gibi ṭaşdan ḳatı
Anuŋ böyledür gice gündüz işi Demürden daḫî olsa duymaz kişi
Fiġân u enîn ile aġlar aŋa Gelür ʿavratuŋ göŋline iştihâ
Biş on gün bu ḥâl ile girer çıḳar Ṣafâ kesb ider aġzı ṣuyı aḳar
İder müflise varmaġa iḫtiyâr Muḫâlif sözi eylemez iʿtibâr
Gelür ṭâliʿ-i müflise iftitâḥ Cemâʿat üşerler iderler nikâḥ
O gice ki cemʿ oldılar bir yire Zevâl başuŋa didi sögdi ere
Görür âletin ṣırça parmaḳça var Sümüklü böcek gibi bî-iḳtidâr
Mes̱eldür ḳonuḳ umduġını yimez Görinmez ḳażâyı kişi ṭuyamaz
Bu miskîn taṣavvurdan itdi ziyân Yıḳıldı yire ḳıldı âh u fiġân
70a Ḥużûrın uçurdı o nâ-merdle Veremlü olup öldü bu derdle
Alup cümle mîrâs̱ını nâ-gehân Ġanî oldı müflis-i nâ-tüvân
Kişi ʿavratuŋ mekrine lâ dimez Yiri gelse er dâḫi eksik ḳomaz

LAṬÎFE

Meger ḫaste olmış ḳarınuŋ biri Vaṣiyyet ider çaġırur illeri
Dimiş ḥasret ile ölürsem eger Baŋa ʿayn-ı ʿizzetle idüŋ naẓar

---

2128 nâle vü zâr ile: nâle vü zâriye S, A
2129 Aŋa eydür ey: Aŋa eydür eyi S / ṣâḥib-i ʿizz ü câh: ṣâḥib üʿizz ü câh B
2134 Fiġân u enîn ile: Fiġân u âh ile B
2136 Muḫâlif sözi: Muḫâlif söze B
2137 iftitâḥ: iftiyâḥ S / iftinâḥ B
2140 Görinmez ḳażâyı: Görinmez belâyı A
2142 o nâ-merdle: o nâ-merd ile B / Veremlü olup: Vir melûl olup S / bu derdle: bu derd ile B
2143 ol müflis-i nâ-tüvân: ol müflis ü nâ-tüvân B
2144 ʿavratuŋ mekrine: mekrine ʿavratuŋ B
2146 idüŋ naẓar: eyleŋ naẓar A

O gün cem' idüŋ bir niçe bûriyâ	Ki ergenler ayaġı baṣmış ola
Mücerredler eskitmiş ola anı	Kerem eyleŋ anlara ṣaruŋ beni
Ocaġa yaḳuŋ anlaruŋla hemân	Yanup şol zamân kim olam bî-nişân
Ḳaçan sünnet ola ḫavâṣ u 'avâm	Eküŋ yâresine külümden müdâm
Bu resme benüm rûḥumı şâd idüŋ	Delü göŋlümi ġamdan âzâd idüŋ
Temâşâ idüŋ 'avratuŋ ḥâlini	Görüŋ ḳavm-i şeyṭânuŋ ef'âlini
Ḳoyar aŋa gitdükçe غمی gamı	Geçer ḫâṭırından anuŋ 'âlemi

LAṬÎFE

Alup ṣırtına anasın bir civân	Olur Ka'betu'llâh'a bir gün revân
İmâm A'ẓam ol nev-civânı görür	Ṭavâf eyler iken yanınca yürür
70a Anasın görüp arḳasında İmâm	Dimiş ol civâna bir iki kelâm
S̱evâb ise ḳaṣduŋ eger ey civân	Anaŋı yüri bir ere vir hemân
Dimiş ḳatı yaşlıdur anam ḳarı	Buruşmış siper gibi cümle yiri
Ere varmaġ aŋa münâsib degül	Eri neylesün cânı ṭâlib degül
Dimiş oġlına ḳarı rû-be-rû	İmâmuŋ sözin diŋle ġavġâyı ḳo
O sen deŋlü bilmez mi ey derdmend	Anuŋ pendini ḳıl ḳulaġında bend
İnanma dişi ḳısmına ey kişi	Gerek fil gibi ḳala iki dişi

ḤİKÂYET *

Arisṭo'ya varmış 'azîzüŋ biri	Dimiş ey fünûn-ı cihân mâhiri
Bu dünyâda 'avrat mı çoḳ er mi çoḳ	Muḫannes̱ mi çoḳdur dil-âver mi çoḳ

2147 bir niçe bûriyâ: bir niçe ba'diyâ S / ayaġı baṣmış ola: ayaġı baṣmışlar ola S
2149 hemân: müdâm S
2150 ḫavâṣ u 'avâm: ḫavâṣ u enâm S, A
2156 Anasın görüp: Anasın görür İ / arḳasında: arkaşından S
2158 siper gibi: sire gibi İ
2160 İmâmuŋ sözin diŋle: İmâmuŋ sözüni diŋle B
* Bu başlık S nüshasında "Latîfe" şeklinde verilmiştir.

Dehânından itmiş cevâhir-nis̱âr / Eyitmiş ki ʿavrat yüz er deŋlü var
Cihân içre ʿavrat sözine uyan / Ḥaḳîḳatde ʿavrat gibidür hemân
Helâli sözine uyana müdâm / Olur ḥâṣılı erlik adı ḥarâm
İden ṣavur dehen ʿaḳdini ḥall / Ḳılur ḫâlifü'l-hen (?) ile ʿamel
Dimâġında anuŋ ki vardur cünûn / Olur nâḳıṣatu'l-ʿukûla zebûn
Ṣadâ-i zenân ile ṣavt-ı kilâb / Gelür merd-i meydâna ʿayn-ı ʿaẕâb
71a Ḥadîs̱-i Resûl'ün ḫaber-dârı ol / Sözinüŋ eri olanuŋ yâri ol

ON BİRİNCİ MAḲÂM BAʿẒI BÎ-ĠAYRET Ü BÎ-ḤAMİYYET OLAN NÂ-DÂNLAR EZVÂCINI SEYRÂNA İḪRÂÇ EYLEYÜP NÂ-MAḤREMLERE GÖSTERÜP MANẒÛR-I ÜLÜ'L-EBṢÂR U MENFÛR-I RÛZGÂR OLDIḲLARIN BİLDÜRÜR *

Ol âhû ki ʿaybını görmez gözi / Ṭoḳınur felek farḳına boynuzı
O şaḫıṣ denîdür ki bir ʿavrata / Musaḫḫir ola uġrıya miḥnete
Ata bindire ʿavratın dâ'imâ / Aŋa söz ata yolda ehl-i zinâ
Bile ḳoşa yanınca oġlanını / Çala yirlere adını ṣanını
Ata bindürürken ṭopuġın ṣıḳa / Etegini altı yanında ṭaḳa
Ḳaçan atdan indirse ol bayını / Gire ḳoltuġına ala pâyını
O ʿavrat ki bu işe vire rıżâ / Ne dîn ola anda ne ḫavf u ḥayâ
Peçesin aça ṣuratın göstere / Yüzi ḫalḳ arasında düşe yire
Eri ḳulların yanına ṭaḳına / Gide ardına baḳına baḳına
Biş on câriyeyle geze her zamân / Gügercin alayına döner hemân

---

2167 Helâli sözine: Helâl sözine S / erlik adı ḥarâm: erlik aŋa ḥarâm İ
2170 Ṣadâ-i zenân ile: Ṣadâ-i zebân ile A
* Nâ-dânlar Ezvâcını: Nâ-dânlardur kim Ezvâcını B / Manẓûr-ı Ülü'l-ebṣâr: Manẓûr Ulu Ülü'l-ebṣâr B / Bildürür: Taʿbîr Eyleyüp Bildürür İ / Beyân İder ki Ẕikr Olunur B
2173 bir ʿavrata: bir ʿavratı B / uġrıya miḥnete: uġrıya miḥneti B / Bu mısra S nüshasında bir sonraki beytin ikinci mısraı ile yer değiştirmiş haldedir.
2174 Bu mısra S nüshasında bir önceki beytin ikinci mısraı ile yer değiştirmiş haldedir.
2176 Etegini: Etegin S / ṭaḳa: ṣoḳa B
2177 Gire: Ḳara S / Bu beyit İ nüshasında yoktur.
2178 O ʿavrat ki: Ol ʿavrat ki S / bu işe vire rıżâ: vire bu işe rıżâ B / bu işe râżı ola S / ne ḫavf u ḥayâ: ne ḫavf-ı ḥayâ B
2180 ḳulların yanına: ḳulları yanına S

	Uṣûle uyar gibi reftâr ide	İle şîve vü nâzın iẓhâr ide
	Yüzin göre nâ-maḥremüŋ rûz u şeb	Geze ḳoŋşıdan ḳoŋşıya bî-sebeb
	Diye yolda gördikçe her nekbeti	Budur ol fülân kimsenüŋ ʿavratı
71b	Bunuŋ gibiler bir niçe ḳısm olur	Muʿarrûsluk (?) kendüye ism olur
	Bu ḳavmüm bu ḳulum bu ḳoŋşum diyü	Evine ṣoḳar ṭaşradan içerü
	Belâ gelsün ol şaḫsa kim dâ'imâ	Girenden çıḳandan ḫabîr olmıya
	Ḫudâ ol muʿarrûsı (?) ber-dâr ide	Ki dâ'im içindeyken inkâr ide
	Olur bir çepel ʿavratuŋ merkebi	Başın ṣalar aḫfeş keçisi gibi
	Ol âhû baḳar ʿavratı sözine	Egilür girer boynuzı gözine
	Teraḳḳî bulur ṣanʿatı dâ'imâ	Olur gergedân-ı ḳażâ-i ḳażâ
	Anuŋ ʿayn-ı naṣrîsi bî-nûr olur	Ḳulağı ṣağır gözleri kör olur
	Şu ʿavrat ki oynarça başlu ola	Eger şems ise dâḫi baḳma aŋa
	Şu servüŋ ki başı ḥaremden çıḳar	Hevâ ehli yoldan geçerken baḳar
	Ḳumaşını bâzâra viren kişi	Olur müşterîsin gözetmek işi
	Şu zen kim zinâya çeker intiẓâr	İder keṡret-i nâs içinde güẕâr
	Bu ḳavm ile şol kim ide ittiḥâd	Dimâğında vardur anuŋ da fesâd
	Muʿakdan (?) er olana nefret gelür	Elinden gelürse ayağın alur
	Kesilse yasağ olsa ehl-i ẕinâ	Cihândan ibâ eyler idi vebâ
	Bunuŋ gibiye pend iderseŋ eger	Yalan şâhid olur ʿadâvet ider
72a	Ne lâzım nizâʿ u ne ḥâcet cedel	Kitâb-ı Uṣûl ile eyle ʿamel

---

2183 Geze: Gire B

2184 Budur ol fülân kimsenüŋ ʿavratı: Budur ol fülân ʿavratı kimsenüŋ İ / Budur ol fülân kişinüŋ ʿavratı B

2186 bu ḳoŋşum diyü: bu keşüm diyü B / bu aḳoŋşum diyü A

2187 ḫabîr olmıya: ḫaberi olmıya B

2191 Olur gergedân-ı ḳażâ-i ḳażâ: Olur gergedân-ı bağası ḳażâ İ

2192 Anuŋ ʿayn-ı naṣrîsi: Anuŋʿaynı naṣrîsi S / Anuŋ ayn-ı faḳrîsi İ / bî-nûr olur: bî-nûr ola B / kör olur: kör ola B

2196 Şu zen kim: Sözin kim B

2199 yasağ olsa: ṣıbağ olsa İ

HİKÂYET

Olupdur bize bu rivâyet ṣaḥîḥ	Eḥâdîs̱ içinde muʿayyen ṣarîḥ
Bira ʿmâ kişi var idi nâ-tüvân	Ṣoġulmış bıŋar idi ʿaynı hemân
Görür gözi ṭutar eli dâ'imâ	Elinde ʿaṣâ idi ṣubḥ u mesâ
Gözinde anuŋ yoġ idi nûr u fer	Felekde nitekim ṭutulmış ḳamer
Ṭutulmış iki necm-i s̱âḳıb-mis̱âl	Gözi nûrı itmiş idi intiḳâl
Resûl-i Güzîn'e ʿaleyhi's-selâm	Bu aʿmâ gelüp eyledi iltiyâm
Su'âlinüŋ aldı cevâbın hemân	Girü geldügi yire oldı revân
Nihân olmadı ʿÂ'işe Ḥażreti	İşitdi anuŋla olan ṣoḥbeti
Baḳup ʿÂ'işe Ḥażreti'nden yaŋa	Didi luṭf ile Server-i Enbiyâ
Bu aʿmâ ki geldi ne ḫoş gitmedüŋ	Sözin dinledüŋ iḥtirâz itmedüŋ
O Faḫr-ı Cihân'a didi bu sözi	Beni aŋlamaz görmez iki gözi
Anuŋçün buradan firâr itmedüm	Nihân olmaġı iḫtiyâr itmedüm
Buyurdı girü Server-i Enbiyâ	Seni görmez aʿmâdur ol mübtelâ
Göz açup ya sen anı görmez misin	Bu sehv ile noḳṣânı görmez misin
72b Ḥaẕer ḳıl ne gör ne görin âdeme	Naẓar ḳılma bir dâḫi nâ-maḥreme
Gel ey nüktedân u daḳâyıḳ-şinâs	Bu aḥvâli anlardan eyle ḳıyâs
Recûliyyetüŋ var ise ʿibret al	Ṣaḳın âl-i şeyṭân ider saŋa âl
Nisâ ḳısmı olmak gerek her zamân	Muʿammâ gibi beyt içinde nihân
Evüŋ ḳıl helâlüŋe dârü'l-ḳarâr	Bu genc-i nihânuŋ ḥarâmîsi var
Gereklü sözi söylemişdür Resûl	Ne emr itdi ise yüri tâbiʿ ol

2203 Ṣoġulmış bıŋar idi: Ṣoġulmış baŋa didi B / ʿaynı kemân: ʿayn kemân S
2206 Ṭutulmış: Ṭolmış S / intiḳâl: irtiḥâl A
2207 Resûl-i Güzîn'e: Resûl-i gözine B / eyledi iltiyâm: eyledi ittiyâm S
2210 Didi luṭf ile: Didi ḫışmla İ / Didi luṭfla A, B
2212 O Faḫr-ı Cihân'a didi: O Faḫr-ı Cihân didi S
2215 noḳṣânı görmez misin: noḳṣânı bilmez misin İ
2216 âdeme: kimseye B / Naẓar ḳılma: Ṣaḳın naẓar ḳılma B
2217 Gel ey nüktedân u daḳâyıḳ-şinâs: Gel ey nüktedân u ḳâyıḳ B
2218 Recûliyyetüŋ var ise: Recûliyyetüŋ varsa B
2220 ḥarâmîsi var: mürâ'îsi var S
2221 Ne emr itdi ise: Ne emr idi ise S / Bu beyit İ nüshasında yoktur.

TEMS̱ÎL

Ḥarâm oldı insân ḫınzır eti   Nedür aŋladuŋ mı anuŋ ḥikmeti
Biri biri yanında eyler cimâʿ   Dişisini ḳısḳanmaz itmez nizâʿ
Bunuŋ ġayrı ḥayvânda olmaz bu ḥâl   İder gördügi gibi ceng ü cidâl
Muʿarrûs (?) olan ḳırnapa vü sefîh   Muḥaldür ki ḫınzîra olsa şebîh
Ṣaḳınmaz niçe ṭoŋuz oġlı ṭoŋuz   Ḳulagına girmez bunuŋ gibi söz
Ḫanâzîr ile ṭoldı şehr ü diyâr   Helâk eylemez oldı ehl-i şikâr

LAṬÎFE *

Meger bir muʿarrûs (?) âciz ḳalur   Söker ʿavratınuŋ ḳulaġın alur
Ṣadâ-i bülend ile eydür aŋa   Hey inṣâfı yoḳ ḳaḥpe laʿnet saŋa
73a Oran olmadı mı utanmaz mısın   Daḫî ḳaḥpelikden uṣanmaz mısın
Girenden çıḳandan başumuz ḳayu   Senüŋçün bize iller oldı ʿadû
Tükürmiş yüzine dimiş ey tırıl   Yıḳıl git gözümüŋ öŋinden ırıl
Ne dirsen di ben kesmezin bu ḫuyı   Olur ṭatlu işlek ḳuyunuŋ ṣuyı
Gelici gidiciden olmaz ziyân   Ne derd ise çek ṭınmayıvir hemân
Naẓar ḳıl bu âyine-i ʿibrete   Ṣaḳın iʿtimâd eyleme ʿavrata

2225 olsa şebîh: ola şebîh B
2226 Bu beyitten 2421 numaralı beyte kadar olan kısım A nüshasında eksiktir.
2227 Ḫanâzîr ile ṭoldı: Ḫanâzîrle ṭoldı İ
* Bu başlık İ nüshasında "Ḥikâyet" şeklinde verilmiştir.
2230 utanmaz mısın: uyanmaz mısın B
2231 iller oldı: ilerler oldı S
2232 hey ṭırıl: hey tiril S, B
2233 Ne dirsen di: Ne dirsen de S
2235 Naẓar ḳıl bu: Naẓar ḳıl sen bu B / Ṣaḳın iʿtimâd eyleme ʿavrata: Ṣaḳın iʿtimâd eyleme sen ʿavrata B

LAṬÎFE *

Zinâ ehli bir ḫ'âce ḳalur faḳîr   Ṭurur oynaşınuŋ yanında ḥaḳîr
Çıḳar hep elinde olan sîm ü zer   Ḫazân yaprağı gibi çürür gider
O mekkâreye mâlini aldurur   Ḫaṭâ ile ser-mâyesin çaldırur
Görüp sâḳî rûzgâr oynını   Ṣürâḥî miṡâli burar boynını
Yaḳar ḫâne-i ṣabrını nâr-ı ʿâr   Diler kim varup ide terk-i diyâr
Ġamından ṭolar gözleri yaş ile   Görür oynaşı anı ağlar bile
Dimiş ḫ'âce-i nâ-merd ü ḥazîn   Ne içün sen ağlarsın ey nâzenîn
Eyitmiş aŋa ben baŋa ağların   Senüŋ gibi şaḫṣa göŋül bağların
Ḥayıflar ki bu firḳati ṭuymadum   Ecel gibi cümlesini ṣoymadum
73b Ol arḳandağını daḫî almadum   Seni âteş-i miḥnete ṣalmadum
Naẓar eyle zen-pâreler ḥâline   Ḳıyar ʿömrine dînine mâline

LAṬÎFE **

Meger var idi bir yaban ebteri   Gözi göm-gök ammâ ṣaḳal ṣap ṣarı
Teni aḳ u berrâḳ idi hem-çü sîm   Dehânında dendânı dürr-i yetîm
Bu şekl-i ʿacîb ile mânend-i bâd   Ḳoparurdı yollarda gerd-i fesâd
Ulu ḫ'âce idi velî vâlidi   Anuŋ cümle mîrâṡını ol yidi
Giyüp Cumʿa güni libâsı laṭîf   Gezerken evi yollarında ḥarîf
Gözi ṭuş olur bir alay ʿavrata   Görüp anları geldi germiyyete
Ṣuya düşmiş at tersi gibi revân   Ezilür bu ʿavratlara nâ-gehân
Biri ʿavratuŋ ḳatı dil-bend imiş   Nedîm ü süḫan-sâz u naḫsend (?)imiş
Baḳup ol ṣaruşın kişiye gözi   Ḥikâyet ider zenlere bu sözi

---

* Bu başlık B ve İ nüshalarında "Ḥikâyet" şeklindedir.
2238 Ḫaṭâ ile: Ḫaṭâyile İ
2239 Görüp sâḳî rûzgâr oynını: Görüp rûzgâr anuŋ oynını İ / Ṣürâḥî miṡâli: Ṣürâḥî-miṡâl B
2241 yaş ile: yaşla B, İ
2242 Dimiş ḫ'âce-i nâ-merd ü ḥazîn: Dimiş ḫ'âce-i nâ-merd-i ḥazîn B, İ
2244 bu firḳati ṭuymadum: bu fursatı ṭuymadum S / cümlesini ṣoymadum: cemîlesini ṣoymadum S
** Bu başlık İ nüshasında "Ḥikâyet-i ʿAcîb" şeklindedir.
2253 at tersi gibi revân: at yersi gibi revân S / at tersi gibi hemân İ / bu ʿavratlara: ol ʿavratlara B
2254 Nedîm ü süḫan-sâz u naḫsend imiş: Nedîm ü süḫan-sâz u naḫsende imiş S, İ

Eyitdi babası bunuŋ sâbıkâ — Buŋa eyledi ḫayli luṭf u ʿaṭâ
İki gözlerin ḳıldı pîrûzeden — Dişin itdi aġzında dürr-i ʿAden
Tenin sîm-i ṣâfîden itdi binâ — Bile ḳıymetin tâ ki şâh u gedâ
Ṣaḳal yirine ṣırma teller ṭaḳup — Tefâḫur iderdi yüzine baḳup
74a Benî aṣġara döndürüp ṣuratın — Bu tertîb ile eyledi zînetin
Cihân mülkine ḳodı bir yâdgâr — Temâşâ idinür ṣıġâr u kibâr
Gülüşdi bu cumhûr-ı nisvân aŋa — Baḳup her biri ḳaldı ḥayrân aŋa
İşitdi bu taḫfîf-i ol merd-i zerd — Ḳopardı laṭîfe yüzinden neberd
Eyitdi benüm vâlidüm sâbıḳâ — İl içinde olmışdı ehl-i ġınâ
Faḳîr öldi ṣoŋında ol nîk-baḫt — Demürden baŋa düzdi bir kîr-i saḫt
Dirîġ itmezin isteyenden faḳîr — Size pîş-keşdür ḳalîl ü kes̱îr
Ne zen-pâre ol çalma ʿarżuŋ yire — Ne ʿavratlar itsün seni masḫara

LAṬÎFE

Meger ṣâḥib-âlet ḥarîfüŋ biri — Görür fâḫişe bir zen-i ebteri
Eline alup kîrin eydür aŋa — Seni ṣoḳsa olmaz mı bu ejdehâ
Açup altı yanını virmiş cevâb — Dimiş ey yaban aḥmaḳı bî-ḥicâb
Budur ejdehâ kim görince eger — Anuŋ gibi yüz ejdehâyı yudar
Olur ḳaḥpe zenler ziyâde şaḳî — Laṭîfeyle maġlûb ider aḥmaḳı
Beşer ḳısmınuŋ ebteri vü ḫarı — Baḳar ḳaḥpe-vâta olur müşterî

2257 İki gözlerin ḳıldı: İki gözleri ḳıldı İ / aġzında: aġzından İ
2258 Tenin sîm-i ṣâfîden: Bir sîm-i ṣâfdan S / tâ ki: cümle S
2259 Ṣaḳal yirine: Ṣaḳallar yirine S
2262 cumhûr-ı nisvân: cumhûr-ı nisvât S
2264 İl içinde: Ehl içinde İ
2265 ol nîk-baḫt: ol nîk ü baḫt B / düzdi: virdi B
2266 Size pîş-keşdür: Size peş-keşdür S, B / ḳalîl ü kes̱îr: ḳalîlü'l-kes̱îr B
2267 Ne zen-pâre ol: Ne zem-pâre ol B
2269 Eline alup kîrin eydür aŋa: Eline alup kîrin eydür baŋa S / Eline alup kîrini vaydur aŋa B / bu ejdehâ: ejderhâ S, B
2271 yüz ejdehâyı yudar: yüz ejderhâyı yudar S, B
2273 Beşer ḳısmınuŋ ebteri vü ḫarı: Beşer ḳısmınuŋ aḥteri vü ḫarı B

LAṬÎFE

74b	Niçe ḳaḥpe zenlerle bir niçe er	Gelür bir yire ʿayş uʿ işret ider
	Ṭutar her biri birini nâ-gehân	Biri ḳaḥpesiz ḳalur eyler fiġân
	Acırlar teraḥḥüm iderler aŋa	İderler anuŋ derdine bir devâ
	Ḳıyâm itdi bir ḳaḥpe anda hemân	Yola düşdi mânend-i berg-i ḫazân
	O sâʿatde ol mülmel ü nekbeti	Getürdi aŋa bir çepel ʿavratı
	O ṣoŋra gelen ḳaḥpe-i bed-likâ	Bunuŋ ʿavratı çıḳdı ḳaldı ṭaŋa
	Erine fiġân ile itdi hücûm	Didi ey zinâ ehli bed-baḫt-ı şûm
	İdersin baŋa ẓulm ü cevr ü cefâ	Sürersin çepel ḳaḥpelerle ṣafâ
	Erin ṭaşraya sürdi döge döge	Evine alup gitdi söge söge
	Ṣuçın baṣdurup mekr ü ġavġâyla	Orada ḫalâṣ oldı bu re'yle
	Erin ḳaḥpe mekr ile eyler seme	Yidürür eşek bînisin âdeme
	Ḥamâḳat gelür aŋa bî-rây olur	Ḳabâḥat ider ḫalḳa rüsvây olur

LAṬÎFE

	Meger bir gice ṣoḥbet âḫir olur	Cihân ḫalḳı âsûde-ḫâṭır olur
	Hevâda yoġ idi bulutdan nişân	Açılmışdı âyine-i âsmân
	Mücellâ gibi gökde tîġ-ı hilâl	Muṣaffâ idi câm-ı ḳalb-i ricâl
75a	Deŋizler uyurdı yaturdı ṣabâ	Ḳıbâb-ı felekden kesildi ṣadâ
	Següŋ ḳuyruġı boynına bend idi	Ṣoḳaḳlar ṣanasın ki der-bend idi
	Ṣaḳalı uzun bir mürâ'î meger	Çıḳar oynaşı ḫânesine gider
	ʿAseslerle ṣubaşıya şeş gelür	Şaşar ʿaḳlı bu işe ḥayrân ḳalur

---

2274 bir niçe er: bir niçe ḫar B, İ / ʿayş uʿ işret ider: ʿayş-ı ʿişret ider B
2278 O sâʿatde: Ol sâʿatde S / ol mülmel ü nekbeti: ol mühmel-i nekbeti B
2280 itdi hücûm: ḳıldı hücûm İ
2283 Orada: Oradan İ
2289 Deŋizler uyurdı yaturdı ṣabâ: Deŋizler olurdı tanurdı ṣabâ B
2291 S nüshasında bu mısra yok. Yerinde bir önceki beytin ikinci mısraı var.
2292 ʿAseslerle ṣubaşıya şeş gelür: ʿAsesle ṣubaşıya bî-iḫtiyâr S

Segirdir ṣubaşıya bî-iḫtiyâr — Varur ḳurda ḳarşu miṣâl-i ḥımâr
Sözin âteş-i dilde ḳâl eyleyüp — Didi ḥîle vü mekr ü âl eyleyüp
Buralarda bir ḫ'âce-i mâldâr — Bu gice zenüŋ birin itdi şikâr
Eger muştılıḳ virürseŋ baŋa — Varalum bile ḫânesinden yaŋa
Ṣubaşı yüz aḳça beşâret virür — Ṣaḳalın öper istimâlet virür
Bu cumhûra ol dem olur pîşvâ — Varur gösterür bir ḳapuyı aŋa
Girü eydür iḫfâyla hey meded — Çağırmaŋ ṭuyurmaŋ bu sırrı meded
Beni ḳalduruŋ aşayın yab yab — Size ṭuymadın ideyin fetḥ-i bâb
Üşer ḳaldırur anı bir ḳaç ḥımâr — Aşar ḳapu dîvârını sâyevâr
Bu aşduġı ev anuŋ imiş meger — Hemân ḳapuyı dâḫi muḥkem ḳapar
Ṣubaşıya eydür ṣafâ geldüŋüz — Ḳamuŋuz yüzümüz başa geldüŋüz
Yatacaḳ zamân oldı varuŋ gidüŋ — Kerem eyleyüp s̱ıkleti def' idüŋ
Ṣubaşı dimiş hey ṣaḳallu teke — Sen olduŋ bize âlet-i ma'reke
75b Yüzümüzi sen başduŋ ey ḥîlekâr — Ki yüz aḳçemüz alduŋ itdüŋ firâr
Żarûret yirinde budur ḳâ'ide — Hemân rây-ı rûşen ider fâ'ide
Ne zen-pâre ol sâye gibi sürin — Ne cehl ile 'ayn-ı 'âvâne görin

LAṬÎFE

Hevâ ehlinüŋ bir sefîhi meger — Evinde olan bir ḳuyıya baḳar
Ḳuyınuŋ ṣuyı anda âyinevâr — Ḳılur kendünüŋ şeklini âşkâr
Ḳarısına eydür gel ey meh-liḳâ — Naẓar ḳıl ḳuyınuŋ dibinden yaŋa

---

2293 bî-iḫtiyâr: bî-iḳtidâr İ / S nüshasında bu beytin ikinci mısraı ile bir önceki beytin birinci mısraı birleştirilerek farklı bir beyit oluşturulmuştur. Bu beytin birinc mısraı ile bir önceki beytin ikinci mısraı atlanmıştır. Dolayısıyla bir beyit eksik verilmiş haldedir.
2297 istimâlet virür: ismâet virür S
2299 iḫfâyla: iḫfâyile B / Çağırmaŋ ṭuyurmaŋ: Çıḳarmaŋ ṭuyurmaŋ İ / bu sırrı meded: bu sırrı 'aded S
2301 bir kaç ḥımâr: bir kaç ḫumâr S, A ve İ
2308 Ne zen-pâre ol: Ne zem-pâre ol B
2309 bir ḳuyıya baḳar: bir ḳapuya baḳar B
2311 ḳuyınuŋ dibinden yaŋa: ḳuyınuŋ dibinden âşkâr B / ḳuyınuŋ dibinden baŋa İ

Kuyınuŋ içinde ṭurur bir levend	Atalum boġazına anuŋ kemend
Ḳarısı baḳar ḳuyıya nâ-gehân	Görür ol daḫî kendü ʿaksin ʿayân
Ḳuyıdan aşaġa tükürür ṭurur	Çaġırur elini eline urur
Muʿarrûsına (?) eydür âvâz ile	A bu ḳaḥpesi dâḫi girmiş bile
Hevâ ehli efsânesin şöyledür	Kelâmı sözi ṣoḥbeti böyledür

LAṬÎFE

Zinâ ehli bir müflis-i mendebûr	Ṣabâ-yı belâ ṣarṣar-ı şerr ü şûr
Meger ḳaḥpenüŋ birin eyler şikâr	Ḳoyar ḫânesine ider iftiḫâr
Gider almaġa ṣoḥbet esbâbını	Kilidler anuŋ üstine bâbını
76a Bu ḳayd ile yolda olurken revân	Ṭutar tâcirüŋ biri anı hemân
Meger borcı var imiş ol tâcire	Ḥarîfüŋ olur ḳalbine ḫâṭıra
Varur ḳâḍıya borcın iḳrâr ider	Edâ idemez ḥapse alur gider
Degül rûzgâruŋ işi bir ḳarâr	Dem olur şikâr alan olur şikâr
Giderken görür yolda bir âşnâ	Aŋa eydür ey hem-dem-i bî-riyâ
Şikâr eyledüm bir zeni nâ-gehân	Varup olduġum evde itdüm nihân
Ḳapuya kilid urmış idüm faḳîr	Ṭaʿâm almaġa gitdüm oldum esîr
Baŋa borcum olan kişi itdi âl	Ṭutup saldı zindâna ḳıldı cidâl
Kerem eyle miftâḥın al ḫânenüŋ	Var aç ḳapusını o vîrânenüŋ
O genc-i nihânı çıḳar ḫâneden	Ḫalâṣ eyle ḳurtar o vîrâneden

2312 ṭurur bir levend: ṭurur baḳar bir levend B / anuŋ kemend: anuŋ bir kemend B
2313 kendü ʿaksin: kendi ʿaksin İ / kendü ʿaks S / kendü ʿaksini B
2314 tükürür ṭurur: yolurur ṭurur S
2315 eydür: eydürür İ
2316 efsânesin şöyledür: efsânesin böyledür B
2318 ḳaḥpenüŋ birin: ḳaḥpenüŋ birini B / Ḳoyar ḫânesine: Ḳoyar ḫânesiyle S
2321 ol tâcire: ol ere S
2323 şikâr alan: şikâr ehli İ
2324 ey hem-dem-i bî-riyâ: ey hem-dem-i bî-ziyâ S
2325 olduġum evde: eyledüm evde B
2327 ḳıldı cidâl: itdi cidâl B / ḳıldı esîr S
2328 Bu beyit S nüshasında yoktur.
2329 O genc-i nihânı çıḳar ḫâneden: O genc-i nihânı çıḳar çıḳar ḫâneden S

	ʿAyân eyle bu ḳıṣṣa-i nekbeti	Beyân eyle bu miḥnet-i ẕilleti
	Evüŋ aldı miftâḥın ol âşnâ	Ḳapu açmaġa gitdi ṣankim ṣabâ
	Açar ḫânenüŋ ḳapusını ʿayân	Görür kendünüŋ ʿavratıdur ṭuran
	Şaşar ʿaḳlı vü fikri başdan gider	İşit ʿavratı gör ne ḥîle ider
	Niyâz ile eydür aŋa ey fülân	Benüm bu işümden saŋa ne żiyân
	Helâk eyledi bu ḳabâḥat beni	Kerem eyle ḳılma melâmet beni
	Varup ḳâḍınuŋ meclisinden yaŋa	Baġışlayayın hep nikâḥum saŋa
76b	Baŋa ḳâḍı yanında gel vir ṭalâḳ	Bu ḳavl ü ḳarâra olur ittifâḳ
	Er ile gelür ʿavratı ḳâḍıya	Dimezler geçen ẕilleti ḳâḍıya
	Eri ḳâḍıya eydür ol dem hemân	Bu menkûḥum olup ḥelâlüm olan
	Nikâḥın baġışladı virdüm ṭalâḳ	Vücûdın vücûdumdan itdüm ıraḳ
	Baḳar ʿavrata ḳâḍı eyler su'âl	Aŋa dir ki gerçek midür bu maḳâl
	Didi mekr ü âl ile ol bed-liḳâ	Nikâḥum baġışlamadum ben aŋa
	Döner ḳavl ü ʿahdinden inkâr ider	Ḥarîfi belâya giriftâr ider
	Ziyâde çoġ imiş nikâḥı meger	Edâ itmege ḳâdir olmaz bu er
	Sürerler anı dâḫi zindâna dek	Bunuŋ gibiye böyle olmaḳ gerek
	Belâ oḳları kâr ider cânına	Varur ḥabs olan âşnâ yanına
	Bu aḥvâl ü bu ḳıṣṣa-i pür-fütûr	Yarım sâʿat içinde buldı ẓuhûr
	Ḳomaz merd-i zen-pâre güdenligi	Ṣoŋında melâlet olur şenligi
	Perîşân olur ẕevḳ-i cemʿiyyeti	Biri birine ṭoḳınur nekbeti
	Bu nefsine uymışlaruŋ ṣubḥ u şâm	İder ḫᵛâb-ı ġaflet işini tamâm

---

2332 ḫânenüŋ ḳapusını: ḳapınuŋ ḫânesini S, İ
2333 başdan gider: başından gider S
2334 Niyâz ile eydür aŋa: Beyâż ile eydür aŋa S
2341 gerçek midür bu maḳâl: ger ḥükmindür bu maḳâl S
2344 ḳâdir olmaz bu er: ḳâdir olmaz er İ
2345 Sürerler anı dâḫi: Sürer anı dâḫi S
2346 âşnâ yanına: âşnâsı yanına B / Bu beyit İ nüshasında yoktur.
2349 ẕevḳ-i cemʿiyyeti: ẕevḳi cemʿiyyeti İ
2350 ḫᵛâb-ı ġaflet: cevâb-ı ġaflet S

ON İKİNCİ MAḲÂM NİÇE EHL-İ GÜNÂH U RİND Ü RÛ-SİYÂHLAR MÂNEND-İ İBLÎS DÂM-I TELBÎS ḲURUP DÜRÛĠ-I BÎ-FÜRÛĠ İLE PERÎ-RUḪSÂR DİLDÂRLARI ŞİKÂR İTDÜKLERİNİ İŞʿÂR EYLER *

77a	Kime ḥâcı dirseŋ ʿacebdür bu dem	Çıḳar ḳoltuġında anuŋ bir ṣanem
	Ki yaʿnî nihânîce dil-ber sever	Olur ḫânesi burc-ı şems ü ḳamer
	Müderris olan cân virür cân alur	Kitâbın ṣatar dil-ber oġlan alur
	Ḳużâtuŋ kimi ḳâtı maġbûn olur	Varur bir ulu şehre ṭâʿûn olur
	Müselmanlıġuŋ alur oġlanını	Cehennem odına atar cânını
	Niçe ṣûfî olur ki şeyṭân olur	Ṣaḳal anda pâ-bend-i cânân olur
	Münâfiḳ geçer sen ṣanursın velî	İnan ḳalmadı kimseye ḥâsılı
	Aŋar gül budaġın mis̱âl-i ṣabâ	Ḳonar aŋa mânend-i mürġ-i belâ
	Yaḳar bir gümüş servi ṣarṣar-mis̱âl	Ne eylerse eyler ider pâymâl
	Bulur nefs-i emmârenüŋ mârını	Aŋa ṣoḳdurur cism-i dildârını
	Olur arada bir pula biŋ durûġ	Ḳamu bî-s̱ebât u ḳamu bî-fürûġ
	Yalân ile oġlancıġ aldar pelîd	Zihî kâr-ı Firʿavn u fiʿl-i Yezîd
	Ṣalâḥ u ṣalâta iŋen yüz yumaz	Levend ü mübâḥîlere yir ḳomaz
	Bu ʿömre sürer bir marażdur kişi	Ḳocaldıḳça artuġ ider bu işi
	Güneş gibi aldansa sîm ü zere	Düşer sâde rûnuŋ yüzi yirlere
	Kemâl ehli olur ki ṭoġrı olur	Evi sâde-rûlarla memlû olur
77b	Bulur bir perî yüzlü yâre vuṣûl	Aŋa ʿayn-ı ʿiṣyânla baḳmaz ol
	Kemâl ehlinüŋ çoġ olur ṭâlibi	Yaġar aŋa maḥbûb yaġmur gibi

---

* Niçe Ehl-i Günâh: Ehl-i Günâh İ / Rind ü Rû-siyâhlar: Rind ü Siyâhlar S, İ / Dâm-ı Telbîs Ḳurup: Dâmı Ḳurup İ / Bî-fürûġ ile: Bî-fürûġla B, İ / Perî-ruḫsâr Dil-dârları: Perî Ruḫsârları B / İtdüklerini: İtdüklerin B /
İşʿâr Eyler: İşʿâr İder İ

2353 Kitâbın ṣatar: Kitâbın ṣatmaz S
2359 bir gümüş servi: bir kişi servi B
2360 nefs-i emmârenüŋ: nefsi emmârenüŋ İ
2361 Olur arada: Arada olur İ
2365 Düşer sâde rûnuŋ yüzi yirlere: Düşer rûnuŋla dir yirlere S
2367 Bulur: Bolup B / ʿayn-ı ʿiṣyânla: ʿayn-ı ʿiṣyân ile İ

Ne egrilere eyle ta'n u su'âl — Ne ṭoġrılara eyle dûn ihtimâl
Ne lâzım nizâ' u ne ḥâcet cedel — Kitâb-ı Uṣûl ile eyle 'amel

ḤİKÂYET

Biri ṭaġda Mecnûn'a ṣormış meger — Vuḥûş u ṭuyûr ile seyrân ider
Dimiş ey ġam-ı 'ışḳla mübtelâ — Ne içün üşer cins-i vaḥşî saŋa
Eyitmiş vuḥûş u ṭuyûruŋ bu dem — Derisini giymem etini yimem
Ṣadâḳat kitâbından olmaz su'âl — Sözüŋ yoḳdurur var gözde bu ḥâl
Her oġlan ḳovandan ḳaçar sâde-rû — Olur aŋa iki cihânda 'adû
Ḥarîṣ olmayana güzeller üşer — Görür ṭoġrılıġını güler düşer

LAṬÎFE *

Gelüp ḫalḳa bir rind-i şâhid-nevâz — Velâyet ṣatar eyleyüp keşf-i râz
Binüp atına bir yalıŋ yüzlü yâr — Dimiş ey cihân-dîde-i rûzgâr
Benüm atuma eyleyüp bir du'â — Ger iki ayaḳlu iderseŋ baŋa
Saŋa ṣıdḳla i'tiḳâd iderin — Velîdür diyü i'timâd iderin
78a Diraḫt-ı ṣafâdan yemişler yimiş — O gül yüzlü cânâne gülmiş dimiş
Atuŋ dörd ayaḳlu iken dil-berâ — Ne ḥâcet ki iki ayaḳlu ola
İki ayaġı gitse noḳṣân olur — Seni dörd ayaḳlu idersem olur
Ḥarâm-ẕâde ḫalḳı ider şermsâr — Anuŋla ne söyleş ne yanına var

---

2370 Ne lâzım nizâ' u ne ḥâcet cedel: Ne lâzım nizâ' ne ḥâcet cedel S / Ne lâzım nizâ'u ne lâzım cedel İ
2371 Mecnûn'a sormış: Mecnûn'ı görmiş S
2376 ṭoġrılıġını: ṭoġrılar ġanî S
* Bu başlık B nüshasında "Ḥikâyet" şeklinde verilmiştir.
2377 Gelüp: Gelür S / rind-i şâhid-nevâz: rind-i maḥbûb-nâz İ
2379 baŋa: revâ İ
2382 dörd ayaḳlu: dûr ayaḳlu S
2383 İki ayaġı: İki ayaḳ S / noḳṣân olur: noḳṣân bolur İ / olur: n'ola İ
2384 şermsâr: sermşâr B

ḤİKÂYET

Diyâr-ı Buḫârâ'da bir nâ-bekâr   Yalıŋ yüzlünüŋ birin eyler şikâr
Aŋa aġlayup ṣaḳlayup yalvarur   Bir altun virür ḫânesine varur
Çeker pehlüye ḳaddin eyler kemân   İder anı tîr-i günâha nişân
Ṣadâ-i ḥazîn ile eydür aŋa   Zi-ġılldur (?) ol altun ki virdüm saŋa
Baŋa vir ol altunı ey sâde-rû   Ṭutarlar seni ḳalb-i zendür diyü
Ṣararur yüzi ḳorḫudan zer gibi   Atar üstine altunı ol ṣabî
Ne murdâr olur oġlanuŋ aḥmaḳı   İl içinde aldar yürür her şaḳî
Bulutdan şu gül yüzlü kim nem ḳapar   Ġulam-pâreye ḳapusını yapar
Şol oğlan ki iller dişini biler   Mülâyimligi ḳıṣṣasını dizer
Olur öldüren şaḫsuŋ adı yavuz   Günâh ölenüŋdür mes̱eldür bu söz
Şu dil-ber ki ʿuşşâḳa meyyâl olur   Metâʿı viṣâline dellâl olur
78b Şu hîzin ki perhîzi yoḳ söz atar   Ġulam-pâreye kendüsini ṣatar
Ne müşkildür ey emred geştini   Muṣâḥib idine edânî seni
Ḳıla her siyeh-rû şarâb ile al   Ṭura bu siyeh ṣarḳa kâkül-mis̱âl
Bu işi idenler düşer masḫara   Yemiş aġacı gibi baḳar yire
Ne ḥâcet bu ġamdan olup ser-nigûn   Melâmet yükinden olasın zebûn

ḤİKÂYET *

İki yüzi ḫurşîd ü alnı ḳamer   Biri birine ʿâşıḳ olmış meger
Biri birine ḳul olur nâ-gehân   Ne ḳul belki sulṭân-ı devr-i zamân

---

2386 aġlayup ṣaḳlayup: aġlayup yaḳlayup S
2387 tîr-i günâha nişân: tîr ü günâha nişân B
2388 Ṣadâ-i ḥazîn ile: Ṣadâ-i ḥasret ile S
2389 ol altunı: ol altun S
2390 ḳorḫudan: ḳorḳudan İ
2392 Ġulam-pâreye: Ġulam-pâre İ
2393 Şol oġlan ki: Şol oġlan kim B / iller dişini biler: iller dişini ṣayar İ / iller de sini biler S / dizer: yayar S, İ
2396 perhîzi yoḳ: behrinde yok B / kendüsini ṣatar: gendüzini ṣatar İ
2399 düşer masḫara: olur masḫara B
2400 bu ġamdan olup: bu ġamdan olur S
* Bu başlık S nüshasında yoktur.

İrişmezdi biri birine eli	Vişâl olmamışdı müyesser velî
İkisi dahî can virüp vuşlata	Bahâne iderlerdi cem'iyyete
Gulam-pârelerden yezîdüŋ biri	Olur bunlara sâhir-i Sâmirî
Ara yirde bir hîle peydâ ider	'Acâ'ib garâ'ib temâşâ ider
Seg-i nefsle bunları şayd ider	Bu râyı delü göŋline kayd ider
Varur birine eydür ey mâhveş	Senüŋ sevdügüŋ ol cemâli güneş
Baŋa hayliden âşnâlık ider	Ne yire ki da'vet idersem gider
Sözüm güherîn la'l-i nâbî şımaz	Benüm rây-ı idrâküme lâ dimez
79a Otururdı mahbûblar bî-şumâr	Söz açıldı senden biraz ey nigâr
Senüŋçün güzel dil-rübâdur didüm	Yaŋıldum baŋa âşnâdur didüm
Senüŋ mihrüŋi izdiyâd itdiler	Kudûm-ı şerîfüŋ murâd itdiler
Benüm pâdşâhum göreyin seni	Sözümi şıma kes düşürme beni
Yerindürme ol dil-ber-i mehveşi	Sevindür söyünsün firâk âteşi
Aŋa didügi kışşa vü güft ü gû	Yalanuŋ öte ucı idi kamu
Bu vech ile ibrâm u ikdâm ider	Bu sihr ü bu efsûnla râm ider
Getürür evine ider mihmân	Öbür dil-bere togrı gider hemân
Anuŋ dâhi oldugı yire varur	Du'â vü şenâlar ider yalvarur
İder ol geçen sözleri 'arż-ı hâl	Aŋa eydür ey serv-i bâğ-ı cemâl
Senüŋ sevdügüŋ ol güzel pâdşâh	Bugün bendedür bende bî-iştibâh
Seni aŋdı bir gice âh eyledi	Kapuŋdan yaŋa bir nigâh eyledi
Görince o dildâr-ı şâfî-dili	Gözi yaşına acıdum hâşılı
Senüŋçün benüm dostumdur didüm	Bunuŋ gibi bir niçe herze yidüm
Sözümden olup gül gibi şâdmân	Ayağuma düşdi o şems-i cihân
Yakış ol perî-çehrelü âdeme	Günâhına girme melûl eyleme

2407 Seg-i nefsle: Seg-i nefsiyle S / delü göŋline: deli göŋline İ
2408 cemâli güneş: cemâl-i güneş B
2411 mahbûblar: mahbûbları B
2413 Senüŋ mihrüŋi: Senüŋ mihrüŋ B / Senüŋ mihrini İ
2414 Sözümi şıma: Sözümi heme S
2416 kışşa vü güft ü gû: kışşa vü güft-i gû B, İ
2417 Bu sihr ü bu efsûnla: Bu sihr ü bu efsûn ile B
2418 Getürür evine: Getürüp evine B
2420 ey serv-i bâğ-ı cemâl: serv-i bâğ-ı cenân B

79b	Senüŋ meşrebüŋ gibidür meşrebi	Kerem eyle güldür o ġonce lebi
	Sözin diŋleyüp ol yalıŋ yüzlü yâr	Hemân ṭaḳılur aŋa şemşîrvâr
	Bu kiẕb-i ṣarîḥa ider iʿtimâd	Vücûdında ḳalmaz mecâl-i ʿinâd
	Bile varur anuŋla dildârına	Buluşur o gün sevdügi yârına
	Heẕâr âferînler ola ol ere	İki ʿâşıḳı cemʿ ide bir yire
	Żiyâfetler eyler şarâba çeker	Döner ser-ḫoş eyler ḥisâba çeker
	Muṣâḥib düşerler bu ḳallaşla	İki ḳuş urur anda bir ṭaşla
	Bu efsûnla aldanan nev-civân	Olursa daḫî âftâb-ı cihân
	Seḥâb-ı melâmet ider nâ-bedîd	Olur ṣoŋra mefʿûl-i ***men lem yezîd***

ḤİKÂYET

	Meger var idi bir calasın civân	Dilîr-i zamân u ferîd-i cihân
	Atılmış oḳ idi çekilmiş ḥüsâm	Yalıŋ yüzlü bir dil-ber idi be-nâm
	Göŋül mürġin almaḳda şeh-bâz idi	Güzeller arasında mümtâz idi
	Hemân ʿaybı bu idi ol dil-rübâ	Olurdı kesicilere âşnâ
	Niçe müttehem kimseye yâr idi	Bunuŋ gibi alçaḳ işi var idi
	Kesiciligin egleyüp dâ'imâ	Ölümlüsi olmışdı bay u gedâ
80a	Muṣâḥiblerinden birisi meger	Giceyle ṭutuldı miṣâl-i ḳamer
	Gözi yaşı ḫalḳuŋ irişdi aŋa	Yolına gelüp oldı seyl-i belâ
	Niçe töhmet isnâdını itdiler	Ṣubaşıya ṭoġrı alup gitdiler
	O tâze civân gördi bu ḥâleti	Belâ oldı yoldaşınuŋ nekbeti
	Ḥulûl itdi cânına ḫavf u ʿitâb	Teni oldı gün gibi pür-ıżṭırâb

---

2429 mecâl-i ʿinâd: muḫâlif ʿinâd A
2431 cemʿ ide: cemʿ ider S
2432 Żiyâfetler eyler: Żiyâfetler ider B
2433 bu ḳallaşla: bu ḳallaş ile S / İki ḳuş urur anda bir ṭaşla: İki ḳuşı urur anda bir ṭaş ile S
2434 Bu efsûnla: Bu efsûn ile S
2435 mefʿûl-i men lem yezîd: mefʿûl-i men lem yerîd S, B ve İ
2437 çekilmiş ḥüsâm: çekilmiş cenâm B
2441 egleyüp dâ'imâ: ebleyüp dâ'imâ A
2444 alup gitdiler: erilüp gitdiler B
2446 ḫavf u ʿitâb: ḫavf-ı ʿitâb B

Bu aḥvâle maḥzûn u giryân iken Bu gerdûn-ı gerdâna ḥayrân iken
Ġulam-pârenüŋ biri anı görür Ṣadâ-i bülend ile söger ṭurur
Aŋa eydür ey cılḳ u ʿalaḳ cihân Yıḳıl git buradan yüri ol nihân
O ṭutdıkları kimse herze yidi Senüŋçün benüm yoldaşumdur didi
Seni on yasaḳçı arayup yürür Maḥalle imâmına buldur sorar
Yaḳınında var idi çıḳmaz soḳaḳ Orada olurdı bu ehl-i nifâḳ
Ṣalar ol civânı evinden yaŋa Baḳar caʿl ile acır aġlar aŋa
Ġulam-pâreye dir o tâze civân Bu gice beni eyle genc-i nihân
Demidür baŋa eyle bir fetḥ-i bâb Faḳîri ṭutar ḳorḳarın ol kilâb
Sözin diŋler eyler o dildâra nâz Aŋa dir ki fâş ola elvere râz
Eyâ şâh-ı devrân u serv-i revân Seni bende görürse ʿayn-ı ʿavân
80b Yaḳamı benüm dest-i ḥayret alur Belâ ḳubbesinden baŋa söz gelür
Hele bu gice ol evümde nihân Görelüm niçe oldı maḥbûs olan
Bu serv-i sehî ol günehkâr ile Eve ṭoġrılur nâle vü zâr ile
Ṣanem gibi bu dil-ber-i nâzenîn Ṭurur bir bucaḳda melûl u ḥazîn
Olur ḳolı ḳaṣr-ı cemâle ʿimâd Yirinür miŝâl-i ġarîbü'l-bilâd
Ṣalar başını aşaġa goncevâr Olur nergisi ġuṣṣadan jâledâr
Dem olur ġarîbâne bir âh ider Aḳar ṣu gibi kendüsinden gider
Bulur ḫâṭır-ı ʿâṭırına ṭarîḳ Ġam-ı iftirâ vü belâ-yı refîḳ
Ġulam-pârenüŋ yâri bir bî-nevâ Urur ḳapusın ṭurmaz eyler nidâ
Aŋa dir ki çoḳ ḥâdiŝe vardur Cihân ḫalḳı bundan ḫaberdârdur
O ṭutdıḳların ḳazıġa urdılar Günâhına iḳrâr ider gördiler
Fülân kimsenüŋ odasın baṣdılar Anuŋ yoldaşıdur diyü aṣdılar
Bu ġam-ḫânede gizlenen ġonce-leb İşidürdi anı ev içinde hep

2450 O ṭutdıkları kimse: O ṭutdıkları kimesne S
2452 bu ehl-i nifâḳ: ol ehl-i nifâḳ B, İ
2456 o dildâra nâz: o dilde nâz S
2460 ol günehkâr ile: ol günehkârla A, İ / nâle vü zâr ile: nâle vü zârla A, İ
2462 Bu beyit B nüshasında yoktur.
2463 başını aşaġa: başın aşaġa B / başını âşüfte S / nergisi: nergis S / jâledâr: jâlevâr S / jâlebâr İ
2465 ḫâtır-ı ʿâtırına: ḫâtır-ı ḫâtırına S / Ġam-ı iftirâ vü belâ-yı refîḳ: Ġam-ı iftirâ-i belâ-yı refîḳ S / Bu beyit İ nüshasında yoktur.
2467 çoḳ ḥâdiŝe vardur: çoḳ ḥâdiŝe vardurur / bundan ḫaberdârdur: bundan ḫaberdârdurur İ
2468 O ṭutdıḳların: O ṭutaḳların S, İ / iḳrâr ider: iḳrâr itdür S

Gelür bir ḥarâm-zâde her ṣubḥ u şâm   Ḳapusında söyler ḥarîfe kelâm
O tâze civân her kime yâr ise   Ne deŋlü muṣâḥibleri var ise
Bir aya degin günde birin ḳırar   Yalan idi cümle bu ḳara ḫaber
81a Ne kimse aradı ne yâd eyledi   Yalan söyledi bir fesâd eyledi
Bu efsûnla geçdi bend-i ʿacîb   Viṣâl aḳçesiz pulsuz oldı naṣîb
Çıḳışmaz kişi rind-i ḳattâl ile   Ḳaġan arslanı ṭutar âl ile
Bunuŋ gibilerden gerekdür ḥaẕer   Yöresine uġramıyanlar yeŋer

ḤİKÂYET

Bir üstâd var idi adı Murâd   Yigitlikde itmişdi ḫayli fesâd
Güzel çizme dikmegde mümtâz idi   Velî fitne-engîz ü ser-bâz idi
Zamân ile olmışdı şemşîr-i şer   Yerinden ḳaçup gitmiş idi meger
Anuŋ var idi iki şâkirdi ḫûb   Biri ol birinden ḥabîbü'l-ḳulûb
Otururdı ṣaġ ḳolda şeh-bâzvâr   Niçe mürġ-i cânı iderdi şikâr
Göŋül almaġa ʿâşıḳ-ı zârdan   Dem olur geçerlerdi bâzârdan
Gün açıḳlıġında o şems-i ḍuḥâ   Gülistâna gelse miẟâl-i ṣabâ
Düşerdi nebâtâta bir zelzele   Ṭolardı ḳıbâb-ı felek velvele
Bu fânî cihânda ġanî vü gedâ   Ṭurayın baḳayın dir idi aŋa
Ḳaçan ḫalḳ arasından itse güẕâr   Olurdı cihân nâle vü âh u zâr
Açardı aŋa keẟret-i nâs yol   Bulutdan çıḳan berḳa beŋzerdi ol
81b Güneş gibi ḫalḳ aŋa müştâḳ idi   Ḳamer gibi meşhûr-ı âfâḳ idi
Anuŋ ʿışḳı her cisme itdi ḥulûl   Anuŋ mihri her beyte ḳıldı ḍuḫûl
Bu tâze civân bu güzelce ṣabî   Ol üstâduŋ olmışdı cânı gibi

2475 Bu efsûnla: Bu efsûn ile B
2484 Gün açıḳlıġında: Gün açlıġında S / Gün açıḳlıġından B / o şems-i ḍuḥâ: o şems-i ḍuḥâ cihân
2487 ḫalḳ arasından: ḫalḳ arasında B / itse güẕâr: itse güẕer S / Olurdı: İderdi İ / nâle vü âh u zâr: nâle vü âh-ı zâr B
2488 keẟret-i nâs yol: keẟret-i nâsı yol B / berḳa beŋzerdi ol: berḳa beŋzer hemân B
2489 aŋa müştâḳ idi: aŋa müştâḳdı İ
2490 Anuŋ ʿışḳı: Anuŋ kimi ʿışḳı B
2491 bu güzelce ṣabî: bir güzelce ṣabî İ

Anı ḳılmaz idi yanından ıraḳ   Olurdı anuŋ vaṣlı ḫalḳa firâḳ
Bu maḥbûba ʿâşıḳ olur bir ḥarîf   Arar derdine bir devâ-i laṭîf
İder ikide birde siḥr ü füsûn   Murâd'uŋ alur çizmesini ṣatun
Gelür bir ḫoş-âmedle güler yüze   Alur otuza vü ṣatar ṭoḳuza
Murâd'uŋ bu merd-i süḫan-âferîn   Girer göŋline cânı gibi hemîn
Aŋa geldügince tevâżuʿ ider   Arada ḥicâb u tekellüf gider
Kesesin anı tîġ-ı berrânla   Ki hem-dem olur düşmen-i cânla
Gelür iʿtimâd itdügüŋden żarar   Ṣunar bir çanaġa raḳîbüŋ çıḳar
Murâd'ı ḳonuḳlar żiyâfet ider   Yarındası seyrâna daʿvet ider
Murâd ile şâkirdi serv-i revân   Sözine uyar ol ḥarîfüŋ hemân
Gider seyr-i Eyyûb-ı Enṣâri'ye   Kişi şükr ider Ḥażret-i Bâri'ye
Açılur ḥarîfüŋ saḫâsı yüzi   Furuna virür bişmege bir ḳuzı
Ḳuzı bişmelü olduğını görür   Gelüŋ türbeye gidelüm dir ṭurur
82a O tâze civân ile miskîn Murâd   İder ḳabr-i Eyyûb seyrin murâd
Gelür türbeye çünki bunlar yaḳîn   Ḳuzı pişdi almaḳ gerekdür hemîn
Ḥarîfüŋ söziyle o tâze civân   Ḳuzı pişdügi yire oldı revân
Murâd ile bu ẓâlim-i merd-i şûm   İder türbeye girmek içün hücûm
Benüm âb-ı destüm yoġ imiş diyü   Murâd'a bu resme ider güft ü gû
Virür çuḳasını Murâd'a laṭîf   Gider âb-ı dest almaġ içün ḥarîf
Segirdür ḳuzı pişdügi yire ol   O gün yüzlü cânâna bulur vuṣûl
Gözine sürer bir ṣoġan pâresin   Döker yirlere yaşı seyyâresin
Aŋa aġlayup dir ki ey nev-civân   Ol üstâduŋ olan kişi itdi ḳan
Zamân ile bir şaḫṣa olmış ʿadû   Ḳażâ ile oldı aŋa rû-be-rû
Sögüşdi dögüşdi çıḳardı bıçaḳ   Bıçaġ ile urdı boġazına çaḳ

2492 Bu beyit İ nüshasında yoktur.
2493 Arar: Urur S
2494 siḥr ü füsûn: siḥre füsûn S / siḥr ü efsûn B
2498 tîġ-ı berrânla: tîġ u berrân ile B / Ki hem-dem olur düşmen-i cânla: Ki hem-dem ola düşmene cân ile B / Ki hem-dem olur düşmen-i cânânla A
2506 çünki bunlar yaḳîn: bunlar çünki yaḳîn B / Ḳuzı pişdi: Ḳuzı pişdügi İ
2508 bu ẓâlim ü merd-i şûm: bu ẓâlim ü merd ü şûm B / bu ẓâlim-i merd-i şûm İ
2512 Döker yirlere: Bu resme döker A
2514 bir şaḫṣa: bir şaḫṣ S / Ḳażâ ile: Ḳażâyile İ / oldı aŋa: geldi aŋa A
2515 boġazına: boġazında B

Ṭutardı benüm atumı bir ṣabî   Süvâr oldı ol ata şâhin gibi
Ḳaçarken o ḳattâl u merd-i denî   Didi Edrene'de buluŋuz beni
Sözin diŋler idi bu tâze civân   Sözi başdan ayaġa cümle yalan
Gehî nâle eyler gehî âh ider   O maḥbûbla bir kenâra gider
Ne bilsün gözi yaşına aldanur   Ḥarîfüŋ yalanını gerçek ṣanur
82b Bir atı anuŋ ḥâżır imiş meger   Biner ata eydür ki **eyne'l-maḳarr**
O gün yüzlü dil-ber yanına varur   Beni bunda ḳoma diyü yalvarur
Alur ardına anı biŋ nâzla   Gider yola ol çeşmi şeh-bâzla
Ḥarîf oldı bu âl ile ber-murâd   Daḫî türbede çuḳa ṭutar Murâd
Ol işde ki yardımcı şeyṭân olur   Bunuŋ gibi müşkiller âsân olur
Yaramazlıḳ insâna olur ḳolay   Muvâfiḳ düşer cümle tedbîr ü rây
Günâha şu kim ol çâlâk ü cüst   Olur ṭâʿat-ı Ḥaḳḳ'da ġâyet de süst
İder rây-ı merġûb u tedbîr-i ḫûb   O maḥbûbı eyler şifâʾü'l-ḳulûb
ʿAceb ser-güẕeşt ü ʿaceb ḳıṣṣadur   Murâd olınan ḳıṣṣadan ḥiṣṣedür
Żarardur ḥarâm-zâdenüŋ ṣoḥbeti   Ṣonuŋda be-her-ḥâl olur nekbeti
Ḳo ögür yavayı yanuŋdan müdâm   Ne aŋa kelâm eyle ne vir selâm
Getürme hevâ ehlini yanuŋa   Lekeyi ṭoḳundurma ḳaftanuŋa
Ṣaḳın olma her âdeme âşnâ   Olur cânuŋa bir ṣavulmaz belâ

2517 ḳattâl u merd-i denî: ḳattâl-ı merd-i denî S, B
2518 bu tâze civân: o tâze civân A, B
2519 O maḥbûbla: O maḥbûb ile S
2522 gün yüzlü: gül yüzlü B / ḳoma diyü: ḳoma dir S
2523 biŋ nâzla: biŋ nâz ile B / şeh-bâzla: şeh-bâz ile B
2525 şeyṭân olur: şeyṭân ola B
2527 çâlâk ü cüst: cüst ü çâlâk A
2528 O maḥbûbı: O maḥbûb S / O mecnûnı B, İ
2531 yavayı: burayı A / Bu beyit İ nüshasında yoktur.

EVVELKİ ŞUʿBE SÂZENDE VÜ GÛYENDELER BÂʿİS̱-İ HENGÂME-İ EHL-İ ʿİṢYÂN U SEBEB-İ MAʿREKE-İ ZÜMRE-İ BAṬṬALÂN OLUP MEẔMÛM-I ERBÂB-I ŞERÎʿAT Ü MEYŞÛM-I AṢḤÂB-I ṬARÎḲAT OLDIḲLARIN İŞʿÂR EYLER *

Bu sâzende ḳısmuna gelsün zevâl — Yiri oldı her yirde ṣaff-ı niʿâl
Alur altına çengini ol baḳar — Semer üzre binmiş ḥımâra döner
83a Göreŋ çeng ü şeş-tâlaruŋ derdini — Utanmaz çalana döner ardını
Ḳopuzı işiden kişi aldanur — Ḳazan üstine ṭamla ṭamlar ṣanur
Ṣanemler gibidür kemançe hemân — Aŋa mâ'il olmaz Müselmân olan
Ki bir boġazı iplüye baş ḳoşar — Bir egrinüŋ üstine küp küp düşer
Ḫuṣûṣâ ki çalduġı nâ-sâz ola — Bed-âheng ola hem bed-âvâz ola
Kemançe çalan mühmel ü mübteẕel — Şu çingeneler gibidür fi'l-mes̱el
Niçe kerre kesmez bıçaġın urur — Boġazladıġını çaġırdur ṭurur
Kemançe şeyâṭîne olur kemân — İder ḫalḳı ʿisyân oḳına nişân
Ḳıyâmetde ey muṭrib-i gec-naẓar — Defüŋ boynuŋa ṭavḳ-ı laʿnet yiter
Defüŋ pulı eksük degül her zamân — Dilenci çanaġına beŋzer hemân
İl içinde ṭanbur uzanur yatar — Ṣalâḥ ehli anı görince ḳaḳar
O żurnacınuŋ kim avurdı şaşar — Olur ḫaṣṣiyetinle bir kîr-i ḫar
Eline ṣafâ ile ṣantur alan — Egilüp ḥicâb ile ḳânûn çalan
Şu körler gibidür ki başın eger — Düşürdügüni eller ile arar
Naḳâre çalarken göreŋ muṭribi — Gümürdür boḳın baṣmış ayı gibi
Gerekmez er olana şuġl-ı zenân — Ḳılıç çalabilür mi çengi çalan

---

* Sâzende vü Gûyendeler: Sâzende Gûyendeler A / Oldıḳların İşʿâr Eyler: Oldıḳların Bildürür A, İ / Oldıḳların Maʿlûm Eyler ki Ẕikr Olınur B
2537 ṭamla ṭamlar: damla damlar İ
2538 Aŋa mâ'il olmaz: Aŋa mâ'il olur mı B
2539 baş ḳoşar: başın ḳoşar İ
2540 Bed-âheng ola hem bed-âvâz ola: Bed-âheng ola bed-âvâz ola İ
2541 Şu çingeneler: Şu çingene A
2542 kesmez bıçaġın urur: kesmez bıçaġın ulur İ / çaġırdur ṭurur: çıḳardur yürür S / çaġırdur yürür B
2546 Bu beyit İ nüshasında yoktur.
2547 O zurnacınuŋ kim: O zurna zenüŋ kim A, B / Bu beyit İ nüshasında yoktur.
2548 ṣantur alan: sinṭur alan B
2550 Bu beyit B nüshasında yoktur.

83b	Ḥayıf aŋa ḥayrân olup çengle	Ol âhengle bengle dengle
	Ḥarâm itdi bu ḳısmı Rabbü'l-enâm	Eyü olsa olmazdı bunlar ḥarâm
	Hemân bunların sazını alasın	S̱evâba girüp başına çalasın
	Bunuŋ gibiler cümle suḫriyyedür	Ḥaḳîḳatde taʿẕîr-i üẕniyyedür
	Kemâl ehli ʿilm ile mesrûr olur	Bu taʿẕîr-i üẕniyyeden dûr olur
	Kitâbı olur aŋa ʿibret-nümâ	Virür saṭrı evtârı rengîn-ṣadâ
	Ceres gibi her-dem olup ser-nigûn	Başuŋa bu ġavġâyı alma ṣatun
	O sâzende kim pendüŋi diŋlemez	Maḳâmât-ı ʿuşşâḳı hiç aŋlamaz
	Ṣaḳın aŋa baş egme mânend-i çeng	Ḫaṭâdur bu ḳısım ile baḥs̱ ile ceng
	Ne lâzım nizâʿ u ne ḥâcet cedel	Kitâb-ı Uṣûl ile eyle ʿamel

LAṬÎFE *

	Bir oġuz eri şehre gelmiş meger	Birin gördi ṭabl u naḳâre çalar
	Didi aŋa ey muṭrib-i bî-nevâ	Bu ṭabl u naḳâre ki virür ṣadâ
	Nedür bu ṣadâ çıḳmasına sebeb	Temâşâsı oldı ʿacebden ʿaceb
	Laṭîfeyle virdi cevâbın hemân	Didi ey ser-i zümre-i eblehân
	Ayınuŋ derisi aŋa ḳaplıdur	Ṣadâ-i bülendine bâʿis̱ budur
	Ol oġuz eri güldi ḳıldı ḫiṭâb	Oġuzâne virdi ʿacâ'ib cevâb
84a	Murâd eylemez hergiz uṣlanmasın	Ḳomaz dâḫi ḫalḳa gümürdenmesin

---

2552 Ḥayıf aŋa: Ḥayıflar ki B
2555 cümle suḫriyyedür: cümle muḫriyyedür A / taʿẕîr-i üẕniyyedür: taʿẕîr-i aẕînedür S
2556 ʿilm ile: ʿilmle B, İ / taʿẕîr-i üẕniyyeden: taʿẕîr-i aẕîneden S
2558 her-dem olup: her-dem olur İ
2559 pendüŋi diŋlemez: bendeŋi diŋlemez B / Maḳâmât-ı ʿuşşâḳı hiç aŋlamaz: Maḳâmâtı ʿuşşâḳı hiç aŋlamaz S
2561 Ne lâzım nizâʿ u ne ḥâcet cedel: Ne lâzım nizâʿ-ı ne ḥâcet cedel B
* S nüshasında hem "Laṭîfe" hem de "Ḥikâyet" başlığı birlikte kullanılmış.
2564 Bu beyit S nüshasında yoktur.
2565 Laṭîfeyle virdi: Laṭîfle virdi S
2568 daḫî ḫalḳa: ḫalḳa daḫî A

LAṬÎFE *

Meger ṣoḥbet eylerdi Manṣûr-ı leng	Gelüp bir ʿacem çaldı yanında çeng
Görür çalduġı çengi nâ-sâz ider	Ḥarîfi o ṣoḥbetden ifrâz ider
Buyurdı didi mîr-i ṣâḥib-ḫurûc	Bu çengi çalan ḳıldı ġâyet de ṣuç
Anuŋ çengi burnındaġı ḳılları	Ṭaḳuŋ burnına gezdürüŋ her yiri
Anuŋ burnına ḳıl geçürdi hemân	Miṡâl-i rebâb itdi ol dem fiġân
Didi yüzine ḳarşu bir ḫod-pesend	Kişi itdügini bulur derdemend
Şu ẓulmi ki çenge iderdüŋ müdâm	Saŋa eyledi şimdi mîr-i be-nâm
Dirîġâ ne yavuz iş itdi saŋa	Sürûruŋ serîrine virdi fenâ
Eyitdi işi ben aŋa eyledüm	ʿAcâ'ib ġarâ'ib eẕâ eyledüm
Yanında olurken siyâset baŋa	Baḳarken celâl ile benden yaŋa
Öŋinde ayaġum uyuşdı diyü	Yüridüm biraz aḳsayu aḳsayu
Benüm ʿaybumı itdi ḫalḳa beyân	Anuŋ ʿaybını ben de itdüm ʿayân
İl içinde elden gelen çeng idi	Sefîhâne âheng-i bî-reng idi
Ayaġı türâbına bî-iḫtiyâr	Ayaḳdan gelen dâḫi oldı niṡâr
Alur intiḳâmını ehl-i ṭarab	İlüŋ gülmesine bulur bir sebeb
84b Ṣaḳın hem-dem olma bu mühmellere	Gülünç eyleme kendüŋi illere

LAṬÎFE

Maḳâmın ḳoyup bir iki bî-nevâ	ʿAcemden yaŋa gitdiler sâbıḳâ
Varup mûsiḳî şeyḫini buldılar	Ġazel ırlamaḳda be-nâm oldılar
Gehî ḳıldılar Iṣfahân'da ḳarâr	Gehî eylediler ʿIrâḳ'a güẕâr

---

* Bu başlık İ nüshasında "Ḥikâyet" şeklindedir.
2570 Bu beyit B nüshasında yoktur.
2572 Bu beyit S nüshasında yoktur.
2577 işi ben aŋa eyledüm: işi ben baŋa eyledüm B
2581 İl içinde elden gelen: İl içre elümden gelen İ / âheng-i bî-reng idi: âheng-i bî-deng idi B
2584 bu mühmellere: o mühmellere İ
2586 mûsiḳî şeyḫini buldılar: mûsiḳî şehr-i şeyḫini buldılar B

ʿAcemden girü yirine döndiler	Gelüp bir teke türkine ḳondılar
Ḳopuzı rebâbı ele aldılar	Uṣûl ile çağırdılar çaldılar
İdüp anlara râh-ı ġurbet es̠er	Biri birisi ile ırlaşdılar
Ġarîb-âne âvâzeler ḳıldılar	Gülünç oldılar ḫalḳa yaŋıldılar
Meger anları işidüp bir ḳarı	Göge irdi feryâd u efġânları
Ṭolup âteş-i şevḳle ḳalıbı	Yüzi üstine düşdi yaşı gibi
Didi yoldaşına biri ġâlibâ	Bizüm sözümüz virdi ḥâlet aŋa
Biri birine didiler görelüm	Ḳarıdan bunuŋ aṣlını ṣoralum
Ḳarınuŋ varup yanına gitdiler	Fiġân itdüginden su'âl itdiler
Ḳarıya didiler ne çoġ ağladuŋ	İşidenlerüŋ yüregin ṭağladuŋ
Ḥarîfüŋ sözin dinleyüp cânla	Didi nâle vü âh u efġânla
85a Ölen oğlumuŋ var idi bir iti	O miskin itüŋ bu idi ʿâdeti
Ben oğlum aŋup eyledikçe fiġân	Yanumca ol it ulur idi hemân
Çıḳardı semâvâta ṣavt u ṣadâ	Benüm gibi mâtem çökerdi aŋa
İşidince cânum oğul nâ-gehân	Sizi aŋa beŋzetdüm itdüm fiġân
Ṭarab ehli olan ʿaceb yaŋılur	Gülünç olsa cânına minnet bulur
Tefâḫur ider fiʿl-i şeyṭân ile	Ṭurur oturur ehl-i ʿiṣyân ile
Bu ḫâ'inlere oldı Taŋrı ʿadû	Ki şeyṭân mü'ez̠z̠inleridür ḳamu
Uyar aŋa her nekbeti laʿneti	Olur çalduğı âlet-i ġafleti
Hele bir görelüm behey yâdgâr	Tının tın terânuŋ ne maʿnâsı var
Yiter saŋa bu ʿâḳil-âne ḫaber	Bu yaban avurdını dilden gider

2590 Biri birisi ile: Biri birisiyle İ / Biri birine baḳup A
2592 feryâd u efġânları: feryâd-ı efġânları B
2593 âteş-i şevḳle: âteş-i şevḳ ile S
2595 bunuŋ aṣlını: anuŋ aṣlını A
2598 Didi nâle vü âh u efġânla: Didi nâle vü âh-ı efġânla İ / Didi nâle vü âh u efġân ile B
2599 bir iti: bir atı S, A / O miskin itüŋ bu idi ʿâdeti: O miskin atuŋ bu idi ʿâdeti A, B / O miskin atuŋ buydı ʿâdeti S
2600 Bu beyit S nüshasında yoktur.
2603 Ṭarab ehli olan: Ṭarab ehl olan B / Gülünç olsa: Gögenç olsa S
2604 fiʿl-i şeyṭân ile: fiʿl-i şeyṭânla A, İ / ehl-i ʿiṣyân ile: ehl-i ʿiṣyânla A, İ
2606 her nekbeti laʿneti: her nekbeti vü laʿneti S / her laʿneti İ
2607 Hele bir görelüm: Hele bir göreyin S / terânuŋ ne maʿnâsı var: anuŋ ne maʿnâsı var S / berrânuŋ ne maʿnâsı var A

ḤASB-İ ḤÂL-İ EHL-İ ḌALÂL *

Geçenlerde gördüm ki bir nekbeti	Dir idi gerekmez baŋa cenneti
Ki sâzendegân ile gûyendegân	Cehennem mekânındadur bî-gümân
Eger masḫara vü eger bî-nevâ	Ṭamu ehlidür şübhe yoḳdur aŋa
Cehennemdedür zümre-i bî-namâz	Cemî'-i ḥarâm-zâde vü ḥoḳḳa-bâz
Cehennem gibi yoḳ temâşâ yiri	Baŋa aŋmaŋuz cennet ü kevs̠eri
Belâ bal olur cümle yârânla	Ḳaçan kim gele emr-i Sübḥân'la
85b Laṭîfeyle çoḳ herze ṣâdır olur	Güler güldürür kendü kâfir olur
Göŋül olsa mu'tâd-ı ehl-i hevâ	Ṣalâḥ ehline idemez iḳtidâ
Kişide ki ola muḫâlif-mizâc	Olur derdine zehr-i ḳâtil 'ilâc
Yaramaz olanlar eyüden ḳaçar	Baṣalla geçinür 'aselden geçer
Demür pâresin baḥre atsaŋ eger	Batar esfelü's-sâfilîne gider
Żarûrî dil'âṣî-i bed-liḳâ	Cehennem 'az̠âbın ider iḳtiżâ
Hümâ ḳuşını ṭutsalar alsalar	Güc ile deŋiz dibine ṣalsalar
Göçer mülk-i bâlâya bâlın açar	Göz açup yumınca semâya uçar
Bülend ise ger kendüŋe himmetüŋ	Çeker 'âḳıbet cez̠be-i rif'atüŋ
Sa'âdet nişânıdur ey mâh-rû	Hevâ ehline olduŋ ise 'adû
Muṣâḥiblerüŋ kim erâz̠il ola	Ḫayırlu 'alâmet degüldür saŋa
Ümîd itme ey nekbetî cenneti	'Abes yire çekme ḳurı zaḥmeti

---

* Ḥasb-i Ḥâl-i Ehl-i Ḍalâl: Ḥasb-i Ḥâl-i Ḍalâl S / Ḥasb-i Ḥâl-i Ehl-i İḍlâl A
2610 sâzendegân ile: sâzende kemân ile S, B
2612 Cemî'-i ḥaram-zâde vü ḥoḳḳa-bâz: Cemî'-i ḥaram-zâde-i ḥoḳḳa-bâz S
2613 cennet ü kevs̠eri: cennet-i kevs̠eri B, İ
2614 cümle yârânla: cümle yârân ile B / emr-i Sübḥân'la: emr-i Sübḥân ile B
2616 idemez iktiḍâ: itmez iḳtidâ İ
2618 Yaramaz olanlar eyüden ḳaçar: Yaramaz olanlar olanlar eyüden ḳaçar İ
2620 dil'âṣî-i bed liḳâ: dil'âṣî vü bed-liḳâ B / Cehennem 'az̠âbın: Cehennem 'az̠âbı İ / Bu beyit A nüshasında bir sonraki beyitle yer değiştirmiştir.
2621 Bu beyit A nüshasında bir önceki beyitle yer değiştirmiştir.
2626 ey nekbetî cenneti: ey nekbetî İ

ḤİKÂYET

Tururken serâyında Nûşi'r-revân   Vezîrüŋ biri fevt olur nâ-gehân
Arar bir ṣalâḥ ehli ʿâdil kişi   Ki olmamış ola yaramaz işi
Vezâret maḳâmına lâyıḳ ola   Ġaraż itmeye ḫalḳa ṣâdıḳ ola
86a Bu tedbîre meşġûl iken pâdşâh   Bir alay kişi geldiler dâd-ḫ^vâh
Gelenler meger ehl-i sâz idi hep   Ḳamusı ḫanâzîr-i bezm-i ṭarab
Didiler ki bir ḳoŋşumuz var deli   Fülân begdür adı helâk itmeli
Hemîşe bizümle ʿadâvet ider   ʿAcâ'ib ġarâ'ib sefâhet ider
Bize söylemez yolda virmez selâm   Bizümle yimez içmez ol ṣubḥ u şâm
Bizüm vardıġumuz yire varmaz ol   Bizüm sözümüz hergiz itmez ḳabûl
Gerekmez bize merdüm-i bî-meẕâḳ   Kerem eylesün çıḳsun olsun ıraḳ
Didi pâdşâh-ı ʿadâlet-nümâ   ʿAdûŋuz ṣalâḥ ehlidür ġâlibâ
Eyâ ḳavm-i bed-ḫilḳat ü bed-ṣıfât   Eyü kimse itmez size iltifât
Şeyâṭînle hem-dem olmaz melek   Size bir hevâsına tâbiʿ gerek
Şikâyet idüp şeyṭanet itdüŋüz   Siz ol kimseyi terbiyet itdüŋüz
Bu keyfiyyet-i ḥâl ile bu ḫaber   Anuŋ eylügine şehâdet yiter
Sizüŋ fiʿliŋüz çünki itmez ḳabûl   Vezîr olmaga lâyıḳ âdemdür ol
Çıḳardı vezîr itdi Nûşi'r-revân   Şikâyet idenler taġıldı hemân
Ẓerâfetle żabṭ eyleyen ʿâlemi   Ḳarîneyle maʿlûm ider âdemi

2627 Ṭururken serâyında: Dururken serâyında S
2630 kişi geldiler: kişiler geldi B
2632 deli: denî B
2636 çıḳsun: bizden A
2638 Eyâ ḳavm-i bed-ḫilḳat ü bed-ṣıfât: Eyâ ḳavm-i bed-ḫaslet ü bed-ṣıfât İ / Eyâ ḳavm ü bed-ḫalḳ-ı bed-ṣıfât B
2641 Bu keyfiyyet-i ḥâl ile: Bu keyfiyyet ü ḥâl ile B / Bu keyfiyyet-i ḥâlle A, İ / şehâdet yiter: delâlet ider B
2643 Çıḳardı: Çaġırdı A, B

86b

İKİNCİ ŞUʿBE RAFŻ U İLḤÂD İLE MUʿTEBER OLAN EHL-İ FESÂD U ṢIFAT-I ʿİṢYÂNLA MEVṢÛF U CİHET-İ NOḲṢÂN İLE MAʿRÛF OLANLARI BİLDÜRÜR *

Şu kim râfıżîlıḳla bed-nâm olur	Bu ʿaḳlı delîl ile ilzâm olur
Nebîmüz Muhammed ʿaleyhi's-selâm	Gelüp virdi dîn emrine intiżâm
Yaramaz eyü âşkâr u nihân	O Sulṭân'a maʿlûm idi her zamân
Resûli ḥabîb idi çünkim Ḫudâ	Yaramazları aŋa görmez revâ
O Ẕât'a ki vaḥy ile Ḳur'ân gelür	Yaramaz kişinüŋ ḳızın mı alur
O kim şâh ola cümle peyġambere	Ḳızını virür mi yaramaz yire
Yaramaz olandan iderler ibâ	Gedâlar daḫî râżı olmaz aŋa
Kerem-kânıdur çâr yâr-ı güzîn	Olupdur ḳamu ʿunṣur-ı ḳaṣr-ı dîn
Kiminüŋ ḳızın aldı ol Pâdşâh	Kimine ḳızın virdi bî-iştibâh
Yezîdî ile râfıżîdür kilâb	Yiter anlara bu delîl-i ṣavâb
Şu kim ehl-i Ḥaḳḳ'a ʿadâvet ider	Münâfıḳlıġına ʿalâmet ider
Bu dinsizleri Taŋrı urmuşdurur	Ki îmânı mürġın uçurmuşdurur
ʿAdû-yı Ḫudâ'dur ʿadû-yı Ḫudâ	Ne baḥs̱ it ne iltifât it aŋa
Ne lâzım nizâʿ u ne ḥâcet cedel	Kitâb-ı Uṣûl ile eyle ʿamel

---

* Rafż u İlḥâd ile Muʿteber Olan Ehl-i Fesâd u ...: Rafż u İlḥâdla Muʿteber Olan Ehl- Fesâd u ... İ / Rafż u İlḥâdla Muʿtâd Olan Ehl-i Fesâd ... B, A / Cihet-i Noḳṣân ile: Cihet-i Noḳṣânla A, İ / Olanları Bildürür: Oldıḳların Bildürür A, B

2645 Bu ʿaḳlı delîl ile: Bu ʿaḳl-ı delîl ile İ

2649 ḳızın mı alur: ḳızın mı olur İ

2650 yaramaz yire: yaramazlara A, İ

2652 ʿunṣur-ı ḳaṣr-ı dîn: ʿunṣur-ı ḳaṣîr-i dîn B / ʿunṣur-ı ḳayṣer-i dîn İ

2654 bu delîl-i ṣavâb: bu delîl ü ṣavâb B

2655 ʿalâmet ider: ʿalâmet yiter İ

ḤİKÂYET

87a	Meger ehl-i kâşânla ḳavm ḳavm	Olur râġıb-ı rafż u ilḥâd-ı şûm
	Ol iḳlîme ḥâkim olan pâdşâh	Bilürdi bu ilḥâd u rafżı günâh
	Ser-i râfiżî üzre fetḥa-mis̱âl	Zamânında var idi tîġ-ı celâl
	Su'âl itse ol pâdşâh-ı güzîn	İderlerdi inkâr-ı Ḥasan Ḥüseyn
	İdüp ḥîle vü âl ile imtiḥân	Zebân-ı ẓerâfetle açdı dehân
	Eyitdi araŋuzda bî-iştibâh	ʿÖmer adlu bir kimse itmiş günâh
	Siyâset ideyin getürüŋ beri	Buluŋ ḳanda gitmiş ise ol eri
	İdüŋ bulmaġa anı iḳdâm-ı tâm	Bulunmaz ise eylerin ḳatl-i ʿâm
	Görüp ḫışm-ı sulṭânı bî-iḫtiyâr	Sıġâr u kibâr oldılar târmâr
	ʿÖmer adlu bir kimse vardur diyü	Bütün şehri hep itdiler cüst ü cû
	Gelüp didiler ey şeh-i kibriyâ	Bu şehrüŋ içinde bir ay var ola
	ʿÖmer adlu bir kimse olmış muḳîm	Velî vâḥidü'l-ʿayn u merd-i yetîm
	Anuŋ yok günâh itmege ṭâḳati	Yayan gelmege olmadı ḳudreti
	Getürdi o miskini şâh-ı cihân	ʿAṭâlar idüp eyledi şâdmân
	Didi yoḳ mıdur bundan artuḳ ʿÖmer	ʿAẕâb u ʿitâbumdan eyleŋ ḥaẕer
	Didiler maʿâẕa'llah ey pâdşâh	O dâḫi müsâfirdür eyleŋ nigâh
87b	ʿÖmer adlu bir kimse gelse eger	Bu yirüŋ hevâsı götürmez ḳaçar
	Ẓuhûr eyledi renc-i rafż u ʿinâd	Ḫacel düşdi anda bu ehl-i fesâd
	Niçesin ġıdâ itdi şemşîrine	Niçesin nişân eyledi tîrine

2660 ilḥâd u rafżı: ilḥâd-ı rafżı B
2662 inkâr-ı Ḥasan Ḥüseyn: inkârî Ḥasan Ḥüseyn A, B ve İ
2665 Siyâset ideyin: Siyâset idereyin S / getürüŋ beri: getürüŋ anı B
2666 bulmaġa: olmaġa S / Bulunmaz ise: Bulunmazsa A
2667 târmâr: târ u mâr B
2668 cüst ü cû: cüst-i cû B
2669 şehrüŋ içinde: şehr içinde S, İ
2671 günâh itmege: günâhı itmege S
2672 o miskini: o miskin B / ʿAṭâlar idüp: ʿAṭâlar kılup A
2673 ʿAẕâb u ʿitâbumdan: ʿAẕâb-ı ʿitâbumdan B
2675 Bu yirüŋ hevâsı: Bu yirüŋ hevâsın İ
2676 renc-i rafż u ʿinâd: renc-i rafż-ı ʿinâd B / Ḫacel düşdi: Ḫacîl düşdi B

TEMS̱ÎL *

Görüp râfiżî cengini ġâziyân	Ṭoŋuz avına benzedürler hemân
Giyilmez derisi vü yinmez eti	Ölüsü dirisi olur nekbetî
Ḳara kâfirüŋ cengi raʿnâ olur	Geyik evi gibi temâşâ olur
Esîri vü mâl ü menâli ḥelâl	Kişi ẕevḳ u şevḳ ile eyler cidâl

ḤİKÂYET **

Meger kâfirüŋ birisi ḳan ider	Diyârını iḳlîmini ḳor gider
Ḳalender olur tâ ki olmaya fâş	Ḳaşın kirpigin cümle eyler tirâş
Giyer yâsemin gibi başına tâc	Yaḳar ḫângâhuŋ içinde sirâc
Ṭaḳar boynına ḫalḳa-i laʿnetin	Yider ol ḳılâd ile nefsî atın
Elinden fiġânlar ider zilleri	Ṭolaşmış miyânın selâsilleri
Uyup bir niçe râfiżî câhile	Ḫayâlî Beg ile ṣoyunmış bile
Otuz yıl geçer sırrı olmaz ʿayân	Olur ṣûret-i bidʿatiyle nihân
88a Meger yirlerinden laʿînüŋ biri	Görür bu ḳalender olan kâfiri
Ṣorup ḫâṭırını dimiş ey fülân	Ḳalenderlik itdüŋ bu deŋlü zamân
Senüŋ bilmediler mi kâfirligüŋ	Niçe geçti bu ḫalḳla dirligüŋ
Ṭuyulmadı mı gizlü dîn dutduġuŋ	Ḳabâḥatler idüp ṭoŋuz gütdügüŋ
Biliş çıḳduġı kâfire söylemiş	Laṭîfeyle ġâyet de gülmiş dimiş
Otuz yıl tamâm iḫtilâṭ eyledüm	Ṣafâ ile ʿayş u neşâṭ eyledüm
Ne ben bunlaruŋ bildüm İslâm'ını	Ne işitdüm İslâm'ınuŋ nâmını

---

* Tems̱îl: Tems̱il S

2681 Esîri vü mâl ü menâli ḥelâl: Esîri mâl ü menâli ḥelâl S

** Bu başlık B nüshasında "Laṭîfe" şeklindedir.

2682 ḳor gider: terk ider B

2685 ḫalka-i laʿnetin: ḫalka-i laʿneti B / ol ḳılâd ile nefsî atın: ḳılâd ile nefis atı B / ḳılâdınla nefsî atın A

2693 Bu beyit S ve İ nüshalarında yoktur.

2695 Ne iştidüm İslâm'ınuŋ nâmını: İşitdüm İslâm'uŋ nâmını S

Ne bunlar benüm küfrümi bildiler   Beni bunca yıl muḥterem ḳıldılar
Ḳalender bu resme ışıḳ ḫod ḫarâb   Uğursuz yüzin görmemekdür s̱evâb

ḤİKÂYET-İ ḤÜSN-İ TEDBÎR

Yezîdüŋ zamânında her ṣubḥ u şâm   ʿAlî Ḥażreti'ne sögerdi ʿavâm
Bu ḥâl ile geçdi zamân-ı kes̱îr   Yezîd oğlınuŋ oğlı oldı emîr
Bu ʿiṣyânı terk itmege dâ'imâ   Ziyâde sorardı arardı devâ
Gelüp bir Yahûdî devâ eyledi   Bu derde ʿacâ'ib şifâ eyledi
Yahûdî'ye bu sözi ögretdiler   ʿAceb ḫoşça tedbîr ü rây itdiler
Didi kes̱ret-i nâss içinde aŋa   Eyâ şâh-ı devrân u kişver-güşâ
Yitişmiş ḳızuŋ var işitdüm faḳîr   Nikâḥ eyle ol ḳızuŋı baŋa vir
88b Tamâm itmedin sözi ol bed-liḳâ   Hücûm itdi evlâd-ı aṣḥâb aŋa
Yahûdî'ye vâfir ʿitâb itdiler   Dögüp sögdiler çoḳ ʿaẕâb itdiler
Didiler aŋa ey laʿîn-i cihân   Ne sözdür bu söz söyledüŋ nâ-gehân
Didi ʿâlemüŋ faḫri iken Resûl   ʿAlî'ye ḳızın virdi itdi ḳabûl
Muḥammed'den efḍâl midür bu emîr   Ḳızın virmez eyler faḳîri ḥaḳîr
Bu ḥâli görüp pâdşâh u sipâh   İrişdi semâvâta âh-ı siyâh
Biri birine baḳup ağlaşdılar   Ziyâde es̱er eyledi bu ḫaber
Muḥabbet ḳuşağını berk itdiler   Bu mühmelce efʿâli terk itdiler
Zihî ḥüsn-i tedbîr ü rây-ı şerîf   Żarûrî ḳabûl itdi ṭabʿ-ı laṭîf

---

2697 Uğursuz yüzin görmemekdür s̱evâb: Uğursuz yüzin gömemekdür s̱evâb S / Uğursuz yüzden görmemekdür s̱evâb B
2698 ʿavâm: meger S / enâm İ
2701 Bu derde: Bu düzde A / şifâ eyledi: sefâ eyledi S
2702 tedbîr ü rây itdiler: tedbîr ü âl itdiler B
2703 Eyâ şâh-ı devrân u kişver-güşâ: Eyâ şâh-ı devrân kişver-güşâ :
2705 itmedin sözi: itmedin sözin İ / evlâd-ı aṣḥâb aŋa: evlâd u aṣḥâb aŋa İ
2710 pâdşâh u sipâh: pâdşâh-ı sipâh İ
2713 Zihî ḥüsn-i tedbîr ü rây-ı şerîf: Zihî ḥüsn ü tedbîr ü rây-ı şerîf B / ḳabûl itdi tabʿ-ı laṭîf: ḳabûl itdi laṭîf S

ḤİKÂYET

Ẕerâfet ider ḫalḳa bir ḥoḳḳa-bâz | Hüner gösterüp açdı eşḫâsa râz
Didi ben minâre başından ʿayân | Ṣaman çöpini atayın her zamân
Ḳılıcına ṭursun yir üstinde hep | Bunuŋ sırrı olsun ʿacebden ʿaceb
Bu daʿvâyı kim itdi ol masḫara | Ṣaman çöpini bükdi atdı yire
Ḳılıcına turdı naẓar ḳıldılar | Ne imiş anuŋ ḥikmetin bildiler
Didi ḫalḳa ṣanʿat çöp altındadur | Beden ḥikmet-i rûḥla zindedür
89a Żarûret zamânında rây-ı münîr | İder cümle emr-i ʿasîri yesîr

ÜÇÜNCİ ŞUʿBE DERYÂ ELEMİNDEN VE GEMİ ĠAMINDAN DEÑİZDEN ḲAṬRE VÜ GÜNEŞDEN ẔERRE İFŞÂ VÜ İNHÂ EYLER *

Deŋizde hilâl ise keştî eger | Aŋa ṭoġrılup bir gün itme naẓar
Gemide olursın perîşân ḥâl | Balıḳ ḳarnı içinde Yûnus-miẕâl
Deŋiz ḳorḳusından yüzüŋ zerd olur | Saŋa her ṭalaz ḳulle-i derd olur
Gemi iplerin bâd ider pür ṣadâ | Olur muṭrib-i târ-ı çeng-i belâ
Beşer ḳısmı gûyâ bir avuç türâb | Yil ile ṣuya niçe virür cevâb
Ṭalazlar ġulüvv eyler ejder gibi | Gelür saŋa cevşenlü leşker gibi
Ṭalazlansa deryâ görinür ʿacîb | Köpürmiş deve gibi olur mehîb
Deŋizde ṭalazlar çeker ıżṭırâb | Ṣanasın ki gökde segirdür seḥâb
Ṭalaz ejdehâsı ḳaçan el ṣunar | Gemi yelkeni bir ḥabâba döner

---

2715 atayın her zamân: atayın bî-gümân A
2718 ṭurdı: durdı S
2719 ṣanʿat: ṣıḥḥat S
* Deŋizden Ḳaṭre vü Güneşden Ẕerre: Deŋizde Ḳaṭre vü Güneşde Ẕerre B / Deŋizden Ḳaṭre Güneşden Ẕerre Â, Î / Güneşden Ẕerre İfşâ vü İnhâ Eyler: Güneşden Ẕerre İfşâ vü İnhâ Olınur A / Güneşden Ẕerredür ki İfşâ vü İnhâ Eyler B / Güneşden Ẕerre İfşâ vü İnhâ Eyledügin Beyân İder İ
2721 bir gün itme naẓar: itme bir gün naẓar A
2723 her ṭalaz: her ṣaz S
2724 Olur muṭrib-i târ-ı çeng-i belâ: Olur muṭrib-i târ-ı çeng ü belâ S
2725 niçe virür cevâb: ançа virür cevâb S
2728 Deŋizde ṭalazlar: Deŋizler ṭalazdan İ
2729 Ṭalaz ejdehâsı: Ṭalazlar ejdehâsı S

Zihî bî-baṣîret zihî nâ-murâd   Bine bir cemâda ide iʿtiḳâd
Deŋiz acısı baġruŋa daġ olur   Bulutlar gibi başuŋ ırmaġ olur
Ecel teknesine giren aḥmaḳı   Helâk itse deryâ ḥaḳıdur ḥaḳı
Hevâsına tâbiʿ olan bî-ḥicâb   Gemiler gibi bir gün olur ḫarâb
Gemi gibidür cümle ehl-i hevâ   Bulur bâd-ı miḥnetten âḫir fenâ
89b İki egridür ʿâlemüŋ ög kimi   Birisi gemici birisi gemi
Bu dîvânum ile gel ol âşnâ   Suṭûr idi emvâc-ı baḥr-i ṣafâ
Şu kim ḥâl idinür aŋa bu sözin   Selâmet yaḳasından ırmaz gözin
Görüklü ḳadırġa gibidür közüm   Aŋa hiç baḳmaġa doymaz gözüm
Deŋizde gemici olur beg gibi   Ṭalar gördügi âdemi seg gibi
Ne lâzım nizâʿ u ne ḥâcet cedel   Kitâb-ı Uṣûl ile eyle ʿamel

ḤİKÂYET

Gemiye biner bir niçe ḳavm-i şûm   Hilâle nitekim ṭutulmış nücûm
Ticâret ṭarîḳıyla anlar meger   Gider baḥr-i ʿummâna eyler sefer
Öŋine ḳatar nâ-gehân rûzgâr   Sürer altı ay anı leyl ü nehâr
Ḳatı yil kopar ʿâşıḳ âhı gibi   Çeker anı engine mâhî gibi
Gider sâye-i mürġ-i perrân gibi   Göz irmez aŋa tîr-i hicrân gibi
İrişür o kişiye dest-i zevâl   Atar bir kenâra mis̱âl-i hilâl
Görinmez ḳażâ gibi bâd-ı firâḳ   Bıraġur ilinden güninden ıraḳ
ʿAcâ'ib cezîre imiş ol ḳażâ   Ayaḳ baṣmamış nesl-i âdem aŋa
Ne insânı var hem ne ḥayvânı var   Ne bir lâle-zâr u gülistânı var

---

2730 ide iʿtiḳâd: ide iʿtimâd A
2735 Birisi gemici: Birisi gemicidür A
2736 gel ol âşnâ: ol gel âşnâ S
2737 ırmaz gözin: umaz gözin S
2738 közüm: gözüm S, İ / doymaz gözüm: doymaz yüzüm S, İ
2739 Ṭalar: Ṭalaz B
2740 ne ḥâcet cedel: ne lâzım cedel S, İ
2742 Gider: Girer A, B
2745 Göz irmez aŋa: Gör irmez aŋa İ
2747 Görinmez ḳażâ gibi: Görinmez belâ gibi İ / Görinmez gözine gelü S
2749 Ne insânı var: Ne insân var S

90a	Derûnı tehî ḳalb-i câhil gibi	Muḳassî vücûd-ı erâzil gibi
	Çıḳarlar orada iderler mekân	Niçe yıl niçe ay u niçe zamân
	Görürler bulunmaz orada ġıdâ	İderler ot otlamaġa ibtidâ
	Fenâya varur tende ḳaftanları	Felek cümle ʿüryân ider anları
	Gezerler yabanlarda ḥayvân gibi	Beden ḳıllanur bebr ü ḳaplân gibi
	Çekerler bu hicrânı ḳırḳ elli yıl	Olurlar ġam u derd ile muẓmaḥill
	Kişinüŋ yolında ki noḳṣân olur	Metâʿı sürûrına hicrân olur
	Felek âdemi gâh olur güldürür	Döner aġladı aġladı öldürür
	Meger Portuḳal'uŋ gemisi şaşar	Ḳażâ ile mezkûr adaya düşer
	Temâşâ ider işbu ʿüryânları	Gemisi içine alur anları
	Esirger bu eşḫâṣı âzâd ider	Selâmet yaḳasına irşâd ider
	Aŋa kim ecel virmiş idi aman	Varur yirlerine olur şâdmân
	Atasın görür oġlı inkâr ider	Yaḳîn uġramaz aḳrabâʿâr ider
	Ḳovar şehrinüŋ ḳavmi eyler ġulüvv	Bu miskinleri ol degildür diyü
	Birin Kaʿbe'de gördüm anuŋ faḳîr	Yüzi ḳıllu şaḫṣ idi mânend-i şîr
	Yabana gidenler yabânî olur	Belâ oḳlarınuŋ nişânı olur
90b	Gemi menzil-i mehlikedür ṣaḥîḥ	Ṣaḳın kendüŋe ḳılma ẓulm-i ṣarîḥ

2754 bebr ü ḳaplân gibi: bebr-i ḳaplân gibi B
2755 Çekerler bu hicrânı: Çekerler bu hicrân B / ġam u derd ile muẓmaḥill: ġam-ı derd ile muẓmaḥill İ / ġam u derdle muẓmaḥill A, B
2756 noḳṣân olur: hicrân olur S
2761 virmiş idi aman: virmişdi aman S
2764 ḳıllu şaḫṣ idi: ḳıllı şaḫṣ idi İ
2765 Yabana gidenler: Yabanda gezenler İ / Yabana güzîler A

DÖRDÜNCİ ŞU'BE ḲUL U ḤİẔMETKÂR MURÂD İDENE MA'ḲÛL U SEZÂVÂR OLAN TÂ'İFE-İ MAḲBÛLİ İNTİḤÂB EYLEYÜP ECNÂS-I ENCÂSDAN İCTİNÂB EYLEMEK LÂZIM İDÜGİNİ İ'LÂM EYLER *

Şehâ Arnavud aṣlı olur cerî — Ḳul alursan ol cinse ol müşterî
Anuŋ nitekim serv-i bâġ-ı irem — Miyânındadur dâmeni dem-be-dem
Ġazâda eŋ ednâsınuŋ mis̲li yoḳ — Çekilmiş ḳılıç olur atılmış oḳ
İder ḥiẕmeti vü çeker ġayreti — Vezâret maḳâmınadur himmeti
Oḳursa be-her-ḥâl ḳâḍî olur — Varur gün gibi menzilini bulur
Ḥacâlet ḥicâbını görmez gözi — Ḥıyânet niḳâbını bilmez yüzi
Zeni sâde-rûsı ḳatı pâk olur — Ġażab ehli ḫûnî vü seffâk olur
Ġarażlu olana ṭoḳınmaz geçer — Edânîye alçaḳlıġ itmez ḳaçar
Aġırlıġı begdür mis̲âl-i nebât — Niçe diş ḳoyurur aŋa mühmelât
'Acebdür ki ol ḳavm-i ṣâfî-naẓar — Ḥayât âbıdur ṣanki ṭaşdan çıḳar
Evüŋde elif gibi itsen muḳîm — Olur mâlike ṭoġrı vü müstaḳîm
Begüm sözümi balla bügerin — Ben ol yirdenüm anları ögerin
Faḳîr Arnavud aṣlıyum ġâziyüm — O ṭaşlu vilâyetlerüŋ bâzıyum
Şecâ'at ḳılıcın çalanlardanum — Şikârını evvel alanlardanum
91a Kemâl ehliyüm ṣanki mâh-ı ṣıyâm — Ne var ḳadrümi bilmez ise 'avâm
İle girmese Arnavud râygân — Yaramaz degül Bosna cinsi olan
Çoġı ṣâdıḳ olur dil-âver olur — Ġażâ günlerinde ġażanfer olur
Bahâdır olur cins-i Çerkes velî — N'olaydı çoġı olmayaydı deli

---

* Ḥiẕmetkâr Murâd İdene: Ḥiẕmetkâr İdene İ / Ma'ḳûl u Sezâvâr Olan: Sezâvâr Olan B / İntiḥâb Eyleyüp: İttiḥâd Eyleyüp B / Ecnâs-ı Encâsdan İctinâb Eylemek: Aḳsâmdan İctinâb Eylemek İ / Ecnâs-ı Encâsdan İḥtisâb Eylemek B / İdügini İ'lâm Eyler: İdügini İ'lâm Eyler ki Ẕikr Olunur B / İdügini Bildürür İ / Bu başlık S nüshasında okunamaz haldedir.

2768 Anuŋ nitekim serv-i bâġ-ı irem: Anuŋ serv-i bâġ-ı irem S
2771 gün gibi: gün kimi S
2772 Ḥıyânet niḳâbını: Ḥıyânet beḳâsını A
2773 ḫûnî vü seffâk olur: ḫûnî cefâkâr olur B
2774 alçaḳlıġ itmez: alçaḳlıḳ itmez İ
2775 Aġırlıġı begdür: Aġızlıġı begdür A, İ / Aġızlıġı beŋzer B / mis̲âl-i nebât: mis̲âl-i benât A
2776 Ḥayât âbıdur: Ḥayâb âbıdur İ
2777 Evüŋde: Olda S / ṭoġrı vü müstaḳîm: ṭoġrı müstaḳîm B
2778 sözümi balla bügerin: sözümi bal ile bügerin S / sözi balla bügerin A / sözüŋi balla bügerin İ
2781 Kemâl ehliyüm: Gümân ehliyüm İ

Daḫî ġayrı ecnâsu'l-ḫâs olur   İçi ṭolu vesvâs-ı ḫannâs olur
Ḫayır gelmez aṣlâ ṣaḳın ḳaradan   İki gözüŋ ise çıḳar aradan
O ḳul kim ḳapuŋda ola bed-ṣıfât   Hemân anı baḳar göresin ṣat
Ne lâzım nizâ' u ne ḥâcet cedel   Kitâb-ı Uṣûl ile eyle 'amel

ḤİKÂYET

Varup bir ṭoġancıya itdüm su'âl   Didüm ey ṭarîḳında bulmış kemâl
Çıḳar atmaca şâhin alur şikâr   Uçar gökde çaylaḳ ḳuşı ḫ̌âr u zâr
Şikâr almaġa var iken ḳudreti   'Acebdür ki yoḳ çaylaġuŋ ḳıymeti
Ne içün aŋa terbiyet olmıya   Neden anlaruŋ menzilin bulmıya
Bunuŋ cinsi çoḳ anlaruŋ cinsi az   Neden çaylaġ olmaya mânend-i bâz
Didi bizden evvel geçen pîrler   Bu çaylaġ içün ḳıldı tedbîrler
Ṭoġan gibi aldırdı aŋa şikâr   Hemân ḳarnı ṭoyınca eyler firâr
91b Ne dem kim ṭoya ḳarnı ol bî-hüner   Yabana uçar ṣâḥibin ḳor ḳaçar
Aṣılsız olan ḳul daḫî böyledür   Cihâna müsâvîsini söyledür
Bir evde ki ṭoyınca etmek bulur   Ḫıyânet ider 'ayn-ı Fir'avn olur
Ḳuluŋ başı üstinde żamme-mis̱âl   Meçük eksik olsa bulur iḫtilâl
Sözüŋ ḳarşularsa mis̱âl-i ḳıbâb   Göz açdurma hergiz nitekim ḥabâb
Düşür yüzini ḫâke olsun ḫacil   Naḳâre gibi çal iki pâre ḳıl
Ḳuluŋ kim fesâd itmek ola işi   Aŋa eylik ile yaramaz kişi
Ṣaḳın âdem olmaz aṣılsız beşer   Gümüş ṭopraġından çıḳar sîm ü zer
Eger olsa her ṭopraġuŋ cevheri   'Azîz eylemezlerdi sîm ü zeri
Ḳalîlü'l-vücûda olur i'tibâr   Eyü vâḥid olur yaramaz hezâr

2785 Daḫî ġayrı ecnâsu'l-ḫâs olur: Daḫî ġayrı ecnâs-ı encâs var İ / Daḫî ġayr ecnâs-ı encâsdur A / Daḫî ġayrı ecnâs kim vardur B / vesvâs-ı ḫannâs olur: vesvâs-ı ḫannâsdur A, B / vesvâs-ı ḫannâs var İ
2788 Ne lâzım nizâ' u ne ḥâcet cedel: Ne lâzım nizâ' ne ḥâcet cedel S
2790 atmaca: anca B / aġaça İ
2791 var iken ḳudreti: ḳâdir iken ḳudreti S
2793 çaylaġ olmaya: çaylaḳ olmaya S
2796 Yabana uçar: Yabana atar A / ṣâḥibin ḳor ḳaçar: ṣâḥibin terk ider B
2798 ṭoyınca etmek bulur: ṭoyınca ekmek bulur B, İ
2801 ḫacil: ḫacîl b/ rezîl İ

Kimisi mübârek kimi şûm olur   Yaramaz eyülerle maʿlûm olur
O bende ki bir fiʿl-i maʿḳûl ider   Efendisini kendüye ḳul ider
Ḳuluŋ âdemîsine gelmez żarar   Dögülmek sögülmek ḫımâra yarar
Faḳîrü'l-ʿibâd u ġarîbü'l-bilâd   Ṭutarsa sözümi olur ber-murâd

HİKÂYET

Meger var idi bir ḳul ehl-i ʿinâd   Ziyânkâr u bed-ḫaṣlet ü bed-nihâd
92a Efendisi buyruġınuŋ dâ'imâ   Ḫilâfını eylerdi ol bed-liḳâ
Murâdınca olmazdı devrân gibi   Ziyânını gözlerdi şeyṭân gibi
Efendisi bir ehl-i ʿirfân idi   O ḳul bir ḥarâm-zâde oġlan idi
Ḳulını görür bir gün ol merd-i Ḥaḳḳ   Elinde ṭutar iki çini ṭabaḳ
Didi luṭf u iḥsânla gel beri   Yire ur elüŋden o çinileri
Sözine ʿinâd itmeyüp ol zamân   Yire urdı çinileri nâ-gehân
Didi ey ḥarâm-zâde vü bî-ḥayâ   Ne ḫoş eyledüŋ bu ziyânı baŋa
Ki yaʿni sözüme ʿinâd itmedüŋ   Sözüm esledüŋ bir fesâd itmedüŋ
Eyitdi ki ʿömrümde ey kâmkâr   Senüŋ bir sözüŋ ṭutdum ise ne var
O ḳul dîn-i kâfir gibi yoġ ola   Ki ʿöẕri günâhında artuġ ola
Bunuŋ gibi mühımelleri dâ'imâ   Dögerseŋ s̠evâb öldürürseŋ ġazâ

2807 bir fiʿl-i maʿḳûl ider: ḳârını maʿḳûl ider İ
2809 Faḳîrü'l-ʿibâd u ġarîbü'l-bilâd: Faḳîrü'l-ʿibâd ġarîbü'l-bilâd B
2810 bed-ḫaṣlet: bed ḫilḳat İ
2811 Efendisi buyruġınuŋ: Efendisi buyruġını B
2813 oġlan idi: oġlandı B
2815 elüŋden: elüŋde S / Bu beyit S nüshasında bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
2816 Bu beyit S nüshasında bir önceki beyitle yer değiştirmiş.

HİKÂYET

Düşer Bursa'ya bir ḥarîfüŋ yolı	Alur bir gözi şaşı Çerkes ḳulı
Gözinüŋ ḳarasından aġı kes̱îr	Gemisi küçük bâdbânı kebîr
Dili dönmez aḥmaḳ sefîh ü deli	Cihân eblehi vü yaban mühmeli
Ḥarîfüŋ meger gizlü mâlin ṭuyar	Uġurlar ḳaçar bir levende uyar
92b Bahâdır ḳopar merd-i meydân olur	Varur ʿâḳıbet Mıṣr'a sulṭân olur
Ḳuluŋ ṣâḥibi Mıṣr'a uġrar meger	Baḳar Mıṣr sulṭânına bir naẓar
Iraḳdan bilürler biri birini	Bu şaḫṣuŋ işit rây-ı tedbîrini
Girer Mıṣr sulṭânı dîvânına	Varur aġlayu aġlayu yanına
İder âh u zâr ile fetḥ-i kelâm	Aŋa eydür ey vâli-yi Mıṣr u Şâm
Bu yâd ilde ḳaldum ġarîb ü faḳîr	S̱evâbını ḳaṣd eyle ol dest-gîr
ʿArab uġrısı ey emîr-i be-nâm	Biŋ altunlıġ esbâbum oldı tamâm
Mürüvvet senüŋ bâḳi fermân senüŋ	Şefâʿat senüŋ luṭf u iḥsân senüŋ
Eyitdi aŋa Çerkes-i naḫs u şûm	Beni gördügüŋ var mı ey merd-i rûm
Didi ey şeh-i nüktedân u zekî	Seni bir daḫî görsem olur iki
Tecâhül ider Çerkes-i câhile	Geçen mâ-cerâyı getürmez dile
Geçen ḳıṣṣadan vire idi ḫaber	Gelürdi bu miskin kişiye żarar
Bu emr-i ʿasîr oldı aŋa ḳolay	Ẓarîf-âne deprendi bu ehl-i rây
Ugurladıġı mâline ḳatdı mâl	Girü ṣâḥibin buldı mâl-ı ḥelâl
Ziyânı ṣavar aṣṣı eyler kişi	Ḳaçan rây-ı ḫayr ile olur işi
Şu kimse ki ʿömri kemânın yaṣar	Sefîhüŋ ḳocunduġı yire baṣar

2823 Bu beyit İ nüshasında bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
2824 Bu beyit İ nüshasında bir önceki beyitle yer değiştirmiş.
2826 ḳopar merd-i meydân olur: ḳul u merd-i meydân olur S
2827 Mıṣr sulṭânına: Mıṣr'a sulṭânına B
2830 âh u zâr ile: âh-ı zâr ile B / ey vâli-yi Mıṣr u Şâm: ey vâli-yi Mıṣr-ı Şâm B
2831 ġarîb ü faḳîr: faḳîr ü ġarîb B
2832 ey emîr-i be-nâm: ey emîr-i kelâm B
2833 luṭf u iḥsân senüŋ: luṭf-ı iḥsân senüŋ B
2834 Çerkes-i naḫs u şûm: Çerkes-i naḫs-ı şûm A,B ve İ / ey merd-i rûm: ey merd-i şûm B
2835 ey şeh-i nüktedân u zekî: ol şeh-i nüktedân u zekî İ / ey şeh-i nüktedân-ı zekî B
2838 Bu emr-i ʿasîr: Bu emr-i ʿabîr B / oldı aŋa: aŋa oldı İ
2841 ʿömri kemânın yaṣar: ʿömri kemânı yaṣar B / Sefîhüŋ ḳocunduġı yire: Sefîhüŋ vücûdındaġi yire B

93a

BİŞİNCİ ŞUʿBE AḲSÂMI ENÂMI İʿLÂM İDER *

VE LEHÜ 1 **

Yedi fırḳadur nesl-i âdem olan — Olur farḳı biri birinden ʿayân
Birisi olur ḫayr-ı ḫᵛâh-ı enâm — Rıżâ-yı Ḫudâ'dur murâdı müdâm
Yürür âb-ı dest ile şâm u seḥer — Yüzinden ġubâr-ı günâhı gider
ʿUbûdiyyete dâldur ḳâmeti — Dem-i tâʿati rûḥunuŋ râḥatı
Rükûʿa varur ẓâhir ârâ gibi — Olur merkeb-i nefsinüŋ râkibi
Anuŋ mescid ortasıdur meskeni — Ṣafâlar virür ol duʿâ ḫırmeni
Cemâli mis̱âl-i ḳanâdîl-i nûr — Ziyâde ider câna şevḳ ü sürûr
Su'âl itdügüŋ müşkili hep bilür — Fünûn-ı cihânı mürettep bilür
Günâhın aŋar aġlar eyler fiġân — Seḥâb ile gûyâ ki raʿd-ı cihân
Budur evliyâ enbiyâ ḫaṣleti — Erenler gibi ḫayra ḳıl niyyeti
Naṣîḥat sözi ḳalbine kâr ider — Keser kâr-ı ʿiṣyânını ʿâr ider
ʿArak-rîz olur cismi eyler ḫicâb — Yaramaz ḫuyından ider ictinâb
Seni dögse bönler uzatma zebân — Elüŋden gelürse elin öp hemân

* Bişinci Şuʿbe Aḳsâm-ı Enâmı İʿlâm İder: Bişinci Şuʿbe Aḳsâm-ı Enâmı Beyân Eyler A / Bişinci Şuʿbe Aḳsâm-ı Enâmı İʿlâm Eyler Ẕikr Olunur B / Bişinci Aḳsâm-ı Enâmı İʿlâm u İnhâ İder İ / Bişinci Aḳsâm-ı Enâm İʿlâm İder S

** Bu başlık diğer nüshalarda yoktur.

2843 müdâm: tamâm A

2844 şâm u seher: şâm-ı seher B

2846 ârâ gibi: er gibi B / merkeb-i nefsinüŋ râḳibi: merkeb-i nefsinüŋ dekberi B

2847 Anuŋ mescid ortasıdur meskeni: Anuŋ mesken mescid ortasıdur meskeni B, İ / ol duʿâ ḫırmeni: ol duʿâ ḫürmeti B

2848 şevḳ ü sürûr: zevḳ ü sürûr İ / zevḳ-i sürûr B

2850 raʿd-ı cihân: raʿd-ı miyân B

2851 Budur: Bulur S / evliyâ enbiyâ ḫaṣleti: enbiyâ evliyâ ḫaṣleti S, İ

2853 ʿArak-rîz olur cismi: ʿArak-rîz çeşm olur B

2854 Seni dögse bönler uzatma zebân: Seni dögse uzatma zebân S

VE LEHÜ 2 *

İkincisi mûẕîlik eyler müdâm   İder kendü kendüyi bed-nâm-ı ʿâm
Virür ḫâṭır-ı ʿâṭıra inkisâr   Şu yirler gibi kim bite anda ḫâr
93b Derûnı ser-â-ser taḥavvür ʿinâd   Olur ẕât-ı nâ-pâki be'sü'l-ʿibâd
Başın egmeyince anası eger   Babası elin öpmez ol bî-hüner
Açar aġzını ʿayn-ı ʿaḳreb-miṡâl   İder iller ile nizâʿ u cidâl
Kimine ḥased kimine kin ider   Döger aġladur ḫalḳı ġamgîn ider
İder zehr-i ḳahr ile ʿömri mürûr   Buçuḳ sâʿat itmez cihânda ḥużûr
Zihî merd-i ʿâṣî eşirrü'l-enâm   Ḳopar ṣûret-i segde rûz-ı ḳıyâm

VE LEHÜ 3 **

Biri dâḫi ṭurur baḳar ḫar-miṡâl   Velî cümle ḥâli maḥall-i su'âl
Neyi ṣorsaŋ andan olur bî-ḫaber   Vücûdı ne ḫayra ne şerre yarar
Gezer ḳara başına dermânı yoḳ   Bunuŋ gibinüŋ ḥadd ü pâyânı yoḳ
Ne dînini aŋlar ne îmânını   Çalar yirlere adını ṣanını
Ne ögrenmek ister ne bilmek diler   Hevâ ehli câhiller ile yiler
Ne cürmini aŋlar ne inṣâf ider   Nuḳûd-ı ḥayâtını isrâf ider
Ḫuṣûṣâ kimisi sipâhî geçer   Sefer olur ise seferden ḳaçar
Olur aṣṣı senden ziyânı keṡîr   Yürür ḫalḳ arasında ḫ̌âr u ḥaḳîr

---

* Ve Lehü 2: Ve Lehü A / Laṭîfe İ / Bu başlık S nüshasında yoktur. Bir önceki bölümle birleşik şekilde devam edilmiştir.
2855 Bu beyit İ nüshasında başlıktan önce ve sonra olmak üzere iki kez tekrarlanmıştır.
2858 eger: meger B / ol bî-hüner: ol bî-baṣar İ
2859 iller ile: illeriyle S
2862 eşirrü'l-enâm: esirrü'l-enâm S
** Ve Lehü 3: Ve Lehü A / Laṭîfe S, İ
2864 Neyi sorsaŋ: Ne sorsaŋ s / Beni sorsaŋ İ / andan olur: olur andan S / ne ḫayra ne şerre yarar: ne ḫayr u ne şerre yarar İ
2867 Ne ögrenmek ister: Ne ister S

VE LEHÜ 4 *

94a Olur ḳısm-ı râbi'' 'acebden 'aceb   Ḫoş-âmed ider varduġı yire hep
İlüŋ rîş-i ḫandeyle yir mâlini   Geçürür nifâḳ ile aḥvâlini
Yanında yalanuŋ biŋi bir pula   Baḳar aḳçe derdiyle ṣaġa ṣola
Olur ḥırṣ ile dîni îmânı kim   Urur aḳçe başına on kez dügüm
Ḥarâm ile gûyâ ḥabâb-ı şarâb   Yapar ṭurmayup ḫânesinde ḳıbâb
Ṣafâ ile ḳaṣrını yapup gider   Ecel bir yaŋa 'ömrini ḳaṣr ider
Mey-i ġaflet ile ḳızarmış yüzi   Ḫaṭâsını görmez ḳararmış gözi
İşidürse naṣṣ-ı naṣîḥat sözin   Ḳarardur durur nâme gibi yüzin

VE LEHÜ 5 **

Bişinci niçe ehl-i ṣan'at olur   Ḥużûrı belâ vü meşaḳḳat olur
Mülevves çepel bâṭın u ẓâhiri   İşinde gücinde olur ḫâṭırı
Gezer bilmez îmân u İslâm'ını   Elinden ḳomaz ġafletî câmını
Namâzın ḳor uymaz muṣallâlara   Başı düşmeyince ṭoḳunmaz yire
'İbâdet yirine şenâ'at ider   Bu derd ü belâ ile ölür gider
Çürür 'ömri mânend-i berg-i ḫazân   Ölüsi olur ḫalḳa bâr-ı girân
Ten-i cîfesi bir çuḳura girer   Maḥalle imâmına zaḥmet virür
94b İl içinde maḥşerde ḳalmaz yüzi   Ṭoyurmaz bir uġurdan olsa yüzi

---

* Ve Lehü 4: Ve Lehü A / Laṭîfe İ / Bu başlık S nüshasında yoktur.
2871 Ḫoş-âmed ider varduġı yire hep: Ḫoş-âmed varduġı yire hep S
2872 nifâḳ ile: nifâḳla B
2874 ḥırṣ ile: ḥırṣla B, İ
2875 ṭurmayup: durmadın B
2876 'ömrini ḳaṣr ider: 'ömrini ḥaṣr ider S
2877 ḳızarmış yüzi: ḳararmış yüzi S, A
2878 İşidürse: İşidür S / Ḳarardur durur: Ḳararur dutar S / Ḳararur durur İ / Ḳararur ṭurur A / nâme gibi yüzin: nâme gibi yüzini B
** Ve Lehü 5: Ve Lehü A / Laṭîfe S, İ
2880 bâṭın u ẓâhiri: bâṭını ẓâhiri A, B
2881 îmân u İslâm'ını: İslâm u îmânını B / ġafletî câmını: ġaflet câmını B
2882 şenâ'at ider: şeḳâvet ider B, İ / Bu derd ü belâ ile: Bu derd-i belâ ile S
2885 bir çuḳura girer: çün çuḳura girer B
2886 Ṭoyurmaz: Ṭuyurmaz A / Ṭoyurulmaz S / Ḳayurmaz İ / yüzi: sözi B

VE LEHÜ 6 *

Olur sâdisinci ekâbir ḳulı   Begenmez ili kendüsinden ulı
Ḳazıḳ yutmışa beŋzer anlar müdâm   Egilmez tevâżuʿla virmez selâm
İder ḫâṭırın her kişinüŋ melûl   Lalasına söyler gibi söyler ol
O kim ṭoġrıdur armaġanı ḳalîl   Ṣavar oḳ gibi gözden eyler ẕelîl
Gelen aḳçe virmezse kendüsine   Buluşdurmaz anı efendisine
Efendisine irse nâ-gâh ecel   Dögerler sögerler yürür mübtezel
Melâline degmez geçen şenligi   Melâmet ider anı güdenligi
Ṭarîḳ-ı ṭarîḳatde ehl-i yaḳîn   Bunuŋ gibi eşḫâsa olmaz yaḳîn

VE LEHÜ 7 **

Yedinci bölük oldı aʿdâ-i dîn   Ḳalîlü'l-ḥayâ yaʿni kim müşrikîn
Naṣârâ ki naṣṣ ile melʿûndur   Sıġâr u kibâr ile maġbûndur
Yehûdâ ki beyhûde evżâʿı var   Tamaʿkâr u bî-ġayret ü ḥîlekâr
Ṣarı çalması ile âteş-mis̱âl   Virür gördügi ḫâneye iḫtilâl
Firenge sakın eyleme i timâd   Eri avratı olur ümmü'l-fesâd
95a Ḳulını esîrini ḳılma ḳabûl   Kiʿ âlemde fırṣat esîridür ol
Bu ecnâs-ı encâsa itme naẓar   Yimiş virmez aṣlâ aṣılsız şecer
Saŋa dost olmaz Ḥaḳ'uŋ düşmeni   Bulardan biri ile cân u teni

---

* Ve Lehü 6: Ve Lehü A / Laṭîfe S, İ
2890 O kim: Ol kim S
2892 yürür: olur B
2893 geçen şenligi: geçer şenligi İ / geçen senligi S / Melâmet ider: Melâlet ider B
2894 Ṭarîḳ-ı ṭarîḳatde: Ṭarîḳ-i ṭarîḳında A
** Ve Lehü 7: Ve Lehü A / Laṭîfe S, İ
2897 evżâʿı var: evżâʿ var B / Ṭamaʿkâr u bî-ġayret ü ḥîlekâr: Ṭamaʿkâr u bî-ġayret-i ḥîlekâr B
2898 Ṣarı çalması ile: Ṣarı câmesi ile İ
2899 iʿtimâd: iltifât A / olur: oldı İ

ALTINCI ŞU'BE EBLEHÂN-I 'ÂLEM Ü ESFEHÂT-I BENÎ ÂDEM ZEVÂ'İD-İ RÛZGÂR U MERDÛD-I SIĞÂR U KİBÂR OLDUĞINI İHBÂR U İŞ'ÂR EYLER *

Sefîh olanuŋ niçe aksâmı var — Beyân itdüm ey 'âkil-i nâmdâr
Sefîhüŋ sefîhi olur ba'zı nâs — Biner alçağ ata giyer zer libâs
Biŋ altuna mâlik olur niçe har — İki yüzlik atıyla eyler sefer
Kesüp dirligini hemân aşasın — Anuŋ 'ömrinüŋ yayını yaşasın
Bahâdırlaruŋ 'aklı mümtâz olur — Libâsı 'abâ atı şeh-bâz olur
Atından bilürler bahâdır eri — Bilen düldülinden bilür Haydar'ı
Sefîhüŋ öte ucıdur ol denî — Tonadur yürür hânesinde zeni
Alur 'avratına bahâlu libâs — Giyer kendü ammâ ki köhne pelâs
Büyük çalma sarar ziyâde sefîh — İder başını karlu tağa şebîh
Kulağın bu penbeyle eyler tolu — Duhûl itmesin pend-i nâsih diyü
Şu âdem ki ceng itmege yaramaz — Senüŋ râh-ı ilğâruŋa varamaz
Sefer yoldaşı eylemek dâ'imâ — Gerekmez eyâ merdüm-i hoş-likâ
Şunuŋ kim kelâmında yok ihtisâr — Sefîh olduğını ider âşkâr
95b Ziyâde semiz kimse menfûr olur — Başı rây-ı idrâkden dûr olur
Delilerle olma sakın hem-nişîn — Deliden kaçardı Resûl-i Emîn
Ol eşhâs-ı menhûsenüŋ 'aklı yok — Yiye berşle beng ü afyonı çok

---

* Eblehân-ı 'Âlem ü Esfehât-ı Benî Âdem: A'yân u Süfehât-ı Benî Âdem S / Eblehân-ı 'Âlem ü Süfehât-ı Benî Âdem İ / Zevâ'id-i Rûzgâr: Zevâ'idi Rûzgâr B / İhbâr u İş'âr Eyler: İhbâr-ı İş'âr İder B / İş'âr Eyler İ

2903 Sefîh olanuŋ niçe aksâmı var: Sefîh olanuŋ bir niçe vü aksâmı var S / Beyân itdüm: Beyân idem İ

2907 Bahâdırlaruŋ 'aklı: Bahâdırlaruŋ 'ömri B

2908 bahâdır eri: bahâdırları B, İ

2909 ol denî: ol deli B

2910 Giyer kendü ammâ ki: Giyer kendü ammâ A / Giyer ammâ ki kendü B

2911 Bu beyit S nüshasında yoktur.

2912 Kulağın bu penbeyle eyler tolu: Kulağını bu penbe ile eyler tolu B / Kulağın bu penbe ile eyler tolu İ / Bu beyit S nüshasında yoktur.

2913 Şu âdem ki: Şol âdem ki A, B / Şu âdem S

2914 Sefer yoldaşı eylemek dâ'imâ: Sefer yoldaşın eylemek dâ'imâ A / Sefer eylemek yoldaşın dâ'imâ B

2915 ider âşkâr: eyler âşkâr B

2916 semiz kimse: semüz kimse B / sefîh kimse İ / Başı rây-ı idrâkden dûr olur: Başı rây u idrâkden dûr olur S

2917 Resûl-i Emîn: Resûl-i Güzîn A

2918 Ol eşhâs-ı menhûsenüŋ 'aklı yok: Ol eşhâs-ı menhûse 'aklı yok S / Yiye: Yise B / Yine İ / berşle beng ü afyonı: berş ile beng ü afyonı S / bengle berş ü afyonı İ / berşle beng-i afyonı B

Kişi bengilik yirse ḳorḳaġ olur Ḳaçan ceng ola işi ḳaçmaġ olur
Yime anı kim ʿaḳluŋı ṭaġıdur Şu kim ʿaḳlı vardur aŋa yaġıdur
Çoġaldur o kim borcını her zamân Olur ʿaḳlı az olduġına nişân
Sipâhî ki begler libâsın giyer Sefîh olduġın kâ'inâta yayar
Sefîhüŋ biri buŋa ikide bir Gelür çaġıra çaġıra söyleşür
ʿAḳılsız kişi illere aldanur Söze gelse kendüyi ʿâḳil ṣanur
O kim kendü ʿaybına nâẓır degül Sefîh ü cünûn ehli bî-çâre bil
Kimüŋ ḥâṣılından ola ḫarcı çoḳ Varup gelmek olmaz aŋa ʿaḳlı yoḳ
Sefîhüŋ kimi yaʿni uṣlu geçer Maḥallinde söz söylemekden ḳaçar
Aġır başlu olur ḥımâr-ı enâm Baḳar gözlü gün gibi ṭanmaz müdâm
Sükût idecek yirde söyler sefîh Zihî fiʿl-i nâ-pâk ü kâr-ı kerîh
O şaḫṣuŋ ki mâline isrâfı var Ne ʿaḳlı ne dîni ne inṣâfı var
Şu kim cevher-i ʿaḳlını aldurur Sefâhet meyinden ṭolu ḳaldurur
96a Naṣîḥat iden ḫalḳa eyler ʿitâb Açar ehl-i idrâke ʿayn-ı ʿaẕâb
Ne lâzım nizâʿ u ne ḥâcet cedel Kitâb-ı Uṣûl ile eyle ʿamel

LAṬÎFE

Zamân ile tiryâkilerden biri Olur ḳâḍı-ı taḥtgâh-ı heri
Uyuḳlar ṭurur zaʿfla bî-mecâl Nihâli eger ṣanki bâd-ı şimâl
Ecel uyḫusından açılmaz gözi Seḥâb-ı şitâ gibi gülmez yüzi
Ḫazân yapraġı beŋzi ṣarı Vücûdını egmiş belâ ṣarṣarı

2919 ceng ola: ceng göre B
2920 Şu kim ʿaḳlı vardur: Şu kim vardur S
2925 bî- çâre bil: bir çâre bil B
2928 ḥımâr-ı enâm: ḥımâm-ı enâr S / ḥımâm-ı enâm İ / ṭanmaz: ṭurur A
2930 Ne ʿaḳlı ne dîni ne inṣâfı var: Ne ʿaḳl u ne dîni ne inṣâfı var İ / Ne ʿaklı ne dîni ne îmânı var S
2932 Bu beyit S nüshasında yoktur.
2933 Ne lâzım nizâʿ u ne ḥâcet cedel: Ne lâzım nizâʿ u ne lâzım cedel İ
2934 Olur ḳâḍı-ı taḥtgâh-ı heri: Olur taḥt ḳâḍı-ı gâh-ı heri S
2935 zaʿfla: zaʿf ile S
2936 gülmez yüzi: gürler yüzi S

Gelüriki da'vâcı eydür aŋa	Eyâ ḳâḍı-ı şehr ü müşkil-güşâ
Bu kişi baŋa ḳıldı ḫayli ziyân	Dögüp aldı bir ḳoyunum nâ-gehân
Ne ḥaḳḳını virür ne ḳoyunumı	Esirge benüm ḳalb-i maḥzûnumı
Ḳoyun alana ḳâḍı itdi 'itâb	Devesini vir diyü virdi cevâb
Hemân bir uğurdan gülüşdi ricâl	Büyük ḥâdis̱e oldı üştür-mis̱âl
İşi cümle tiryâkinüŋ böyledür	Sefâhetlerin illere söyledür
Bunuŋ gibi ḳâḍıya viren ḳażâ	Ḳażâdan emîn olmaya dâ'imâ
Çeken nefsi żabṭına zecr ü ta'ab	İli niçe żabṭ idebilür 'aceb
Bir iḳlîme ḫışm itse Rabbü'l-ġanî	Olur ḥâkimi bir sefîh ü denî

96b

LAṬÎFE *

Sefîhüŋ biri ẓulme mu'tâd olur	Meger ḥâkim-i şehr-i Baġdâd olur
Şikâyetçiye açmaz idi ḳapu	Eḥibbâsı kendüye oldı 'adû
Bahâdırlaruŋ olmayup râġıbı	Virürdi muḫannes̱lere manṣıbı
Gelüp yanına bir niçe nekbetî	Gice gündüz olurdı mey ṣoḥbeti
Şaṭṭ üstinde yapdı bir a'lâ maḳâm	Erâzil-nişîn olur idi müdâm
Degirmi büyük ṭoplar idi laṭîf	Atardı şaṭṭ üstinde bir bir ḫarîf
Baḳup bengle ḫoş gelürdi aŋa	Ṭalazlar ḳopardı virürdi ṣadâ
Dir idi olınca bu fi'l-i ġarîb	***Ṭurumbuh 'acîb ü ṭurumbuh 'acîb***
Gelürdi ṭopuŋ ardı lâ-yanḳaṭı'	Bu fi'l-i ḳabîḥ olmadı mündefi'
Bu ġafletde a'dâsı buldı ẓafer	Anuŋ rif'atin ḳıldı zîr ü zeber
Hevâsı ṣavurdı göge ḫâkini	Sefâhetle aldurdı emlâkini

2938 Eyâ ḳâḍı-ı şehr ü müşkil-güşâ: Eyâ ḳâḍı-ı şehr-i müşkil-güşâ S
2939 ḫayli ziyân: ẓulm ü ziyân A
2941 Ḳoyun alana: Ḳoyunı alana B / ḳâḍı itdi: itdi ḳâḍı İ / 'itâb: ḫitâb B
2945 nefsi ẓabtına: nefs-i ẓabtına S
2946 sefîh ü denî: sefîh ü deli B
* Bu başlık S nüshasında yoktur.
2952 laṭîf: ḫarîf A / bir bir ḫarîf: bir bir laṭîf A
2954 Ṭurumbuh 'acîb ü ṭurumbuh 'acîb: Ṭurumb 'acîb ü ṭurumb 'acîb B
2956 Bu ġaletde: Bu ġafleṭe S

LAṬÎFE

Meger kim sefîhüŋ biri sâbıḳâ — Olur bir diyâra emîrü'l-livâ
Görür gözi câm-ı mey-i nâb idi — Bu ḥâl ile menfûr-ı aḥbâb idi
Hevâsına tâbiʿ olup dâ'imâ — Perîşân idi ṣanki ebr-i semâ
97a Ḫumâr ile yaturdı dîvân güni — Ḳulaġına girmezdi maẓlûm üni
Bu fiʿl-i ḳabîḥe idüp âh u vâh — Döner gider idi gelen dâd-ḫʷâh
Naṣîḥat sözin itmez idi ḳabûl — Meşâyıḫ bulaşmaġa bulmazdı yol
Yaturken serâyında mest ü ḫarâb — Olurken bu resme maḥall-i ʿitâb
Zamânında ol fâsıḳuŋ nâ-gehân — Oḳur ḳuşluġın bir mü'eẕẕin eẕân
Bu bî-vaḳt eẕân içün itdi ġażab — Eẕân oḳıyan şaḫṣa ṣordı sebeb
Eẕân oḳıyan kimse bî-iḫtiyâr — Eyitdi ki her nesnenüŋ vaḳti var
ʿAcebdür ki bî-vaḳt içersin şarâb — Şikâyetçiler ḥâli oldı ḫarâb
Bu bî-vaḳt eẕâna idersin eẕâ — Ḫuṣûṣâ ʿibâdetdür ey bed-liḳâ
O bî-vaḳt olan fısḳuŋ oldı ʿayân — Seni ḳıldı meẕmûm-ı ḫalḳ-ı cihân
Sefâhet ki bir ḳalbe ide duḫûl — Sefîh-âne vażʿından olmaz melûl

LAṬÎFE

Sefîhüŋ biri bir vezîre varur — Duʿâlar ider cerr ider yalvarur
Vezîr-i cihân-baḫt u ehl-i saḫâ — Sefîhe ṭoḳuz altun eyler ʿaṭâ
O demde bu menḫûs-ı devr-i zamân — Saʿâdet nücûmına eyler ḳırân
97b Ṭoḳuz altunı alur ol nekbetî — Döker gözi yaşını aġlar ḳatı

2959 câm-ı mey-i nâb idi: câm-ı mey-i nâbdı İ
2960 Perîşân idi: Perîşândı B / ebr-i semâ: ebr ü semâ B
2961 Ḳulaġına girmezdi maẓlum üni: Ḳulaġına girü ferd-i maẓlum üni B
2962 idüp âh u vâh: idüp âh u âh İ / gelen dâd-ḫʷâh: gelen dâd u ḫʷâh B
2964 Yaturken serâyında: Yatur serâyında S / maḥall-i ʿitâb: maḥall üʿitâb B
2969 ey bed-liḳâ: ol bed-liḳâ İ
2973 Vezîr-i cihân-baḫt u ehl-i saḫâ: Vezîr ü cihân-baḫt u ehl ü saḫâ B / Vezîr-i cihan-baḫş u ehl-i saḫâ İ / ṭoḳuz altun eyler ʿaṭâ: ṭoḳuz eyler altun ʿaṭâ B
2974 Saʿâdet nücûmına eyler ḳırân: Saʿâdet nücûmıyla itdi ḳırân İ

Aŋa eydür ey ḥâkim-i pâk-i dîn   Ṭoḳuz altun itdi faḳîri ḥazîn
Benüm ʿavratum ḫayli mekkâredür   Dil-âzâr u ḫûnî vü ʿayyâredür
Varursam ṭoḳuz altun ile eger   Sözüme inanmaz döger hem söger
Baŋa eydür ol hey yaban güdeni   Bu altun on idi birisi ḳanı
Evümde cihân başuma dar olur   ʿAẕâbından anuŋ yirüm nâr olur
Sefîhüŋ biner üstine ʿavratı   Dökilür yire mîve-i ġayreti
Semâʾî mü'ennes̱dür âftâb   Baḳan gözler aŋa olur pür ʿaẕâb
ʿAcebdür niçe iş eri nâ-bekâr   İder evde kîne ṣaḳalın yolar
O dünbâl-ı ḫardur ṣaḳal ṣanmaŋuz   Zenüŋ ḥîlekârına aldanmaŋuz
Anuŋ gibi zenle dirilen ṭırıl   Bunun gibi sözlerden olmaz ḫacîl

LAṬÎFE

Meger bir ġarîbüŋ aġarmış gözi   Siyâh ile baġlu gözinüŋ yüzi
Sefîhüŋ biri gördi didi aŋa   Çıḳar gözüŋi ister iseŋ şifâʿ
Geçenlerde ḫayli zamân nâ-gehân   Aġırdı dişüm eyler idüm fiġân
Çıḳardum ḫalâṣ oldum itdüm ḥużûr   Belâdan emîn itdi Rabbü'l-ġafûr
98a Vücûd-ı sefîh oldı ʿayn-ı ziyân   ʿAcebdür ki bir aṣṣısı var hemân
Perîşân sözi güldürür âdemi   Siler ṭaġıdur dilde dâġ-ı ġamı

LAṬÎFE

Olur hasta gün yüzlü bir nev-civân   Uzanur ayutr sâye gibi hemân
Yanar başı şemʿi şeb-istân gibi   Teni ıssı hurşîd-i raḫşân gibi

2977 ḫayli mekkâredür: ḫayle mekkâredür B
2978 ṭoḳuz altun ile: ṭoḳuz altu ile S / döger hem söger: döger söger B
2979 hey yaban güdeni: bî-yaban güdeni B
2980 başuma dar olur: başuma ṭar olur İ
2985 ḫacîl: ḫacel S, A ve İ
2990 ʿAcebdür ki: ʿAcebdür S
2991 Siler: Sir B

Ṣuda gözleri mürġ-ı âbî-mis̱âl	Ziyâde żaʿîf ü ḳatı bî-mecâl
Varur ḫâṭırın ṣormaġa bir sefîh	Ḫaṭâ ile söyler kelâm-ı kerîh
Ṣovuḳ söz ile hem-çü bâd-ı seḥer	Virür ṣayruya ṣaġa ḫayli keder
Didi ḥastanuŋ aḳrabâsına ol	Kerem eyleŋ itmeŋ faḳîri melûl
Atası ḳarındaşı itdi vefât	Ḫaber itmedüŋüz baŋa iki ḳat
Ḫaber eyleŋüz fevt olursa baŋa	Geleyin bunuŋ meyyitinden yaŋa
Azarlandı ġâyet ḳarardı yüzi	Deli söylemez bu maḳûle sözi
Elemdür bunuŋ gibinüŋ ṣoḥbeti	Kelâmında olmaz refâhiyyeti
Sefîhi ecel eyler eylerse lâl	Ḳaṣâvet sözine olur aġzı fâl
Sifâl-i sükân gibidür ol dehân	Ki andan çıḳan sözden ire ziyân

LAṬÎFE *

	Ṣava ṣuyı yanında bir gün meger	Biçilmelü olmış niçe tarlalar
98b	Görür anı mestâne iki civân	Biri aḥmaḳ u biri rind-i cihân
	Söze geldi aḥmaḳ didi bir kelâm	Maḳaṣla biçilür bu tarla müdâm
	O rind-i cihân eydür ey nâ-bekâr	Sefîh-âne söz söyleme eyle ʿâr
	Oraḳla biçilür ekin ḳısmı hep	ʿAbes söyleme didi ḳıldı ġażab
	Ziyâde çekişdi o rind-i cihân	Ṣuya atdı bu aḥmaḳı nâ-gehân
	Segirdişdi andan yaŋa ʿâm u ḫâṣ	Boġulmaḳdan oldı muḥaṣṣal ḫalâṣ
	Bunuŋ ḥikmetin eylediler su'âl	Didiler aŋa el sefîh-i ricâl
	Batarken çıḳarken ten-i mühmelüŋ	Başuŋ üzre gâhî uzanup elüŋ
	Geyik boynuzı gibi baʿżı zamân	İki parmaġuŋ olur idi ʿayân

2995 Ḫaṭâ ile: Ḫaṭâyile S, İ
2996 Ṣovuḳ söz ile: Ṣovuḳ sözle A, İ
2997 faḳîri melûl: ḥaḳîri melûl B
3000 Azarlandı: Azirlendi İ / ḳarardı yüzi: ḳızardı yüzi A, İ / bu maḳûle sözi: bu maʿûle sözi S
3001 Kelâmında olmaz: Kelâmından olmaz S
3002 ecel eyler eylerse lâl: eyler ise lâl B / Ḳaṣâvet sözine: Ḳabâḥat sözine İ / olur aġzı fâl: olur aġzı var B
* Bu başlık S nüshasında yok. Latîfe, bir önceki latîfenin devamı şeklinde verilmiş.
3004 Biçilmelü olmış: Biçilmelü oldı A
3011 Bunuŋ ḥikmetin eylediler su'âl: Bunun eylediler ḥikmetin su'âl İ

Ne idi murâduŋ bu efkârdan   Bu taġyîr-i evżâʿ-u eṭvârdan
Didi ölmegi eylerin iḫtiyâr   Sözümden dönüp olmazın şermsâr
İki parmaġumdan murâd olınan   Maḳasla biçilür dimekdür hemân
Sefâhet idenler vebâle girür   Ziyâde ʿinâd ile başın virür
Naẓar ehline ʿibret-i mâ-ḥażar   Sefâhet ḥamâḳat idenler yiter

LAṬÎFE

99a
Güzelce ḳulı ile bir beg meger   Varur seyr-i bîmâr-ḫâne ider
Delüler ṭurur şîr-i ġarrân-miṡâl   Başı ḳayd-ı zencîr ile pür melâl
Eyitmiş delünüŋ biri nâ-gehân   Ḳuluŋ mı senüŋ bu güzelce civân
Öper misin anuŋ yaŋaġı gülin   Ḳoḫular mısın kâkül-i sünbülin
Yanuŋa ḳaçan kim gelür ol güneş   Sen aŋa ṣarılur mısın sâyeveş
Olup câm-ı bâde gibi leb-be-leb   Ḳuçar mısın ol nâzenîni ʿaceb
Delünüŋ sözin istimâʿ eyledi   Cidâl itdi ḫayli nizâʿ eyledi
Eyitdi ki ʿaḳlı yoḳ bî-nevâ   Yaramaz naẓar itmezin ben aŋa
Elif ḳâmeti gibi ḥâṣılı kelâm   Yolında anuŋ ṭoġrıyam ṣubḥ u şâm
O dîvâne çünkim işitdi sözin   Laṭîfe idüp ḫalḳa döndi yüzin
Eyitdi ki dîvânedür şol kişi   Ki ʿaḳlı olan eylemez bu işi
Uruŋ bend ü zencîre virmeŋ emân   Benüm yirüme baġlaŋ anı hemân
Sözüm diŋle el-ḳıṣṣa ey nâmdâr   El uzunluġın eyleme iḫtiyâr
Ġaraż iḥtimâlini dilden gider   Eyü varmaz ol kim yaramaz ider

---

3014 Bu taġyîr-i evżâʿ u eṭvârdan: Bu taġyir-i ezvâʿ u eṭvârdan S / Bu taġyîre ezvâʿ u eṭvârdan B
3020 Delüler ṭurur: Delileŗ ṭurur İ / şîr-i ġarrân-miṡâl: şîr-i ʿurbân-miṡâl S / ḳayd-ı zencîr ile: ḳayd-ı zencîrle A, İ
3021 Eyitmiş: Eyitdi A / Ḳuluŋ mı senüŋ: Ḳuluŋ mıdurur B
3024 leb-be-leb: leb-leb S / Ḳuçar mısın: Ḳuḫar mısın S / ol nâzenîni: ol nâzenîn B
3026 Eyitdi ki ey ʿaḳlı yoḳ: Eyitdi ki ʿaḳlı yoḳ B / Yaramaz naẓar itmezin: Yaramaz naẓar itmezüm S
3029 dîvânedür şol kişi: dîvâne şol kişi S / dîvâne imiş kişi İ
3030 bend ü zencîre: bend-i zencîre B, İ
3032 Ġaraż iḥtimâlini dilden gider: Ġaraż iḥtimâlin dilden gider S / Yavuz iḥtimâli dilüŋden gider İ / yaramaz ider: yaramaz gider S

O şaḫṣı ki şeyṭânı iżlâl ider   Elif ḳaddini yârinüŋ dâl ider
Ki ṭoġrıyı egri iden uġrıdur   Müselmân olan egriyi ṭoġrıdur
Şu kim ʿayn-ı ʿaḳl ile açdı gözin   Delîl eylemez her delinüŋ sözin

ḤİKMET

Ekâbir ʿiyâlinde çoḳdur sefîh   Vecîh olsa dâḫi görinür kerîh
Ekâbir cimâʿ eylese ʿavrata   Derilmez olan ʿaḳlı cemʿiyyete
Ḳalur kes̱ret-i şuġlla bî-mecâl   Perîşân olur ʿaḳlı encüm-mis̱âl
Ḳaçan lü'lü-i şehvet eyler ḫurûş   Yabanda bulınur bu idrâk ü hûş
Ṭoġan kimse farżâ ki şeh-bâz ola   Olur ʿaḳlı Cibrîl'i andan cüdâ
Bulınmaz kelâmında aṣlâ esâs   Çaḳıldaḳ ṣadâsına olur ḳıyâs
Cimâʿ itselermest ü ḥayrân iken   Ṭoġan oġlanuŋ ʿaḳlı olmaz iŋen
Cimâʿuŋda cemʿiyyet-i ḫâṭır it   Getür ʿaḳluŋı başuŋa ḥâżır it
İder ẓulmet-i derdi merdi helâk   Delîl olmaz illâ ki idrâk-i pâk

---

3033 O şaḫṣı ki: O şaḫış ki B / şeyṭânı iżlâl ider: şeyṭân iżlâl ider S, A
3036 Ekâbir ʿiyâlinde: Ekâbirden ʿâleyhde S / Bu mısra S nüshasında bir sonraki beytin ikinci mısraı ile yer değiştirmiş.
3037 Bu mısra S nüshasında bir önceki beytin ikinci mısraı ile yer değiştirmiş.
3038 kes̱ret-i şuġlla: kes̱ret-i şuġl ile S / Perîşân olur ʿaḳlı: Perîşân ʿaḳlı S
3039 eyler ḫurûş: ire ḫurûş İ
3040 farżâ ki şeh-bâz ola: farżâ ki şeb-ḫâr ola S
3041 Çaḳıldaḳ ṣadâsına: Çaḳıldan ṣadâsına S
3043 cemʿiyyet-i ḫâṭır it: cemʿiyyet-i ḫâżır it B / ḫâżır it: ḥâżır it B

YEDİNCİ ŞU BE FENÂDAN BEḲÂYA EDÂNÎ VÜ EKÂBİR MUNTAẒIR-I İNTİḲÂL U MÜTEFEKKİR-İ İRTİḤÂL OLUP ḪAYÂL-İ ḤÂL Ü ĠAM-I İSTİḲBÂLLE MÜNKESİRÜ'L-BÂL MUTAŻACCIRU'L-AḤVÂL OLDIḲLARIN BİR BİR İCMÂL EYLER ẔİKR OLINUR ED-DUʿÂ *

	Mezâruŋ senüŋ ey faḳîr ü ġarîb	Açılmış aġızdur mehîb ü ʿacîb
	İder saŋa her günde on kez nidâʿ	Bu resme buyurdı Resûl-i Ḫudâ
	Ecel müslim-i ṣâliḥüŋ dâ'imâ	***Olur niʿmet-i raḥmetine ṣalâ***
100a	Salâḥ ile var ise bir ʿâlemüŋ	Dügün bayram olur dem-i mâtemüŋ
	Vücûd-ı beşer mâ-i cârî-miẟâl	İder aṣlı deryâsına irtiḥâl
	Ne kim ḫâkden buldı neşv ü nemâ	Rücûʿı girü ḫâkedür dâ'imâ
	Niye ġarra olsun bir avuc ġubâr	Ki bir püşt ü pâdan olur târmâr
	Bahâr olsa eşcâr bulur ḥayât	Ḫazân faṣlıdur vaḳt-i rûz-ı memât
	Ḳızarsa aġaç yapraġı nâ-gehân	Olur zaḫm-ı tîġ-ı ecelden nişân
	Ḳarınca gibidür vücûd-ı beşer	ʿAsel kâsesine iderse naẓar
	Düşer üstine cânı leẕẕet alur	Ṭutılur ayaġından ölür ḳalur
	Cihân leẕẕetine ʿaseldür meẟel	O leẕẕetde iken irişür ecel
	Yedi başlu bir ejdehâdur bu yir	Aman virmeyüp cism-i insânı yir
	Giden gelmez olmaz cihânda ẟebât	Geçer ṭurmayup kârbân-ı ḥayât
	Selâmet yaḳası ṣafâ-i fenâ	Saʿâdet ḳażâsı rıżâ-i Ḫudâ
	Ḫudâ Ḥażret-i Yûsuf'u ḳıldı şâh	Gam-ı çâha degmez gelen ʿizz ü câh
	Ecel tîġı ḫalḳı ider ser-nigûn	Niçe Zâl'i âl ile itdi zebûn

---

* Ḫayâl-i Ḥâl ü Ġam-ı İstiḳbâlle: Ḫayâl-i Ḥâl-i Ġam-ı İstiḳbâlle A, B / Ḫayâl-i Ḥâl ü Ġam-ı İstiḳbâl ile İ / Bir Bir İcmâl Eyler Ẕikr Olınur Ed-duʿâ: Bir Bir İcmâl Eyleyüp Beyân İder S / Beyân İder Ẕikr Olınur İ / Bir Bir İcmâl Eyler A

3045 mehîb ü ʿacîb: mehîb-i ʿacîb B

3046 Resûl-i Ḫudâ: Ḥabîb-i Ḫudâ B

3048 Dügün bayram olur: Dün ü gün ʿıyd olur B / Dün-i gün bayram olur İ

3049 mâ-i cârî-miẟâl: mâ-i cârî-menâl B

3050 ḫâkedür dâ'imâ: ḫâk olur dâ'imâ İ / Bu beyit S ve İ nüshalarında iki beyit sonra verilmiş.

3051 Niye ġarra olsun: Niye kim ġarra olsun S / Niye ġuzat olsun İ / târmâr: târ u mâr B

3053 zaḫm-ı tîġ-ı ecelden nişân: zaḫm-ı ecelden nişân S / zaḫm-ı tîr-i ecelden nişân A

3055 Ṭutılur ayaġından: Bu derd ü belâ ile A

3057 bir ejdehâdur: ejdehâdur A / bir ejderhâdur B

3060 Ġam-ı çâha degmez: Ġam u câha degmez B / gelen ʿizz ü câh: gelen ʿizz ü çâh S

3061 Ecel tîġı: Ecel tîġ B

Niçe Rüstem'e ḳıldı cevr ü sitem — Niçe şeh-süvârı idüpdür ʿadem
Ecel niçe Ḍaḥḥâk'ı giryân ider — Ferîdunları ḫâke yeksân ider
100b Bu ʿâlem ki vardur ṣoŋında elem — Hezârân Cem'üŋ ḳaddini ḳıldı ḫam
Niçe pehlevâna virür inḳılâb — Getürür yire arḳasın bu türâb
Görinmez ḳażâdur ecel ey ḥabîb — Iraḳdur dime küll-i âtiŋ ḳarîb
Serîʿu'z-zevâl oldı şems-i ḥayât — Ḳo ġavġâyı olmaz cihânda s̱ebât
Ne lâzım nizâʿu ne ḥâcet cedel — Kitâb-ı Uṣûl ile eyle ʿamel

MERḤÛM U MAĠFÛR ŞÂH-ZÂDE SULṬÂN MUḤAMMED RAḤMETLE CİNÂN-I ÂḪİRETE MÜRÛR UʿUBUR İTDÜGÜNÜŇ TAFṢÎL-İ CEMÎLİDÜR *

Şeh-i baḥr ü berr oġlı ferḫunde-fâl — Muḥammed-cemâl ü Muḥammed-ḫıṣâl
Gül-i gülşen Âl-i ʿOs̱mân idi — Meh-i rûşen burc-ı iḥsân idi
Kemâl-i maʿârifle meşhûr idi — Güneş gibi başdan başa nûr idi
Gözin ḫᵛâb-ı ġafletden itmişdi dûr — Ṣalâḥ ile olmışdı ʿabd-i şükûr
Giceyle oḳur yazar idi müdâm — Ṣabâḥa ḳalurdı o bedr-i tamâm
Babası Süleymân-ı devrân ile — Olurdı seferde ḥażarda bile
İşitse bir ehl -i maʿârif kişi — Aŋa sîm ü zer virmek idi işi
Ol idi kemâl ehline dest-gîr — O gitdi kemâl ehli ḳaldı faḳîr
Varup sancaġına ṭutuldı o mâh — Cihân yüzini ṭutdı âh-ı siyâh
101a Olup pür ḥarâret o şems-i cihân — Ecel oḳlarından belürdi nişân

---

3062 Niçe Rüstem'e ḳıldı: Niçe resme ḳıldı S
3068 Ne lâzım nizâʿu ne ḥâcet cedel: Ne lâzım nizâʿu ne lâzım cedel İ
* Merḥûm u Maġfûr: Merḥûm-ı Maġfûr S, A / Şâh-zâde: Şeh-zâde İ / Raḥmetle: Raḥmet ile B / Tafṣîl-i Cemîlidür: Tafṣîl-i Cemîlidür ki Ẕikr Olunur İ / Tafṣîli vü Cemîlidür S
3071 B nüshasında bu beytin ikinci mısraı ile bir önceki beytin ilk mısraı birleştirilerek farklı bir beyit meydana getirilmiş. Bir önceki beytin ikinci mısraı ile bu beytin ilk mısraı ise atlanmış. Dolayısıyla bir beyit atlanmış görülmektedir.
3073 o bedr-i tamâm: o bedri tamâm B
3074 Babası Süleymân-ı devrân ile: Babası Süleymân-ı devr-i zamân İ / Babası Süleymân-ı devrânla S / seferde ḥażarda bile: seferde vü ḥażarda bile S / seferde ḥażerde bile B / seferde ḥażârda revân İ
3075 sîm ü zer virmek idi işi: sîm ü zer virümek idi işi S
3077 âh-ı siyâh: ebr ü siyâh B
3078 o şems-i cihân: ol ebr-i cihân S / ol ebr ü kemân İ / Ecel oḳlarından: Ölüm oḳlarından A

Mezîd oldı gül yüzinüŋ ḥumreti   Perîşanlıġa vardı cemʿiyyeti
Ṭutulmış nücûm ile ṭoldı teni   Ḥazân oldı ruḫsârınuŋ gülşeni
Ṭolunmaġa yüz ṭutdı ḫurşîd-i cân   Gözi nergisin yumdı ḳaldı hemân
Dirîġâ atadan anadan ıraḳ   Ḥazîn eyledi ġurbet-i iştiyâḳ
Görür mürġ-i cân uçmaġ ister bu dem   Beḳâ şehrine açdı bâl-i himem
Çıḳar ṭaşraya bir ṣadâ-i fiġân   Ki şeh-zâdemüz ḳıldı teslîm-i cân
Serây-ı vücûdından oldı tehî   Ḳażâ-i cinân oldı seyrân-gehi
Yetişdi ḳara şemlerle sipâh   Felek farḳına irdi âh-ı siyâh
Lalası ṭurup ḳapuda muntaẓır   Bu aḳvâli söylerdi ikide bir
Beni nâr-ı hicrâna ṣalduŋ meded   Benüm ṣabr u ârâmum alduŋ meded
Bu uyḫu ne uyḫudur ey meh-cebîn   Uyarmaz seni bu fiġân u enîn
Tehî eyledüŋ ṣadr-ı dîvânuŋı   Ġarîb eyledüŋ ehl-i erkânuŋı
Umulmazdı çaḳ böyle hicrân ola   Serâyuŋ bize beyt-i aḥzân ola
Kime yaḳalum el-firâḳu'l-firâḳ   Boyuŋ servi oldı ḥaremden ıraḳ
Ṣorarsa seni baŋa şâh-ı cihân   Cevâbum ne olsun eyâ nev-civân
101b Firâḳuŋdan irişdi ayruḳsı ḥâl   Seni bir daḫî görmek oldı muḥâl
Sen olduŋ revân cennete ey ḥabîb   Ḳoduŋ ḳullaruŋı faḳîr ü ġarîb
Dirîġâ ki uçdı hümâ-yı ḥużûr   Dirîġâ yıḳıldı serâ-yı sürûr
Senüŋ ʿömrüŋ az oldı ey âftâb   Bizüm yaşımuz eyledüŋ bî-ḥisâb
Ḳapuda ṭururken ḥazîn ü melûl   Ḫaber ṣaldı dergâh-ı ʿAlî'ye ol
Ulaġuŋ biri âteş olup gelür   Gören işiden anı ḥayrân ḳalur
Ṭuyuldı yayıldı bu ḳara ḫaber   İşiden kişinüŋ ḥayâtı gider
Cihân ḫalḳı ḳıldı fiġâna ḳıyâm   İşinden gücinden kesildi ʿavâm

---

3079 gül yüzinüŋ ḫumreti: gün yüzinüŋ ḥumreti B
3081 Gözi nergisin yumdı: Gözi nergisini yumdı S
3083 mürġ-i cân uçmaġ ister: mürġ-i rûḥ uçmaġ ister İ / bu dem:o dem A / müdâm İ / bâl-i himem: bâl-i ḫâm İ
3085 Serây-ı vücûdından: Serây-ı vücûdında B / Ḳażâ-i cinân oldı: Ḳażâ-i cihân oldı S, B
3086 Felek farḳına irdi âh-ı siyâh: Cihân yüzini ṭutdı âh-ı siyâh A
3087 Bu aḳvâli söylerdi: Bu aḥvâli söylerdi B / Bu aḳvâli iderdi A
3091 beyt-i aḥzân ola: beyt-i ḥazân ola S / beytü'l-ḥazân ola B
3093 seni baŋa: baŋa seni İ / eyâ nev-civân: eyâ dil-sitân A
3095 revân cennete: cinâna revân İ
3097 bî-ḥisâb: seḥâb İ
3101 İşinden: İşiden S

Süleymân Şâh ibn-i Sulṭân Selîm	Görür ilde var ıżṭırâb-ı ʿaẓîm
Ġam u ġussa ile benefşe-miŝâl	Aġalar burar boynını pür-melâl
Naẓar eyledi hep sıġâr u kibâr	Gözi nergisin eylemiş lâlevâr
Birine didi bu melâlet nedür	Bu ḥâlet nedür bu ḳasâvet nedür
Niçe öldi oğlum Muḥammed ʿaceb	Ḳara düşlerüm baŋa virdi taʿab
Bu uġurdan aġlaşdı pîr ü civân	Didiler saġ olsun şeh-i kâmrân
Bunuŋ gibide âdemüŋ dâ'imâ	Elinden gelen bir duʿâdur şehâ
Muṣîbetlü insâna ey şâh-ı dîn	Yiter tuḥfe-i beşerü's-ṣâbirîn
102a Didi nâle vü zâr ile pâdşâh	Yetişmiş yigit oğlum aldırdum âh
Ḳaçırdum elümden o şeh-bâzumı	Kime dökeyin derdümi râzumı
Ḳara yire mi girdi oğlancıġum	Müṣâḥibcigüm derde dermâncıġum
Ṭulundı güneş gibi meh-peykerüm	Yigitligine ṭoymadı serverüm
Gözüm nûrı göŋlüm sürûrı ḳanı	Dirîġâ gelüp görmez oldı beni
Ḳanı ʿömrümüŋ ḥâṣılı kâmilüm	Ḳanı göŋlüm eglencesi fâżılum
Ḳanı ol dür-i baḥr-i envâr olan	Benüm devletüme sezâvâr olan
Ḳanı ol seḥâ maʿdeni kâmkâr	Segirdüp atın ḳalġıdan şeh-süvâr
Bunuŋ gibi sözlerle şâh-ı güzîn	Aḳıtdı gözi yaşın oldı ḥazîn
Ġubâr-ı vücûdı ṣular göz yaşı	Tenezzülde olur tevâżuʿ başı
Ṣulanmış ġubâra döner ehl-i ḥâl	Hevâyile bulmaz ḳıyâma mecâl
Namâzın ḳılup niçe yüz biŋ enâm	Duʿâsı tamâm oldı ḥâṣıl-ı kelâm
Fiġânlar iderdi ṣaġîr ü kebîr	Ḳıyâmet günin anda gördüm faḳîr
Mezârında câmiʿ yapıldı şerîf	Vücûdı gibi hem ẓarîf ü laṭîf
İlâhî anuŋ rûḥına raḥmet it	Mezârın serâ-perde-i cennet it
Teni yirde yatdıḳça ley ü nehâr	Saġ olsun şeh-i ʿâdil ü nâmdâr

---

3104 lâlevâr: jâlevâr B / jâledâr A
3106 Ḳara düşlerüm: Ḳardaşlarum S / baŋa virdi: virdi baŋa S, İ
3107 pîr ü civân: pür ü civân S, İ
3110 nâle vü zâr ile: nâle vü zârla A, İ
3111 Kime dökeyin: Kime dökem B
3113 Ṭulundı: Dulundı İ
3115 fâżılum: ḥâsılum İ
3121 Namâzın ḳılup niçe yüz biŋ enâm: Namâzın ḳılup yüz biŋ enâm S
3124 Mezârın: Mezâra S
3125 şeh-i ʿadil ü nâmdâr: şeh-i ʿâdil-i nâmdâr B, İ

102b

ḤİKÂYET

Zamân ile bir pr-i devr-i zamân   Ḳoca iline varmış itmiş mekân
Niçe oġlı olmış vefât eylemiş   Felek ḳaddini iki ḳat eylemiş
Ölüm oḳına uġrayup dâ'imâ   Kemân eylemiş anı derd ü belâ
Bir oġlı ḳalur cümlesinden hemân   Olur pîr-i miskîne ârâm-ı cân
Alup orta yire ata vü ana   Anuŋla tefâḫur ider dâ'imâ
O pîr-i güzîn ehl-i ʿirfân idi   Kemâl ile meşhûr-ı devrân idi
Ḳaçan ḳılsa bir ehl-i ʿilme ḫiṭâb   Olurdı anuŋ her sözi bir kitâb
Oḳutmadı oġlını pîr-i dü-tâ   Dimezdi ki kendüye bâḳî ḳala
Ṭururken babasıyla oġlı ʿayân   Didi oġlınuŋ yüzine bir civân
Babaŋ cümle-i ʿâlemüŋ kâmili   Yazuḳ saŋa olduŋ yaban câhili
Bunuŋ gibi çoḳ sözler acı olur   Kime kâr iderse ʿilâcı olur
Bu söz oġlana itdi ġâyet de kâr   Oḳumaġ içün ḳıldı terk-i diyâr
Ṭolandı güneş gibi oldı nihân   Şeb-i ġamda ḳaldı bu pîr-i cihân
Girü tâzelendi oġıl ḥasreti   Ġam-ı firḳati âlemüŋ miḥneti
Olup rûḥ-ı ḳudsî gibi nâ-bedîd   Helâk itdi pîri bu derd-i cedîd
103a Ata bir yaŋa vü ana bir yaŋa   Olurlardı her laḥẓa mâtem-fezâ
O terk-i diyâr eyleyen nev-civân   Oḳumaġa yazmaġa başlar hemân
Varup bir diyâra mis̱âl-i hilâl   Olur cidd ü cehd ile ṣâḥib-kemâl
Gider ẓulmet-i cehli zâ'il olur   Yeŋi ay iken bedr-i kâmil olur
Ḳaçan ʿâlime gelse ḫᵛâb-ı laṭîf   Olur câhilüŋ ṭâʿatından şerîf

---

3129 hemân: ʿayân A
3130 tefâḫur ider: tefâḫur iderler B
3131 O pîr-i güzîn: O pîr ü güzîn B
3132 bir ehl-i ʿilme ḫiṭâb: bir ehl-i ḥilme ḫiṭâb İ / anuŋ her sözi: her sözi anuŋ S
3134 babasıyla oġlı: oġlı babasıyla S
3135 cümle-i ʿâlemüŋ kâmili: cümle ʿâlemüŋ kâmili S
3137 Oḳumaġ içün: Oḳumaḫı içün S
3141 Ata bir yaŋa: Ata bir yaŋdan B
3145 câhilüŋ ṭâʿatından şerîf: câhilüŋ tâʿatında şerîf B

	Ḳażâ ile şehrine ḳâḍı olur	Atası anasını zinde bulur .
	Atası anası yüzini görür	Ḳocamış ḳarımış güc ile yürür
	Siler gözi yaşını virür selâm	Velî kendü râzından açmaz kelâm
	Münâsib düşer pîr-i ehl-i hüner	Başından geçen ḳıṣṣadan söz açar
	Aŋa dir ki faḳr ile oldum zebûn	Çoġ iş eyledi baŋa bu gerdûn-ı dûn
	Yigirmi oġıldan biri ḳalmadı	Ecel gelmedi cânum almadı
	Biri öldi evlâdumuŋ nâ-bedîd	Aḳar gözlerüm yaşı olmaz müfîd
	O günden berü derd ü miḥnetdeyüm	Ḥaḳîḳatde Ken'ân-ı ḥasretdeyüm
	Yaḳınlarda gördüm ki Yûsuf-miṡâl	Düşümde baŋa ḳıldı 'arż-ı cemâl
	Naẓîri yoġ idi baŋa yâr idi	Gözinüŋ ucında beŋi var idi
	Girüp ḫâneme kimse gülmez baŋa	Meger kim ṣabâ ile şems-i ḍuḥâ
103b	İki ḳollarum olmayınca sütûn	Ḳıyâm idemez beyt-i cism-i zebûn
	Bir âh eyledi sînesin ṭaşladı	Aġarmış ṣaçın yolmaġa başladı
	Teraḥḥüm idüp ḳâḍı ḳan aġladı	Ol oġlum didügüŋ faḳîrüm didi
	'Alâmetlerin gösterüp nâ-gehân	İki gözleri yaşı oldı revân
	İşitdi bu sözi anası ḳarı	Ẓuhûr itdi feryâd u efġânları
	Düşüp oġlı üstine ol nâ-tüvân	Hemân ditreyü ditreyü virdi cân
	Bu ḥâli daḫî gördi miskîn peder	Bu derbend-i dünyâdan itdi güẕer
	Yıḳıldı yire düşdi pîr-i ġarîb	Gören aġladı oldı ḥâl-i 'acîb
	Vücûdında maḥv olmış idi mecâl	İkisin daḫî yaḳdı nâr-ı viṣâl
	Kaçan 'ışḳ-ı 'âşıḳ nihâyet bulur	Memât viṣâli vesîle olur
	Kişi ḥasretine bulınca vuṣûl	Du'âsın ḳılur Ḥażret-i Ḥaḳḳ ḳabûl

---

3146 Atası anasını zinde bulur: Atası anası zinde bulur S / Atasın anasını zinde bulur B
3148 kendü râzından: gizlü râzın S
3150 Çoġ iş eyledi: Çoġ iş itdi B / gerdûn-ı dûn: gerdûn S
3152 Aḳar gözlerüm yaşı: Aḳar gözler yaşı S
3156 ṣabâ ile: ḥabâb ile B
3160 İki gözleri yaşı: İki gözlerin yaşı S
3164 oldı ḥâl-i 'acîb: oldı ḥâli 'acîb İ
3165 Vücûdında maḥv olmış idi mecâl: Vücûdından maḥv olmış idi mecâl A / Vücûdından maḥv olmışdı mecâl B / Vücûdından itdi hemân irtiḥâl İ / nâr-ı viṣâl: nâr u viṣâl B
3166 nihâyet bulur: bulınca vuṣûl S, İ
3167 Du'âsın ḳılur Ḥażret-i Ḥaḳḳ ḳabûl: Ne du'â eylese olur maḳbûl A / İ nüshasında bu beytin ikinci mısraı ile bir önceki beytin birinci mısraı birleştirilerek farklı bir beyit oluşturulmuş. Bu beytin ilk mısraı ile bir önceki beytin ikinci mısraı atlanmıştır. Dolayısıyla bir beyit atlanmış olmaktadır.

El açdı duʿâ itdi ḳâḍı hemân   Didi ey Ḫudâvend ü ey Müsteʿân
Kerem ḳıl benüm dâḫi ol cânumı   Viṣâle bedel eyle hicrânumı
Beni ḳoma merd-i ġarîb ü ḥazîn   Yaḳınlarda ḳıl aḳrabâma yaḳîn
Baŋa vir cihân gülşeninde ferâġ   Ḳoma lâleveş dilde ḥasretle dâġ
Duʿâsın ḳabûl itdi Yezdân-ı Pâk   Hemân ol daḫî eyledi ʿazm-i ḫâk
104a Taʿaccüb idüp ḥikmet-i Ḳâdir'e   Bu üç meyyiti gömdiler bir yire
Bu burc-ı bedendür ḥicâb-ı keṣîf   Olur ḥâ'il-i ʿayn-ı cân-ı laṭîf
Beden ḳalıbı kim görinür ʿayân   Olur cân-ı insâna bâr-ı girân
Beden cümleten ḫâne-i ḫâkdür   Ki her cânibi ḫâr u ḫâşâkdür
Ḳo ten ʿâlemin geç bu efkârdan   Ṣaḳın dâmen-i ʿarżuŋı ḫârdan
Ḳoyup âşyânın uçar mürġ-i cân   Muḳîm iken olur müsâfir hemân
Ṣaḳın noḳṭa-i ḫâk içün dökme yaş   Bu âyine-i dîdeden ḳıl tirâş
Beden Yûsuf'u câna zindân imiş   Ḥaḳîḳatde bir beyt-i aḥzân imiş
Şu kim rây ider aŋa reh-ber ider   Diyârına bir gün öŋürdi gider
Cihân deyrine eylemez ʿizzeti   Murâd itmeyen ʿâlem-i ṣûreti
Baḳup ḳalma her naḳşa dîvânevâr   Ḳo naḳşı naẓargâh-ı naḳḳâşa var
Meṡeldür ki yolda gerek yol eri   Ḳoma kendüŋi ḳâfileŋden geri
Sülûk ehli fevt eylemez furṣatı   İder ölmedin ölmege ġayreti
Żarardur bu ʿayn-ı taʿayyün saŋa   Olur ʿayn-ı ʿiṣyân u ʿayn-ı ʿanâ
Ṣaḳın zerreler gibi ey ehl-i cûd   Bu mihr-i sipihr ile bulma vücûd
Erenler bu yoḳlıḳda var oldılar   Sezâvâr-ı dîdâr-ı yâr oldılar
104b O cânlar ki ḳayd-ı cihândan ḳaçar   Bu deryâyı göz yummaġ ile geçer

---

3170 yaḳîn: ḳarîn A
3171 cihân gülşeninde ferâġ: cihân-ı gülşende ferâġ S
3174 burc-ı bedendür: burc-ı bedenden S / burc-ı bedende İ
3177 geç: genc B / ḫârdan: ḫâkdan B
3179 dökme yaş: dökme yaşın S
3182 Murâd itmeyen: Murâd imiş İ
3184 Meṡeldür ki yolda gerek yol eri: Meṡeldür ki gerek yol eri S
3185 fevt eylemez furṣatı: terk eylemez furṣatı B
3186 Olur ʿayn-ı ʿiṣyân u ʿayn-ı ʿanâ: Olur ʿayn-ı ʿiṣyânı vü ʿayn-ı ʿanâ B / Olur ʿayn-ı ʿiṣyân-ı ʿayn-ı ʿanâ İ
3187 bulma vücûd: böyle vücûd İ
3188 oldılar: oylar S
3189 göz yummaġ ile geçer: göz yummaġla geçer İ

Cihânuŋ geçer baḥr-i ʿummânını	Taratmaz ṣabâ gibi ḍâmânıŋını
Bu efkâr ider ehl-i ḥâli ḫabîr	Bu esrâr ider ʿayn-ı ʿaḳlı münîr
Gereklü sözi söyledüm ḥâṣılı	Cevâhir-ni̱sâr eyledi dil dili

ḪÂTİMETÜ'L-KİTÂB *

Şükür Ḥaḳḳ'a kim ihtimâm eyledüm	Kitâb-ı Uṣûli tamâm eyledüm
Suṭûr oldı ʿayn-ı ʿavâma hicâb	Maʿânî cemâline aṣdum niḳâb
Oḳuyan bilür ẕevḳ-i güftârını	Niḳâbın açan gördi dîdârını
Ẓuhûr itdi bir şâhid-i şîvekâr	Maʿârif-şiʿâr u leṭâ'if-di̱sâr
Degüldür görinen ḫuṭûṭ-ı ḫayâl	Ṭalazlandı deryâ-yı ʿilm ü kemâl
Maʿânîdür emṭâr-ı luṭf-ı İlâh	Suṭûr oldı yüz yirde ebr-i siyâh
Maʿânîsidür ṣayd-ı bâġ-ı behişt	Kitâbet aŋa ḳayd-ı ʿanber-sirişt
Maʿânî şikârına ʿayne'l-yaḳîn	İki mıṣraʿı oldı ḥablu'l-metîn
Ṣaḥîfeyle gûyâ suṭûr-ı ḫayâl	Ḳanad açmış uçmaġa ʿanḳâ-mi̱sâl
Bu gencîne-i ʿömri ḫarc eyledüm	Gereklü sözi anda derc eyledüm
İlüŋ sözini tercüme itmedüm	Yabanuŋ avurdın aŋa ḳatmadum
105a Dilüm olmadı tercümân-ı ʿacem	ʿAcem ulusınuŋ taʿâmın yimem
Ṣanasın ki emvâc-ı âb-ı ḥayât	Başardı biri birini vâridât
Göŋül hem-çü ṭopı maʿânî-s̱emer	Biri ḳopduġı dem birisi biter
Bu baḥr-i ḫayâle şürûʿ eyledüm	Dilüme gelen gevheri söyledüm
Süḫan ḳubbe-i âsmândan gelür	Niçe âsmân ʿarş-ı cândân gelür

3191 ehl-i ḥâli ḫabîr: ehl-i cânı ḫabîr İ
3192 Cevâhir-ni̱sâr eyledi: Cevâhir-ni̱sâr eyledüm A
* Ḫâtimetü'l-kitâb: Ḥikâyet-i Ḫâtimeti'l-kitâb S
3193 Şükür Ḥaḳḳ'a kim: Şükür Ḥaḳḳ'a B
3197 ḫuṭûṭ-ı ḫayâl: ḫuṭûṭ-ı ʿıyâl S
3198 Maʿânîdür emṭâr-ı luṭf-ı İlâh: Maʿânîdür emkâr-ı luṭf u İlâh S / Maʿânîye vü elṭâf-ı luṭf-ı İlâh B / ebr-i siyâh: ebr ü siyâh B
3199 ṣayd-ı bâġ-ı behişt: ṣıd-ı bâġ-ı bihişt S / ḳayd-ı ʿanber-sirişt: ḳayd-ı ʿömr-sirişt B / ḳayd-ı ʿanber-şirist A / Bu beyit S nüshasında bir sonraki beyitle yer değiştirmiş.
3200 Bu beyit S nüshasında bir önceki beyitle yer değiştirmiş.
3201 suṭûr-ı ḫayâl: suṭûr-ı ʿıyâl S
3202 Bu gencîn-i ʿömri ḫarc eyledüm: Bu gencîne-i ʿömrini ḫarc eyledüm S / Gereklü sözi: Gereklü sûzeyi S
3205 emvâc-ı âb-ı ḥayât: emvâc-ı baḥr-i ḥayât B
3206 Biri ḳopduġı dem: Birisi düşerse İ

Kelâm-ı bülend ile her ercmend	Atar ḳubbe-i âsmâna kemend
Söz olmışdur emvâc-ı baḥr-i vücûd	Zebân tercümân-ı rumûz-ı vedûd
Belâġatla her beyt-i ʿibret-nümâ	Muʿallaḳ ṭurur ṣanki baḥr-i semâ
Eyü beyt olur şemʿ-i ḳudret-mis̱âl	Ṣabâ-yı fenâdan irişmez zevâl
Suṭûr-ı kitâb-ı maʿârif-beyân	Olur evc-i maʿnâsına nerdbân
Ḫudâ raḥmetine sezâvâr ola	O kim yazduġı yazı hem-vâr ola
Yaza rûy-ı evrâḳa ḫaṭṭ-ı cemîl	Çeker her elif ʿayn-ı aʿdâya mîl
Anuŋ ḫâmesi şânesiyle müdâm	Muṭarrâ ola zülf-i lâm-ı kelâm
Ola bu gülistâna gevher-nis̱âr	Ṭarâvet vire ṣanki ebr-i bahâr
Tamâm itdügi gibi taṣḥîḥ ide	ʿAyânça yaza ḫaṭṭı taṣrîḥ ide
İder kâtibüŋ ḫûbı saʿy-i belîġ	Elinden gelen luṭfı itmez dirîġ
105b Meded âh elinden ol etrâküŋ âh	Nedür bilmez iken sefîd ü siyâh
Baṣîret göziyle idemez naẓar	Bu çıḳmaz diyü ḳalıbına baṣar
Virür ḫâmesi naẓmına ıżṭırâb	Çeker baġçe biller gibi bir ʿaẕâb
Yazar ḫaṭṭı ammâ perîşân ider	ʿAṣâ ile gûyâ ki ḳoyun güder
Eli ʿayn-ı eşʿârı maʿlûl ider	Sefâhatle maḳbûli maḳtûl ider
O kem yazıyı kim çıḳarabile	Meger kendü ḫaṭṭıyla varabile
Anuŋ kâġadı kim degül yaḫşı raḳḳ	Ḳılasın ḳalem gibi başını şaḳḳ
Şu tiryâki kâtiblerüŋ dâ'imâ	Vücûdını efʿâlar itsün ġıdâ
Ḳalem elde iken uyur nâ-gehân	Gülistân-ı naẓma yazar bir yalan
Uyanur görür berber eyler tırâş	İder âdemüŋ ḫâṭırını ḫırâş
Döner tırtıl otlamışa her varaḳ	Ya bir sebzeyi yolcı ide ḳonaḳ
Resûl-i Ḫudâ'ya ʿaleyhi'ṣ-ṣalât	Naẓar ḳıl degül mi bu bir muʿcizât
Ola Arnavud aṣlı ṣâḥib-kitâb	Aça ümmete bir cenâb-ı ṣavâb

3216 Anuŋ ḫâmesi: Anuŋ ḫâme İ
3217 bu gülistâna: bir gülistâna S / Ṭarâvet vire ṣanki ebr-i bahâr: Ṭarâvet ṣanki ebr-i bahâr S
3220 âh elinden: âh elüŋden İ
3222 naẓmına ıżṭırâb: naẓma ıżṭırâb S, A ve İ
3224 Eli ʿayn-ı eşʿârı: Eli eşʿârı S
3228 uyur: ölür S
3229 berber eyler tirâş: berber etel tirâş: S
3230 yolcı ide: ide yolcı A
3231 degül mi: degül S
3232 bir cenâb-ı ṣavâb: bir cenâḥ-ı ṣavâb B

Ṣafâ ile Yaḥyâ'ya eyle naẓar / Ölür dirilür adın iḥyâ ider.
Sebebdür duʿâya bu şîrîn beyân / Ġaraż bir duʿâ vü s̱enâdur hemân
Bu taṣnîfi şol kim aça oḳıya / Saḫâvet elin açsun itsün duʿâ
Budur ḳıṣṣadan ḥiṣṣe sözden murâd / Olam dostânuŋ arasında yâd
Bu taṣnîf ola bâʿis-i maġfiret / Ölürsem beni aŋdura ʿâḳıbet

3235 Saḫâvet elin açsun: Saḫâsı elin açsun İ
3236 Olam: Ola S

SONUÇ

Bu çalışma sonucunda onaltıncı yüzyılın ileri gelen şahsiyetlerinden olan Taşlıcalı Yahya Bey'in Kitâb-ı Usûl adlı mesnevisinin aslına en yakın metnini, seçmiş olduğumuz dört nüshadan karşılaştırmalı olarak hazırladık. Böylece bu konuda ve sahada çalışma yapacak diğer arkadaşlara bir nebze olsun yardım ettiğimizi zannediyorum.

Klasik Türk edebiyatı için bu güne kadar genel kabul gören; hayattan kopuk, soyut, sadece sanat gösterme kaygısı güden, halktan uzak, anlaşılması zor, bu yüzden de alternatif olarak halk kendisine ayrı bir edebiyat tarzı olan halk edebiyatını seçmiştir gibi yanlış ve yersiz kanaatler bugün yavaş yavaş yıkılmakta ve yerini bu edebiyat tarzına daha olumlu bir bakış açısı almaktadır. Bu yaygın fikir ve kanaatlerin öncelikle oluşmasında Türk insanının geçmişi ile olan köprülerinin aniden yıkılması büyük bir rol oynamaktadır. Bu eserlere ulaşma imkanı bulamayan halk kitleleri biraz da yanlış yönlendirme sonucu bizzat kendi geçmişlerine ve kültürlerine yabancı, uzak ve düşman olmuşlardır. Fakat zaman geçirilmeden başlayan tarihimize ait bu kültür hazinelerinin yavaş yavaş ve bir sürü zorluklar içerisinde de olsa en azından alfabe olarak günümüze kazandırma çabaları bu gün mevvelerini vermiş görünmektedir. Bir dönem için yeterli olan bu çabalar artık bu gün yetersiz hale gelmiştir. Transkribesi yapılarak günümüz insanı için en azından rahatça okunur hale getirilen klasik Türk edebiyatı malzemelerindeki ilk hedef daha sonraki çalışmalara basamak hazırlamaktı. Artık daha sonrası gelmiştir. Hepsi olmasa bile ilk etapta bilinmesi gerekli bütün eserler bu gün ele alınmış, trankribe edilmiştir. Şimdi artık yapılması gerekli olan şey bu eserler içerisindeki cevherlerin birer birer ortaya dökülmesi ve bunların bu günün insanı tarafından biraz daha yakından idrak edilmesi olmalıdır. Bunun için de artık sadece latin harflerine çeviri ya da trankribe etme işi değerini yitirmiştir. Bu eserlerin, hem tarihin daha iyi aydınlanması ve karanlık noktaların çözümlenmesi ve hem de daha iyi anlaşılabilmeleri için sosyo-psikolojik birer tahlile tabi tutulması gerekmektedir. İşte bu anlayış içerisinde biz de elimizdeki bu metnin günümüz Türkçesine aktarılmasının yanısıra onaltıncı yüzyıl toplumsal hayatı ve anlayışına ilişkin yönlerin eserde tespit edebildimiz kadarını gözler önüne serdik.

Bunları yaparken şairin kendisinin de ifadesiyle taklit ve tercüme olmayan bu eserden yola çıkarak Türk edebiyatının bu dönemde kendi ayakları üzerinde durabildiği gerçeğini bir kez daha tespit etmiş olduk. On altıncı yüz yıla kadar yeni bir dünya görüşü ve kültür hayatına taklit seviyesinde geçmeğe çalışan Türk insanı, bu yüzyıldan sonra her alanda kendi rüştünü ispat etmiş artık İslâm çerçevesi içerisinde taklit eden olma konumundan uzaklaşarak taklit edilen olma seviyesine yükselmiştir. Devrinin siyasi ve sosyal hayatını en iyi ve en yakından yansıtan malzemeler edebi eserler olmuştur. Şayet sıkıntılar içerisinde yaşanan bir devre ait eserlere bakarsak onların havasının da sıkıcı ve boğucu, en azından çare arayıcı olduklarını görürüz. Bunun aksine refah seviyesinin ve toplumsal barışın yeterince yerleştiği dönemlerdeki eserler de insana huzur veren, iç açıcı ve parlak eserlerdir. Buradan yola çıkarak elimizdeki bu esere baktığımızda on altıncı yüz yıl Türk insanında milli bir gururun oluştuğunu görebilmekteyiz. Artık örnek aldıkları Acem şairlerinin büyüklüğüyle övünmeyi bir tarafa bırakmış, kimseden örnek almamak ve tamamen orijinal eserler vücuda getirmekle gurur duymağa başlamışlardır. İşte bu gururu çok açık bir biçimde Taşlıcalı Yahya bütün eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de dile

getirmektedir. Hakikaten de esere baktığımızda bu güne kadar geleneksel mesnevi anlayışının daha çok uzun soluklu aşk hikayelerinde odaklaştığını görmekteyiz. Kısa hikayeleri bir araya getirerek belli bir çizgide bütünlük sağlamak, hele değişik mevzuları aynı çerçeve içerisinde görüntüleyebilmek çok denenen bir yol değildir. Bu açıdan baktığımızda elimizdeki bu eserin tamamen ilk olduğunu söylemek mümkün olmasa bile belirli bir orijinalite taşıdığını söylemek yanlış olmasa gerektir. Hele bu mesnevinin bir hamsenin parçası olması ve daha sonra bir-iki kez de olsa taklit edilmesi bu gerçeği ve onun değerini bir kat daha artırmaktadır.

Sadece konu itibariyle değil kullanılan kelime hazinesi yönüyle de artık yabancılık boyunduruğundan uzaklaşılmağa başlandığını, elimizdeki bu eserden bir kez daha somut biçimde tespit edebilmekteyiz. Dolayısıyla yine klasik Türk edebiyatına yöneltilen anlaşılmaz olduğu, bu yüzden sadece belirli bir kesime hitap ettiği yanlış kanısı da bir kez daha yalanlanmaktadır. Evet, klasik Türk edebiyatı eserlerini okumak ve anlamak için belirli bir kültüre sahip olmak gereklidir. Ama bu ölçü hiç bir zaman ulaşılamayacak kadar yükseklerde seyreden bir ölçü değildir. Elimizdeki bu eserin istinsahlarının da çokluğu göz önünde tutulursa belirli meclislerde günümüze kadar zevkle okunan bir eser olduğu rahatça anlaşılmaktadır. Zaten hangi eseri okumak ve ardından da anlamak için belirli bir kültür seviyesine ihtiyaç yoktur ki?... Tamamen ümmilerin anlayabilecekleri bir eser yazmak da her halde mümkün değildir. Ayrıca yine bu eserdeki günümüze göre ağır görünen bir kaç kelimenin yerine bu günkü karşılıkları konduğunda rahatça anlaşılabilir hale geldiğini görebilmekteyiz. Tabi karşılık aranan kelimelerin, bir de devirlerindeki yaygınlığı göz önünde tutulursa bu eserin didaktik ve ahlaki bir hikaye kitabı oluşu daha net biçimde açığa çıkıvermektedir. Bütün bu söylenenlerden eserin tamamen sanattan yoksun, basit bir eser olduğu anlamı da çıkartılmamalıdır. Sadece devrinin ahlaki yapısını çok net bir biçimde yansıtan nev-i şahsına münhasır bir eser olduğu fikri rahatça ileri sürülebilir.

Eser pend-nâme özelliği taşıyan bir mesnevi olması dolayısıyla toplumsal hayata ilişkin maddi unsurlar fazlaca geçmemektedir. Hatta gemi gibi maddi unsurlar bile konu edilirken şekillerinin tasviri ve gördüğü işlev yerine insan üzeindeki psikolojik tesirleri ele alınmıştır. Eserde daha çok ideal insanın vasıfları, ahiret inancı, uzlet, hakiki ve mecazi aşk, liderin vasıfları gibi mücerret konulara yer verildiğinden hatta bu konular için makam ve şube ayrıldığından bizim tespitlerimiz de yine daha çok devrin ve şairin ahlak anlayışı ve dünya görüşü üzerinde yoğunlaştı.

Sosyal hayata ilişkin tespit edebildiğimiz özellikler ve yapmış olduğumuz tahliller sonucu şunu gördük ki; hangi çağda yaşarsa yaşasın insanların yaşam tarzları değişmemektedir. Her çağdaki insan aynı kaygıları duymakta, aynı psikolojik ve toplumsal endişeleri yaşamakta aşağı yukarı aynı şeylere gülmekte ve hüzünlenmektedir. Kısacası tepkilerde farklılık yoktur. Aynı şeyler toplumlar için de geçerlidir. Her çağda ve her toplumda kötüler, ahlaksızlar, inancı zayıf olan insanlar, hiç bir sınır tanımayan ya da hiç bir endişesi olmayan kişiler olduğu gibi bunlarla mücadele eden, toplum huzurunu sağlamaya çalışan bugünkü tabirle iç barışını oluşturmak için uğraşan, toplumun dinamiklerini ayakta tutmak için çaba sarfeden şahsiyetler de diğerlerinin hemen yanıbaşında yaşamaktadır. Çağlara göre sadece değişen insanların kullandığı araç ve gereçlerdir.

Kızıl Elma'nın neredeyse yakalandığı, her yönüyle muhteşem, her yönüyle zirveyi zorlayan, tamamiyle cihan imparatorluğunun elde edildiği, bütün dünyanın Osmanlının nefesinden bile tir tir titredikleri bir devirde yazılan bu eser, bu toplumun bu mükemmileyete hangi kriterler sayesinde eriştiklerini göstermesi bakımından dikkate değer özellikler taşımaktadır. Bu eser devrinin metafizik ölçülerini yansıtması ve şairinin edebi gücünü göstermesi bakımından mükemmel olmasa da ideal bir eserdir.

Geçmişimizi ve tarihimizi daha iyi değerlendirebilmek ve daha net anlayabilmek için özellikle mesnevi sahasındaki bu tür eserlerin çok ciddi sosyo-psikolojik tahlillerinin müstakilen yapılması ve daha sonra bu ferdi çalışmaların sistematiğe dönüştürülmesi lüzumlu değil mecburidir. Bu sayede kendimiz olma fırsatını belki bir kez daha elde etmemiz mümkün olacaktır. Bunun için de zaman umulduğu kadar bol değil hiç düşünülemeyecek kadar kısadır. Adriyatik'ten Çin seddine kadar bir kez daha mesafe kat etmek o kadar kolay olmasa gerektir.

BİBLİYOGRAFYA

A. KATALOGLAR

İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Hamseler Kataloğu, İsanbul, 1961.

B. TEZKİRELER

Ahdî, Gülşen-i Şu'arâ, Üniversite Kütüphanesi, Numara T.Y. 9598.
Âlî, Künhü'l-ahbâr, Üniversite Kütüphanesi, Numara T.Y. 5959.
Âşık Çelebi, Meşâirü'ş-şu'arâ, tıpkı-basım, Meredeth-Owens, London, 1971.
Beyânî, Tezkiretü'ş-şu'arâ, Üniversite Kütüphanesi, Numara T.Y. 2568.
Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-şu'arâ, Üniversite Kütüphesi, Numara T.Y. 1737.
Kaf-zâde Fâizî, Zübdetü'ş-şu'arâ, Üniversite Kütüphanesi, Numara T.Y. 1646.
Latîfî, Tezkire, İstanbul, 1314.
Nev'i-zâde Atâ'î, Şakâyık Zeyli, İstanbul, 1268.
Rıyâzî, Rıyâzü'ş-şu'arâ, Üniversite Kütüphanesi, Numara T.Y. 6169.
Sehî, Heşt Behişt, Yayınlayan: Mustafa İsen, İstanbul, 1980.

C. LÜGATLER

Cem Dilçin, Yeni Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1983.
Develioğlu Ferit, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara, 1970.
Redhouse, James W., Turkish and English Lexion, İstanbul, 1978.
Şemseddin Sâmî, Kâmûs-ı Türkî, İstanbul, 1989.

D. DİĞER ESERLER

Banarlı, Nihad Sami, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1971.
Bursalı Mehmed Tahir Efendi, Osmanlı Müellifleri, Meral Yayınları, İstanbul, 1972.
Büyük Türk Klasikleri, XVI. Yüzyıl Dîvân Nazmı, Yahya Bey Maddesi, Ankara, 1986, c. 4, s. 22-39.
Çavuşoğlu, Mehmed, İslâm Ansiklopedisi, Yahya Bey Maddesi.
Çavuşoğlu, Mehmed, Yahyâ Bey ve Dîvânından Örnekler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983.
Çavuşoğlu, Mehmed, Yahyâ Bey, Yûsuf ve Zelihâ, İstanbul, 1979.

Çavuşoğlu, Mehmed, "Taşlıcalı Dukakin-zâde Yahyâ Bey'in İstanbul, Şehr-engizi", T.D.E.D., İstanbul, 1969.
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, (M. Çavuşoğlu Özel Sayısı), c.XXVI, İstanbul, 1993.
Kayabaşı, Bekir, Yahya Bey Gülşen-i Envâr, İnönü Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 1991.
Kocatürk, Vasfi Mahir, Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, 1970.
Levend, Agah Sırrı, Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, 1973.
Onay, Ahmet Talat, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1992.
Pala, İskender, Ansiklopedik Dîvân Şiir Sözlüğü, Ankara, 1989.
Sarıçiçek Ramazan, Yahya Bey Gencine-i Râz, İnönü Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 1991.
Türk Dünyası El Kitabı, Edebiyat, Türk Edebiyatı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1992, c.3.
Ünver, İsmail, "Mesnevî", T.D., Türk Şiiri Özel Sayısı II (Dîvân Şiiri), Ankara, 1986.
Ünver, İsmail, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", c. XI., s. 1, Ankara, 1993.
Yoldaş, Kâzım, Yahya Bey Şâh u Gedâ, İnönü Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 1993.

Mikrofilm Arşivi Nu. H- 128

.İF ADI : Taşlıcalı Yahya

RCİM ADI :

R ADI : Kitâb-i usûl

: 198 X 130 mm.

PHANE : Lâleli (Sül. Ktb.

Nu. : 1667

Bu Mikrofilm Ankara'da Millî Kütüphane Mikrofilm

نوراغا سعد... بك سعيداغا
سعيد بك خليل اغا مصطفى بك
حافظ محمد اغا مورآن اغا
حمدو اغا

کعبه بنیاد خلیل آزر است

دل نظرگاه جلیل اکبر است

هذا كتاب اوصول بجابي نشيد ...

1 كل اي نائي خامه فغان ايله كل — كتاب اصولي بيان ايله كل
2 نواي صدبدك ايدر دايما — كوكل لوح محفوظني پر صفا
3 كمال اهلي سنده شهباز وار — معاني هماسين قلوبسين شكار
4 ايدر طوغرولق لطفه مظهرسني — طوتر اللر اوستنه اللرسني
5 اولوبدر مثالك عصاي كليم — كه هر سحر اولان بني قلدي دونيم
6 كليمك عصاسي كبي قيل ظهور — اولور سكا هر بازي بر طور نور
7 كلامك كه الهام رباني در — كوزم نوريدر جانمك جانيدر
8 دلكدن غبار اولدي تفسير نون — رموز كنوز وما يسطرون
9 زباني سنك اي سريع البيان — دهانم كبي اولدي كوهرفشان
10 كلامك محقق سوزك حق سنك — دلك اهل دل ايلدي انجق سنك
11 وجودك اولور اهل علمك دلي — سنكله اجلدي معاني ايلي
12 اچار ذاتك آينه سي جان كوزن — ميسر ايدر لطفه معني يوزين
13 درونك سنك انجه دن انجه در — كمال اهلنك مقتضاسيدر
14 كتور قاله خالي ظهير اول بزه — ايقدم قومه دست كير اول بزه
15 اكر كردسا كه صحبت اهل حال — دمشلرلكل مقام مقال
16 بو ابكار افكاري مستور قيل — نقاب سطوريله محصور قيل
17 كما لفسون جاهلي حجاب — معاني جمالينه آص بر نقاب
18 [illegible]

317 انشديم بي خامه دن بر صرير — همان جانب حقه دوندم حقير
318 كيتردي كتا شوق دن بر لباس — سماع ايلدم بيحد و بي قياس
319 ديدي اي هوا اهلنه بي نوا — يوري درد عصيانه ايله دوا
320 اونوتدك آني ياد ايله دايما — كه حق جانبني اونوتمش اولا
321 اوخيرانه فاش ايتمه اسراركي — نه قدر دوكي كلونه مقدار دوكي
322 او مجنون وشيدكه بوز قيدي وار — مقيد اولوب ايلمه اعتبار
323 ملازم اولوب اهل دنيا كره — دوخان كبي ميل ايتمه بالا لره
324 اكابر تبوسين قود درويشه وار — صو كبي كل الجقدن ايله قرار
325 اغارماغه يوزلو طوتري قاره صقل — يقين در اجل يوريه مبتذل
326 بهادرلك انسك مثال علي — اكابر حضورندن آدك دلي
327 شجاعت ايده لوردن اغماض اولور — كيمك عرض وار انلرده اعراض اولور
328 عنيله هلاك اولمغه قلي شك — بهادرلغك زهر دير بر توقفك
329 بهاسي بلنمز بهادرلروك — كما لندن هر فنده ماهرلروك
330 سنرك استغنا متلروك دايما — سوزك طوغروسي بودر اوليا
331 اكر بو علي دكلو اولسك عليم — بر بنور بودرسين مثال يتيم
332 اكر نسويلسك يوز مجلد كتاب — اولور قدري مانند خشت تراب
333 كتاب سخن لر لرا طرافدرت — صنوبرلر صاتون الديكي تخاذل
334 كمال اهلني اريرورز اعتبار — بهاريله زينت بولور هر ديار
335 [illegible]

اصول [illegible] 1b

1 کتاب اصولی بیان ایله کل
2 کوکل لوح حفظلو ظنی پر صفا
3 معانی [illegible] سن شکار
4 طوتو آلله او ستینه الکرسی
5 [illegible]
6 اولور [illegible] بر طور نور
7 گوزم نوریدر [illegible] جانی در
8 رموز کنوز و ما یسطرون ... ی تغییر نون
9 دها تم [illegible] اولدی گوهر فشان ... سریع البیان
10 دلکل اعلی دل بلدی [illegible] سنگک ... ق سنگک
11 سنکل آچلدی معانی ابلی ... دی

١٦٦٧ مکرر

29

13 دردنگ [illegible] انجه دن انجه در — کمال اهلینک مقتضا سنجه در
14 کتور قال قالی ظهیر اول بیزه — آیقد [illegible] دست گیر اول بیزه
15 گر [illegible] صحبت اهل حال — دستلو [illegible] مقام مقال
16 بو ابکار افکاری [illegible] — نقاب سطور ایله مستور قل
17 آنکا تمسون جاهل بی حجاب — معانی جمالینه آص بر نقاب
18 [illegible] نکته پرداز و شیرین مقال — گر رسم [illegible] اولدی نقش خیال
19 علی ذو الفقار [illegible] اولدی مثال — ظهور ایتدی سندن جلال و جمال
20 آقت ای نبی جنت ذو المنن — ایکی [illegible] آرا سنده جوی لبن
21 ذلال معانی یه اول ناو دان — سریع البیان اول سریع البیان
22 [illegible] کاغذه یاز قط [illegible] — کتور بر [illegible] نور ایله ظلمتی
23 اولوب در [illegible] سیاه و سفید — قران شب قدر ایله روز عید
24 اولور کاغذک یوزی ضوی سطور — بری رسم ظلمت بری جسم نور
25 بو ظلمت در رجسم قانه سواد — بو نور اولدی مفتاح عین عباد
26 گیور شاهد نظمه مسکی لباس — سوسون قلوب معارف شناس
27 الکده آیا مرشد اهل حال — سطور اولدی تسبیح تهلیل مثال

29 یارسین دوکوسین کوزکی خوربینی | منور ایدرسن کوکل طوربنی

30 خطوطک اولور مریخ معنی ایزی | تنور ایدر بوله بنده بولسوزی

31 کوکل خسرون رازذات قدم | قلم توجهان وجود دد عدم

32 قلم شاخ طوبی کبی سرنکون | وبی حکمی آلتنده عالم زبون

33 قلم الده ممتد ابجر عیسی مثال | دخی طفل ایکن خلقه سویلو مقال

34 قلم دیدوکم ای جهان رونقی | اولان انسان کامل دور متقی

35 کرم قدنده اولا ایی و دلی | خدادن بکا اولمیه حایلی

36 کوزن اکلیه عالم کثرتک | دلن بیله بتمش ایکی ملتک

37 بدبلوردن ایده سلوکن قوی | قلم وش اوله اوج لوکی بی روی

38 قلم کبی جشمینی عمنا کی ایده | کذیبانینی عشق ایی چاک ایده

39 قرا سوبه دونه کوزینک یاشنی | ابولمایه سجده بوندن باشنی

40 درون اولا غیر بلوردن تهی | صنیه یوق حسابینه ضفرمهی

41 مقتسر اولا زاربیغا مبره | مشارالیه اوله هب التوه

42 متابعدن ایده مدام احتراز | قلم عرض بی نیازه نیاز

44 رقم کبی عقلم طفلدی بنم | گناهیله آلوده اولدی تنم

45 نه چاره ندم نیلیلم آه و واه | سواد گناه ایله نامم سیاه

46 قلیل الحیایم کثیر الفساد | غریب البلاد فقیر العباد

47 نه عصیان که بولم غرا کو ایدر | آی مهراجا انکیله کیدر

48 الهی گناه اهلی بیچاره بن | کیمه واره بن کیمه یلواره بن

49 عذاب الیمه لطفله قیل نظر | بکا خلق الجنده جهانم ینتر

50 مکان حرقدده قلمه تمکین | جفا وسلاسلدن ایله امین

51 بو مجنونه جنت ده ایله طوراغ | یتر کوترار ماغی زنجیر و باغ

52 دم رحمتکدن ایرشسون صبا | سجود ایلسون شاخ جسم بکا

53 بنی کندو کندمدن ایله اراق | اولور عین وصلت بو یوزدن فراق

54 صلات و دعا کلمتنده مدام | بنم قامتم سوروب تیلسون قیام

55 کدر دلی دلنده اولان بندمی | دعا حرمینه ایلت کندمی

56 بنم کوزلوکنجم در ایمان ودین | آی دزد شیطاندن ایله امین

57 کنش کبی براضطراب ایله | سحاب هوای حجاب ایله

58 فی [illegible] کله اضلال اهل هوا | تعز و الی الله اکدر بکا

60 وجودم عبودیته دال قیل　　کوکلم غینی فارغ البال قیل
61 کرم ایله یوزم سیاه ایلمه　　غریق محیط گناه ایلمه
62 سنکدر رحمتوکه طیانسم نه غم　　یتیمینی اغلاتمز اهل کرم
63 کیمه منبر لطفک ایده شفقتی　　کولو آچیلور غنچهٔ همتی
64 فقیرم دمزین ای کیز التنعم　　غنی قاپوسنده ای بوش کیدم
65 بنی قید عالمدن آزاده قیل　　کوکل توحیدی غیریدن ساده قیل
66 صلاح وکناه اننه خلق جهان　　نه ایتی اولور داکنه زبان
67 سنوقوم تنعیمک کرلیل ونهار　　سکا نه زبان و نه ادمیسی وار
68 نه وار ایدی هر کز عذاب ایتسک　　عنایت لر ایتسک عتاب ایتسک
69 مروت بو در کیم ظهیر اولاسن　　بودشمیش ره دست گیر اولاسن
70 قچن ظهور ایده روز حساب　　اولور بو بولک در دمنده عذاب
71 بر بنور اکه انبیا اولیا　　سوینور شیاطینله اشقیا
72 روا بو درای ارحم الراحمین　　اوله دوستلر شاد و دشمن حزین
73 یا مردود دکم بن یا مقبولکم　　شها هر نه ایتسم سنکدر قولکم
74 قچن قولده بولنه عیب قدیم　　ویوراسکی اشینه شرع قدیم

76 اولوراسکی عیب ایستک عادتنا　　رجوع ایلدم شمدی دوندم حقا
77 شها قول سنکن نور رحمت سنک　　عنایت سنک لطف و نعمت سنک
78 سکا لطف و قهر کرون اولمز سؤال　　جلالک یوزی خلقه عین جمال
79 دوا ایله بیچاره اهانیله　　باشیمی خاک الود دردم عصیانیله
80 فنا اهلنه التجا قلمزم　　سنک غیر وکی بز بقا قلمزز
81 دلا توبه قاپوسنک خاکی اول　　ملول ایلمز امتینی رسول
82 اوعارین اوغفار وستاردن　　صوچم جمله ملیح اوله انکاردن
83 کوزم نور یوزدان نه بینا اولا　　دلم راز توحیده کویا اولا

توحید مجید [illegible] جلاله

84 زهی عالم سر لوح و قلم　　علیم علوم وجود و عدم
85 انکن ذاتی در اول الاولین　　اراغ اولمز اندن اهل یقین
86 کنهی ایده مز کنه ذاتن خیال　　دکل در محل مجال سؤال
87 تحیر ویر جملیه علم ذات　　نه بلسون قدیم اولنی حادثات
88 او دریای ذاتک بلنمز تنین　　قومز قطره وش دامن وشلتین
89 ایرن بحر ذاتینه مانند حوت　　قو بوب عالم قانی ایلر سکوت

60 وجودم عبودیته دال قیل — کوکلم غیبی فارغ البال قیل
61 کرم ایله یوزم سیاه ایلمه — غریق محیط گناه ایلمه
62 سنکدر رحمتو کطبانسم نه غم — یتیمینی اعلانمز اصل کرم
63 کیمه منیر لطفک ایده شفقتی — کولوا جلور غنچه همتی
64 فقیرا دمزین ای کنز النعم — غنی قاپوسنده ای بوش کیدم
65 بنی قید عالمدن آزاده قیل — کوکلم توحینی غیر یدن ساده قیل
66 صلاح و کناه ایتسه خلق جهان — نه ایتی اولور ذاتکه نه زیان
67 شوقوم شفیعک کرلیل و نهار — تکا نه زیان و نه ایمی سبی وار
68 نه وار ایدی هر کز عذاب ایتسک — عنایت لوایتسک عتاب ایتسک
69 مروت بو در کیم ظهیر اولسن — بو دوشمیش اله دست کیر اولسن
70 قچن ظهور ایده روز حساب — اولور بو بونکه در دمنده عذاب
71 بر بنور اکا انبیا اولیا — سوبنو شیاطینله اشقیا
72 روا بو در ای ارحم الراحمین — اوله دوستلر شاد و دشمن حزین
73 بامردود کم بن یا مقبولکم — شهاهر بنه ایتسم سنک قولکم
74 قچن قولده بولنسه عیب قدیم — ویرر اسکی اشینه شرع قویم
75 عیب لو قولی کمسه ایتمز قبول — کروسن قبول ایله قلمه ملول

76 اولوراسکی عیب ایسنک عادتا — رجوع ایلدم شمدی دوندم حقا
77 شهاقول سنک نور رحمت سنک — عنایت سنک لطف و نعمت سنک
78 سکا لطف و قهر کرکن اولمز سؤال — جلالک بوزی خلق عین جمال
79 دوا ایله یحیا به احسانیله — باشنی حاللو در در دعصیانیله
80 فنا اهلنه الجا قلمز م — سنک غیر وکی بز بقا قلمز
81 دلا توبه قاپو سنک خاکی اول — ملول ایلمز امتینی رسول
82 او مارین او غفار و ستاردن — صوچم جمله صلح اوله انکاردن
83 کوزم نور یزدانه بینا اولا — دلم راز توحیده کویا اولا

توحید مجید [illegible]

84 زهی عالم ستر لوح و قلم — علیم علوم وجود و عدم
85 انکن ذاتی در اول الاولین — اراغ اوله حز اندن اهل یقین
86 کنهی ایده مز کنه ذاتن خیال — دکل در محل مجال سؤال
87 تحیر ویر رجمله یه علم ذات — نه بلسون قدیم اولنی حادثات
88 او دریای ذاتک بلن عزتن — تومز قطره وش دامن وصلتن
89 ایرن بحر ذاتینه مانند حوت — تو یوب عالم قائی ایلر سکوت
90 بنی لو خبردار احکام در — ولی لو سزا وار انعام در

91 بیان قیلدی قالیلر قالمز غبی | شو قلبی کر قال ایده قال النبی
92 اکر بعد اسندن اولمز خبر | اکا کورمدین عاشق اولور بشر
93 بقامز اکا عین عقل کزین | حقی کورمز الا که حق للبین
94 نه خلق انسه بر حکمتی وار انک | عجب دولت و قدرتی وار انک
95 کین شاه عالم ایدر بر شرور | کین فقر و فاقیله عبد شکور
96 جهان خلقی بیهوش و حیران اکا | محیط اولمز عقل انسان اکا
97 وجود بشر نقطه کبی حقیر | بو پرکار دوران دن اولمز بخیر
98 قضای جهان موج بحر بلا | سپهرک قبابی حباب فنا
99 عذابی اکر قدر رحمتی با عدد | قبولینی رد ایده مز بر احد
100 اکر ذره یی کمه ایتمز قبول | بزه حاکم مطلق اولمشدر اول
101 اولور مشکل اشکال اسرار حق | بلنمز اوقوماغله بو سبق
102 بو اسرار ذاتیله حیّز عقول | اولور ذره کبی حیران و مست و ملول
103 اکر عشقی ماننده شمس جهان | بسترقیمی ذره انه بکوز عیان
104 نوادر بشوق فهمی بی قیاس | بری بتر نه بکوز من جمله ناس
105 زهی قدرت خالق لا یزال | زهی حکمت رازق بی مثال
106 [illegible]

107 سوار هلالی سپهر ظفر | قنادبلینی اکنک اول بقر
108 جبالک سکونتنه تدبیر ایدر | نجه بردن انهاری زنجیر ایدر
109 ایدر کل لری کرچه نعلین قبا | سو یو آخر ایناکر دزده فنا
110 عجب ذکر یوقدن وار اولان جهان | انک وار الفندن و بر درخشان
111 فلک کر امور نده ایلو شتاب | بلوغ نشنده صبا و سحاب
112 بجو میله کوکلو پلنک قضا | سو نو آدمی زاده دست جفا
113 ایدر آخر اول خالق بحر و بر | زمین و سما دایی زیر و زبر
114 زمین نقطه مرکز کن فکان | سغار نیم پرکار دوران زمان
115 ملک ترکنهبان اسرار ایدر | فلک ترک گلستان انوار ایدر
116 ایدر بر قولینی امیر الکلام | و بور زیب دنیایه عقلی نظام
117 قچن بر کدایه هدایت ایدر | قیوسنده شاه ولایت ایدر
118 اکر عشقی در باعث مغفرت | قلور کون کبی عالم تربیت
119 دکرده بتر کو عرب چراغ | اورر لاله تک بغرنه تازه داغ
120 تلو ایر نهانی کو موز نثار | صدف اغزنی پر درکو شوار
121 بو اوج کولاده و ندرر بلبلی | کوزینه اکر آتش ایلو کلی

123 نباتاتده بو خضوع و خشوع — کمی سجده ایلر کیمی رکوع
124 بچک لو کمال اهلی کبی بنام — چمن لو مثال هوام انام
125 کمی سرو کبی قیامنده در — قمو ذکر و فکری ایله زنده در
126 بهاری آنک رحمت آیاتیدر — خزانی قیامت علاماتی در
127 یم قدرتندن جهان قطره در — قم حکمتندن گنش ذره در
128 قچن روز عمری ایره آخره — دوشر شمس دولتلری مغربه
129 بو نقش زمینه صوا اولدی مقر — خصوصا که نقش وجود بشر
130 یرادلدی قت قت سما و زمین — مثال غم عاشقان حزین
131 بدن زنده در جوهر جانیله — ولی زنده در جان جانانیله
132 عدم ظلمتنده قالوردی جهان — دلیل و ظهیر اولمسه شمع جان
133 خدادن ایرنجه نسیم حیات — قلندی نفخ باشلدی کائنات
134 قلور آدمی کنج روح امین — ویرر نور ادراک و عقل گزین
135 عجب در کرا اول خالق انس و جان — ایدر صافی عرش قلبین مکان
136 اکا علم حکمت زیاده ایدر — بصیرت گوزینی گشاده ایدر
137 شو کمراهه کیم اوله هادی خدا — تجلی ایدر سعی جهدن اکا
138 هدایت دن انده کر اوله اثر — اثردن مؤثر وجودن اذر

139 ایدر قطره دن بحر توحیده یول — اچر ذره دن ذات خورشیده یول
140 عبودیت ایچون یاراتدی بزی — بو نعمت بیانه آز عمر ایدر پ
141 ایوشمز آنک و الفینه زبان — بوگن اوله اگر اون سکز بیک جهان
142 اولور عاقل نعمت بی قیاس — دماغنده ادراک نعمت شناس
143 بودی آکه شکر ایت کر اول مستعان — بزه ویردی شکر ایچون زبان
144 قچن لطف بدایی مبذول اولور — زبان چمن شکره مشغول اولور
145 ایو یشو نباته مهر خدا — توجه ایدر آسماندن نگاه
146 نظر ایله گور عالم کثرتی — نه حال ایسه بالاده در بحتتی
147 حقیقت ده اشیاده عبرت نما — دلیل خدا در دلایل خدا
148 سراسر اوکیم دیده وش نور اولور — تماشای رحمتله مسرور اولور
149 اچق ور گنشی کبی یار بی خدا — نه دربان اولور انده نه کتخدا
150 رسولک یوزی صورتنه اول کرم — ایدر امتین جنته ایچ مغتنم

نعت سید السادات و سند الموجودات علیه الصلوات

151 زهی خامه قدرت مستعان — علوم نهان اندن اولدی عیان
152 خطا ایله هادی برکون او ماه — قلم بر مفین قید خطدن سیاه
153 خرز بوزی شول که کیم اغز ایدر — اغز قاره اتمکدن ایلر حذر

154 اگر خاطری لوح محفوظ ایدی — کتابت اکا شهر محفوظ ایدی

155 مثال قلم حامل راز ایدی — ید قدرت عقده شهباز ایدی

156 نبی اول موج دریای راز — نبی پیشوای جنود نیاز

157 فصیح المقال و ملیح الجمال — کریم الخصال و عدیم المثال

158 امام الامام و همام الکرام — علیه الصلاة و علیه السلام

159 نبی اردن اعلی وجودی اکنک — دی اردن اولی شهودی اکنک

160 دی مکی کلدی نبی اکرم — کلام قدیم ایله اولدی کلیم

161 نوار اولا که سایر نبی — شهنشاه کر اولمجه یکلو کبی

162 رسول خدا خاتم الانبیا — دلیل الهدا حاکم الاولیا

163 بو تعظیم و تکریمی آدم کبی — نکوردی نه الشتری یا شیث نبی

164 دخی بیلدی آدم آدن جهان — انک آدی اولمشدی ورد لسان

165 فنا بحرنه مبتلا اولدی نوح — انک یوزی صوبینه بولدی فتوح

166 کل گلشن خاندان خلیل — جمال جلالی جمیل و جلیل

167 علو جلالینی کوردی عظیم — سکوت ایلدی نون کبی کلیم

168 مسیح اولدی دورنده عالی جناب — بیرا لکه بلکه اندی حجاب

169 شفا نامه ابرا حال — اولور حرمه معجز اتنده خال

170 بو معراجه یوسف آتن سوردی — بوسیری دو شنشده دخی کوردی

171 نبی کاشف سر ذات و صفات — نبی واقف حکمت کاینات

172 سوز بهدر دریای ابرار ایدی — یوزی بحر انوار غفار ایدی

173 صنا سن که کنج نهان ایدی دین — عیان اندی خلیفه کون کبی همین

174 کلامنده کی رستم قلاب لام — عرب قومینی اسلامه چکدی [illegible]

175 توجه ایدنجه او ذات شریف — یمن قلب غنیل اولدی لطیف

176 و یروب نامه دعوت و السلام — حقندن کلوب قلدی جانا پیام

177 بیوکلندی قیصر آکاه قاف — باشن خاک اندر دی مانند کاف

178 اکن خاطرینه کلوب رای بوم — کمند دعا سیله اندی هجوم

179 نبی لوردر امواج دریای نور — کلوب بربو اندی جهانه ظهور

180 وجودنده مفتوح ایدی عین جان — اکا کشف اولوردی سراسر جهان

181 مه و مهره بکور اول عالی نسب — کورر بربقده نه وار بسه خب

182 اوظل جدا اوسینه آشکار — اولوردی کلوب بولوت سایه دار

183 بولت صانکه برمقرحم ایدی — مراد اولان اول شاه تعظیم ایدی

184 مساجد جوقلقاعده اولدی کیب — جهان کعبه الله اولدی حسب

185 مناره اولور بولنده المفسان — کرلمدا رشته یاد قور موذن اذان

186 زهی سر حق سایه ذو الجلال — کمال آنده بولدی جلال ایله جمال

187 شفاعت ایدر عاصی عاجزه — مرتبانی حق در حرتبی بزه

188 بغیر الکذیب سراج المنیر — شرح سینه بر ایوان ورفعنا فهم

189 جمالی در آینه ذو الجلال — دل پاکی مستجمع هر کمال

190 تجلی محلی جمالی انک — ایکی قلدی قاشی جلالی انک

191 ایدوب شوکتی ماه دن ناجیه — فنی شق ایدوب قلدی بر ناجیه

192 اولور شاهدی فضلی قول خدا — وان الی ربک المنتهی

193 او حق شاهدی که شهود اولور — کیمی احمد و کاه محمود اولور

194 سلام الله ایله مسلم در اول — کر صلوا علیه اکرا اندی نزول

195 سوزی صدق و اخلاصه مصدق — یوزی مهری مستغرق نور حق

196 شریعت ده معشوق عاشقلوک — حقیقت ده شیخی محققلوک

197 ایدوب ظلمت اهل کوزی دلیل — صدرینی بزه اولدی روشن دلیل

198 لباس یا الیس ایدی سلطان اکمل — بو سلطان جهان ملکینه خاتم نکین

199 گلستان ذاتنه لیل و نهار — پلاسینی ایلودی بار و غبار

200 جهانک یازینی اول شکعت ایلدی — سپهر بلندینی پست ایلدی

202 وجود یوز آیینه حق نما — یشر نقش نفر من الله اکا

203 تجلی جذبه سی جکودی ینه اشتباه — نصیب اولدی معراج قرب الاه

معراج فخر الانام علیه السلام والاکرام

204 شو کیم عشق یار ایله صادق اولور — انکا کندو معشوقی عاشق اولور

205 اولور سکمی عشقله سینه چاک — وصالک اولور شاهد عشق پاک

206 چکر جذبه وحدت ذو الجلال — میسر اولور سیر روی جمال

207 اولور پرتو مهر مولا نسب — چقر ملک بالایه چکمز تعب

208 ایدر حالی فرقت الوداع — بولور مهر یوزدا نظاره تقاع

209 جهان اوق کبی طوغر بولور یول آغز — طوقوز جوشن آسماندن گچر

210 بو قیله بو کیجه ای کامیاب — نزول اتدی جبریل عالی جناب

211 شب قدری احیا ایدرکن نبی — عیان اولدی بو برق خاطف کبی

212 رسول امینه کلام ایلدی — دیدی حق سکا چوق سلام ایلدی

213 سکا بو لیله در سامر رب الجلیل — اولام قرب ذات جمیله دلیل

214 بو کیجه گونک طوغدی ای ماه رو — توجه ده در سکا دیدار رو

215 کتوردی اکا نوردن بر براق — بو لطفه نظر قل بو اکرامه باق

217 بو دزمنده کیجه‌لر اندي مرور زر | چراغ سپهره وارب اولدي نور

218 نجوم همه امرله اول آفتاب | علی الرأس والعین اولوردي جواب

219 گوکه ایردي بو لحظه‌ده فخر ناس | چو فکر حکیمان حکمت شناس

220 قباب سماواته باصدي آیق | اولوب نیاز اولدي بو نور حق

221 فضای سما اولدي سیرانکاهي | نه سیرانکاهي بلکه خاک رهي

222 تعجب ایدوب شوکت و جاهنه | نجوم اقچه معا جدي آنک راهنه

223 شو دکلو عروج اندي طول و دراز | گوزینه زمین اولدي عز و نیاز

224 بو معراج اولدي شوقي مزید | ایرشدي وجودینه ذوق جدید

225 بو جلوه کچه بالایه ماه منیر | اولور ایدي تو نور حسني کبیر

226 نظر ایلدي مشرقه مغربه | فلک دوندي بر نقطه و غایبه

227 ایدوب جذبه‌ حال بعلا[illegible] مزید | سیاه و سفید اولدي عقبا بدید

228 قودي جادر شوهر حیاتي رسول | تحت مقامینه بولدي وصول

229 کیمه کیم اوله عشق پاکي براق | اکا شهر جاناني اولمز اراق

230 نه دار عیني عشق لطف [illegible] حال | بنا دار نارک بالچنده آهن مثال

231 حقک قدرتي کثرت بعثتي | نصیب اندي بو رفعت دولتي

[illegible]

233 غبان اولدي غبیله عرش بوش | فلک حلقه‌سي بابه دوندي یقین

234 یکوب عنصرک جار طاقین تمان | وارب اولدي اول ذات پاک روان

235 یدي آسمان سکز جنتي | یکوب قیلدي ازواجله صحبتي

236 وارب اولدي معان خون خلیل | دعا سن ایوب بولدي اجر جزیل

237 صورشدي بوز طوردي موسي ایله | گورشدي بصفا اوزدي عیسي ایله

238 آچوب آلتوین قلدي آدم دعا | آلندن گلن لطفي اندي اکا

239 نه دکلو اراغ اولدي دنیاسنه | او دکلو یقین اولدي مولاسنه

240 حجاب جناب خدادر جهان | جهاندن کچن گوردي حق عیان

241 نقابیني آچدي سعادت یوزي | حجاب اولدي نن توانی سوزي

242 بوي قلدي خوف و رجا منزلي | گذر قلدي هب حایل زایلي

243 الف گبي طوغرلدي مولاسنه | مسعود اندي اعلانک اعلاسنه

244 قودي بیکر معلاي بي اختیار | عیان گندودن گندي خرشید وار

245 رسول هویدا اولان هوایدي | گوزین گه گلي هوا ایله مملو ایدي

246 زمان اولدي آرایش ممکنات | عیان اولدي بو وجهله روي ذات

247 اکا ایردي شوق تجلاي هو | صفا ویردي ذوق تماشاي هو

248 [illegible] لایزال | دیدي عز شانه تعالی و تعال

249 دعاکیمی مولایه واردی یقین | بو علم الیقین اولدی عین الیقین

250 جمالینی عرض ایلدی ذو الجلال | ایوشمز اوبالایه دست سؤال

251 حککه عینی عونی نگهبان ایدی | کورن کورسترن ذات سبحان ایدی

252 کوردی کوز نینه او بحر جمال | ایوشدی آنکا آب جاری مثال

253 بو معنی یه ظرف حروف اولدی تنگ | سمند عقول اولدی بو یولده لنگ

254 بو اجمال تفصیل ایدر اهل حال | دلی بی زبان دو دلی بی مقال

255 قبول اندی مقصودنی اول وجود | مکانینه اولدی سریع الورود

256 صفا ایله اول آفتاب جهان | کرو کلدوکی سمته اولدی روان

257 بو اتی ایوی کیبی اول سرور | کوزی قلدی بول کوده [illegible]

258 بونه اندی مهر و محبت کیبی | نزول اندی آیات رحمت کیبی

259 دلک ایلدی جعفر تنندن بوزی | سوندردی هر عاصی شاه جزی

260 آیا بحر جود و محیط الکرم | شفیع الامم سرو باغ حرم

261 زبان قیامت ده یحیا سنک | اوله دیوله قومیه دامنک

262 سن اول ایسن کر مدح ایلدی حق سنی | شفیع اندی خلوق مطلق سنی

263 آنی قلدی عشاق اچنده ترجیح | شفاعت ایدوب ابله کوکلن [illegible]

تعریف و توصیف پادشاه الاسلام نصره الله الملک العلام

265 شه غازیان پادشاه کریم | سلیمان خان ابن سلطان سلیم

266 ابو الفتح و سلطان عثمانیان | ممالک ستان و جهان پهلوان

267 موحد لرک مرشد کاملی | مجاهد لرک مسند عادلی

268 منیر الهدی واصل السالکین | امیر الغزا قاتل المشرکین

269 سراسر بقیة الانبیا | هنر بن غزا سرور اولیا

270 مه عالی القدر و بحر کمال | شه بحر و بر سایه ذو الجلال

271 کولری نور لوده اول کل باغ جان | ابو بکر صدیق بکزر رهان

272 حقیقت ده اول خسرو بحر و بر | اولور رای خیر ایله عین عمر

273 ایشی معدلت عادلی مرحمت | اوده آل عثمان ده عثمان صفت

274 آنک قدر عالی شان علی | ولی در ولی عالک اکملی

275 ویرر بر سؤاله هزاران جواب | اولور هر سوزی معنیده بر کتاب

276 آنک بحر اشعاری آیینه وار | ایدر معرفت کوهرین آشکار

277 سخا معدنیدر کرم کانیدر | جهان جانی درجان جهان [illegible]

278 سخاسی آچار خلق الن دایما | کلی [illegible] باد صبا

279 عطاسی [illegible] غنی در جهان [illegible]

280 غزا قیلسه اول شاه حیدر وقار عجب می نیابی اولور ذو الفقار

281 کمی [illegible] مانند قاف بوکر قدرتی کافرک همچو کاف

282 قیلور کرچه جوش و خروش کلور قدم آجرتی [illegible] اولور

283 نجه قلعه لر دام کفار ایدی آلیندن الوب قلعه سینی صیدی

284 بدندلر که خوش در حصار متین اولور آره هم اعدای دین

285 غزای رجوع ایلر او صاحب قران طونادن اقندی نجه کره قان

286 مطیع اولنک عینه نور اولور بیلمز ایلی کونی معمور اولور

287 معاذ الله ایدن نزاع و جدال ایلین الدر قلب عاشق مثال

288 بو قدرتک سیف اسلامی در ایلی رام ایدن پای اقدامی در

289 اکا کلمز قرشو عدو هر زمان یله قرشو مانند برگ خزان

290 کنش کبی فورمه ایوب ایلر سفر بوندن کلور سه برینه کدر

291 چلاسن قلیچ بکلری دایما ظفر بابنه اول شه مقتدا

292 انک سیفی در صاعقه برجو نبار آقورکن ایروب قدره قلمش قرار

293 سراینده اول سه غوایه روان صدای دعادن کهرلدی جهان

294 ملک داعی دولت [illegible] فلک ساعی [illegible]

295 یورر یولده برق اور اول نور حق بولت کبی اشخاص اولور ایکی شق

296 اولور نجم سیاره کویا غزات تماشاجیلر انجم ثابتات

297 زمانده آسوده خلق جهان قضای جهان اولدی دار الامان

298 رعیت رعایت ده ایلر امین احباسو [illegible] دشمن حزین

299 زهی پادشاه سعادت سریر کوم اسید رهیمچو مهر منیر

300 او دولت کیم آکا ویروبدر خدا نصیب اولدی کمسه یه سابقا

301 کنش کبی اول عالمک افضلی [illegible]

302 بدیع جدی خاقان عالی نسب شهنشاه و سلطان عالی نسب

303 قپوسی قولی حاجی کبی غازیدر یدنصرتک مرد شهبازیدر

304 باغی به کون کبی اولدی عیان طوتوشدی نیستان سازندکان

305 فنا بولدی سازنده افلاقلری مغنی برک دکدی [illegible]

306 کمانچه یا بن یاصدی قالدی زبون ددخ لو فلک لر کبی سرنکون

307 صراحینک اغزینه اوشدی زباب خراباتیلرک حالی اولدی خراب

308 طنبوریکی قارا هنک درنکین صلاح آهنک اولدی سوز رنکین

309 بکندی اولدی قدی کبی همتی یوجه دن یوجه سنده رفعتی

310 [illegible]

311 طوبیا آیتی صانکم اولور کوه طور — آنک ذاتی خورشیدی اوسنده نور

312 آنک مدحی ایلیه بحر بیان — اوزندی نیه صانکه نیل روان

313 دعا و ثناسی عبادت بیتر — دعاجیسی اولمق سعادت بیتر

314 آنی قبول ایت مناجاتیمی — میسر قیل آنک مراداتیمی

315 احباسی خندان و مسرور اولا — چقه عینی اعداسی بی نور اولا

سبب تألیف

316 مکر صبح صادق ده بر کون عیان — المدن قلم قلدی آه و فغان

317 استدم کی خامه دن بر صریر — همان جانب حقدن دوندم فقیر

318 کیورلیکا شوقدن بر لباس — سماع ایلدم بی حد و بی قیاس

319 دیدی ای هوا اهلنه بیخوا — یورکیدر دعصیانه ایله دوا

320 اونوت آنی یاد ایله دایما — که حق جانبنی اونوتمیه اولا

321 اوخیرانه فاش اتمه اسرار کی — نه قدر وکیل اکلر نه مقدار کی

322 او مجنون و شیدا کی یوز قیدوار — مقید اولوب ایله اعتبار

323 ملازم اولوب اهل دنیا لره — دخان کیبی میل اتمه بالا لره

324 اکابر قبوسن قودوروینه وار — صونکی کل الحقده ایده قرار

326 بهادرلک اتسک مثال علی — اکابر حضورنده اوک دلی

327 شجاعت ایدنلرون اغماض اولور — کیمک عرضی وار آنده ناعراض اولور

328 قمیل هلاکه اولنمه قلمه شک — بهادرلکوک عرضی در بر تفک

329 بهاسی بلنمز بهادرلرک — کما اندهر قنده ماهرلرک

330 سنک استقامت لرک دایما — سوزک طوغرسی بود راولدیها

331 اکر بوعلی دکلو اولسک علیم — یرنیور یورسن مثال یتیم

332 اکر سولیسک یوز مجلد کتاب — اولور قدرکی مانند خشت تراب

333 کتبلی سخن لولو اطرافدن — صنو صستون آلدی صحافدن

334 کمال اهلینی آرتور اعتبار — بهارید زینت بولور چنار

335 فعلی وانی ایلدی عندلیب — کمان اهلی بالیدی زیلدره قریب

336 نهال خففتا ولدن بروه وارمه کل — عصی ان تحبوا ...

337 نه وار حرفت اتمزسه نادان سکا — ستر عزتی اهل عرفان سکا

338 اکا ایله اکرام اهل التیام — بلا قدر وکی همچو ماه صیام

339 یار کیما اکلر قلنج آدمی — بلور رستم زال اولان رستمی

340 خصوصا که سلطان صاحب هنر — ایدر اهل عرفانه عالی نظر

341 قولای اولمز اتاکه اعلام حال — سنی اغلادر دده آه ملال

12

12b

342 یوری اول کتابه دورشوازوجوق … کم غنفا کبی آدی وار کندو یوق

343 جهان خانقاهنده اول یادکار … اودل دلندن جواهر نثار

344 کلامجیدن جهانه صفا … ایده اهل عرفانه مرحبا

345 قوپه قوپینا اهل دل صبح وشام … یری صدر اولرقنده وار مدام

346 اکا شاه عالم ایدرسه نکاه … عنایت ایدرسا کنی اشتباه

347 امیدم بودر بو کتاب اصول … سنی تربیت ایده عند الوصول

348 بو قول و قراری ایدوب اختیار … زبانم سوزه باشلدی خامه وار

349 کوکل مشرقندن ایدوب ارتحال … طلوع ایلدی آفتاب کمال

350 اکا اولدی دیمک خطا در خطا … سوزی او قنه آدی احیا اولا

اوکلی متام کیقباد اولادنه وصیت عدل و داد ایلیوب

طریق سعادته یوسیم ارشاد ایلیوب کیدر

351 جهاندار اولانده فوات کوک … کورر کوزی عین عدالت کورک

352 نه ایلرسک ایله جهان عادل اول … قوبا اهل لفی حق سوزه مایل اول

353 شوکیم علم وفضلیله دریا اولا … سوزنکی کوهرین دکل اول آشنا

354 ریاست ریاسندن ایله فرار … که جان کوزنی کور ایدر بو غبار

13a

356 قلیج کبی دردود آه قصایر … کسنظالملک عمرین ایلر قصیر

357 کسندینی آتو اجل سایه وار … ایده جان انسان بو کون سنکار

358 یقو طاق کسری بری کسر ایدر … نیجه قیصرک عمری قصر ایدر

359 اجل بکار دتخت وتاجین آلور … جهاندن کدر آدم ادی قالور

360 [illegible] … [illegible]

361 سفاهت ایدرظلم ایدن یا کلور … اولو نفسنه ایلدی اکلور

362 شوکیم الدی بو سبب انسب ایله … خدا بولدور آنی تهذیب ایله

363 زبون اولیم دیه نیک دایما … زبون اولنک دردنه قل دوا

364 اکدون کلن خیره قال اهتمام … ابی دستون اولمز کینک مدام

365 برامراینه شوک کم صالدی بنا … بنیانه حیاتینی قلدی هبا

366 نه شادی کدار نیجه اندوهی وار … سونیکا کا ایله اعتبار

367 خماری اولان حاجی صد پاره قل … اجل کلدین دردو که جان قال

368 کدایجفا قلمدن قل ابا … سن الواره محتاج اولمین اکا

369 یواش اوله عدایه ویرمه وجود … بوزار اولمه سندن فجر اهل جود

370 ظرافت یولنده ارنلر که در … مدارا ایله خلقی اصلاح ایدر

371 … سنک قالمز اکی جهانده برکت

372 ارنلوايدر خلقه خلق كريم — كلستان انجنده نته كيم نسيم
373 عمر دور بيه سيد رهنما فوج اولان — ايكي يوزلو شمشيره بكزر رهان
374 اكر اولمز ايسك سنخا معدنيني — دلنيجي الينيجي اوكا رمز سيني
375 نزاع ايتمه بد اصل ايله هر زمان — يرامز انجق دركبي وير هان
376 نه لازم نزاع و نه حاجت — جدل كتاب اصوليله ايله عمل

حكايت

377 زمانيله تنور چرخ برين — اولور بر تنور مهرله آتشين
378 كنشدن محجوب سايه كبي انام — ايدرلردي زير درختي مقام
379 اسوب آه عاشق كبي باد حار — بولت كبي كوكه چقردي غبار
380 صولق يابر غيله طوردي نهال — دم رشته شمعي كبي و تو مثال
381 يدي باشلو اژدر كبي آسمانيدي — ضاس كرا اولمشدي آتشفشان
382 بو ايامده بر يهود انجنده مكر — بولت لر كبي ايليرمكن كذر
383 مدينه جوارنده بر ساربان — دوه دن دوشورمش برايكي يلان
384 عمر حضرتي اني يولده كوردر — همان قالدور ارقسينه اورر
385 صداء بلند ايله ايلر ندا — صو قلقلرده ايدر اوكان وفا
[illegible]

387 كنشنن كبي استي لوره كزر — اودراولن يلان اسيني دربدر
388 ديديلر يا سرور اوليا — كوم ايله اصحابه اتقي ابدا
389 بزه وير بلاني ندا ايده لم — دوه صاحبينه الوب كيده لم
390 صيا ميلدا اولدك مثال هلال — وجودك ضعيف و تنك بيحال
391 كوتورمه بو باركراني شها — كوتورمز بوني زمره اصفيا
392 ديدي انلره بونلرك كبي مال — قيامت كوني بتيدن اولور سوال
393 صنعادر نيم جانه هر بلا — بوزحمت اولور عين رحمت بكا
394 بولت لر كبي طاغه طاغه ديلر — دوه صاحبين بونه يلر بليلر
395 اكا اغليوب اغليو كلدي لر — اندن بلاني چكوب الدي لر
396 عدالتقلن خلقي راحت ايدر — رعايايه بويله رعيت ايدر

حكايت

397 بهار ايله بردم بوروي زمين — اجلدي نته كيم دل مؤمنين
398 درخت جهان طمع عرفان ايدي — شكوفه اكا نور يزدان ايدي
399 اولوب نور ديداره آينه دار — چيچكلر نقابني آچدي بهار
400 قلوان اشجاردن هر نهال — خروج ايلدي رسم خلعه مثال

402 سعید الحیات و شهید الممات | سر سروران پادشاه غزوات
403 شه غازیان یعنی غازی مراد | گلستانه وار ماغه قلدی مراد
404 بهارک بو رسم کورب زینتین | تفکر ایدرکن حقک قدرتین
405 یاننده اولان قوللرینک بری | قوپاررصونوب بر گل احمری
406 دیدی اول قولینه قورسون ملک | تماشینه اولدک سبب اولکلک
407 دریغا که تسبیح ایدرکن حقی | اکا مانع اولدک بو کون ای شقی
408 ایدرکن گلستانده عرض جمال | هلاک ایلدوک پادشه صرصر مثال
409 صبای اجل کبی ایردک آکا | وجودی چراغینه ویردک فنا
410 کل اوجندن اندی هواران عتاب | خطا ایدن آچدی راه صواب
411 شوکم عدلیا رماغینی او قوزه‌در | نباتاتی داخی کورور کوزه‌در
412 زهی خوف مولا زهی عدل و داد | زمانده اولمازدی ظلم و فساد
413 عدالت ایدن پادشاه شفیع | اولور عالمه صانکه فصل ربیع
414 انکله کونلر آچیلور کاینات | صفلنجش و معمور اولور هر جهات

حکایت

415 شه کلمرانی یعنی نوشیروان | که عدلیله آسوده ایدی جهان
416 سوزن نکاورکی بولنمدی مکر | طورر مسافر دعا ایدر

418 مسافر ویروب پادشاهه جواب | دیمش ای شهنشاه عالی جناب
419 سنک عدلک اولمشی جهانه طولو | کنش کبی آفاقی طوتمش قمو
420 ولایت امان اوزره بولوایی | کولر عدلکیله بو روی زمین
421 کلور کن بکا ایردی حال عجیب | یولم کلدی بر طاغه اولدی قریب
422 نظر ایلدم انده خورشید وار | یلو کوزی یوزن شوه کار
423 کورن آدمی آنی کبی زار ایدر | اصولداو یار کبی رفتار ایدر
424 کلور طوغریلوب همانکه سرو روان | کدر اختیار دل ناتوان
425 یوزی مشتری قد غلیت بلند | صاچی طاق ایروسنه بر کمند
426 یورر کن آچار دامنی صبا | صفا ویردی سیران ساقی بکا
427 صدای کلامی شفاء القلوب | جمال فرح بخشی و اندامی خوب
428 دم اول الف قامت آشکار | بوراده نا اشتیک و ارای کلعذار
429 نه فکر حرامی نه خوف طریق | کدر سن سکا کوکلم اولدی شفیق
430 دیدی پادشه صاغلغنده نه باک | براموزن اولادی جهان ملکی پاک
431 یوزه کلمز اصلا حرامی اولان | انی بحر قهری ایدر بی نشان
432 قوا کوری لکی شمدی مانند طار | یوری دایرکی کوزله بوکار اولور

مثال

433 یوکلدن چقوب مست ومجنون — ندلازم بکا چاق بوکلو سؤال
434 یقین گیت فقیره نگاه ایلیه — ومودک بکا فار راه ایلیه
435 حجابه ایلدی پادشاه جهان — جلالی یوزنی غالب اولدی نهان
436 اشتدوکی گبی مسافر سوزینی — دلون کسدی انک چقردی گوزینی
437 دیدی ای گنهکار وای اهل شر — اونا محرم نیچون اندک نظر
438 کوررک که تنها اندی اول مقام — نیه سویلیدک اکرو افر کلام
439 قچن ظالمه ایرسه حقدن ضرر — طاقتندوغی شمشیر باشینی کسر
440 اولور سایه سانندی یوزنی قره — اورکندوکندو بی ظالم یره
441 طریق عدالت ده تیغ حدید — چکر ظلم ظلامه سد سدید

حکایت

442 شکایت چی دکلردی شاه عرب — ایدر بر کشی انده ترک ادب
443 مکر قاتی تریاکی کچکین ایدکی — ارابوده بیل لندی کونکرلدکی
444 اولور جمله تریاکی لرنی مذاق — کوزی خواب غفلتدن اولمزاراق
445 قواره چاکندن لجلدی کوزکی — اوباندی اوتاندی قوزردی یوزینی
446 اولوب روزکارک اشتدن ملول — ایل الجنده کس دو دستی غایتده لول

448 قولاغم اشتمز بنم بو سهل — بری کل ابراق طورمه اتمه جدل
449 اکا کیم سعادت سزاوار اولور — کهوعیبنا دانی ستار اولور
450 گناه هینه کوره ایدرسک عذاب — گناه اهلنک حالی اولور خراب
451 بیرامو براو غردن اولمزابق — بیر بینه عتاب ایله بیر بنی قو
452 بو بنی اولدو ورسک بربن قودی — بربنی کورر عبرت الور بریکیا
453 اولورسک اولوسی اشکل اولوم — هله جانب عفوی یالدان قومه

حکایت

454 عجمدن کلور رومه برخوش حکیم — علوم نجوم سپهره علیم
455 فوییه زمان ذوفنون جهان — کمال اهلی اقرانی یوق بهلوان
456 بولدشور وارر قیصره وه لول — ایدر سوکوسی قلب سلطانه یول
457 مناسب دوغر قیصره ایره کا — ایا اهل عرفان و مشکل کشا
458 بویره هنر اهلی جانباز اولور — کمالنده فننده ممتاز اولور
459 اونا آدم نوبه بیرده برابر قورر — اوتور رابیب اوستنده کوکسن کورر
460 دلونوسر بونا یاغی اوزره طورر — ایب اوستنده قالغرسکرده یورر
461 دیدی قیصره لطفله اول حکیم — قبول ایلمزانی عقل سلیم

463 اوجانبازي آخر آلوب كلديلر | اويون اوينديني كورديلر بلديلر

464 اوريجك كبي ايپه چقدي همان | كبوتر كبي يايره اندي روان

465 ديدي شيمدي اي شدنا منداز | انك حكمتها كلدوم اصلي وار

466 كبراو ينسون ايپده بيزدن ايراق | اكا باقمسون تك اولسون بياق

467 نه ايلديلر بيساغ اتديلر | اوراده بيقن كمسه لر كتديلر

468 ايپدن اوستنده جولانا ايدركن عيان | بو موسمنده كيم بوبني اولدي همان

469 اشاغه دوشوردي صباي زوال | صراط كوپري سندن منافق مثال

470 نهال خيفنده بريا ستم ايتني | صانسكه اندي زمينه هماني

471 بدن بو بيكا كتدي جان بر بيكا | فغانيله طولدي زمين و سما

472 رجوع ايلدي اصلنه جان و تن | سعي اولو ابتر جان و زمينه بدن

473 بو احوالي كورنلر اولدي حزين | ديدكه [illegible] كيم كوبين

474 بو جانبازي عين احبا هيان | موادي اينده ايوردي روان

475 يورردي اب اوستنده سكين كتي | دوشورمزدي آني ايلك انتهي

476 اولوردي آكاه دوستانه نظر | دعا اولو ايدرلودي نوع بشر

477 نظر اتمز اولدي احبا اكا | دوشوردي زمينه صباي بلا

479 بونك كبي در جمله اهل كناه | يقرر قندن اني بادا آه

480 كور ظلمني بقوت اليرقلوب | احبا كوزي اكا اولور غضوب

481 ارنك كوزي كيپ در مكر | قمر شمس اولور اليرا كه نظر

482 ديلجين كوز زمره اصفيا | كوزنقرا اني ديده يا اوليا

483 اوجانبازكبي ايلمي شتشر | فقضا بنو كلور رقندن دوشر

484 بودور انك الدانغيني تبت | دوشو نوروشن كمسه نك حالنه

485 عدالتله اولور شاهد جل المتين | قلور آني كوداب غمدن امين

الحبح قال [illegible] ظلمت ظالم ثمر سبب ذلت و موجب نكبت اولوب عاقبتي ندامت و ملامت اولدوغني روايت ايدر

486 [illegible] | ايبو ظالم شوي حقي مفتير

487 زمانه [illegible] | قويبر يوزي قاره مثال دخان

488 قليج لوجكر اكر هر دوي آفت | قليج وجودي بي اشتباه

489 نتيمك كوزي يا شيوم ريا اولور | بوغار ظالمي ايذو كني بو اولور

490 كلو ظلمنك ظلمتي ناكهان | قرا كوا اولور كوز ينه جهان

491 اوشرمتي جيفه سينه كلاب | اولور باعث شكر اهل ثواب

493 كيمي بلطف طبيعيله عاقل چيقر — مروت ايدر حلقه عادل چيقر

494 كورن آني راضي و خشنود اولور — قلوب الجره ممدوح محمود اولور

495 كيمي كبريا ايله ظالم جيقر — اسرر صرقهري اولور حقير

496 غريب اولمش كورمش مخلقي — فقير اولمش چكمش زحمتي

497 غزا ايتمش جنك ورمش هكل — قلبيني قيننده نچوقمش دكل

498 نه لطف كلام ونه علم وكمال — نه تدبيري ونه حسن مقال

499 خواجه قبرسنده اليرمز واد — جلاسني بكيتلو بوزرنا حراء

500 كلوبوليو محوداني بصف سنكيني — الوزقوت بنالله خذ صيتي

501 مقاميرلسي مرادا اليمز — يرازبولداشي لطفلرسوميلي

502 كشيدن بيزار اوله بولدا خشي — اياحنكي آلتده كلتوه تابنج

503 اداني ايدركنوويه السنجه — اكثيجه سليله قالوب شبيلجام

504 نه دوراب جك امر نه راضي اوله — جفاسنده صبر ايله اوله ملول

505 خذر قل سوزينه عنادا ايلمه — خطا سويلرايسه خطا سويلمه

506 رسولك حديثنده كوردم فقر — اولور حرص تاسه كوره هر امير

507 سوزيني اسطه قل قولنلغن احتمال — كلام الملوك ملوك الكلام

509 صولمز بلادور رضاسي اول — بودور زمان مقتضا سي اولور

510 رياست كلور جلدن يك اولور — مثلدركه بكدن كلن يك اولور

511 سونيه اكوايليواسيك خلاف — قلوتيغله كاف جسمك شكاف

512 سني جويض ايدوب اهل عصيان ايدر — يقرغ منكي خاكه يكسان ايدر

513 نه لازم نزاع ونه حاجت جدل — كتاب اصوليلدا ايله عمل

حكايت

514 كلوز بوبيره بيغضي سورسكك — واررلو حضور سليمانه دكث

515 ديشلي آكا اي بني الامين — شكايتجي بوز ظلم ايد ظالمين

516 ضعيف و نحيف اولمشوزبي كمان — بزم جانمز قلبه قالدي همان

517 كلوز اثيجه بدم بوم دوزكابه — ايدر قننده بولسه بوني تارمار

518 اجلكبي مشكل بلجدر بيزه — دديغاكور نمز قضادر بيزه

519 اولوب روزكارك النده زبون — تعدي ايله بغرمز اولدي خون

520 الوهمزدن الور بيانه آشر — سوردبراوغوردن اوكينه قتر

521 بيورمشوكه بوزدن برآدم الك — يورك خصمكزله برابر كلك

522 بوزم شرعمز مقتضاسي بودر — نبي لر ولي لر رضاسي بودر

524 بو نیجه کیم اوله بو داده بولور — نه عوض باشوڭ قیوسی اولور

525 شو مغلوبه غالبدن ایوسه زبان — شش عقلی کلب برابر همان

526 او سوری سکلرکبی ده سیاه — اغالرکه ظلم ایلیه نی کناه

527 کوره حالنی روزکارک خراب — ... ایدر انتخاب

528 ظلوم جر افکاره حاجت اولور — وار ... بلمز

529 اجاره باشی اغلر مثال سحاب — دوکر یاشنی الیم بو سوزی خطاب

530 الهی بلورسن بنم حالمی — هلاک ایلیه اول ظالم ...

531 اکا هر کیم اوله معین و ظهیر — قوجه کبی ایله خور و حقیر

532 بو مظلومه محکومه قل مرحمت — انکله رقیبن جان ... الیت

533 اولور عاقبت دعاسی ... — ایدر ظالمه ...

534 ... — ...

535 قالور یا بوغی دوکلس ... — الو ... روزکار

536 ... — بلا ... بر جفوره طقر

537 اولور قابوی لعنت ... — بولنسون بوندن اوخار جدال

538 طوتالم که ظالم اوله کوکده ماه — اریدر یوغ ایلرانی نار آه

حکایت

540 اغانک بوی برجوانه سکر — صوجی بویوغ ایکن بوز عصا اتر ایدر

541 بونک بوزینه باقوب اول جوان — اغاسی بوزینه دیدی ناکهان

542 یا عمر ... کولمش دکلدر بوار — یا بوز قاج اولور اکلوزنی خبر

543 عقل سزلکندن ندم اولور کشی — هنر صانور اشلرعیب لو اشی

544 دوشر خلقک اغزینه باطل لغی — معاندنفیر هر قائل لغی

545 اولور مرد ظالم نیدن ... — جوغالرکنا ... کبی دشمنی

546 قضاسی قفادار اولورسا یولر — ایدر رقیبنک مارنی یارغار

حکایت

547 مداراسی یوق برا غایه مکر — اشتدم که شیخک بری بند ایدر

548 سوزه باشلیوب ایدرای ذرمند — نصیحت کلامندن اول بهره مند

549 کیشی کندوی ایلدن اعلا صنور — نوانا ودانا وبینا صنور

550 ده مرآتینه ربودور سیما — جو یوک کوستر کندکی دا آیا

551 بقر الدانورسن مثال صبی — او ترسن دای کلیسا کبی

552 ایای حیا اولورسن نه سن — شراب غرور ایله دیوانه سن

553 ولات ده مه مظفرسن — کمال شجاعت ده حیدرسن

554 یاجمشید عالم سن جم صفت ... سن تیمان سن زال و رستم سن
555 ندر بو دریا ایله بو بحر یا امان کاغدیمی و پولدی سکا
556 ایدرسن سلیمانلغی بی حضور نکه جاق بو دکلو غرور و سرور
557 نه حدک سنک حدیله غضب جدا ایلدی عمرک بجر روز و شب
558 اوقورلو سنک [illegible] قصه سن الدیر بلکه کندوکه غصه سن
559 شو دنیا کبی سن ای نابکار صبادن یقلسه بولور انکسار
560 [illegible]
561 سکا الیش خواب غفلت غلو اویور صانمه عالمده عینی عدو
562 عدو زلزله کبیدر فی المثال کلور خانه جسم اندن خلل
563 بو بینی قلماغز اسان ایدر بونده یقرحاکه یکسان ایدر
564 صاونمز عدو جلدسی دایما کهان قضا بر کون ایلر خطا
565 اکو خلقی انجد مزاب کبی سلامت ایدر بانی ایل القفی
566 دکلعینی کوکیهبان اولور بلا و قضا سینه قلقان اولور

حکایت

567 مکو بلقرا ایله بر قوربغا ایدر طوشنک بیرینه ادا
568 [illegible] ایلیوب جاغر رجاغرد کورر طوشن آنی براینه کیرر

569 دونر قومنه قوربغا لاف اورر قچردم دیو آنی سویلر یورر
570 قولق اوردی طوشن کا سویلدی بنبق فکره درومندک دیدی
571 بو قار [illegible] طوشنبل اوملا کر میانکدن اصلا قومزدم اثر
572 قولابدی ظلم آنا لم ایشی دی خوف ایدر پادشهدن کشی
573 اطاعت آغایه دکل شاه در قولک التفاق او درگاه در
574 یقین آول [illegible] ادن زال زوال ایدر زیردستندکن پایمال
575 جواهر نثار اولدی بحر کلام بمان طالب راسب اولسه تمام

576 بر اهل بصیرت بر اهل نظر بکا دیودی دور فلکدن خبر
577 دیدی ای جهان دیده مونکه دان دیه بن سکا بر عجب داستان
578 دیه سکندر بو سپهر کی کوزی قچن غالب اولو [illegible] یوزی
579 بماندم البنی اوزادر بره ای حوقتور ناکهان برحره
580 طوتر قالدر رتا که باشدن آشر خطالسن بلور یا کلورکسن دوشر
581 اوتانر ملک ردن ایلر مجاب کلور کندویه خیلیجه اضطراب
582 تماشا ایدر وقت ایلر بقر کورر شکل آدمده بر خرجقر
[illegible]

584 اوظلم اهلي ناداني جالوبيره — نه تكري يه يار ونه پيغامبره
585 نفرآدمي ادميله اودرر — قورآنيده برعبري سن خولق كورر
586 بربني داخي قالدورر ناكهان — بو حاليله چونكيم كچو برزمان
587 آني داخي بويله ملامت ايدر — تغمدن كلور برسياست ايدر
588 كيمه عين رفعتله اتمه نظر — ايدر آخر كارزيره زبر
589 نه حاجت بودنيا ايچون غم يمك — نه دنيايي سو نه بلاسني چك
590 قچن عادلر راست كلسه اكر — اكا نيجه يل ايتمز اكري نظر
591 تلور عزت ودولتن استوار — ايدر شوكت ودفعتن برقرار
592 اولوب دربنم پرسوزم بركتاب — بنم رهنماي طريق ثواب
593 سوز اهل كماله دراي نكته دان — نصيحت اولور آلت امتحان
594 كزر بوستاني مكر برحريف — وجودي مشكل لباسي لطيف
595 ايكي قولتوغني قوالدر يورر — غرور وسرور يله جانن سوزر
596 ظريفك برسي اكا سويلدي — ملامت طشينه نشان ايلدي
597 ديدي دردمندي كورنجه كوزي — صقين قولتوغكده اولان قوزي
598 [illegible]

599 آلور منسبك يعني دهر دني — برابر ايدر ايل لوي ابلهسني
600 حزور اهلي بورسم نادان الور — يورر متحكن اهل عرفان اولور
601 سمان جو بيمدر سانك اهل هوا — اوكنيد قتاقاني باد بلا
602 ايدركنده بربر بوجقده سكان — بلور مرموجود ندن آنك نشان
603 اياحل در دو حزين وملول — نه در آنكلدكي كتاب اصول

::

604 هلابك بربر جور ايدر جاشنه — بغرتي كور آيينه دكاشنه
605 هوا بينه دعكسي نعمو بر اولور — بماني كندو بن حيرت آلور اولور
606 نقانلو ايدر اول سكن بدليقا — اولور رقيتك آسمان پرصفا
607 اول آيينه لده كورنين كلاب — دبور جسم ناپاكنه اضطراب
608 نروري كلور ما نموبينه كدر — اورر انلي طوغري حيله ايدر
609 كورنين كوبكلو دخي روبرو — براو نزدن ايلر بو كلب نلو
610 بمان بوق بره بوسنك سيز — ناشنا اولور جمله عالم لره
611 بوحال آني بي عادوين تنك ايدر — طورر كندو كندو يله جنك ايدر
612 نه وار خالم اولورسه كلب شال — ايشي اولدي نوغا وجنك وجدال
613 [illegible] — ايدر ظالمي مستحق عذاب

614 اولور ظالم خلقی بارگران | ایلر فتنه کندوسنه زیان

615 کورر ظالم اولان عذاب الیم | اکا دلقبله کلام قدیم

616 جفاسی سنك نفسی اصلا ایلدر | بونك کبی تنك حالی ایت حسن در

617 سقن بماند تمام اهلی راحت اولور | جزاسینی دنیاده اول بوسور

618 شکایتی لر برکون ایلر هجوم | بلا یاغدرر باشینه کار شوم

619 نظام لق ایله بو دردی چك | بلادن قضادن صقنق کورك

620 اولور بعض تمام کا عمر شراب | کناهك کبیدن ایدر اجتناب

621 نه بنك نه چنك و چغانه سور | حرام اقچه جانی آمان ایور

622 بونا قابل و جاهل دیو جفا | سنك بی در بلدور ابن سکا

623 کو بکلر ابتر کن طورر باقنور | قبیح ایاغینی قالدورر صاقنور

624 آنی بلمز اما کر اولی حجاب | سوز شر بجد روجود کلاب

625 کرك آفتاب و کرك بدر تام | زوال باشنه ظالمك صبح و شام

626 کلور بو رسم بر بنه بر نکبتی | کفن صویعنی اولور انك عادتی

627 اولور سم رسم بونه کا تمام | اولور اکر بخیده خاطر ملام

628 کوردر برقاج اهل بصیرت جوان | اوبنی بصر را احمد لو بیان

629 کلور بعده بو کفن صوبجی | کناه ایدبجی نفسینه اوبجی

630 بقر ظلمله خانه دینی | اولیدن بولداشی کبینی

631 کفن صویدن غیرچوق اشی ایدر | اولور عالمه فعلی عین ضرر

632 یارمینك قرنی اودن آلور | کورن ابشدن انی حیران قالور

633 ایدرلر فقیر و امیر و کدا | ازلکی کفن صوبجی بددعا

634 آچوب اللرین دردلری ذوالجلال | اودمز آلان ظالمك جان آل

635 نه حال ایه اولکی ظالم هله | اودین مینك آلمزایدی بله

636 بونکا بکزر اول قومی عقل بیوش | کورر بر سهل ظلمی اوماز خوش

637 یا اولور یا تبدیل اولور حاکمی | زیاده بولور صوکره کی ظالمی

638 یر بینه کلن داعی ظالم جیقر | مسلمانلغی اولوبنی بقر

639 ادینی دخی یاد ایله یاتلونك | کر بلدر اولندر ابوسی بونك

640 براعمی کتنی ناظر مال اولور | ابنمی مال شا هیده اهال ولو

641 فیوضرلو اکا قاضی نك بیری | کر تفتیش ایده ظلم و تقصیری

642 بوقاضی داخی اکلمز خیر وشر | ایکی تولعی صاغر ایتمش مکر

643 برسي اشتمز بري چاغمز ر — الشيدن كشينك باشني آغرر
644 نه بيلور نه اكلور نه اذعان ايدر — بوكور ناظره اكري اكري بقر
645 ايدر قاضي بو ناظر ايله نزاع — اوتورا نه طورا نه و بو رضداع
646 شداعي بلند ايله براهل حال — ديمش قاضيه مي نه لازم جدال
647 نزاع اتمكوا متزاج ايلمكز — بو درد نهانه يعلاج ايلمكز
648 قياس ايلمزلر سزي سايره — براشر صاعز قاضي كور ناظره
649 سزك كبي قاضي لوك عاجزي — بيمان عوق ايدر شغلمزدن بزي
650 بزه بلمزدكلر بو ظلم و تباه — سزه مرتبه ويونكلر گناه
651 كلور كندو نقصانكيله بلا — طولاشور بولور السيني بردعا

652 زمانيله موسى عليه السلام — مكر اتدي دريا كنارن مقام
653 قوارگن بو بيبري ماهيان — بورسي محبوب كلدي اچدي دهان
654 كليمله سويلندي خيلي كلام — ديدي اي نظرگاه رب الانام
655 كه بندن بو كلر بكا قصد ايدر — اكر فرصتم بولسه بيلماز بودر
656 فقيري دكزده بو اهل جدال — كناره سورر لومه نو ميثال
657 [illegible] — [illegible]

658 شكايت ايدن ماهي صبح و مسا — ايدر كندودن اصغرني بغدا
659 اونجر سينه ظلم ايدر بي گناه — بولوراندكي ظلمي بي اشتباه
660 طريقنده اكك كنقصاني وار — كلور اندكي بولنه سايه وار
661 اكر سن تقديري بلمه كشي — خطا اوزره اولمزدي هر جنبشي

662 زمانيله برعامل بوكشي — ديمش التزام ايلدك بو ايشي
663 اكر مال شاهي ايدرسه زيان — اولورسا كزندان الجنده مكان
664 قلورسني كون كبي پامال — كلور اورته پرده باشكوك زوال
665 او عامل عجايب سكر ايمش — جوابن دير وب بو حكايت ديمش
666 گذرسن گنش كبي زنجير بيله — بقر تقمه لگ ساكه تحفيز بيله
667 كردو رزمانده براهل هنر — وارب شاه جهانه اعلام ايدر
668 كلامه كلور ايدر اي پادشاه — بكا عين حوتكله ايله نكاه
669 اشبكو كره مقصودم اولدر بودم — تماره دودك جالمغي اوكوردم
670 آغزازكي ايله جله چاغمره — اوسولا ديه آغنو باغره
671 الشيدلمه مش نسنه بيدا اوله — عجايب غرايب تماشا اوله

236

672 بکا اوچ یل اکا مهلت کرک دوردک چلمغه اوکونه نالشنک
673 دخی اللی بیک اقچه لق خرجی وار اگر پادشاهم ایدرسه نثار
674 چقرمندی بوکتبی فنتقده آدم کلوردی الشیدنلره اعتقاد
675 سوزین دکلبوب پادشاه جهان ویورالللی بیک اقچه آگه همان
676 آلور اللی بیک اقچه بی تعب اوینه کدر عیش ایدوب روز و شب
677 بو آلیله بو حیله ایله لطیف جالو باده یه پاشامی حریف
678 داری ژنک بری ایدر آکا ایابی حیاه ایابی نواه
679 دوردک چالمغی اوکورمی تمار ندن ایلدک بواشی اختیار
680 بوابنه وی اندوک اوچ یل امان سنی اولدورر چقرسکن یلان
681 سوال ایلدین شخصه قلدی خطاب بوشربین لطیفیله ویردی جواب
682 دیدی اوچ یل ایکی اوزاقدر زمان یا بن اولورین یا اشکر ای جوان
683 یا شاه جهانه ایرشور ممات آراده بهر حال اولور بر نجات
684 کورک عامل اولانلرک حالینی بو آلیله بو پادشاه مالینی
685 اگر علکی ظلمی تقریر اولا بچه حشر اولا بوطلبه انتها

249

687 مصاحب لوینه همان ایدر لول یوزم کوردم اولدم زیاده ملول
688 بنم صورت زشتم اولمش عجب جهان یوزکزندن اوصاندردی عجب
689 ظریفک بری قالقدر ایله خطاب اکا ایدر ای حضرت کامیاب
690 جالوکی برکز کورنجه همان قساوت سنی ایلدی ناتوان
691 یابر کونده بیک کز کورن نیلسون بو دردنهانی کیم سویلسون
692 اومظلوم حجاج اهل غضب یقلکت دیو قودی اندی تعب
693 جهان کیبی مکار و غدار ایدی اوینک ایکی قاپوسی وار ایدی
694 برینک آدی دلده باب حیات برینک دخی اسمی باب ممات
695 کیمه کیم غضب ایلسه ناگهان سوررلردی باب مماته همان
696 بو درده دوا اندی اول مبتلا دیدی ای سزاوار خشم خدا
697 بو بورتقنی سندن چقاین فقیر بنی ایلدک خلق ایچنده حقیر
698 دیدی اول بوباب نجاته روان خلاص اولدی اول دردمند جان
699 کدرکن دو توب کلدی اندی ندا دیدی اگر ای سوددر ره نما
700 ندن اولدی عین عنایت بکا ندن اولدی بو دکلو شفقت بکا
701 بکا قلمش ایکی زیاده غضب خلاص اولدم خوره اولدی سبب
702 [illegible] کشی کم الشینی دانشمه سکا

703 سنکن جانکه نه معانور سکر مدام — اومفهوم ملا ایله فتیح کلام
704 سلامت یقالسن خیال ایلدک — دانشدک بکا مکر دآل ایلدک
705 رسولک حدیثیله اتدم عمل — سنی لطف و احسانه کوردم محل
706 دلی بعضلر ظلمه مایل اولور — دیسکم کار معقولی قایل اولور

707 شو آدم کتنهانشین اولمیه — الفکبی بالانشین اولمیه
708 شوکیم اعتکافه کره هیچ کاف — اولور کون کبی کوکلی مرآتی صاف
709 آنک عینی کیم ایل طعامنده در — وجودی بهایم مقامنده در
710 انجون منور اولور چشم تر — کرخلوت سرایندن انتز گذر
711 کوزک کبی بر کوشه ده قل حضور — سنی عین نور ایده تا کیم غفور
712 ایدن که ر کثرته انتقال — اولور یوق حسابنده نقطه مثال
714 چقوب بر کناره مه نو کبی — کمال آفتابینک اول طالبی
715 شو کیم مانع حسن اعمال اولا — جواب و منطابی خطا در خطا
716 اولانلر نظرگاه عین عوام — کمال ایرشمز قالور شویله خام
717 عوام اولدی معمی بوزنه حجاب — کنزنه ره [illegible] سحاب

718 بوسودای صدر یله صف نعال — کلور اهل حاله مزخرف خیال
719 بولنمز ارازلده خلق کریم — اولور صحبتی بر عذاب الیم
720 ارازل نشین و ارازل پرست — عنان سعادت نکیرد بدست
721 ارازل نشینی اولمغی ترک ایدن — خلاص اولدی تعذیر آذیندن
722 بلاد راولوکسه لر صحبتی — سکا قید اولور حرمتی عزتی
723 ایلک اعتباری نوکینی براق — بوکثرتدن اول کعبه کبی ایراق
724 فدا اولسون اول شاه جان و تنک — سترا اول حذ منکدن سنک
725 اگر قادر یسک اولا کور جهان — معاکبی بیت آچینده نهان
726 کیدر قید اشخاصی دکل بنی — نه سن کمه بی بلانکه سنی
727 دلو اولمه قید جهاندن کسل — تجوتیغ تراتی تجرد تحصیل
728 روادر عزیز اوله روح روان — چقوب عینی اعیانه اولمز عیان
729 اولاین درایسک المدن ابی — عیان اولمه کوزلن کورنه همین
730 کورنه مثال دهان نکار — صقن یوزه کلمه چو خط غبار
731 بعد [illegible] نهفته تنندخسی — یوزه کلمکی مانعی ابقه هوس
732 شو صوفی که بازاری سیران ایدر — بیهان کندوبی صانع انجون گذر
733 وی درد بکدن سلا خاصی ونام — دلی دردیکه دائی بکدر مدام

735 بقوب قلمه دیوانه ایلوسنی | بونقش زمین وزمان دنی
736 اوکیم سین عقلیله بینا اولور | نه کیمی ایلیلو دن اعلا اولور
737 اونور قاف وحدتنده عنقا امثال | بو عنوانی کثرتدن ایت ارتحال

739 بها نوشینه جمل قوشلر مکسر | دیمش لرکه ای مرغ عالی نظر
740 دکلمی دراینانه جنسک سیور | قراقک ایدر جانلرس با حضور
741 معین دکلدر مکانک سنک | ولنلرده در اشیانک سنک
742 بیرک کوکده در مرغ دنی بالسن | ندن جمله دن فارغ البال سن
743 کدوب آره یردن سحاب حجاب | صدای بلند ایله ویرمش جواب
744 دیمش اصل نهاددن اولان ایراق | قلور [illegible] بالاده دایم طوراق
745 دنی کیمه کراختلاطن کسن | قلور سلک ایتیعان کبی توجه یرده [illegible]
746 بو یکز سزک اولمه مزبله | کتور مز سکز برنواده اله
747 سیف لرحیف لرکه جاهل سکز | خطا ایله نهرده نه مایل سکز
748 بوزار خلقتی رنکنی [illegible] | بونی اوغراسه مهملانه اکر
749 ندر بونوقه ندر بونشا ز | مثلا درکه آجی قالمز اچیق بوغاز

751 مزید اولسون اول طایفه ذلتی | سور اکامز مانع رفعتنی

752 دلا کعبة الله دبیت الحرام | اولور اهل اسلامه دار السلام
753 ایکی باغزا سطار ملک حجاز | انک یا غمزی اشکی اهل نیاز
754 انک رعدی اه غریب البلاد | انک ابر باراینی سین حساد
755 نه آقرصوبی وار نه برسبزه زار | نه سرو سهی نه درخت چنار
756 نه باغ اولور انده نه ازهار اولور | بچکی اولمز اول برده انوار اولور
757 انک سروی ابحق حرمده منار | موذن لری عندلیب هزار
758 اکر بر کیاه اته عرض جمال | شرار اوکونلرده مهجور هلال
759 ایکی بو کلو رعری غلایت بولور | قونوکبی طوتنوب غیب اولور
760 عجب درکه فرق اللی کونلکر طرز | بر یه در اطرافی حتم ای رفیق
761 خدا جانبندن دیکلدر سکا | فنا بولرندن روان اولدیکا
762 حذر قلکه اسباب ذوق وصفور | طریق خدادن ایدر خلقی دور
763 بوکلزار دارایش وسبزه دات | اوبالرسنی ایله التفات
764 عبادت بیری اولدی غزلت بیری | نه غزلت بیری بلکه وحدت بیری
765 نه بر دن ظهورات نفس اذا | اکا طالب ورلغب اول دایما

766 جهانك صوكنده همایی اولور — بلانك غامنده بای اولور

767 سلوك اهلی كلو بو جای تمام — كورامز بو انواری عین عوام

حكایت

768 كچن كیرسه حمامه سلطان روم — صفالو سورردی اوكان علوم

769 مكر بر كون اول عالمك دولتی — چوع اكلندی حمام ایچنده فتی

770 تنی دزلدی ابر رحمت كبی — طلوزلندی دریای حكمت كبی

771 دخول اتدن جان كبی برخلوته — مناجاتن ارتوردی اول حضرته

772 احبا اوینه الوب كتدیلر — بونك حكمتینی سوال اتدیلر

773 دیدی انلره اول اسرا اولیا — بو حمامك ایچنده وار در فنا

774 قالور طشره ده محدك محرمك — فناسی زیاده اولور آدمك

775 اجل كبی تمام صیرت نما — صیو بو خلقی زیان اندر دایما

776 سلوك اهلنه بو حرارت كلور — بو افكار ایله وجد و حالت كلور

777 كیلمز بو خلوتده تاج و قبا — برابر اولور بونده شاه و كدا

778 مقام فنا اولدی بو جا مكان — قیامت كوننده اولور بیدر نشان

779 كشیدن لباسی ریاست كدر — بو اسباب عرف و اضافت كدر

781 قالور بر فوته بر بقر طاسیله — او داخی ایلك دركتورمز بله

782 حرارت وجودنده ایلر مكان — اولور مانع فكر قید جهان

783 بو آیینه عبرته ناظر اول .. — ارنلر كبی وقتنه حاضر اول

784 سرابرده عزلته اول یقین — نظركاه حق اولدی عزلت نشین

785 نه بیردن كراوله تجلی سكا — یقین اول قرین اول سكین اول انكا

786 مشایخ او حمامه اولور مثال — بونور ریاك اولور وار اهل ضلال

787 هنر بودر رای پهلوان جهان — عیبلوا بنسی ترك ایدن بو نهان

788 نگهبان اولا عین طاعت سكا — عبادت سنی ایده نه بقا

حكایت

789 زمانیله بر پیر اهل یقین — قویوب كثرتی اولوردی نشین

790 اولوری یوق صابنده نقطه مثال — چكلدی كناره چو رای هلال

791 خشو سیله ماننده عین ركوع — عبودیت حقه قلدی شروع

792 دیدی بر عزیزا كه ای شهریار — ندن ایلدك عزلتی اختیار

793 بو خلق اختلاطنده معنا دانیدك — صفا ار سورور ب غمدن آزاد ایدك

794 وجودك دوتا اولدی بته كه دال — عبادتده داخی كركل اعتدال

795 ازل بو عندی سنده هم احتیاج — طور رسن بیانلرده محتاج تاج

796 سور سیدن ایرسه قوبون اکر — ایزندن بولور آنی بر قوردی بیر
797 دیدی اول سؤالی ایلین آدمه — حقیقت ده شکر ایلوبن بو دمه
798 کوزل میوه لر سکره ملتبس — بشر اختلاطندن اولور نجس
799 غذالانسه ر صالحه طالحه — اولور جیفه و مسک بوزرایحه
800 کرکمز بکا امتزاج بشر — کوصوکلنده کی شردن آدم شرر
801 تنکرایدن عالم وحدتی — کیو کثرت ناسدن نسبتی
802 بو تفضیل ایلو دلیل وظهیر — کدر آرزوی قلیل وکثیر

803 کچنلرده بر نیچه اهل یقین — واروب اولدیلر بر مکانه مکین
804 کلور آنده بر ظریف جوان — کوروب آنی قلقار کذر بر جوان
805 بری التیام ایله ایدر اکا — بوروند مصاحب دن انده ابا
806 مناسب دکل احتراز ایلمک — بونک کبی بیر طالب اولمق کرک
807 نصیحت رموزین فالش ایلمش — سوزینی بیر آنده دونشرمش دیمش
808 چوغالدور کشی الناس ولی — زمانند ده قتو ماغه وارمزای
809 تچین کله بر آشنای جدید — باغایت ایودر باغایت پلید
810 [illegible] — [illegible]

811 فراغت مکاننده اولا شکین — اولور غیرپلر زحمتندن امین
812 محل یوکثرتده بو قدر حضور — زوایای وحدتده چوقدر سرور
813 بکا آشنا چوقلغندن نه وار — بیکندن بربن ایله وار اختیار
814 بوری عین عقلیله ایله نظر — ضرردن صقین الحذر الحذر

815 مکر صوفینک بیری عزت ایدر — قوبوب کثرت خلق وحدت ایدر
816 ذلیل وحقیر وبرهنه فقیر — اویو ماغه بولمزدی کهنه حصیر
817 کیرور بوجاغه اوتورر قالور — سورطا عنا حقی لذت آلور
818 اباغنده بشماغی یوق بیر ایده — کیاجکی بولا مزکه قلعه کده
819 حضوری اولور صوفیه خلوتی — صفا ایله آرتر عبودیتی
820 ولی اولمغه فقری اولدی دلیل — ایوشدی اکا لطف رب الجلیل
821 وارب کثمز اولدی احبابه سنه — صلاحیتک طالدی دریا سنه
822 من تاب کبی ایدوب التیام — آیاغینه وارمزدی خلقک مدام
823 جرهان خلقی اولدی بونک طالبی — اقندی عوام اکر دریا کبی
824 ندکلو کره دیا دن اندی ابا — اقوب کلدی صو کبی دنیا آکا
825 طولوردی اولی مال دنیا بله — طوبردی کلی نعمت بابله

296

826 اکا کلدی بر مفلس و منده بور — دیدی فقر ایله ایتمز اولدم صبور
827 بکا بر یول اوکرت که حق حضرتی — مونیجه ویره مایلکه نعمتی
828 دیدی کیم که دنیایی ایتمز طلب — قوار آنی دنیا دخی روز و شب
829 بو دنیایه هرکیم قلور اعتبار — ایدر کوزدکی یرده دنیا فرار
830 او محبوبه بکزر که دونیای دون — ایدر عاشقین شیوه سیله زبون
831 یرکده قرار ایله وار کعبه وار — کله تا که سا که صغار و کبار
832 الشیدر بو سوزی او مفلس کشی — جهان خلوته کمک اولور ایشی
833 خطاب اتسه کر خلقه ویرمز جواب — عوامه آچلمز مثال کتاب
834 جکر غیریدن احتیاج الن — کسر زهد ایله عادت مهلین
835 نجبی اولوب ویرسه کر مال آکا — قبول ایلمز ایلر اهمال آکا
836 بو دردی جکر بر ایله دل تمام — الشیدر او شر بالشنه خاص و عام
837 بری درکه بو اولیایی روی — کلام ایلمز کیمسه دنیوی
838 حقیقت ده بر کرچک اردر بو ار — یر بیدر بره اتسه عالی نظر
839 بری دانی درکیم بو اهل صیام — یمز یچه بیلدر که کوندز طعام
840 بو حالیله آنی دوشورر دله — مثل در بهانه کرک در ایله
841 اوسنه آق صو کیمسه یه و زر — نفایس مقوله سنه کیم بعر

299

842 محک کبی سالم ده قلبی قرا — سورر وسلت سیم و زردن صفا
844 غنی نک کوکلی اولور غایت صبر — محبتی قلیل و عدوسی کثیر
845 فقیرک احبابی بسیار اولور — قفاداری ستار و غفار اولور
846 فقیره اولور فقری ذوق و سرور — غنی یه غناسی منزل حضور
847 غنی نک اوزاو علی اولور دشمنی — آتوب مال میراثه جان و تنی
848 نه اومرسن اندن که شاه وکدا — عداوت ایده آنکل ایچون سکا
849 قمو کنج ومال اسی ماتم ده در — کبیسی یوغ اولمش کبی غم ده در
850 ایا اهل دنیا بو قلو سکا — سنی مال ایدر پاسبان تبلا
851 سکا دلدی اولدی کوهر نثار — بوری رای تدبیر ایله فکره وار
852 عزیزکی بری بر عزیزه وارر — البنی او پراغیوب تکوارر
853 آکا ایدر ای مرد مقبول حق — سکا بر سوزم وار طوتسک قولق
854 اول آدم که مردود و مرحوم اولور — بلنمز قیامت ده معلوم اولور
855 بو دنیا ده اولمزمی ان نکته دان — او مردود و مقبول اولانه نشان
856 نولایدی اولایدی علامت لری — بلیدی ارنلر بو حالت لری

857 حدیث رسولیله ویردی جواب | علامت لوین بلدی قلدی خطاب
858 دیدی اول که درکاهدن اوله دور | اولور عیبنی سویلیسک بی حضور
859 عذابه سزاوار اولان مبتذل | قچن حق سوزی ایشیده ایلر جدل
860 اکا کوزلو عیبن اکوسک اکو | سکا اجنور قتلکه قصد ایدر
861 کشی کیم کناهه اوله مرتکب | اکا هب هوا اهلی اولور محب
862 او مردود اولانه علامت بودر | عقابینه نوعا اشارت بودر
863 شو کیم اوله مقبول حق عاقبت | کیدر کوکلنه خشیت آخرت
864 نصیحت سوزی هر نه کلوکه وار | اولور رکونشنه کوهر شاهوار
865 اللدن کر صادر اوله بر خطا | سوینور قچن مانع اولسک اکا
866 کناه اکلدقچه پشیمان اولور | خطاسینه کریان و نالان اولور
867 صلاح اهلینی کورسه راغب اولور | ایو کیشلرله مصاحب اولور
868 کسنده بو خوش عادت و نشان | بیلر باعث رحمت مستعان
869 اکا کیم ای رحمت نصیب | اولور جاننه بو نصیحت نصیب
[illegible]

872 قزد وب بو زیخ مثال خراب | بلا باغنه ورمز ایلر حجاب
873 تک مالنه کم قریشر حرام | طعامن یمز نفرت ایلر مدام
874 تمسک اکر شبهلو مال اسما | ولور کوزله باقز ایلر اباء
875 ویلر اولور صانکر بحر جاه | انوطشرم اولماز جیفه مثال
876 وزمانی دنیایله ناشیه دره | عمان اقچه سی کوزلری [illegible]
877 خوکیور مز صاحبت عالمه | کلنمز یا ندن کچن ادمه
878 اولور بحر طاقت ده شانی عظیم | صدف بحره بی کندو در یتیم
879 ایت دن انده کاولا انش | دوکر آدمك الدر بنی اوبر
880 باشنده اولور تاجی بر دور | ابدر صوزیله صورتنا لنحلد
881 شو کیم اهل دنیا ایسنه یقین | شو عیبت اندن جیقر
882 دنا نیر دنیا بی الماز وطی | اجلم اصیز و دجابه الی
993 ولور بخشیه النون کوزینه بانه | خوست بجومیلا ابنمز قران
884 مساوی دراول کسر حیوانله | سوده اهل دنیا بی یلنجانله
885 دراهل دنیا بر باصحابق | صفن اوله مقبول مردود حق
886 ویرر اهل دنیا بر خلو اضطراب | اوشر جیفه صانکر جیل غراب
887 [illegible] | زیاده اولور انده صبر و سکون

888 طوبی و مزنجین کما اولر قرنی آچ — مژاجینه ایلر قناعت علاج

889 نجر کز لنور صانکه آب حیات — جهان خلقنه ایلر التفات

890 آنك حوف خفیلدا هی عیان — او لور رفد ری ایوانند نردبان

891 ذاتا غنده دردجنونی کدن — کسرما سوی قیدنی ترك ایدر

892 کا با ب پیران عالی جناب — جکرمنا معنی بو زبینه حجاب

893 صرایی درا نلرکه فالقرکدن — اکابر قبوسینی محرا ایدر

894 زهی صورت و عروسی اهلریا — بیان غربتی نجحیا بی نوا

895 نو بر حق نو سنده غی طاعتی — اکابر طبوسی اولاغادی

896 شو کیم بند که الیز اقتدا — حکنت یطار نشمدا و لا نشمرکا

897 [illegible]

حکایت

898 سفردن کلور بر سپاهی حریف — جورمش اولانینی ایی ضعیف

899 ذلیلا بلمش فقر و فاقه یوکی — دکلر بر فره منغرك مالکی

900 لباسی دوند و منش ایمنش پلاس — بکی اسکمش اسکی سیری اساس

901 جبی بر صو سنجا هدو تمش همان — نهی سیم و زر دن عیان و نهان

902 [illegible]

903 جا اولدی بو زمین ایلمش خلقة قاش — غمندن ایدر کولکه سیل صواش

904 فجین کورسه قوش ترس نجه صاوور — اوزاد ردالن المغرا لدا لور

905 کلور غوبنك بیبری قابو سنه — دکیلور عصا کبی قرشو سنه

906 عصا بی الندن کوزی سویلی — سیاست ایدوب شهرن سوره لی

907 صفلر سیرسنده ادبسز جار — صنا سن بوغا زنده قالور ربه وار

908 بشیل تاجی وار کلمسنده عیان — ادا انمش اداعوکی و یردیر کا

909 بوغربت سپاهی بیا لدرغا — نهی نصف بطیحه بکزر همان

910 ارنلوبینی ساکه کوندرر دیلر — جقرندنکی صقلد فلحذر

911 سپاهی بونك دکلدی سوزنی — طبانجه ایدوردو ایلدی کوزینی

912 غضب ایلدو کلدی سو کدیرفنی — دیدی ای بلابی نجی پیا نغربتی

913 طوتالم اداعو غی بلدك دیدك — نخوش النجم اولاد غین ایلدك

914 شوکلم عین شرعیه ایلر نظر — بونك کبی نك یوز بن اوکا رایدر

915 ولی غلطت و ابتذال ایلمز — بلاونیله بخصیل مال ایلمز

حکایت

916 بری عالم جفر ایلدالدار ابلی — بیان جاهلی صانور لر ولی

917 نرحفرلن کنا بنه کورشد کوزی — نوعبر وافع ایلان هرسوزی

918 اول آدمده كيم قابليت سزر — الك آدمدر بونجه سوز يزيو
919 كيمن قاضي ايلر كيميني آغا — كيميني وزير وكيمن پادشاه
920 آغادن سپاهيدن قافدن — كلور سيم وزر جمله اشرافدن
921 صنعل ستر طوسمر تيز جهان — واركذ بني تمكر امتحان
922 كوسيلدينها نيجه صحبت قورر — رعايت ايدر خاطريني صورر
923 سفاقت ايدر با طور الدانور — سزكبيرلك آغاسي نور
924 اكا ايدايي دولتا سي آغا — كلرشمديدن سنتلو وزير كا
925 نظر ايلدي بن جعفره هر دم فقير — اولورسن بوبا قنده بركون وزير
926 ديمش بركوسه كسني اولا ناقصه — صفالك اوزن كرچه عقلك نقصه
927 يوري سوبلدايي مرابي يازان — وزيراولر بلمز آغا اولميان
928 بنم سزي بلمدين يكنمه — كوسه الوا نورصا نمه هرزن بر
929 يلانني بلوعارفان جهان — طوبراهل اضلانك الزقمان
930 بورتمز وجود ينه باز غبار — بونك كيبي لذا يه نه اعتبار

حكايت

931 بو دروينشربنجه بل شهنشاه — سباهي ايكن اولمش ايدي مقام
932 [illegible] — [illegible] ادي كوردم فقير

933 مقوب تا جنده لكو قوبرقلرين — دونن قالغرابدي صالردي سرين
934 باشنده شكركبي كاغذ كلاه — دلنده ترانه بوزنده سياه
935 اولوب صحبتي خلقه دام عام — كروكلدكم شهرواولده روان
937 وطنا ارزده سي ايدنجه هجوم — مكانم بنم اولدي اقليم روم
938 اوهنكا مكبرا ولانا اهلهو — كلوب رومه شيخا اولمشلايدي دعا
939 سونمشراودرن كيبي اولجيلكد — اونوردباشنده قراشملدار
940 قراطيلسان باينكي مثال — اني سابه وش ايلمش پايمال
941 چكرچرفيه باش اول مسخره — شوقابلونغا كيبي كيم قوش كوره
942 اوتوربعي طورمزقلدرلبي — دفا بجنده اولان حاجيلركبي
943 بوزنده صقل بابشده سوالاو — جي كبي اشخاصه طورد بقسر
944 عصايه النه ايدر قيل وقال — قونغرا اولمش حرامي مثال
945 اويوب برمراحي كاسا يه واد — ويرنقرا كونلوين اشتها ر
946 وجي دريو طوبز آني صنر — ولايتدن اولمش ولي يحنبر
947 اولورد وار دغي بره احسانلري — بو وجهيله الدر مسلمانلري
948 وزيرلت بر نده كورنجه بني — اوده بانذي جميتي حرمني
949 بيني وقوا ولدي بواحوالنه — شرابك اولدي جزا ندا حالنه

950 بورازی کوردکده ایدر آشکار / شهردن قرار اتدی بی اختیار
951 روا می سنی الدیه مسخره / تباغ اولدخانك حرامی کره

حکایت

952 مرابی لرك بعض مکاری اولور / عجب رند وعیار وطرار اولور
953 صبری منصب اعلنك اولسه ملول / اویالروار در بانندا اول فضول
954 کبیر کوکلن حیلد وآل ایدر / درون کلد صانکه باد سحر
955 اکیلور دو لاعینه ابرو مثال / اولور حلقه داه نزویر وال
956 اما ابورای کان جود وسخا / بلاد فنی ایچون کولند ردوا
957 بو برلوده وار بر مبارك عزیز / کمال وصلاحیله اهل تمیز
958 ورالمرکتابا جدد الم سکا / بادل باغی بازسون یا اشون دعا
959 باوقف ایلسون کاغده ادکی / حموش اده سنی ناکه اضد ادکی
960 منزل ایده جملا اهل جدال / اولدزیر پای سمندکده دال
961 کوره کون کبی رفعتوکی سنت / نجه صوکبی برلره شمسنات
962 بوزالتونلد اولور اما بوکار / ایدرسك دلجانله اختیار
963 اومسکین اشیدر بوسوزی همان / اما ابدرای حضرده وزمان
964 مدد یون دمه دستناعت کرات / بلحدالله همت عنات کرات

965 یوزالتونی بربر صاریوزوبرد / کنهکار اولور یعنی خیره کیز
966 دوکن ظلله جمع اولان مالنی / اکا عرض ایدکز لو احوالنی
967 دوکیلور صاجیلور نالوربی مجال / حزان ایدا شجار دنیا مثال
968 مرابی بوزانی ابدر اختیار / بوکار اوستنده اولور اول نابکار
969 وبر اکه جدول لوبر کاغدی / حکایت ابدر قصه ززا مدی
970 اوجدول لویله بودر دجهان / اوزر عقالك قصریزه بان
971 اوغرلرانك عقلك جوهرین / مزید ایلر اوکلی درد سرین
972 بوتن ویله مالنی بر کدد / برین واخی الدرانی ترك ایدد
973 قرینند رمدد حالی اشغالکد / قراجی اقن صالمسون مالکد
بشنجی مقام عنادت موجب و سبب امانت ولدعین بوابد استقامت
974 اولورا ستقامت خضادامان / الف لیبی یلداوراده مکان
975 ایدرهو بلادن وجودن امین / ضررایده مزد ستاعوابتین
976 اورایر سنوکم بال وصافی کلد / دکر کبی وبرمز بوغازن الد
977 بوربابصافی کبی طوری طور / سنی مهلات ابتمسون بجضور
978 نزیبا منلدر بوطوغری خبر / کرطوغری لن ایکی جهانه ندرد
979 سنا استقامتلد سرور روان / بهاربیرهوکزا بر غم خزان

980 فالك كاه اولور اكولي جونش كورر | مه نوكبي تنكس اولور نور در

981 دونش بركون ضعيفه نزاد | ابرا سكي بزجنبري احتيار

982 كورر قوس برجنبي بزا كوبيدر | عصا يي همان جنبغ طوغريدر

983 عملاركبي طوغري اول دائما | ارتلرسني تا ابده مقتدا

984 توبوب حقي ميل ايله باطله | صقين ارتشا ايله دوشمه دوله

985 كنوك دردم قويسر ارباب حال | حذر قيل اكله ترازو مثال

986 بوزن زرد رشوتونا اولسه رد | سني كورسه عينينه المازعدد

987 بكم راي رشوت بلا ايلغي در | دراهيم معدوده كورلغيدر

988 كيجيدو يربلي او رشوت زري | اولور طالع بختك اول اختري

989 سكا رشوتيله كلور انحرافي | براتشدر اي عاقلانه غرفي

990 نهان اولمز آتش اولور خلقه فاش | سوزم استماع ايله غافل مباش

991 اولور جمله نك كوزي لوسرنكون | ايدر جسمني با رمحنيله بون

992 بوري اوق كبي طوغري اول طوغري وار | نهان كبي اكوبدن ايله فرار

993 طور موغ جانك كما اندن فنا | اولور معني ده عين لون عنا

994 حرام زاده للناس مانند دام | سكار اغنه اكري لكيله مدام

995 صقين اولمه [illegible] | [illegible]

996 ايدر بسمله مدتي الله يول | الف كبي زبر اكه طوغري اول

997 ولي لرسنوه سطر كبي دهان | سنا طوغري يول كوستره هر زمان

998 اولور طوغريلق ادملزنيني | فنا ربلدزرم صحبتدن نوكيني

999 صفا فقر بنيز طوغريلق در عماد | ايدر اكويلك خصمك ازدياد

1000 بوريا استقامتله جدول مثال | اولد كور مصحف اكتاب كمال

1001 طوغاك بنجه سندن اوجار موغ جان | كلور ال اوره اكوبلدندن زبان

1002 تماشا بودر اي غوب الباد | قوين كاه اولور طوغري سوزده فساد

1003 لاندنه زاغ وزن حاجت جدل | كتاب وصوليله ايله عمل

حكايت

1004 وزيرك بريزمكر بر مجر | وارد احمقك بوكي كندين اوكر

1005 ديدي اي وزير عدالت نشان | بكا عين عو كل ايله نكاه

1006 نيم استقامتدر حلقتم | دخي ارتوغ اولنق كرك عزتم

1007 نه خدمت كرا ولور نقيره عطا | براغم بيان واقع اولماز بكا

1008 سوزك طوغريسي طوغريم بن فقير | شهادن ادبرلر صغير كبير

1009 وزيره بونك حالي معلوم ايمش | طوتا تنرلطفيله كونلش ويمش

1010 [illegible] | زوالتو بيان احمقي دردمند

1012 امورلرسن نور برالتون يمز | اولورلرسه التونلي نسنه ديمز
1013 نه بيلر نه بيلر دنيا دشرمالني | حرامزاده نك اكلر اخوانيني
1014 طمع كار اولان مسرفلك هوزمان | بوغاز ينه طورسز كه استخوان
1015 كرك دركه هر مستقيم اولا | حيات طريقنده عالم اولا
1016 طوبه حقه بازان ظرافتلرين | بلدر اهل سوفك حياتلرين
1017 نصرت فيوسن كشنا دوابه | مدارا اي خلقه زياده ابده
1018 شو ظلم النزام ابدني دائما | دوكورسن نوابا اولدر رسلدغزا
1019 كلوز مستقيم دبو بخر خر | دريغا صعوكبي طورر بغر
1020 نه صورسان دكل هيچ حاضر جواب | ابدر الدوغي منصبي خراب

حكايت

1021 بكا اولدي شاه جهاندن نظر | سپاهي ايكن اولنه بر دبلر
1022 عيان اولسه عين طهد نشان | فنا نوردي معني فيوسي همان
1023 احلنر ديا سرار حقدن مقال | حجاب اولوردي بو باطل خيال
1024 اولوردم نظركاه عين غيوب | ظهور ايمزاولوردي بو ستخوب
1025 جوكوردم ضرر دربو كردكور | ضروري حيانندن اندم حذر
1026 حرامصفين ابله التفاتت | كر حلقه اولورمانع واردات

1027 بكا طوغريلق اولدي آخر ظهير | صداقت سربنده اولندم امير
1028 عمارت حرامي سنه كلدي كوج | بوطوغري لغم اولدي معنيده صوج
1029 مكرسا بقا حق وفق جميل | اكا برا و بيزا اولورمنو سبيل
1030 بيوبله باشلي بيرك اولدي عدو | نسكا بنجيا نوردي باكه غلو
1031 حزان با بوغوص انكر بادصبا | اشرا بي تخريبا ابدوب ايا
1032 كچوردي بودروبني باشالوه | مساوي بي ايلردي اغا لره
1033 حضوره هماس اوجردي بنم | دوستم ملت مراد ايلدي دشمنم
1034 بوطوغري لغم صانكر شمع منير | يرومي بنم قلدي نا زسعير
1036 منتش اولان كمسه لر دايما | قيامت سوالن ايدردي بكا
1037 صنوردم كه اولوردي بو زحيا | هرا آن سوالمه وبرردم جواب
1038 نكارم ايد ردي بودرد شديد | فرا ايكن اغردي موي سفيد
1039 صناسن كه حظ التون صريح | الف كبي طوغري حيقردم صحيح
1040 اولو رطوغري برصدق بنع ونبر | بدون شاهدي جرح مجروح ابر
1041 بولنسون عم ظالك جارهسي | فالور شو صابخق بوزي قاره سي
1042 نصيبي كلامن ابتيشاويه سون | حيات غبار دن كتوردم بوني
1043 قوم طوغريلق جانبن صبح وشام | الف كبي اللهله اول مدام

356

1044 مكر بر مسلمان وطوغري صبي | الورسعي ايلر بر بيون منصبي

1045 صدا قنا ايدر استقامت ايدر | اكا اهل ديوان عداوت ايدر

1046 معين اللري استقامت الن | خراب اندي حرس كرك ماكلن

1048 تلفا ايتدي پادشه مالني | كورامدي نجيرا ولدي احوالني

1049 بركدي بو اشراف اهل سخن | اكا اندي اسنا د ماله يكن

1050 اشرار اندر د بحر افترا | بو طوغرولق اولدي عصاي جفا

1051 لك منصب وجاهن الدر بلر | اذا انو بحر آني فالدر هم بلو

1052 بو حال صبي قلدي غايتده عار | قودي شهرني اندي ترك ديار

1053 يولي بر اولو طاغ يولدي وصول | نظر قلدي اطرافنه صاغ وصول

1054 كورر بر بحر ظالم اهل جفا | طغلمش بو طاغه مثال صبا

1055 آرر طوغري يا نجاري بولور بر | قوراكري بي طوغرو يه ايلر ضرر

1056 كيمي اوق ايلر كيمي درلك | شاي سن آلور نظر وابدرلك

1057 كورر ضنبر كيم شمع بزم كباد | عداوت ايدر طوغرو يه روزكار

1058 اولو رطوغرو عي كابنا تلك تلف | بو عبرت مقالن تلور بر طرف

1059 [illegible] | [illegible]

369

1061 الف كبي هر كيم اولا مستقيم | بلا وقضا ده اولورمش مقيم

1062 اولور دعا قيل اولا انلرايكي دردمند | بو پند خرد مندله سودمند

حكايت

1063 اشيت بو ابيندو بونا لشي | نلر نكري بر طوغري صالح كشي

1064 خراسانده بر خرمكر سابقا | قضا ايله اولدي امير اللوا

1065 صلاح اهلينك بر بنا اولايد | ايدر افترا ايله ظلم شديد

1066 سرايي بي بانده اناني تاكهان | بولور رلوبرا اولمش كورنجوان

1067 اجل اللري الميش بابمال | طولمش عذارنده شهر جمال

1068 بلا كشته كبرنده اولمش زبون | كورمش بره ارقه سي جرح ذو

1069 يا نور فانده عزق اولور اولايه | احلمش قزل كل ابداغي كبي

1070 سن اولدردن اني ذنوبي كناه | ابدرلر او مسكينه ظلم وتباه

1071 اكا انترا قلدي سلطان همضت | توتوب سزني غرفنا ايلديكمات

1072 باشي صانكر بركوي غلطان ابيد | ايكي بابي جلاد جوكان ابيد

1073 دوكولكدن اولدر دمند فقير | تني بول بول اولدي مثال حفير

1074 ترردي او دم رسم ضرب عصا | الفا اولدي انده مبرجا بجا

1075 قولنزنا صوب شاخ حرمنا ال | ابدولردي اول بي خبردن سؤال

1076 بدن باره دن اولدي كلشن كبي / كوكرمش عصامز بيوسن كبي

1077 كوردانده يوق مرحمت دن اثر / هما آنكه كندو به بهتان ايدر

1078 آكا ابدراي ظالم روسياه / بن اولورده م اول آدمي بي كناه

1079 كرم ايله باكرا ذا ايلسه / بنم قيدمي كوره بر ايليسه

1080 بو سوزي ديدي اول غريب البلاد / انلنا آتش حشمنه اولدي باد

1081 ديدي بول سربك كوكيبولد ننكي / بنا غوكي باران واو باننكي

1082 ديدي بيك بنا زايدا اولنا نوا / ايا بي كناهه ستمكار اولان

1083 باغم نيم حاصلي قاضي در / بونك كبي شر امره راضي در

1084 فلان شيخ در قانلو برايلي اولا / فلان صوفي دركه بولمز اولا

1085 صلاح ايله مشهور اولاني قو / بيان ايلدي بولدا شمد در بو

1086 آكا كلدبلر شيخ وشاب / بلاين سويلي حقدنا ايلي جحاب

1087 سنوكيم عملدراه شرعه كدع / اولورميكر نا حق بره قان ايده

1088 جفا سنه صبرايت بو ظالمون / كه هيننه كيرمه او عالم كرك

1089 قمونك نظر افتد عرصين صكره / هماندم او عالملر ايجون ديدي

1090 حنيفيده قانلو در اندرين / بو ظالم صبيحا اولور معين

[illegible]

1092 واردب سويلديلر آكا حق سوزي / اجلز قالور غفلتنك كوزي

1093 واردلر خوش آمد ايدرلر آكا / الورلور ديلك طريق جفا

1094 مشايخ اولور ظالم انعامي / دعا ايله احيا ايدرنا مي

1095 ديمه بونلرو اهل ادرلر دد / كنهكار روخوي يوسفان در

1096 كبير حرفه وتاجي باشلر كسر / عجب دركه بو عيبي صانور هنر

1097 دري ظالمه وار بيجي عالي / هلاك ايده سن قوبه سن ظالمي

1098 اوصالح كستيدنا اولور بر مدار / بوزن كلدي قانلو جولعكنكار

1099 اوصكني اولدردو بلغلتديكي / كناهن برابكن ابكي اتمدي

1100 خلاص اندبلر صالحي حاصلي / صوبه اندبلر قاتل باطلي

1101 صوبه آنلو راكري لنكر كبي / بوبيل طوغري بولكجه مسطر كبي

1102 كلود طوغرو ديكر جه موج بلا / جكر قورتر بحر غمزن خلا

1103 درخت عصاده كه كوردي عذاب / آكا وبردي انما راجرو ثواب

1104 اوجلاد الذنا ولان يارملر / كوكل طفلنا اولدي جاي نظر

1105 يقلدي فكا نندن بهتان بيان / اياغن اوبردي يوزلي ديان

1106 قودي يا قسيني الذن عوان / سلامت بقا سيني قلدي مكان

1107 [illegible]

زمانیله حکایت

1108 زمانیله آت اوغرسیناتیری | اوغرلامغ استردی براستری
1109 کوزل استرایدی اولا چترفنی | انك اغوزی سیم ایدی قیمتی
1110 ابشده آنز صوبونوشده صبا | بیلما اگرا بخق اغز بها
1111 آت اوغرسی نکین حیاللیدی | عجب حیله ایله آل ایلدی ی
1112 بربنرا انك باغلدی برقتر | زیاده ارق هم کورن ادم اجر فی
1113 اوبونیشلی باشنز کلشن زوال | اباغی سقط صهل وبی محال
1114 کورنا اوغرسینك مکروا قدامی | بقرآتشر استرك طامنی
1115 کتوردوکی استرا بچنده بازار | صناسن کدفاره کوموره دونر
1116 بنز استرای ایدراه ورا د | فنزبانذ وغیندا حربی شماء
1117 بنز استراسینك فراقاشنی | کومر برجیقوره اوباغنی بشنی
1118 نیان استری کندونکندر صانور | اتا اوغروسی ینك الینده الدونور
1119 اتا اوغروسی برکون بنزاستره | کلوراول فنزباندوغی برلره
1120 کورر استری صاحبی ناکهان | نیان استری اکرا بلور فغا ن
1121 اکابکز دروت اولانا استرین | دوکربرلره باشنك کوهرین
1122 [illegible] | کرك منعتنده کشی بهلوان

1123 دبر بیری اکر احتماله وجود | بلوردی بواسرار اولاهاجود
1124 سمکار وعیاردزدن ی | زیاده پریشان ایدکوردنی
1125 قولابدربکم الذی مقالبی | وجودی بصیرندن اولوزنهی
، لیتیح مغام سلامة الانسان فی حفظ اللسان عامل اولان شاع
کامل دایم سالم اولوب بلا وفضادن مبسون ومحصون اولمق بلمدودر
1126 دکرچین کبی بعض پیروجوان | اوکودردلینه ذکلسه هان
1127 صناسن دونر آشابی بغر | جفلدا غنی بوغا زینه طقر
1128 تمام اولمز اغزنده هرکز کلام | صولر کبی سویلوبیبا نده مدام
1129 تسلی وبربرخلقه ذات شریفه | دلی برك کل کبی اولور لطیف
1130 عوادن اولان اولورطوبراللسا ن | زبانذ کبیدرزبانی فیجان
1131 اورتمه دکزلر کبی آجی دلی | کسلی وبرمه خلق جفادنکسل
1132 دندن کلور بحر سیل بلا | دلندن دوسنر تخمو بارفنا
1133 اوزاد رسوزی هر سفیده دل | اجل کلمنیجه طوتونمز دلی
1134 فرصوبه خلقلنا ولورزتی | کلامندن زیرا کوارسنی
1135 بربینا نا ولورا ولورغنجه اجلدهان | عیاندرکه عین زبانذرزبان
1136 قلت الحیاء دکثر الکلام | بلادن حلاص اولمز اول هجلام

1137 ابلا بجنده کندوبی لنا فایده — سوزی کوهر بن طورمز اسراف ایدر

1138 کبی حلق ارا سنده زمام اولور — دلولک ابدر کندو بدنام اولور

1139 اصرصا ورر بعض یابان اری — اولور آتش فتنه نك صرصری

1140 تن اتك اورسنو زهر زهر زیملا ... — بیور بو بولشبی بحث هنر جهان

1141 ... لو لان ذکلر خاجل ... — سو رای کلیسیا کبی ... دیرج

1142 اوکوکده دور رطفل ابجد کبی — سوزن قرشولر دور کنبد کبی

1143 زبانده آنك کر وار دوزبان — دلی قورسون صانکه برلن حران

1144 کماصیلد ده کاملك عزه تی — حیات ابجدر سوزینك کثرتی

1145 سنوقولیدر کیم ضبط ایدر کندوبی — محلنده صرف ایلیه بندنی

1146 باقوب عین عیبیله ادم لره — اوناندر مه بو زبن دو شودم یره

1147 خطا استر یانکده بر نا صواب — عتا بیله ویرمه سوزینه جواب

1148 کلام مجهولیله اولمه ملول — سوزی معنی الکلمر خونکه اول

1149 دلك ایله معنا دلطف کلام — قومه حسن تعبیری الدن مدام

1150 نه سویلرسك ای مردم نکته دان — رموز نهانیله ایله بیان

1151 اکربیوه درسك یقندرهمان — اجل قامتك ایلدی ایکی قات

1152 [illegible]

1153 بوطوغری سوزه الجنور حاطری — عمیله طولر باطنی ظاهری

1154 کلام عوابندن ایت احتراز — زبانك جرس کبی قلمه دراز

1155 اولدد لا او زنمه بانك الور — بله قرشو نوکو دمه سا کذ بلور

1156 نه لازم نزاع و نه حاجت جدل — کتاب اصولیله ایلر عمل

حکایت

1157 کوردر بولده بر پیری بر نوجوان — الندن عصا وار قولنده کمان

1158 نهال وجودن اکوب روزکار — دونا ایلمش انی بی اختیار

1159 اعزمنزل اجلمش سفر حل منال — بهاری خزانده بولمش کمال

1160 وجودی شربغی اولور با توان — عدم دالنك عینی اولمش همان

1161 کنش کبی اخنق بوعمر رحال — کم نشا ننده وار در کمال و زوال

1162 بکنلکده مشرقده ظاهر اولور — قولقده مغربده اخز اولور

1163 همان اولدی بلفه بیر اولسر دال — نشا بیله کوز دن طولنوب هلال

1164 سعادت نشانی دراتیمر کمان — اجل قامت بری اتیه کمان

1165 انسان نظر افتد انذی سوال — دزلدی سوزی دشنر دنشه الآن

1166 دیدی ای جهان دیده بیر لطیف — بنداولدی ساکد بوقوس ظریف

1167 ... نه ... قیمة — ... اولدی ... بو صوانی

1168 زیاده براشنش کمالات سکا — عصادن کرشن ایلمش سن اکا

1169 کتمان عرض نامتیر ابدی — مرادی همان حسن تعبیر ایدی

1170 جواب ویروب دیدی یوقجه — جوغیا اولدی غایت بکا یوکمان

1171 سوزنده طوغریسی بود زمانده عجب — الوقده کرن یوکه خروج اولدی کان

1172 بوبابی خدا ویرمیدی بکا — ابر شمزی افلاکه نیر دعا

1173 بو بابی ایله کچدل جهان شاهلق — بوبابی ایله الدن فنا منزلن

1174 اجل بولی تورلودر دایما — کمانیله کچمك روادر روا

1175 روایت اولور بیره دوحساب — عذابا نیمکه نکری ایلر حجاب

1176 ذهی جزده دان ونهی نکته دان — مراد نظر انلرقلدی بیان

1177 دلیبان اولان نکته دیبا مثال — اجار لطف واحسان یورتور جمال

حکایت

1178 صقالن قرز برشر کافیاب — کوردر صوفینك بیری ایلر حطاب

1179 اکا ایدرای حرونامدار — سوزم کوهرین دکله قلکو شوار

1180 وجودك دور جنتدر منتخب — دوکوکلمش خزانیله براغی هب

1181 دوامی تراش اولاخط صحیح — اولور لوح رخساره ظلم صریح

1182 براشنه اشاه کشور کشا — صقلسز غذا روحنه فضا

1183 خبوابن ویروب صوفیه اول زمان — ایتمش لطفله ای نکته دان

1184 کچنیك صقللوس غایده چوق — باشنده وجه درجه عقلی یوق

1185 صقلیه عزیز اوله خلق جهان — تکه‌لر اولا ایدی سر صوفیان

1186 مرایی یوق ایسك صقلار یرکی — معوجه دراندن اصرغن کوکی

1187 صقللکو مرایده اولور نفاق — برابر درانکله قللو براق

1188 اولور به حسن تعبیر نه آفرین — زروسمه عرق اولدی صوفیمین

1189 لطیفه کوزلدر دوشنجه بری — اوله رنجه عثمان دل کوهری

1190 سوزین صوفینك طوتدی تاجهان — نیلدر سر برقلان الور آلان

1191 صقلسینه صلادی اول شاه جود — عیان اولدی بر سر در ختروجود

حکایت

1192 اجلال دیده برپیر روشن ضمیر — خطا بادشاهینه اولدی وزیر

1193 خطا بیله جرکو صحبتده برکون مکر — مناسب زوش برحکایت ایله

1194 دیمش کعبده برتوش اولور کبیر — دوه فوشبلر اکا کوررم تعبیر

1195 دمر صندری کبی دهانن آجیر — نباتات صحرا ایی بربر بجیر

1196 بومور داسی منهو رافا قدر — کونش کبی براقلر آ قدر

1197 بونمز بوتك کبی مرغ عجیب — اولور فرنو طاغ کبی جسمی مهیب

1198 ایلدریوکروکرانلولر اکا غلاب   قحبه لیل اوکندن صفا سن سحاب

1199 ایرقدان کوریرنیته کم هلال   وجودی اولور آق حصارده مثال

1200 قنادینی اچر بر بوزیاده اوچسر   صنغر اکر یلکن لی کمی کچسر

1201 زیاده سعد و بلند و وجیه   بجکلمنش انجار نشکلی شبیه

1202 اوتورسه دوه اوج عنقا اولور   عجایب غرایب تماشا اولور

1203 دمر پاره سی او دانجنده اکر   قزل قورکبی اوله افطار ایدر

1204 غذاسی دمر اولور آتشی اولور   زاغرینی نار زنشتوش اولور

1205 سوزینی آخر ابدنجه قوبلدی جلال   دبدیلر بو احواله امری محال

1206 اینانمادی مرکز اکا پادشاه   کولندی سوزینی اشیدر کیاه

1207 یمینی ایتدی صحیح اعتقاد ایتمدی   عناد ایلدی اعتقاد ایتمدی

1208 یمینی انبرو کندن حجاب ایلدی   شهالبنه دوندی خطاب ایلدی

1209 دیدی دار دنیاده اولسون تغیر   اوقه مارز دلنجی یلنجی وزیر

1210 وزیره بو تخلقدن ایرزی ملال   نس اون آدمه ویردی حال و مقال

1211 یولدوشدیلر صانکه باد صبا   وادیب نعره زکر جکدیلر بیک بلا

1212 دوه قوشینک ایکسن آلدیلر   خطا پادشاهینه دکر کلدیلر

1213 بوسعیی بلیغیله نوا همتمام   ظهوراندی اشیل او انجه تمام

1214 دیدوکی سوزی قلدیلر امتحان   سوزی دوغری چقدی وزیر کرمهان

1215 وکیکی بلا سینه او غمرکشی   کلوردو ندره رو رخیره بونزاکشی

1216 خطا شاهی حیر تلر ایتدی اکا   دیدی ای ارسطوی حکمت نما

1217 سوکرجک بزه اولدی تخمین ملال   بتر دی آرایرده خار جدال

1218 سوکرجکه بنشی بلاده اثبات اولا   اولور آدمک جانینه سر بلا

1219 تغیشریلان سوزیلک خوب ایدی   بونک کبی دن داغی مرغوب ایدی

1220 اراولان دلنده صنعتی کرکر   سعاعت اولور بولدی غنی بیوبک

خلوت

1221 شه بحر و بر معتصم بر سحر   سرایینه طوغرو کیدر کن مکر

1222 دل اوزانتوی مستک بری بی سبب   وجود دینه کلدی زیاده غضب

1223 قاشینی چاتین ابدوب نار ده دونادی کوزی   ککر لندی بحر جلالی بو سوزی

1224 بار نداسی اون شستی بوشتهر یار   کنورزمی ملاکر ایچمکه خنورونار

1225 طوررحضورنده تحقیرله   باشنی ایرمغی کبی نجر ار

1226 بنفشه کبی باغله خوار دناکسه   کریبانی کول کبی بوزیر ده چاک

1227 خطاب ایلدی پادشاه جهان   دیدی ای بر سو زوم وارامان الامان

1228 صوسز لعذنا اولدم ملردای امیر   باباکر جانی ایچو نابکاره سموبه

1229 صو ییی ویردیلر ایچدی شکر ایلادی — نقوب بادشاهک یوزینه دیدی یا

1230 اوکوزه صو ویک ایچدم اولدم قوتلی — قونوغک شمدی کرایتمه اول بوینیزه

1231 بنی اولدوروب جسمی قلمه کسم — بویوردی رسول اکر مو اخسنکم

1232 یونخ ایمه نبی شمدی ای پادشاه — شرابی یونخ ایله انک در کناه

1233 بعضلا دمابر سوزیله جانیبی — جنونینه حمل ایتدی نقصانینی

1234 شرابه زیاده یسا غ ایلادی — مکان جفانی طوراغ ایلادی

1235 خلاص ایلادی انی رای شریف — معانی اولدی طبع ادراک ولطیف

تمثیل

1236 زمانیله سلطان محمد مکسر — جنعر سیره مانند شمس و قمر

1237 او کنیجه صولا قلار ایبکان روم — یوزوراتون اسکله صحابکم نجوم

1238 کورر وریولد و برصو فیبی ناکرمان — طوتر حرقه التنده بارکران

1239 اوبار کرانیله برجانبی — قبارمش صبا ایله یلکن کبی

1240 مخالف اسن یل کبی سوردیلر — لتوروب زمان ایتدوکنی کوردیلر

1241 قولش قولنغی ایلادی آشکار — شرابیله طولمش صراحیسی وار

1242 نذر بو دیدی بر سؤال ایلادی — جوابینی ویردی بوزادر دیدی

1243 [illegible]

1244 دیدی رنکی بوزا ایدی پی‌ اشتباه — قیزردی حجاب دن دیدی پادشاه

1245 ایدر جام باده ایله شرمسار — ویرور شیشه عرضنه انکسار

1246 دیکدن قوه انسانی مدام — خلاص ایلران نالطف کلام

حکایت

1247 حکمر وار ایدی برکشی مالدار — اجل چالدی برکون بره مایه وار

1248 دوآتولدی کثرت مالیله — اولوم حسرته ایردی بو حالده

1249 درختی وجودینی باد اجل — کتردی بره بی‌نزاع و جدل

1250 هزار کده ای سرور روزکار — صلاح اولور انجق مسکان یار

1251 نرکلو یانسا یسه او نیجه رجال — قوری یاتنی ایله ایدرار تخال

1252 ضعیف اولدی حاجیچ اولان غنی — اکر لندی زر کبی جانا و تنی

1253 اجل زحمتندن قیزردی کوزی — ذهب کبی جمله صر دی یوزی

1254 یالک لاندی نار فراق آتشی — و بوب کیتملو اولدی مانی کشی

1255 آنو روارث وحادثن یانشه — ویرور یوزبیک آلتون ابر اوغلانینه

1256 اکا ایدور ای آب روی عیال — بتر عمر کراو لدقچه ساکن بو حال

1257 سنیا نه دیر نمه ایلر سکون — مقابلی مسرف اوله قالورسن زبون

1258 کمور دا عقاینه کیمه یلدر — بو فرزندشو مه قالورسم وزر

1259 مقتدر اول آلتونلری بو بلید — خزانه بابر اغنی صاغنه بادشاه اید
1260 ایدر ابجد حالینه کلدی فن — دلنجی لک ایلدی ابتدا
1261 جیفه دی آنی پادشاهک بری — دیدی نیلدوک بونجه سیم و زری
1262 باباکدن قالان حاج ایلدوک تلف — محلده تلف اولسه یا من اخلف
1263 الینه باقوب سن بوکون اللهو کس — آنلدکر بر السینه قاتمل قر و کر
1264 دیدی ایلر بکینی جرعا ندن اسغر — بنی حقه ایصال الاحا ذکیلدر
1265 خطا ایلدی حالینه مالحه ایصال لدک — بر ساکر بو بو زبیک آلتون دیدی
1266 کناهی بیام ایتدی ای پادشاه — عقاب ایلمه بنده کبی کناه
1267 در دیکه شاه ایله باشین ترانش — سمی بو جو ابیله قورتاردی باشی

[illegible]

1268 کلور شهر شیروانه بر نوجوان — غریب البلاد دفتر حبا ن
1269 نه حال و منال نه املاکی وار — همانا اسیلد چشم نمناک وار
1270 دیار زنده ایر و ملال و حزین — صفا یه اسراع و بلا یه قرین
1271 نه بر عسا رونه بر یاری وار — یرر نابور دی بوق ناله زار سوار
1272 کیمسه فی اولدی آنک عینی عار — دنیجی لکی ایلدی اختیا
1273 [illegible] — [illegible]

1305 ارازلدن آکلرنه ازعا ایدر — همان کوزلو کون کبی مور بقر
1306 امیر الکلام اولنک قوتی اول — فعول فعول فعول فعول

حکایت

1307 دیمش خاص ایازه مکر بر امیر — ایا جمله نعمام دست کیر
1308 سنک قدر کار ترمثال هلال — حصال لطفیل بولدک کمال
1309 بو جلدی کنش کبی خاصیتک — بلند اولدی سدره رفعتک
1310 سنی حالنی کبی سور پادشاه — ندن کلدی ذاتوکه بو عز و جاه
1311 دیمش عادت اولدی فقیره مدام — ایشومه سحر دن ایده رین قیام
1312 سحر اولمدین قلقرمین بادوش — بنی باب سلطانده بولور کنش
1313 بنم صانکه انوار شمس ضحا — خدا ارتور رزقی دائما
1314 خطادن بنی صقلر اول مستعان — سحر خیز اولانه ایرشمز زیان
1315 دم صبح کازیده اول کرجک ار — بولدوشدی بر دم جو باد سحر
1316 قبار جالسن بر لوند دلیر — قبا باشلو قالو راو بد ضمیر
1317 دیدیلر دیمشدک بو سوز عیان — سحر و قتی قلقانه اولمز زیان
1318 جوابینی لطفیله و یر مش دیمش — اوبیدن دخی جسته جالاک ذهنش
1319 سحردن اوکور دیجی کرمش یولنه — علی الفور ایرشدی نصیبنه کا

1320 سحر وقتی نک اوکورا غبی | نصیبک بیصیبک بحق النبی
1321 انک کم اول عقلی غالی ضباب | ویرر هر سوآله مفرح جواب

حکایت

1322 اشتدم براحول امیر اللوا | ایکی کوررمش بری د ا یا
1323 اوکنده قضا اید بر قوش اوجر | اکا شاشی کوز ایله ایلر نظر
1324 دیمش بوا وخان ایکی قوشنی کورک | هواده بوجوش وخروشی کورک
1325 قنادین اجوب صالکا ابروی یار | اوچر بوجه بیرلرده کوزلر نگار
1326 بری بری یانچه بران اولور | نه حوشیچه زیباچه سیران اولور
1327 کمی سبی کولرکمی تحقیق ایدر | ظریفلک بری آنی تحقیق ایدر
1328 دیمش لاغدشونیکم واردر | بواوخانلر ایکی دکل جاودر
1329 اتمش بربیی یلان سویلمه | امیر اللوایه خلاف ایلمه
1330 تبسم ایدوبا کوبرمش جواب | همان بکر فکرند نا جنس نقاب
1331 دیمش بو بری ایکی صیار | بن ایکی یی دورد ایلر اسیم نور
1332 غضب ایلیوب اول امیر بلید | طویرخرده یی آنی ایلر شهید
1333 بزقلرکاول احمق تندخو | لطفیله قویدی اوجا غنبر ضو
1334 [illegible] | دیدی لطفا ای امیر اللوا

1274 وجودینه کار ایلدی دردجوع | واروب قلدی بر کارکب شروع
1275 قباردی یاغ بل بکدن الی | خم اولوردی یار بازدن بلی
1276 قزنسه ایکی اچی اول نوجوان | بربن بر برین صقلر ایدی همان
1277 ارشمنده انک التنازد یاد | تجارت هواسینی ایدی مراد
1278 جوغلدی بکانده نیسم و رر | زکاتی جیقر مال قارون قدر
1279 یکرمی او توز ایل کچوب اولدی پیر | مکر اصلنه راجع اولدی ضمیر
1280 دیارینی یعنی ایدوب آرزو | وطن حسرتی کلدی قلدی غلو
1281 لمغولیتی عالمین قلدی یاد | قرار ایده مز اولدی ساتدباد
1282 مراد ایتدی کیم مالنی جمع ایده | مکان قدیمنه قلق کده
1283 عیان اولدی چون رحلتندن نشان | جزودی آنی شاه شروانیان
1284 دیدی اکا ای پیر فرخنده حال | سکا اولور زمانم ارتحال
1285 بوا قلیم کلرک زیاده فقایر | فرزندک بو بر لورده مال کثیر
1286 بو برده قزندفکی و یر بزه | دلوسک کراول اجارت سزه
1287 یا او نیچه بو بیرده ایله قرار | بومال کثیر ایله قیل فرار
1288 دیمش پادشاهک بوزینا او بیر | ایا شاه دریادل و دلپذیر
1289 یلکنک بکا بر عجب کنج ایدی | بودور زرمان جور تاریبدی

1290 اوكنجي بو برده چورتدم فقیلر — اكر قادر ایسک کتور بکه ویر
1291 بو برده قزاندوغي ال سکا — بولمدن قومه مانع اولمه بکا
1292 بو سوز ایلدي پادشاهنه اثر — او بیمره شفاعتل اتدي نظر
1293 الینه کونه اوکوندن همان — اجازت الوب کتدي بر جوهان
1294 اتا لو سوز بیدر بو شیرین خبر — بیلان طتلو سوز لاینندن جقر
1295 ملیح اکلام اولمقل هوس — نه کیم کس دوشور کمني آني کس
1296 نظر ایدجمله جبال و قباب — خطاب ایده نه اولدي حاضر جواب
1297 بوکلنشده زندانه ایلسک کذر — طولاشمزلب سوکه خار ضرر

حکایت

1298 مکر رشتي قاضي لردن بوي — دوکرهم سوکو بر قوجه کافري
1299 دیشر خلق اراسنده هر کز کی — بونک کبي مردار کلامي دیه
1300 جوابیني الدي او قاضي [illegible] — دیدي قاضیه کافر دوزخي
1301 توق درسین هر بي اي همام — توق شوز بابس قلبني لو بر مدام
1302 خوران او تورانا ولدي خندان — قراراتدي کافر اوندن بکا
1303 اداني سوزي قلبه باوز کلور — خطاب اتمه جاهه سکا سوز کلور
1304 [illegible]

1364 وجودکده وار ایسه تخم ضلال — اولور حاصلک جمله خنظل مثال
1365 صلاح تخمي قوم مرد عالي نظر — وجودي زمینده ریحان بتر
1366 الور بیغي ذاتنده خلق عظیم — مکرم ایدر اني رب الکریم
1367 یول اتبي دراي مرد اکاه حق — بري راه باطل بري راه حق
1368 اویولده چکیلور عذاب الیم — بویولده اولور خلقه اجر عظیم
1369 کیمي مکر شیطانه مایل اولور — کیمي امر قرآنه قایل اولور
1370 شیاطین اولو خصم اولور آدمه — شهرسن کورنج ابلدیکی عالمه
1371 طوهوب کندونک خصم ایله مدام — صناعتیکه شطرنج اوینایه علم
1372 انک روحي کیم راه حق کیدر — طونور کندو شیطانیني مات ایدر
1373 اکر غالب اولور شیطان اکا — کناه اشلیوب ایلر اسیک خطا
1374 بکا واقفک عینی تعظیم در — رموز نهانیله تفهیم در
1375 کناه اشلیني قولیني اول خدا — دل مرکه مغلوب شیطان اولا
1376 دوشوکده اکو کور سنور سه دخان — سنک اندوکوک ظلمي ایلر بیان
1377 با وزیل کره اکوني شمار — مقتي تکرتیک ساکه برجشمي وار
1378 دوشنده قحبن تنشي عریان اولور — دیمشلر اجل بقلشو بدر اکا
1379 تشکرن کیم بر [illegible] عیان — زوري کلور باشوکه برز یانان

1380 نكم جنس نكروه اولا آشكار | بونك قاره سيد رايدر شرمسار

1381 مفرح اولان نسنه لونى كمان | بونك وسعادتدن اولور نشان

1382 كوزل آبينه اولدى رؤيا سكا | ايدر خبر بشركي پيدا سكا

1383 اوكوسكا آنى اوكر صبح وسا | اوله كندو به مرشد و ره نما

1384 معاندلوه ايلمه التفات | صباكبي اتلرده اولماز ثبات

حكايت

1385 اويس القرن حضرتى سابقا | كوررلدى شيطانى ايلر اذا

1386 ديدي اى قوابوزلو بدنام عام | ندن اكر سنى حق بولنده مدام

1387 عيان روى معنى دكنا نيتر نقاب | سوآلنه ويردى مزخرف جواب

1388 ديدي اكر كيم مثال هلال | اولوكندومه فضل وحسن وجمال

1389 حقيقتده مانند ابروى يار | بكا اكر ايليكيدر اعتبار د

1390 اكر اكرى اولسه مانند مار | وجودم بونوله ايدر اثر كذار

1391 اقرصوكبي صورت اعوجاج | ويرر زاتمكه جوهر سيد رواج

1392 تفكر ايدوب اوز قصير اللسان | بوراده ستر حكمتى وار نهان

1393 ظهور كلور امر تقرير حق | بو علم ازلدن بلنمز سبق

1394 بود رياى فانيده مانند حوت | دلك هوت كلام ايله قول سكوت

1335 لطفيله انعام الورنجه لر | نيرق بر مسلمانه اندك ضرر

1336 ابو صالح انتدى لطيفه سكا | وجودى غبارين قلدى فنا

1337 ديدي لطفيله خيره در يتيم | كيما اولدي اكر اولان همتم

1338 شهيد اللدم آنى قلدم عذاب | كدر جنتى نى حساب وعقاب

1339 جنانى مكا اتدى خانى روان | كناهى بكا اولدى بار كران

1340 بونك كبي نقصانى آدم ديمز | يلان سويلمز وا قعا كمر ديمز

1341 تجاهلى اولوركه ايلر عذر | خلقنى دونر خلقه توجيه ايدر

حكايت

1342 فغانى كما ليت اتدى غرور | وزيرك برين ايلدى نى حضور

1343 جفاسينا انجندى بجو ايلدى | بو بيتى انك آدينه سويلدى

1344 دو ابراهيم آمد بدير جهان | يكى بت شكن شد دكر بت نشان

1345 امانه بويرو بخانه سن باصيلدار | طوتوب آلى خصوصى اصديلر

1346 رفيق اولدى روحنه هر جال | صعود اتدى بالا پرشبنم مثال

1347 فنادن بقا كوزنه منصوردار | بودار الفرار و دار القرار

1348 دلالة فغانى قالورنه زبير | يا نور طوبرع الشده حوز و كثير

1349 زبورت اولا نلر اجلدن زبون | زمينى الى درحاى مانند نون

466

1350 کوردی اکیمین دی رزگار .. | بو بیت ایلدی ایلدلنده قرار
1351 نه فضلیدر اوسون زبانک طویل | نه فضل اهلنی ایلدخور وزلیل

حکایت

1352 کذرکین حریفک بری سرسری | کوروب آشناسن دیمش کل بری
1353 کوکرجن اتن بیک کیده لم | اکابر مساوی سنی ایده لم
1354 بو سیم ساوی اکین خوب اولور | کوکرجن اتی کبی مرغوب اولور
1355 اراقدن مکر بر ظریفی جهان | حریفک سوزین ایشیدر ناکهان
1356 دیمش انلره هرزه کر بیکار | بونک کبی مهمل سوز دیمکز
1357 اکابر مساوی سی درقازاتی | کر صوکنده وار در انک نقلتی
1358 بوانلر لرکنا ویه غوا ... | ابکی اولونک کجرمه ارا ...
1359 باشکه ویرمه غوغانه غافل مباش | ساوی سوزین ایلدلدن تراش
1360 جکرکبی ویرمه بو بو نماز کر انه | نه حاجت سوز کلدن سکا سوز کله
1361 بورکی عینی خالص کبی آغر اول | قزل سوزی دکله صاغر اول
1362 دلونو ساوی سوزین قید ایدر | کوردن خلاص اول بو فعلی کدر
بونجی مقام حکمت ابیز و حیرت | انکلیز کلیات ... بیانتده
1363 بکم عام امتحان در جهان | نه اکسکسن آنی بجربن عیان

479

1395 او بالا پرابر زکنند عقول | محیط او نماز علم مو لا ره قول
1396 عیان اول اصلیده اسرار هو | صلاح ایلیه او ر دی عام هو
1397 فراق اولمنجه بولنمز وصال | جلال اولمنجه بیلنمز جمال
1398 بو سر سلکم او لمدن محض خشوع | بو اکر بیلکم او ادی علاین رکوع
1399 حقیقت ده معرد شهر یعنی خیاس | بونک کبی سوزلره بولمازاساس
1400 شریعت حصار ره ایله قرار | بو وسواس خناسه نه اعتبار
1401 طه نماز دن اول جهار کال | محل دو شدی درسمدن ابتدو شغول
1402 نیاز ایله اعزاز تو اکرا معلم | دیدم اول ابو الفضل اولان کامل
1403 ابا معنی خلوه منکلک | نوندر بو کم اکرمی ابنیا
1404 یا شمی قر قنه بولمنجه وصل | نهوت کلوب اولدی بر رسول
1405 نصیب اولمادی طاعت ازجانی | جونکی اوماد ... حقدا نین
1406 بیوردی کبیت و جهو دا نام | قیود عناصر ایلر قیام
1407 ایلک تقتضا سیدر رقلم ... | آشنا عز بو قارو بلب بور ...
1408 او دیک تقتضا سی غرور وسرور | صونک عیسی و عنتر ...
1409 نیز ارسوران صو بک سیل وار | ایو رنجه او تمسی آنکار

476

1410 نماز بو در ایسه یار حبیبا | آچار دردی عیسی کی دایما
1411 ترابک اولور مقتضاسی سکوت | اساسی هیهات اولور مانند جوت
1412 طرفرقینه واصل اولسه شباب | زیاده اولور زنده رکن تراب
1413 هواه هوسدن فراغت بولور | حقیقت عیسی کی ستار اولور
1414 سکون اصلی اولور جنبوشی کیدر | غرور ایسر و ره ابزر ترکه ایدر
1415 ترابک عجب حکمتی وار در | عجیبدر عجب بو که ستار در
1416 بو یر تاره طبری کبی آطیع اول | هوا ابلی تا بولسه ک یول
1417 بو حکمت بو زبری قولا نکلده موت | کل باغ طرفانکی قل سکوت

حکایت

1418 حکیمک بریسینه اتام سؤال | دیدم ای حکیم ارسطو مثال
1419 عجب در کرجمله خوش وطیور | قوجا ر یاقیمی هر مار و مور
1420 بو جهور در پایه آنسک اکر | بو علم او ساعتده بوز چقیر
1421 بو زه بلزیسه اکر ناکسان | صویه دوتسه ادم بو تمثیلو ریحان
1422 دیدی عقلان نه اولماز حدود | ویرور احتمال ماته وجود
1423 بولسون زاحی بو خوف ضعیفه آچر | وار ر ماه صافی د... نکسر
1425 بو غرصو یر انداختنک تغلقی . | ضعیفنده اولور انک حکمتی

489

1426 دواب اصطلاح طفل ه ادر آکراه اتو | دوشر صویه خار ره و خاصا کر اولو
1427 غلطنز اولان بحر بلمز عمیق | نه دکر کرا بلزا و لنه فکر و دقیق
1428 اولمدن شوکرکیم فتی خوف ایدر | پولو چشمه بانینه وار مق ضرر
1429 معو اسن جکر غه فله خشیتی | او لانفسه بهان تغلق رحمتی
1430 عنادا بجمه مرشد نک اصلاح وار | دکلدر رو یی حکایتی آشکار
1431 غرضی ساکی تعلیم و تفهیم در | نه تفهیم و تعظیم تکر هم در

[illegible]

1432 دلاور کلمدا طوتان عالمی | یاننده کیدر رمز فلیح آدی
1433 بیاد بنی اولمه ا منحی ان | آتی ایله حاکم نماز بان
1434 تو یاتمکیی ویر هم هر م کیبه | کرعو رت کبی او له قرنی کیبه
1435 کیم طم و شیمه اوله بار کران | سعر دن بو غاز اندرسیچ بهان
1436 رفیق اتمه مرکز دور ن مشتری | دو زینه قوشیمه چیک کبی
1437 اتی فو شمعه اولمیان فدر تی | ارادن کوتور صمان تغلقی
1438 عقللو مباد رکر کدر کسی | ایکن باشنه وار مز دلکونک ابنی
1439 سعر خام اولان مرد مد بخته علو | فلدر بوکم جو قاکورن حبو قبله
1440 اسعر ز متندن الدر سک ابا | تواریخ او تی قلمه عمر کر مبب

1441 بیم ایله اوراکه وعاقل کرکه | مصاحب ایده رجوع بارا
1442 ولو جاهل معرفت طالبی | کرکدر اولا بال آریسی کبی
1443 ایرشه ار بهر چکه دن عسل | اوره فنکالی اهل حال ایله حل
1444 اولور دیکجکلر دن آنکی خبر | بو دربند دنیا بی آسان ایدر
1445 اول آدم کرکدر سفرده رفیق | کرجکمی اولا انچه خوف طریق
1446 اولوب تازه سرداره اولما تعبی | اتکی انه برنما ینغابی ایله صفابی
1447 برخلار کرا اصلاحینه کلمز عوام | نه او قورنه دیکر قانور شوبله خام
1448 نشو کم کندو امر نزه عاجز اولا | نزاع وجدال ایله سورمه یولا
1449 اوکم کزلو عینینی عالم دکل | نصیحت آکا هیچ لازم دکل
1450 نصیحت ایدر سنک علماء ابن ایدر | کلو بنده ت ایلر منظور کرکدر
1451 نه لازم نزاع ونه حاجت جدال | کتابکه اصول ایله ایله عمل

صحبت

1452 شه ال وعثمان صاحب قران | سلیمان زمان جهان پهلوان
1453 تخی انکه وسیله ملکدی قتال | کورنشی کبی برق اوردی تیغ جلال
1454 آقن قنلر اولمشدی دریا کبی | بوزردی کلک باشلر الماکبی
1455 ایتی باشه التردی کرزکران | قولاقی جکردی سوریجه کمان

1456 جقعوب آتشین تیغ دن دود آه | شراره کبی قالغشردی سپاه
1457 سکوردی آتیله اصل جلال | بلیله یالک تمشی آتشین هنال
1458 بولانشردی مهر چرخ فلقازفان | تفتقلو فلک دن اولوردی نشان
1459 بون آتشیانی شق قوبوب مرغ جان | قفسای بتاب اولوردی روان
1460 تجق دوکدو سنمزن ایرلجه صداغ | عدو برحیات ایلر باب وداع
1461 نیچ ارا ابرده نه سعد اب | یغار فرمن جان ایلر خراب
1462 سورینی کاتامی سپهرده وتا | کرمشی ایرخال خط استوا
1463 تبردن دوشردی درخت جود | کمند آتشین تیغه اولمشدی دود
1464 نیچه دن اتجی کافراینه فرار | ایرشردن امیر تبر شهبازوار
1465 اعروب غازیلر کبی سیعی کشبر | جلیشر کرشردی شمشیر وتیغ
1466 نیمی نیزه بیلک کبی ایرسه جان | سوییه نوردی قنداریاروح روان
1467 زیکی شیرا ایدی زکی پردن سپاه | تعیوب ایلدی جان کبی بادیاد
1469 کسن کبی تیغ شه کامکار | عدو ظلمتی ایلدی تارومار
1470 تفنکلر وسر اوجوری نکرزنده فان | صمر ریشی دری ما نفلر کرخزان
1471 نیجه بردو شنوب اولدی عظم رمیم | اوراده اولورکن بو جنک عظیم
1472 وجار کوکده برقوش اجا بال وپر | کوررسایه سنی برحنف ستمکر

1473 بهوا ایمن طوب طوب اولدی نشان ـ یوزن ترسند دونلری قاچدی جهان
1474 بها دربر کبیری خلاری عتاب ـ عتابیله جانلنه آنلری عذاب
1475 دیدی ای یوغ اولامی کملز زوآ ـ تحمت کمی ایلمه اختیار
1476 تا چوب اتیمه سلطانه دیوانه تک ـ بیرکس عزبلدکیمی اتیمه کلدکیس
1477 ایدوب زنکبی خوف فکر فنون ـ بقلمه مثال بنایی عتیق
1478 ابتدای طول و پریشان اولور ـ کریزان اولورلر زاروکریان اولور
1479 بهوا ایمن طوب آنلری طلوعی دقی ـ آکرچه جسم اولورلر دوس ینی
1480 ابق باغی درجنک ابجنده تکه ـ حالنو بر مربری حزل مملکه

حکایت

1481 سلیمانه بر کون علیه السلام ـ اشتک ارکلوب سوبلدی جوق کلام
1482 دیمش ظلم ایدرسن نوع بشر ـ حماره حقارت بوریله بتعلم
1483 زعیفتر قیبونر ده ایتکز بیمی ـ بیزه حرمت ایتمز ارانکی کبی
1484 بزم خدمتمز آغر درینی ـ او دکسز زحمتی و ار صقو یک تحتی
1485 روامی اشکلر جفا دن اولا ـ سبحه کوندرز انک صفا ده اولا
1486 جوابن ویروب آصف بلغیا ـ دیمش ای حمارتسی صدا
1487 غزایه وار کسز دخی صبح و شام ـ سزه آتکبی حرمت اتسونلر انام

1488 اسبنات کبی چقانسکر خانه دن ـ ناحتی سزه قوری افانه دن
1489 قاور بولره پند آصف اثر ـ غزایه کیدرلر ایدر بو سفر
1490 سفرده مکر جنک اولورنا کهان ـ اشک باشنه تنک اولور جهان
1491 دمر قرآت اوستنده زخم تبر ـ ثنا سن که کوکده هلال دونر
1492 تننده قرالنک ای ماه رز ـ نجومه دونر افق براسی قمو
1493 دم اولور که صو بیدن پریشان اولور ـ باشی اینی تیونی و چوکان اولور
1494 بقرسانی قرننده ایلر همین ـ شتاب سماکبی عزم زمین
1495 اشکلر بوایشه پشیمان اولور ـ بعز هر بوی دنک و حیران اولور
1496 سلیمانه فی الحال ایدرلر دعا ـ وارب فلا ای سرورانبیا
1497 آکوکتوسفر جونده و زردن قات ـ او دونی شکر در صواب حیات
1498 کچن اکی زحمت لره قایلوز ـ سلامت بقاسینه بزمایلوز
1499 دونرلر مقامینه دستور اولور ـ بو دستور ایله جمله مسرور اولور
1500 آکلی قولغنی ایدوب بال و پر ـ اشکلر اوه او جوبله چوب کیدر
1501 قویبوته وار دن کوجیله کوتک ـ قدرینی مثلدرات اولمز اشک
1502 سغزدن قچان کاهل نکبتی ـ اشک کبی درصور ت میرتی
1503 الکه مامه دن چقمه دیر رصفا ـ جو د ونکل او زلد و کی نکدرسکا

1504 لکه نکله فخر ایلیوب بر تکمه — اشتدم کرسو یلودي بر متحکه

1505 درایدي کار بر متحکل و بي نوا — بهادرلق آدیني اکمه بکا

1506 بهادرلوک سیرتي روز غزا — دوشرسه شهید اولدي دولاکا

1507 بکا یکدرانلرن کرایلاز کوره — قچرکن ملامت طشیني اوره

1508 دیه کوسترە خلقه آدم چکمه — دیه کتدي شو بر قحبه لو غلي لکه

1509 قوسون کسون جلاسی اولان یولادشم — لکه اولیبی تکی عاغ اولسون باشم

1510 کورآني قوسنه دون لون یوزي — لکه تکی یوزینه کوره درسوزي

1511 بو بیني حاجي تکی بولده غفلت آلور — کدرقافله یاتور اویور قالور

1512 کوزي یاشله طولدي آه ایلدي — باشندن کچن قصري سویلدي

1513 دیدي کلدي بش تکه اوشنه سوار — کوزي عین آتش سوزي تو سار

1514 اجل کبي باکه آقن صالدیلر — بیان اولدیلو سو یغمه کلدیلر

1515 بها دلیچ آدیله مشهور ایدم — ولي زو زبازومه مغرور ایلام

1516 سوبوطاسنه میت کبي خوار وزار — اوتاندم سواش ایلادم شیرواد

1517 نعتبر ظهیر اولدي یزدان پاک — اوقیلیت ین بیلمه اتدم هلاک

1518 ذوده تکی بر بن آلدم اولدم سوار — طاغک اوسته نجم مرتیج وار

1519 قولمده کمان والمده عنان — دلمده غم فرقت کاربان

1520 دوه یه هجوم اتدي حب الوطن — ازتدي ایوبن راه حجاج دن

1521 قتي یل کبي دیرمز اولدي امان — بولت کبي بر طاغه کتدي نهان

1522 اوطاغه صعود اتدي ماننددود — دیوردم نجه احتمال وجود

1523 کورلدردي کویا کرعد سما — یاشم باغمري اولدي سیل بلا

1524 وجودي مکر کوي دوران ایدي — ایاغي انکی چار چوکان ایدي

1525 بول آزدم بني آلدي کتدي عجیبی — حسرمي انکی عربلو بربینه دکین

1526 فقیري بني صاغ سونلو دیبو — لباسکی ایوسن بو اقدم قو

1527 عربلو طورر لر قرایوس اتراپ — قرا اولور ایچنده طانوس اولور

1528 قرادشمنم کبي اول قوم شوم — بنم قتلومه ایلدیلر هجوم

1529 ایکي نوجوان کلدي بندن یکا — دیدیلو بکا این آباد نا

1530 قرنجه کبي قیتشر قوم دن — زبون اولدم اول قوم مذموم دن

1531 دوکوب سوکرلو ایدرلر فغان — دوه صاحبندن صور رلر نشان

1532 عربجه بلوردم کلام ایلدم — دوه صاحبندن سلام ایلدم

1533 دیدم بو دوده صاحبی بش عرب | حرامی لقه کلمش ایدی بوشب

1534 بو حاجی لره شمدی سردار اولان | طوتوب آنلری کوچدی کتدی همان

1535 بشینی بیک آلتونه صلح اتدیلر | بنی بو بیکا کوندروب کتدیلر

1536 او یولا اشلر وکز دیدیلر بکا | ده وه یوکی بیلو رسوار اول آکا

1537 اول آدم لره اعتماد ایلدم | سوزه کلمکی بن مراد ایلدم

1538 بو قورخولو یرلرده چکدم امک | بکا حاصلی حقی خدمت کورک

1539 یلان سوزیمه اعتماد اتدیلر | بیک آلتونی جمع ایتمکه کتدیلر

1540 بیک آلتونی جمع اتدیلر انده هب | بنمله سوار اولدی ایکی عرب

1541 ایرشدم ایکی کونده حاجی لره | بو جمله سوردم یوز وجه بره

1542 بو یوللره تدبیر خاص ایلدم | باشقوری عجب تر خلاص ایلدم

1543 بو ایکیسنه داخی آل ایلدم | الوب مالنی پامال ایلدم

1544 آنک رای تدبیرنه آفرین | که جانینی قلدی بلادن امین

1545 نه حاجت بونک کبی خوف تعب | نه شمشیر شستر نه جمال عرب

1546 نه سیم و بیلد قال فافلکرن جدا | نه عیم عرب ناظر اولسون سکا

1547 مکر بو ترتبا دکنی وار ایدی | عزیز جهان ایدی مالدار ایدی

1548 حرامی اوبنی دلدکن نهان | اشیدر قولاغی آنی ناکهان

1549 اله تیغ و شمشیر آلور اول دلیر | طورر دلدکن یرده مانند شیر

1550 دلکدن کورکن بونی اول نفس | باشن کسدی اشتدی هیچ کس

1551 ازلدوکی اوغورسن اولدی وار | وجودن هلاک ایلدی روزکار

1552 او دیوارکم قلدی اول کیچه چاک | اکا اولدی در بند موت و هلاک

1553 کیشن ایچرو چکدکی کبی اول | دلکدن بری داخی اتدی دخول

1554 آنی داخی کسدی هلاک ایلدی | باشن آبغیه التنده خاک ایلدی

1555 شکار آلمغه کلدی اولدی شکار | بو غمازین اله دیردی اول نابکار

1556 طوردی اوجی طشره مشتظر | تجسس ایدرلردی ایکیسده بر

1557 کتی طورردی ایچریده حریف | قودی هر بر بریلی بر بو چوال لطیف

1558 اول ایکی چوالی بوهرد کوزین | دلکدن سونی و یردی بو بر شمین

1559 بوی بوینه آنی بوکلت دیلو | طوبو ملق صانوب الدیلو کتدیلر

1560 ماشا اندکی اول بهادرارتی | کوزتدی مکانینه دک الموی

1561 بوکی آلتنده ایکن اوینوی همان | ایکیسنی دخی کسدی اول پهلوان

1562 بانعوکه کلور رسه بونک کبی حال | بودر رای تدبیر له قلی قیتال

1563 مكر كوه للعان بركاربان   كجوركن بولتلركبي ناكهان
1564 ايكي كه اول كاربانڈن قالور   قضا ئيله يش خز بيندة شش كلور
1565 كيجه ايوشكج اولور كورديلر   اوطاغ ايچنه قونديلر خورديلر
1566 بوخوفيل بواو دبه ايود يلو   بواقوصوبه آرقه‌سن ويرديلر
1567 نوارايسه هب اورتيه آلديلر   اول اطرافه انلونظر صلديلر
1568 كورر حرامبلرين آشكار   طولاشواو آرابي بوكا رواز
1569 او بوقاچ بيلوا وكمدق نكبتي   اجل كبي كوزلردى فرصتي
1570 طولندي كنغش ايودن جانه ملال   قرزدي جهان قلب ظالم مثال
1571 جوايكي كتمي خورشن خيال اندبلر   حرامبلره مكرو آل انتدبلر
1572 دكر نو ايكي بيرده ايكي عصا   قراجامه كركيدررلر آگا
1573 تماشا ايدن انلري بي كمان   قراكوده آدم صانوردي جهان
1574 واررلو بو الحق يبره مثو كبي   كوزادرلر اوغروبي اوغروكبي
1575 يقين اولدي بو نكم بناجق زمان   حرام زاده لردن بلوردي نشان
1576 آلوب دستنه تمله تيغ غضب   حرامبلو اوزرايه خوغزولدي هب
1577 بعوده اولان اول ايكي مرد پاكى   حرامبلركاو بنيى اتدي هلاك

1578 كور نمز بلاكبي ايوشند يلر   سهام وسنانيله كيرشد يلر
1579 بوشنا بيين لوه پايال اولديلر   سنماندلغه اندوكبي بولديلر
1580 شكار آلمغه ايدنزايكى آقن   شكار اولمدن غايت ابله صقن
1581 خيال بار اولور اله مزيادلغي   آنكراو ركگي وازك قورقغي
1582 شوكم قورخولو برده اوتخوسور   ملكه لك ايدر اولمينه ايور
1583 مشايخ سوزيدر بوزيباسخن   خيركلمزانجو سون كسه دن
1584 كشي خصمنه بو يله قلمق كرك   ارادلان اويانق كرك سن كرك

1585 مكر بو كيجه اطلس آسمان   سياهه بوبانو رمناسن جهان
1586 كوك آيينه سي اولدم اولورسواد   تو لزل ويوردخلقه باد فساد
1587 طولو موت رعد يله چرخ برين   يغربا غمراغلو سما وزمين
1588 جيل لك ايدر بوزن روزكار   ايده مزدي بلجقدن آدم كذر
1589 شكارين قوان اژدها كبي سيل   بوالودي اشجاري بربجه ميل
1590 بلازاغينك جبانكه خلق جهان   قنادينك آلتنده اولدي نهان
1591 بو اثناده بوقاچ جلاس جوان   بيبوب ابجرايكي مكر ناكهان
1592 ارا ايوده بحث شجاعت قويبو   بوي بوي ايچنده نسبت قويبو

53b

1593 طوروب بچلر ندن برسي عيان — براولو لاغه واردي دكدي نشان

1594 يول اوستنده چوق مقبره وار ايدي — قرور بيوي اگر اوخزر ايدي

1595 اشيدركه بر قبر ايچندن قريب — جيفر سوز له بر صداي مهيب

1596 ابكلر او قبر ايچره حالي خراب — جهنمده ماننده اهل عذاب

1597 بو نلمدي صدادن بيكا ايلوب — قرا كوردن آه كورمز نير كي

1598 وار راول مزار اوزنسه بغر — كوررا اول صدا بودلكدن حجز

1599 اوبور اول صداي مهيب يقين — اليني صوقر قبر ايچينه همين

1600 اني طوتفور كيرو ايلو فرار — تني استي هم قللو برنسه دار

1601 كيرو غيرت جاهليه ايدر — اوزاد راليني باشني اكر

1602 چقار رالور ارقسينه اورر — كتور راوده صحبت اهلي كورر

1603 كچي سورسي اوتلر ايكن مكر — بوني بو دلنمش مزارده كچر

1604 كچي ني اوراده كباب ايدليو — سا درلكندن حجاب اتديليو

1605 دم اولور كه آدم حماقت ايدر — شنجي عنت سانور بو سفاهت ايدر

1606 بهادر ايكن ايليوب امتحان — بري عزم حمام ايدر ناكهان

1607 وارر باتسي [illegible] — [illegible]

549

1608 او حمام دلكي ده مذكور ايدي — ايچي جن بيتاغيله مشهور ايدي

1609 اجوب قورناسيني بو نوركن مكر — همان بهر فدن كورلدي قوبير

1610 اياغينك التنده دتر رزمين — قرار ركلور اكه طوغرو يمين

1611 نه سويليو نه ماحرنه طاقت قالور — همان كنده سندن كدر قت قالور

1612 كلور خاطرينه زياده ملال — طور رقور نه ديبنده سايه مثال

1613 كورلدي ايدن آني چوق نكم طوير — كلور باشنه طاسيله سو قوير

1614 بو موكوزلوسيني چكو اضطراب — صباحه دك ايليو بو رسم عذاب

1615 صباحن كورراني بو آشنا — نه اولدكي نه وار ديو جعفير تكا

1616 كوزيني آچار كورر اول نابكار — اوكنده طورر توربه نو بو عمار

1617 معوفدن مكر خسته ادلمش اوحز — بري اني حمام ايچينه قويو

1618 حرارت كلور در دمندمز م — سحريه كاه اولور توربجنيي بصر

1619 صعودن قالدرركن [illegible] — آقرمش بو مسكينك اولسته صو

1620 سفيه كلور باشنه چوق بلا — تحل درسزا دررواد ررووا

1621 مكر وار ايدي بر سفاره بنام — عجب قورضلو جاني ايدي اوغلام

1622 قرا كو ايدي چاه بابل كبي — قورمش ايدي قتب جاحل كبي

1623 دل ناسلمان کبی تنکرو تا ر / براجینه کومنقدن کویا منار

1624 کبجیله بوی قلدی دعوای هرد / قوپودی آوا بر ده بحث و نبرد

1625 مغاره ایجنه کیروب اولزمان / دلوکیم قوینه بحثله بونشان

1626 کیجه قارکوسنده کندی ثبین / طوران اوتوران اولدی جمله زین

1627 تقرآنده بو قازغی خوجله / بکلش اناکبی قاتمش بیله

1628 جکواله مزدا منین اول جوان / بوقور خو بیله جان ویورنا کیان

1629 او دعوای باطلدن ایلر ابا / که سوکنده ادلم کتون سکا

1630 بو اولمش حکایت درای اهل حال / لطیفه سانوب قلمه دون احتمال

1631 الامان دیارینه اولدی سفر / آتی سالدی شاهنشه بحر و بر

1632 بش اون کشی اولور آلایدن جدا / یول آزادوب کدرلو مکو بونیکا

1633 بصودن جعر خیلی اعدادن / کوز اجید سوب جنک ایدر رزمجو

1634 بوشاهین لره قوم کفار شعوم / قراقرغه لوکبی ایلو هجوم

1635 او شرید مسلمانه بوز اهل نار / طنوبه بند ایدر جمله سن خوردذار

1636 اتوایلودی زخم تیر و تبر / بوغازی الدی ویودی بوغاز بلر

1637 الورلر بو غازیله کروار ای / صوبولر لباسنی دستارنی

1638 نجوم اتدی هر زخم تیر و سنان / فنجه پاره سی ماه نودن نشان

1639 اکوب هر بوی پاره لودن زبون / کورد اغلشی اغلشم سرنکون

1640 سوربولوات اوکبی جمله بیان / بیل اوکبی ماننده برک خزان

1641 انکر دولتی کم زوالن بولور / افندی ایکن دشمنه قول اولور

1642 طوروب جیم نیله بوقوم شریف / موسولقدن آجلقدن اولور ضعیف

1643 ایدر حمله در دم بت انو / بدن بر غبار وکوکل بیرکدر

1644 جکولر بوحالیله وافر امک / کلورلر فرنکلک قرالینه دک

1645 قرالکل اوشر بونظره عسکره / ایدر درلو درلو حقارت لری

1646 اوزن بوبلو بوکافر بدلقا / بو دروت قلونیم وافر ابلو اذا

1647 بعر بیره عینی تقدیر لـه / قرالینه ایدر بو تحقیر لـه

1648 خنث لفو کرا کوب اغلرین / بونک کبی نکربو زنی بانعلرین

1649 یونکر لا فنک غورنه ایوز دیلو / اسیر اولان اشبحاصه بلدر دیلر

1650 بعمان غالب اولوب جلالی یوزی / اسیرکی بوی سوبلدی بوزن

1651 بونک کبی مهمل کافری / بقار بو مسلمانلق هر بوی

1652 دمردن دکل در بونکر بازدی / کوکا آغمدی تجربه قایوسی

1653 قوال بو قولی بیان اندیلر / جقوب جنک اولاحق یره کندیلر

556

1654 میانندە شمشیر اللّە سنان | چقرنجن میدانه کافرس جهان
1655 زره کیوب صقلمش جانني | یاپمش چلابیله قلقانني
1656 دمر جوشن ایچنده پنهان ایدي | دخان ایچره کویاکه قپلان ایدي
1657 سلاحي کوزل جمله آلاتي خوب | جلالسن بهادر مهیب و غضوب
1658 چقردي دیدي اول لعین دني | بکادل اوزادن مسلمان قني
1659 دوشمشیرله سینه‌سن پاره ین | قزل قاننی طوپرغه قاره ین
1660 قراله دخي کلدي غایت غضب | جهان اول مسلماني قلدي طلب
1661 دیدي اکا اي ترک عالي نظر | بقرسنک بو عیبلو شخصه اکر
1662 سنه جمله انعام خاص ایدین | بنم جاني ایچون خلاص ایدین
1663 قراله دیدي اول ضعیف اسیر | بو کونلکي بو یولده نم مال یوبر
1664 بورالرده بو کوشیه وارلم | بوني یاردن حقه یلواره لم
1665 خلاص ایلدیلر جمله یولداشلرین | نیاز ایلیوب آچدیلر باشلرین
1666 هماني قبلیه قرشو اوتوردیلر | قرا طوپرغه یوزلرین سوردیلر
1667 دیدیلر ایا خالق ذو الجلال | بریرده بو قدر تجلي جلال
1668 شهنا قول سنک تیغ قدرت سنک | هدایت سنک عون و قوت سنک
1669 بو تدرمه بو امت احمدي | سوندرمه هر کافر و مرتدي

569

1670 بزي غالب ایت زمرۀ کافره | کرم قیل دوشورمه یوزدوزین
1671 بو دوشمنلري سرنکون ایله | مدد لشکرینه زبون ایلمه
1672 الن یوزینه سورردي حاصل کلام | دعاسني بو وجهیله قلدي تمام
1673 ضعیف ایدي یول زمننده قني | قلیچ صالمغه یوغ ایدي قدرتي
1674 جلال اندن یولداشلریله همان | روان اولدي بل کبي اول پهلوان
1675 بو مسکنني شمیله چاغلردیلر | برسکي قلیچ برسپر ویردیلر
1676 بو آت و بو دیلر اکر قلمانه جنک | یغرلو آرق هم بو ایاغي لنک
1677 بو حالیله اکر سوار اندیلر | او خصمه صوغرو الوب کتدیلر
1678 ایکي خصم اول اوزه تالنغه کلدیلر | بوني بیر بنه آت لوحسالدیلر
1679 قنت لدي کویا که اول یا غزات | قفان ایلدي اهل لات و منات
1680 قلیچ ذوالفقار اولدي کنده علي | نیه کیم اوزاته ایرردي الي
1681 بسربینه بقر چاغرور الشقیا | بر سینه مسلمانلغ ایلیو دعا
1682 او میدانکر ایچنده عین الیقین | کورنمش کوزینه رسول کزین
1683 دیمش کندوبه اي ضعیف امتم | سنکله بیله در بنم همتم
1684 مدد دوشمنه تیغه برانکي | اسمین ایلیه هر قورقودن جانکي
1685 بو کشف ذکر ایتي چونکم کورر | نوررا کافروک قرشو نعره اورر

1686 بقر کافری اولدرر اول همین — یقیلور بره معرض اعدا ادین
1687 ظهور ایلدی ایلدی معجزات رسول — قرال لعین اولدی غایت ملول
1688 خلاص ایلدی جمله دشا قلوبی — او درگاه عقده یوزی آق لری
1689 اولور حق بیک معین وظهیر — دلیرک عمرینی ایلیو تیسیر

1690 سلیم خان غازی مکر بر زمان — معرفتیه اولمش ایدی روان
1691 حواله حصارینه اوشدی قرال — بوایه یقین قلدی جنگ و جدال
1692 آغز بیر ایدوب کلدی اوج بکلری — اور القدره جمع اولدی خیلی چری
1693 قوجه بابی بکر اهل تدبیر ایدی — بو نصرته تیر و شمشیر ایدی
1694 بش اون بیک کشیدن جوق بیگلر — شجاعتله مشهور و اهل نفیر
1695 ایتدی اولوشنوا ایده لم — قبا باشلو جنگ ایتمک کیده لم
1696 [illegible] — لباسی چقاروب آتالم تعین
1697 اولم قورقوسن اکمن اولسون اراق — کرکمز بو یولده بیزه بی حواق
1698 نبی اولمکه جان دیوب خاص لو — شجاعت ربابینه رقاص لو
1699 ایدر لم بو در بند تنکدن گذر — قضای بقایه قلالم مقر
1700 شهادت آتما [illegible] — اولور معنی ده عین آب حیات

1701 اوبن برقنی یاد ایدن گکسون — کوکل قالسون اکون قالسون
1702 ظهور ایلیسون مرد میدان اولان — خشت لر سون وجود نهان
1703 دریادن اولم ارلوب بیک کشی — علی [illegible] وش جمله کن جنبشی
1704 یکلمز دینی هر بیرنی صوتوب نوتوب — بو لشکر کلوب هر بیر اولدی جوب
1705 حلال شد یلر قرباسنی ایله — روان اولدیلر ایل دعاسی ایله
1706 بوافدنی بیانه جیبسی اولان — چقردی لباسن پیر و جوان
1707 قلیج کبی عریان یدوب قونلرین — عمان نعره لر اوردی مردان دین
1708 بو عریان لری قلیج اچون فدا — آلوب کتدی سمت عدودن یکا
1709 الله مدد نی زمان نمقدن عسکر قو — [illegible] آندن الدی صونادن دینو
1710 نیان اندی مولاسنه غازیلو — ایکلدردی کهنسالة باز بیلو
1711 عدو اللی بیک کافر ایدی تمام — فلان جی فلان هر بوسی بنام
1712 آغز [illegible] ایکی دنی [illegible] — بو کافرلری کلدی باصدی چری
1713 نتی یا یدن اق کبی ایوشد یلو — بو جمهور اعدایه کیرشد یلر
1714 بو لشکر اولدی مکر سیل غضب — یقلدی او کینه کلن جمله هب
1715 عدو دینی خونا سوسینه سقد یلر — بکرمی اوتوز بکلوبن یقد یلو
1716 دینی طعمنی بش بیک افغان ایدی — قرال اوغلی ایدی جونی بان ایدی

576

1717 طفلندي طفلدي اول الچي بيك كشي | قراطاغ كبي اولدي كافر كشي
1718 غزا اهلي اندن غني اولدي بلو | ايكي عالمك عالمين بولدي بلو
1719 او بيك غازينك نصفي اولدي شهيد | بري جنان اتدي رب المجيد
1720 قچن كيم ايده عيسى عوني نظر | هزاران چوغي آزه مغلوب ايدر
1721 ندم كيم اوله اعتقادي جميل | سعادت اولور مرد راهه دليل

حي بيت حسن [illegible] دروني [illegible]

1722 اولوب جمع سلطان مصره عدد | عرب بكلرين كلدي قلدي غلو
1723 بو جمهور سلطانه كاه ايلدي | حصاري ضروري پناه ايلدي
1724 هجوم اتدي اول كره بوز بيك عرب | انك انهزامينه اولدي سبب
1725 اطاعت يوزين كوستردي ناكهان | عجب مكر وآل ايلدي اول زمان
1726 اكا الچي كوندردي بو آدمي | ديدي قنده در بكلرك اعظمي
1727 بكا كوستر كل اني بي اشتباه | الن اوپكل استر كلوب پادشاه
1728 مصر تختينه كلسون اولسون مكين | اكا اوللم بنده كمترين
1729 طريقنجه بكلر اوتورسون عيان | اكا كون قسم ايده لم ارمغان
1730 هدايا كبيرينه كلسون كثير | نعيني السون امير صغير
1731 تعمد رنزاع ظهور ايلدي | بري بيري بي حضور ايلدي

589

1732 دلو دبكه هيبوي سلطان اولا | اكا سابون البلبيه افتد
1733 اكي ادني سي سلطانلغه صالو آيت | حناد ابدر سو بلودي مهملات
1734 بوني بيري آكسنده ادتورمدن | تنزن طريقي رداكور مدن
1735 اولوب سلطنت فتنه سي اشكار | بري بيرنه قلمدي اعتبار
1736 تلچ قويدي بيري برينه عمان | عرب لر تصورن انتري زبان
1737 چقوب مصر سلطان قلدي هجوم | طفلدي قوم اچنده اولدي قدوم
1738 عمل ايلين راي ازلارا كله | چقيشر عدوي غضب ناكله
1739 بو سحو ملالي و ونديروآل | صدي دشمنين بي نزاع [illegible]
1740 طوترشر آليله حيله ايدن | مثللدر حرتلمز كوجيله كوجن
1741 چوغ اولدر كه آز لشكر ايكنشي | قوركنزت ناصي اوكرابشي
1742 يتاسن بتنادقچه مرد قتال | چوك ديدنو [illegible] حصر مثال
1743 قرانيسن عمان كاعلي و تبنلي | كرشير چنكه اعزا لمز الي
1744 تحنت لوي ايلدم امتحان | سوني داي ادراكه اولمز مكان
1745 فراست قرندر بهادرلوه | مدبرلوه جنكه قادرلوه
1746 اكشي عيني عقليله ناظر كورك | بهادر كرك ددده صابور كرك

[illegible]

1744 محنت لري ايلدم امتحان / سري داي ادراكه اولمز مكان — 1745 فراست فرسدر بهادرلره / صد بولور جنكه قادرلره

1746 كشي عين عقليله ناظر كرك / بهادر كركدر دره صابر كرك

حكايت

1747 بر الاي كشي آره سنده مكر / اوغورلنديغي خلقه بيله ن — 1748 كورن مالني صاحبي بولمدي / ظهور ايتدي جانه لر اولدي

1749 اكا ايدي بر قاضي تدبير و آل / كه اولمز بونك كبي رنكين خيال — 1750 قودي برخري بر قرا كوه سن / كوم سوردي صرتيني قلدي قبر

1751 طوروب پاتشون سوكر تحقيرله / اول اشخاصي ايكه كتوردي بيه — 1752 ديدي بو قرا كوه بو دكز / الكن خرك صرتنه سوركز

1753 اراقدن فقير اولوب بر دعا / خر اوغري معلوم اولوب اليا — 1754 خر اوغري پاتشه ايلر فغان / قچر آغور باغور ناكهان

1755 اكوريجري بو قرا كوه سن / وار پاتشور بو نيتيله خره — 1756 بو اشخاصي قاضي كناره چكر / ايدر موصله اللرينه نظر

1757 كورر جمله اولمش كومردن سياه / او بيچاره كوراتش ايدي كناه — 1758 يا پتمامش ايدي خر مهملي / سياه اولمش چقدي ناكه الي

1759 اليله يوزي قاره سن ايتدي فاش / كوزندن فغانيله آقدي ياش — 1760 الندن آنك عاجز ايدي جهان / الندن كرواكه ايردي امان

1761 بونك كبي اردن خر اولور عزيز / هاله خرينز اولمز خري تميز — 1762 اولور اوغريلق مقتضاسي جنون / بو خوف و خيانتله اولمز زبون

1763 نو مردلك كه بو ذره جه حق ولي / حرامي لغي ايلمز اختيار — 1764 سوزك طوغروسي بودر ايكه نكته دان / بوغا زره الله حرمز او صلونه

بو فوزنج مقام مشهور آفاق مقام عشقدر بكره محبت البت تربيت عاشقان جيانده اولدوغي

1765 شو محبت كه اولمز نهايت اكا / محبت قومش آدين اهل صفا — 1766 عجب نادر ايش عشق رب الانام / كما نكله تخته اولور مرد خام

1767 وصالده وصيله اولور عشق ... / دوا سن بولور عاشق دردناك — 1768 مريدك كرچه بنده قالسه دلي / محبت اولور مرشد كاملي

1769 عروج ايتمكه عرشه بالاتفاق / كشي يه اولور عشق بيلك براق — 1770 كوكلمز غمنه عشق اولور قوللتنا / مكان ايلر او چقدن بولور شهاده

1771 مقيد در آدم نيچه قيدله / بو اسراري عاقل كركدر بيله — 1772 كشي عاشق اولسه كدر اول قيود / همان عشق اولور انده قيد وجود

1773 جنون اهلنك اشبو قيد سعيد / ايدر نيچه بيك قيدني ناپديد — 1774 بو ابدا اولور عزت و ابتذال / كدر قيد صدر بلد صوفي خيال

1775 دل عاشقي عشق بو حال ايدر / خيالات دنيايي بطال ايدر — 1776 وجودنده قالور جهان فكر يار / چكر وصل دلدارنه انتظار

1777 يولني پاك ايدر خار اغياردن / صفا ايرشور نور ديداردن — 1778 كلور كوشته شش جهتدن صفا / آچر عين عقليني نور خدا

1779 بو مهر مجازه اولان مكتسب / هوا ايله اولور قطره وش منقلب — 1780 محبت اكا بر بهانه اولور / هوا انته تازيانه اولور

1781 او كوردين عشقيني تكميل ايده / مجازي حقيقي يه تبديل ايده — 1782 اچق بولديلر عاشقك عيني / كورنشرها غريب ما بيني

1783 كشي عشقله خيالات بولور / وادر عالم كثره سالك اولور — 1784 بو كشف و كرامات بو وجد حال / اولور ظرف تعبير صحو محال

1785 قچن شيوه لر انسه بر دلربا / قوپرسه كوكلده ذوق و صفا — 1786 انك شيوه سين نيجه تعبير اولور / همان شيوه تك آدي تقرير اولور

1787 بيان اوله مز قاله كلمز بو حال / ايرشمز او بالايه صوت مقال — 1788 ايا مرد آواره غافل مكن / بو علم لسندر بو علم لدن

1789 محبت جنوني ايله دايما / دلا زار اولوب [illegible] — 1790 [illegible] / كتاب اصولي [illegible] عمل

حكايت

1791 ايا قصه دن حصه آلن جوان / باشمدن نه كچدي بر شيرين زبان

1792 كچنلرده بر دلبر نازنين / الفت كبي اوده صالدي خلقه چين — 1793 انك عشقيله يانديغي ايلردن ايله / جهان ملكنه اولدي بر زلزله

1722	اولوب جمله سلطان مصره عدو	عزب بکلری کلدی قلدی غلو
1723	بو جمهوره سلطان نکاه ایلدی	حصاری ضروری پناه ایلدی
1724	هجوم اندیلر ارن کرج یوزسك عزب	آنك انهزامنه اولدی سبب
1725	اطاعت یوزن کوستروب اکهادن	عجب مکر وآل ایلدی اول زمان
1726	اکا الچی کوندردی برآدمی	دیدی قدم در بکلرك اعظمی
1727	بکا کوسترك آنی بی اشتباه	الین اوپمك استركلوب پادشاه
1728	مصر تختنه کلسون اولسون مکین	اکا اولملم بنده کمترین
1729	طریقنجه بکلر اوتورسون عیان	اکا کوره قسم ایدم ارمغان
1730	عدن یاکبیرینه کلسون کبیر	نصیبینی السون ایدروصغیر
1731	تصدر نزاعی ظهور ایلدی	بری بربنی بی حضور ایلدی
1732	دلوردیکه هر بری سلطان اولا	اکا سایری ایلیه اقتدا
1733	الك ادناسی سلطانلغه صالدی	عناد ایدرنه سوبلری مهملات
1734	بری بری الفلاحی اوتورمادی	تنزل طریقین روا کورمدی
1735	اولوب سلطنت فتنه سی آشکار	بری بربنه قلمدی اعتبار
1736	قلج قوبدی بری برینه همان	عربلر تصور ردن اندی زبان
1737	جقوب مصر سلطانی قلدی هجوم	طاغلدی قوم ایجنده اول قوم شوم
1738	عمل ایلدی رای ادراك ایله	جقیشدی عدو بی غضنفاك ایله
1739	بوسحر وحلال و بوتدبیر و آل	صدی دوشمانی بی نزاع و جدال
1740	[illegible]	[illegible]

1741	جوق اولورکه آز لشکر ایله کشی	قرار کثرت [illegible] سی اوکوانشی
1742	بیشاسن بیشا دنجه مردقتال	جوك دبره نور باد صرصر مثال
1743	قراس همان کاهلوتن یلی	که شمشیر جنکله اوزاغی الی
1744	محنت لری ایلرم امتحان	سری دامی ادراکه اولمز مکان
1745	فراست فرس در بهادر لره	مدد بولره جنکه قادر لره
1746	کشی عینی عقلیله ناظر کرك	بهادر کرك دردمه ماهر کرك

حکایت

1765	زمانیله واردی عجب العنوق	حصور اندی بر شهره اوبو نوبتی
1766	ایاغی طوردی مغاره کبی	دهانی آجاردی نغاره کبی
1767	جبینی طاشینه بکزردی دشی	قیامت کونی کبی اوزون کشی
1768	ضبوغینه جقردی بحر عمیق	اکا مسنه لر اولمزدی رفیق
1769	وجودینه اون بش قیتون اون صغر	اولوردی قباقو شلقیدن براولونتی
1770	نه باغده کاوغردی عجب العنوق	صیدر مزمی اتی بکوکوزنه قوردی
1771	کوزه دردی هر بیل اوزم جاغنی	کلور بیر یقردی ایلك باغنی
1772	بیوك درده اوغرادی بیروجوان	صاولمز قضادر که وبر من امان
1773	کیجك کیمزدی دیوانه وار	آجوق شتو میله لیل و نهار
1774	دد یلرکه بلمم نه اتمك کرك	یاتدیر ور دوشنو باکتمك کرك
1775	اول اوزنادره مانند مهر و منیر	اکا واردی بر بیر روشن ضمیر
1776	دیدی بر عجب العنوقه همان	ندر حالك ای یادکار جهان

1777 سنك كبي بر وجود ذو الاحتشام / براشوره جيلق يوريه مدام
1778 ديري بوقدر انجم لباسه ويرم / كيينم قوشانم مژده ايرم
1779 ديديكركه برجه كورسك اكر / بولالم سكا بر بخيه سيم وزر
1780 مبتون الالم بز لباسي سكا / كلجك عشقي ايله ادا
1781 بو حاله رضا ويردي شاد اولديلر / بو درده دوا بولديلر
1782 بنه عالر بشوز ارش عبا / اكا دكيلر بجه بلو برقبا
1783 قباسيني كيدي سونه بنى / كتردي اورادن همان تفلتي
1784 كليجك اوقيتي وقتي اولدي امان / كلوب انتري اول ديباره زبان
1785 قودي بورجه كردوكي شهري ابيح / واروب اولدي غيري بن خوش
1786 ايدبيني بورجي ولانه بجا / كلوب ويرمز اولدي بوقومه ب
1787 بلاسن صوارا هل تدبير اولان / ايرشمز ارازلدن اكه زيان

طقوزنجي مقام مشهور آفاق مقام عشاق در كه محنت محبت
آلت ترتيب عاشقان جهان اولدوغني بيان وعيان ايدر

1788 شو محنت كه اولماز نهايت كا / ... ... آدين اهل صفا
1789 محبت رايمش عشق ربة الانام / كه آنكله بجنه اولور اولور مقام
1790 وصاله وسيله اولور عشق ك / دواسز بولور عاشق دردناك
1792 بو درت كه حيرتن قالسه دلي / محبت اولور مرشد كاملي
1792 عروج اتمكه عرشه بالاتفاق / كشي به عشق باكي اولور براق
1793 ... عشق ... / ... ...

1794 مقرردر آدم نيجه قيد ... / بو اسراري عاقل كركدر بينه
1795 كشي عاشق اولسه كيدر اول قيود / همان عشق اولور انده قيد وجود
1796 جنون اهلنك شيوه قيد وسعي / ايدر نيجه بيك قيدي نابديد
1797 بر ... اولور عزت و ابتذال / كيدر قيد صدر يله صف نعال
1798 دلي عاشق عشق بر حال ايدر / خيالات دنيايي ابطال ايدر
1799 وجودندن قالور همان فكر يار / جكر وصل دلدارنه انتظار
1800 بولور پاك ايدر خار اغياردن / صفا ايريشور نور ديداردن
1801 كلور كشيه نشئه جهتدن صفا / آچار عين عقليني نور خدا
1802 بو مهر مجازه اولان مكتسب / هوايه اولور قطره وش منقلب
1803 محبت اكا بر بهانه اولور / هوا آتشنه تازيانه اولور
1804 اوكم درس عشقيني تكميل ايدر / مجازي حقيقيه تبديل ايدر
1805 آچوق بو ايدر عاشقك عيني / كوردر شوقله غرب ما بيننى
1806 كشي عشقله حيله حالت بولور / وار در عالم كشفه سالك اولور
1807 بو كشف وكرامات وبو وجد ... / اولور ظرف تعبيره صغموق محال
1808 مجي شيوه لر انسه بردلربا / قو برسه كوكلرده دوق صفا
1809 آنك شيوه سي نيجه تعبير اولور / همان شيوه نك آدي تقرير اولور
1810 بيان اولمز فاله كلمز بو حال / ايرشمز او بالايه صوت ومقال
1811 ايا مرد ودآواره غافل مسكين / بو علم لدني بو علم لدن
1812 ... / ...

نعت ... عاشقان جهان اولدخی بین ...

1788 شوقنه کر اولماز نهایت آکا — محبت قومش ادین اهل صفا
1789 عجب نادر ایش عشق رب الانام — کرانکلا پخته اولور مرخام
1790 وصاله وسیله اولور عشق پاک — دوا اسن بولور عاشق دردناک
1791 مریدک کسیرتده حاله دلی — محبت اولور مرشد کاملی
1792 عروج ایتمکه عرشه بالاتفاق — کتیره اولور عشق پاک براق
1793 کوکل مرغنه عشق اولور قول قنات — ملکان ایلر او چمقده بولور نجات
1794 مقید در آدم نیچه قید ایله — بو اسراری عاقل کورک دربله
1795 کشی عاشق اولماکدر اول قیود — نیجه عشق اولور انده قید وجود
1796 جنون اهلنک اشبو قید سعید — ایدر نیچه بیک قیدینی نابدید
1797 بوا بو اولور عزت و ابتذال — کدر قید صدر ایله صف نعال
1798 دل عاشق عشق برجان ایدر — خیالات دنیایی بطال ایدر
1799 وجودنده قالور بمان فکر یار — جکر وصل دلدارنه انتظار
1800 بولن پاک ایدر قادر اغیاردن — صفا ابر شو نور دیداردن
1801 کلور کوشه بششن جهتدن صدا — آچار عین عقلینی نور خدا
1802 بو محرم تجازه اولان مکتسب — هوایه اولو قطره وشی منقلب

1803 محبت آکا بو بهانه اولور — بو آیینه تازه بانه اولور
1804 اوکیم درسی عشقنی تکمیل ایدر — مجازی حقیقی یه تبدیل ایدر
1805 آچق بولدیلر عاشقک عینی — کورر سر قلوب مابینی
1806 کشی عشقه خیلی حالت بولور — دار عالم کشفه مالک اولور
1807 بو کشف و کرامات بو وجد و حال — اولور ظرف تعبیره صیغمز مجال
1808 قچن شیوه ... بردلربا — قوبوسه کوکل لوه ده ذوق صفا
1809 انک شیوه سی نیجه تعبیر اولور — بهان شیوه نکر آدی تقریر اولور
1810 بیان اولمز قاله کلمز بوحال — ابو شمز او بالا به صوت مقال
1811 ایا مرد آواره غافل مکن — بو علم لدندر بو علم لدن
1812 محبت جنونی ایله دایما — دل آزاره اولوب جلوه کاه جفا
1813 نه لازم نزاع و نه حاجت جدال — کتاب اصولیله ایله عمل

1814 ایا قصه دن حصه آلن جوان — باشمعدن کچوبدر بو خوش بیان
1815 کچنلرده بو دلبر نازه نین — کنشن کبی او وصالدن خلوه بین
1816 آنک عشقی بایلدی ایل دن ایله — جهان ملکنه اولدی بو زلزله
1817 کوزب انی مانند چرخ برین — بری بیر نه کیردی اهل زمین

1818 یوزی ایکزعن دوردی ادلی یکر — نظرگاه ایدنیدی نوع بشر
1819 نه درسم اول اندن بیگلر توغ ایدیا — دها یی کبی بکنزه یوغ ایدی
1820 کتورمش دکل حاصلی روزگار — اوسرو روان کبی طوغری یار
1821 کوزیم کوردکی دم ده قان لنغلدم — آکا جان وددلدن کوکل بغلدم
1822 اونا هین بقشلوب اولدم اسیر — بوبازار عمده الندم فقیر
1823 بنی دردعشق ایلدی ناتوان — کسایم دخی اولدی بارگران
1824 نوکلده غم عشق وعینم ده آب — تنم بی مجال اولدی حالم خراب
1825 خراقیل قالدم زیاده غریب — نه سیر جمال و نه وصل حبیب
1826 بنی درد آهم ایدردی نهان — طونانلو طغه دوغمش ایدم جهان
1827 سلامیلہ کچه سهی قامتم — سلام المغه یوغ ایدی طاقتم
1828 جمالین کورسم شیشودم جهان — سلامه آکلسم دوشردم جهان
1829 درایدم نوییدی بیزدنسم — جهان وارمیدر بوتمیدرلغم
1830 اراقدن کربو دلبراولسه عیان — آکا بکنزه دوب ایلرایدم فغان
1831 کون اولور کورردم کربر ملقا — ایدرعاشقی صادقینه وفا
1832 کوچ باقوب حال اشتال یاراغم — کجوردی فراق اوقلوی جاغه
1833 یقردی بنی آتش غیره تم — زیاده اولوردی غم و محنتم

1834 سحرییل لرچه کبی اول بی وفا — صوق دبر نوردبه بکادایما
1835 بنیه کورمز ایدیه اوغنچه دهان — صباکبیه کوزدن اولوردم نهان
1836 کوکل کلشنده کل آفتاب — جانیمه سبوکبیه جکدیه نقاب
1837 رنوکبیه سیراوزردکر یار — بنفشه اجلدیه مز لاله غم
1838 بنیه قدیه کوباکه دوزمان — بوآه سیا ایم اچنده نهان
1839 بودرد وغمه قلبغ ایچون سد — بکاطوغرولوب کلدیه اول سروقد
1840 کوزم اچدم اکه نکاه ایلدم — یقلدم فغان اتدم آه ایلدم
1841 نور بدن کفتاره یوق اقتدار — کروصا بنی صانیه کندیار
1842 کشب سوسه بردلریه جانلمه — تکرایدمز حسین خصیانلمه
1843 کوز اچوب یومینچه ایرشدیه فراق — دوبشوردیه بنیه یادآه اراق
1844 سروچوشه کلدیه بوبحر عمیق — کروتازه لنیه بودرد عتیق
1845 جنم اودیه وقت یارایمش — فرودیه بلا درد نایار ایمش
1846 نه وصل نکار و نه صبر وقرار — قضابیه جبها ن باشمه اولدی طار
1847 شب فرقت یارلنه بودرآه — اولوردیه بکا بربلایه سیاه
1848 نیاردم برآتش اولوب فانده — تنم بونده جان کوبیه جاناننده
1849 ش بو مدن اولمازدیه غم فم — نه ستوبیه روشن نه رلیه میز

1850 نه مبر اتیکه وار ایدی اختیار — نه مستزم سنز فلسفه اقتدار
1851 بو ما ایله مانند ابر سیاه — دو نشور دبی بنی طاغلره باد آه
1852 افسر سوکیبی انلیوب صبح و شام — سوزم سویلرایدم بهانه مدام
1853 اورالرده وار ایدی بر کوهسار — کوریبنو ردی انده سرایی نگار
1854 یعقوب اکه دود مشوشن کبی — ظهور ایلدم انده آتش کبی
1855 اقوب کوزلرمدن بو سیل خضاب — ایدردم سحر بلبل برینه خطاب
1856 در ایدم کلاب بیک کوبی وفا — قدومکدن ایرشدی جانه صفا
1857 کیمه هم سرا اولدی بن سرورم — کیمکله کولشن آچلور دلبرم
1858 کوکل دردیمه انله غمدیده در — او سلطان عالم نه عالمده در
1859 کیمک مدنی در کیمک یار ایدر — کیمک محرمی در هوادار ایدر
1860 دعا ایله سرو هوادار مه — سلام ایله بندن اوولدار مه
1861 فوزنی دردمه مندیمه دردیمه — بولا بدی وفادار او نیدوتا بی
1862 ستفسون عدو سوزنی طوتسون — بو یارندنه بنی او نوتسون
1863 دل و جان و عقل اولدی هپ تار مار — نه فکر و فراست نه صبر و قرار
1864 واری انمه مشغول اولدم همان — بکا تا که نسخه اولا یار جان
1865 خوش اندم تجلای آسما ایله — قسر دبی کوزم دود سودا ایله

1866 جهان باکه کشف ودی بی اختیار — کوکلده طلوع ایلدی روی یار
1867 بکا اولدی هر کز لوا اشکار — نبه باقسم انده کوریبنوردی یار
1868 زهی حالده وصلت عاشقان — بو عالمده کسرا اون سکز بیک جهان
1869 عجبدن عجب در عجب دن عجب — جهان جمله تصویر یار اولدی هب
1870 یا بره آررردم ایدردم جهانی تمام نیان — نکسر بنده ایش او شاه جهان
1871 جهان وار ایدی بو ندم جهانی قوم — نبوتی کدرردم بسانی قودم
1872 وصالینه مستم جهانه انیس — ونودم اکا بنده شانه انیس
1873 بنی باکه کوستردی قلدی بیان — بو فانوسن شمعدن شمع کان
1874 بریشانلغه کواکب کبی — کوز ابدام حسان نجم ثاقب کبی
1875 صنا سن او یوردم اویانم منا — بکا اولدی جمله نهانم عیان
1876 سلوک اهلینک شاه رایه بودر — مقامات عشق آکیهی بودر

حکایت

1877 جهان باغنه مانک سرو روان — ظهور اتدی بر باکه امن چون
1878 قیامت قوپار رصبا کیبی اول — قبس خلق ابا سینداتی دخول
1879 مولسر دبی غفانیه کون و مکان — حیا تندن ال یو ردی خلق جهان
1880 معیب ایدی سانندم مرجان تنک — نعوب ایدی کوباکه مهر و پلنک

616

1881 کوزیه فتنه ایلک بشره حال — ایکیسی قاشی اوچ محب ملال
1882 ایکیسی قتال ایکیسی پهلوان — بلکسن صلح ایکیسی ابروان
1883 هم بر بو ق ستنق آرا — بلاسن جوان ابدی شهیدا ایه
1884 اوزان ایدی یوزون ایدی اولیان — قیامت کو نندان ویردی
1885 اوده سنقاری سوزی بررده — انک مهی زنجیر نه اولدی بند
1886 اولکه بول لسرینه وار دایما — طورربا فرایدی اراقدن اکا
1887 ایدوب قرنیه ترده خسته آل — اراقدن کور بنوردی عاکم ملال
1888 کوز کاهنه وار مغلبه سلام — وجود ی تسلی بو لوردی تمام
1889 سکر کند و اقرانیه بر ساده رو — امر اول بردی چهره به کنت وکو
1890 اکا کوستر را یدرایی مهلقا — سکااول اراقدن بقون مبتلا
1891 قیق اوک اکله ایلو فغان — سینی سوز کنی ایلش داستان
1892 قویو رشد وینی رازینهانی — بتا بر نشان ایلمش جاننی
1893 بوقا ری بو لکون کوپاره قمل — جانلک کلی صاقن اولوریحل
1894 قرنی محبت ده برکون بو قار — ویررد امن غم کنکه انکار
1895 بولد دکو هرنی یونک کوشن ایلدک — سکار ملا لی غرو شن ایلدی
1896 تنزل ایدوب ایکی بلوار میی — بو زلندی اما ابو وار میی

629

1897 وادوب اول ضعیف و نحیف مهین — دیوب دوکنار سه طور ره مهین
1898 بو اقدام تام ایله بو انتظار — بتب عملق ابحنده ایدر رسرسار
1899 ویررسن هنم جانه اضطراب — کلور با که سندن زیاده عتاب
1900 کسره ایله تیج ایله خلقتی — کوزومه کور نمه کو تور نعلتی
1901 سوز بن تمام اعدین اولدوان — دیدی بو خشیده و متسیر جهان
1902 زیاره سکوک ابروبدر بجاق — طو نو ما غه قابل دکل بو سیاق
1903 سیا ایله کو باک بر بر کاه — کتور بو رایت با ده
1904 بنم بوا یشم اختیار ب کل — کسر کسن نیم بیک بار ه قل
1905 قنی ختنه مغلوب اولسه برکا — ستوف ایدن عشق اولور اییا
1906 بو سوز رایکا اولدی ترتیب — وجود سینه کلدی زیاده عضب
1907 بقاردی بجا خیبی حالی عیان — دو شوب کنده دن کتدی ایمان
1908 اولوب لازه کور دوالم — تنزل قی نه خرق ازلم جسی ازم
1909 نکار ب اللده ابرسی فنا — بو کو کلوشی جامه پاره ای اکا
1910 دو شوب تنیم دو ببار غوان — کوزین بو مدی کندین بر قلای نهان
1911 اولم حدینه وار دی آه ایدلسر — کونورب او بنه کوب کتدیلر
1912 بونا می بره قان ایدو بدر دیو — طوتولدی قضا ایله اول دو

626

1913 اوغرار وقتال واهل جدال | شرف و بيردي زنوانه پوشال

1914 دياكه او مظلوم دوزرمان | كوزرين آيدي آه ايلدي ناكهان

1915 بهجره وب ملا نلنمي يا نيسه | ديدي كه كسرمكز اول بجان ثانيسه

1916 ملول اته كوزاول مه نونشينه | بجا خليله اول اورمش درينه

1917 اولور سمر بن آكو بو عهد انيله | صفن طوتمكمز اني بهانيله

1918 خلاص اتدي اول ماه محبوسني | سيره دهدي عشقي ناموسني

1919 يتوب نجه آيي اولدي صاحبه قرآن | بقا كارسيه يني قلمدي فلق فاني

1920 اوني لم اوقتان واول بوجفا | كلور بر سمر عاشقندن بكا

1921 قبوسن اوررب كمسنه مشتهر | معورر عاشقندن اوشخصه خبر

1922 انك محنتيني ايشدرشاد اولور | اوسرو سهي بندن آزاد اولور

1923 اكا ايدرلي سرر روشن ضمير | كسرم قل بكا اول دليل ظهير

1924 كوز ايني وحشي اهل عنا رنجه | اله آله بن كوكلي شهبازنجه

1925 سالي مدن ابرسون سلامت اكا | وعالمدن اولسون بشارت اكا

1926 سكردر او بمارة طوغروزريف | بوتالي بيا ايلر اكه لطيف

1927 جا بيله ايد ركه لبي سينه پاك | حذر قل سونكدن اوله هلاك

1928 او بهتانيله طوتلق بر تا م | قبودن طورمكه ايلر سلام

قيامه 639

1929 قيامت كوزك اچ او مابانكي | كتورودم اباغيكه ب نانكي

1930 سعادت وكلي اوزرحم عضب | كرآخرواولد رحم باره سبب

1931 اونده يا نوردي ذليل وزبون | كوزب كوكلي محزون ايدي بوذنون

1932 اوشخصه خطاب ايلدي ناكهان | ديدي ليب بكا خبروالپاس اوتان

1933 مدد اول سربي كيسون نقانه | كلوب پاتوغه بسون بهانه

1934 وصاليه يوي بنده هيچ اقتدار | صانح اولسون سمان اول نه امار

1935 قدر و صباسه اتدي صلاحي | مسني كيبي تلدب اصيلتيه

1936 سعادت دكلي بوحال عجيب | سلايم اولا سركيشني اكين حبيب

1937 بيتر سزدن اول كاسه باكه | كسره كون كيبي بيت افتراكه

1938 اونسته نه نوشش اولسه ناكهان | قيني كلمه مجنون اولان جوان

1939 مرور مره وسالده ما قبت | اسرشربي اكا محنت وجانيت

1940 قسرنه ارتش از لوب اتي ارتنا دلر | كپنه ن كوب برا كمه تبديلر

1941 زبي حاشق وصادق وبا ابيار | نتي سرو قد وزيبه طوغريار

1942 جهان ان ابجره تحقيق اولسون اوزره | نقلا دب بر عاشق آخره

منه بيت

1943 مكسه بر قرا كو نلو شنامه كدر | داررشهونا تراوني سيرابار

1944 کوردم شام شهرنده بر مهوشی | طولر کوزه کوکلی عشق آتشی
1945 اوسفان نوبانه اولور اسیر | بو غربت ده قالور ذلیل و فقیر
1946 انکسه مرضتیله ماحصل کلام | نه زمانکه شمع شبستان شام
1947 مصاحب لر بنی ترک ایتدیلر | دلو کوکلی کبی قوبوب کتدیلر
1948 نه بر آشنا وار نه بر چاره ساز | نه بر همدم وار نه بر دلنواز
1949 چکیب مشقتله بو بیل لر بسرا | اولور ملقم و کندویه بر بلا
1950 تنی رسم قانونه بکزر صان | قالور بر دریه ایله بر استخوان
1951 اقر صوکن ریدی عمر اولی یول | طور ردہ بر خسم محنتیله ملول
1952 اکا راست کلدی و سرو بلند | دیردی لب غم عشقیله دردمند
1953 سنک قتلک اکلنجه در حوله | نه عالم ده سن نوششن مسن درد له
1954 نه عشقنکه انتها یوق میدر | بو درد و بلا بیدر و ابوق میدر
1955 نه کلوکم لطفیله قلدی خطاب | سکوت ایلدی و برمدی جواب
1956 وفا قصدینی ایدی اول ماه رو | دیدی بو قدر بو لوت الاین و مو
1957 انک بو قدر سن طوتدی که ایلدی | ساودن بکا بر نکاه ایلدی
1958 جزینه کوز بنه سوب نکهان | بره دوشدی سایه کبی دیری بی جان
1959 کوز ایدر مدی آکه صبر قال | و بو دسته مواتنه نار و صال

1960 سعادت بوزر ذوق [illegible] بودر | کمال و صفایه نهایت بودر
1961 سبب اولدی جان ویرمکه دیدی | بودر عاشقک شوق و ذوقی دیدی
1962 شوده بیرده بیر و بیر و جانت اولور | کوا اوله شاه ولایت اولور
1963 قچن عشقی دریاسی [illegible] | ازلمر طوتو [illegible] اول [illegible]
1964 جهان دن بو عشقیله اولدی روان | بیل آدکچی مانند برک خزان
1965 فنا بولدی بو بلبل خوش نوا | ابدیت عبا زینه اولدی خدا

حکایت

1966 مکر بر بلک بوز لوبه را ا | صلر بور سر شهرینه نازیلا
1967 ابابینی توز بله مسند قر | ابر بشر بو شهر مسافر [illegible]
1969 اکا معرکه [illegible] اول اعلا هنر | قاسلی کبی اکو بلکیلی نظر
1970 ابدر مهری کوکلی اوینه [illegible] | انیسی طو [illegible]
1971 او ماهنک اولور اول نصری | انیسی و سرازی و همدمی
1972 نه همدم بری بیرنه قول اولور | نه کم انماسی [illegible] مقبول اولور
1968 کوردر سر کمال الاهیک سروری | او بلر رما یه اولور [illegible]
1973 بکور برکون اول ماه برج وفا | خطاب ایلدی عاشقندن بکا
1974 طولو قانلو یاشیلا اکی کوز دیدی | دیدی بو ر کلم [illegible]

1975 سرا اولدي برنسه غايته بكا — محى راه لورسه غايته بكا

1976 وي التماسم ايدرسك قبول — بشيمان اولورسن فالورسن ملول

1977 بو مقصوده نا سش ايده نز احلاز ل — قبول اولنمه هيچ قابل دكل

1978 قبول اولنمه قابل اولـ اكر — وبررده م بوراز بنهانمزن خبر

1979 اكا عرض حالات اي بلبل بكبي — قولق طوتوبه اول غنچه كل بكبي

1980 دريديه التماسك ايا داستان — اكر جان اليه اني اولسون روان

1981 نيم بن فقير و غريب البلاده — كه مقصودك اولا نه ايدم عناد

1982 عرض سنك جور اسر ايه يار و — باشم بوز م اوستنه كلسون برو

1983 براز اليش انوبه ايو قلدي — سرا دي فراق اندن كن بلدي

1984 بقوب كند و بيه نار حب الوطن — دبري عاشقينه بو غنچه دهن

1985 بكا كلدي لي عاشق مبتلا — بقين لبروه سيرنا مه اقربا

1986 بوكون رلي دستور كيله خان — اولاين اقربا مه روان

1987 بنم التماسم قبول ايلك — خطا ايلمه جانك ملول ايلمك

1988 بو معمودن اولسه اينه نظراق — ظهور ايتدي سيه بو نكه زمان فراق

1989 ايلنه كونيسه بونلدي اوماه — شب فرقت اولدي بلاي سياه

[illegible] — دل ده سه طاقت دهنده ي ماننداه

1991 بو جعيتك و لمزاسا نلني — سوكند ه اولور بر بر بنانلني

1992 شو محبوبك كه رموزن فوير — تعنندن ارادت لبا سن سوير

1993 رضا سن جبينه تسليم ايدر — كبو جلمه دن كند و لكلدن كر

1994 نصيحت سوزين دكله ايلو — با با سنه جقوشنتي باغارنول

او تبي مقام تاكهل انساني مهمان ديتيه و و اجبات

انسانيه دن اولد وغني اسنعار وانظها ر ايلمر

1995 تا نسل منا سب دراولاد ابون — نه اولا د حالم ده بيراوا ابون

1996 جهانده بيز بو سعادت سكا — برا يكين يش اون اوندسنڈ ايا

1997 عيالك جوغ اولورسه ابتهيل — خوفا ندن كبو تربكي قاچه كل

1998 شوشر حليله آنا جميله اولا — سنك عشنكه سيرو سيا اولا

1999 كوزل صورته اوليان توتقي — كنشلان قيون سا يه ورفقتي

2000 قرنبي اولمه عنچه وشن كنج اولا — كله صدر و بيرا نه له كنج زولا

2001 اولا نشمه لكه كسنك سنلنه — بو لا نشمه اراغ اولعجس اسلنه

2002 شول فلاح و بو فدان آبي زبانا — صرب ابنوسنه طوغو زمرسكا

2003 زنه كم الكا سبردن اوله سند — صول ابته رها رلني ابله ره

2004 زبانين عيناز العليمه لي فقير — سنك نام لوحي العجمه سوكنه فقير

65b

2005 او نور ساجي نك مرقطع دل بني — جزا و ستنكه ما قبن التكده تي

2006 كابه دن اولور وير ديرقري — ازا بره مظهون ابدر سر ابه

2007 دنا نند بوني اول قرينك وشي — آخر مشرپاشي بوزه تجنس يشي

2008 سو مكلو اولور بو رينه موبديكيه — كوزيه آغ اولور استر ديديكيه

2009 مستقر قلبيه كبي جهد شيشن بيكار — كه وندان دزلن الفيكتيل

2010 قصو ستنر صدا اولور — زبانك نخيله نهايت

2011 تويچي اوله وتعاره اوله قربه — ارزو مهكيه تختيله اريه

2012 نيعو ماكيم يور ركن ان كه لر — ايده دلو و دك كبي ناله لر

2013 اكثر بغه اول فابن فابنه — او دراكر يدن نلو اولان فايده

2014 اشارت ايدر خلقه بوز ليتيه — سأني زمان عليه ايتيه

2015 نو جا دقجه نور ارايه اولور بوزيه — مثال مه و مهر روشن جال

2016 قبر ليريا دقجه بو تكين اولور — متس اولور كوبو تز بين اولور

2017 زما نيله حولليه اول ستعان — بنا قلديه آدم انا دن عيان

2018 بيا ضو اولنات قسمي لولو قدبد — ايدر زينيت وصورتن نابد بد

2019 نه ايلرسك ايله بو سو دا بيه تو — نزاع ايته زنهار خو فا بيه تو

2020 نه لازم نزاع و نه غابت — كتاب او صولي

66a

لطيفه

2021 زما نيله اولنديه برتنوتي — اكاو بردلير برقرنيه تن روح

2022 اكي بابيه كو باكه اكي معا — بعوف تنيه صانكه غار بلا

2023 صوح يوز نو ساننده بادستنا — آچيه سوز نوكو باكرنا دنيا

2024 نور سورسي راستني انكار — كو سرله قرشسن صناسن بدار

2025 نا شا بود ركم كبير بو قسري — يوله بغه التونلو تمتا لمزيه

2026 دوز ينو تو شبنور كلنك كبي — ازبلو راكا طا سيليه راسفيه

2027 يوزيه ايدرابل كوزلون نهان — كسز رصالي صاليه مرزبان

2028 ايله جقسر بوله بركون قسرى — ايد بريكت آه وافغا نلري

2029 آني كنج صانور ديه اولو كي — نللابلو ملاشي و دوا الميوابيه

2030 ازلديه قسريه يه اوفا فلاجان — اريه واقف اولديه اكانا كربان

2031 قسر سينك ايديه بوزني بزار — قسريه يه يقسر اولو كيه برنظر

2032 ايك اسكيسي كبي قالدي لكا — عجبي تهو رون اتسك زيان

2033 سنى ظاهريه باقدي — بنيه باطنيه ايلديه غاره كول

لطيفه

2035 فنزايه كدركن بيراهل سفر — كورر بولده بر آشناسن مكر

2036 نظرا ایلدی کوزیمه ما نه سی بری کور مزاو لطف جدای جون
2037 نازن کلدی ساکه کوزک زحمی بکا سو یله انک نادر سکتی
2038 نیه اخشم قمر شو کرسی شال کوزو نک بربن ایجه بوق مجال
2039 بو سوز ی دیجه اکا نا کهان بو یلدن کوزبن اجری باقوی ایجان
2040 اک مکتبی نی بیان ایلدی تبسم ایدوب بو سوزی سو یلدی
2041 که بیر جار یم دارایدی منتها بنم نفسم قبین تقصف
2042 کتورد وکی ونقش او کوبه طعام قیا رنم کوزونک بربنی تمام
2043 شارت بوا ولکش ابری وابا نه ایلیر سک ایلدوم اول شب اکا
2044 سمتین ایدی جاب محمود منز کورا ولوروب بو غمس مرود منو
2045 مکسر بیر کچه اولدی کر میتسم بتوب کوردی کوز عبد عمر عورتم
2046 سنی از قالدی که ایده شهید دیدی لب حبا سنر اوزا نزبلید
2047 سنک جار یکلاینک والزبنش ومده سکا اوزکه ریا زبنش
2048 دیدم ای عقل سنز نذان الیه بنی ایلر ده داستان ایله
2049 ازلدن قیتدر بنم سبرکوزم یوری جا ریم ایلیه بوقدرسوزم
2050 بجو م ایلدی بکا وحشیت بکا عجب تورتو لرو بردی عورت بکا
2051 بش اون کون و یروب بوینی کوزونک بربنی تعبدم اولدم ملال

2052 کوزیم قیمغ اولدی بنم علوبم بو بو خوبی کسکا که یوف ما دیم
2053 اکا بیردن السه کشی عورتی دو کمنز انک خو فله مشتی

حکایت

2054 مکان ابلیراق شهره بیرجوان الور بیر قمر عورتی ناکهان
2055 کوزر بجیو اولی کی قبه قره کوزی تاره بکزر دیلی نججوه
2056 بابا سی کلوراول جوانک مکر ابد ربو بلادی سیاحت تعمر
2057 نظر قلیه اوغلنه قلدی خطاب دیدی عوزتک بزدن ایلر حجاب
2058 بو زنان بجه سنی قالدرمدی محبت ایدوب کو کلمه کرمدی
2059 بو قاره قضا سا که لا یق دکل بو اکی شهره موافق دکل
2060 قیرا رطورر ابر باران کبی سنزم کلمزدن پریشان کبی
2061 بابا سینه اوغلی دیدی ای پدر ایلک عیبه با قیغ اولسه عز
2062 درلدم بر بنی بل بو نکته تمام الا مزره اونماذی ارزکلا نم
2063 بجه سن دخی بوزنداورمدم بو تخفیفه کنی رواکو رمدم
2064 اکه اکزز شهر مک آدنی خراب اتمزز کوکلی ابادنی
2065 بکا اولدی سایه کبی همنشین بنی راضی الیه بو نعم القرین

لطیفه

2066 مکر بر مدرس وشوب فتنه | نکاح اتدیه سرجاهله عورته
2067 ایدوب حور تیننک مزدن تمام | کتابن آکوب شغلی ابدیدی مدام
2068 سیرنداسی مانند بردمعوزت | نه بروده ت ایدوب سویلدی فعلی سوز
2069 اریبنه سوکوب بی تصور ایلدیه | اراده عداوت ظهور ایلدیه
2070 دیدیه اضطراب ایله اول بی حجاب | بواوده یا بن طوره یا بن کتاب
2071 اولور بر کتابک بکا بر قومه | یا نم ده کتابک الوب اوقمه
2072 قومه در یحصل کتابک بکا | ننه تورجهده سن نسبت اکا
2073 کوزک عورتک عالمی ددنینه | کورک قوم شیطانک آتینه
2074 بنا را وده اته صنعین باتنکه | سر ایکن ایکی ایته شیطانکه

لطیفه

2075 اسامک بیریه آزیدرا زیرنه | آلور بربیان تورکنک قبزینه
2077 صلاح اسطیله ایدیه اوسکین امام | آتوه نکف قرآن اوقوردیه ملام
2076 ازل مشاوسان ایدیه اولوی خرین | قرآن ایلد اکه باشن القرین
2078 بوعورت امامه زیاده دوکر | سقا نینه تل تل یونسریم سوکر
2079 قسا یو سرا ولور نجنور آه ایدر | بجه سنن کیرا آتسینه کدر
2080 دونسار ر ده با قسر ایلر نلاب | اامامه بو و جمیله و سیر جواب

2081 سسنک جنکه قسرانک بوقاوران | جبیل قحبه اولسون بوراده طوران
2082 نه قسمی شیطان انسان اولور | بلا هر جهان آفت جان اولور

لطیفه

2083 مکر قوم وانسا بی بوق بر حریف | آلور بر قسریه هم ضعیف و نحیف
2084 دیش لبی طلاسم کوزبه ارم | افندم بکم سود کم سود رم
2085 سبنک تو مکک ملای بوق بی جناب | کیمه کوز نا این بکا و سیر جواب
2086 ابتنرج باشم آزدوب سویلنه زلند | همان باکه کورنسه لیلا و نهار

لطیفه

2088 مکر بر قسز ایلر دکلدن نظر | کورر بر قوجه حورتینی قوجر
2089 منرج تماشا به سوداولور | با رنداسی ما به سنی بولور
2090 صفا لسر سو رد انون اتمرجابه | اکا بو سوزیه سویلدر ایلر نلاب
2091 ارک کوردم اول کون اتوکشی بولا | یورر در ربیه سبر اکشی نسنه کا
2092 سوزین وکلر ایدر کلبی دفترم | بکا اکشی نسنه یدر مسترارم
2093 اول اکشی دیدی کلک قینه طاتلو ده | ارک عورتک مسرادی اودر
2094 سوزینه انکک اول قرا اتوی فعلهسده | دیدیه بن سکا ابتنرین اعتماد
2095 بکا بوسوز بیه نینی فوغزو دیک | نداعون اول اکشی یطالو دیک

686

2096 کرا کشی اولماسه بی اختیار   اقسم میدر افزه سوقی جشقه دلم
2097 کبر ضعیفی بونک بر اولور   کد رغیلی دیوانه اکسیر اولور

لطیفه

2099 مربشا هیمه بهلول دیوانه   کتوردی اکا و بیردی برخانه یی
2100 نکاح ایلدی برقزی کندو به   الوب باننه چکدی بهلو به
2101 قسرک فسرنسه او ردی بر قوبلق   همان لمشره بیفا جدی باکلک ایق
2102 کسرکسز بکا دیدی ویردی جواب   برابرقسبهان ولدی اشبو فراق
2103 دیدیلر براساره بقدی آدک   سینکه ایلکی ویکی کو بیر یدن کچدک
2104 عجب حادثه ایلدک ناکهان   کولورسکا جاله خلق جهان
2105 دیدی جمع ایدوب علمی بر شی   طیاده قسرک قرننه کوشی
2106 استدم که غوغا لرا یاریمیال   بیقسر لشره فرباد وصوت جدال
2107 اولور آدم ساولیه قسمینه بلا   کورنسز بلا سوردن اندم ابا
2108 قیو وجهاندن کچراهل حال   ابدرار تحال حیاتی خیال
2109 کما لینه ایرشمه عقل انام   جنو نیله ذکر ایلر انی عوام

لطیفه

2110 جیا کوزا ... فرا اولورمزاد   کوزنلرمهاسن ابرازدیاد

689

2111 کشش سرده بکز ربانده سفید   وبیرر شوقی اولاز ذوقی جدید
2112 بودی منها تبهره سی شتنای   میبی برده ماننده شمس می
2113 کوررانی زنباره جو سبر قوجه   دلر بوبها نیله لی قوجه
2114 قوجه مش زیاده زوکوش کنی   اکا مشتری اولدی مسکین کنی
2115 دیدی بیره قسمیه بیان ایدیه   کوکدرسکا سبر بونا مش قرقه
2116 بکا اول کرکو رکه حسرت ایده   قیمن کیم کلم قلقمه حسرت ایده
2117 سو رینو ربو ررسن اقرصو شال   طوردی کلکه سنده یوقدر مجال
2118 دیدی قاسم اولسکی دونا   قتیه محکم اولور کسمز لونبا
2119 بیم کوم کوک اوتم سز لیناز نینی   جفا کیله ایتمه تغیری حسنی
2120 دیدی حق سوزا و لماسون کبی بکا   بکا اون بوکون آخر تلک بیا
2121 کوزل قرحقیقت ده جان اوتبدر   سنک اونک ابجی میان اوتی دیر

2122 بسراد تو لوسی دکلی بالونلنک   ابدرر سبز نده ا ر تلمه انتقال
2123 مکاپنی مقامیی انکی وزوب   کلنک کیبی کنج وصال اولدیی سبب
2124 بودیدی ویکسندویه محیی   اوله سبراولو کمه تک عوره پی
2125 سنا مشله نوشن کورسزا ابدی جی   بکلنردی هرا ستبی آده مه

2126 شکر مفلسک برج آلی طوبر — انک رابنیه برفسربته قویر
2127 مهمان جار یه سینه طوفر وکدر — جو مکر و بو تلبیسی تعلیم ایدر
2128 وار سالی چوق عورته جاریه — مُغنّی اولور ناله و زاریه
2129 اکا ایدر رای صاحب عز و جاه — بکا اول بوغز تبدو ثبت ونیه
2130 سبنه قومه غالم الندو اسیر — متون آل فلاص ایله زرگیرکیه
2131 افندم ایدر کونده اون کرجاع — ارا یرده عورکنز کسلمز نزاع
2132 کسک ال کیبدر رهبان انبج — سکر سکت انج کت طاشلان قنی
2133 انک بو یلد ورکیجه کوندر ایشی — دیرون دخی اولسه دویمز کشی
2134 فغان و انینسه افلر اکا — کلور عورتک کوکلنه اشتها
2135 بش اون کون بو حالیله بر بتر — صفا کسب ایدر آخری موی اقر
2136 ایدر مغلسه وارمغی اختیار — مخالف سوزی ایلمز اعتبار
2137 کلور طالع مغلسه انتساح — بانت اونشر نزایدر لر نکاح
2138 او کیجه که جمع اوله یلسه بر بره — زوال باشنکه دیدی کوکدی آره
2139 کوردر التی مرجبه بار نجه وار — سو مکلی بوجک کبی بی اقتدار
2140 مثلدر قونق او مدو کینی یمز — کوز نمه قضا بی کشی طویمز
2141 بو مسکین تصوردن اندی زبان — یقلدی یره قلدی آه و فغان

2142 حضوریله اوجوردی و نامرد له — ودملوللو اولوب اولدی بو درده
2143 او بجمله میراثینی ناکهان — غنی اولدی ول مفلس ناتوان
2144 کشی عورتک مکرینه لا دیمز — یبری کاسه اردنی کسالت مز

لطیفه

2145 مکوّخته اولمش قوتیله بیری — وصیت ایدر جاعز اللسوی
2146 دیمیش حسرتیله اولورسم اکر — بکا حیف عورتله اندلن نقش
2147 وکون نجم ایدلی برنجیه بعد یا — که ارکنله ایانی باصمله اوله
2148 بعد دلو اسکتت اوله اینی — کرم ایالت انلان صادق نیت
2149 وجاغه یاقلنالر کله مدام — یابوب شغل زمان کم اولام بی نشانه
2150 بجن سنت اوله خواص و انام — اکل یاره سینه کولمدن مدام
2151 بو رسمه بنم روحمی شاد ایدلت — دلو کوکلی غمدن ازاد ایدلت
2152 نانا ابلت عورتلت حالینی — کوردک نوم شیطانلک افعالنی
2153 قوتیار اکه کتدو کیجه مهرز غمی — بجز خاطربدن انک عالمی

لطیفه

2154 الوب صرتنه اناسن برجوان — اولور کعبة الله برکون روان
2155 امام اعظم اول الفجوانی کوردر — طواف ایلر ایکن یانیجه یوردر

2156 اناسن کوربا ارقه سندن امام   دمش اولجوانه برایکی کلام

2157 نقابایسه نضدنکا کرای جوان   اناکی یوری براره ویرمان

2158 دنیش قاپی باشیلی درانم قری   بورشمش سپرکبی جمله یری

2159 اره وارمغ اکا مناسب دکل   ایری نیلسون جانی طالب دکل

2160 دمش اوغلن اول قری دویرو   امامك سوزن دکله غوناي قو

2161 اوسن دکلو بلمزی ای دردمند   انلك بندین قیل قولاغکدن بند

2162 انیانمه دیشی قسمن ای کشی   کران قیل کبی قاله ایکی دشی

حکایت

2163 ارسطویه وارمش عزیزك بری   دنیش ای فنون جهان ماهری

2164 بودنیاده عورت یچوقاری چوق   بخشی چوق درد لاوری چوق

2165 دهانندن ایتمش جوامرشار   ایتمش که عورت بوزاردکلوقد

2166 جیان اجرم عورت سوزبنا اوانی   حقیقت ده عورت کبی همان

2167 حلالی عزیزه و باینه مدام   نور حاصلی رالك آدی حرام

2168 ایدن شاور دمن عقدینی حل   قلعدن فالغمن ایله عمل

2169 دماغندن انلکه وار درجنون   اولورنا فقسات لعقوله زبون

2170 سنداء زنا نیلر صوت کلارب   کفون مردمیدن نه عین عذاب

2171 حدیث رسولدن خبرداری اول   سوزینك اری اولنك یادی اول

اون برنجی مقام بعض بی غیرت و بی تیب ولانا دالوازم جمیز
سیرنه ازواج آقیوبه نامحرمه کوستروب شو اوراده بار و حقوروزکار
اولاتقلوبی بلدورر

2172 اول آهو کدعیبنی کودمزکوزی   طوقیور فالك فرقنه یوبیوزی

2173 او شخص فی درکه بر عورته   الاسوزنا یولد احل دنا

2174 انابندیره عورتن دا یما   سمخرا اولا اولمغزیر بعنته

2175 بله قوتیه یا یخیه اوغلانینی   جله یرلره ادیبی نسلسینی

2176 تابندوردکن خوبوغن صفه   اناکن الیتی یا نیه طبقه

2177 نجین اندن اندیسه اول باینی   قره قولتوغندانه یا سینی

2178 اول عورت کدبو ایش راضی اولا   نه دینی اولورانده نه خوف وحیا

2179 یچیه سن لبیاصورتن کوستره   یوزی جلق ارایسنده دوشه یره

2180 اری قول لری یا ینه طاقنه   کنه ارونه یا تنه یاقنه

2181 بشر اون جار بیله کزه هرزنا   کوکوجن الا بینه دونه همان

2182 اصوله او یادکبی دفنار ایده   ایله شیوه نازین اظهار ایده

2183 یوزینی کوره نامحرملر دوزوب   کزه قوکشیدن قوکشیه بی سبب

2184 دیه یولده کورد بجه هرکیسی   یورد اوفانی کمسه نك خوبی

2185	بونلكبي لر بونجه قسم اولور	معروسلق كنده بيراسم اولور
2186	بوتوم بوقولم بوقوكشم د يو	اوينه صوقرطيشره دونا ايجرو
2187	بلاكلسون اول تخصنه كم دايما	كرندن چقاندن خبير اوليا
2188	خنا اول معروسي بردادا سيله	كه دايم ايچنده يكن انكادايه
2189	دلوبر جبيل عودتك مركه	باشن صالر نغش بكي سي كبي
2190	للاهو بغز عورتي سوزنه	اكيلور كرد بوبيزي كوزنه
2191	ترقي بولور صنعتي دايما	اولور كركدان فضا ي قضا
2192	الت عيني تعريبيبي بي نوراولور	قولاي صغر كوزلري كوراولور
2193	شوعورت كه اوينا رجه باشلولالا	• اكرشمرايسه دلني بايقه اكا
2194	شو سروك كه باشي حرم دنجقر	هواعلي يولد نجكر كن بغز
2195	نما شيني بازاره ويرن كشي	اولور مشترسين كوزنمك ايشي
2196	شوزن كم زنانه جكر انتظار	بيدكثرت ناس ايچنده كذار
2197	بوتومبله شول كيم ايده اتحاد	دماغنده اوادر اكدره شاد
2198	معكسدر اولانه نغزت كلور	اندن كلورسه ايا غنه الور
2199	كسلسه سياغ اولسه املازنا	جهاندن بابلرايدي و با
2200	بونلك تبيه بيدا ايدرسا كر	يلان شاهد اولور عداوت ايدر

2201	نلازم نزاع و نه حاجت جدل	كتاب اصوليله ايله عمل

حكايت

2202	الويدر بزه بوروايت صحيح	احاديث ايچنده معني صريح
2203	بواعمي كيني وارايدي ناتوان	صوغوتش بكارايدي عين عمان
2204	كوردر كوزي طونزالي دايما	لنده عصا ايدي صبح ومسا
2205	كوزنده انك يوغ ايدي نور ذو	فلكده نته كم طوتو نمش قمر
2206	طونمش ايكي نجم ثاقب مثال	كوزي نوري ايتمش ايدي انتقال
2207	رسول كزينه عليه السلام	بواعمي كلوب ايلدي استيام
2208	سؤالينك الدي جوابن همان	كوروكلدوكي يبره اولدي روان
2209	نهان اولدي عايشه حضرتي	انتدي انكله اولان صحبتي
2210	بابوب عايشه حضرتندن نكا	ديدي لطفيله سرور انبيا
2211	بواعمي كه كلدي نه خوش كمدك	شوزن دكلد لك احترازا تمدك
2212	وفخرجهان ديدي بوسوزي	بني كلمز كورمز ايكي كوزي
2213	نكون بوزدن فرارايتمدم	نهان اولمغي اختيار ايتمدم
2214	بيوردي كوروسرور انبيا	سني كورمز اعمي دراولمينا
2215	كوزاجوب ايسه اني كورمزميين	بوسهوايله نقصاني كورمزميين

726

2216 حذر قيل نكورنه كورن آدمه	نظر قلمه بر داخي نا محرمه
2217 كالاي نكته دان ودقايق شناس	بو احوالي انلردن ايله قياس
2218 رجوليتك واراليسه عبرت ال	صقن ال شيطان ايدرساكا ال
2219 نا قتيم املق كرك هر زمان	معما كبي بيت ايچنده نهان
2220 اول قل صالح لوكده دار القرار	بو كنج نهانك مراي سي وار
2221 كركلو سوزي سويلنشدر ديلو	نه ار ايدي ايسه بو ربتا يع ول

تشبيه

2222 حرام اولدي انسانه خنزير كبي	نه در اكلدوكمي انك حكمتي
2223 بري بري يانده ايلر جماع	دشني سعني قسقنمز اتمز نزاع
2224 بونلك غيري حيوانده اولمز بو حال	ايدر كوردكي كبي جنك وجدال
2225 معروس اولان قرنيا وسغيه	محل در كه خنزيره اولسه شبيه
2226 [illegible]
2227 نشان بلمه طولدي شهر وديار	ملاوك ايلمز اولدي اهل شكار

تمثيل

2228 مكر بر معروس عاجز قالور	سوكر عورتينك قولاغن الور
2229 صدا بلند بلمايدر اكا	هي انصافي يوق خيتلعت بكا

729

2230 دنان وعدني وتانرمسن	دني خبب نكدنا اوصانرمسن
2231 كرندن چقاندن باشومز قيو	سنكچون بني ايلرل اولدي عدو
2232 توكورمش بوزينه ديش مي تيل	يقل كت كونه ملن اوكندن ال
2233 نه در سلنده بن كسمزني بو خوي	اولورطا تلو اشلك قويونك صوي
2234 كلبي كديجي دن اهماز صيان	ندر دايسه جلت طيمه وير هان
2235 ننلر قل بو ايدينه عبرته	صقين اعتماد ايلمه عورته

2236 زنا اهلي برخولچه قالور فقير	طور راونبا شينك يا ننده حقير
2237 چقار صب الندن اولان سيم وزر	خزان يا براغي كبي چورر كدر
2238 اومكاريه ماليني الدوبرر	خطا ايله سرمايه سن چالدرر
2239 كورنب ساقيه وزكارا ونيني	مراجي منالي بورر بويني
2240 يقرخانه صبريني نار عار	دلكيم ماربا بيه ترك دبار
2241 عنمده طولار كوزلري ياشيله	كور راونيا شي ايني اغلر بيله
2242 ديمش حولچه نامرد وحزين	نه ايچون سز اغلرسن ايناننين
2243 اتيمش اكابن بكا اغلرين	ستك كبي شخصه كوكل لغلر
2244 حيف لركه بو فرصتي طويدم	اجل كبي جيله سيني صونيدم

2245 اول ارقكه غيني دخي المدم | سنی آتشِ محنته صالمدم
2246 نظر بله زناره لرحالنه | قيلمرمرنده دينير مالنه

لطيفه

2247 مكروا رايدي بربابا نابتري | كوزي كوم كولك اما صقل صبي
2248 تين آق و براق ايدي هيچ سيم | دهاننده دندانی در يتيم
2249 بو شكل عجيبله ماتند ياد | قوپاردردي يوللرده كوه فساد
2250 اولو خولجه ايدي وليوا لدي | انلك جمله ميراثني اولا لدي
2251 كيوب جمعه كوني لباس لطيف | كزركن اوي يوللرنده حريف
2252 كوزي طوش اولوب بر الاي عورته | كوروب انلري كلدي كرميته •
2253 صوبده دو شمشات بر سبي كبي يوان | ازيلوب بر عورتلره نا كهان
2254 بري عورتك قاتي دلبند ايش | نديم وحخن ساز مخنسده ايش
2255 ايتوب اولا صرو بشين كشيبه كوزي | حكايت ايدر زناره بو سوزي
2256 ايدي بيابسي بونلك سابتا | بركاليلدي خيلي لطف وعطا
2257 ايكي كوزلرن قالدي بيبرهوده دن | دشن اندي اغزنده درعدن
2258 بر سيم صافيدن اندي بنا | بل قيمتن جمله شاه وكدا
2259 صقاكري يوندن صرمه تل لوطقوب | تفاخر ايدردي يوزينه با قوب

2260 بني اصفرء دوندروب صورتن | بو تر تيبله ايلدي زينتين
2261 جهان ملكينه قودي بريادكار | تماشا ايديلور صغار وكبار
2262 كولندي بو جهوهر نسوان اكا | باقوب هر بري قالدي حيران اكا
2263 اشتدي بو تخفيفي اولمرد زرد | قوپردي لطيفه بوزندن نبرد
2264 ايدي نيم والدم سابقا | ايلر لجينده اينلر دي اهليتنا
2265 نفقر اولدي صوكنده اولنيك تخت | دمردن بكا دوزدي بوكبر تخت
2266 دريغ اقترين استيدن فقر | سزي بيش كسنده دقيل وكثير
2267 نه زنباره اولجالده عرضنك بره | نه عورتلرا ستون سني مسخره

لطيفه

2268 مكر صاحب آلت حريفك بري | كوررفاخنته بوزن ابتري
2269 الينده اولوب كبرين ايدر بكا | سني صوقسه املازمي بوازدرها
2270 ايجيبه اليكي اينه ويرمش جواب | ديتن ايكي يبان لحيق بي جواب
2271 بو دراز دها كيم كور نجه اكر | انك كبي بونا زده دها بيودر
2272 اولور قحبه زنلر زياده شقي | لطيفيله مغلوب ايدر الحقي
2273 بشر قسمينك ابتري وخري | يقرحبه واته اولور مشتري

لطيفه

2274 خيمه‌جه زنلوله برخيمه ار | كلوب بريره عيش و عشرت ايدر

2275 طوتر هر بري بيريني ناكهان | بري خيمه سز قالور اولور فغان

2276 اجولر ترحم ايدرلر اكا | اررلرانك درد نه بورده وا

2277 قيام اتدي بر خيمه ايده عمان | بولدو وشدي مانند بولبخران

2278 اول ساعتده اول مهمل و نكبتي | كتوردي اكا بر جبل عوره تي

2279 و صوكره كلن خيمه بدنقا | بونلك عوره تي جقدي قالدي بكا

2280 ارينه فغانيله اتدي هجوم | ديدي اي نااهل بدبخت شوم

2281 ايدرسن بكا ظلم و جور و جفا | سوررسن جبل خيمه لك له صفا

2282 ارين طيشره يه سورديه دوكه دوكه | اوينا الوب كتدي سوكه سوكه

2283 صوجين باصدورب مكر و غوغا ايله | اوراده خلاص اولدي بيدا ايله

2284 ارين خيمه مكر يله ايلر سمه | بيدور دا شانك بيني سن ادمه

2285 حماقت كلور اكبر بي راي اولور | تباحت ايدر خلقه رسواي اولور

2286 مكر بر كيچه صحبت آخر اولور | جهان خلقي آسوده خاطر اولور

2287 هوا ده بوغ ايدي بولندن نشان | اچلمشدي آيينه آسمان

2288 مجلا ايدي كوكن تيغ هلال | مصفا ايدي جام قلب رجال

2289 دكزلرا و يوردي يا توردي صبا | قيامت قلكيدن كسلدي صدا

2290 سكوك قويرغي بوينه بند ايدي | صو قاقلر صناسن كه دربند ايدي

2291 صقالي وزونر بومرايي مكر | صو قاقلر صناسن كه دربند ايدي

2292 عسسله صوباشي بري لختيار | وارد قومه قرشو مثال حمار

2294 سوزين آتش دلده قال اليوب | ديدي حيله و مكر و ال اليوب

2295 بوده الوده بر خواجه مالدار | بوكيجه دنك بر بن اتدي تكار

2296 اكو مشتلق و يرو سلت بكا | ور الم بله خانه سندن بكا

2297 صوباشي بونلجه بينار ديرد | صقالني او يرا سمات ويرد

2298 بوجهوره اول دم اولوب بينوا | واردكو ستردر بر قبويي اكا

2299 كروايدر لخفا يله هم دد | جيغرمنث طو يوزملث بوسرنجده

2300 بني قالدورك اشين باب باب | سزم طوميدر ايشن فتح باب

2301 وشر قالدردي برجهار | اشر تابو ديوان بي ساي جار

2302 بواشدوغلي وانك ايشن مكر | عمان تابوبي داخي محكم قپار

2303 صوباشي به ايدر صفا كلدكز | قوكز بوزومه مرحبا كلدكز

2304 تياجق زماني اولديغلرك كوره‌لك | كرم ايليوب نقليني دفع ايدك

2305 صوباشي ديش هي صقللونكه | سن اولدك بزه آت معركه

2306 یوزموزی سن بصدلی ای جیلکار | که یوزلجه مزالدک اتدک قرار
2307 ضرورت یرنده بوده قاعده | عیان ای روشن ایده فائده
2308 نه زنباره اول سایه کبی سورن | نه جهلیله عین عوانه کورن

لطیفه

2309 مرا اهلنک بر سفیهی سکر | اوندم اولان بر قوپی بد نفس
2310 قوپی نک صوبی نه آینه وار | قلور کندو نک شکلنی اشکار
2311 قرشیسنه ایدر کل ای مهلقا | نظر قل قوپینک دیبنده بکا
2312 قوپی نک ایچنده طور در بو لوند | اتالم بوغازینه انک کمند
2313 قرشیسنه بقر قوپی یه ناکهان | کورر اول دخی کندو عکسن عیان
2314 قوپی ده دانا شاعر بولور طور در | جغیره الینی الینه اور در
2315 معروسنه ایدر اوادسیله | ابو قحبه سی داخی کیرمش بله
2316 هوا اهلی افسانه سن شویلدر | کلامی سوزی صحبتی بو بله در

لطیفه

2317 زنا اهلی بر مفلس مند بود | صبای بلا مهر بهتر وشنود
2318 نکیر بر قحبه نک بیر بی ایلر شکار | قوبر خانه سیله ایدر افتخار
2319 کدر المغه صحبتا سیا بینی | کلید لوانک اوستینه بابینی

2320 بو قیدیله یویلدو اولور کن روان | طوتر تاجرل بیری ای عمان
2321 مکر بو رجی وار ایمش اولاره | هر بغلتا اولور قلبنه خاطره
2322 وارر قاضیه بو رجن اقرار ایدر | ادا ایده مزجسه الورکدن
2323 دکل دوز کاردن شیء بر قرار | دم اولور شکار الن اولور شکار
2324 کدر کن کورر بولده بر اشنا | اکا ایدر ای همدم بی نوا
2325 شکار ایلدم برزنی ناکهان | وارب اولدغم او دماندم نهان
2326 قپو یه کلیدا و دمش ایدم فقیر | طعام المغه کتدم اولدم اسیر
2327 بکا بو رحم اولان کیشی اندی ال | لطف تو بصالدی زندانه قلدی اسیر
2329 اوکنج نهانی جقر بیلار خانه دن | خانه حجله تو رتراو ویرانه دن
2330 عیان ایله بو قصه یه نکبتی | بیان ایله بو محنت ذلتی
2331 اولان الدی مفتاحن اول اشنا | قپو لجیغنه کتدی صباحکم صبا
2332 اجار قپو نک خانه سینی عیان | کورر کندو نک خود تیده طورا
2333 سنشن عقلی و فکری بشندکدر | اسنت عورتی کورنه حیله ایدر
2334 بیاز بله ایدر اکا ای فلان | بنم بو ابشمده ن سکا نه ضیان
2335 هلاک ایلدی بو قباحت بنی | کرم ایله قلمه ملامت بنی
2336 وارر قاضی نک مجلسنده بکا | بغشلا و بین هب نکاحم بکا

2337 بكا قاضي باينده كل وير طلاق — بو قولي وقرانه اولور اتفاق

2338 ارايله كلوب عورتي قاضيه — ديمزلر كچين قاذنيي قاضيه

2339 ارى قاضيه ايدر اولدم همان — بومنكوحم اولوب حلال اولان

2340 نكاحن بغشلادي ويردم طلاق — وجودن وجودمدن ايدم اراق

2341 بعد عورت قاضي ايلر سوال — اكا ديركه كرچكمندر بو مقال

2342 ديدي مكر واليله اول بدلقا — نكاحم بغشلادمدم بن اكا

2343 دونر قول وعهدندن انكار ايدر — حريفي بلايه كرفتار ايدر

2344 دنياده جوق ايمش نكاحي مكس — ادا ايتمكه قادر اولمز بوار

2345 سور راني داخي زندانده لك — بونك كبي يه بويله اولمق كرك

2346 بلا واوقلري كا ايدر جاننه — وازرحنيس اولان اشنا باننه

2347 بولحوال القصه پرفتور — يارم ساعت ايچنده بولدي ظهور

2348 قومز مرد زنباره كودنلكي — صوكنده ملالت اولور تنبلكي

2349 بريشان اولور ذوق جمعيتي — بري بير نه طوقينور نكبتي

2350 بونفسينا ويمش لرك صبح وشام — ايدر جوابه غفلت اشبو تمام

ون كبي مقام نيجه حالي كناه ور زر وسياه ور ما ننلر بليس دم بيسوقودره

[illegible] فكار اهكلري شعار ير

2351 كيمه حاجي درسك عجيبدر بودم — جقر قولتوغنده انك بر صنم

2352 كه يعني نهاني جه دلبر سور — اولور رنانه بي برج شمس وقمر

2353 مدرس اولان جان ويرر جانا اولور — كتابن صنمرد ليراوغلان الور

2354 قضا تلك كيبي قاني مغبون اولور — واررد براولوشهر طاعون اولور

2355 مسلما نليغك الور اوغلانيني — جهنم اودينه آتر جانيني

2356 نچه صوفي اولور كه شيطان اولور — صقل ايدر بايند جانانه اولور

2357 منا فوتچريسن صنوبرسن ولي — اينان قالم دن كسبه حاصلي

2358 اگر كل باغين مثال صبا — قونر اكما نند مرغ بلا

2359 بقار بوكنش سروي مر مثال — نه ايلرسه ايله ايدر بانيال

2360 بولور نفس اماره نك ماريني — اكا صوقدرر جسم دلداريني

2361 الور ارده بر بولد بيك دروغ — قوبي نبات قوتي فروغ

2362 بلا سايه اوعلاج عم الدر بلند — ذمي كا بعزعون وفعل يزيد

2363 سلاح وصلاة اكين بومنز — لونده ومباحي لره برقومن

2364 بوعمر سور ربر جز سندر كتيشي — قوجا الدقيه ارتوغ ايدر بواليشي

2365 كنش كبي الدانسه سيم و زره — دوشرسا ده رونك له در تاره

2366 كمال اهلي اولور كه طوغروا ولود — اوي ساده رولوله بملوا ولود

2367 بولور بربری یوزلوباره وصول … کاعین عصیانله بانمز اول

2368 کمال اهلنده چوغ لولور غالبی … بغارا که محبوب باغمز گبی

2369 نه کوریلر ایله طعن وسوال … نه طوغریلر ایله دون احتمال

2370 نه لازم نزاع نه حاجت جدل … کتاب صحیله ایله عمل

حکایت

2371 برینا غادن مجنونی کوردیلر مکر … دخوش وطیور ایله سیران ایدر

2372 دیدیلر ای غم عشقله مبتلا … نه لچون اوشر جنس وحشی سکا

2373 ایتدی وحوش وطیورله بودم … دریسینی کیم ایتینی بسیم

2374 صداقت کتابندن اولمز سوال … سزان بوقدر درار کزده بوحال

2375 مراوغلان نواندن فیرساده رو … اولور که ایکی جهاندن عدو

2376 حریص اولمه بانه کوزلولر اوشر … کورد طوغرولر غنی کولردونتر

نصیحت

2377 کلور حلقه بردندشاهد نواز … ولایت سترالیلوب کشف راز

2378 بنوب آتنه بربلك یوزلو یار … دیدیلر ای جهان دیده روزکار

2379 بنم اتوما ایلیوب برد وعا … کر ایکی یقلوا ایدسك بکا

2380 سکا صدقله اعتقاد ایدیین … ولی درد بواعتماد ایدیین

2381 درخت صفاده میشلر میش … اوکل یوزلو جانانه کوپشرد یشر

2382 اتك ده دایقلوا ایکن دلبرا … نه حاجت که ایکی یقلوا اولا

2383 ایکی ایق کتسه نقصان اولور … سنی دوزد ایقلوا ایدر سم اولور

2384 حرام زاده خلق ایدر شرمسار … انکله نه سویلش نه یاینه وار

حکایت

2385 دیار بخاراده برنا بکا ر … یالت یوزلونك بیرین ایلر شکار

2386 اکا اغلیوب یقلیوب یلواردر … براتون ویرر خانسینه واردر

2387 جکر بهلویه قدین ایلر کمان … ایدرانی تیرکناه نشان

2388 صدا یحسرتیله ایدر اکا … زغلدر اول التون که ویردم سکا

2389 بکا ویراول التون ای ساده رو … طوبرلرسینی قلب زند دیو

2390 صراردر یوزی نور خوددن ذکی … اترا وسته التونی اول صبی

2391 نه مرد اولور اول غلام آنک احمق … ایلیجنده الدی بورد هرشیئی

2392 باوندن شوکل یوزلو کیم قیر … غلام مباره یه قاپوسینی بیر

2393 شول اوغلانکی ایل لرده سنی چیر … ملامتکی قصه سینی بیر

2394 اولور اولدون شخصدن آدی یوز … کناه اولنکدر منلدر بوسوز

2395 شونه لیرکه عشاق میال اولور … متاع وصالینه دلال اولور

78b

2396 شو هیزك كه برهیزی یوق سوز آتشن — غلامباره یه كند و سین حستق
2397 نه مشكلدر ای امرد كشتنی — مصاحب ایدینه اذانی سینی
2398 قله هوسیه دوستر ابیله اك — لعوده بو سیه سارق كاكل مثال
2399 بو اشیی ایدنلره ویتر مسحرم — یمش اغجی كبی بافق یره
2400 نه حاجت بو یغدن اولورسر نكون — ملامت یوكندنا ولاسن زبون

2401 ایكی یوزی خورشید والنی قمر — بری بیرینه عاشق اولمش مكر
2402 بری بیرینه قول اولورنا كهان — نه قول بلكه سلطان دوران خان
2403 ایرشمزدی بیوی بیرینه الی — وصال اولمشردی میسر ولی
2404 ایكیسی دخی جان ویروب وصلته — بهانه اردلردی جمعیته
2405 غلامباره لرد نه یرندك بری — اولوربونلره ساحر سامری
2406 ارایرده برحیله پیدا ایدر — عجایب غرایب تماشا ایدر
2407 سلك نفسیله بونلری صید ایدر — بورایی دلوكوكلنه قید ایدر
2408 واردر بیرنه ایدرای ماه وش — سنك سود وكلنا ولنجا الی كنش
2409 بكا خیلیدن اشنالق ایدر — نه یره كه دعوت ایدر رسم كدر
2410 سوزم كوهرین لعل نابی جمز — بنم بابای دایكه لاد یمز

79a

2411 اوتوررد یمحبوبلر بیشمان — سوزلجلدی سندن بزدای نكار
2412 سنكچون كوزلده لربا دردیدم — یكلوزم بكا اشنا درد یدم
2413 سنك مهركی زناد اندیلر — قدوم شریفك مراد اندیلر
2414 بنم پادشاهم كوراین سینی — سورومی همه كسر دو شورمبنی
2415 برندرمه اولدلبر مهوشی — سوندرسو یونسون فراق آتشنی
2416 بكا دیدكی قصه وكفت و كو — یارانك اوناوچی ایدی شو
2417 بو وجهیله ابرام واقدام ایدر — بو سحرد بو افسونله رام ایدر
2418 كتوریتا و بینه ایدر مهمان — اوبردلبره طوعز وكیمدن همان
2415 انك داخی اولدوغی یره واردر — دعا و ثنالر ایدر یلوادر
2420 ایدر اولكجن سوزلری عرض حال — بكا ایدرای سرو باغ جمال
2421 سنك سود وكلنا ولكوزل پادشاه — بوكون بنده دربنده بی اشتباه
2422 سنی كدری بركیجه آه ایلدی — قتوكدن بكا بونكاه ایلدی
2423 كوردنجه اودلدار صافی دلی — كوز یاشنه لجدم حاصلی
2424 سنكچون بنم د وستم دردیدم — بونلك كبی بركیجه عرزه یدم
2425 سوزمدنا اولوبكل كبی شادما — ایاغومه دوشدی او شمشن جهان
2426 نیقشرا ول بری چهره لو آدمه — كنا هینه كرمه ملول ایلمه

2427 سنك مشربك كبي درمشربي / كورم ايله كولدر او غنچه لبي
2428 سوزين دكليوب اول يالان بولوياد / همان طاقلودركه شمشيروار
2429 بو كذب صريحه ايدر اعتماد / وجودنده قالمز مجال عناد
2430 بله وار در انكله دلدارينه / بولو شوره اوكون سودكي يارينه
2431 هزار اوبن لو اوله اولا ده / ايكي عاشقي جمع ايده دبربره
2432 ضيافت لوايلر سترايه جكر / دونرسر خوش ايلرسه ايده جكر
2433 مصاحب دوشرلر بو قاره شيله / ايكي توشي اوردانده بر طاشيله
2434 بوافسونيله الدنان نوجوان / اولورسه دخي افتاب جهان
2435 سحاب ملامت ايدر نابديد / اولور صو كدر مفعول من لم يزيد

شكو ـــ

2436 مكرو ار ديدي بر جلاسن جوان / دلير زمان و فريد جهان
2437 تلمش اوتا ايدي جكلمش مام / يلان يوزلو بر دلبه ايدي بنام
2438 كوكل مرغني المقده شهباز اينه / نوزل لرا رسنده ممتاز ايدي
2439 همان عيبي بو ايدي اول دلربا / اولوردي كسيبي لره اشنا
2440 غنچه مترهم كسيبه يار ايدي / بونك كبي الحق اينجي واد ايدي
2441 كسيبي لكن اكليوب دائما / اوملوسي اولمشدي بابي كدا

2442 مصاحب رندن برسي مكر / كجيجه جو تودي مثال قمر
2443 كوزي باشي خلقك برندي اكا / يوسنه كلوب اولدي سيل بلا
2444 نچه مدت سفادن اتدي يلو / سوباشي طوغروا توب كتديلر
2445 اوتازه جوان كوردي بوحالي / بلا اولدي بو بلا شنيك نكبتي
2446 حلول اتدي جانينه خوف وعتاب / تني اولدي كون كبي پر غضب
2447 بو احواله محزون و كريان ايكن / بو كردون كردانه حيران ايكن
2448 غلامبارك بيرآني كوردر / حمدايه بنديله سونكر طوردر
2449 اكا ايدر اي جلف دعلق جهان / يقل كت بورادن بوري اول نهان
2450 او طو تدقلري كسنه هرزه بيري / سنكيچون بنم بو لاشمدر ديدي
2451 سني اون يا قچي ارابوب يوردر / خلا اما ميته بول درسوردر
2452 يقيننده وار اندي جتمز هو قاق / اوراده اولوردي بوا حلى نفاق
2453 سلو اول جواني اوندن يكا / بقر جهيله آجر اغلر اكا
2454 غلامباره بره دراوتازه جوان / بوكيچه بني ايله نيچ نهان
2455 دميدر بكا ايله بر فتيح باب / تغير طوتو قورقرين اول كلاب
2456 سوزين دكلو ايلر اوده لده ناز / اكادركه فاش اوله الوان راز
2457 اباشاه دوران وسرور وان / سني بنده كوررسه علي عوان

مغانه ١٠

2458 یقامی بنم دست حیرت الور — بلاقیه سندن بکا سوز کلور
2459 هله بو کیجه اول ادمده نهان — کورالم نیجه اولدی مجبوس اولان
2460 بوسر کسی اول کنه کار یله — اوه طوتیلور ناله وزار یله
2461 صنم کبی بو دلبری نازه نین — طورر بر بوجقده ملول وحزین
2462 اولور قوی قمر جاله عماد — یونور مثال غریب البلاد
2463 سلر باشنی آشفته غنچه وار — اولور نرکس غصه دن ژاله وار
2464 دم اولور غریبا نه بر آه ایدر — آقر صو کبی کندوسندن کیدر
2465 بولور حالاری خاطرینه طریق — غم افتراء بلای رفیق
2466 غلامباره نک باری بوزی نوا — اورر قاپوسن طورمز ایلوندا
2467 اکا درکه حق حادیثه وار در — جهان خلقی بوندن خبردار در
2468 اوطوته قلرین قازغه اوردیلو — کنا هینه اقرار اندر کوردیلو
2469 فلان کیمسه نکدر او دوستی باصدلو — انکی یولدا شیدر دیو اصدلو
2470 بو غنچا نده کز انکی غنچا [illegible] — اشیدر دی آنی اوانجنده هب
2471 کلور بو حرام زاده هر صبح وشام — نیو سنده سویلو حریفه کلام
2472 اوتازه جوان هر کیمه یار ایسه — ندکلو مصاحب اوری دار ایسه
2473 بو آیه دکین کونده بیرن قرر — یلان ایدی جمله بوتان خبر

2474 نکه ارادی نه یادا ایلدی — یلان سویلدی بر فساد ایلدی
2475 بو افسونله کجدی بند عجیب — ومال اقچه سز بولسز اولدی نصیب
2476 چقشمز کشی رند قتالکه — قفان ارسلانی طوتو آلکه
2477 بوتک کبی لودن کرکدر حذر — بوراسینه اوغرامینلر بکر

حکایت

2478 بو استادوار ایدی آدی مراد — بکتلکده اقش دی خیلی فساد
2479 کوزل جزمه دکگلنده ممتاز ایدی — دی فتنه انکیز دوسر باز ایدی
2480 زمانیله اولمندی شمشیر شر — یوزندن قچوب کتمش ایدی بکر
2481 انکله وارایدی ایکی شاکردی خوب — بری اول برندن حبیب القلوب
2482 اوتورردی صانع قولاد شهباز وار — نچه مرغ جانی ایدردی شکار
2483 کوکل آلمغه عاشق زار دن — دم اولور کوکلدی بازاردن
2484 کون اچلفنده اوشمس ضیا — کلستانه کلمه شمال صبا
2485 دوشردی بناتانه بر زلوله — طولردی قباب فلکو لوله
2486 بو فانی جهانده غنی وکدا — طوراین بقای در ایدی اکا
2487 قچن خلق ارالسنده اتسه کذر — اولوردی جهان ناله واه وزار
2488 آچاردی اکا کثرت ناس یول — بولت دن چقن بر قمر کوردی اول

2489 گنش گبی خلق کا مشتاق ایدی
قمر گبی مشهور آفاق ایدی

2490 انک عشقی هر جسمه اندی چلول
انک مهری هر سینه قلدی دخول

2491 بو تازه جوان بو گوزلجه جبی
اول اوستادک اولمشدی جانی گبی

2492 آنی قلمز ایدی یانندن اراق
اولوردی انک وصلی خلقه فراق

2493 بو محبوبه عاشق اولور بر حریف
اولوردی دردنه بر دواء لطیف

2494 ایدر ایکیده بر ده سحر فسون
مرادک آلور جزمه سینی متون

2495 کلور بر خوش آمدله کولر یوزه
آلور اوتوزه وصماتر طوقوزه

2496 مرادک بو مرد سخن آفرین
گیدر گوکلن جانی گبی همین

2497 انکا کلرو گنجه تواضع ایدر
آراده حجاب و تکلف گدر

2498 کسن انی تیغ برا نله
گه همدم اولور دشمن جان نله

2499 کلور اعتماد اتدو گوکدن ضرر
سوبر پر جناغه رقیبک جگر

2500 مرادی تونقفر ضیافت ایدر
یرندر اسی سیرانه دعوت ایدر

2501 مرادیله شاگردی سرو روان
سوزینه ادبار اول حریفک همان

2502 گدر سیر ایوب انصاریه
کشی بنکر ایدر حضرت باریه

2503 آچیلور حریفک سخاسی یوزی
فرو نه ویرر بشمکه بر قوزی

2504 قوزی بشملو اولدقجه گورر
کلک تربیه کیده لم در طورر

2505 او تازه جوانیله مسکین مراد
ایدر قبر ایوب سیرین مراد

2506 کلور تربیه چونکه بونلر یقین
قوزی پشدی المق گرک دمین

2507 حریفک سوزیله او تازه جوان
قوزی پشدوکی یره اولدی روان

2508 مراد ایله بو ظالم و مرد شوم
ایدر تربیه گرمک ایچون هجوم

2509 بنم آب دستم بوغ ایمش دیو
مراده بو رسمه ایدر گفت و گو

2510 ویور چرقه سینی مراده لطیف
گدر آبدست آلمغ ایچون حریف

2511 سکردر قوزی پشدوکی یره اول
ادکون یوزلو جانانه بولور دخول

2512 سوزینه سورر بر صوغان بارسن
دوگیر ره یاشنی ستیان سن

2513 آنکا اغلیوب درکه ای نوجوان
اول اوستادک اولان گنتی اقدیا

2514 زمانیله بر شخص اولمش عدو
قضا ئله اولدی اکا روبرو

2515 سوکوشدی دوکوشدی چقردی بچاق
بچاغیله اوردی بوغازینه چاق

2516 طوتردی بنم آتمی بر صبی
سوار اولدی اول آنه شاهین گبی

2517 قچرکن او قتال مرد دی
دبدی ادرنه ده بولو گوزیبی

2518 سوزین دکلر ایدی بو تازه جوان
سوزی باشدن ایاغه تبلیه بلان

2519 گهی ناله ایلو گهی آه ایدر
او محبوبیله برگناره گدر

2520 نه بلسون گوزین یاشنه الرانور
حریفک بلانیني گرجک منور

82b

2521 برآيي آنك حاضر ايش مكر — بينرآنه ايدركه اين المفر
2522 اوكون يوزلو دلبر يانننه وارر — بني بونده قومه دير يلوارر
2523 آلورسا دردنه آني بيك نازله — كوردبوله اول چشمي شهبازله
2524 حريف اولدي بوآلكه بر مراد — ذخي نه يه ده چوقه طوتر مراد
2525 اول ايشده كه ياردمجي شيطان اولور — بونك كيبي مشكل آسان اولور
2526 بيرامزلق انسانه اولور قولاي — موافق دوشر جمله تدبير وراي
2527 كناه شوكم اوله جاللاك وجست — اولور طاعت حق ده غايتده سست
2528 ايدر راي مرغوب وتدبير خوب — اومحبوب ايلر شفاعه القلوب
2529 عجب سركذشت وعجب قصه در — مراد اولنان قصه دن مقصه در
2530 ضرر در حرام زاده نك صحبتي — صوكنده بسير حال اولور نكبتي
2531 قواكور ريوابي يانكدن مدام — نه اكه كلام ايله نه ويرسلام
2532 كتورمه حوا احليني يانوكه — نكرني طوتوندرمه تغنتانكه
2533 صقين اوطه حرآدمه آشنا — اولور جانكه برسوكلمز بلا
[illegible]
2534 بجانزنده قسمونه كلسون زوال — بيري اولدي هر برده صف نعال
2535 الور التنه جنكني اول بقر — سمراوزره بنمش حماره دونر

83a

2536 كوركي جنكي وشنتاكرك درد ني — اوناملز جلانه دونر آردني
2537 قويوزي الشيدن كشي آلانور — قزن اوستنه طاملطاملر صانور
2538 صنم كركيبي دركمانچه بهمان — آكا مايل اولماز مسلمان اولان
2539 كه بر بوغزني ايلسه باش قوشر — بوآكر ينكك اوستنه كوپ كوپ دوشر
2540 خصوصا كه چالدوغي ناساز اولا — نواهنك اولا هم نه آواز اولا
2541 كمانچه جلان مهمل ومبتذل — شوچنكانه كيبي در في المثل
2542 بچه كه كسمز بجاغين اودر — بوغازلادوغيني جقر درچور ر
2543 كمانچه شياطينه اولور كمان — ايدر خلق عصيانه اوقينه نشان
2544 قيامت ده اي مطرب كج نظر — دفكي بوينكه طوق لعنت يتر
2545 دفكي بوياكسر كل هر زمان — دنبكي چناغينه بكزر همان
2546 ايلي بچنده طنبو راوزانوريتر — صلاح اهلي اي كوربچه قفر
2547 اوشونياكم آورده شستر — اولوبرخه ايله بر كيم جبر
2548 البته صفا ايلمنتور آلانه — اكيلوب حجابيله قانون چلان
2549 شوكور لوكسيدر كه باشني آكر — دوسنرده وكني ال له آذر
2550 نقاره چلركن كورك مطربي — كوم ردر بوقبن باصمش آلي يي
2551 كه كمز اولا نه شغل زمان — قلج چاله بيلور من جنكي چلان

836

2552 حیف اگر حیران اولوب چنکله | اول آهنکله بنکله دنکله

2553 حرام اتدی بو قسمی رب الانام | ایو اوله اولمازدی بونلر حرام

2554 بهمان بونلرک سازنی اله سن | نوا به کیروب باشنه چاله سن

2555 بونلرک کبی رجمله سنجویه در | حقیقت ده تعذیر آذینه در

2556 کمال اهلی علیمله مسرور اولور | بو تعذیر اذینه دور اولور

2557 کتابی اولور اکر عبرت نما | دیور سطری اوتاری رنکینی صلا

2558 جرس کبی هر دم اولوب سرنکون | باشوکه بو غوغای الله متون

2559 اوسازنده کیم بندک دکلمز | مقاماتی عشاقی هیچ اکلمز

2560 صقن اکر باشک اکه مانند چنک | قطعا در بو قسمیله بخیل ونک

2561 نه لازم نزاع ونه حاجت جدل | کتاب اصولیله ایله عمل

حکایت

2562 بو اوغرازی شهره کمش مکر | برین کوردی طبل و نقاره چالر

2563 دیدی آکا ای مطرب بی نوا | بو طبل و نقاره کوبور رصدا

2565 لطیفله و یوردی جوابن همان | دیدی ای سوز مرغ ابلهان

2566 آی تنکریسی اکا قابلور | صدار بلند بینه باعث بودر

2567 اول اوغرازی کولدی قلدی خطاب | اوغوزانه و یردی عجایب جواب

849

2568 بزآد ایلمز هر کز اوملین | قومز آجی خلقه کو مزینین

لطیفه

2569 مکر صحبت ایلردی منصورلنک | کلوب بر عجم چالدی یانینده چنک

2570 کور رچالدوغی چنکی ناساز ایدر | حریفی او صحبت دن افزاز ایدر

2571 بیوردی دیدی مهر صاحب خروج | بو چنکی چلان قلدی غایتده موج

2573 انک بو رشنه قل کوردی همان | مثال رباب اتدی اول دم فغان

2574 دیدی یوزینه قرشو بر خود پسند | کتیر اندوکی بولور درد هند

2575 شو ظلمی که چنکه ایدردی مدام | سکا ایلدی شمدی مصیر بنام

2576 دریغا نه یاوزایش اتدی سکا | سرور کسر برینه ویردی فنا

2577 ایندی ایشی بن اکا ایلدم | عجایب عزایب اذا ایلدم

2578 یانینده اولورکن سیاست بکا | بقرکن جلالیله بنده یکا

2579 اولکنده ایاغم ادبو شری دیو | یوریدم برنا قسیو اقسیو

2580 بنم عیبمی اتدی خلقه بیان | انک عیبنی بنده اتدم عیان

2581 ایله اکچنده الدن چنک ایدی | سفیهانه آهنکی بی رنک ایدی

2582 ایاغی ترابینه بی اختیار | ایقدن کلس دائی اولدی نثار

2583 الور انتقامینی اهل طرب | ایلک کولمسینه بولور بر سبب

2584 صقن بعدم اوله بو مهمل تره | کونیج ایله کندوکی اللده

لطیفه

2585 مقامن قوبوب بو ایکی بی نوا | عجم دن یکا کتدیلر سابقا

2586 وارب موسقی شیخنی بولدیلر | غزل ارمقده بنام اولدیلر

2587 کهی قلدیلر انشخانده قرار | کهی ایلدیلر عراقه گذار

2588 عجم دن کروب بیر نه دوندیلر | کلوب بونکی تورکنه قوندیلر

2589 نیوزی ربابی الا آلدیلر | اصولیله چانمزدیلر چالدیلر

2590 ایدوب انده راه عزیمت اثر | بیر بیرسی ایله ارلاشدیلر

2591 غریبانه آوازه لر قلدیلر | کونیج اولدیلر خلق یاکلدیلر

2592 مکرانلری ایشدوب بر قرکی | کوکا ایردی فریاد و افغانلری

2593 طولوب آتش شوقیله قالبی | بوزی اوسته دوشدی باشی کبی

2594 دیدی بولداشنه بری غالبا | بنم سوزمزدودی حالت آکا

2595 بسری بیر نه دیدیلر کورلم | قریدن بونکی اصلنی سوره لم

2596 قرینک واروب یاننه کتدیلر | فغان اندکندن سوال اندیلر

2597 قری یه دیدیلر نه چوق اغلادک | الشیدنارک یورکن طغلدک

2598 قرینک سوزین دکلوب جانله | دیدی ناله دآه و افغانله

2599 اولن اوشلک وار ایدی بر آتی | او مسکینی آتیک جو بدی عادتی

2601 چقردی سحاوانه سوت وصدا | بنم کبی ماتم چکردی آکا

2602 اشیدنجه جانم اوغلی ناکهان | سزی آکه بکمز تدم اتدم فغان

2603 طرب اهلی اولان عجب یاکلور | کوکنج اولسه جانینه منت بلور

2604 تفاخر ایدر فعل شیطانیله | طورر اوغورر اهل دنیا نیله

2605 بو جاین ره اولدن نکر یاعدو | کرشیطان موذنلی بدر قمع

2606 اوبار اکر هر نکبتی ولعنتی | ادیور جالدغی آلت شغلتی

2607 هله برکوره الم نبهنی یادکار | تنیبن تن تر انکرنه معنی سمعی وار

2608 یتر ساکه بو عاقلانه خبر | بو بابان اوردینی دلان کدر

حسب حال

2609 کچنلرده کوردم که بو نکبتی | در ابدی کرکمز بکا جنتی

2610 کرسازنده کاننله کویده کان | جرانم مکا ننده زربی کمان

2611 اکر سنجه داکری نوا | طمع اهلیدر شبهه یوقدر اکا

2612 جهنم در زهره بی نماز | جمیع حرام زاده حقه باز

2613 جهنم کبی بوق قناتشا بری | بکا اکمز جنت وکوثری

2614 بلا بالل اولور جمله یارانله | نجن کیم کله امر سبحانله

2615 لطفيله چوق مرزه ساداولور — شولر كه لر درركنده كافراولور
2616 كوكلا اولسه معتدل عشقهوا — صلاح اهلنه ايده مز اقتدا
2617 كشيده كراوله مخالف مزاج — اولور دردينه زهر قاتل علاج
2618 بيرامز اولانلر ايودن قچر — بعضلكه كچينور سلان كچو
2619 دهر بادكسن بحره اتسك اكر — بتر اسفل السافلينه كدر
2620 ضرورى دل عاصي بدلقا — جهنم عذابن ايدر اقتضا
2621 يما توشنيني حقنه كراله لر — كوجيل دكز دبينه صاله لر
2622 كوچر ملك بالايه بالين آچر — كوز آچوب يومنجه سمايه اوچر
2623 بلنداينه كركنده كوكمتك — چكر عاقبت جذبه رفعتك
2624 سعادت نشانيدراي ماه رو — هوا اهلنه اولدكي اسه عدو
2625 مصاحب دكل كم اراذل اولا — خبرنو علامت دكلدر سكا
2626 اومينداتمه اي نكبتي جنتي — عبس بيره حلكه قورين زمني

حكايت

2627 دوركن سرابنده نوش الروان — وزيركي بوين نوت اولورنا كهان
2628 اوربر صلاح اهلي ساده كشي — كراو لمامش اولا ايوامز ايشي
2629 وزارت مقامينه لايق اولا — غرض اتمية خلقه صادق اولا

2630 بوتدبيره مشغول ايكن پادشاه — بوالاي كتيي كلدلر دادخواه
2631 كلنلو مكر اهل ساز ايدي هب — تموسي فنا زير بزم طرب
2632 ديدلو كه بر قوتمز واردي — فلان بكلر آدي هلاك ايلدي
2633 محبتنه بزملر عداوت ايدر — عجايب غريب سفاهت ايدر
2634 بزه سعدلين بولدو ويومز سلام — بوملمه بز ايچمزاول صبح وشام
2635 بوم واردغومز بيره وارمز اول — بوم سوزمز هر كز ايتمز قبول
2636 كركمز بزه مردم بي مذاق — كرم ايلسون چقسون اولسون اراق
2637 ديدى پادشاه عدالت نما — عدوكز صلاح اهليدر ثنالبا
2638 ايا قوم بدخلقت وبدصفات — ايوكمسه اتمز سوزه التفات
2639 شيا طينله همدم اولمز ملك — سوزه برهواسنه تابع كركك
2640 شكايت ايدوب شيعلنت انذك — سزا اولكمه بي تربيت اندك
2641 دكيفيت حاليله بو خبر — اندك ايلكينه شهادت يتر
2642 سوزك نعلكز چونكه اتمز قبول — دقجروزي اولمغه لايق آدم اول
2643 چقردي وزيري اندي نوش روان — شكايت ايدنلر طفلدي شمان
2644 ظرافتله ضبط ايلين عالمي — قرينيله معلوم ايدر آدمي

اكبي شعبه رفض وحانلي ...
مو ... وجمعت ...

2645 شوكيم رافضي لقلرينام اولور | بو عقلي دليليله الزام اولور
2646 نبي محترم محمد عليه السلام | كلوب ويردي دين امرنه انتظام
2647 براميزا بو آشكار ونهان | او سلطانه معلوم ايدي هر زمان
2648 رسولي حبيب ايدي چونكم خدا | براميزا ني آكه كورمز روا
2649 اوذاته كه حبيبله قرآن كلور | براميز كشينك عز نمي آلور
2650 او كيم شاه اوله جمله پيغامبره | قرينيي ويوره مي براميز بره
2651 براميزا اولاندن ايدر را ابا | كدا ز د من راحي اولمازا كا
2652 كرم كانيدر چار ياري كزين | اولوبدر قوي غضنفر قصر دين
2653 كيمينك قرين الدي اول پادشاه | كيمينه قرين ويردي بي اشتباه
2654 يزيدي ايله رافضي در كلاب | بتر اناره بو دليل صواب
2655 شوكيم اهل حقه عداوت ايدر | منافق نفيه علامت ايدر
2656 بو دنسر كري تاكي پا ادر حتردر | كرايا ني مرغيني اوده مشتدرر
2657 عدوي خدادر عدوي خدا | نه بحث ايله نه التفات اينه كا
2658 نه لازم نزاع ونه حاجت جدل | كتاب اصوليله ايله عمل

حنفي

2659 مكر اهل كاشانه قوم قوم | اولور راغب رفض و الحاد شوم
2660 اوله اقليم حاكم اولان پادشاه | بلوردي بو الحاد و رفض گناه
2661 سر رافضي اوزره تيغ مثال | زه نشده وار ايدي تيغ جدال
2662 سوال ايتسه اول پادشاه گزين | ايدر رد دي انكاري حصن حصين
2663 ايدوب حيله و آليله امتحان | زبان ظرافتله ايچدي د... ن
2664 ايتدي اداكه زه بي اشتباه | عمر آدلو بركمه ايتمش گناه
2665 سياست ايدارين كتوركل بري | بوكك قنده كتمش ايسه اول اري
2666 ايدركل اولمغه آني اقدام تام | بولنمازايسه ايلوين قتل عام
2667 كوروب ختم سلطاني بي خفيا | صفاره دكبارا ولديار [illegible]
2668 عمر آدلو بركمه وار در ديبو | بتون شهري يابعب اندينر جستجو
2669 كلوب ديديكه ايات كبريا | بوشهر ايچنده براي وار اولا
2670 عمر آدلو بركمه اولمش مقيم | ولي واحد الهين و مرد يتيم
2671 انكر يوق كنامي انيكله فقي | بيان كلمكه اولمدي قدرتي
2672 كتوردي او مسكيني شاه جهان | سطالر ايدوب ايلدي شاد مان
2673 ديدي بو قيدر بوندن ارتوغ | عذاب وعتاب بومدن ايلك حذر
2674 ديدي يار معاذ الله اي پادشاه | او داخي مسافر در ايلك نگاه

876

2675 مراد لو بركه كلمه اكسر | بو بيرك هواسي كتورمز قجر
2676 ظهور ايلدي رنجز رفض و عناد | تجلي دخي شدي انده بو اهل فساد
2677 نيجه سن عدا اتدي تيغ نه | نيجه سن نشان ايلدي تير نه

متن

2678 نوروب راقعني جنكني غازيان | طوغز آدينه نكوه در ر مهمان
2679 كيلمز درسي ديقز اتي | اولوسي درسي اولور نكبتي
2680 قراكافرك جنكني رعنا اولور | كيسك اوكبي تماشا اولور
2681 اسيري دال دمنالي حلال | كشي ذوق و شوقيله ايلر جدال

2682 مكر كافرك بوسي قان ايدر | دياربني اقليمني قور كدر
2683 قلندر اولور تا كه اولمايه فاش | قاش كربكي جمله ايلر تراش
2684 كير ياسمن كبي باشنه تاج | يقار خانقاه هكل انجنده سراج
2685 طغر بو بينه حلقه لعنتين | بيراول قلاديله نفس آتين
2686 الندن فغانلر ايدر زلزلي | طولاشمش ميانن سلاسللري
2687 اويوب بر نيچه رافضي جاهله | خيالي بكي ايله سوپوشش بله
2688 اوتوز يل كچرسوي اومز عيان | اولور صورت بدعتيله نهان

889

2689 مكر ... رندن لعينك بري | كوررسه قلندر اولان كافري
2690 صوردب فاطرني ديني اي فلان | قلندرلك اتدوك بود كلوزمان
2691 سنك بلديلري كافر لعنك | نيجه كچدي بو غلقيله درلنك
2692 طوبونا ديكي كز نودين دوتدنك | قباحت را ايدوب خوكز كوزدنك
2694 اوتوز يل تمام اختلاط ايلدم | صفا ايله عيش و نشاط ايلدم
2695 نه بن بونلرك بلدم اسلامني | ايشتمدم اسلامك نامني
2696 نه بونلر بنم كنزدوي بلديلر | بني بو نيجه يل محترم قلديلر
2697 قلندر بو رسمه اشق خود خراب | اوغورسز يوزين كورمكم در ثواب

حكايت ...

2698 يزيدك زماننده هر صبح و شام | علي حضرتينه سوكردي مكر
2699 بو حاليله كچدي زمان كثير | يزيد اوغلينك اوغلي اولدي امير
2700 بو عصياني ترك ايتمكه دائما | زبان دن سوررزي ادرزي دعا
2701 كلوب بر سعود دوا ايلدي | بو درده عجايب شفا ايلدي
2702 سعودي به بو سوزي اوكتديلر | عجب خوش نيجه تدبير و راي اتديلر
2703 ديدي كثرت ناس انجنده آكا | ابا شاه دوران و كشوركشا
2704 بيتمش قزك وار اتشدم فقير | نكاح ايله اول قزوي باكا ويد

2705 تمام اندین سوزی اول بدلقا | بجوم اندی اولاد اصحاب آکا

2706 یهودی یه وار فرصت ب انلر | دو کوب سوکدیلر چوق عزا انلر

2707 دیدیلر اکا ای نعلین جریان | نه سوزدر بو سوز سویلدک یا کاهان

2708 دیدی عالمک فخری ایکن رسول | علی یه قرین ویردی اندی قبول

2709 محمددن افضل حیدر بو امیر | قرین ویرمزایدی فقیری حقیر

2710 بو حالی کوروب بادشاه و کسباه | ایوشوی سماوا ته آه سیاه

2711 برر بیر نیا قوب اغلشدیلر | زیاده اثر ایلدی بو خبر

2712 محبت قوشاغینی بر کرکلردیلر | بو مرحله چه افعای ترک اندیلر

2713 زهی حسن تدبیر ورای شریف | ضرورتی قبول اندی لطیف

2714 ظرافت ایدر خلقه بر حقه باز | ونر کوستروب آچدی یا شنجاه راز

2715 دیدی بن مناره باشنده عیان | صمان چو بنی آتین هر زمان

2716 قلیجه طورسون بو استنده عیب | بو نلر سری اولسون عجب دن عجب

2717 بوشعوا ایله کیم اندی اول مسخره | صمان چو بنی بوکدی اندی بیره

2718 قلیجینه دوردی نظر قلدیلر | نا ایش آنک حکمتین بلدیلر

2719 دیدی خلقه صحبت چوبالتنده در | بدن حکمت روحه زنده در

2720 ضرورت زمانینده رای منیر | ایدر جمله امر عسیری یسیر

2721 دکزده هلال ایکسی اکر | آکا طوغلوب برکون اتمه نظر

2722 شمیده اولورسن پریشان حال | بلق قرنی اکتنده یونس مثال

2723 دکز قورقوسندن یوزکی زرد اولور | سکا هر حرقلعه دردا ولور

2724 کمی ایلرین باد ایدر برصدا | اولور مطرب تارچنک و نبلا

2725 بش قسمی کویا برآوج تراب | یل ایله صو یا آچ ویرر جواب

2726 طالغلو ابلر انزدر کبی | کلور ساکتی قوشنلونکر کبی

2727 طالغنه دریا کورنیور عجیب | کوبرمش زوه آکبی اولور هیب

2728 دکزده طالغه اجکلر اضطراب | صانسن که کوکده سکر در سحاب

2729 طالغلر اژدهاسی قیچن آل صونز | کمی پلکنی بر حبابه دونز

2730 زهی بی بصیرت زنبی نا نزاد | بنه بر عبادت ایدر اعتقاد

2731 دکزآجسی بغوره داغ اولور | بولنعم کبی باکنش ابر داغ اولور

2732 جل تکنه سینه کرن اتقی | هلاک اتبه دن یا حق در حقی

2733 صوا سینه تابع اولان ایجاب | کمیلر کبی برکون اولور خراب

2734 کمی کبی در جمله اهلی هوا | بولور بادمحنتدن آخر فنا

2735 ایکی اگر بیدر عالمک اک کمی — برسی یکجی برسی کمی

2736 بودبواغیلا اول کل آشنا — سطور بیدر امواج بحر صفا

2737 شوکیم حال ایدینور اکا بوسوزن — سلامت بقاسندن اومزکوزن

2738 کورکلو قورغنه کبی درکوزم — اکا هیچ بقاغه دوبیز یوزم

2739 دکزده یکجی اولوربک کبی — طارکورددوکی آدمی سکر کبی

2740 نه لازم نزاع ونه لازم جدل — کتاب اصولیله ایله عمل

[illegible]

2741 کیمه بیتر برنجی قوم شئوم — هلا اینه کیم طوتولمش نجوم

2742 تجارت طریقیله اکثر ماکر — کیدر بحر عمانه ایلر سفر

2743 اوکیمه قتر ناگهان روزگار — سوررالتی آی آی لیل و نهار

2744 فتی بیل قوبیر عاشق آهی کبی — چکر آنی انکینه ماهی کبی

2745 کدر سایه ده مرغ بیران کبی — کوزایرمز اکا تیر هجران کبی

2746 ایوشوراوکشتی یه دست زوال — اتر بر کناره مثال هلال

2747 کورنمزکوزینه کمن یاد فراق — براغور ایلیندن کونتلان ایراق

2748 عجایب جزیره ایمش اول فضا — ایق باصمه مش نسل ادم اکا

2749 نه انسان وار هم نه حیوانی وار — نه برلاله زار و گلستانی وار

2750 درونی مهیب جاهل سکبی — مقتص وجودن ارازل کبی

2751 جوزرا وراده ایدر مکان — نیجه بل نیجه اب ونیجه زمان

2752 کوررلر بونحز اورده غدا — ایدرلر وحت اوتلامغه ابتدا

2753 فنایه وارر تنده تفت الزب — فلک جمله عریان ایدر النرب

2754 کززلر بیابانلرده شیوآن کبی — برن قل لنور بینرزو تیلان کبی

2755 چکرلر بو هجرانی فراق الی یل — اولورلر غسم و دردیله معضمل

2756 کشینک بولنده که هجران اولور — مناع سرورینه هجران اولور

2757 تلک ادی کاه اولورکولدرر — دوزن اغلدی اغلدب اولدرر

2758 مکر بور نفاکک کسبی سنشر — قضا به تذکورا دایه دوسر

2759 تماشا ایدرلاشبو عربانلر بی — کسینی یکینه الورالمرجی

2760 اسرکرلو اشتاهی ازآد ایدر — سلامت لکالسینه ایشاد ایدر

2761 اکا کیم اجل دیرسدبی آمان — وارر ایربرینه اولوبیشادمان

2762 ایشتن کوررا وغلی انکا ایدر — نقین ادعزمز اقرباعاتا ایدر

2763 قوی شهر نیک قوق الیر غلو — بوسکبن لری اول دکلدر دبو

2764 برن کسه ده کوردم انکی فقیر — بوزنی فلکو شخص ایدبی ماشتدبیر

2765 بیانه کیدنلر بیابان اولور — بلا اوقلر نیک نشانی اولور

2766 کی نزل مسهلکه در مسیح | هیچ بن کند وکنف ظلم جرج

[illegible]

2767 شنا ارلو واقلی اولور جرب | قول الوربیک اول جنت اول [illegible]

2768 انکسه وباغ ار هم | میاننده در روامن وصیدم

2769 نزاده اک دناسنک مشنی بولن | بکلش تلغ دلور آتلش اون

2770 اندره خدمتی وجسکر عنبر دسا | وزارت معامنه درهمتی

2771 ادتوب بهر حال نامی اولور | وار کون فرزلنی لو لور

2772 جهات مجابسی کو رمز کوزلب | جبانت نقابنی بلمز او زنب

2773 زنی ساده روسی تمی پاک اولور | غضب اهلی خوبی دستناک اولور

2774 نز صلوا دلانه داد تمز تحجیر | ادانیه الجنی لی المز تحجیر

2775 اغرلق مکدر مسنال نبات | نجے دلسنی قوبور الکا مهلات

2776 عجب دره اول قوتم صافی نظر | جنایت ال درصنا کرلها نزرا جز

2777 اولدره القف کبی اسیک متقیم | اولور ماکله طوغرو دستقیم

2778 نکم سوزنی بالیله لوکر بین | بن اول برودم الملزب اوکرین

2779 نقیزار تو د اصلیم فاز بم | اولما سنلو دلا تیلکرک بازیم

2780 سخاحت تلتبن جلا نلرده نم | شکاربنی اول الاتلر دده نم

2781 کمال اهلیم صانکر ماه صیام | نه وار تند زنی بلمز الیسه عوام

2782 ارکر بسعه ابنو و رکیجان | برامزد وکل لوسنه جنسی اولان

2783 جوق صادق اولور دلا و اولو | عزا کونلر بنده غضنفر اولور

2784 برا و را اولور جنس جرکرولی | نولیدی جوق او لیبدلب دلی

2785 ق غیری و جنس الجسل اولور | ایکی طولو وسواس جنس اولور

2786 خبر کلم اصلا صقین فاره دن | ایکی کوزک البسه جزا دن

2787 او قول کیم نیوکنه اوله بدرقات | بهان ال باقرکوریسنه صات

2788 نه لازم نزاع نه حاجت جدل | کتاب او صوسلیه ابد غسل

حکایت

2789 وار وب بر طوغا بی یه اتدم سوال | ودیدم ال طرقینده بولش کمال

2790 جوق نجیب ابن الورشکار | اوجرکوکده جیلاق قوشی جوزار

2791 نجار المنه تا دراکین وزیسلی | عجب درکه بوق جیلاغک قیمتی

2792 زنجون الک تربیت اولسه | نزون انایکے فرزن بولسیه

2793 بونک جنس جوق انک جنسی انه | نزن جیلاق اولسه [illegible]

2794 ادرک بزدن اول نجن پیسرلر | بو جیلاغ انجون فندن ندبرلر

2795 طوغان کبی الدروب اکشکار | بهان فرزنی طوغیجه الر فرار

2796 نه م کیم طوبه قربان اول لب اسر — بیانه اوچی صاحبین فور فجر
2797 صلسه ازلالی قول دخی لو یلدز — جبانه مسا وی سینی سوبلیدر
2798 کراوده که طوبچه امک لولور — حیانت ایدرعین فرعون اولور
2799 قوللک باشی المستنده محو نیال — مجلک کسک پاسم لوانقلال
2800 سوکب ورشورلسه مثال قبب — کوزا جیدیسه مرکز نتم کیم حباب
2801 دو سورلوزن حاکه اولسون محل — نقاره کبی چالاکی بار هم قتل
2802 قوللک کیم قنا ذمک اوله الیش — انکا انکسله برام کیش
2803 صفنا دم اولماز اصلسه لسنز — کوش طوبرنسدن جوسیم دوز
2804 اکا ولسه مرطوبرعک جوهرب — عزیز المرلردن لسیم و زرب
2805 قلیل الوجوده اولور اعتبار — الوو تسدولور برام فرار
2806 کسی ما یک ای شوم اولور — برامز الوارده معلوم اولور
2807 دینده که برنقل معقول ایدر — انده لاسنی کنزه یئول ایدر
2808 قوللک دن لسه کلمه صرر — ووکلماک سوکلماک فاردیر
2809 نفر العباد و غریب البلاد — حوترلسه سوز وجی اولور برمراد

ص۱ / بب

2810 مکر وزا ایرب بر قول اهل عنا د — زبان تاره وبد جملت و بدنهاد

2811 افندلسبی لوبر و دلک داجا — حلافتنی البرو با ول بدالقا
2812 را دخنه اولمرول ووباللی کبی — زبانی کوز بر ولباسنیفان کبی
2813 افندسی برمل عرفان ایدرلی — او قول بر حرام نا دا دغلا پی
2814 قولسی کوز برکون اول مردنی — افنده طوترا اکی حنی طبق
2816 سوزنبه عنا ونفیوب اول زبان — یره اورودی جیبی برلی نهان
2815 وبیدیا لطف احسانه کمل بریلی — برآاو را الکده اوجنی برلی
2817 وبیدیا ای حرام نا دو اجا — نه خوشس الیکب بو زبان نجا
2818 که نیمتی سوزیسه عنا داغلرک — سوزم اسلکب برضا ونیک
2819 افندی که عمر مده ای کاملا — سنک لولوکب طوبدم ایسیه اوله
2820 او قول دین کافرکسی نوع اولا — که عذر بکنا هندن ازنوع اولا
2821 بونکب کبی مهملری داجا — دوکرسک نواب ولدر سک اولا

صحیا سب

2822 دوسترلو بسه برحر لکب لو ولی — الور برکوزی باشی حرکس قوبل
2823 کوزیرکب قواسندن ای کیشر — کمسی کوجک یا دیالی کبیر
2824 دل دونبرا هنی لسعبه دول — حیان البهی وبیان مهملی
2825 دنکب مکر که لو مالن طوبیر — دغولرتو برلو بندا ویر

2826 بادر قول و حرم میدان اولور | وار رعایت معره سلطان اولور

2827 قوتک صاحبی معره اولور سکر | بو معره سلطانه بر نظر

2828 ارا اقدن بولور برن بر نج | بو شخصک ابتدا [illegible]

2829 کیر بحر سلطان [illegible] | وار اغلبوا غلبو [illegible]

2830 ایراده وزار رلیه فتسیح کلام | اکا بیر ابی وال معره شام

2831 بوباد الده قلدم غریب فقیر | نوابی قصد ایداول دستگیر

2832 عرب او غرسیبی ابی امیر بیشام | بیک التون لع اسبابم الدی تمام

2833 مروت سنک باقی زمان سنک | شفاعت سنک لطف و احسان سنک

2834 ایدی الکا چکس کس [illegible] | بنی کورد وکک وارن اب [illegible]

2835 ایدی [illegible] | سینی بردی کور بسم اولور ایکی

2836 بحاهل ایدر بکس جاهله | بکن ماجرایی کبور مز دل

2837 [illegible] | [illegible]

2838 بو امر غیرا ولدب الکا قوال | [illegible] بو اهل آب

2839 [illegible] مالسه قدری مال | کرد صاحبی لولدی مال حلال

2840 زبان [illegible] ایلر کشبی | [illegible] اولور ایشی

2841 [illegible] | [illegible]

بشنجی اقسام [illegible] ایدر

2842 [illegible] | اولور فرق بر لیا برندن عیان

2843 برسی اولور خیر خواه انام | رضای خدا در مرادی مدام

2844 [illegible] آب دست [illegible] | [illegible] کسنای کدر

2845 حسودیته دال در [illegible] | [illegible]

2846 [illegible] | اولور مرکب نفسنک [illegible]

2847 [illegible] سجدا [illegible] مسکین | [illegible] دعا [illegible]

2848 جهال [illegible] | زیاده ابدر [illegible]

2849 سوال [illegible] | فزون [illegible]

2850 کناهن اکر [illegible] | سحابله کو باکر رعد [illegible]

2851 اولور [illegible] | [illegible]

2852 نصیحت [illegible] | [illegible]

2853 عرق [illegible] | [illegible] خوبیندن [illegible]

2854 [illegible] زبان | الکدن [illegible]

2855 [illegible] | [illegible]

2856 [illegible] | [illegible]

93b

2857 درون ساز سر تحویل عنادد | ولور ذات بابای ناس اتحاد د

2858 باشن اکنجه اناسی اکبر | بابا سی ان دیمز اول بی هنر

2859 ایا برحزبله بعض معذب مثال | ایدربلر ره یله نزاع و جدال

2860 کبیسه جسد کبیسه کبن ایدر | ذوکرا غاله جسلق تکلیف ایدر

2861 ایدر زهر و قهر یله عمری مسرور | بحق نسا عنا نمز جانده حضور

2862 زهی مرد یاسی اسرافا م | قوبر صورت سکده روز قیام

لطیفه

2863 بری دی طور یقور خرمن آل | ول جیلد حال تحقق سؤال

2864 ز صوریسک اولور اندن بی خبر | وجود بی نه حیرت نه بر بر

2865 کزر ذاره باشنده زربانی اوق | بونک کی نیک قدر بابای یوق

2866 ز دینی اکلر نه ایمانسنی | طبرلره آدب ضابتی

2867 نه اسرتر نه ملکی نر | هوا اهل جاهل لربله سیر

2868 ز جرمنی اکلر نه انصاف ایدر | نقود حسابنی اسراف ایدر

2869 خصوصا کیسی سیاهی بجز | سوا دولو لسنز دن فجر

2870 اولور اجی سندن زبانی کثیر | بور رحلق ا اسعد فور دفعر

94a

2871 اولور تبسم رابع عجب رجب | دوشش آنه وا دوش بردرب

2872 الکه لشیی حنظله ربابنی | کجور نقاشیله [illegible]

2873 باشنده بلاکت بکی بربوله | لفزنجی در دیله [illegible]

2874 اولور جصید دینی امانی کیم | اورانجی باشنه اول لردوکم

2875 حرام له کوبا شباب شراب | بیار طوبیوب خاسنده قباب

2876 صفا یله قصر نی بابوب کدر | اجل بر کا عمر ان قصر ایدر

2877 می غفلتیله قرارش لوزنی | حطاسی کور قریش کوزی

2878 اسنید یقن نصحت سوزنی | قرار دونز نامه کبی یوزنی

لطیفه

2879 بشنی بجا اهل صفت اولور | حضوری بلا و منقت اولور

2880 حلوتس جبل کی باطن و ظاهرنی | اسنده کوجنده اولور حاضری

2881 کز ربلیز اعانی و اسلامینی | اندن قومز نفسنی جامعنی

2882 نمازین قورا و یجز معصی لره | باشنی دوشنجه طو فتنه بره

2883 عبادت بربت سشغلات ایدر | بودر دیلابله اولور کدر

2884 چور جبرنی مانندی برکسنی | اولوسی اولور نطفه بار کزان

2885 ن جیفه سی ر جو غوره کیدر | لحیا [illegible]

2886 ایل بجنده بخشنده قلم لوزن — طوبرلنز برا طوردن اولسه یوزن

لطیفه

2887 اولورسا دسپی اکابر قولی — بکمز ایلی کنده وسعدن ادبلی

2888 نزق بوعشه بکرنه اهل مرادکم — اکابر نوا ضعله دبرفرسلاکم

2889 امر حاطرین کهنسنک بطرول — لا لا لسنه سوپلرکی سوزلر اول

2890 اول کم طومز بدرار معانی تقبیل — صوارلر وقکی کوزدن ابلز دبیل

2891 کلن اقچه وبر برسه کندوسنه — بولنسه مراان افندیا سنه

2892 فندیلسنه اربسه کاه اجل — دوکر سوکرلر بورر مبتذل

2893 ملالنسه دکمز کمن سن بکی — ملامت ایدر ان کودن لکی

2894 طریق طریقت ده اهل یقین — بوینک انسخاصه اولمز لقبین

لطیفه

2895 بدنی بلوکب اولدی اندازین — تقدیل الجیا لعسنی کم صنکر کیبن

2896 نصار اکه نص ابد ملعو نذر — صفارلوکمارابله ملعو نذر

2897 سهوا اکه بهوده اوصاف دار — طمع کاروپی فیرت وصله کار

2898 صاری جانه نسبی لمانش قبال — وبررکردکی جانبه اضلال

2899 فرکی صوفیش اکبه اعتقاد — اری خوریش اولورلم الفساد

2900 نوزن اسیرین قمه تیسون — کمعاسده رفت اسیر بردان

2901 بو جاسن ایلب انمه نظر — عیس دبر فزا صلا صلنو سنجر

2902 سکا دوست اولمز حکت دشمن — بولوردن برنا ابله جان دشمن

اتقیز شعبه اعبا زوضعفها ...

و مردوضمنا رکبا اوزنگی ...

2903 سعیا اولنک بربحه افساح دار — بیان انبدم ای عاقل نامدار

2904 سفیک سفیهی اولو لعضلسی — بنز طبع آنه کبرز ربا لبس

2905 بیک نو نه مالک اولو بزفر — ایکی یوزلک انتکا ابلر سفر

2906 کسوب درنکی بهمان امهسن — اکی بحریک با بیش با قیس

2907 باد برک مغلی ممتاز اولور — لباسی حیا اپنی سفیها اولور

2908 اندن ماور لربها ذرارک — بلن ولدلندن ملبور حیدرلب

2909 سفیهک اونه اوجی درازلی — طوبا دلورر حاسنلر زسنی

2910 الور عوتی بهالو لباس — کبرکیند داماکه کهنه پلاس

2913 خواد مجنک اتکه برامز — سنک راه الفاکه واروز

2914 سوتولد اتش املیک داعما — کرکمز اپامرد م دونش نفا

2915 شونک کم کلامنده لوق اخفا — سفیها ولدوخی ایدر اشک ر

۴۰

2916 زیاده سکرکه منفور اولور — لاشی ری واد کدن دور اولور

2917 دلی لرله اوله صفیر عشین — ولیدن فجر دی رسول امین

2918 اول اشخاص منحوس عقل یوق — بیه بر شیله نیک وانبولی چوق

2919 کشی نیکک برنسه قو تماغ اولور — فجن حنکنا ولا اکشی تماغ اولور

2920 بیهانی کم عقلکی طاغیدر — نوکم وار درا که یا غیدر

2921 چو خالدر اوکیم بو رجنی هر زمان — اولور عقلی آز اولدنه نشان

2922 نسب هی که بکلر لباس کبیر — سفیه ولدمن کا نباته ییر

2923 سفیهک بری لوکه ایکی ده بیر — کلور جانغره جانغره سو بلنور

2924 عقل سز کشی الره الداونر — سوز بلکه کندو یحاقل عنور

2925 اوکم کند وعیبنه ناظر دکل — سفیه دنبون اهلی لجاره یل

2926 کلک جاصلدن اولا خرنی چوق — وار دب کلکا اولمرا کا عقلی یوق

2927 سفیهک کمی یعنی اصلو تکبر — بجنیده سوز سویلکدن تجبر

2928 اغر نبلوا ولور تمام انار — بجر کوزلو کون کبی طلنز دیدام

2929 سکوت ایدیکر دوسو تکبر — زهی قول تا پاک وکار کربه

2930 شهدا وشهک کر دالنه اسرا فی وار — نه عقل نه دینی نه ایمانی وار

2931 نوکم جوهر عقلی الدور — سفاهت سنیدن طولو قالدر

2933 نه لازم زراع ونه جانب جدل — کتاب اوصلیله البرحمل

لطیفه

2934 زنانلر زناکی لردن بری — اولو بحت قیا فنی کاه هری

2935 اوبو قلر طور ضعیفلر بی مجال — تمالی اکر صاکر باد شمال

2936 اجل اوبکو سندن اجلمز کوزلی — سحاب شتاکبی کورلر لوزی

2937 خزان بیرنی کبی بکزی صری — وجود بنی اکنی بلا صرصری

2938 کلو ایکی دعوا جی ایدر اکا — یا قاضی سنسهر مشکل کشا

2939 بوکشی بکا قلیدی ضلی زبان — دوکو بالدی بر قو بنم ناکهان

2940 نه حقنی وبرر نه قو بوغمی — اسر که بنم قلب محزونمی

2941 قو بون آلنه قاضی اتدی خطاب — دو دسنی وبردی یتزن جواب

2942 زنان بر ادر عن زن کز لرزن حال — بیوک بادن او لیر اشتر نبالی

2943 ابشی تمله تر تا کنبک بو یلیدر — سعا هتلرین ایلره سو یلور

2944 بو نکک کبی قاضیه وبر قضا — قضا دن اماین اولمیه را جا

2945 جکن لفسی ضبطیه زجر وتعب — ایلی بجه ضبط ایده بیلو تعجب

2946 برا قلیه خشم انته رنجی — اولور قاکی بر سفیه ودنبی

2947 سنبهك برن طلب سعادة اولور … مكر حاكم شهر بغداد اولور

2948 سكا نجيبه اجرا ايدكي شيوه … احبابي كيندوية اولدي عدو

2949 بها دركرك او صيوب رأيني … دردي بخت ره منصبي

2950 كلوب يانه برينجه تكلسني … سكه كو نذراز اولوردي محبتي

2951 سنط اوستنده يايدي برخلي مقلم … ارازل شنبا ولو ايدي مدام

2952 ذكري يوك طوبلر انلري لطيف … ايزدي شطا اوستنده بربر حرف

2953 يا توب تكلّه توش كلوردي انكا … نظر قوبردي وبيرردي صدا

2954 ورا يدي او يكه بو فعل غريب … طرمبه عجب طرمبه عجب

2955 كلوردي طوتوك ارزي انقطع … بو فعلي هيج اولدي منع

2956 بو غفلته اندامي بولدي ظفر … انكه فعلي قلدي زبر وزبر

2957 هوا اسي صوردي كوكه كاني … سنك هله الدردي املاكيني

رباعي

2958 فكرم سنهك بري ساقي … اولور بر دباره امر الله

2959 كوررك كوزي حاجي تاسا بري … بونا ليله مغفور احباب ايدي

2960 هو اسنه تابع اولوب داعيا … برلسان ايدي صانكه ابرسي

2961 حايد بابوردي ديوان كوسني … نو يافته كردي معلوم وسني

2962 بو نقل نجيب ايدوب اه و واه … دوركسيد ايدي كلي داد خواه

2963 نجيب سوزين اغرا ايدي قبول … شيخ بولنماغه بولمزدي بعول

2964 بو سرا ايده مست و خراب … اولوركن بوسه محل عتاب

2965 رمانده اول فاسقك ناكهان … اوقورقو شلغي رموزن اذان

2966 بولي وقت اذان ايچون انديغي غضب … اذان اوقيان شخصه صوردي سبب

2967 اذان اوقيان كمسه لي اقبار … اشيدي كه بو شهرك وقتي وار

2968 عجب دركلي وقت ايچرسن شراب … سنك كا بيخي ار حالي اولدي خراب

2969 بولي وقت اذا نه بدرس اذا … خصوصا عبادت دهايي برلقا

2970 اولي وقت اولان خستكا اوكري علان … سني قلدي مذموم خلق جهان

2971 سعادت كه بر قلبه ايده دخول … سفيهانه وضعندن اولمز ملول

لطيفه

2972 سنوهك برنده بر وزيره وار … دعا ايدر جر ايدر يلوارر

2973 وزير حيان بخت واهل سخا … بشفيه طوقوز التون ايلر عطا

2974 اوزمره ده بو مخونس دوران … سعادت نجومنه ايلر قران

2975 طوقوز التون الو اولکبی   دوکر کوزلر یاشنی اغلر قیشی

2976 اکا ایدراب حاکم پاک دین   طوقوزنتون ایدی فقیره جزین

2977 نیم عور تم حنبل مکارده در   دلازار و خونی و عیار ده در

2978 دار رسمه طوقوز التوالیه اکر   سوزمه ایناغز دوکر هم سوکر

2979 بکا ایدر اول بی بیان کودینی   بوالتون اون ایدی بر سی قنی

2980 او دمده دهان پاشنمه دار اولور   عذابندن انک برم نار اولور

2981 سوبینک برا دسننه عوریتی   دوکیلور بیره میوه عزتی

2982 سمائی نوت در افتاب   بقی کوزلرکه اولور بر عذاب

2983 عجب دریجه البش ایلی نابکار   ابدر او دکینه صقالن تولار

2984 او دنبال حزدر صقال صنمکور   زنک حیله کاربنه الدنکور

2985 ایکی کیمی زنلد دریلن در زل   بونکه کیمی سوزلردن اولمز خجل

لطیفه

2986 مکر بر غریبک اغرش کوزی   سیاه ایله نغلو کوزنیک لوزی

2987 سوبینک بری کوردی دیدی اکا   جگر کوزنکه اسکی سبک شفا

2988 کجنلرده خیلی زمان ناکهان   اغردی دلشیم ابلرابدم فغان

2989 [illegible]   بلادن ... اندی رب الغفور

2990 وجود شعبا اولدی عین زبان   عجب دربرتی ستی دارها ن

2991 برنبان سوزیه کولدر ادمی   سلر قانمیدر دلده درد غمی

لطیفه

2992 اولوحسته کون لوزلو برلودوان   اوذانور بزرنسا بر کیمی ها ن

2993 نار پاشنی شمع شبستان کبی   تنی استبی خورشید رخسار کبی

2994 صوده کوزیدن درغ الی خال   زیاده ضعیف و تنی بی مجال

2995 واردز خاطرین صورمنه برسفیه   حکایه سویلر کلام کربه

2996 صوف سوزیله همچو باد سحر   دیر صبر و به صانع جیلی کیدر

2997 دیدی حسته نک اقربا سینه اول   کرم ایلک ایچک فقری ملول

2998 نالیسی فرزندلشی اندی دفات   خبرا عدو کورز بکا ایکی قات

2999 خبرالکوز فوت اولور بیکا   کلدن بونک مستندن بکا

3000 زارلند یی غایت فرزدی یوزب   دلی سویلز لو معول سوزب

3001 الم در بونک کبی نک صحبتی   کلامندن اولمازرقا بهیستی

3002 سخنی اجل الملز ایزلسه لال   وصفاوت سوزنیه اولوازم زوال

3003 سفال سکان کبی در اول دکان   کرانذن جقان سوز ده ابدر زبان

3004 صوده صولی یابنزه برکون مکر   بجیلو اولمش یخه نار لر

3005 كوررايى سنانه ايكى جوان | برى اتمق ويرى رندجان
3006 سوزكلدى احمق ويردى برقلام | بوقصله جيلبو بوناره مدام
3007 اورندجان ايردى نابكار | سوبانه سورسوبه ايلرحار
3008 دراتقه جيلبوراكى نفسم ب | حبث سوبه ديردى تلرى عجب
3009 زياده چكشدىلر اورندجان | صوبه اتديلر لواشى ناگهان
3010 سكردستدن اندن بكا كامل وخاص | بو فلقدن اولدى مفصل خلاص
3011 بويك حكيتى ايلديلر سوال | ديدى اكا اول سفيه رجال
3012 ترك حيزكن تن مهلك | باشك اورزه كاهى اوزايوب ايك
3013 كيك بونيز بكتى اعمى زمان | ايكى برمعك اولورايديلر عيان
3014 نه ايديكى مرادك لوافكارزن | بونغيز اوصاغ اطوار دن
3015 جرى اولكى ايلرى اختيار | سوزمدن دولوب دلمزى نهار
3016 ايكى برتحذن مراد اولنان | مقتصد جيلبو زيك ويهان
3017 سخاوت ايدنلر ديانكرس | زياده خادبله باشنن ديرس
3018 نظر اهلنه عبرت ما حضر | سخاوت خانف ايدنلر ستير

الكيف

3019 كوزلجه توليلر بريك مكر | واريسير بحار خانه ايدر
3020 ولولر طور سيشير مربان خيال | باشنى قيد زنجيرله برسلال
3021 اتجنش ولونك بريابا كهان | تولك بى سنك بوكوزلجه جوان
3022 ويرمبس اك يكاش كلش | توجولرتس كاكلى سنبلش
3023 بولوكه فحن كيم كلور اول كمش | سن اكه هرلو ميسسن سابه لمش
3024 الوب جام باده كى لب لب | نوحه مسن اول نازه نين عجب
3025 دلونك سوزين استماع ايلدى | جدال ايدنى خيلى نزاع ايلدى
3026 اتدى كه اى عقل يوق اى لوا | بيرام نظرانحرم بن اكا
3027 الف قامتى كى حاصل كلام | بولمزه انك طرحرم صبح وشام
3028 او ديوانه جونكم اشتيدى سوزين | لطيفه ايدوب حلقه دونديدى يوزين
3029 اتديكه ديوانه شول كمسنى | كرقلى اولان ايلمز يوالسنى
3030 دركب ممدوزنجيروبريك لبان | نيم برده نغلك ايتى اهالت
3031 سوزم دكله القصه اى نامدار | ال اوزتلغين ايله اختيار
3032 غرض احتمالين ولدن كدر | ايو وار فرادلكيم برام كدر
3033 او شخص كه شيطان اضلال ايدر | الف قدنى يانك دال ايدر
3034 كه طوغرى اكرى ايدن اوغريدير | سلمان اولان اكرب طوغريدر

3035 نوریمی عین عقلیله ایچرب کوزین / دیبل الهمز هر دلینک سوزین

حکایت

3036 اکابردن حالیده بو قدر سفینه / در رهمز اولاق تقلی جمعیته

3037 اکی برتابایله حور ست / وجیه ایله داغی کوزیوز کریه

3038 نالور کرشت مشغلیلر بی مجال / پرلبان عقلی اهم نشال

3039 فجن اولوداستهوت الملر خوردنش / پیابنده بولیعنو رهوا ادراک وهوش

3040 طوفان کسی ضاکه سنهار اولا / اولور عقلی چیرلی ایلرن جدا

3041 نولنمز کلامنده اصلا اساس / چقلدن صدا سنه اولور قیاس

3042 جاع الت لرمست وحیران ایکن / طوفان اوملانک عقلی ادلمز ایکن

3043 جماعکده جنبیت خاطر ایت / کستور عقلکی بانسک خاطر ایت

3044 ایدر ظلمت زرونی هلاک / دلین اولمز الا اداز اک پاک

[illegible]

3045 نه زانک سنک الی کچمز دغرب / انجلشی اکزدر مایب دیب [illegible]

3046 ایدر ساکه هرکونده ارزن کز دعا / بورسه بور دی رسول خدا

3047 اجا مسلم صالک دا عا / اولور نعمت رحمته صلا

3048 سلاحیله وا ایه بر حالنک ها / ده کون سرام اولور دوماتک

3049 وعه دبشر ماه جاری شال / ایدر اصلی در باسنه ارقال

3050 نه کم تزه اولسون بر بوبح بناد / که بزشت وبادن اولور ناربماد

3051 بار اوسه اشجار حابور حیات / خزان فصلی در وقت روز ممات

3052 نکه خاکدن بولدی نشو ونما / رجوع کره خاکه در دایما

3053 قزب آنچ یا برنی ناکهان / اولور زرقم اجیلدن نشان

3054 قرتخیبی در وجود بشره / صل کار سینه ایدر سه نظره

3055 روشن اوسینه جانی لذت الور / طونیلور اباغندن اولور قالور

3056 بیان لذتینه غسلدر مثل شاه / اولدنسیره الکین ایرسه اجل

3057 بیدی باشلوبر ازده در بو سیره / امان ایرمیوب تیمی انسان بر

3058 کدن کلمز اولمز هباتده ثبات / که دورمیوب کاربان حیات

3059 سلامت بقیاسی صفای فنا / سعادت فضاسی رضای خدا

3060 خدا حضرت یوسفی قلدی شاه / نه جا به دکز کلن حزن وجاه

3061 اجل تنبل خلق ایدرسزنکون / نجه زالی البله اشدی زبون

3062 نجه رسم قلدی حور بلیه ستم / نه شهوار ایده نه ید ستم

3063 اجل نجه خاکی کر بان ایده رنا / فریدون نری خاکه یکسان ایدر

3064 بو حالمکه وار در مسو کنده الم　　هزاران تیک فندنی قلدیه حم

3065 نه پهلوانه و بر ر انقلاب　　کمورر بره ازنسن بو تراب

3066 کورنرقضا دره اجل اجتبب　　ارا قدر دنیه کتل آیت قریب

3067 سریع زوال اولدی شمس حیات　　فوتلو غابی اولرجها نده ثبات

3068 نه لازم نزاع و نه حاجت جدل　　کتاب اوصو نیله ایله قل

مرحوم سعفه ر شاهزاده سلطان نتر رمنلد جبان اجزه ره

وجبو ر ا بتده ابنلک غفلی و تبلی.

3069 شه جرو براوغلی فرخنده فال　　محمد جا. انه فد خصال ا.

3070 ٥ گل گلشن آل عثمان ایدی　　میره وشن برج بحسان ایدی

3071 کمال معارفله مشهور ایدی　　کنشن کبی باشدن باشه نور ایدی

3072 کوزین خواب غفلتدن اتش ایدی دور　　صلاح عیدا ولنشیدی عبد شکور ه

3073 کیجه اوبقو یارز دی مسدا مره　　صباحه قالو ردی او بدر تمام

3074 بابسی سلیمان دورا مسده　　الور دی سوزده وحضر ده جبه

3075 ابنشه بر ابلی معارف کشی　　الکسم و رز وبیرومک ایدلرشی

3076 اول ایدی کال اهلنه دست گیر　　اوکنده کال اهلی قالدی فقیر

3077 وار وب سنجغنه طوتولدی اجاو ماه　　مهان یوزنی جونزی آه سبا ه ه

3078 اوبو ب بر تارت اول ابر جهان ه　　اجل اوقلرفون بلبورد ی نشان

3079 مزیدا و لسدی کل یوز ونیک ترقی　　بیرث نلغه وار دی تبعیس

3080 طوتولش قومیله طولدی تنی　　خزان اولدی رخ رنک گلشنی

3081 طولنجه یوز طوتری خرشیدجان　　کوزی نرگسی بومد یه قالدی عیان

3082 ورریجا انادن انا دن ار آق ه　　حزین اهلیدی خوشت اشتیاق

3083 کورر مرتج جان او تیغ استر مرگ　　نجا شهرینه اجدی بال همه

3084 جزظفر یه برمسداد فغا ن　　کیشرزاده مز قلدی تسلیم جان

3085 سرایی وجودندن اولدی تهی　　فغانی جهان اولدی سیرانکهی

3086 بتدب و ه شمله لر سیاه　　فلک فرقه ایردی آه سیاه

3087 لالاکسی طوروب منبو ده منتظره　　سواقوالی سوبلردی ایکیده بر

3088 بنی نار هجرانه صالدک صدد　　ابز صبرم ارالم الادکی مسد ذا

3089 براکنو نه ایکو زمرا ا مسه جبین　　اوبابه مز سنی بو شغان ن دانیند

3090 نی ایلدک مسدر دیوا بیکیکیه　　عزب ایلدک اهل ارکانکی

3091 اومو لمزدی جاوق مو بله هجران اولا　　نه ر ایک بزه بیت حزن اولا

3092 کیمه با قلم الفراق الفراق　　بویک سروی اولدی حرمدن اراق

3093 صورر رم سنی بادشاه جهان　　جوابم نه اولسون ایا نوجوان

3094 فراقیدن ابر شدم ابر قیس حال | سنی برقی کورمک اولدی خال
3095 سن اولدک روان فتنه انقلاب | عودک قول صدروک قبر وخراب
3096 بر جاکه اوعیدی همای مضمون [illegible] | اوبنا بغلدی سرای سرور [illegible]
3097 ستمکر [illegible] آزاد اولدی [illegible] | بزم باشسز [illegible] حساب
3098 [illegible] | [illegible]
3099 اولانک بری آتش [illegible] | کورن اشیدن [illegible]
3100 [illegible] | اشیدن [illegible]
3101 جهان خلقی [illegible] | اشیدن کوجندن [illegible]
3102 سلیمان شاه این سلطان [illegible] | [illegible]
3103 [illegible] | [illegible]
3104 [illegible] | کورن [illegible]
3105 [illegible] | [illegible]
3106 [illegible] | [illegible]
3107 [illegible] | [illegible]
3108 [illegible] | [illegible]
3109 [illegible] | [illegible]

3110 [illegible] | [illegible]
3111 [illegible] | [illegible]
3112 [illegible] | [illegible]
3113 [illegible] | [illegible]
3114 [illegible] | [illegible]
3115 [illegible] | [illegible]
3116 [illegible] | [illegible]
3117 [illegible] | [illegible]
3118 [illegible] | [illegible]
3119 [illegible] | [illegible]
3120 [illegible] | [illegible]
3121 [illegible] | [illegible]
3122 [illegible] | قیامت [illegible]
3123 [illegible] | [illegible]
3124 [illegible] | [illegible]
3125 [illegible] | [illegible]

حکایت

3126 نه نیله بر سیر دور زمان — مونچه ایلمه وارمش اینمش جهان

3127 سیز اوغلی اولمش وفات ایلمش — فلک فدنی ایکی فات ایلمش

3128 اول اوغلیه اوخرا یوب درایت — کان المیش انی دردو بلا

3129 بر اوغلی قالور علیه سندن یمن — اولر سیر مسکینه ارام جان

3130 ادب اورته سیره اناوانا — انکلا تفاخر ایدر درایت

3131 اوسیر کوزین اهل عرفان ایدی — کالیله مشهور دوران ایدی

3132 تیز قلب بر اهل علم خطاب — اولور دبی سر سوزین ایک بکتاب

3133 اوفتادی اوغلی سیر دو تا — دیردی کرکند و به باقی فلا

3134 طورر کن اوغلی با باسیله عیان — دیدی اوغلینک یوزینه برجوان

3135 بابک نیله حالک کامل — یورق سکر اولدک بیان جاهلی

3136 چونکه کبی ژوزلو آتی اولسون — کیب کارلرا ایدیرک سیلاجی اولمه

3137 بو سوزاو غلنه اندی فایده کار — اولو تو ماتی اچون قدری ترک بار

3138 طولندی کنش کبی اولدی پنهان — شب خنده قالدی بو سیر جهان

3139 کبرو نازولندی او عل حسرتی — نم فرقتی حالک کفتی

3140 اولوب روح قدسی کبی نابدید — هلاک ایدن سیرنا بودر وحدید

3141 انابرین و ان بر بنی ... — اولو نوردبی مرتفظ مانم فنزا ...

3142 اوترک ورابر ایلین نوجوان — اوقو مافه جازما فه باشر یمان

3143 وارب بر دیاره مثال هلال — اولور جید وجهد یله فضائب کمال

3144 کدرختت حبیء زائل اولویه — تکی آتی اکین بیدر کامل اولوره

3145 تیز حالمه کسب ثواب لطیف — اولور جا ملکک خاحتندی شرینه

3146 مقتدا ایله شهرینه قاضی اولوره — اناسی اناسی زنده اولور

3147 اناسی اناسی یوزین کوروره — توجه فیش ترمیش کوجسیله بودر

3148 سرکوزین باشین و برد سلام — ولی کیمدا و رارن اتز کلام ...

3149 نه عجب دوشمه سیر اهل هنره — نابشندن کین قصتندن سوزاتچ

3150 انکابرکه فوتیله اولدم زبون — جونح البشا ایلدی باکه کردون

3151 تکرلی اوخلدن بر فالندی ... — اجل کلدی جانی المدی ...

3152 برنی اولدی اولادلی کی نابدید — اوکوزدر باشیں اولمز منصب ...

3153 اوکوندن برو دردو فنتده یم — حقیقت ده کفن حسرتدیم

3154 نیعین بسرده کوردم که یوسف مثال — دوشمده بکا قلدی عرض جمال

3155 نظر بوخ ایدب بکا یار ایلی — کوزنک اوجنده بکی وار ایدی

3156 کروب خانه کی کلمز بکا — مکر کیم صبا ایله شمس ...

3157 انکی قول لرم اونبجه سوون | قیام ایده منزبیت جسم زبون
3158 براه ایلیدی سینه سن لی شلدی | آغزمش محز بولمغه باشلدی
3159 منزلم ایده پنجم تا منی قان اغلدی | اول اوخلم دیدو کک غنزم دیدی
3160 هلامتدرین کوسترو ب ناکهان | انکی کوزلرین مایشس اولدی روان
3161 دشمندی بوسوزی اناسی قرنی | ظهور اندی فریاد افغان نفیری
3162 دوشوب او نی اوستینا اوناتوان | همان دتر بود ترنو بر دی جان نا
3163 بو حالی دنی کوردی مسکین پدره | بو در بند دنیادن اندی کذره
3164 بیلدی بره دوشدی بیرغریب | کورن اغلدی اولدی حال عجب
3165 وصو دیزن محو اولشن ایدی جال • | انکی کس دخی یاقدی نار وصال
3166 قچن عشق عاشق بو لنجه وصول | فنا نه وصالی وسیط اولور دا
3167 کشی حسرتی بو لنجه وصول | رحاسن قلو زحضرت حق قبول
3168 ال اجیدیه دنیا اندی قا محن عیون | دیدی ای هذا ه نده ای سیتان
3169 کرم قل بنم دنی ال جانمی باو | وصاله بدل ایله هجرانی
3170 بنی قوسه مرد غریب و حزین | یقین نرده قل قربانه یقیننه
3171 بجاو غربان کلشنده فراغ | قومه لاله وش دلده حسرتلداغ
3172 دعاسن قبول اندی بیز دان پاک | همان اول دنی بلیدی حزم خاک

3173 تعجب ایدوب حکمت قادره | بو اوج میتی کومدیلر بر یره
3174 جه برنج بدندن تراب کسیف ها | اولور حایل حین جان لطیفه
3175 بدن قالبی کیم کورینو حیان ن ها ها | اولور جان انا بنا بارکران ها
3176 بدن جمله خانه د خاک دره | کهرجانبی خار و خاشک در
3177 قوتن عالمن کج بو افطار دن ها | صقین دامن عرضکی خار دن
3178 قومقوب اشبان اوجار حرخ جان | معتم ایکن اولور مسافر همان
3179 ممتن نقطه خاک اچون دوکه بکه | بر آیینه دیده دن قل تراشش
3180 بدن یوسف جانه زندان الیشنه | حقیقت ده بر جیب اخوان انیشه
3181 شو کیم رای ادراک رهبر ایدر | دیارینه بر کون او کوردی کدر
3182 جهان دیرنه ایلز حرزقیه | مرادانیمن عالم صورتی
3183 یعقوب قالمه بر نقشه دیوانه وارها | قونقشی نظرکاه نتاسنه وار
3184 منلدر رک کوک بیوال اری ها | قوتمه کندوکی قافکلدن کسری
3185 سلوک اهلی قوت ایلیز فرصتی | ایدر اولمدین اولکه عنبری
3186 ضرر در بو حین نقین سکاه | اولور حین عصیان و حین عناه
3187 معتین دزه لرکبی ای اهل جوده | بو مهر سپهر ایله بولمه وجوه
3188 ارندر بو بو قلفنده وار اولدیلر | سزاوار دیدار یار اولیم

3189 دها نرکر قتبد جهان دن تحيرة — بودربابي کوز بولنغ ايله خبر

3190 جهانك كحير حهسم قا تيني — نزاتبز صبا کبي داما تبي ده

3191 دوافتار ايدلهجمل عالي خبيرة — بو اسرار ايدرحين حقا منير

3192 کرکلو سوزني سويلدم حاجيلرة — جواهرنثار ايلدي دل دلي

حکايت — خاتمة الكتاب

3193 شکر حقه کيم اهتمام ايليم — کتابي اصولي تمام ايلدم ده

3194 سطور اولدي حين حوامه کباب — معاني جمالينه احمدم نقاب

3195 هوقوين بلبور ذوق کفتاري — نقابن اچان کوردب ديداري

3196 ظهور اتدي بر سيف بدشيوه کار — معارف شعار و لطايف نثار

3197 وکلدر کوزنين خطوط حبال — طلوز ايندي دربايي حلم و کمال

3198 معاني در امکار لطف و الآ ده — سطور اولدي بوزني برده ابرساه

3200 حبادنشکارينه مايز اليقين — اکي مصرعي اولدي حبل المتين

3199 معاني سعيده صد باغ بهت ها — کنايت اکا قيد حنبر سرشت

3201 محيطيکه کويا سطور عيال — فنا داتيش اوبي ځنه حققاتلي

3202 بو کنجينه ده عمرني خرج ايلدم — کرکلو سوزه بي انده درج ايلدم

3203 ايکي سوزني ترتب ايتدم — بيانك اوردين اکا قا تدم ها

3204 دلم اولمدي ترتبان عجم — تجز اولوسنك نعامين تبره ده

3205 مناسن کر امواج آبتحبات — بصردي بيبرني بيرني واردات

3206 کوکل محو خوبي معاني اشرف — بري قونبدو جي دم بيبرسي بتير

3207 بو خبر منيار شروع ايلدم — دلومه کلمن کوهر بسو يليدم ها

3208 سخن قبه اسمانذن کلور — نيجه اسمان ترتيب جانون علور

3209 کلام بلند ليه هراز جنبنده — اتم قبه آسمان کنده

3210 سوز اولشدر امواج بحر وجود — زبان ترجماني رموز ودود

3211 بلاغت نه هر بيت جبرت نما — معلق طور رمانك جبرسی

3212 ابو بيت اولور شمع قدرت مثال — صباي فنادن ايرشمز زواله

3213 سطور کتاب معارف بياني — اولور اوج معناسنه نزبان

3214 مقدار تبته سزاوار اولا — اوکيم بازدوحي بازنيا هموار اولا

3215 بزه روب اوراقه خط جميل — چکه براف عين احدايه ميل

3216 آنك خامه سي شانه سنبلده — سطر آاولا ذلف لام کلام ده

3217 اولا برکلستانه کوهر نثار ره — طراوت صانك ابر بهار ره

3218 تمام اللذوک کبي تصحيح اتبده — حيا بخه بازده خطي تشريح ايده

3219 ايدر کاتبك خوبي سي بليغ — الندن کلن لطف اتز دريغ ها

1056

3220 مدد آه الندن اول ازالكا | مذ ربلز ایکن سفید وسیاه

3221 بصیرت کوزیله ایده مز نظره | بو چفز بو قابلیه بصر

3222 و برو رخامسی نظر اضطراب | جگر ناقه مل ترکبی بر حذاب

3223 برز خلق اما پریشان ایدی | معصا الیه کو باکه توتون کو در

3224 ای اشعاری معلول ایدیا | سفاهتله متبولی مقتول ایدر

3225 اوکیم بازیلی کیم چیقاره بله | مکر کند و خطبله واره بله

3226 نکه کاغذ بکیم دل نقش رق | قلمسن قلم کبی باشن شق

3227 سوبرنامکی کاتب تورک دایا | وجودین افق لر اتسون خدا

3228 قراءه ایکن اولورنا که ن | کلستان نظم بیزار بر بیلان

3229 اوبا نور کورر بر براتل نوازش | ایدر آدمک خاطرینی تراش

3230 اوز ترکی او تلاشه هر ورق | بابر سبزه یی بو چی ایده قونق

3231 رسول خدا به علیه الصلات | نظر قل دل بو بر معجزات

3232 اولدار نور اصلی صاحب کتاب | آچه آنه بر جناب صواب

3233 صفا ایله کیا به ایله نظر | اولور دیرلور آدین احیا ایدر

3234 سبب در دعا یه بوشو برین بیلن | خوش برد تا در تنا در همان

3235 ... تعنیه شول احا اوقف | سنی وت ای اتموب انسون

حرز

1069 شب دعجن فواد ذکر مدیحه صوره

اورا سعه سو فقدا دل شب بیوند آمی بادر